Coordonatori/Coordinators :
V. Teosa, M. Matsaberidze , C. Morari

POST-SOVIET STATES BETWEEN RUSSIA AND THE EU: ANALYSING SPECIAL CIRCUMSTANCES AND POLITICAL TENDENCIES

ŢĂRILE POST-SOVIETICE ÎNTRE UE ŞI FEDERAŢIA RUSĂ - ANALIZA CIRCUMSTANŢELOR SPECIFICE ŞI TENDINŢELOR POLITICE

International Scientific Conference
Conferinţa ştiinţifică internaţională
27 September, 2016, Chişinău

Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative

Seventh Framework Programme
Marie Curie Actions
IRSES

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Social and Political Sciences

Coordonators /Coordonatori:
Valentina Teosa, Malkhaz Matsaberidze, Cristina Morari

POST-SOVIET STATES BETWEEN RUSSIA AND THE EU: ANALYSING SPECIAL CIRCUMSTANCES AND POLITICAL TENDENCIES

ŢĂRILE POST-SOVIETICE ÎNTRE UE ŞI FEDERAŢIA RUSĂ - ANALIZA CIRCUMSTANŢELOR SPECIFICE ŞI TENDINŢELOR POLITICE

International Scientific Conference
Conferinţa ştiinţifică internaţională

27 September, 2016

Chişinău, 2016
CEP USM

CZU 327(47+57):[327(470)+061.1EU](082)=135.1=111=161.1
Ţ 23

This edition represents the results of international scientific conference *"Post-Soviet States between Russia and the EU: Analyzing Special Circumstances and Political Tendencies" of* 27 September 2016, developed within the project *FP7 program Support for training and career development of researchers(Marie Curie), International Research Staff Exchange Scheme(IRSES)* "EU-PREACC: *Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process*", financed by European Commission and realized by the Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences and Tbilisi State University Iv. Javakhishvili.The edition covers a large number of studies regarding European integration, Europeanization, Eastern Partnership and social aspects of European integration practice, peaceful conflict transformation, security etc. Realized studies are addressed to didactic staff, students, MA and PhD students, governmental and non-governmental sectors and all those interested in this subject.

Ediţia de faţă prezintă o culegere a rezultatelor conferinţei ştiinţifice internaţionale „*Ţările post-sovietice între UE şi Federaţia Rusă - analiza circumstanţelor specifice şi tendinţelor politice"*din 27 septembrie 2016, desfăşurată în cadrul proiectului*Programul Cadru 7(FP7),Suport pentru pregătirea şi dezvoltarea carierei al cercetătorilor (Marie Curie), Schema de Shimb Internaţional pentru Cercetători (IRSES) "*EU-PREACC: *Posibilităţi şi limite, provocari şi obstacole de transfer al celor mai bune practice şi experienle de preaderare a statelor Europene Centrale şi de Est in UE pentru procesul de pre-aderare a Republicii Moldova şi Georgiei*",finanţat de Comisia Europeană şi realizat de Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative şi Universitatea de Stat Iv. Javakhishvili din Tbilisi. Culegerea prezintă un spectru larg de studii privind integrarea europeană, europenizare, parteneriatul estic şi aspectele sociale ale practicii integrării europene, transformarea paşnică a conflictelor, securitate etc.Materialele sunt adresate atît cadrelor didactice, studenţilor, masteranzilor, doctoranzilor, sectoarelor guvernamentale, nonguvernamentale, cît şi tuturor celor interesaţi de tematica respectivă.

Editorial Board/Colegiul de redacţie:
TEOSA Valentina, doctor habilitat în ştiinţe politice, profesor universitar, FP7 manager; MATSABERIDZE Malkhaz, doctor habilitat în ştiinţe politice, profesor universitar, Universitatea Iv. Javakhishvili din Tbilisi, FP7 participant; MORARI Cristina, doctorandă, magistru în relaţii internaţionale, FP7 participant (coordonatori al ediţiei); SOLCAN Alexandru, doctor în istorie, conferenţiar universitar; BOGDANOVA Olga, Head of EU-PREACC consortium, University of Tartu; GERGEDAVA Tea, coordinator EU-PREACC project, Iv. Javakhishvili Tbilisi State University ; JAKNIUNAITE Dovile, PhD, coordinator EU-PREACC project, Vilnius University; ROMAN Alexandru, doctor hab., prof. universitar; Borş Vladimir, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar; CALDARE Gheorghe, doctor, conferenţiar universitar; Cebotari Svetlana, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar, FP7 participant.

Edition tehnic assistance/Redactarea tehnică asigurată de către:
COJOCARI Irina, lector universitar, FP7 participant; CREŞNIOV Alexei, lector universitar, FP7 participant; STERPU Vladimir, lector universitar, FP7 participant

Disclaimer
The EU-PREACC project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

NOTE: Proiectul EU-PREACC este finanţat de Comisia Europeană care nu este responsabilă pentru idei din materialele prezentate. Opiniile expuse în articole aparţin autorilor şi nu reflectă punctul de vedere al colegiului de redacţie. Articolele apar în redacţia autorilor.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII

"Ţările post-sovietice între UE şi Federaţia Rusă – analiza circumstanţelor specifice şi tendinţelor politice", conferinţa ştiinţifică internaţională (2016 ; Chişinău). "Ţările post-sovietice între UE şi Federaţia Rusă – analiza circumstanţelor specifice şi tendinţelor politice" = "Post-soviet states between Russia and the EU: analysing special circumstances and political tendencies" : Conferinţa ştiinţifică internaţională, 27 September, 2016 / coord.: Valentina Teosa [et al.]. – Chişinău : CEP USM, 2016. – 534 p.

Antetit.: Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Relaţii Intern, Ştiinţe Politice şi Administrative, Seventh Framework Progr. Marie Curie Actions IRSES [et al.]. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. engl. – Bibliogr. la sfârşitul art. – Apare cu sprijinul financiar al Comisiei Europene. – 200 ex.

ISBN 978-9975-71-829-5.

327(47+57):[327(470)+061.1EU](082)=135.1=111=161.1
Ţ 23

Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative

Seventh Framework Programme
Marie Curie Actions
IRSES

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Social and Political Sciences

Moldova State University

The Leading Higher Education Institution in Moldova

1946 - 2016

This edition was supported by a Marie Curie FP7 European Programme (IRSES)
"EU-PREACC: Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience
to Moldova's and Georgia's pre-accession process"
and is dedicated to 70th Anniversary of Moldova State University.

Această ediţie a fost elaborată cu suportul programului european FP7 Marie Curie (IRSES) "EU-PREACC: Posibilităţi şi limite, provocări şi obstacole în transferul celor mai bune practici şi experienţe de pre-aderare la CEE EU
în procesul de integrare europeană
a Republicii Moldova şi Georgiei"
şi este consacrată aniversării a 70 de ani de la fondarea Universităţii de Stat din Moldova.

European Commission press release

EU research funding boosts scientific excellence and competitiveness, report finds[1]

Brussels, 25 January 2016

Investment in research and innovation from the EU budget between 2007 and 2013 has greatly improved scientific excellence in Europe and strengthened its competitiveness by improving industry's capacity to innovate.

These are some of the main findings of the evaluation of EU's 7th Framework Programme (FP7), published by the European Commission.

The ex-post evaluation of FP7, the EU research funding programme for 2007-2013, was conducted by an independent group of high-level experts which analyzed the economic and societal impact of the programme. On this basis, the Commission has also drawn recommendations to be integrated into Horizon 2020, the current EU research and innovation funding programme.

The ex-post evaluation of the 7th Framework Programme shows that the €55 billion invested over 7 years into EU's research and innovation proved highly attractive to private sector participants, including a record number of SMEs, which helped strengthen competitiveness of European industries. The programme also set up five Joint Technology Initiatives in key areas like innovative medicine and hydrogen and fuel cells.

With a record number of participants and projects funded, the programme also strongly contributed to strengthening scientific excellence. FP7 projects have so far generated over 170,000 publications, with an open access rate of 54% for all scientific peer reviewed publications created during the lifetime of FP7.

In addition, the ex-post evaluation also found that the FP7 has had a significant impact on creating growth and jobs in Europe. Experts have forecast that FP7 investment is on track to trigger economic growth of approximately €20 billion per year over 25 years, or €500 billion in total, through direct and indirect economic effects. It is also estimated that the programme is creating 130,000 research jobs per year over a period of ten years and 160,000 additional jobs per year over a period of 25 years.

Lessons learned

In addition to its achievements, the report has also looked at the issues to be improved in order to maximize the impact of EU investment in research and innovation in the future. While most of these areas, including improving administrative procedures and funding flexibility, better integration of different parts of the programme and synergies with other research and innovation funding schemes, have already been addressed in the set-up of Horizon 2020, further recommendations will be taken on board in subsequent reviews.

Background

The Seventh Framework Programme of the European Community for research, technological development and demonstration activities (FP7) ran from 2007 to 2013. It was structured around four Specific Programmes supporting transnational collaborative research, investigator-driven research, career development of individual researchers, as well as training and mobility, and enhancement of research capacities in Europe.

[1] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-145_en.htm

CONTENT

FOREWORD

BOGDANOVA Olga 15

DASENI Isko.....17

CIOCANU Gheorghe
Development through internationalization: achievements and plans of Moldova State University *19*

TEOSA Valentina
FP7 IRSES project: enlarging international scientific collaboration in European Studies.....*29*

I. PRE-ACCESSION EXPERIENCE OF MOLDOVA AND GEORGIA

ANDRIEŞ Vasile
Interests and Occidental prezences in the Republic of Moldova in the end of '90 beginning of 2000 .....*40*

BOLOS Mihaela, **BOLOŞ Brăduţ-Vasile**
IP protection and Moldova's convergence with EU. Lessons from other East - European countries *49*

BORDEIANU Doina, BUCATARU Igor
Comparative perspectives on electoral ballot used in parliamentary elections from the Republic of Moldova *58*

GOGSADZE Giorgi
Georgia remains western-oriented on the eve of parliamentary elections.....*65*

KAKABADZE Vazha,MAISURADZE Nana
EU, Russia, Georgia , Ukraine – analysis and forecast *73*

MATSABERIDZEMalkhaz
Georgia between the EU and Russia: the dynamic of public opinion.....*79*

NAPETVARIDZE Vladimeri
Establishing of E-governance in Georgia and Republic: Problems and Perspectives.....*88*

ROMAN Alexandru
Valorification of diplomatic experience gaind by postbelic RSSM in promotion of national interest of the Republic of Moldova *97*

SVETLICINAI Rodica, TURCO Tatiana
Civic society of the Republic of Moldova and Georgia: comparative analysis 108

TETRADZE Lia
The transformation of electoral system in Post-Soviet Georgia..... 119

II EUROPEAN INTEGRATION PROCESS AND EUROPEANIZATION

BOROVSKYI Oleksiy
Political identity in the electoral choise of citizens of Ukraine: experience of sociological studies 127

SMART Jason, BOROVSKYI Oleksiy
The political performance as a tool for communication in during elections..... 134

CEBOTARI Svetlana, COTILEVICI Violeta
Socio-cultural dimension of relations between Republic of moldova and France in the context of European integration process 141

KESHELAVA Vaja
The problem of sovereignity of small state in the context of globalization 151

MELIKIDZE Giorgi
Weak Institutionalization of Party System: Qualitative Research of Georgian Party System..... 162

MORARI Cristina
European integration of the Republic of Moldova at present time: realities and tendencies 170

PUTINĂ Natalia
Republic of Moldova between nation state building and ethnic diversity armonization: a retrospective..... 178

SACA Victor
The mechanism and the rythms of socio-political modernization of the Republic of Moldova in the context of integrationist processes..... 188

STERCUL Natalia
Integrationist processes and security problems in context of Euroscepticism: a view from the Republic of Moldova..... 194

VARDANEAN Ernest
Risks for European integration in the context of domestic policy of Moldova: evolution and prospects *202*

III. EASTERN PARTNERSHIP AND SOCIAL ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION PRACTICES

BECCIU Sorin
Forms of social protest in the context of the analysis of political influience *212*

CODREAN Natalia
Political PR and promotion of political institutions image – theoretical concepts *223*

CUJBA Anastasia
Bilateral relations between the Republic of Moldova and Ukraine at current stage *230*

DIACONU Tatiana, COVALSCHI Tatiana
Appreciation of the position of the Republic of Moldova regarding international trade relations within european policy and Eastern Partnership and their impact on national economy..... *238*

DÎRDALĂ Lucian Dumitru
Eastern Partnership and Euroscepticism: importance of the Dutch referendum on EU-Ukraine Association Agreement *248*

EJOV Alexandr
Soft power of image policy of the UK and Germany: lessons forthe Republic of Moldova..... *259*

JOSANU Dumitru
Economic development opportunities of the Republic of Moldova through regional convention of Pan-Euro- Mediterranean preferential origin rules *267*

MESTVIRISHVILI Maia
Antecedents and Consequences of Citizenship Identity: Psychosocial Perspective *281*

MOȚPAN Carolina
Historiography of migration management in European space *291*

NICOLAESCU Irina
Peculiarities and problems of trade unions movement in the Republic of Moldova..... *300*

SLOBODANIUC Alina
Political Speech and manipulation in the Republic of Moldova between East and West *309*

SMART Jason, BOROVSKYI Oleksiy, BONDARENCO N.
The political mimicry during presidential campaign in Ukraine 2014 ..... *318*

VASILESCU Grigore
Idea of Europe and the ideal of peace *331*

ZUBCHYK Oleg
Higher education as a factor of political stability in the conditions of transformation of society *340*

IV. BETWEEN EU AND RUSSIA: CONFLICT RESOLUTION AND SECURITY STRATEGIES

AFANAS Nicolai
Geopolitical rivality between the Occident and Russian federation in South Europe – repercussion for the Republic of Moldova *350*

BENCHECI Marcel, PÎRŢAC Grigore, BENCHECI Diana
Comitments of information and security service of the Republic of Moldova in prevention and fight against teroroism *360*

BUSUNCEAN Tatiana
The Phenomenon of Terrorism – Objective and Factor of the International Cooperation of Intelligence Services, Reflections for Moldova *374*

CĂLDARE Gheorghe
Aspects of aprofundation of collaboration of the Republic of Moldova with international actors in consolidation of national security *385*

CHAPICHADZE Khatuna
What can be expected from the Abashidze-Karasin talks? *396*

CONACU Vasile
Tendencies in the process of globaliyation and its impact upon the system of international relations *402*

CRESNIOV Alexei
Economic relations between unrecognized and partly recognized states (the case of Transnistria, Abkhazia and South Ossetia) *413*

DORUL Olga
Permanent neutrality of the Republic of Moldova in the European geopolitical context *419*

EJOV Cristina
Some considerations on European system of combating terrorism: implications for the Republic of Moldova *426*

MAISAIAVakhtang
Georgia-EU/NATO Relationship in aegis of Geostrategic and Geopolitical Shifts at Wider Black Sea Region: New Challenges and New Strategic Partnership *438*

MIJA Valeriu
Influence of international security structures on postsoviet states with a modest geopolitical capacity *451*

PAVLIUC Ghenadie
State security as a social value defended by penal law *462*

PAPTOVA Alla, CUIJUCLU Elena
West and East in the image of the past of the Gagauz: the experience of cultural project of boundary *472*

STERPU Vladimir
Security concerns in the western and eastern european area *479*

STRĂUȚIU Eugen
Political parties in Transnistria: influence of international non-recognition on party system *487*

COJUHARI Irina
Peculiarities of the Formation of Ethnic Minorities' Integration Policy in Georgia and Moldova in the Conditions of Globalization *497*

V. ABOUT AUTHORS 505

VI. INFORMATION

FP7 European Programme (IRSES) EU-PREACC 524

Moldova State University- 70 years anniversary.....527

FRISPA- 20 years anniversary 528

CUPRINS

PREFAŢĂ

BOGDANOVA Olga 15

Isko DASENI.....17

CIOCANU Gheorghe
Dezvoltare prin internaţionalizare: realizările şi planurile Universităţii de Stat din Moldova.....*19*

TEOSA Valentina
FP7 IRSES project: enlarging international scientific collaboration in European Studies.....*29*

I. EXPERIENŢA DE PRE-ADERARE A REPUBLICII MOLDOVA ŞI GEORGIEI

ANDRIEŞ Vasile
Interests and Occidental prezences in the Republic of Moldova in the end of '90 beginning of 2000 .....*40*

BOLOS Mihaela, **BOLOŞ Brăduţ-Vasile**
IP protection and Moldova's convergence with EU. Lessons from other East - European countries *49*

BORDEIANU Doina, BUCATARU Igor
Perspective comparate privind scrutinul electoral utilizat în alegerile parlamentare din Republica Moldova.....*58*

GOGSADZE Giorgi
Georgia remains western-oriented on the eve of parliamentary elections.....*65*

KAKABADZE Vazha, MAISURADZE Nana
EU, Russia, Georgia , Ukraine – analysis and forecast *73*

MATSABERIDZEMalkhaz
Georgia between the EU and Russia: the dynamic of public opinion.....*79*

NAPETVARIDZE Vladimeri
Establishing of E-governance in Georgia and Republic: Problems and Perspectives.....*88*

ROMAN Alexandru
Valorificarea experienţei diplomatice acumulate de RSSM postbelică în promovarea interesului naţional al Moldovei.....*97*

Родика СВЕТЛИЧНЫЙ, Татьяна ТУРКО
Гражданское общество Молдовы и Грузии: сравнительный анализ.....*108*

TETRADZE Lia
The transformation of electoral system in Post-Soviet Georgia *119*

II. PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ ŞI EUROPENIZAREA

БОРОВСКИЙ Алексей
Политическая идентичность в электоральном выборе граждан Украины: опыт социологических исследований.....*129*

СМАРТ Джейсон Дж., БОРОВСКИЙ Алексей
Политический перфоманс как инструмент комуникации во время выборов *134*

CEBOTARI Svetlana, COTILEVICI Violeta
Dimensiunea socio-culturală a relaţiilor moldo-franceze în contextul procesului integraţionist european *141*

KESHELAVAVaja
Проблема суверенитета небольшого государства в контексте глобализации *151*

MELIKIDZE Giorgi
Weak Institutionalization of Party System: Qualitative Research of Georgian Party System.....*162*

MORARI Cristina
European integration of the Republic of Moldova at present time: realities and tendencies *170*

PUTINĂ Natalia
Republic of Moldova between nation state building and ethnic diversity armonization: a retrospective.....*178*

SACA Victor
Mecanismul şi ritmurile modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul proceselor integraţioniste.....*189*

СТЕРКУЛ Наталья
Интеграционные процессы и проблемы безопасности в условиях обострения евроскептицизма: взгляд из Республики Молдова.....*194*

ВАРДАНЯН Эрнест
Риски для европейской интеграции в контексте внутренней политики Молдовы: эволюция и перспективы 202

II. PARTENERIATUL ESTIC ŞI ASPECTELE SOCIALE ALE PRACTICII INTEGRĂRII EUROPENE

BECCIU Sorin
Forme de protest social în contextul analizei problematicii influenţei politice 212

CODREAN Natalia
PR-ul politic şi promovarea imaginii instituţiilor politice – concepte teoretice 223

CUJBA Anastasia
Relaţiile bilaterale dintre Republica Moldova şi Ucraina la etapa actuală 230

DIACONU Tatiana, COVALSCHI Tatiana
Aprecierea poziţiei Republicii Moldova privind relaţiile comerciale internaţionale în cadrul politicii europene şi parteneriatului estic şi impactul acestora asupra economiei naţionale. 238

DÎRDALĂ Lucian Dumitru
Parteneriatul Estic şi euroscepticismul vestic: semnificaţia referendumului olandez pe tema acordului de asociere UE - Ucraina 248

EJOV Alexandr
Soft power of image policy of the UK and Germany: lessons forthe Republic of Moldova.....259

JOSANU Dumitru
Oportunităţi de dezvoltare economică a Republicii Moldova prin prisma convenţiei regionale cu privire la regulile de origine preferenţiale Pan-Euro-Mediteraneene 267

MESTVIRISHVILI Maia
Antecedents and Consequences of Citizenship Identity: Psychosocial Perspective 281

MOŢPAN Carolina
Istoriogragia cercetării fenomenului gestionării migraţiei în spaţiul european.....291

NICOLAESCU Irina
Particularităţile şi problemele mişcării sindicale din Republica Moldova.....300

SLOBODANIUC Alina
Discurs şi manipulare politică în RM la răscrucea dintre Est şi Vest 309

СМАРТ Джейсон Дж, БОРОВСКИЙ Алексей, БОНДАРЕНКО Николай
Политическая мимикрия во время президентской кампании на Украине 2014 года *318*

VASILESCU Grigore
Ideea de Europa şi idealul Păcii *331*

ЗУБЧИК Олег
Высшее образование как фактор политической стабильности в условиях трансформации общества *340*

III. ÎNTRE UE ŞI FEDERAŢIA RUSĂ: SOLUŢIONAREA CONFLICTELOR ŞI STRATEGII DE SECURITATE

AFANAS Nicolai
Rivalitatea geopolitică dintre occident şi Federaţia Rusă în Europa de Est - repercursiuni pentru Republica Moldova *350*

BENCHECI Marcel, PÎRŢAC Grigore, BENCHECI Diana
Angajamentele serviciului de informaţii şi securitate al Republicii Moldova în prevenirea şi contracararea terorismului *360*

BUSUNCEAN Tatiana
Fenomenul terorismului – obiect şi factor al colaborării internaţionale a serviciilor speciale, reflecţii pentru Republica Moldova *374*

CĂLDARE Gheorghe
Aspecte de amplificare a colaborării Republicii Moldova cu actorii internaţionali în consolidarea securităţii naţionale *385*

CHAPICHADZE Khatuna
What can be expected from the Abashidze-Karasin talks? *396*

CONACU Vasile
Tendinţele procesului de globalizare şi impactul său asupra sistemul relaţiilor internaţionale *402*

CRESNIOV Alexei
Economic relations between unrecognized and partly recognized states (the case of Transnistria, Abkhazia and South Ossetia) *413*

DORUL Olga
Neutralitatea permanenta a Republicii Moldova in contextul geopolitic european *419*

EJOV Cristina
Some considerations on European system of combating terrorism: implications for the Republic of Moldova *426*

MAISAIA Vakhtang
Georgia-EU/NATO Relationship in aegis of Geostrategic and Geopolitical Shifts at Wider Black Sea Region: New Challenges and New Strategic Partnership *438*

MIJA Valeriu
Influenţa structurilor securităţii internaţionale contemporane asupra statelor postsovietici cu o capacitate geopolitică modestă *451*

PAVLIUC Ghenadie
State security as a social value defended by penal law *462*

ПАПЦОВА Алла, KUIJUCLU Elena
Запад и Восток в образе прошлого гагаузов: опыт культурного проекта пограничья *472*

STERPU Vladimir
Preocupările penru securitate în spaţiul de Vest şi de Est European *479*

STRĂUŢIU Eugen
Partidele politice în transnistria. influenţa nerecunoaşterii internaţionale asupra sistemului de partide *487*

КОЖУХАРЬ Ирина
Особенности формирования политики интеграции этнических меньшинств в Молдове и Грузии в усдовиях глобализации *497*

V. DESPRE AUTORI 505

VI. INFORMAŢII

- Programul european FP7 (IRSES) EU-PREACC 524
- Universitatea de Stat din Moldova- 70 ani de la fondare 527
- FRIŞPA- 20 ani de la fondare 528

FOREWORD

POST-SOVIET STATES BETWEEN RUSSIA AND THE EU: ANALYSING SPECIAL CIRCUMSTANCES AND POLITICAL TENDENCIES

BOGDANOVA Olga,
Head of EU-PREACC consortium, University of Tartu

BRAGHIROlI Stefano, University of TARTU

Today more than even, since the collapse of the Soviet Union, understanding of the dynamics and developments of the shared neighbourhood between the European Union (EU) and Russia is fundamental to comprehend global developments. Critical times of global changes and the increasing number of challenges and threats to continental stability, faced by the common neighbourhood, urge the scholarly community to consistently engage with the current liminal instability, its inner roots, and long-term consequences. The task of such academic debate is therefore to assess, re-discuss, and – potentially – define concepts previously taken for granted. Such is the very notion of post-Soviet space in its political, historical, and socio-economic connotation.

The present volume represents an ambitious effort to engage with such a fundamental debate and finds its *raison d'être* in the imperative necessity to shed light on the nature and scope of the emerging challenges, from the privileged perspectives of Moldova and Georgia. The four sections of the volume aim to provide in-depth and specific understanding of the multidimensionality of the neighbourhood and its engagement with process of external Europeanization and European integration. The engagement of the neighbourhood with the Union's "ever widening nature" is discussed from different multi-layered and multi-disciplinary perspectives, combining political, historical and cultural vantage points and with specific focus on the experience of Moldova and Georgia, its socio-economic implications, and its relationship with Russia and with the debate on regional security.

The discussion on the Eastern Partnership is critically conducted in the light of the experience of the recent EU enlargements and relying on the concept of expansive Europeanization, in an attempt to frame the competing and alternative perspectives and interests of both, the aspiring countries and the EU. In particular, the contributions have an ambition to capture the multi-dimensional nature of the ongoing debate on the feasibility of deeper integration of the Eastern neighbours of Georgia and Moldova in

the Union's structures, following the introduction of the current post-Lisbon EU structure, and on the institutional and political renovation of the partnership.

The fundamental effort undertaken by some of the Eastern partners towards structural modernization has been clearly highlighted by the conclusions of the recent Riga Summit and by the signing of the Association Agreements and establishment of Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) between the EU and Moldova, Georgia, and Ukraine, whose European ambitions increasingly recognized. The debate on the ongoing process of Europeanization of the neighbourhood cannot exclude intervening factors such as the challenges posed by Moscow's revamped activism in the post-Soviet space and by the post-Maidan developments along the Eastern flank of the EU.

The discussion of the future perspectives and developmental trajectories of the EU's relationship with its neighbourhood discloses its key timely relevance in the light of the process of institutional and structural redefinition finalized with the recent review of the principles on which the European Neighbourhood Policy (ENP) is based as well as its scope and instruments. As reflected in most of the contributions to the volume, the review is likely pave the way to the redefinition of EU's approach towards the partner countries aspiring Union's membership and, more in general, towards a problematization and more multidimensional characterization of the concept of membership itself.

The current issue is a result of the scientific exchange and rich and never superficial debate on the perspectives, problems, and challenges of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova and Georgia's pre-accession process under the framework of the EU-PREACC project.

TO MOLDOVA STATE UNIVERSITY 70 YEARS ANNIVERSARY - REMARKABLE ACHIEVEMENTS AND SUCCESS!

Isko DASENI
The Honorary Consul of the Republic of Moldova in Georgia

Dear participants,

Due to this great opportunity, I would like to express my best regards to the Moldova State University, to the participants of the FP7 project, whom I was pleased to meet in Tbilisi and to the entire Moldovan scholar and academic community.

I would like also to thank European Commission and its FP7 project for this wonderful opportunity to create an academic bridge between universities of our countries. The project became a basis for sharing the experience and knowledge of different subjects of democratization and Europeanization of Moldova and Georgia. One of the aspects of such communication became the joint scientific work of Moldovan and Georgian researchers. During project implementation, FP7 project participants have been discussing scientific achievements in different Georgian academic units creating partnership between scholars from both countries.

The success of FP7 project implementation, which contributed to construction of educational bridge between our countries, fully belongs to the both academic teams from Moldova and Tbilisi State Universities, who had administrate the project, and project participants, which composed of mainly academia representatives. They have made the great efforts not only in various theoretical researches, but also in public diplomacy. By participating in all kind of events in Georgia, being permanent in touch with The Honorary Consulate of the Republic of Moldova in Georgia, the Moldova State University representatives has raised interest to the Republic of Moldova, promoted its image and its unique experience in the European integration.

Moldova became more close to Georgia, when the Honorary Consulate of the Republic of Moldova in Georgia started its activity in October 2016. I would like to emphasize that Georgia was getting to know Moldova and its wonderful people much more in these fruitful two years than in the past decades. At this date the relations between two states are on the high level of development. Governmental and parliamentary delegation's visits have occurred both in Georgia and the Republic of Moldova. The Honorary Consulate of the Republic of Moldova in Georgia took an active role in preparing these visits. In October 2015 there was registered the non-governmental organization "Casa Mare". The organization united Moldovans who are

living and working in Georgia. Diaspora representatives have participated to Moldovan Diaspora forum, which took place in September 2016 in Chisinau. In a short period of time the organization has held engaging events, which were supported by Romanian Embassy to Georgia.

Finally, I`d like to underline that Georgians want to know more about the history and today`s live of Moldova and Moldovans, about your country experience on the way towards the European Union. Our common choice of EU development vector makes the cooperation between Moldova and Georgia vital. In this context collaboration of our universities becomes especially important. In this context, allow me to congratulate you with the 70 years anniversary of Moldova State University and wish you remarkable achievements and success!

Sincerely yours,
Isko Daseni.

DEZVOLTARE PRIN INTERNAŢIONALIZARE: REALIZĂRILE ŞI PLANURILE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA

CIOCANU Gheorghe,

Dr. Hab., Prof. Univ.,
Rector al Universităţii de Stat din Moldova,
Coordonator al proiectului FP7 IRSES în USM

Doamnelor şi domnilor,
Distinşi colegi,
Dragi oaspeţi,

Am o deosebită plăcere de a vă saluta aici, în încinta Universităţii de Stat din Moldova care, în aceste zile, îşi sărbătoreşte gloriosul jubileu de 70 de ani. Istoria Universităţii a început la 1 octombrie 1946 şi astăzi, am marea onoare să deschid conferinţa ştiinţifică sub genericul ”*Ţările post-sovietice între UE şi Federaţia Rusă - analiza circumstanţelor specifice şi tendinţelor politice*,” dedicată acestui jubileu – forul internaţional din cadrul proiectului *Programul Cadru 7(FP7), Suport pentru pregătirea şi dezvoltarea carierei al cercetătorilor (Marie Curie), Schema de Shimb Internaţional pentru Cercetători (IRSES)* al Comisiei Europene cu titlu ”Posibilităţi şi limite, provocări şi obstacole de transfer al celor mai bune practici şi experienţe de pre-aderare a statelor Europene Centrale şi de Est în UE pentru procesul de preaderare a Republicii Moldova şi Georgiei”.

Prezenţa oaspeţilor din Delegaţia Uniunii Europene în Moldova şi, personal, cea a Ambasadorului Pirkka Tapiola, Excelenţelor sale, ambasadorilor statelor-membre ai Uniunii Europene: Estoniei, dlui Raul Toomas; Lituaniei, dlui Rimantas Latakas; ambasadorului Georgiei, dlui Merab Antadze; consului onorific al Republicii Moldova în Georgia, dlui Isko Daseni, precum şi a colegilor noştrii – coordonatorilor proiectului din universităţile partenere: Olga Bogdanova (Universitatea din Tartu, Estonia – iniţiator şi lider al Proiectului), Dovile Jakniunaite (Universitatea din Vilnius, Lituania), Tea Gergedava (Universitatea de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili”, Georgia), participanţilor conferinţei din Moldova şi Georgia, Ucraina şi România, Italia şi SUA – ne demonstrează că calea spre europenizarea Universităţii de Stat din Moldova şi internaţionalizarea activităţii ştiinţifico-didactice a acesteia, se soldează cu succes la etapa contemporană [2, p.1].

Cooperarea internaţională constituie una din priorităţile de bază ale Strategiei-2020 a Universităţii de Stat din Moldova. Noi avem planuri ambiţioase, dar avem şi o istorie cu care ne mândrim! Iniţial, Universitatea de Stat a fost o parte componentă a sistemului universitar sovietic, având pe atunci cinci facultăţi: Fizică şi Matematică,

Geologie şi Pedologie, Biologie, Chimie, Istorie şi Filologie. În următorii ani, ţinând cont de necesităţile dezvoltării social-economice, a fost deschisă Facultatea de Economie (1953), Facultatea de Drept (1959), Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine (1964) şi multe altele. În anul 1969, Universitatea de Stat a devenit membru al Asociaţiei Internaţionale a Universităţilor.

Pe baza facultăţilor noastre au fost fondate şi alte Universităţi, precum Universitatea Tehnică (1964), Academia de Studii Economice (1991) şi Academia de Teologie (1993). Pe parcursul acestor şapte decenii, Universitatea de Stat a instruit peste o sută de mii de specialişti în diferite domenii. Printre absolvenţii USM se regăsesc zeci de personalităţi notorii, inclusiv doi preşedinţi ai Republicii Moldova, dl. Petru Lucinschi şi dl. Nicolae Timofti.

Astăzi mai mult de 13 mii de studenţi îşi fac studiile la 13 facultăţi ale Universităţii de Stat. Corpul profesoral include 8 academicieni şi membri-corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova, precum şi 90 de profesori universitari, şi 364 de doctori, conferenţiari. Universitatea oferă 56 de programe academice la ciclul I (Licenţiat), 70 de programe la Ciclul II (Masterat) şi 104 programe la Doctorat.

Una dintre cele mai prestigioase facultăţi a dovedit să fie Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative. Fondată în anul 1995 ca Facultatea de Ştiinţe Politice, ea a dobândit multă popularitate şi prestigiu. Astăzi, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative este cel mai mare centru academic naţional de pregătire profesională şi cercetare în domeniul politologiei, administrării publice şi relaţiilor internaţionale. De asemenea, ţin să menţionez că anume această Facultate, contribuie esenţial la procesul de internaţionalizare a studiilor universitare şi cercetărilor ştiinţifice, fiind iniţiator a mai multe programe de colaborare cu universităţile din Statele Unite ale Americii – Universitatea PACE din New York (1997-2000), Universitatea de Stat Rutgers din New Jersey (2002-2005), universităţile din România – din Bucureşti, Sibiu, Iaşi, cu universităţile din Ucraina, Rusia, Belorusia şi alte state din spaţiu post-sovietic.

Colaborarea cu un şir de organizaţii internaţionale a influenţat esenţial asupra dezvoltării cercetărilor ştiinţifice şi elaborarea cursurilor, cu caracter aplicativ. Dintre exemplele reuşite ale colaborării internaţionale este necesar să numim Organizaţia Internaţională a Migraţiunii – coordonator dr.hab., prof.V.Moşneaga, Organizaţia Internaţională a Muncii – coordonator dr.hab., prof. V.Teosa, Centrul de Informare şi Documentare NATO în Republica Moldova – coordonatori dr.hab., prof. Gr.Vasilescu, S.Cebotari, N.Stercul. OSCE, Agenţia de Dezvoltare din Austria a susţinut mai multe proiecte de democratizare, Studii de Pace şi Soluţionare Conflictelor în Republica Moldova. Un loc deosebit în geografia colaborării internaţionale a USM aparţine Delegaţiei Europene în Republica Moldova. Programul Uniunii Europene ”Seventh Framework Programme. Marie Curie Actions. People – International Research Staff Exchange Scheme”, iniţiat şi desfăşurat pe baza Universităţii de Stat din Moldova, de

Departamentul Relaţii Internaţionale al facultăţii respective, este cel mai recent şi reuşit exemplu al eficienţei cooperării internaţionale în calea europenizării.

Programul a fost lansat la 1 martie 2013 de către Comisia Europeană, pentru patru Universităţi, din spaţiul post-sovietic: Universitatea din Tartu, Estonia, Universitatea din Vilnius, Universitatea de Stat din Moldova şi Universitatea de Stat din Tbilisi "Ivane Djavakhişvili" [3]. Valoarea nepreţioasă a acestui program constă în susţinerea ştiinţei academice, dezvoltarea potenţialului ştiinţific al cadrelor didactice din USM, realizarea cooperării ştiinţifice prin organizarea vizitelor doctoranzilor şi cercetătorilor cu experienţă în universităţile-partenere. Datorită implementării acestui program internaţional, reprezentanţii Republicii Moldova au reuşit să stabilească relaţii de parteneriat cu colegii din Georgia, Lituania şi Estonia, să formeze grupe internaţionale de cercetare, în mai multe domenii.

Rapoartele de evaluare, privind rezultatele obţinute, demonstrează că reprezentanţii Universităţii de Stat din Moldova au fost participanţi foarte activi ai programului de schimb academic – 17 doctoranzi şi 5 colaboratori cu experienţă de la facultăţiile de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Drept, Ştiinţe Economice, Istorie şi Filozofie, au vizitat Georgia şi au reprezentat cu demnitate imaginea universităţii noastre. Tinerii specialişti din Republica Moldova au dat dovadă de profesionalism, aptitudini comunicative şi experienţă bogată în domeniul de cercetare.

Ţin să subliniez că scopul principal al Programului FP7 rămâne apropierea Moldovei şi Georgiei de Uniunea Europeană atât la nivel academic, cât şi social-politic, având în vedere parcursul european al ţării noastre şi al Georgiei. Dimensiunea europeană a cercetării situaţiei şi a tendinţelor dezvoltării economice, juridice şi politice a Moldovei şi Georgiei este obiectul de bază al activităţii reprezentanţilor ştiinţei academice, pe parcursul celor patru ani, până pe 28 februarie 2017.

Accentul de bază s-a pus pe aranjarea contactelor academice cu Facultatea Ştiinţe Sociale şi Politice a Universităţii "Ivane Djavakhişvili", inclusiv cu Departamentul Ştiinţe Politice, condus de profesorul Malhaz Maţaberidze şi Departamentul Relaţii Internaţionale, condus de profesorul Zurab Davitaşvili. Anume în cadrul acestor două Departamente, a fost organizată stagierea a 17 cercetători din Republica Moldova, inclusiv 14 doctoranzi, care au desfăşurat lecţii publice, au participat la seminare, mese rotunde şi conferinţe internaţionale.

Ţinta cercetării a fost analiza experienţei reformelor în ţările participante ale proiectului, inclusiv posibilitatea aplicării celor mai bune practici pe calea integrării europene a Moldovei şi a Georgiei. Drept obiectiv al participanţilor proiectului a fost nu numai cercetarea situaţiei actuale, dar şi propunerea deciziilor ce ţin de depăşirea obstacolelor care apar pe drumul european. Rezultatele investigaţiilor şi ale practicii academice au fost axate pe desfăşurarea grupelor tematice şi editarea publicaţiilor ştiinţifice. Materialele, publicate pe parcursul acestor ani în ţara noastră şi peste hotare, şi cele ce urmează a fi publicate, vor fi utilizate în practica academică şi la

perfecţionarea programelor europene în toate Universităţile ţărilor participante ale proiectului. Cercetătorii din Moldova, după stagierile în cadrul proiectului, au publicat rezultatele obţinute în mai mult de 40 articole ştiinţifice în diferite reviste recenzate, în 45 articole în culegeri ale conferinţelor din ţara şi peste hotare.

Ca rezultat al activităţii bilaterale a cercetătorilor din două ţări, în iulie 2016, la Universitatea de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili”, a fost lansată o ediţie ştinţifică ”Georgia şi Moldova: Experienţă în construirea unui stat democratic”, sub coordonarea din partea Georgiei, a doctorului, profesor universitar Malkhaz Maţaberidze, din partea Moldovei, doctorului habilitat, profesor universitar V. Teosa şi a doctorului, conferenţiar universitar R. Svetlicinâi [4].

Trebuie să punctez că diversitatea aspectelor abordate, încă o dată, subliniază ideea principală a acestei ediţii: democraţia este baza esenţială, condiţia importantă şi factorul eficient al dezvoltării ţărilor noastre. În plus, calitatea democraţiei, astăzi, determină potenţialul modernizării sferei politice, economice, sociale şi, la urma urmei, perspectivele atingerii scopurilor europene de dezvoltare, stipulate în Acordurile de Asociere cu Uniunea Europeană, semnate de către ambele ţări, în 2014. Un loc deosebit, în această cale, aparţine universităţilor care contribuie la aprofundarea procesului de europenizare şi a perfecţionării activităţii ştiinţifico-didactice în Republica Moldova.

Cealaltă faţă a acestui proiect şi avantajul lui constă în aceea că el este orientat spre studierea experienţei procesului didactic în Universităţile partenere. În perioada vizitelor din 2013-2016, au fost ţinute mai mult de 40 de prelegeri, lecţii de vizită, comunicări şi a fost petrecute 25 de seminare de participanţii proiectului din Moldova în faţa studenţilor, masteranzilor şi doctoranzilor din Universitatea de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili”, în baza subiectelor cercetate. Totodată, în anul 2016, reieşind din faptul că rolul educaţiei universitare, în formarea valorilor europene, este unul evident şi incontestabil, în timpul ultimelor vizite a participanţilor proiectului, a fost explorată meticulos, prin prisma europenizării, experienţa organizării procesului de predare a limbilor străine la facultăţile nonprofil la universităţile din Georgia şi din Moldova, a fost studiată practica organizării mobilităţii academice în cadrul proiectului Erasmus Mundus, în baza exemplelor universităţilor partenere.

Acest lucru a fost posibil datorită participării la mai multe lecţii şi discuţii cu profesorii şi studenţii, chestionării efectuate, fapt ce a contribuit la dezvăluirea a mai multor puncte de vedere, privind calitatea predării limbilor străine, problemele existente în ambele universităţi, unele succese şi inovaţii în aceasta direcţie. Pin urmare, după iniţiativa oaspeţilor din Moldova, cu suportul lectorilor universităţii-gazdă, a fost organizat workshop-ul “Predarea limbilor străine în cadrul procesului de europenizare / Language Teaching within the Process of Europeanization”, cu participanţi de la Facultatea de Ştiinţe Politice şi Sociale, reprezentanţi ai Centrului de Limbă din cadrul Universităţii de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili”, doctoranzi, cercetători şi participanţi ai proiectului FP7.

Au fost puse în discuţie următoarele subiecte:

- oportunităţile de europenizare şi provocările în predarea limbilor străine;
- rolul predării limbilor străine în formarea specialiştilor în relaţii internaţionale şi ştiinţă politică;
- locul acestui proces în curriculum-ul academic;
- abordările organizării procesului de predare a limbilor străine: practici şi experienţe;
- reuşitele şi eşecurile în pregătirea lingvistică a studenţilor pentru mobilitatea academică şi programele de schimb;
- internaţionalizarea programelor de doctorat: impactul asupra abilităţilor de limbă.

Discuţiile au dezvăluit pe deplin diferenţele şi similitudinile, punctele forte şi punctele slabe ale procesului de organizare a predării limbilor străine la ambele universităţi. Ca exemplu, Universitatea de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili” are o experienţă de succes în pregătirea lingvistică a studenţilor pentru mobilitatea academică, care trebuie să fie urmată şi implementată.

Universitatea de Stat din Moldova, la rândul ei, are o practică bună, acordând multă atenţie specificului predării limbilor străine la specialităţile de profil, ceea ce este deosebit de important pentru formarea specialiştilor. Schimbul de experienţă şi contactele stabilite între reprezentanţii mediului academic din ambele Universităţi, în cadrul proiectului FP7, constituie o experienţă valoroasă în formarea cercetătorilor tineri şi abordărilor noi, privind perfecţionarea studiilor universitare, în contextul procesului de europenizare [5].

Fără îndoială, cooperarea în cadrul acestui proiect a contribuit la dezvoltarea contactelor ştiinţifice şi academice între Universităţile din Moldova şi Georgia. Sperăm ca aceasta cooperare să aibă continuare în cercetările la nivelul interpersonal şi instituţional în interesul dezvoltării ţărilor noastre.

Stimaţi prieteni,

Onorată asistenţă,

Realizările Universităţii de Stat din Moldova sunt solide şi îmbucurătoare, însă noi nu putem să ne oprim aici. Avem planuri, avem dorinţe şi aspiraţii. Cu scopul europenizării procesului didactic şi modernizării ulterioare a Universităţii de Stat din Moldova, a fost elaborat Planul strategic pentru dezvoltare pentru anii 2016-2020. Înainte de a vă prezenta, pe scurt, viziunile strategice, privind viitorul universităţii şi al colectivului ştiinţifico-didactic, consider necesar să vă informez că Universitatea de Stat din Moldova a fost decernată cu titlul “HR Excellence in Research” (Colectivul emerit de cercetători) de către Direcţia generală de cercetări şi inovaţii a Comisiei Europene [5].

Este îmbucărător faptul că, în argumentarea planurilor de viitor, noi putem sa ne bazăm teoretic pe idei şi unele rezultatele ale cercetărilor participanţilor proiectului FP7. Asigurarea procesului de învăţământ superior calitativ şi a unei activităţi

ştiinţifice trebuie lansată prin obţinerea rezultatelor bune în managementul universitar. O universitate reuşită are drept scop dezvoltarea activităţii ştiinţifice anume în contextul internaţionalizării acesteia [1].

La rândul ei, internaţionalizarea contribuie la dezvoltarea cercetărilor universitare şi a transferurilor tehnologice, ceea ce creează diferite oportunităţi, inclusiv în dezvoltarea parteneriatului şi cooperării internaţionale, dar şi în stimularea mobilităţii reciproce.

Astăzi, Universitatea de Stat din Moldova, trece printr-o perioadă deosebită în dezvoltarea sa. Reformele de amploare, demarate în 2008, au ajuns la rezultate concrete: îmbunătăţirea calităţii învăţământului superior, cultivarea realizărilor excelente în activitatea ştiinţifică universitară, într-o manieră competitivă, la nivel local, naţional şi internaţional, dezvoltarea şi modernizarea infrastructurii. Planul strategic reprezintă documentul de bază care reflectă acţiunile legate de managementul universitar şi responsabilitatea acestuia în realizarea celor preconizate. Documentul este presupus să asigure compatibilitatea politicii Universităţii cu scopurile şi valorile învăţământului superior.

Cu scopul realizării misiunii declarate de către Universitatea de Stat din Moldova, Planul strategic pentru anii 2016-2020 formulează obiective concrete şi presupune acţiuni de realizare în următoarele domenii strategice:

- cercetări ştiinţifice
- invâţământ
- relaţii internaţionale
- cooperare şi imagine
- mediu studenţesc
- infrastructura universitară.

Cercetările ştiinţifice rămân a fi unul din principalii piloni ai activităţii Universităţii de Stat şi scopul de bază al dezvoltării sale durabile, pentru menţinerea prestigiului Universităţii, la nivel naţional, regional şi internaţional. Scopul strategic este concentrarea unei atenţii sporite faţă de cercetările ştiinţifice în activitatea Universităţii de Stat.

Acest scop presupune un şir de acţiuni, printre care dezvoltarea cooperării internaţionale cu partenerii din universităţi şi instituţii ştiinţifice. Se planifică căutarea resurselor financiare internaţionale potenţiale, cu scopul coordonării şi realizării proiectelor de cercetare împreună cu partenerii USM. Strategia include identificarea potenţialului organelor internaţionale, în scopul asigurării mobilităţii corpului didactic şi a studenţilor, pentru perfecţionarea cunoştinţelor şi formarea grupelor de cercetători pentru programe internaţionale.

Programul nostru preconizează crearea şcolilor doctorale, prin intermediul suportului instituţional şi administrativ al Institutului de cercetări şi inovaţii pe lângă Universitatea de Stat. Elaborarea strategiei, privind evaluarea şi suportul logistic al cercetărilor ştiinţifice, cu impact internaţional şi modernizarea infrastructurii de

cercetare şi inovaţii, de asemenea, fac parte din programul nostru. Coordonarea şi suportul activităţii de cercetare a studenţilor, inclusiv participarea lor în forurile naţionale şi internaţionale, precum şi dezvoltarea cercetărilor aplicative cu semnificaţie socială şi impact asupra dezvoltării ţării, sunt, fără îndoială, părţi componente ale strategiei. În dezvoltarea aceastei direcţii, rolul proiectelor internaţionale şi programelor europene de tip FP7, Horizont 2020, Erasmus + şi alte, este indiscutabil de valoare importantă.

Planul presupune dezvoltarea şi îmbunătăţirea calităţii programelor educaţionale, prin intermediul elaborării curriculumurilor, ce ţin cont de formarea competenţelor profesionale, menţinerea raporturilor interdisciplinare şi axarea pe probleme actuale în domeniul instruirii profesionale. Noi vom dezvolta curriculumuri ale disciplinelor studiate, cu axarea pe lucrul individual al studentului şi pe asigurarea tehnologiilor educaţionale interactive.

Parteneriatul educaţional cu angajatorii sau reprezentanţii pieţii muncii se va realiza în scopul perfecţionării programelor de instruire profesională. Susţinerea procesului de formare profesională, conform standardelor de calitate, va contribui la asigurarea competitivităţii Universităţii de Stat. Noi propunem sporirea numărului disciplinelor cu predare în limbi străine şi aplicarea tehnologiilor noi în formarea profesională a cadrelor. În continuare se va perfecţiona şi strategia de orientare profesională a studenţilor.

Ceea ce ţine de relaţiile internaţionale ale Universităţii, reiterez că procesele de internaţionalizare influenţează multe aspecte ale vieţii noastre, inclusiv şi învăţământul superior, ceea ce se reflectă concomitent în cooperarea şi competenţa între instituţiile de învăţământ superior. Intensificarea şi perfecţionarea activităţii, în domeniul cooperării cu universităţile străine, include, printre altele, participarea activă în programele internaţionale de colaborare interuniversitară, precum şi în proiectele de cercetare finanţate de Uniunea Europeană. În plus, se planifică invitaţia cadrelor ştiinţifice şi didactice de înaltă calificare din universităţile şi centrele de cercetare prestigioase din străinătate pentru angajare în Universitatea de Stat din Moldova.

Una din direcţiile de bază rămâne mobilitatea academică în colaborare cu ERASMUS+, AUF, DAAD, CEEPUS şi altele. Noi continuăm susţinerea mobilităţii internaţionale a studenţilor şi cadrelor didactice, ceea ce presupune şi promovarea programelor de studii în limbile moderne, mai întâi de toate, în limba engleză. Tot aici, este important să dezvoltăm competenţele lingvistice ale studenţilor, profesorilor şi corpului administrativ.

Este evident că eficacitatea oricărei universităţi creşte odată cu înmatricularea abiturienţilor talentaţi şi cu angajarea cadrelor didactice profesioniste, sub conducerea managementului calificat cu gândire strategică. Orice decizie luată în cadrul Universităţii trebuie implementată în interesul studentului şi împreună cu el (ea), având drept scop sporirea rolului studenţilor în activitatea didactică a Universităţii de Stat.

Instituţia noastră va stimula implicarea partenerilor în elaborarea curriculumurilor pentru studii de masterat şi doctorat, care ar corespunde cerinţelor pieţii muncii şi mediului social-economic. Consolidarea organizaţiilor studenţeşti ar stimula comunicarea şi cooperarea lor, în scopul implicării sociale, iar dezvoltarea serviciilor informaţionale, inclusiv a bibliotecii virtuale, va contribui la întărirea parteneriatului social.

Universtitatea de Stat din Moldova trebuie să aplice mari eforturi pentru îmbunătăţirea imaginii sale, la nivel naţional şi internaţional, pentru a atrage studenţi, cadre didactice şi fonduri.

Necesitatea de a fi deschis partenerilor în ţară şi peste hotare ne cere să stabilim contacte permanente cu toate părţile cointeresate şi, în acest context, este important să consolidăm serviciile care stimulează comunicarea internă şi externă, legăturile instituţionale şi internaţionale. În acest scop, Universitatea va elabora şi realiza diferite acţiuni de promovare a imaginii, prin distribuirea materialelor în forma electronică şi imprimată în limbile română, engleză şi rusă.

Trebuie să aplicăm eforturi pentru a întări statusul Universităţii de Stat din Moldova în topul instituţiilor de învăţământ superior din Republica Moldova. Informarea publicului, inslusiv online, despre acţiunile zi de zi ale facultăţilor USM, face parte din strategia de marketing, care include şi marketingul direct în liceele Republicii Moldova. Comunicarea internă în cadrul Universităţii presupune menţinerea dialogului între subdiviziunile sale atât pe orizontală, cât şi pe verticală. Comunicarea externă presupune reînnoirea permanentă a informaţiei plasate pe site-ul oficial al Universităţii, inclusiv în limba engleză, cooperarea instituţiei cu reprezentanţii mass media şi aranjarea colaborării cu mediul de afaceri. Avantajul academic al oricărei universităţi, în mare măsură, este determinată de nivelul dezvoltării infrastructurii de învăţământ şi cercetării, pentru a face faţă tehnologiilor noi şi condiţiilor de muncă.

Ţin să vă mai informez că planul strategic al Universităţii de Stat din Moldova a fost elaborat împreună cu reprezentanţii comunităţii academice. Realizarea strategiei se va efectua pe baza planurilor operative anuale care urmează a fi elaborate la nivelul universităţii şi al facultăţilor şi aprobate de către Senatul USM. Aceste planuri vor viza acţiuni concrete şi vor indica structurile responsabile pentru implementarea lor, totodată, ele vor defini şi sursele financiare necesare. Planurile, prezentate în ajunul Jubeleului de 70 de ani al alma-mater – Universităţii de Stat din Moldova, sunt foarte ambiţioase şi cer aplicarea cât mai multor eforturi. Realizarea ideilor şi aspiraţiilor, însă, nu este posibilă fără o echipă de profesionişti a Universităţii de Stat din Moldova. Fiecare facultate şi departament, fiecare profesor şi student – toţii împreună cu rectoratul, vom contribui la prosperarea şi promovarea Universităţii.

Scopurile şi obiectivele europenizării Universităţii de Stat din Moldova, ale procesului ştiinţifico-didactic, nu vor fi atinse la nivelul corespunzător standardelor europene fără suportul partenerilor internaţionali. Vreau să aduc cele mai sincere mulţumiri ambasadorilor statelor-membre ale Uniunii Europene: Estoniei, dlui Raul

Toomas, Chargé d'Affaires a.i.; Lituaniei, dlui Rimantas Latakas, statelor care demonstrează Republiciii Moldova bunăvoinţa lor de a ne asista la etapa de preaderare la Uniunea Europeană, împartaşind experienţa şi aratând dorinţa de a soluţiona problemele acestei perioade împreună. Exprimăm sincerele multumiri ambasadorului Georgiei, dlui Merab Antadze, consulului onorific al Republicii Moldova în Georgia, dlui Isko Daseni, care a dat dovadă de cel mai inalt nivel de ospitalitate şi au demonstrat spiritul şi deschiderea pentru colaborare faţă de cercetătorii din Republica Moldova în ţara Domniilor lor.

Toţi aceştia patru ani, alături de noi, sunt reprezentanţii oficiului Delegaţiei Uniunii Europene în Republica Moldova şi, personal, Ambasadorul Pirkka Tapiola, un prieten mare al Universităţii de Stat din Moldova şi a tineretului nostru. Studenţii Facultaţii Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative a avut de mai multe ori posibilitatea de a se prezenta la lecţiile Dlui Ambasador Pirkka Tapiola, de a face schimb de opinii, privind parcursul european al Republiciii Moldova, în perioda discursului rostit. Suntem recunoscători pentru această mare atenţie din partea Delegaţiei Uniunii Europene, pentru contribuţia deosebită în procesul de valorificare a tinerilor savanţi şi cadrelor didactice universitare din domeniul ştiinţelor sociale la care a contribuit esenţial Programul Cadru 7 (FP7), Suport pentru pregătirea şi dezvoltarea carierei al cercetătorilor (Marie Curie), Schema de Schimb Internaţional pentru Cercetători (IRSES) al Comisiei Europene implementat la Universitatea de Stat din Moldova, în colaborare cu colegii din alte universităţi europene.

Le mulţumim coordonatorilor proiectului din universităţile – partenere: Universitatea din Tartu, instituţia responsabilă pentru implementarea acestui prestijios proiect – rectorului Volli Kalm, coordonatorului Olga Bogdanova, Universitatea din Vilnius – rectorului Arturas Jukauskas, coordonatorului Dovile Jakniunaite şi Universităţii de Stat din Tbilisi ”Ivane Djavakhişvili” – rectorului, doamnei Daredjan Tvaltvadze şi coordonatorului – Tea Gergedava.

The last but not the least, vreau să-mi exprim mulţumirea organizatorilor acestui forum ştiinţific din cadrul evenimentului, care a devenit tradiţional, în ultimii patru ani: Săptămânii proiectului FP7 la USM: colectivului ştiinţific şi metodico-didactic al Facultăţii Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, decanului, domnului Alexandru Solcan, dr., conf. univ; tuturor participanţilor proiectului FP7 – coordonatorului-manager al proiectului, şefului Departamentului Relaţii Internaţionale, doamnei Valentina Teosa, dr. hab., prof. univ., pentru contribuţia în internaţionalizarea procesului de studii şi de cercetare, promovarea imaginii Universităţii de Stat din Moldova, muncă asiduă şi bunăvoinţă în apropierea viitorului european al Republicii Molodva.

Bibliografie:

1. Cebotari S. Acuerdo de Asociación UE-Moldavia desde la perspectiva de Chisináu. Buenos Aires, Argentina, junio 29, 2014. http://equilibriumglobal.com/acuerdo-asociacion-ue-moldavia-perspectiva-chisanau/
2. Ciocanu Gh. USM: Același traseu evolutiv: performanţă / excelenţă! Din: Universitatea, 30 august 2016, Nr. 1 (179) – p.1.
3. EU-PREACC – https://eupreacc.wordpress.com/project/
4. Georgia and Moldova: Experience of Building Democratic State. International Scientific Conference. Tbilisi, 26 February 2016. Coordonators: Malkhaz Matsaberidze, Valentina Teosa, Rodica Svetlicinai. Tbilisi, TSU, 2016,197 p. https://tsu.ge/data/file_db/faculty_social_political/saqartvelo%20da%20moldova.pdf
5. Morari C. Europenization of the Republic of Moldova and Georgia: comparative approaches. Din: Moldoscopie (Probleme de analiză politică) – nr.4 (LXVII), 2014. – Chişinău, USM, USPEE, AMSP, 2014. – pp. 187-199.
6. Teosa V. Rodul unor colaborări de durată, de o maximă eficienţă. Proiectul FP7 IRSES – aproape de final. Din: Universitatea, 30 august 2016, Nr. 1 (179) – p.8.

FP7 IRSES PROJECT: ENLARGING INTERNATIONAL SCIENTIFIC COLLABORATION IN EUROPEAN STUDIES*

TEOSA Valentina,

Doctor habilitatus in political science, university professor,

MSU Manager-coordinator of FP7 IRSES project

This article presents the analysis of international scientific collaboration in European Studies developed within four years international project 7th European Community Framework Programme Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship "Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process" which became possible thanks to the funding from the European Commission of the experience exchange program. This project uniqueness lies in the fact that it allowed the Moldovan representatives to do field research in challenging conditions of economic crisis, to study colleagues' experience, to analyze and evaluate the progress of reforms in the political, legal, economic and educational areas. During the Project implementation the researchers focused on the specific circumstances and policy trends analyses of Moldova and Georgia as the transition countries on the EU border and states between EU and Russia and exchange of EU studies experience, including successes and failures, realities and prospects of inter-university scientific relationship.

Keywords: international collaboration, europenization, university education, European integration, tasks, priorities, deliverables.

International scientific collaboration in European Studies has become one of the pivotal directions of young and experienced scholars' research and cooperation from four universities – University of Tartu, Vilnius University, Moldova State University, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University – within four years international project 7th European Community Framework Programme Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship "Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

Georgia's pre-accession process". It should be recorded that carrying out this project in the Republic of Moldova and establishing of scientific dialogue in the academic environment between partner universities, made possible thanks to the funding from the European Commission of the experience exchange program. This scientific and academic collaboration is of great importance for Europeanization of university programs, both in Moldova and Georgia, formation of a new generation of researchers, able to meet modern requirements and challenges as well as for enlarging relations between universities for the European studies development and implementation.

The FP7 IRSES project as a platform in terms of transfer of knowledge and to generate a basis for sustainable cooperation was targeted on research and training activities, joint workshops and seminars, as well as networking activities focused on scientific results. The joint program directed to strengthen research partnerships included four Work Packages: 1. Mapping CEE states' reform experience: environment of positive conditionality – mapping of success and failure of reforms in key policy areas related to EU accession criteria; 2. European Neighborhood Policy and Europeanization (political, economic and legal aspects) – analyzing which CEE states' pre-accession knowledge is transferable and needed; 3. Moldova and Georgia – the transition countries on the EU border and states between EU and Russia – analyzing the specific circumstances and policy trends; 4. Teaching EU, EU-Russia relations and European Neighborhood Policy in the context of interdisciplinary European Studies curricula. [1]

During the Project the researchers focused on the specific circumstances and policy trends analyses of Moldova and Georgia as the transition countries on the EU border and states between EU and Russia and exchange of EU studies experience. This article presents the results of project implementation stages, including successes and failures, realities and prospects of inter-university scientific relationship within the European Studies framework. The scholarships achievements and researches of project participants contributed to their doctoral thesis, publications in specialized scientific journals, holding conferences and workshops, providing lectures, etc. The program outcomes constituted valuable assets for curricula development in the partner universities. Moreover, due to the main objectives of the project and peculiarities stipulated in the 4th work package, special emphasis was put on improving the European curricula teaching, taking into account the interdisciplinary approach and researches done in cooperation with other working groups. The project period constitutes, in total, 310 secondments covered by exchange of professors, researchers, PhD students and administrative staff from Moldova, Georgia, Lithuania and Estonia.

This project uniqueness lies in the fact that it allowed the Moldovan representatives to do field research in challenging conditions of economic crisis, to study colleagues' experience, to analyze and evaluate the progress of reforms in the political, legal, economic and educational areas. Moldova State University academics and the administrative staff from the fields of politics, international relations,

economics, law and sociology conducted 22 research visits to Georgia within 64 secondments, out of which 17 are PhD students working on doctoral dissertation: Morari Cristina, Nicolaescu Irina, Burgudji Serghei, Ilasciuc Andrei, Vardanian Ernest, Conacu Vasile, Poleacov Dumitru, Ţurcanu Alina, Sterpu Vladimir, Cojuhari Irina (Faculty of International Relations), Gheorghiţă/Hasnas Eugenia, Grosu Diana, Visanu Tatiana, Diaconu Tatiana (Faculty of Economic Sciences), Josanu Dumitru (Faculty of Law). Under the direction of doctor habilitatus in political science, university professor Valentina Teosa, carried out postdoctoral, theoretical and methodological researches Bîrladeanu Virgiliu (Faculty of History and Philosophy), Cebotari Svetlana, Bencheci Diana, Svetlicinaia Rodica, Putina Natalia (Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences)..

A significant component of the project implementation was to strengthen academic partnerships between the faculties of the Tbilisi State University "Ivane Javakhishvili" and Moldova State University. Thus, Georgian representatives, PhD students Vladimir Napetvaridze, Natia Kalandadze, Beka Beradze, PhD and associate professor Elizabed Bzhalava, Political Science Department chair and university professor Malkhaz Matsaberidze were hosted by the Moldova State University to perform research activities and postdoctoral studies focused on political and economic reforms of European countries that are project partners and transferring their best practices and experience to Georgia and Moldova. The project outcomes and academic achievements have been consolidated in scientific publications and serve as valuable basis for training and study processes, for improving curricula on European studies within universities of countries participants in the project.

The overview of MSU FP7 Project deliverables (detailed final report will be presented at the end of project according to schedule) demonstrates that planned activities were implemented: one day workshop in State University of Moldova to present the project and to discuss its strategy, deliverables and outcomes; scientific publications of research results (over 50) on comparative and case analysis of Moldova, Estonia, Lithuania and Georgia European transition specific circumstances and contemporary policy trends in Periodical Scientific Journals by MSU; publications of research results (over 25) on comparative study of Moldova and Georgia transition pre accession policies, strategies and perspectives in the publications of the Tbilisi State University; Publication of newsletter articles (6), TV broadcasts (3), podcasts (2) on European Neighbourhood Policy and EU-Moldova and/or EU-Georgia cooperation in Europeanization. The Moldova State University scientific community was continuously informed by publications in University newspaper, in e-resouces and by social-media.

In 2014 in the framework of FP7 week in Moldova State University, among scientific events organized by the Department of International Relations with the participation of international experts of partner universities could be mentioned the Consortium Meeting with project participants, the spring school "*Good governance as*

an essential tool for economic development" and the series of public lectures "European Lessons" focused on Estonia and Lithuania's experience in European integration and the analyses of possibilities and limits of transferring best practices and experience to Moldova's pre-accession process.

For visiting scholars Ivan Javakhishvili Tbilisi State University organized with participation of partner universities one day workshop to discuss WP-1, its deliverables and outcomes. Moreover, researchers from MSU attended many national and international scientific events, conferences and round-tables in Tbilisi. For example, during the 2016 visit secondments the project participants took part in a series of scientific conferences held in Tbilisi and Gori:

- International conference "Georgia-Iran Relations and the New Challenges after the Nuclear Deal". *The Centre for cultural relations Caucasian House, 25.03.2016*

- NATO-Georgia Public Diplomacy Forum. *Raddisson Blue Iveria Hotel 4-5 April 2016*

- International conference "How should Georgia and the EU approach each other in a changing geopolitical environment". *Betsy's Hotel, 12.04.2016*

- Scientific Conference "25 years of Independence: Achievements, Problems and Perspectives"

TSU, Building 1, lecture hall 111, 26.04.2016

- Georgia – Facing Recent Challenges/Inter-University Scientific-Practical Conference, *Gori, Sukhishvili Teaching Universiy , 28.05.2016* etc.

The workshop held in by Vilnius University on WP-2 progress, its deliverables and outcomes, with the participation of partner universities gave a unique possibility for Moldova professor V.Teosa to participate in Political Science Association of Central and Eastern Europe conference with presentation of research results.

The thematic workshop WP-3 on progress, its deliverables and outcomes provided the opportunity to discuss with partner universities the research results performed by each Moldovan scholar, professor or administrator within 2 public lectures and seminars held by Tbilisi State University. For example, during last visits in 2016 there were given the following public lectures:

- "Moldova and Georgia on the European way". *Saakahvili Library, 18.05.2016*

- "Moldova Today: Realities and Perspectives of Europeanization". *Gori, Sukhishvili Teaching University 18.05.2016*

- "Moldova and Georgia between EU and Russia" *TSU, 01, 01.06.2016 etc.* (All presentations are annexed to participant reports and presented to Project leading university)

Networking meetings constituted an important part of the project working plan that converge partner organizations, PhD students, FP7 researchers to examine subjects such as Moldova and Georgia Neighborhood Policies, European transition specific circumstances and contemporary pre-accession policy trends. Furthermore, partner

universities proposals on project follow-up is a subject for discussions during all scholars and academics visits. The cooperation carried out within the FP7 project, undoubtedly, has contributed to strengthen scientific partnerships between the universities of Moldova and Georgia, and confidently will have continuity at institutional level to develop both countries.

Among the achievements of 2016, could be noted the comparative study of positive and ambiguous tendencies of establishing democracy in Moldova and Georgia, subjects addressed in details at conferences such as "Geopolitical transformation in the Caucasus: History and Present" (University of Batumi 18 March 2016) and "25 years of independence: achievements, challenges and prospects" (State University of Tbilisi "Ivane Javakhishvili" 26 April 2016), organized by the Department of Political Science, State University of Tbilisi "Ivane Javakhishvili" director prof. Malkhaz Matsaberidze. These scientific forums were attended by researchers from Moldova PhD prof. V. Teosa, Phd R. Svetlicinâi, PhD students A. Creşnev, V. Sterpu, I. Cojuhari . The joint work of researchers of two countries result in the scientific publication "Georgia and Moldova: experience of establishing a democratic state" [2]

We note that the range of issues discussed in articles included in the scientific publication, only highlights its main idea: democracy, constitutes, inevitably, the main prerequisite for the development of both countries. Moreover, the quality of democracy today determine the potential of modernization of political, economic and social aspects of life standards and, finally, the perspectives for achieving the EU development objectives set out in the Association Agreements signed by the two countries with the European Union 2014.

It is the European dimension of democratic reforms in all areas that could sustain Georgia and Moldova to find answers to issues of concern for our countries today: how long Georgia and Moldova will appear as candidates for full membership in the EU. What should be done in every country? What are the barriers to overcome? What kind of support from our European partners is desirable in this way? For the Republic of Moldova issues today are formulated even tougher: how and why over the past four years, the country has gone from the path of country with a great history and considerable experience regarding the European integration to a negative evaluation, as a "failed state." The reality is the fact that both the first and second evaluation sound like at the expert level and in civil society. The basis of the methodology of finding answers to these difficult questions is the comparative approach of expert assessments of various aspects of the democratic process in Moldova and Georgia. The joint research results of 2016 as a bound collection of scientific articles published by Ivan Javakhishvili Tbilisi State University will be presented to the scientific community of Moldova and political science and international relations students during of the FP7 Project Week at MSU (2016).

Particular answers to questions about the quality of Moldova democratic institutions, the trust issue in political institutions, the support of the European vector

in both countries can be found in this publication, in which Georgian and Moldovan scientists, reflect on the prospects of democracy and of democratic mechanisms. They presented their vision of state development and European future of Georgia and Moldova.

I want to note just a few facts and ideas that deserve attention, in our opinion, of political sciences researchers and practitioners. According to experts position in Georgia the European path is ascertained as the unity of the political elite, represented in the Parliament and of the population, which according to surveys, demonstrates "domestic political consensus" - 68% of respondents are “pro” the country's entry into the EU. [3] In our view, it attests for Georgia a good basis for modernization and deepening reforms.

A functioning democracy works as the basis for the legitimacy of any government and requires the political and state elites of Georgia and Moldova to defining the goals of internal development and foreign policy and be supported by the public and civil society. In this context, it should be considered besides the European vector of foreign policy other major strategies implemented by the government. If Georgia's accession to the EU and NATO are considered by the political elite as interrelated vectors of the country’s foreign policy and are supported by up to 80% of the population, according to various sources, for the Republic of Moldova this issue is yet a dividing line for policy makers, civil society and population. This controversy reflects the attitude of society to the article 11 of the Constitution of the Republic of Moldova (1994) that stipulates the status of permanent neutrality. [4] It should be noted the fruitful cooperation of our department and the project to the scientific approach of this issue analyzed by PhD student Mija V. in his publications and doctoral dissertation. In our opinion it is a strong contribution to understanding the Moldova modern political process and will be appreciated both locally and abroad. [5]

Another significant aspect of our countries development - economic and social, are directly linked to the neo-liberal reforms and the free market, underestimated as a factor of democratic development. The capacity of democratic reforms decrease is undoubtedly affected by the situation in the real economy and labor relations, high unemployment and considerable flows of migrant labor force, business climate and lack of social protection of employees, the ineffectiveness of the trade union movement, dialogue between the government, workers' and employers’ associations that degrade the mechanisms of democracy as a necessary part of sustainable development strategies. Doctoral dissertations of MSU students from the Faculty of Economy Sciences - D. Grosu, T.Vishanu, T.Diaconu, Hasnash E. examine particular aspects of current development problems and offer certain recommendations. [6]

In the difficult economic situation of our countries, it is crucial to identify the possibilities and directions, the place and role of the Eastern Partnership European programs implementation, to evaluate properly the pros and cons effects of the EU agreement on free trade zone in Moldova and Georgia (DCFTA, 2014). The problems

in the labor market, such as high unemployment, growing numbers of people living in poverty, migration of skilled labor force, as well as the significant amount of remittance received not only from Europe but also from Russia, - define similar tendencies of the population and continue to influence the field of research in both countries.

In our opinion, an appropriate conclusion about the current situation of Moldova, is that ignoring the economic interests of the country and the needs of the population in terms of building market-based economic relations after 25 years of tough reforms in all spheres of life is a short-sighted policy provided by both national governments and international partners. The exceptionally challenging geopolitical situation between the EU and Russia damages to post-Soviet countries primarily on systemic development course of these countries, namely on democracy as the basis of the socio-political system and the European vector as a strategic objective. [7]

At the present stage, when in our countries all democratic institutions are founded, it is advisable to direct political efforts to create conditions for a functioning democracy in all spheres of society. Each country needs to define its priorities. For the Republic of Moldova, first of all, to overcome the political and social divisions in order to determine the national interest, national identity, national unity and integrity. Should be eliminated the roots of corruption, the political elite improved and the political orientation towards reforms consolidated. Only reforms in both countries could establish a functioning democracy and generate conditions for economic revival as well as return the migrant labor force. Moldova and Georgia free trade agreement with the EU is not duly implemented in both countries as a result of tough conditionality of the European Union. For Georgia, a real step towards European integration could be the visa liberalization expected with great enthusiasm.

Implementing Georgia and Moldova internal and foreign policy, EU and national political elites do not take into account a number of important factors that largely determine the delay of democratic reforms and the accomplishment of the Association Agreement with the EU. Among them could be mentioned the strong geopolitical factor – both countries are located between the various power poles, fact that affects the efficiency of internal reforms; European values must not conflict with the socio-cultural values and traditions of these countries; foreign economic relationships are also part of the historically formed cultural ties. The starting point in the domestic politics of both countries should be a change in the approach to the process of labor migration. The population of each country - is its human capital, base and its potential for development, and therefore it is necessary to form a radically different policy in relation to human capital.

We consider, that the current survival social policy of our countries leads to devaluate the human capital, while is essential to formulate a concept of preserving and increasing the human capital as an integral part and a major driving force of sustainable development policies. Based on a rethought attitude towards the basic

elements of a comprehensive modernization, a change of the policy approaches of both countries and of European partners is required. In the process of European integration at the level of interstate relations, democracy refers to cooperation of international partners, willingness to coordinate mutual interests, eliminate the tendency to dominate in allied relations even as associate membership.

Our considerations and approaches expressed on the functioning democracy oriented to modernization and to achieve sustainable development in Moldova and Georgia at the present stage, are based on academic research and influenced by a large number of experts' works presenting extensive international research, known in Georgia, and obviously ideas that emerged as a result of communicating with Georgian colleagues. International conferences held in Tbilisi within the period of March-May 2016 offered an indispensable opportunity to participate at discussions: on the achievements of the EU Eastern Partnership policy implementation problems - events organized by the Friedrich Ebert Foundation and S. Batori Foundation; on the prospects for the European future of Georgia, confidence-building in the South Caucasus – event organized by the NATO Center for Information and Documentation; on promoting corporate social responsibility in Georgia not only as an idea but as complex processes with UNDP Global Compact Network in Georgia.

Although, many of the researchers' conclusions are going to be tested in practice, applied in lectures and seminars, the joint research work, clearly gave a new vision of problems and solutions, and constituted a necessary step for internationalization of social and political research and foundation of academic partnerships between the Tbilisi State University named after Ivane Javakhishvili and the State University of Moldova. One of the most important issue for the Republic of Moldova - the contribution of political science to the modernization of todate society - became the subject of an international conference held on November 12-13, 2015. The scientific event was organized and conducted with the participants of the project members from Moldova and Georgia, offering their solutions to important political and economic development problems of the country, European integration and security challenges. The conference publications were dedicated to the 20th anniversary of the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, State University of Moldova. [8]

FP7 project participants and partners from Iasi, Romania, researchers of the University Alexandru Ion Cuza, organized a round table as part of the conference to discuss the Eastern Partnership European policy, achievements, challenges, and the necessity of reflecting towards considering the local self-government and civil society as participants to its implementation. Some studies of project participants have focused on the role of such factors as the national strategies for European Integration (C. Morari), internationalization of university education (V.Teosa), foreign policy in the context of the Eastern Partnership (S.Cebotari) and comparing the situation of Georgia and Moldova within the Eastern Partnership (A.Ilasciuk).

Another significant area of research in the project historiography are peace studies, security and conflict resolution - themes of particular relevance for both Georgia and Moldova. Within this context, the FP7 IRSES project participants initiated the research *„Peaceful Conflict Transformation from Academic Perspective"*, supported by the Austrian Development Agency in the Republic of Moldova and presented their results in a scientific conference "If You Want Peace, You Have to Plan for It" held on September 18-19 2015, followed by the publication "*Moldovan Peace dialogues: societal integration, accommodative policies and strategies, from an academic perspective*", coordinated by FP 7 researchers V.Teosa and C.Morari. The academic event was honored by the Head of political and economic department of the European Union Delegation to Moldova *Wicher SLAGTER*, the Chairman of Coordination Office of Austrian Development Agency Dr. *Gerhard SCHAUMBERGER*, the deputy-rector of MSU, university professor Otilia Dandara. The study of trust and peace building issues in the South Caucasus, a comparative analysis with the situation in Moldova continue to be subject of studies and conferences, both in Moldova and Georgia. [9]

The imperative factor of FP7 IRSES project consists in the openness to a wide range of researchers, civil society representatives, the political elite and the public administration and their participation in conferences, round tables and project publications. Undoubtedly, its main beneficiaries are Bachelors' Master's and PhD students. The focus of research of Moldovan and Georgian participants is determined by their scientific interest and the relevance of the problems for both countries and universities. In Moldova, the research results have been extensively discussed within academic environment with the participation of colleagues of universities of Moldova and abroad. It should be noted that our project crossed the borders of Tbilisi State University and the MSU representatives were invited to deliver lectures and conferences in various academic institutions of Georgia, in research centers and non-governmental organizations. Moreover, it could be confirmed by the content of MSU conferences publications for the period of the project, including the today forum, attended by 10 representatives from Georgia, 4 - from Ukraine, 3 - from Romania and from other countries.

We would like to express our gratitude to all the participants of today's scientific forum. We hope that its workshops will represent a scientific platform for discussing new ideas and joint projects aimed to promote the experience of European countries towards the democratization and modernization of all life areas of Moldova and Georgia, the project countries beneficiaries. Particular results are already visible at the partner universities. Within the Project Week at MSU on September 26-30 2016, is presented the theoretical and methodological publication, developed according the project initiatives, to address the new content and quality of training International Relations and European Studies specialists.

On behalf of the representatives Moldova State University FP 7 Project participants we kindly express our heartfelt appreciations to Olga Bogdanova, the coordinator of project Consortium of the University of Tartu for considerable efforts in project implementation. A special message, we would like to dedicate to Thea Gergedava, Director of the Department of International Relations, and the project coordinator at the Ivan Javakhishvili Tbilisi State University, sent to all university staff for hard working and hospitality shown to colleagues from the three partner universities. We would like to take this opportunity to extend our sincerest thanks to deans of faculties of Social and Political Sciences, Economics, Law and Humanities for supporting the program visits of Moldovan researchers to Ivan Javakhishvili Tbilisi State University at noticeable level. The project achievements would not be possible without close cooperation with research centers of the Ivan Javakhishvili Tbilisi State University Institute of European Studies, Director Nino Lapiashvilli; Social Research Center, Executive Director Lia Tsuladze; Linguistic Center, Director Rusudan Dolidze.

On behalf of the project participants from the Faculty of International Relations Political and Administrative Sciences we would like to address special gratitude to the Head of the Department of Political Science, Professor Malkhaz Matsaberidze, to the Head of the Department of International Relations, Professor Zurab Davitashvili, professors, lecturers and PhD students of the Tbilisi State University, for fruitful collaboration within project activities, lectures, seminars, conferences and for research and academic exchange partnerships regarding specific research topics. Grace to their openness to scientific cooperation have been established academic partnerships between the two universities in the field of political science, administration and international relations. As part of the project, representatives of Moldova, together with prof. Malkhaz Matsaberidze and colleagues from the Department of Political Science acquainted knowledge not only on modern realities and tendencies of political processes, but as well have learned about history and culture of Georgia. Undoubtedly, the cooperation within the framework of this project contributed to the development of scientific relations between the universities of Moldova and Georgia.

We would like to mention Mr. Radu Gorincioi, PhD in Political Science, from the Embassy of Romania in Georgia, as well as Mr. Isco Daseni, Honorary Consul of the Republic of Moldova in Georgia, thanks to which the visits program for Moldovan researchers offered the possibility to attend the major international events and scientific symposiums, various meetings with representatives of the EU and NATO, but also became a platform for dialogue with representatives of the Moldovan diaspora, academics, politicians from Georgia, Moldova and Romania.

We hope that the relations established in the framework of the FP7 IRSES project would be extended to further joint researches and projects at the interpersonal and institutional levels to contribute to the development of our countries. The participation of representatives of project partner universities, namely, the University of Tartu and the TSU, as well as representatives of a number of research centers from

Georgia, Ukraine and Romania at the forum works, inspire confidence in our future partnerships. We consider the greatest outcome of the project and its continuity the broad participation of doctoral students from different universities of Moldova and neighboring countries as well as from the US, fact that guarantees the formation of scientific relations and contacts, the establishment of international research teams and networks of young researchers, focused on issues and processes of various European research directions of political, social, economic, law and international relations field.

Bibliography:

1. See: Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/
2. Georgia and Moldova: Experience of Building Democratic State. International Scientific Conference. Tbilisi, 26 February 2016. Coordonators: M.Matsaberidze, V. Teosa, R. Svetlicinai. Tbilisi, TSU, 2016, 197 p.
3. Chkhikvadze V. A Focus on Georgia. Eastern Partnership Revisited. Associated Countries in Focus. Ed.Grzegorz Gromadzki, Bustian sendhardt. Stefan Batory Foundation, Friedrich-Ebert-Stiftung, Warsaw 2015, p.23-46 www.batory.org.pl
4. Constituţia Republicii Moldova. Chişinău: Moldpres, 2000. 63 p.
5. Mija V., Teosa V. Is the Complex Interdependence the last Evolution of Globalization? În: Materialele Conferinţei Internaţionale Ştiinţifice „Political Science, International Relations and Security Studies", Ediţia VIII, Sibiu, May 23-25, 2014. Sibiu: Universitatea Lucian Blaga, 2014, p.165-175.
6. Vishanu T. , Diaconu T. Moldova's and Georgia's Economic Relations with the European Union. In the materials of the International Scientific-Practical Conference „Actual Problems of Development of Economy and Economic Science", 27-28 June 2014, Ivane Javakhishvili TSU 2014, pp. 513-515;
7. Teoca B. Повышение качества демократии в Молдове и Грузии как основа европейского будущего. Из опыта реализации научных исследований в рамках внедрения международного проекта FP7 Marie Curie Actions. In: Georgia and Moldova: Experience of Building Democratic State. International Scientific Conf. Tbilisi, 26 February 2016. Coordonators: M.Matsaberidze, V.Teosa, R.Svetlicinai. Tbilisi, TSU, 2016, Pp.5-14.
8. Ştiinţa politică şi societatea în schimbarea. Conf.ştiinţifică inter. FRISPA 13.noiembrie 2015… Coord.A.Solcan, V.Teosa, I.Bucataru.- Chişinău: CEP USM, 2015, 667 p.
9. Dialoguri de pace în Moldova: integrarea socială, politici strategii de acomodare din perspective academic/Moldovan peace dialogues: societal integration, accommodative policies and strategies, from an academic perspective. Coord.V.Teosa, Morari C.– Chisinau: CEP USM, 2015 // available www.peacebuilding.md ; Э, Джулиман, Н. Тшаладзе, А.Цкитишвили. Доверие и построение мира на южном Кавказе. 2015. Центр по правам человека. Норвежский Хельсинский Комитет. Тбилиси. «Глобусь», 255с. ISBN 078-9941-0-8195-8
10. Relaţiile internaţionale în curriculum universitar: bazele teoretico-metodologice/ International relations in university curricula: theoretical and methodological fundamentals. Coord.: V.Teosa, Gr. Vasilescu, V. Rotaru. Chişinău: CEP USM, 2015, 547 p.

I. PRE-ACCESSION EXPERIENCE OF MOLDOVA AND GEORGIA

INTERESE ŞI PREZENŢE OCCIDENTALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA LA SFÎRŞITUL ANILOR ’90 – ÎNCEPUTUL 2000

ANDRIEŞ Vasile, doctor conferenţiar
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

Since the early years of independence, Moldova has established relationships with several states. However, during the 90s, our country did not show a high interest for the major Western powers. The situation has evolved in the early 2000s, by increased cooperation with the European Union and the strengthening conviction that the Republic of Moldova is set towards an irreversible European path.

For this reason, the study aims to follow a historical intervention development of bilateral political, economic and cultural cooperation between Moldova and both external actors as partners and major political forces worldwide and in the region. In this respect, we will examine relations with the following countries: Germany, France, Italy, Great Britain and the United States, the countries being placed in alphabetical order.

Overall, we can identify the following steps in the foreign relations of the Republic of Moldova with the international community and the European Community:

1. 1992-1998 - period for setting diplomatic ties and signing of collaboration agreements;

2. 1998-2006 – period of relations strengthening and priorities identification, culminating in the signing of the Action Plan EU - Moldova

3. 2006 - present. The study will examine only the first and second stage, the third is reflected in another context.

Keywords: agreement, embassy, collaboration, convention, consulate, cooperation, delegation, funds, grants, geopolitical interests, European integration, investment, financial trade, transaction, visit.

Începând cu primii ani de independenţă, Republica Moldova a stabilit relaţii de colaborare cu mai multe state. Totodată, parcursul anilor ’90, ţara noastră nu prezenta un interes sporit pentru marile puteri occidentale. Situaţia a evoluat la începutul anilor 2000, o dată cu aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană şi consolidarea convingerii în vectorul europen ireversibil al Republicii Moldova.

Din acest considerent, studiul îşi propune o intervenţie istorică în vederea urmăririi evoluţiei relaţiilor bilaterale de cooperare politică, economică şi culturală dintre Moldova şi actorii externi atât în calitate de parteneri, cât şi importante forţe politice la nivel mondial şi european. În acest sens, vor fi examinate raporturile cu următoarele state: Germania, Franţa, Italia, Marea Britanie şi Statele Unite, ţările fiind plasate în ordine alfabetică.

În linii generale, identificăm următoarele etape în relaţiile externe ale Republicii Moldova cu comunitatea internaţională şi Comunitatea Europeană: 1. 1992-1998 – perioada de stabilire a legăturilor diplomatice şi semnării acordurilor de colaborare; 2. 1998-2006 – perioada de consolidare a relaţiilor şi identificare a priorităţilor, culminând cu semnarea Planului de Acţiuni UE - RM 3. Perioada 2006 – prezent. Studiul va examina doar prima şi a doua etapă, cea de a treia fiind mai ambundentă în aspect cantitativ şi calitativ, va fi reflectată într-un alt context.

*Germania*a stabilit relaţii diplomatice cu Republica Moldova la 30 aprilie '92. Ea nu s-a grăbit să recunoască independenţa acestui stat, cum a făcut-o în cazul Croaţiei sau Sloveniei. În ceea ce priveşte suportul său politic european, informaţia diferă de la o sursă la alta. Unele menţionează că a fost ultimul stat, care a ratificat APC-ul şi a ezitat în privinţa includerii în PSESE. Altele declară despre sprijinul oferit în procesul de integrare a Moldovei în organizaţiile internaţionale şi structurile europene.

În tot cazul, ţara noastră este vizitată de o serie de oficiali germani, precum Preşedintele Comisiei pentru politică externă a Bundestagului, Directorul politic al MAE al Germaniei, Secretarul de Stat din cadrul Ministerului Cooperării Economice, Preşedintele Comisiei Parlamentare pentru Afacerile Europene, Secretarul de Stat pentru Afaceri Europene a MAE. Mai semnificativă a fost vizita preşedintelui Bundestagului, Norbert Lammert din octombrie 2006, care a declarat că Republica Moldova are un susţinător în persoana Germaniei [1]. Chişinăul este vizitat şi de soţia Preşedintelui RFG, D-na Kholers, preocupată de programe de caritate.

În aceeaşi direcţie politică, menţionăm activităţile Fundaţiei Bertelsman şi Friedrich Ebert. Ultima s-a lansat încă în 1994, orientându-şi acţiunile în două direcţii: *Integrarea Republicii Moldova în structurile europene şi extinderea relaţiilor cu ţările vecine* şi *Sprijinirea în eforturile de accelerare a procesului de transformare politică, economică şi socială*. Institutul de Politici Europene (IPE) de la Berlin a lansat programul „Intensificarea colaborării între Moldova şi UE", scopul general al proiectului fiind facilitarea procesului de integrare europeană a RM, în particular realizarea Planului de Acţiuni RM-UE (PA). Din 2002 Fundaţia germană pentru dezvoltare internaţională (CDG şi DSE) activează în Moldova cu proiecte de cooperare administrativă şi ajustare la UE.

Problema integrării europene a Republicii Moldova, este una centrală atât în activităţile organizaţiilor germane, cât şi în discursurile oficialilor. În declaraţia ambasadorului german de la Chişinău, cu ocazia împlinirii a zece ani de la stabilirea relaţiilor diplomatice dintre cele două state, se menţiona că pentru Germania, apropierea Moldovei de Europa rămâne un element important al relaţiilor bilaterale [2, p.3]. Ambasadorul Lerke, în cadrul întâlnirii cu preşedintele Parlamentului Lupu, i-a sugerat că Republica Moldova trebuie să intensifice relaţiile nu numai cu Bruxelles-ul, dar şi cu statele membre [3].

Este concludentă rezoluţia Bundestagului german „A sprijini calea spre unificare şi democratizare în Republica Moldova", din mai 2004. Moţiunea parlamentară prevedea că Germania trebuie să-şi consolideze angajamentul faţă de RM urmărind revigorarea eforturilor germane şi europene de soluţionare a conflictului transnistrean şi de reintegrare a ţării şi chema Guvernul federal să promoveze consolidarea instrumentelor de asistenţă bilaterală şi multilaterală pentru Moldova [4].

Deosebit de importante au fost vizitele oficiale ale preşedinţilor Republicii Moldova în Germania. Prima a fost efectuată de Mircea Snegur în octombrie 1995, în cadrul căreia au fost puse bazele juridice ale relaţiilor moldo-germane, fiind semnată *Declaraţia comună, privind principiile de colaborare între Republica Moldova şi Republica Federală Germania* şi trei acorduri bilaterale. În cadrul vizitei, Cancelarul Helmut Kohl a că-i va recomanda lui Elţin retragerea trupele ruse din Transnistria [5].

Cea de-a doua, a fost întreprinsă de Vladimir Voronin în mai 2006. În cadrul vizitei au fost semnate *Acordul privind evitarea dublei impuneri pe venit şi pe proprietate*, *Acordul privind promovarea şi protejarea reciprocă a investiţiilor* şi *Acordul privind transportul aerian*. Chişinăul solicita de foarte mult timp aceste reglementări ce urmau să impulsioneze relaţiile economice.

De fapt, dialogul economic dintre ţări este suficient de intens şi constructiv. Germania se plasează pe locul 5 după volumul schimburilor comerciale şi ocupă a şasea poziţie în topul investitorilor străini. În Moldova sunt înregistrate 148 de întreprinderi mixte moldo-germane şi 64 cu capital german integral. La noi activează cu succes aşa companii ca Südzucker, Knauf, BMW, Mercedes Benz, Tirex Petrol. RFG a implementat mai multe proiecte de asistenţă economico-financiară prin intermediul Biroului de Coordonare a Asistenţei Tehnice (GTZ) şi a Băncii de Credit pentru Reconstrucţie. În octombrie 2006, a fost organizată Bursa de cooperare moldo-germană, obiectivele căreia erau promovarea oportunităţilor de investiţii, pe care Republica Moldova le oferă potenţialilor investitori din Germania, precum şi familiarizarea acestora cu progresele şi potenţialul Republicii Moldova în dezvoltarea economică pe plan internaţional [6].

Sunt valoroase activităţile Germaniei în domeniul cultural şi ştiinţifico-educaţional. Anual, Ambasada RFG organizează trei concerte la Chişinău. Limba germană este studiată în liceul româno-german „M. Kogălniceanu", USM, Universitatea pedagogică „Ion Creangă" şi Universitatea „Alecu Russo" [7]. Din 1998, cu suportul Ambasadei Germaniei şi a Goethe-Institutului a fost creat Centrul Cultural German „Deutscher Lesesaal", amplasat în incinta Bibliotecii Municipale „B-P. Haşdeu". Centrul propune informaţii privind cultura, literatura, istoria şi viaţa socială a Germaniei Anual, sunt acordate 30-40 de burse de către DAAD (Serviciul German pentru Schimb academic) şi sunt gestionate prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chişinău. Granturile sunt destinate stagiilor de cercetare pentru tineri cercetători, profesori universitari şi studenţi [8].

În decembrie 2005, a fost creat Institutul Moldova (MIL), care îşi desfăşoară activitatea pe lângă Universitatea din Leipzig. „Moldova-Institut Leipzig" are ca scop promovarea cercetării ştiinţifice, a dialogului cultural şi a cooperării în domeniul instruirii şi educaţiei. Examinează problemele majore ce ţin de societatea Republicii Moldova în context european şi în raport cu alte ţări din Europa de Est şi Sud-est. Una din realizările mai pronunţate, a fost organizarea „Întâlnirilor moldo-germane", din octombrie 2006. Timp de o săptămână, au avut loc mai multe conferinţe, schimburi de opinie, vizite de studiu şi prezentarea unor fundaţii germane care sprijină cooperarea internaţională, ştiinţa şi cercetarea ştiinţifică în aceste regiuni [9].

O altă dimensiune în colaborare reprezenta factorul uman. Astfel, în timpul vizitei sale la Bonn, Preşedintele Snegur a declarat că în Republica Moldova locuiesc circa 7300 de nemţi, care sunt egali în drepturi cu restul populaţiei. Nu ştim cât de veridice sunt aceste date, deoarece Asociaţia etnicilor germani „Casa germană" înregistrează mai puţin de 200 membri. Biroul Naţional de Statistică nu ne oferă date despre germanii moldoveni, deşi marea majoritate locuiau în Transnistria. Din alt considerent, în Germania există „Asociaţia nemţilor basarabeni", care regrupează circa 80 mii de persoane.

Franţa a recunoscut independenţa Moldovei în ianuarie 1992, stabilind relaţii diplomatice în martie. În '93 a fost semnat *Acordul de înţelegere, prietenie şi cooperare,* iar peste un an – *de cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică*. Relaţiile economice fiind reglementate de *Acordul privind încurajarea şi protecţia reciprocă a investiţiilor* din 1997.

Dialogul politic este întreţinut la cel mai înalt nivel. Astfel, Parisul este vizitat de Snegur în '93, Lucinschi în '95 şi '97. Pe lângă acestea, se adaugă vizitele premierilor şi altor oficiali, ultima fiind întreprinsă de Marian Lupu în 2006. Jacques Chirac a fost unicul şef din statele occidentale, care a întreprins o vizită în Moldova (octombrie '98). În cadrul Senatului francez există Grupul de prietenie Franţa-Moldova. Reprezentanţii lui s-au deplasat în octombrie 1999 la Chişinău pentru a se informa despre situaţia politică şi social-economică din ţară. Comisia a prezentat apoi un raport de informare, care prevedea în recomandări intensificarea prezenţei politice, culturale şi economice a Franţei în Republica Moldova [10]. În aprilie 2007, Chişinăul a fost vizitat de Preşedintele Senatului francez d-l Christian Poncelet, care a reiterat voinţa Parisului de a susţine Republica Moldova în procesul de integrare europeană, amintind şi de specificul francofon al ţării [11].

Se constată în special insuficienţa cooperării economice. În Moldova activează şi au investit asemenea companii ca France Telecom (Orange), Grupul Lafarge, Bargues Agro-Industries, iar în 2006 Banca Société Générale a cumpărat pachetul majoritar de acţiuni a Mobiasbancăi. Însă Franţa ocupa doar locul şapte după volumul investiţiilor. După volumul schimburilor comerciale se plasează pe a opta poziţie, cota Moldovei în comerţul extern al Franţei este de 0,01%.

Mai optimistă este cooperarea cultural-ştiinţifică şi educaţională. În primul rând autorităţile franceze conştientizează că ţara noastră este una francofonă, circa 60% din elevi studiază franceza (dar constată cu tristeţe creşterea interesului pentru engleză şi germană). Pentru susţinerea activităţilor culturale şi lingvistice din Moldova, guvernul francez alocat în 2006 suma de 620.000 euro [12]. Este vorba în primul rând de activitatea Alianţei Franceze, lansată în 1992, care are în prezent nouă antene în republică, dotate cu săli de studii şi lectură. Ea publică de două ori pe lună revista „Francofil" şi „Le courrier de Moldavie". Prin intermediul Alianţei, Guvernul Franţei începând cu '94, oferă burse de studii, cercetare şi doctorat. Astfel, în perioada 1994-2005, au fost oferite peste 300 de burse. Numai în 2004, au fost oferite 80 de burse. Brigitte Girardin, Ministru delegat pentru cooperare, dezvoltare şi francofonie al Franţei, la întâlnirea cu preşedintele Voronin din martie 2006, a declarat predispunerea ţării sale de a majora numărul de burse. Franţa situându-se pe locul trei pe lista ţărilor în care studiază tinerii moldoveni (după România şi SUA) [13].

O altă direcţie de cooperare este prin intermediul Agenţiei Universitare a Francofoniei (AUF), la care am aderat în 1997, iar din '98 deschisă Antena de la Chişinău . AUF la fel oferă burse de studii, cercetare, perfecţionare, doctorat şi post-doctorat, atât direct, cât şi prin intermediul filierelor. Spre regret, numărul burselor nu a putut fi stabilit, fiind oferite de Biroul Europa Centrală şi Orientală de la Bucureşti. Agenţia a deschis filiere francofone în opt centre universitare din Moldova şi clase bilingve în zece licee. Anual, în luna martie se organizează Zilele Francofoniei în Moldova, care includ concerte, spectacole, filme şi conferinţe.

Pe teritoriul Republicii Moldova sunt difuzate emisiunile postului de radio RFI şi canalului TV5. În Franţa activează circa 12 asociaţii de prietenie franco-moldoveneşti, care oferă asistenţă tehnică, informaţională, medicinală, etc. Totuşi, caracterul amical al relaţiilor Parisului cu Chişinăul nu presupune neapărat aderarea Moldovei la UE. Astfel, Marian Lupu a efectuată o vizită de lucru în Franţa în octombrie 2006. În cadrul întâlnirii Spicherului moldovean cu Eduard Balladur, preşedintele Comisiei pentru politică externă a Adunării Naţionale a Franţei, acesta a confirmat susţinerea sa pentru opţiunea europeană a Republicii Moldova, menţionând, în acelaşi timp, că Franţa nu prevede o extindere imediată a Uniunii Europene după admiterea României şi Bulgariei în UE [14].

*Italia*a recunoscut independenţa Republicii Moldova în 1992, stabilind relaţii diplomatice în 1993. Interesul faţă de ţara noastră începe a fi manifestat începând cu anul 1997, când a fost întreprinsă prima vizită oficială la nivel de şef de stat de către preşedintele Lucinschi. În acelaşi an au fost semnate opt acorduri, convenţii şi memorandumuri bilaterale, numărul total fiind în 2005 de 24. O altă vizită a fost întreprinsă de preşedintele Voronin în 2003, în cadrul căreia s-a întâlnit cu premierul Berlusconi, preşedintele Ciampi şi Papa Ioan Paul al II-lea.

Spre regret, Republica Italiană nu s-a grăbit cu deschiderea reprezentanţei consulare la Chişinău, cetăţenii noştri fiind deserviţi la ambasada de la Bucureşti. Totodată, numărul impunători de moldoveni prezenţi în Italia a determinat intensificarea dialogului politico-economic italiano-mldovenesc. În acest sens, în 2003 sunt încheiate două acorduri importante: Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Italiene în domeniul muncii şi Protocol de colaborare în domeniul asigurării cu pensii şi asigurărilor sociale dintre Casa Naţională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova şi Institutul Naţional de Asigurări Sociale a Republicii Italiene.

Chişinăul a fost vizitat de o serie de oficiali italieni, care au confirmat angajamentul ţării lor în susţinerea Moldovei în procesul integraţional. În cadrul vizitei oficiale a vice-ministrului de Interne, Marco Minniti de la finele anului 2006, a fost expusă disponibilitatea Romei de a deschide pe parcursul anului viitor o reprezentanţă diplomatică la Chişinău [15]. Totodată, serviciile consulare au început a fi prestate abia din anul 2009.

La începutul anilor 2000, Italia nu a investit substanţial în economia moldovenească, schimburile comerciale sunt foarte dinamice şi intense. Ea deţine locul doi în exportul Moldovei şi cinci în import. Din totalul de 4300 de întreprinderi cu capital mixt, înregistrate în ţara noastră, circa 300 sunt cu capital italian [16]. În noiembrie 2006 a fost creată Camera de Comerţ Mixtă Moldo-Italiana. În aprilie 2007, „Veneto Banca" a achiziţionat întregul pachet de acţiuni al „Eximbank" [17]. Guvernul Italiei oferă anual circa 50 de burse în centrele universitare. La Chişinău funcţionează liceul moldo-italian „Dante Aliguiere". Este impresionantă activitatea ong-urilor italiano-moldoveneşti, care oferă asistenţă cetăţenilor moldoveni în Italia, desfăşoară acţiuni de caritate în Moldova şi încearcă să prezinte o imagine cât mai pozitivă a ţării noastre în Italia, precum Asociaţia moldovenilor „Assomoldave", Asociaţia Moldova di Trento, etc.

Marea Britanie a stabilit relaţii diplomatice cu Republica Moldova în 1994, de atunci şi până în 2006 fiind semnate 6 acorduri bilaterale. Reprezentanţa diplomatică fiind deschisă la Chişinău abia în 2004, se caracterizează printr-o activitate dinamică şi multilaterală. Deşi Regatul Unit se plasează pe a opta poziţie în topul investitorilor, guvernul britanic a lansat o campanie vastă de asistenţă tehnică şi politică. Este vorba în primul rând de Planul de Asistenţă Regională pentru Asia Centrală, Caucazul de Sud şi Moldova pentru 2004-2007, al Departamentului pentru Dezvoltare Internaţională (DFID). Planul se orientează spre următoarele domenii Îmbunătăţirea guvernării şi a cadrului instituţional în vederea reducerii sărăciei; Promovarea unei dezvoltări durabile orientate spre cei săraci; Consolidarea contribuţiei Regatului Unit la soluţionarea conflictelor şi stabilirea relaţiilor paşnice.

Programul "Reunificarea Europei" al Fondului pentru Oportunităţi Globale (FOG) a susţinut în Moldova o serie de proiecte : Consilier Britanic la Ministerul de Afaceri Externe şi Integrare Europeană din Moldova; Fortificarea capacităţii administrative a Ministerului de Justiţie şi a Parlamentului pentru o armonizare mai

bună a legislaţiei moldoveneşti cu cea a Uniunii Europene; Fortificarea capacităţii administrative necesare pentru liberalizarea de mai departe a comerţului între Moldova şi Uniunea Europeană ; Asistenţa Departamentului de Integrare Europeană a Ministerului de Afaceri Externe.

FOG a continuat să susţină dezvoltarea democraţiei în Republica Moldova şi prin suportul financiar a încă trei proiecte din Moldova vizînd alegerile parlamentare din primăvara anului 2005, care au fost implimentate de Centrul Independent de Jurnalism, Asociaţia pentru Democraţie Participativă ADEPT, precum şi ONG-ul britanic LINKS.

Fondul Global pentru Prevenirea Conflictelor a lansat Proiectul"Crearea unui cadru de relaţii paşnice în Republica Moldova", direcţiile de bază fiind dezvoltarea presei libere şi a societăţii civile în Transnistria. Am mai menţiona încă două proiecte, gestionate de Ambasada Regatului Unit, precum Proiectul Asistenţi de Limbă Engleză şi Asistenţa în domeniul militar.

Ţara noastră a fost vizitată şi de o serie de oficiali britanici. În cadrul vizitei din octombrie 2006, conducătorul delegaţiei parlamentare, Lordul Alf Dubs a ţinut să asigure partea moldovenească că legislativul britanic va susţine activ Republica Moldova în cadrul dialogului cu structurile europene, precum şi în contextul relaţiilor bilaterale cu statele-membre ale Uniunii Europene[18]. Aceeaşi poziţie a fost exprimată şi de Ministrul de stat al Marii Britanii pentru Europa, Geoff Hoon, în cadrul vizitei sale din februarie 2007. Oficialul britanic s-a pronunţat pentru iniţierea dialogului privind aderarea ţării noastre la UE, dacă Moldova va realiza toate prevederile Planului de Acţiuni la expirarea lui [19].

Statele Unite Ale Americii se prezintă ca unul dintre cei mai importanţi şi influenţi parteneri ai Republicii Moldova. Recunoscând independenţa ţării noastre în decembrie '91 şi stabilind relaţii diplomatice în februarie '92, Washingtonul şi-a deschis reprezentanţa la Chişinău în decembrie '93. Din 1992 şi până în 2006, au fost semnate 29 Acorduri bilaterale, ce vizează diferite domenii de colaborare. Menţionăm că Moldova beneficiază din '92 de Clauza Naţiunii celei mai Favorizate.

Sunt semnificative vizitele întreprinse de preşedinţii Republicii Moldova (Snegur în februarie '92 şi Voronin în martie 2003) în SUA, în cadrul cărora au loc întâlniri cu preşedinţii americani. Vizitele au avut un caracter istoric, deoarece rezultatul primei a fost recunoaşterea independenţei ţării noastre şi asigurarea dată de guvernul american în susţinerea democraţiei şi reformelor. Cea de-a doua a determinat conducerea Moldovei să menţină vectorul european în politica externă, fiind reiterată voinţa Washingtonului să susţină în continuare Chişinăul.

Începând cu anul 1993 a fost lansată o campanie de asistenţă prin intermediul Agenţiei Americane pentru Dezvoltare Internaţională (USAID), domeniile prioritare fiind:

1. Asistenţa tehnică, orientată spre susţinerea privatizării, dezvoltarea întreprinderilor private, restructurarea economiei, dezvoltarea democraţiei.

2. Asistenţa umanitară, care a constat în donaţii financiare şi materiale pentru categoriile vulnerabile.

3. Asistenţa financiară, ce prevedea oferirea creditelor nerambursabile.

În perioada 1993-2000, SUA au investit 52986,1 mii dolari, iar întreprinderile cu participarea capitalului american au produs circa 10% din volumul total al producţiei fabricate în 2000 [20, p. 13]. Principalele companii cu capital american sunt Acorex Wine Holding, Lion-Gri, Sun Communications, Alba, Jolly Allon, Daac Hermes, Kelly Grains. Conform datelor Organizaţiei de Promovare a Exportului din Moldova, în 2005 SUA se plasau pe a treia poziţie după volumul investiţiilor, cu un capital de 61 mln. USD, cedând Rusiei şi Spaniei [21]. Statele Unite reprezintă şi un partener comercial important, plasându-se pe a şaptea poziţie. Lor le revine 4,26% din exporturile Moldovei şi 2,46% din importuri.

După 2003, asistenţa oferită de către USIAD a fost orientată spre următoarele domenii: Programe democratice, Reforme economice şi sociale, Securitatea şi dezvoltarea Dreptului, Asistenţă umanitară. În total pentru anul 2005, bugetul asistenţei a fost de 21,7 mln. USD. Iar din perioada 1993-2003 s-a alocat 274 mln. dolari. În noiembrie 2006, U.S. Millennium Challenge Corporation (MCC) i-a oferit Moldovei 24,7 mln. USD pentru combaterea corupţiei [22].

Foarte valoroasă a fost activitatea Fundaţiei Americane pentru Sisteme Electorale (IFES), a Fundaţiei SOROS, etc. Este impresionantă activitatea Statelor Unite în domeniul ştiinţifico-educaţional, fiind lider în clasament. Astfel, în perioada 1994-2007 au fost oferite în total 2600 burse, ce includ diferite domenii şi niveluri. Ambasada SUA gestionează o serie de programe, precum Alumni Resource Center, Centrul Resurselor Informaţionale, Comunicate de Presă, Centrul de Informaţii Universitare, Granturi mici pentru susţinerea iniţiativelor democratice, Programe de Schimb Academic şi Profesional, Programul de Instruire şi Acces la Internet.

Referinţe bibliografice:

1. Germania apreciază intenţiile autorităţilor de la Chişinău de a merge ferm pe calea integrării europene.http://www.moldpress.md, 09.10.2006.
2. Apropierea Moldovei de Europa. // Moldova şi Lumea, Nr. 3, 2002.
3. Preşedintele Parlamentului Marian Lupu a avut astăzi o întrevedere cu Wolfgang Lerke, Ambasador Extraordinar si Plenipotenţiar al Republicii Federale Germania in Republica Moldova. // Moldova Suverană, 19 ianuarie 2007.
4. Bundestagul german a adoptat o rezoluţie pentru Moldova, asumându-şi obligaţia să acorde republicii sprijin multilateral**.** http://moldova.net/archive/index.php/t-2263.html
5. Vizita d-lui Mircea Snegur în Germania. // Moldova Suverană, 14 octombrie 1995.
6. http://www.chamber.md/ro/index.shtml?events/bursa_mold_germ
7. Интервью агентству «МОЛДПРЕС» Чрезвычайного и Полномочного Посла Федеративной Республики Германии в Республике Молдова Вольфганга Лерке**,** Июнь 8, 2006. http://www.w-europe.org/?p=346
8. Burse şi granturi. http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=5&SubMenu0=2
9. La Chişinău s-au desfăşurat „întâlniri moldo-germane”. // Timpul, vineri 6 octombrie 2006, nr. 9.

10. Viitorul Moldovei depinde de noi. Interviu cu dl A. Buruiană , ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al Republicii Moldova în Republica Federală Germană. // Moldova Suverană, marţi, 9 aprilie, 1996.
11. La Moldavie : bâtir les fondements de l'identité nationale. RAPPORT D'INFORMATION 102 (1999-2000) - COMMISSION DES AFFAIRES ETRANGERES. http://www.senat.fr/rap/r99-102/r99-102_mono.html#toc13
12. Poncelet Ch.: UE respectă aspiraţiile europene ale Republicii Moldova. http://www.europa.md/rom/infto/1455, 25 aprilie 2007.
13. http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/rubrique-imprim.php3?id_rubrique=11914
14. Franţa este gata sa majoreze numărul de burse pentru studenţii şi liceenii din Republica Moldova. http://www.almamater.md/news/1270/index.html
15. http://www.moldpress.md, 30.10.2006.
16. Italia susţine eforturile Moldovei de a introduce standardele europene în toate domeniile vieţii, http://www.moldpress.md, 16.12.2006.
17. Pe piaţa noastră vine o banca europeana sigură de perspectivele activităţii în Moldova. // Moldova Suverană, 12 aprilie 2007.
18. Moldova solicită sprijin din partea Marii Britanii în implementarea Planului de Acţiuni RM-UE, http://www.moldpress.md, 06.10.2006.
19. Oficial britanic consideră că realizarea cu succes a Planului de Acţiuni RM-UE va contribui la obţinerea de către Moldova a statutului de membru al UE, http://www.moldpress.md, 28.02.2007.
20. Asistenţa tehnică, umanitară şi financiară acordată Republicii Moldova de către Statele Unite. // Moldova şi Lumea, Nr. 4, 2001.
21. Investiţiile străine directe au constituit aproape 9% din PIB în 2005, http://www.bizpro.md/ro/news/massmedia/2005/9FDI2005/
22. http://www.usembassy.md/ro

IP PROTECTION AND MOLDOVA'S CONVERGENCE WITH EU. LESSONS FROM OTHER EAST - EUROPEAN COUNTRIES

BOLOŞ Mihaela,
PhDin International Relations and European Studies, Head of History and International Relations Department.
Petru Maior University of Tirgu Mures,
Faculty of Science and Letters,
Department of History and International Relations Department

BOLOŞ Brăduţ-Vasile PhD, MA, EC,
Zanro Intermed SRL

In the process of EU accession the intellectual property aspects are an important negotiation point due to the economic issues tied to this field. Nowadays most countries are part of the international intellectual property system, thus the framework is dominated by similar rules still there are many legislative changes that need to be implemented in the process of EU convergence. We will study how the accession to the EU has changed the trends in Romania and Moldova regarding the IP registration process, especially trademarks and patents. Also we will look at some difficulties that Romania faced in this process and what lessons Moldova should learn from this experience.

Keywords: Intellectual Property, International System, Trademarks registration, Patent registration

General remarks

In a previous article we have discussed the trends in trademarks application in Romania before and after joining the EU [1]. In that article we have explored the process of EU convergence, negotiation and in the end the statute of an EU member, the impact over the national legislation and the impact over national trademark requests. We have compared the trends with Bulgaria, who joined at the same time as Romania. Our conclusion was that even if the trends were fuzzy before the EU accession after the year 2007 the trends became homogenous, being similar both in Romania and Bulgaria. Starting from this analysis we will try to see if the same trends can be applied to Moldova.

The international system of IP protection is a multi-layer one. We can find an international level that isdominated by World Intellectual Property Organization (WIPO) and World Trade Organization (WTO), a regional level ruled by regional organizations such as the EU and a national level [2]. When we analyze states like Romania and Moldova the pressure on implementing IP rules comes from the international to the national level. So rules change with every treaty and the impact is mostly felt in the economic sector because companies have to adapt to new rules regulations, competitors and customer expectations.

The EU has a prominent IP system, with specific rules, more detailed than the international ones, with a wider protection for geographical indications and a Court of Justice that rules on IP aspects also. The European system protects the community trademark and the community patent, through the European Union Intellectual Property Office [3].

Moldova and Romania are two neighboring Eastern European countries that were until 1990 under the influence or part of the USSR. The economic communist systems of the two countries were more likely complementary rather than competitive within the CAER. Because of this, patents were regarded as having a rather big importance while trademarks less so. This is why a certain type of collective mentality was formed which lead to a certain type of behavior towards trademark infringement and also the process creation and development of successful trademarks. In the field of geographical indications Romania and Moldova have large vineyards that add considerable revenue to the national income. However wine production is far more significant for Moldova than Romania.

After the fall of CAER and the dissolution of the Soviet Union both countries followed a road towards EU markets. In the process of joining one of the obligations stipulated in the Association Agreement was related to IP laws. In the Case of Romania this happened based on the Agreement between Romania and the European Community, signed in 1993, in which it started an association between the two actors. In this association at the 67th article it was state that: "*Romania will continue to improve the protection of the intellectual property, industrial and commercial, in the purpose to ensure, till the end of the 5th year from the entry into force of the Agreement, a level of protection similar with that existing in the Community*"[4].

In the Case of Moldova this part of the legislative changes came through *Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States and the Republic of Moldova* which stated in the 49th article that "*Pursuant to the provisions of this Article and of Annex III, the Republic of Moldova shall continue to improve the protection of intellectual, industrial and commercial property rights in order to provide, by the end of the fifth year after the entry into force of the Agreement for a level of protection similar to that existing in the Community, including effective means of enforcing such rights*"[5]. One can easily see that the two paragraphs are practically identical. The only significant difference is the las part of article 49 of EU Moldova Agreement related to creating the means of enforcing the laws.

Both countries adopted legislations regarding IP rights and both are trying to continuously develop these rules in order to ensure the maximum protection [6], [7].

Trademarks

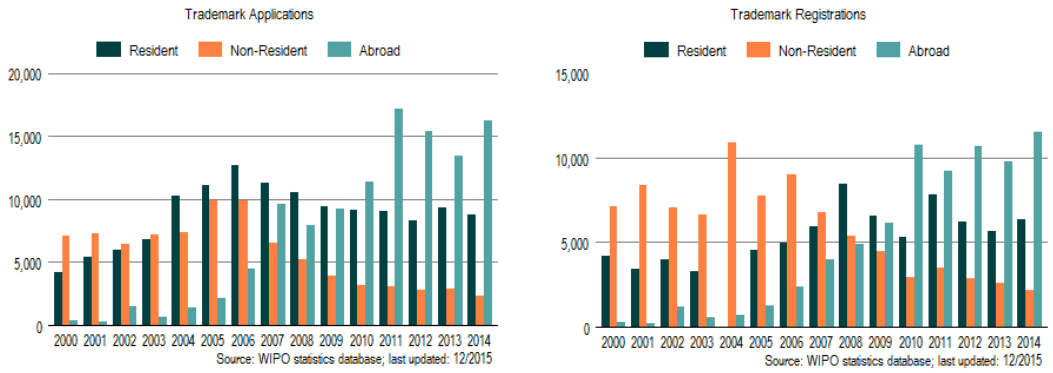
As one can see from table 1 Romania and Moldova both adhered to international IP legal acts. Certain times Moldova implemented treaties before Romania, or at least

at the same time. This surely points towards a desire to comply with the EU Agreement and to keep up with world trends in Trademark regulations.

International Convention/Agreement	**Romania**	**Moldova**
Paris Convention (Industrial Property)	1920	1991
Madrid Agreement (International Registration of Marks)	1920	2001
WIPO Convention	1970	1991
Madrid Protocol (International Registration of Marks)	1998	1997
Nice Agreement (International Classification of Goods and Services)	1998	1997
Vienna Agreement (International Classification of the Figurative Elements of Marks)	1998	1998
TLT (Trademarks)	1998	1996
Nairobi Treaty (Olympic Symbol)	2005	1991
Singapore Treaty (Law of Trademarks)	2009	2009

Table 1 "Romanian and Moldova membership of WIPO Trademark related Treaties"

When analyzing statistical data interesting aspects emerge as one can see in the Graphic 1 Trademark applications and trademark registration in Romania [8] and Graphic 2 Trademark applications and trademark registration in Moldova [9]below.

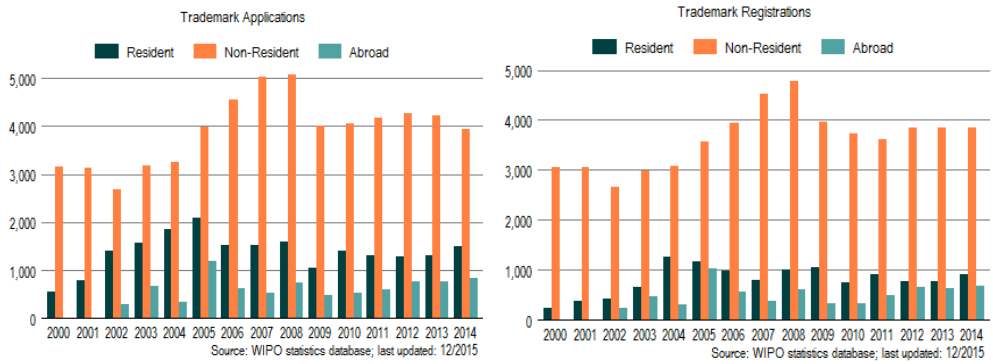

Graphic 1 Trademark applications and trademark registration in Romania

The notable issue that can be observed is the major changes in trademark registrations structure before and after joining EU in Romania's case. While before 2007 foreign applications were largely dominant, after 2007 what used to be an insignificant value, the abroad registrations and resident registrations became dominant. Apparently Romanian companies learned how to register and protect their trademarks better and also how to improve their foreign market positions. This is quite a positive sign as trademarks and the brands that include them may generate better prices thus better profitability and long term sustainability while producers carve a growing slice in foreign consumers preferences.

Before 2007 there was a significant gap between trademark applications and trademark registrations in Romania, especially regarding residentsapplications and abroad applications. This meant that applicants did not mastered well enough the requirements for successful applications and that registrations offices were less opened to residents. After 2007 the gap has diminished significantly showing that applicants were better informed and registration processes improved.

Interestingly, the gap noticed in residents successful application is not present in non-resident application. Apparently non-residents have more experience in managing the process of registration, and, perhaps they are more willing and able to pay for adequate expertise when needed.

Graphic 2 Trademark applications and trademark registration in Moldova

Moldova trademark registrations are quite similar to Romania's registrations before 2007. Apparently trademark registrations by non-residents are largely dominant within Moldova's market. This can be explained by the fact that Moldova's economic output is less diversified compared to Romania, while the needs are just as complex as in any other countries. So, by itself it does not necessary indicate a negative issue. However Moldova lacks high-value added exports and local production so in fact it is severely limited in the potential exports and local needs fulfillment.

The gap between applications and registrations noticed in Romania before 2007 seems to be an issue in Moldova without improving significantly. This is a negative issue as it shows that both applicants and offices are less effective in managing the registration process.

Non-residents application success rate is just as high in Moldova as in Romania, probably for the same reasons.

Trademark applications, total	Overall	Before 2007	After 2007
Correl ROU-EUU	0,16	-0,28	0,95
Correl MDA-EUU	-0,48	-0,40	0,90
Correl ROU-MDA	0,61	0,98	0,82

Table 3 Correlation between Romani a, Moldova and EU

Based on World Bank data we have calculated trademark application correlation between Romania, Moldova and EU. Apparently during 2000-2014 there is a weak correlation between Romania and Moldova's applications. This correlation has been stronger during 2000-2006 periods and weaker but still strong during 2007-2014 periods. Interestingly during 2007-2014 both Romania's and Moldova's applications were strongly correlated with European Union applications trends. It seems that EU has a very strong influence both on Romania and Moldova regarding trademark applications. This can be explained by the fact that both Romania and Moldova are included in the same region by major manufacturers and trade companies thus products brands are designed in a similar manner. As Romania and Moldova share common language, cultural, social and consumption traits, it is obvious that most producers would customize their branding process to include both.

What seems to happen after 2007 is that Romania is converging towards EU trends at a faster rate than Moldova. However, different consumption patterns can explain also the diverging tendencies after 2007, as Moldova and Romania have different income/capita so they are targeted by different products and services.

One of the critical issues of the EU convergence is the open market which means a wide range of products from various parts of the world are designed and protected for this market. Protection means among other things registration of trademarks and industrial designs. When major corporations start distributing products they have in mind the whole market, in order to maximize the benefits of their negotiation power with the producers. Trademarks represent the core of brands therefore they need to consistently protect them while investing in the branding process.

Local products in the initial phase suffer from lack of protection and brand investment because local companies do not have the financial power knowledge and experience of major corporations. This aspect was emphasized in many developing countries when asked to join the international system of trademark registration [10].During this shock in Romania major brands like Carpati, Snagov, Amiral in tobacco industry were wiped, Brifcor juice, Kandia chocolate, Olcit cars, Aro, Mobra motorcycles, Pegas bicycles as well as countless others disappeared from the market, being replaced by major corporation products. Some other brands did not disappeared but lost their market share becoming marginal, like Farmec andGerovital [11]in cosmetics.

After the initial shock slowly, some of the local brands were revived, either by enthusiastic investors or by local nostalgic, former employees or even Multinational Corporations that purchased the trademark. Good examples maybe Ciuc or Timisoreana beer, Pegas bicycles, Farmec, Gerovital, and Dacia renewed by Renault investments.

A few local brands emerged likeAllview (mobilephones), andJolidon. Also efforts were made to promote a register the Romanian specific blouse called "ie", with quite an international success [12].

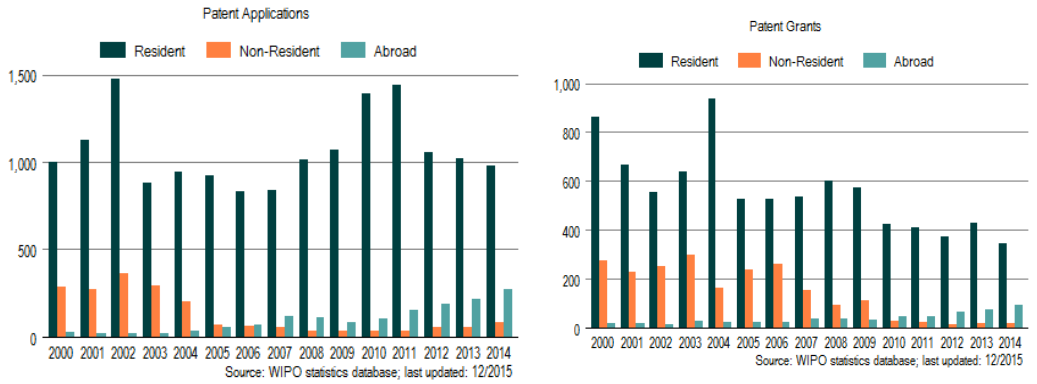
Patents

Patents are an important one of the most important parts of the IP system. Most states struggle to implement the international treaties in the field, even if when it comes to the international patent system many states are still reticent regarding its implementation. Moldova and Romania struggled to implement most of the international acts in this area as one can see in Table 4 Romanian and Moldova membership of WIPO patent related Treaties on patents[13].

International Convention/Agreement	**Romania**	**Moldova**
Paris Convention (Industrial Property)	1920	1991
Patent Law Treaty	2000	2000
Patent Cooperation Treaty	1979	1991
Strasbourg Agreement Concerning the International Patent Classification	1999	1998

Table 4 "Romanian and Moldova membership of WIPO patent related Treaties on patents"

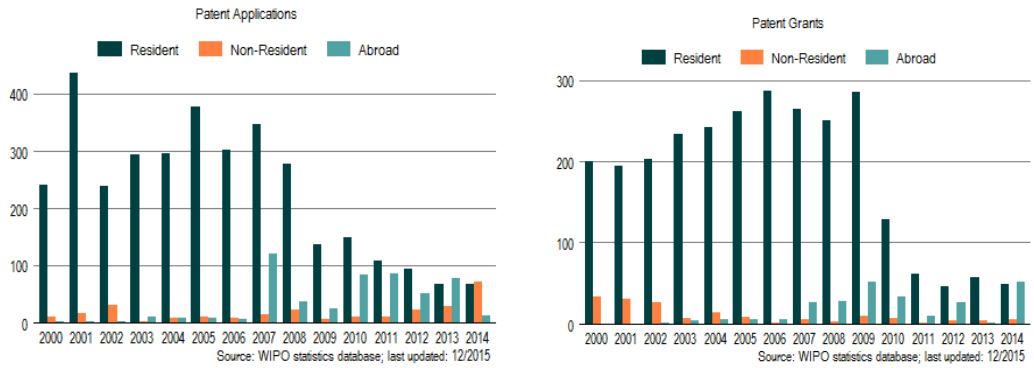
When it comes to statistical data it is very interesting to see the differences between the two countries trends.

Graphic 3Patent applications and Patentgrants in Romania

The first noticeable trend in Romania is a decrease in resident and non-resident patent registrations. However, this seems to be less related to EU accession in 2007. Abroad registrations seem to be increasing; however the trend was also present before 2007.

Patent registrations seem to be more difficult to obtain as there is a constant flow of rejections. This does not change after 2007. Also apparently there is a significant delay in response of the office to the requests.

Graphic 4Patent applications and patentgrants in Moldova

Data regarding Moldova seems to indicate the same trends as Romania. However, considering the population and economic output Moldova seems to have a higher patent output than Romania. After 2007 both applications and rejections seem to decrease.

Both in Romania and Moldova 2007 seems to be a significant year having a negative influence on patent applications. This could be explained by EU accession of Romania, but also by the economic crisis worsening the conditions and financing of R&D within both Romania and Moldova.

Geographical Indications

For Moldova geographical indications are a very important aspect. This is why a national legal framework was developed [14]and international agreements were signed [15], with the purpose to ensure a high level of protection for national goods especially wines [16].Moldova is a full member of the Lisbon Treaty since 2001, and has registered one geographical indication trough this system, namely Romanesti [17]for wines. Since 2001 Moldova refused the protection of 7 geographical indications among which the disputed cases of Budweiser and Tokay.

Romania Signed the Lisbon Treaty in October 1958, but never ratified it. At national level the interest in protecting geographical indications was until lately not very high except wines and spirits. Lately a new trend can be identified especially when it comes to traditional products others than alcoholic drinks. Magium de Topoloveni, a type of traditional gem made from plums with no added sugar was registered in 2011 as the first Romanian product resisted as a European geographical indication from Romania[18]. Others are following in the cheese industries.

The Romanian experience shows the evolution in the way Romanian producers start to think about added value. Romania adopted the legislation in this field in 1998, joined the UE in 2007 and only in 2011 we can find a local product protected at the

European level. This certainly points toward a maturity in approaching business and also the need to identify with a certain region and type of products.

Conclusions

Regarding IP Protection Moldova and Romania followed roughly the same path after CAER has been disbanded in terms of treaty adoption. To some extent the IP protection system seems to be quite similar.

Notable differences may be related rather in economic development and the reasons are related to the different size and complexity of the economy that generate the IP rights and Romania's EU membership.

As our correlation study has shown after 2007 the convergence between Romania and Moldova is diminishing as Romania is following a path directed by EU, while Moldova is at the influence of both EU in the west and others in the east.

Provided Moldova chooses to follow a path towards the EU common market some of the issues noted in Romania may be addressed better than Romania did, as companies registering trademarks and patents will have a more extensive experience while entering the EU market compared to Romania's companies in 2007. Also the expertise accumulated in the process by Romania and EU will greatly improve Moldova's process of convergence.

Provided Moldova chooses to follow a reunification process with Romania similar to the one that happened in Germany, the IP Rights systems in place in Moldova will be quite similar; however, Romania's emphasis on Geographic Indications should be increased in order to ensure the same protection provided now by Moldova.

While common language, religion, history and close economic ties are a strong argument in favor of a correlated IP related activity, it seems that Romania joining EU has changed the trends in the convergence between Romania and Moldova.

Both Romania and Moldova should improve the information system providing applicants with needed information on obtaining a IP registration as the gap between applications and registration is high, especially regarding patents. While Romania's gap between applications and registrations has improved, Moldova needs to learn from this experience.

Provided Moldova chooses a different path to the two mentioned before, still international IP rights imperatives will be the same. This is because the international trends in this area are set by larger economies and political entities and both Romania and Moldova are bound to follow them in order to benefit from the global markets.

References

1. Mihaela-Daciana Boloş, Brăduţ Boloş, „Trademarks Applications In Romania Before and after joining the EU", Proceedings of the IVth International Conference on Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration – GEBA, Iasi, Romania, 2010, p. 287-289
2. Mihaela Daciana Bolos, Mărcile şi indicaţiile geografice în sistemul relaţiilor internaţionale, Ed. Universul Juridic, Bucuresti, 2013.
3. For rules and more details https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/route-to-registration
4. The European and Romanian Agreement dated 1th of February 1993 starting an association between Romania on one part and the European Community and the member states ratified by the Romanian Parliament and published in the "MonitorulOficial al Romaniei" no. 73, April 12, 1993
5. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States and the Republic of Moldova, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:21998A0624(01)
6. Strategia Naţională de Proprietate Intelectuală a Republicii Moldova pentru anii 2011-2015 http://agepi.gov.md/sites/default/files/sedinte_cnpi/25-08-2011/chestiunea_2.pdf
7. Oficiul de Stat Pentru Inventii si Marci. http://www.osim.ro/despre/despreo.htm
8. Source: WIPO database http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=RO
9. Source: WIPO database http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=MD
10. Véronique Musson, Carnival time for trademark practitioners and owners in Brazil, World Trademark Review, March/April 2008 , p. 21-27
11. https://www.farmec.ro/despre-farmec/istoric.html
12. Embassy of Romania to the United States, Universal Day of the Romanian Blouse https://washington.mae.ro/en/local-news/867 ; OanaVasiliu, International Day of the Romanian Blouse Ie celebrated worldwide, Business Review, http://www.business-review.eu/featured/international-day-of-the-romanian-blouse-ie-celebrated-worldwide-45241
13. Data retrieved from WIPO database, www.wipo.org
14. Protection of geographicalindications in the Republic of Moldova, http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_130130-main1.pdf
15. EU and the Republic of Moldova sign agreement on protection of Geographical Indications 26/06/2012, http://ec.europa.eu/agriculture/newsroom/85_en.htm
16. Natalia Mogol, GeographicalIndications – New Opportunities for Exploitation of Moldovan Products on theCommunity Market, International Journal of Economic PracticesandTheories, Vol. 5, No. 3, 2015, http://www.ijept.org/index.php/ijept/article/viewFile/Geographical_Indications_New_Opportunities_for_Exploitation_of_Moldovan_Products_on_the_Community_Market/pdf_110
17. Lisbonsytem, Romanestiregistration, WIPO database, http://www.wipo.int/cgi-lis/guest/ifetch5?ENG+LISBON+17-00+41496134-REVERSE+0+0+882+F+3+10+1+500+SEP-0/HITNUM,NO,APP-ENG+%28OO%2fMD+OR+REF%2fMD+OR+WI%2fMD+OR+INV%2fMD+OR+GR%2fMD+OR+PER%2fMD%29+AND+ST%2fA
18. Magium de Topoloveniwebpagehttp://www.magiun-sonimpex.ro/2016/04/07/magiunul-de-pune-topoloveni-sarbatoreste-5-ani-cu-indicatie-geografica-protejata/

PERSPECTIVE COMPARATE PRIVIND SCRUTINUL ELECTORAL UTILIZAT ÎN ALEGERILE PARLAMENTARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

BORDEIANU Doina,
doctor în ştiinţe politice, lector universitar,
Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral,
Comisia Electorală Centrală

BUCATARU Igor,
doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

This article examines the comparative perspective of the electoral system of Moldova. Moldovan electoral system was established based on the experiences of the Western European and Eastern European ones.

Moldova is a parliamentary republic with legislative power vested in the 101-member unicameral parliament. Members are elected through proportional representation in a single nationwide constituency for a four-year term. Seats are distributed first to the parties which have surpassed the thresholds (see below) and according to their share of votes. The remaining seats are distributed sequentially, by each party (or other socio-political organization, each electoral bloc), starting with the electoral candidate who has obtained the largest number of votes in descending order. Candidates can participate in the elections as individual candidates or through closed lists of political parties or in an electoral bloc.

Parliamentary elections are regulated by the Constitution, the Election Code, the Law on Political Parties, as well as CEC regulations and decisions and relevant sections of the Criminal and Administrative Codes. The law requires the participation of at least one third of registered voters for an election to be valid. If not, repeat elections are held within two weeks without a minimum required turnout. Overall, the legal framework provides an adequate basis for conducting democratic elections. The elections are administered by three levels of election administration: the Central Election Commission (CEC), District Electoral Councils and Electoral Bureaus.

Keywords: ballot, electoral system, parliamentary elections, comparative perspectives.

Prezentarea problemei. Pe parcursul articolului vor fi analizate principalele moduri de scrutin electoral utilizate în statele europene, atât vestice cât şi estice. Acest exerciţiu are drept finalitate identificarea unor concluzii pentru cazul sistemului electoral din Republica Moldova, şi îndeosebi pentru procesul alegerilor parlamentare.

Prin intermediul sistemului electoral şi nemijlocit al alegerilor, organele reprezentative capătă legitimitate politică. În general, K.Bennoit [1, p.75] consideră că sistemele electorale operează mecanic, ca un aparat determinant care transformă imput-urile în output-uri sau cu alte cuvinte voturile în mandate. Tipologia clasică a

sistemelor electorale deosebeşte trei familii mari, şi anume: sisteme majoritare, proporţional reprezentative şi mixte.

În privinţa trendului istoric actual, în urma analizei literaturii în domeniu, precum şi a realităţilor social politice din spaţiul european, am putea deduse că: iniţial, sistemele de tip uninominal cu un tur de scrutin; apoi trecerea de la sistemele majoritare la sistemele de reprezentare proporţională şi, începând de la finele secolului XX, impunerea simultană a sistemelor mixte, predominant proporţionale ori predominant majoritare, precum şi cec de tip paralel. În cele ce urmează le vom prezenta succint pornind de la premisa că nu există sistem electoral bun sau rău în sine, fiecare dintre ele având avantajele şi dezavantajele sale. În analiza sistemelor electorale este binevenită abordarea prin prisma conceptului sistem adecvat sau inadecvat ţării în care se aplică. Adică trebuie să vedem dacă sistemul respectiv răspunde prin arhitectura sa condiţiilor şi tradiţiilor locale sau nu. Încă în anul 1978 savantul şi politicianul J.A.Miranda spunea că "atunci când se alege un sistem electoral o atenţie mai mare comparativ cu fundamentările teoretice trebuie să se acorde realităţilor politice" [2, p.144].

Studiu comparat ne permite să concluzionăm că copierea unui anumit mod de scrutin ce este perfect valabil pentru un sistem politic naţional anumit, nu va asigura automat succesul şi în "ţara importatoare". Există o multitudine de variabile şi constante care determină succesul sau eşuarea experimentului: calitatea sistemului de partide, tipul regimului politic, mărimea geografică a teritoriului statului, cultura şi tradiţia politică. *Tipuri de scrutin electoral utilizate*. Sistemul majoritar estecel mai vechi sistem bazat pe competiţie individuală. Elpresupune că pentru a fi ales un candidat trebuie să obţină majoritatea voturilor alegătorilor din circumscripţia electorală disputată sau din întreaga ţară, în cazul în care a fost creată o singură circumscripţie. Formele acestuia - scrutinul majoritar uninominal şi scrutinul majoritar de listă(plurinominal) pot fi organizate cu unul sau două tururi de scrutin. Cunoscuta lege a lui MauriceDuverger spune că sistemul electoral majoritar într-un tur de scrutin tinde spre bipartidism[3, p.278-288].

Scrutinul majoritar se deosebeşte de celelalte printr-un şir de aspecte, ce-l avantajează. În primul rând, simplitatea votării şi a anunţării rezultatelor - câştigă cel care a obţinut cele mai multe voturi. În al doilea rând, posibilitatea unei mai bune cunoaşteri a candidaţilor de către electorat – se crează o relaţie directă între reprezentant şi alegător. Un alt aspect relevant, este diminuarea influenţei partidelor în desemnarea candidaţilor – câştigă candidatul cu cea mai puternică şi carismatică personalitate. De asemenea, asigurarea stabilităţii sistemului politic – pentru a obţine mandate prin acest sistem este nevoie de cât mai multe voturi şi nu de blocuri sau alianţe de partide. Totodată, sistemul crează o majoritate parlamentară capabilă să susţină un guvern stabil.

Principalul dezavantaj al acestui sistem este că nu reprezintă corect partidele. El marginalizează sau chiar înlătură partidele mici, favorizând după cum am spus mai sus

maxim două partide. Unii autori văd în acest lucru un avantaj justificat prin reducerea fragmentării politice [4, p.29]. Sistemul, de asemenea, poate genera manipularea numărului de alegători dintr-o circumscripţie uninominală, indice determinant pentru rezultatele alegerilor. Nu putem ignora şi faptul că, în scrutinul majoritar, un număr semnificativ de voturi se pierde. Astfel, pot exista situaţii când o formaţiune politică sau un candidat obţine majoritatea mandatelor, deşi ea/el nu reprezintă decât o mică parte din electorat. De exemplu, în anul 1993, în Franţa, coaliţia partidelor de centru – dreapta a obţinut 39% din voturile valabil exprimate pe ţară care au fost transformate prin sistemul majoritar cu majoritate simplă în 80% de mandatele de deputat din Adunarea Naţională [2, p.137].

Sistemul electoral proporţional reprezentativ prevede că mandatele se împart candidaţilor proporţional cu voturile obţinute în alegeri, astfel încât există un raport direct proporţional între mandatele obţinute de fiecare partid politic în parte şi voturile pe care electoratul le-a dat acestor partide [5, p.7]. În comparaţie cu sistemul majoritar, reprezentarea proporţională permite atât reprezentarea majorităţii cât şi pe cea a minorităţii. Acest sistem tinde spre o justiţie electorală şi spre multipartidism. Problema cea mai importantă a reprezentării proporţionale este modul de atribuire a mandatelor. Aceasta se realizează în mai multe etape [4, p.31].

Într-o primă fază se calculează coeficientul electoral (coeficient naţional sau pe circumscripţie). Cel mai simplu coeficient este coeficientul Hare (după numele matematicianului englez Thomas Hare). Acesta se calculează ca raport dintre numărul de voturi valabil exprimate în fiecare circumscripţie şi numărul de locuri eligibile de repartizat. A doua etapă constă în repartizarea mandatelor. Distribuirea se realizează prin împărţirea numărului de voturi exprimate pentru fiecare listă de candidaţi la coeficientul electoral. Această operaţiune nu este întotdeauna perfectă, astfel pe lângă mandatele atribuite, mai obţinem şi un rest de voturi, numit rest electoral, şi un număr de mandate nedistribuite. A treia şi ultima etapă constă anume în repartizarea fracţiunilor de voturi neutilizate. Sistemul celui mai mare rest (resturilor celor mai puternice) presupune plasarea resturilor de voturi ale fiecărui candidat în ordine descrescătoare şi repartizarea mandatelor rămase de atribuit corespunzător; această metodă favorizează partidele politice mici. Sistemul celei mai mari medii (mediei cele mai puternice): fiecărui număr de mandate atribuite pentru fiecare listă de candidaţi, în cadrul celei de-a doua etape, i se adaugă, convenţional, cifra 1, apoi se împarte numărul de voturi acumulate de fiecare listă la cifra astfel obţinută; mandatele se atribuie concurenţilor conform ordinei descrescătoare a mediei calculate. Această metodă favorizează partidele politice mari.

O altă modalitate cunoscută, care, prin aplicare dă rezultate identice cu cele pe care le dă sistemul celei mai mari medii, dar după o procedură diferită este sistemul Victor d'Hondt. Potrivit lui, voturile obţinute de fiecare listă de candidaţi se împarte succesiv la 1, 2, 3, 4, ... n, unde n este numărul de mandate de atribuit în circumscripţia respectivă. Rezultatele obţinute se ordonează descrescător. Mandatele se

distribuie conform şirului descrescător creionat în acest mod. Sistemul este favorabil partidelor mari şi defavorabil partidelor mici.

O altă componentă a sistemelor reprezentării proporţionale este pragul minim de reprezentare pe care un partid trebuie să-l atingă pentru a obţine mandate în parlament. Potrivit unor autori, anume acesta este elementul care înlătură pericolul de fragmentare a forţelor politice în legislativ şi introduce o barieră specială [6, p.73]. Unul din pragurile cele mai ridicate este cel practicat în Grecia: 17%, în Turcia pragul electoral constituie 10%, în Polonia – 7%, în Republica Moldova – 6%, în România – 5%, în Danemarca – 2%, iar în Israel – 1,5%. Cel mai mic prag electoral este în Olanda – 0,67%. Prin intermediul pragului electoral se poate acţiona asupra sistemului de partide dintr-o ţară: un prag mare va duce la înlăturarea treptată a partidelor mici şi invers, unul mic va favoriza apariţia partidelor noi. Trebuie să menţionăm că utilizarea pragurilor electorale înalte reduce substanţial avantajele sistemului proporţional, pentru că multe voturi sunt pur şi simplu se vor pierde sau, alegătorii vor renunţa la a susţine astfel de partide, incapabile de a atinge pragul electoral de frica de a-şi pierde voturile dându-le unor pierzanţi siguri.

Scrutinul reprezentării proporţionale este unul foarte răspândit în statele europene. În pofida unei complexităţi din punctul de vedere al atribuirii de mandate, acest mod de scrutin dispune de un şir de avantaje. În primul rând, este vorba de echitate – în autorităţile eligibile de stat sunt reprezentate şi interesele majorităţii şi cele ale minorităţii. Totodată, sistemul favorizează implicarea femeilor în politică. În al doilea rând, caracterul programatic – în efectuarea alegerii, electoratul ţine cont de programul politic propus de concurent şi nu de personalitatea celui care candidează. De asemenea, existenţa unor praguri electorale, ca modalităţi de canalizare a eforturilor partidelor politice în direcâii consolidate.

Dezavantajele invocate de specialişti sunt: depersonalizarea listelor de partid, alegătorii votează pentru listele întocmite de partide, cu alte cuvinte pentru partid şi nu pentru candidaţi concret determinaţi; ruperea legăturii dintre aleşi şi alegători[2, p.142]. Această problemă decurge din cea anterioară. Oricum, cert este că partidele sunt promovate prin persoane concrete care apar în faţa alegătorilor şi prezintă programul electoral, neputându-se afirma că electoratul nu ştie pe cine alege. Un alt dezavantaj invocat se referă la instabilitatea politică a parlamentelor astfel formate cauzată de fragmentarea politică în interiorul lor. Aceasta poate avea drept consecinţe instabilitatea guvernului creat de parlament şi/sau favorizarea conflictelor politice în societate. În fine, un alt moment considerat a fi vulnerabil pentru democraţia consolidată se referă la modalitatea de atribuire a resturilor electorale, care poate duce la erori şi contestaţii a rezultatelor scrutinului.

Modul de scrutin electoral mixt estea cea de a treia modalitate de scrutin dedusă de autori, ca fiind întâlnită în democraţiile europene. Acesta reprezintă rezultatul combinării aspectelor de la scrutinele majoritar şi proporţional cu scopul de a crea un model mai reuşit de transformare a voturilor în mandate. Elaborarea modului mixt se

datorează dezideratului de a maximiza avantajele scrutinelor proporţional şi majoritar, minimizând dezavantajele. Într-o variantă ideală modul mixt ar trebui să fie unul perfect pe motivul combinării elementelor pozitive ale celorlalte tipuri de scrutin, însă, „orice mixaj produce modificări sistemice, care fac uneori de nerecunoscut elementele componente" [7, p.151]. Pe de o parte, îmbinarea avantajelor nu produce efecte obligatorii pozitive. În al doilea rând, odată cu avantajele anumitor modele de scrutin electoral sunt preluate şi dezavantajele, volens-nolens. Într-un final, nu poate exista un model ideal de vot democratic, după cum nici democraţia nu este o formă de guvernământ perfectă. Astfel, modelul mixt încearcă asamblarea componentei ideologice, proprii scrutinului proporţional, şi a elementului personalizat, de la scrutinul majoritar.

Scrutinul electoral mixt a început să fie implementat, în calitate de formulă distinctă de organizare a alegerilor şi de transformare a voturilor în mandate, conform unor studii, încă în perioada interbelică în Franţa [8, p.97], însă a cunoscut o instituţionalizare fundamentală după cel de al doilea război mondial în Germania Federativă. Ulterior a fost preluat în diferite momente istorice şi de alte sisteme politice naţionale. Este dificil de a calcula cu precizie numărul statelor ce utilizează modelul de scrutin mixt în cadrul alegerilor democratice din cel puţin două considerente: din cauza că numărul statelor este în permanenţă schimbare şi pe motiv că sistemele electorale mixte sunt deseori destul de complexe şi dificile în aplicare. În rezultat unele şi aceleaşi modele (de exemplu, votul prin compensare) pot fi tratate de diverşi autori în mod diferit [5, p.12]. Totuşi, conform calculelor efectuate circa 20 de democraţii ale lumii utilizează diverse inginerii electorale de tip mixt.

Este important, însă, de atenţionat că majoritatea statelor ce utilizează acest sistem nu sunt democraţii consolidate, ele preluând acest mod de scrutin pe valurile de democratizare din Asia de sud-est (Coreea sau Taiwan) sau Europa de est (Albania, Bulgaria, Lituania, Rusia, Ungaria etc.). Faptul că aceste democraţii s-au aflat (iar unele se mai situează) în faza de transformare democratică, provoacă instabilitate la nivel de decizie politică cu privire la tipul de sistem electoral ales. Aşa state, de exemplu, ca Albania, Bulgaria sau Federaţia Rusă sau dezis pe parcursul ultimilor ani de scrutinul mixt, utilizând cel proporţional. De cealaltă parte, avem exemplul Ucrainei care a trecut de la sistemul reprezentării proporţionale la cel mixt. Din rândul statelor cu organizare democratică consolidată a proceselor social-politice, practic doar statele europene reprezintă modele de utilizare durabilă a modului mixt: Germania, Danemarca, Suedia sau Belgia. Între anii 1994-2005 în Italia alegerile parlamentare la fel s-a desfăşurat conform regulilor de inginerie electorală mixtă, însă acest fenomen a avut un caracter efemer.

Literatura de specialitate propune diferite clasificări ale modului mixt de scrutin. [8, p.98-113]. Pluralismul interpretărilor se datorează complexităţii scrutinului electoral mixt [4, p.64-66]. Din totalitatea de tipuri întâlnite la diverşi autori unul se detaşează în mod aparte prin omogenitatea tratărilor şi concluziilor, dar şi diversitatea

denumirilor: scrutinul mixt echilibrat, reprezentarea proporţională personalizată sau votul de compensare. Acest sistem electoral se referă la Germania Federală. După cum observă G. Voicu, originalitatea acestei modalităţi electorale constă în faptul că alegătorul dispune de două voturi şi le utilizează în cadrul a două tipuri de scrutin: unul majoritar uninominal cu un singur tur, celălalt după regulile sistemului de reprezentare proporţională. Votarea se efectuează deci în două circumscripţii diferite, corespunzătoare celor două tipuri de scrutin. Reglementarea electorală germană încurajează puternic ceea ce cercetătorii au numit vot util. Pragul de 5% obligă alegătorul să-şi gestioneze votul cu mai multă grijă, în sensul de a-l acorda marilor partide (oferindu-l formaţiunilor mici, alegătorul riscă irosirea votului său). Astfel se explică de ce există concordanţă între votul pentru liste şi cel uninominal. Se produce în acest fel o responsabilizare sporită a alegătorului.

Cazul Republicii Moldova. În Republica Moldova, din perioada primelor alegeri parlamentare în bază de pluralism politic (1994) şi până la ultimele alegeri (2014) s-a utilizat scrutinul reprezentării proporţionale. În perioada de până la 1991, perioada sovietică, era utilizat scrutinul majoritar uninominal pentru alegerile în legislativ. Pe tot parcursul independenţei unii reprezentanţii ai clasei politice moldoveneşti invocau cu diferită intensitate necesitatea trecerii de la scrutinul reprezentării proporţionale la cel mixt. Această poziţie îşi găsea susţinere şi în o parte din opinia publică. Motivaţia invocată se referă la faptul că prin votul acordat unui anumit partid, electoratul alege o listă închisă abstractă, fără a cunoaşte bine persoanele desemnate, sunt cunoscuţi doar câţiva lideri, în rest e un fel de „Terra incognito". Adică se pierde legătura între alegător şi ales. O chestiune importantă este caracterul „blocat" al listelor de candidaţi înaintate de partide. O soluţie, în opinia noastră, de soluţionare a neajunsurilor identificate la scrutinul reprezentării proporţionale ar fi „deblocarea" listelor prin introducerea „votului preferenţial", care este un element al scrutinului majoritar.

În opinia noastră, ipoteza conform căreia problemele calităţii proceselor de guvernare ţin în principal de tipul scrutinului electoral este una eronată. Chestiunea calităţii procesului de guvernare este cu mult mai complexă ce cuprinde un şir de factori instituţionali şi culturali. Este necesară democratizarea relaţiilor interne din cadrul partidelor, dezvoltarea structurilor teritoriale şi cooptarea liderilor locali în listele de partid pe locurile eligibile. Cu certitudine rolul liderului de partid şi a staff-ului central este unul extrem de important, însă pentru creşterea legitimităţii partidului trebuie cooptaţi şi liderii locali.

Introducerea scrutinului mixt echilibrat (model german) în Republica Moldova poate fi acceptată în calitate de încercare de îmbunătăţire a situaţiei. Însă, nu considerăm că va avea rol de panacee. Din contra, sunt un şir de probleme în plus: din punct de vedere tehnic scrutinul mixt este mai complicat de realizat şi mai costisitor; nu este certitudine în privinţa numărului de mandate acordate cetăţenilor de peste hotare; problema reprezentării cetăţenilor din stânga Nistrului etc. De asemenea, dacă privim situaţia la începutul anilor´90 ai sec. XX, când un şir de state foste socialiste au

adoptat scrutinul mixt, atunci către etapa actuală multe din ele s-au dezis de această formulă. Recomandarea dedusă în urma analizei practicilor europene în domeniu este ca alegătorilor să li se permită să voteze în baza unor liste închise, dar nu blocate. Exemplele unor aşa democraţii ca Cehia, Belgia, Finlanda etc. Aceasta ar presupune că au posibilitatea să ordoneze lista candidaţilor după cum consideră necesar. Astfel alegătorul alege nu doar partidul, ci şi prioritizează opţiunile nominale. Acordarea unei alegeri reale ar face posibilă evitarea multor probleme legate de necesitatea adoptării unui alt scrutin decât cel al reprezentării proporţionale.

Într-un final, fiecare scrutin are atât avantajele şi dezavantajele sale. Diferite societăţi democratice stabile utilizează diverse modele de scrutin electoral, fapt ce demonstrează că nu tipul anumit de scrutin asigură calitatea guvernării. Chestiunea modificării sistemului electoral este una importantă pentru societate şi necesară de a fi discutată, şi analizată în mod public de către toate părţile interesate şi iniţiate în domeniu. Departe de a fi un doar o simplă tehnică, sistemul electoral se raportează la cultura sau culturile politice existente, cu care interacţionează. Multipartidismul specific Europei continentale nu este reflectarea directă a sistemelor electorale, ci dezvăluie tradiţii istorice, specificităţi sociale şi aspecte culturale care împreună contribuie la constituirea unui sistem de partide [5, p.10].

Fiecare dintre sistemele electorale prezentate mai sus poate asigura legitimitatea puterii alese, aceasta din urmă depinzând de corectitudinea aplicării normelor electorale dintr-un stat şi profesionalismul persoanelor antrenate în organizarea şi desfăşurarea acestuia. Cu siguranţă, sistemele electorale nu funcţionează în vid. Succesul lordepinde de căsnicia fericită dintre instituţiile politice şi tradiţiile politico-culturale. Pentru Republica Moldova, pentru calitatea procesului politic se impune o deschidere a partidelor către cetăţeni. Problema nu este în proceduri, ci în instituţii şi politicieni.

Referinţe bibliografice:

1. Benoit K. Duverger's Law and the Study of Electoral Systems. In: French Politics, 2006/4.
2. Автономов А.С.,Веденеев Ю.А.,Луговой В.В. Сравнительное избирательное право. Москва: ИздательствоНОРМА, 2003.
3. Дюверже М., Политические партии, Издательство Академический проект, Москва, 2002.
4. Iancu Gh., Glăvan Gh. Sistemul electoral. Bucureşti: All Beck, 2005.
5. 25+2 modele electorale (coordonator A.Sorescu). Bucureşti: Asociaţia ProDemocraţia, 2006.
6. Cernencu M., Ciurea C., Negru E., Serebrian O. Alegerile într-o societate democratică. Chişinău: CE USM, 2001.
7. Voicu G. Pluripartidismul. O teorie a democraţiei. Bucureşti: ALL, 1998.
8. Martin P. Sisteme electorale şi modurile de scrutin. Bucureşti: Regia Autonomă „Monitorul Oficial", 1999.

GEORGIA REMAINS WESTERN-ORIENTED ON THE EVE OF PARLIAMENTARY ELECTIONS*

GOGSADZE Giorgi,
PhD, Professor, Head of the Department of Human Geography,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Main goal of this paper is to review internal and external factors that influence Georgia's geopolitical orientation. Georgia finds itself in a difficult social, economic and political situation, as it gets closer to the parliamentary elections of 2016. Despite undeniable achievements, high unemployment, poverty, low income, economic stagnation and reduced FDI continue to have a priority on the governmental agenda. As a continuing problem, violated territorial integrity handicaps development prospects: two regions of the country (Abkhazia and Tskhinvali region – South Ossetia) are occupied by Russia. Moreover, in the coming months it is expected that Russia will annex Tskhinvali region. Georgia's neighborhood – Middle East, Eastern Ukraine, Nagornii Karabakh, – are plunged into warfare.

Georgia is a parliamentary republic; accordingly, its foreign policy is defined by the government, which is being formed by the parliamentary majority. In this regard, 2016 parliamentary elections attain particular importance. These elections will demonstrate if the pro-Russian (Pro Eurasian) forces are successful enough to change country's foreign political course. In this paper I will argue that despite very complicated internal and external situation there is a very little chance for Georgia to shift from its pro-western way of development.

Keywords: Georgia, the parliamentary elections, the Georgian Dream,the EU, NATO, Russia

For more than 20 years South Caucasus continues to be a divided region. All three countries, that compose the region, have a different foreign political orientation: Georgia seeks integration with the West, Armenia in remains in a firm alliance with Russia, and Azerbaijan stays rather neutral.

Developments of Nagorno-Karabakh of April 2016 has proved how precarious the peace and stability in the Caucasus is. The situation in neighboring regions – Ukraine and the Middle East are also extremely tensed. There is a high probability of Russia annexing Georgia's historic province – Tskhinvali region (south Ossetia). Question is if under such circumstances Georgia will be able to maintain its pro-Western course, declared back in 1999. To answer this question we need to analyze and evaluate external and internal factors, including public opinion that takes part in shaping the country's foreign political course.

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

I would argue that the acting government in general has managed to preserve the achievements of the previous authorities, and in some areas made the situation even better. However, many problems still remain unresolved.

Georgia has been successful in creating favorable conditions for business and trade development. Reputable international organizations and financial institutions have acknowledged these achievements in their reports and findings. World Bank's *Ease of Doing Business* in 2016 ranks Georgia as 24th out of 189 surveyed countries [1]. Transparency International, an independent international organization, ranks Georgia 48th out of 100 countries surveyed in its annual *Corruption Perceptions Index*. Georgia very favorably compares to its regional peers, and is ahead of all CIS and some EU member states, including the Czech Republic, Slovakia, Italy, Greece, and Croatia [2]. According to the *Rule of Law Index,* Georgia was the 29th country in 2015, leaving behind some EU states (in particular, Italy, Hungary, Greece, and Bulgaria) and most of the CIS member states [3]. It is worth of mentioning that according to Numbeo (World's largest database of user contributed data about cities and countries) Georgia is among top six safest countries of the world in terms of crime, and it has the best record among European countries [4].

However, despite the governmental efforts and some undeniable achievements, Georgia's social and economic standing remains problematic, that is also reflected in global rankings and indexes. For example, the World Economic Forum's Global Competitiveness Index ranks Georgia 69th among 144 states [6]. Echoing the given evaluation, Georgian Government in its Economic Strategy Paper acknowledges the shortcomings to country's competitiveness, which include protection of property rights, efficiency of legal framework for dispute settlement, development of new technologies and innovation, effectiveness of the anti-monopoly policy and other areas, and which are planned to be addressed before 2020 [7].

Governmental efforts to attract foreign direct investments have not yielded sufficient outcome yet. For example, in 2015 FDI stood at 1.35 billion, compared to 1.75 billion of previous year [8]. The FDI fall is conditioned by the global trends in the first place, something that has affected not only Georgia, but many other emerging markets.

Foreign trade remains another weak point of the Georgian economy. Georgia's foreign trade decreased by 13.3% in 2015, both export and import reducing by 23% and 10% respectively. Trade deficit remains considerable, constituting 55.6% of total trade. On a positive side, Georgia has become more EU oriented, since EU's share in total trade grew from 26% to 32% [9].

According to preliminary estimations, Georgia's economy grew by 2.8% in 2015, the lowest rate since 2009 [10]. This is also much lower than 5% projected by the government in the beginning of 2015. Georgia's GDP growth has been negatively influenced by the regional economic slowdown, political confrontations between neighboring countries and related sanctions. Reduction in export revenues, remittances

and FDI negatively affected national currency, triggering price increase on essential goods, further deteriorating wellbeing of the general population. Since the regional problems remain unresolved, year 2016 is expected to be similarly difficult [11].

NDI poll of March 2016 suggests that public discontent with current economic situation is high: among the most acute problems the respondents named lack of jobs (57%), high prices/inflation (35%), poverty (30 %), low pensions (26%), and violated territorial integrity of the country (23 %); 39 % of respondents think that Georgia develops in the wrong direction and only 20% thinks the opposite. [12]

Despite undeniable progress in the democratization and human rights protection, Georgia still has to a long way to attain the level of freedoms and opportunities pertinent to the truly democratic states. According to the *Press Freedom Index 2015*, Georgia was the 69th country in the world (same index ranked Georgia 100th two years ago), leaving behind all CIS member states. The report also noted that although a significant progress was registered after change of government in 2012, "it continued to be handicapped by the extreme polarization of its news media" [13]. The authoritative NGO Freedom House included Georgia into a category of "partly free" countries, in reference to the state of political and civil liberties [14], reflecting on unresolved confrontations that are related to ownership of leading media outlets, judicial independence and other issues.

Georgia's internal political scene has considerably reshaped during the recent months. In March-April 2016, the Georgian Dream coalition dissolved when it became known that political organization "*Georgian Dream – Democratic Georgia*" (GD) planed independently to run for the parliamentary elections. In the end of 2012, when this coalition came to power, it consisted of 6 parties – the GD itself, *"Our Georgia – Free Democrats"*, "Conservative Party of Georgia", "Industry will Save Georgia", "National Forum", "The Republican Party of Georgia".

However, with this move there is a chance for a significant change of Georgia's political landscape, something that can be reflected on the country's foreign policy. The GD coalition is dominated by the GD party created on the initiative of Georgian billionaire Bidzina Ivanishvili. The latter served as Georgia's Prime Minister in 2012-2013 and continues to enjoy huge authority within the society.Accordingly, the GD appears to be the only capable party of succeeding in 2016 parliamentary elections, leaving its former partners behind the parliament.

Two parties in the GD coalition *Free Democrats"(*leader, former defense minister Irakli Alasania*)*, and the *Republican Party* (leader, acting Head of the Parliament David Usupashvili),have a clearly shaped pro-western orientation. What would be the image of the GD in their absence? Western countries have never perceived the latter party as anti-western, though it was not regarded as pro-western either. This is an important aspect, since Western countries' support is important for the GD's ability to govern the country.

Some Western publications and pundits argue that pro-Russian and pro-Eurasian forces have gained stronger foothold in Georgia since 2012. This argument is being backed by some polls that suggest that share of supporters to Eurasian Union membership has raised from 11 to 20% during 2013-2016.

First of all, number of supporters of the Eurasian or Russian orientation does not merit being the base for alarm, since this indicator is much lower in Georgia than in any CIS country. In general, increase in their number is caused by two factors. Such people always existed in Georgia, but they feared to disclose their political sympathy under Saakashvili's government. Since change of power in 2012, level and quality of freedom of speech and expression in Georgia has changed for better; accordingly, pro-Russian segment of the society has come out of shade.

Apart from the above, Russia realized that violent measures would not yield support of Georgian society, therefore it rather resorts to soft power to increase its influence over Georgia's political system. Russia's efforts have been reflected in considerable growth of the number of pro-Russian NGOs, which get funding from Russia and are likely to provide important assistance to political organizations that are preferred by Kremlin. Interestingly, none of the political parties refer to itself as to pro-Russian. Nino Burjanadze's (former Head of the Parliament) "*Democratic Movement – United Georgia*" continues to enjoy the image of the major pro-Russian party. Despite Russia's efforts, we believe it is hardly possible that this or any other pro-Russian party to gain significant victory. However, the West is still very suspicious about Georgia: there is a fear that after the parliamentary elections of 2016 anti-western forces will strengthen and their representation in the parliament will be considerable [e.g. 15].

The ruling party will make all efforts to assure American and European partners of its pro-western orientation. For this purpose GD will try not only to put forwards pro-western mottos during its election campaign, but to include western minded people in its election party list. It is already known that the list will be headed by Prime Minister Giorgi Kvirikashvili, who enjoys very positive image and is respected domestically and abroad. Presumably, the list will also include popular ministers, such as Healthcare Minister David Sergeenko and Justice Minister Thea Tsulukiani. In its interviews Kvirikashvili repeatedly announces that GD will not cooperate with organizations which do not have pro-western orientation (e.g. "*the Alliance of Patriots of Georgia*" and "*Democratic Movement – United Georgia*"). GD will also try to enroll younger and western-educated individuals, known for progressive thinking.

The above allows us to conclude that rapprochement with the West has a priority on Georgian society's agenda. This has been confirmed by *National Democratic Institute* (NDI) poll [16], according to which 77% of the society supports Georgia's integration into EU (14% against), while 68% supports integration with NATO (19% against). Majority of the respondents (47%) consider Russia as the biggest threat for Georgia. Interestingly, while majority (52%) supports western orientation of the country, they consider it important to keep good relations with Russia [17]. This

indicates that in general majority of Georgian society does not have Russophobic sentiments.

We should note that Georgia's rapprochements with NATO on the one hand, and with the EU, on the other, have different paces. The former is less intensive than the latter. With regard to Georgia-NATO relations, I would single out three aspects. First is Georgia's participation in NATO's peacekeeping operations. Georgia actively participates in NATO-led operation in Afghanistan and introduces second largest troops among non-NATO states. Second, the establishment (August, 2015) of the NATO-Georgian Joint Training and Evaluation Center [18]. The center is a part of "substantial package" of Georgia-NATO cooperation and designed for training of Georgian, the North-Atlantic alliance and its partner countries' troops. Third, more intense participation of Georgian troops in NATO military exercises. In July 2015, two week military exercises known as Agile Spirit 2015 took place in Vaziani military base (close to Georgian capital Tbilisi). It happened first time that NATO military exercises held on Georgian soil involved troops from six countries (US, Romania, Bulgaria, Latvia, Lithuania and Georgia) [19]. Among the South Caucasus countries Georgia is the only one being dedicated to NATO membership. However, for Georgia on the way to join NATO there is a huge obstacle – Russia's uncompromising attitude to further expansion of the North-Atlantic Alliance, especially to the east.

Armenian-Azerbaijani military standoff around the Nagorno Karabakh can turn out extremely dangerous for Georgia. Armenia and Azerbaijan have Strategic Partnership Agreements with Russia and Turkey respectively. The two latter countries have been maintaining rather neutral stance towards Nagorno Karabakh conflict since 1994, because of normal relationships between them. However, these relationships have been soured after the downing of Russian jet by Turkish forces at the end of 2015. Now there is a possibility for Nagorno Karabakh to turn into the arena of Russian-Turkish conflict. Against such a background, Georgia may become the transit corridor, and conflicting sides may find it decisive to exercise control over it. In addition, Georgia's southern region is a home for ethnic Armenians and Azerbaijanis, residing in neighboring provinces of the country. Georgia should make all efforts not to allow eruption of ethnic confrontation on its territory.

Escalation of military confrontation in the region and its negative impact over Georgia seems highly realistic with consideration of the fact that nor Georgia neither Ukraine are among the foreign policy priorities for the United States. The latest NATO Summit in Wales revealed the lukewarm attitude of NATO towards these countries.

Meanwhile, Georgia and its western partners understand clearly enough that at present promotion of this idea is under a significant risk first of all for Georgia itself. Furthermore, the breakaway Georgian region of South Ossetia said it plans a Crimean-style referendum on joining Russia, drawing a furious riposte from Tbilisi over a move that risk inflaming the Kremlin's already frayed relations with the West. It has been

announced that the referendum will be held before August. It is difficult to explain why the separatists and their Moscow patrons are in a hurry to have this referendum prior to Georgia's parliamentary elections. It is important to note that this announcement was preceded by signing of a treaty between Russia and Georgia's breakaway South Ossetia, providing for almost complete integration, notably happening on one year anniversary of Russia's annexation of Crimea from Ukraine. Obviously, these sentiments are promoted by Russia, though Kremlin so far remains precautious knowing the reaction from the west will be explosive, entailing another wave of sanctions. In addition, this will further deteriorate relations with Georgia: presumably this will end not only diplomatic, but economic and other relations as well.

Georgia-EU relations are undergoing positive changes. Georgia is awaiting visa-free travel to EU to take effect in summer 2016, since the European Commission has already expressed its consent and called on the EU parliament to vote for the respective agreement [20]. This will be the major foreign policy achievement for Georgia in the recent period, and it the intention of Georgian authorities to share this privilege with the residents of Abkhazia and South Ossetia given they possess Georgian passports. In that way, number of people, willing to return to Georgian citizenship might increase with this move.

As a reaction to Georgia's accelerated drift towards Europe prompted Russia's president to state that Russia was ready for restoring diplomatic relations with Georgia and lifting visa regime with it. Parallel to restoring economic relations, Russia eased visa requirements by the end of 2015.

It is important to note that the Euro-integration process does not imply restricting relations with Russia and CIS. Aspiration towards EU is a development vector for Georgia, and even if the final goal of EU membership is never achieved, this movement itself holds valuable opportunities, practices and experiences more democratic and developed legislation, economy, business, education, social welfare, and good governance.

At the same time the Euro-integration process in Georgia is not based on either the EU or CIS/Russia principle. Furthermore, Georgia's foreign economic relations during recent years became much diverse than before. Notably EU's role in the Georgian foreign trade is growing rapidly. In the end of 2015 a percentage of EU countries in external trade of Georgia reached 29%, i.e. up by 4% more than in 2014 [21]. Strengthening economic ties with the EU could have a decisive impact on Georgia's further development. Even if Georgia never becomes a full EU member, its movement toward Europe is a brilliant opportunity for the country to familiarize itself with European standards in legislation, economy, business, education, social welfare, and good governance.

Meanwhile, Georgia continues to find its place in a wider regional or global context. It develops closer and beneficial relations with Turkey, Azerbaijan, Ukraine, Kazakhstan, Turkmenistan, and Armenia. Recent intensification of Georgia-China

dialogue and revitalization of Silk Road project creates unique opportunity for Georgia to play active role in regional trade and transportation and infrastructure projects [22]. In addition, lifting sanctions from Iran brings Georgian-Iranianrelations to a new level, adding more diversification to Georgia's economic and political agenda.

Critics of the current government often allege that Georgia's policy towards Russia is over-precautious, and lacks principal approach. Whatever is the government's policy in this regard, it has yielded positive outcomes. One should not forget that Russia is capable of enormously deteriorating Georgia's standing without even employing military means. Past practices can provide numerous examples: imposing embargo on Georgian products, or expelling Georgian labor migrants from its territory, all these affecting financial well-being of Georgia's citizens. Russia has not resorted to such extreme actions during the past several years not only because it has other more pressing issues on its political agenda (e.g. Eastern Ukraine, Syria), but also because Georgia's policy towards Russia is more pragmatic than ever before.

It is important for Georgia to maintain peaceful relations with Russia during the coming years and await further development of geopolitical situation in the region. However, Georgia should not stay passive, but should make maximum efforts towards social and political development. Georgia's external economic course should be multi-vectored, but with clearly defined priority of deepening relations with the West.

Bibliography:

1. Ease of Doing Business in Georgia. Available at: http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/georgia
2. Georgian Economic Outlook. Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. Available at: http://www.economy.ge/uploads/meniu_publikaciebi/ouer/OUTLOOK_ENG_2015.09. 22.pdf
3. Corruption PerceptionsIndex 2015: Table of Results. Available at: http://www.transparency.org/cpi2015#results-table
4. Crime Index 2016. Available at: http://www.numbeo.com/crime/gmaps_rankings_country.jsp
5. WHO: Georgia's health reforms show tangible benefits. Available at: http://agenda.ge/news/39272/eng
6. Georgia: The Global Competitiveness Report 2014-15. World Economic Forum. Available at: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/Georgia.pdf
7. Social-economic Development Strategy of Georgia: "Georgia 2020". Government of Georgia, 2014. Available at: http://static.mrdi.gov.ge/551e4a570cf24147438b1727.pdf
8. Foreign Direct Investments. Available at: http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=140&lang=eng
9. Estimations are based on the data provided by the Georgian National Service of Statistics.
10. According to preliminary estimation, the GDP growth in Georgia in 2015, was
11. 2.8%. Available at:http://bizzone.info/government/2016/1454104812.php
12. Notably the Georgian *Lari* has been devaluated less than national currencies of neighboring countries. In the last two months of 2014 and the whole 2015, *Lari* has fallen by 27% to a one US Dollar.

13. Public Attitudes in Georgia: Results of a March 2016 Survey carried for NDI by CRRC Georgia. Available at: http://www.civil.ge/files/files/2016/NDI-Poll-Georgia-March-2016-eng.pdf
14. World Press Freedom Index 2015. Available at: https://index.rsf.org/#!/presentation
15. Cecire, Michael. The Kremlin Pulls on Georgia. *Foreign Policy*, March 9, 2015. Available at: http://foreignpolicy.com/2015/03/09/the-kremlin-pulls-on-georgia/
16. The Survey fieldwork was conducted on February 23 – March 14, 2016, throughout of Georgia and covered 3,900 face-to-face interviews. Households were selected via random route sampling. The average margin of error is +/-1.6%.
17. Public Attitudes in Georgia. Results of a March 2016 survey carried out for NDI by CRRC. Available at: http://www.civil.ge/files/files/2016/NDI-Poll-Georgia-March-2016-eng.pdf
18. NATO Secretary General Jens Stoltenberg praised Georgia's strong commitment to the Alliance and inaugurated a new Training Centre. Available at: http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_122182.htm
19. *Williamson, Niles. US and NATO engage in unprecedented military exercises in Europe (July 24, 2015). Available at: https://www.wsws.org/en/articles/2015/07/24/nato-j24.html*
20. European Commission Backs Visa-Free for Georgia. Available at: http://www.civil.ge/eng/article.php?id=28866
21. External Trade of Georgia in January-October 2015. National Statistics Office of Georgia. Available at: http://tradewithgeorgia.com/files/document/7755aa592728c79cc4d2ad51cb82800a.pdf
22. Georgia, China Agree to Start Free Trade Talks. Available at: http://www.civil.ge/eng/article.php?id=28845

EU, RUSSIA, GEORGIA, UKRAINE – ANALYSIS AND FORECAST*

KAKABADZE Vazha Doctor of Economics, Engineer-Geologist,
Georgian Engineering Academy Corresponding Member

MAISURADZE Nana, Doctor of Economics
Georgian TechnicalUniversity,
Faculty of Transportation and Mechanical Engineering

The European Union as a political and economic union used to be based on the increasing integration [1, pg.45-63]. But after the integration processes that took place in 2004 and 2007 the most of EC member states expressed concerns about the EU enlargement. In 2004 the concept of integration without enlargement evolved. This concept has been reflected in the ENP and its subsequent regional addition, known under the name of the EP. The critics of EU enlargement argued that from the geo-strategic point of view EC foreign relations and EC neighborhood was less important to Europe. However, the European Neighborhood Policy and the EP have become a subject of growing interest for the partner countries. EC neighboring countries perceive EC to be a major player in terms of both economic empowerment and security. In addition, EC neighborhood initiatives became especially important after the document "Evaluation of EU external relations" was released [2, pg. 503]. The "reliable strong global player" status of EC depends on whether EC will be able to positively influence the neighboring countries and the world security [3]. Partner countries and the researchers came to the conclusion that the ENP failed to meet the expectations – starting from its introduction in 2004, since it became obvious that bipolar disorder syndrome between the EC and Russia was intensifying. Consequently, in 2009 the EC developed a new program for the Eastern Partnership, as an ENP further eastern dimension. EaP – this is a bilateral and multilateral political initiative that is focused on 6 neighboring countries of Eastern Europe. This group includes 3 South Caucasian countries - Azerbaijan, Armenia, Georgia and Belarus, Moldova, Ukraine. Out of these states Armenia has a strongly pro-Russian orientation, Azerbaijan plays both ends, the same is true for Belarus, hence, Georgia, Moldova, Ukraine remain strictly of pro-European orientation having Russia as a main obstacle in its way. Russia now presents itself as an aggressor, which strives to restore the Soviet empire, subordinate neighboring countries, create a structure such as the CIS or the Euro-Asian Union, which will oppose the EU and control the eastern states rich in natural resources and with huge markets, thus allowing Russia to dictate the policy course to the Western states.

Keywords: Bipolar Disorder, sanctions, asymmetrical interdependence.

EU and Russia: Legal bases of Russia-EU cooperation were laid in 1984 and acquired the bipolar disorder syndrome from the very beginning. The causes of disorder are the maniacal political ambitions, namely:

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

From the side of Europe: To tame Russia – impossible because of Russia's increasing military potential; from the side of Russia: To dominate the world, proved by annexation of Georgia (Abkhazia, Samachablo), wars in Ukraine and Syria.

From the side of Europe: Full annexation of Russian market – managed to a certain extent, but it has become dependent on the Russian market; from the side of Russia: Increased economic dependency of Western countries on its natural resources, in particular: on oil and gas - the issue became urgent in 2003, when the US and The Great Britain invaded Iraq and toppled the government of Saddam Hussein, which led to increased confrontation between the energy-rich and the dependent on them countries. The energy security is the major problem for EU in relation with Russia, where Russia has always effectively managed to cause dissension among the EU member states. At the moment, Russia is actively seeking to establish an asymmetric interdependence with the European Union. Russia is trying to create an environment in which the European Union is more dependent on Russia than Russia would be on the EU. In addition, demand for energy in China and India is increasing further exacerbating the political ambitions of Russia.

From the side of Europe: an attempt to shift the transit routes to the south – till the eighteenth century the major trade routes were passing in the south of Russia leaving Russia out of economic and political games; from the side of Russia: The control over world transit routes - this is the double Trojan syndrome, the main reason of war between the Greek and the Trojan was the control over trade routes; currently, the situation is reflected in the following: Cyprus and Greece are defending Russia's interest in EU and hamper the decision-making that led to the emergence of strategic pragmatism, namely: France, Germany, Italy, Spain and Finland have built their relations with Russia based on personal benefits that are far from the common (global) interests.

In general, it is obvious that the European Union can more easily cope with the problems posed by the Russian side if unified. It is also logical that the relationships between them should be direct and of bilateral benefit, but it is not like this and many Europeans perceive dependence on Russian energy, particularly on gas, as a threat since Russia uses gas as a political weapon and cannot be viewed as a reliable provider. In addition, Russia is effectively pursuing the policy of "divide and rule": Russian Gazprom unities with different European companies in return for various economic and other types of benefits, it is planning the implementation of the same policy in Georgia as well. The answer to the question if the bipolar disorder could be eliminated is no; it can only be weakened and it would be possible if Europe could produce its own gas, or if the gas pipelines from east would cross the southern countries bordering Russia – i.e. Georgia, or if an area of mutual importance is found, where both sides recognize the interdependence on each other: in May 2003, at St. Petersburg summit, Russia and the EU agreed on creating four "common spaces" to enhance cooperation in

the long term, they also signed the document of common interests and values. The agreement included cooperation in the following areas:

- Common Economic Space on economic and the environment issues;
- Common space on freedom, security and justice issues;
- Common space on external security, including crisis management and non-proliferation of nuclear weapon;
- Common space on research and education, including cultural aspects.

In May 2005 at Moscow Summit an action plan was drafted for identifying the needs to be addressed to ensure the executing the above-mentioned agreement. But, this remained just an attempt since the main cause of bipolar disorder is Russia, and as known in medicine this is a disease difficult to cure. Let's review the "common spaces" of Russia-EU cooperation in more details:

Common Economic Space

As mentioned above, in May 2003, at St. Petersburg summit, Russia and the EU agreed to set up long-term cooperation economic action plan. It should be noted that in EU-Russia economic cooperation the energy resources are the most important component. It is well known that Russia is the world's largest producer of natural gas and together with Saudi Arabia, the largest oil exporter too. Russia holds 20% of the world's natural gas resources and 5% of the oil reserves. The bilateral energy partnership between Russia and the EU is rather strong. The energy resources, which the EU purchases now from Russia contributes to current economic potential of the country and maintenance of the living conditions of its' population, otherwise the EC-sanctions over Russia could provoke another workers and peasants revolution in Russia. In turn, many EU countries depend on Russia's Gazprom, however, recently Europe is trying to gain energy independence from Russia by all means. In this regard, it is worth emphasizing that the European states are putting efforts in shale gas extraction, which is carried out with the help of the Americans. According to foreign media reports, the active works are underway for shale gas

extraction in Europe as an alternative to the Russian gas. Up to 40 oil companies work in this direction in Europe. Oil giants such as "ExxonMobil" and "Royal Dach Shel", have already acquired licenses for shale gas production in Sweden, Poland, Germany, France and Austria. This, as analysts say, will significantly reduce the future dependence of Europe on Russian gas, and then Russia will stay out of political game of the Western countries and it will be forced to declare war against the energy-rich eastern states and create tension to Western countries by controlling them [4].

Common space on freedom, security and justice

With regard to Human rights the European Union issued following challenges with Russia: the human rights in Chechnya and in the rest North Caucasus, including torture and ill-treatment, freedom of expression and freedom of the media, civil society situation in Russia, especially in the direction of the situation of non-governmental organizations, the operation of judicial system, including independence of the court, to

monitor the human rights protection by state law enforcement agencies, including racism and xenophobia, violations during elections. However, Russia continues to violate the human rights in annexed areas of Georgia (Abkhazia, Samachablo) (the harassment against ethnic Georgian population and against mixed families is common) in Crimea, in Ukraine.

Common Space on External Security

The EU and Russia have agreed to enhance cooperation on foreign security issues, because both of them have a special responsibility for the security and stability of the European continent and beyond. The EU has a special interest in Russia in terms of stability on the European continent. The regional conflicts in Moldova (Transnistria) and in South Caucasus (Abkhazia, Samachablo and Nagorno-Karabakh) are regularly discussed. The EU also emphasizes on enhancing democracy in Belarus. The negotiations are underway in connection with the Transnistria conflict under the 5+2 format uniting 7 actors: Moldova, Transnistria, Russia, Ukraine, USA, OSCE and EU.As to the South Caucasus conflicts, the negotiations are underway under the Geneva Format. The mentioned discussions give partners a chance to express their opinions on this or that issue, and at the same time create a platform for joint decision-making, however, joint decisions are ineffective, because Russia does not want to renounce its own ambitions, in the contrary it is presented as a major political player, evidenced by the start of hostilities in Syria, creeping annexation in Georgia.

Common Space on research and development, education, culture

The main purposes of Russia-EU cooperation in this field are: Promotion of science, art and culture, the mobility of artists in different countries, intercultural dialogue and acquainting with the unique cultural heritage of the European people. But, here, too, it should be noted that Russia does not fulfill its commitments, and commits the redirection of historical affiliation of the cultural monuments, for example, the tenth century Bedia Monastery in Abkhazia in new historical studies is referred to as the Abkhaz cultural heritage by the Russians, and at the same time they try to separate Abkhazian and Georgian culture in favor of the Abkhazian one; the Russian archaeologists works within the frames of the "revival of South Ossetia" are worth mentioning. About this works on April 27, the director of the Tskhinvali Research Institute Robert Gagloev declared at the conference that on the occupied territory Russian archaeologists discovered significant artifacts of Stone Age. It is important that these artifacts were transported to Russia to be exhibited in Hermitage, i.e. they permanently left the Georgian historic values with them.

The confrontation between Ukraine and Russia and the sanctions imposed by the EU against Russia: Relations between Russia and Ukraine were escalated from November 2013, when under pressure from Russia Ukrainian President Viktor Yanukovych refused to sign an association agreement with the EU. This fact led to mass demonstrations in different cities of Ukraine. The epicenter of the demonstrations

was in Kiev, on Independence Square. Later, the protest movement was given a name of "Euromaidan". The confrontation between the government and the " Euromaidan " ended on February 24, 2014 with the victory of "Euromaidan" as a result of which the Government of Ukraine fled the country.

After the victory of "Euromaidan" Russia started to openly support the destabilization in Ukraine. After a few weeks of Yanukovych's resignation, in March 2013, Russia held a referendum on the future status of the Crimean Peninsula. The majority of the participants in the referendum under the pressure from Russia voted for Crimea to join Russia. The international community did not recognize the results of the referendum; they accused Russia in annexation of Crimea and imposed sanctions. This was the first round of sanctions. The EU, the US, Canada, Norway, Australia and Japan restricted the entrance of those Russian and Ukrainian officials, who were directly related to the annexation of Crimea, but it looked more a childish behavior from the side of these states, this ineffective measure further encouraged Russia and it sparked new controversy in the eastern Ukrainian cities. Although the West intensified the second round of sanctions and the US and the European Union expanded both personal sanctions against Russian officials and blocked 17 of the Russian companies' business transactions in their area, but it was also a childlike decision, although shortly after the second round of the sanctions, the third round of sanctions followed. EC expanded its sanctions against 23 Russian citizens and 21 companies, but it also proved ineffective. EC's third round of sanctions covered most of the government-owned banks. An embargo was imposed on trade with Russia on energy and military technology. Despite the 3 rounds of sanctions, Russia still continued supporting the separatists and tried to increase the number of Russian troops and equipment on the territory of Ukraine; this was followed by a fourth round of sanctions from the European Union and the result was still zero. New EU sanctions were imposed against 22 Russian companies and 24 Russian government officials. The new sanctions covered big companies, such as: "Rosneft", "Gazpromnepti", "Transneft", "Kalashnikov" and others. Companies were prohibited from attracting the capital from Western markets and they were restricted the access to technology. But, none of these sanctions brought any result, Russia continues its unlawful actions with the neighboring countries, the question arises whether the total isolation of Russia is necessary? In my opinion, such drastic measures are necessary. The economic sanctions imposed by the West towards Russia resulted, for example in negative trends in the Russian stock markets, gradually depreciating ruble (currency), the outflow of foreign capital; the international reserves are shrinking, consumer products are getting more expensive, economic growth forecast is decreasing from 3 to 0.5%, and unemployment is increasing. But, it is not enough to intimidate Putin.

If the EU and the US were more strict and well-timed with their sanctions against Russia, when it launched the war in Abkhazia and Samachablo (Tskhinvali region), we would not have the annexation of Crimea and the war in Ukraine, and now,

as the British Foreign Minister, Philip Hammond quotes, Putin's actions, including the annexation of the Crimea and eastern Ukraine, use of Russian troops to destabilize the eastern Ukraine, threaten the security of sovereign states in Eastern Europe. Hammond also notes that - Vladimir Putin does not want to follow the world rules, which is why Russia is the most serious threat to Great Britain. We would add: Putin poses a threat to the world security as well.

Conclusion: Based on the reviewed material we may concluded that the crisis in Georgia and Ukraine proved to be an important turning point in the relations between Russia and EU and the EU sanctions played their part in the current negative processes underway in Russian economy. It is obvious that the Europe is trying to influence Russia with its sanctions and regulations, but this is just an attempt. Despite the fact that the conflicts in Georgia and Ukraine are now having the status of "frozen", it is a huge threat to Eastern Europe and then to the states of Central Europe as well.

Bibliography:

1. Vobruba G., "Political potential of European Neighborhood", Leviathan 38 (2010), p.45-63
2. Delcour L., Tulmets E. "Pioneer Europe? The ENP as a Test Case for EU's Foreign Policy". European Foreign Affairs Review Vol. 14(2009), p. 503.
3. Fule S., "Speech of the European Commissioner for Enlargement and Neighborhood Policy at the Foreign Affairs Committee of the European Parliament", October 26 2010.
4. European Union Committee. The EU end Russia: before and beyond the crises in Ukraine. Authority of the House of L London. 2015.

GEORGIA BETWEEN THE EU AND RUSSIA: THE DYNAMIC OF PUBLIC OPINION*

MATSABERIDZE Malkhaz,
Doctor of Political Science
Professor of the Faculty of Social and Political Science
Head of the Department of Political Science
Iv.Javakishvili Tbilisi State University

Before the parliamentary election of 2016 foreign orientation of the country is the main watershed in the Georgian politics. Almost all issues during the pre-election period are discussed through the prism of foreign policy. The foreign orientation of Georgia has two poles: the pro-Western and the pro-Russian. In this article the author analyzes the dynamics of public opinion in Georgia regarding these two poles.

Keywords: Georgia, public opinion, EU, Russian Federation

A great majority of the Georgian political spectrum supports the Western drive. Due to the open aggression of Russia towards Georgia, pro-Russian forces are relatively weak in the country. Although those, who are present on the political scene, argue for a total detachment from the West and re-rapprochement, if not integration, to the Russian Federation. The pro-Russian forces disseminate ideas like, "settlement of relations with Russia," "declaring neutrality of Georgia," launching the so called "pro-Georgian politics." These lines of politics do imply detachment from the West in itself.

The government of Georgia will try to conduct elections more or less in compliance with the democratic standards. During the parliamentary elections of 2016, electorate will decide upon the foreign orientation of the country. It is quite alarming symptom as long as Russia changed its approach towards Georgia and prioritized 'soft power' over the hard power in its policy line. It has relied on massive propagandist methods for the change of attitudes of the population of Georgia.

Before the parliamentary elections of 2016 the Georgian public opinion could be judged through referring to various researches conducted by the National Democratic Institute (NDI). Thisorganization has been conducting public opinion polls for years already and their results of open to the mass audience. There is no alternative organization in the country, providing similar researches and public opinion polls with similar frequency.

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

How the Georgia's Foreign Policy Should Look Like?

The Public Opinion in the Midst of Western and Pro-Russian Foreign Policy Vectors

In spite of severe contentions in the Georgian political specter over the foreign policy choices of Georgia, various public opinion polls conducted by the NDI demonstrate that public opinion is less polarized on this issue. In country-wide public opinion survey, conducted in March 2016, 14% was in support of the pro-Western course, whereas 5% supported the pro-Russian one. A great majority of the population supports the "balanced" foreign policy of the country. The dominant position promotes the idea of the pro-Westernforeign policy of Georgia, meantime maintaining a good neighborly relation with Russia. The latter idea is supported by 52% of the population. Apart from this, 16% is in favor of pro-Russian foreign policy course of Georgia, whereas maintaining positive relations with the EU and NATO; 11% has not formed its opinion on the foreign policy course of the country.

Dominance of the viewpoint on Georgia's firm pro-Western course through maintenance of positive relations with Russia among the citizens of Georgia is quite understandable. The pro-Western orientation of Georgia will irritate Russia; the August War of 2008 proved that Georgia does not have any security guarantee via-a-vis Russia. Maintaining good relations with Russia is considered as a sole chance to mitigate various threats stemming from Moscow. According to the same public opinion pool almost half of the surveyed population (47%) considers Russia as the great threat for Georgia. It is noteworthy that relatively lower percentage stands for the "Islamic State" (8%), USA (7%) and Turkey (5%) as the source of danger for Georgia.

Evidently, there is a clear-cut viewpoint on the main threat towards the country. Although there is no dominant position who will ensure the security of Georgia in its best. According to the survey, the following actors could ensure the security of the country: NATO (23%), EU (13%), Russia (13%), US (10%). Then total sum of those, who see security guarantees in the West (NATO, US, EU) stands as 46%. This is the same figure as the one, which considers Russia as the main threat for Georgia. It should be mentioned as well that there is a high percentage of those who have no idea on the main threat for Georgia (27%) or who could be the best guarantor of country's security.

Russia as the Threat

There was a rapid transformation in the perception of Russia as the threat. During 2012 the percentage of those, who considered Russia as the main threat for Georgia rapidly fall from 49% to 26%; whereas there was a rise in percentage of those people, who thought that perception of Russia as a threat to Georgia was over exaggerated (from 30% to 40%) and among those claimed that Russia was not threat at all (from 8% to 22%). Since the end of 2013 the tendency of rise of those, who consider Russia as the real threat is apparent (35% in November 2013; 44% in April, 2015 and 47% in March, 2016). The rise of those, who consider Russia as the threat,

was partly determined by the developments in Ukraine, which became the victim of the Russian aggression.

The figure depicting the portion of population, which considers perception of Russia as a main threat, is still significant (42% in March, 2013, 34% - in April, 2015); whereas percentage of those, who saw no threat in Russia sharply diminished (23% - in March, 2013 and November; 16% - in April, 2015). Meantime, in 2012-2015 there was a decline among those, who have no idea that Russia was the main threat for Georgia (from 12% to 7%).

Which opinion do you mostly support?	2012 -II	2012-XI	2013 – III	2013 - XI	2015 -IV
Russia is the real and main threat for Georgia	49	26	26	35	44
Russia is the threa for Georgia, but this threat is overexaggerated	30	40	42	36	34
Russia is no threat to Georgia at all	8	22	23	23	16
I am not sure	12	11	9	6	7

TheDrive to Improve Relations with Russia

Nowadays, for a great portion of the Georgian society Russia is a threat. Meantime, great majority of surveyed people do not like the existing relations with Russia and would like to have it considerably improved. In February 2012, 88% of respondents declared that they do not like the existing relations with Russia, whereas 79% claimed that Russia was the threat for Georgia.

Dissatisfaction with the existing relations between Russia and Georgia pushed the tendency of its improvement from both sides. For example, in February, 2012, 66% of respondents supported the idea of launching dialogue with Russia, initiated by Saakashvili, under the pretext that Moscow would abolish its embassies on the territory of Abkhazia and so called South Ossetia.

Evidently, the expectations of improvement of relations with Russia were even higher from the Georgian Dream coalition, which made the settlement of relations with Russia as its main slogan during the pre-election campaign. A great majority of surveyed population supported various efforts of the Georgian Dream coalition in the direction of improvement relations with Russia. In March, 2013 84% was in favor of the idea of launching negotiations on bringing the Georgian wine back on to the Russian market; 78% supported the idea of appointing a special representative of Tbilisi on the Russian-Georgian relations; 63% endorsed re-opening of the railway link between Georgia and Russia passing through Abkhazia. In November, 2013, 90%

liked the idea of negotiation between Tbilisi and Moscow on the topic of bringing the Georgian water and fruits back to the Russian market.

Although, since the end of 2013, the percentage of those, who dislike relations with Russia has been increased from 49% (March, 2013) to 72% (November, 2013). Thus, it could be argued that the measures taken by the government did not bring those results being expected under the policy of improvement of relations with Russia. Supposedly, the main expectation of the chosen policy line was the ease of the visa regime between the two countries and start of the de-occupation process.

Dissatisfaction of a significant portion of population with the relations between Russia and Georgia, as well as with those measures, defined by politicians for the re-arrangement of the existing attitudes between the two countries, contain some dangers of populism and misleading of population.

Do you like the existing relations of Georgia with Russia?	2012.II	2012.XI	2013.III	20113.XI	2014.IV	2014.VIII
Endorse	6	12	38	22	17	17
Do not Like	88	79	49	72	74	73
No position	6	8	12	5	8	9
No answer	-	1	1	1	1	1

The Assessment of the Influence of Russia and EU on Georgia

During the public opinion survey of 2015, respondents were offered to assess the influence of Russia and the EU on Georgia. They had to analyze the dynamic of these influences and to formulate their preferred mode of influence from the both sides.

The Influence of Russia on Georgia

According to the conducted public opinion survey Russia has much more influence on Georgia, then the EU. In April, 2015, 30% of respondents stressed that Russia has an immense influence on Georgia, whereas 50% considered that Russia only has a "somewhat" influence on the country; 11% argued argued that Russia has no influence on Georgia (*I do not know* – 8%). Out of the 80%, who considered that Russia has significant influence on Georgia, 76% claimed that this influence was negative, whereas only 12% considered it to be positive (Do not know – 12%, denied to answer – 1%).

According to another survey conducted in April of the same year, 55% considered that the influence of Russia on Georgia would be considerably increased during the upcoming two years (5% considered it to be absolute reality, whereas 50% claimed that it was a feasible scenario). Only 16% claimed that this was not possible at all (14% - it could not be expected, 2% - it is absolutely excluded).

During the survey conducted in August of the same year, more concrete question was formulated: what sort of influence does Russia has on Georgia? According to the results, Russia had on Georgia a huge political (48%) and economic (31%) influence. It should be mentioned that respondents did not see big influence of Russia on the Georgian Orthodox Church.

What sort of influence does Russia has on Georgia?	Significant	Moderate	Litter / No influence	Do not know
Political Influence	48	21	16	14
Economic Influence	31	27	27	15
Cultural Influence	13	26	43	17
Influence on the Georgian Orthodox Church	12	16	50	22

Another question of the survey, conducted in August, 2015, tried to expected mode and type of influence of Russia on Georgia. As it turned out, Russia should have minor, if any, influence on Georgia:

What sort of influence should Russia have on Georgia	Huge Influence	Moderate Influence	Minor, if any	Do not Know
Political Influence	6	13	68	11
Economic Influence	12	21	54	12
Cultural Influence	8	20	58	12
Influence on the Georgian Orthodox Church	6	12	68	13

Influence of the EU on Georgia

The public opinion survey, conducted in the August, 2015 demonstrated that 44% of participants considered that the influence of Russia over Georgia increased after 2012 (the year when the "Georgian Dream" came into the government of the country); whereas only 17% claimed that the influence of the EU was increased.

Was the influence of Russia/EU increased, reduced or remained the same after 2012 ? (%)	Russia	EU
Increased	44	17
Remained the Same	36	52
Decreased	6	10

During the survey of August, 2015, respondents should assess the influence of the EU and to define the desired mode of influence of the EU on Georgia.

What sort of influence does the EU has on Georgia?	Huge Influence	Moderate Influence	Minor/If any	Do not Know
Political Influence	25	34	21	19
Economic Influence	18	33	28	20
Cultural Influence	15	34	31	19

The survey demonstrated that respondents did not wish to have a huge influence of the EU on Georgia:

What sort of influence does the EU should have on Georgia?	Huge Influence	Moderate Influence	Minor/If any	Do not Know
Political Influence	15	29	38	15
Economic Influence	19	30	32	17
Cultural Influence	14	28	39	16

Supporters of EU and EEU Membership

In November, 2013 respondents were asked to choose between the Eurasian Union or the EU as the desired block for Georgia's future membership. In order to make some confusion on the names of the entities, the question was further specified: "Eurasian Union – founded by the Russian Federation" (in March, 2016 this question was reformulated in the following way: "Eurasian Union, which is founded by the Russian Federation, Belarus and Kazakystan" and the European Union, which is founded by the countries of the Western Europe."

In 2013-2016, supporters of Georgia's membership in the Eurasian Union increased from 11% to 20%; The highest number of supporters of the membership in the Eurasian Union stood in April, 2015 – 31% (41% opposed Georgia's EEU membership, whereas 27% was not decided yet). Later on, this figure dropped to 20%.

The supporters of Georgia's EU membership decreased from 68% to 61%, although those, who support the idea of the EU membership are three times higher than those, who would like to join the EEU.

Which entity should Georgia join – EU or EEU?	2013.XI	2014.VIII	2016.III
Eurasian Union	11	20	20
EU	68	59	61
None of them	4	5	9
Do not know	15	16	9
Rejected to answer	2	1	1

In August, 2015, 61% of respondents endorsed the declared position of the government of Georgia to bring Georgia into the EU. 21% was against of this idea,

whereas 17% did not have answer to this question. 12% declared that they support the both - idea of Georgia's EU membership as well as Georgia's membership into the EEU.

The surveys done in 2015 proved the high percentage of those, who supported Georgia's membership into the EEU (31%), was kept constant during 2015. Although, percentage of those, who are against of Georgia's EEU membership increased (from 41% to 46%). This rise was determined by the decrease of the category, which could not choose between the sides.

Do you support the idea of Georgia's EEU membership?	April, 2015	August, 2015
In favor	31	31
Do not support the idea	41	46
Do not know	27	22
No answer	1	2

In August, 2015, those, who supported the idea of the EEU membership (31%) could list 3 reasons to explain why they wanted to join the EEU; according to their opinion, this move would improve Georgia's economy (71%), contribute to the process of introducing visa-free regime with Russia (40%), bring security guarantees to the country (35%), create additional working places (27%), increase the likelihood of restoration of Georgia's territorial integrity (26%) and further strengthen democracy (7%).

In August, 2015, those, who supported the idea of the EU membership (61%) could list 3 reasons to explain why they wanted to join the EU; according to their opinion, this move would improve Georgia's economy (68%), bring security guarantees to the country (41%), contribute to the process of introducing visa-free regime with the EU (24%), promote the development of democracy (21%), increase the likelihood of restoration of Georgia's territorial integrity (17%)

The figures demonstrate that both groups, supporting the idea of EU and EEU membership, appeal to one and the same factors: economic development, improvement of security environment, restoration of territorial integrity, etc.

Georgia and NATO

Majority is supportive towards Georgia's NATO membership

On January 5, 2008, on country's NATO membership the plebiscite was conductedin Georgia. 77% of participants endorsed the idea of Georgia's membership in the North Atlantic Treaty Organization. According to the survey, conducted by the NDI in 2012-2014, the support of Georgia's NATO membership declined, although great majority of Georgia's population support the idea of membership in the alliance. The percentage of those, who support the idea, is more or less stable. In February, 2012, 70% of respondents supported the idea of Georgia's NATO membership; in March, 2015 – 68%. The lowest point of country's NATO accession was depicted in April, 2015 – 65%. In the same period, the percentage of those, who opposed NATO

membership, doubled (9% vs. 19%). The rise in figures came at the expense of those, who did not have any position during the previous survey.

Do you like the idea of Georgia's declared goal of NATO membership?	2012.II	2012.XI	2013.III	2015.IV	2016.III
Endorse the idea	70	71	73	65	68
Reject the idea	9	8	8	20	19
Do not Know	20	19	17	14	12
No answer	1	2	2	1	1

It should be mentioned that the following question was included in the survey, conducted in February, 2012: "Do you support the position of some opposition leaders that Georgia should reject its course towards the NATO membership in exchange of gaining back occupied territories from the side of Russian Federation?" This was endorsed by 26% and rejected by 33%; whereas 40% did not have position on this issue. This sort of "exchange" is not offered to Georgia and this question has not been included any of future surveys.

When Georgia will Become the NATO Member

The question on tentative date when Georgia was supposed to join the NATO was regularly included in the surveys during 2012-2014. In February, 2012, respondents were most optimistic in this respect: 2% hoped that Georgia would join NATO the same year, 9% hoped this to happen in 2013 and 23% In 2014 or afterwards. In 2012, those, who claimed that Georgia would be never accepted into the NATO was on its lowest point – 7%, whereas 59% declared that they could not provide any exact date on Georgia's suggested membership into the NATO.

By the August, 2014, the optimism was on its lowest point – only 9% hoped that Georgia would become the member of NATO until 2018, whereas 25% argued that it would happen after 2018. The percentage of those, who claimed that Georgia would never ever become the member of the NATO rose by 2.5, from 7% to 17%. Probably as that share of population, who either denied to provide their answer on exact date of Georgia's NATO accession or abstained from participation in previous census, came with their decisions in 2014, there was a rise in this category of the sample.

When Georgia will become the member of NATO?	2012.II	2012.XI	2013.XI	2014.IV	2014.VIII
During this year (2012)	2				
During the upcoming year (2013)	9				
In 2014 or afterwards	23				
During upcoming 4 years (until 2016)		22	13		
After 2016		17	31		
During the upcoming 4				14	9

years (between this year and 2018)					
After 2018				24	25
Never	7	9	12	21	17
I do not know	59	51	45	40	48

Conclusion

In spite of the fact that is a decline in the support of the pro-Western drive of country, a significant portion of the population does prioritize the West over the Russian Federation. Most likely they will support those political parties who would declare Euro-Atlantic integration as their primary target.

Alongside with the pro-Western aspirations, there is an expectation of settlement of relations with the Russian Federation among the portion of society. They do endorse all those measures, which were undertaken by the government if they do not violate the territorial integrity and sovereignty of the country.

It is a hard task for the pro-Western forces to integrate the country in the Western structures without irritation and causing aggression of the current government of the Russian Federation. The existing desire of a portion of society to regulate relations with Russia, might be used by the pro-Russian forces. This will enable them to propagate the alternative drive of Georgia, so as to block or hinder the Euro-integration of the country.

Bibliography:

1. Public Opinion Survey in Georgia: Results of February, 2012, conducted by the CRRC under the order of the NDI - February 2012_NDI Survey_Public Geo.pdf
2. Public Opinion Survey in Georgia: Results of November, 2012, conducted by the CRRC under the order of the NDI - NDI-Poll-November2012-geo.pdf
3. Public Opinion Survey in Georgia: Results of June, 2013, conducted by the CRRC under the order of the - NDI-Georgia-June-2013-survey-geo.pdf
4. Public Opinion Survey in Georgia: Results of March, 2013, conducted by the CRRC under the order of the - NDI-Poll-March-2013-geo.pdf
5. Public Opinion Survey in Georgia: Results of November, 2013, conducted by the CRRC under the order of the NDI-November 2013-Survey-Geo.pdf
6. Public Opinion Survey in Georgia: Results of April, 2014, conducted by the CRRC under the order of the NDI-PoliticalRatings-April2014-geo.pdf
7. Public Opinion Survey in Georgia: Results of August, 2014, conducted by the CRRC under the order of the NDI-Survey-August2014-geo.pdf
8. Public Opinion Survey in Georgia: Results of April, 2015, conducted by the CRRC under the order of theNDI-Poll-April2015-geo.pdf
9. Public Opinion Survey in Georgia: Results of August, 2015, conducted by the CRRC under the order of the NDI-Poll-August2015-PoliticalRatings-ForeignPolicy-Geo.pdf
10. Public Opinion Survey in Georgia: Results of November, 20125, conducted by the CRRC under the order of the NDI-poll-Nov-2015-GEO.pdf
11. Public Opinion Survey in Georgia: Results of March, 2016, conducted by the CRRC under the order of the NDI-Georgia-March-2016-PoliticalRatings-geo.pdf

ESTABLISHING OF E-GOVERNANCE IN GEORGIA AND REPUBLIC: PROBLEMS AND PERSPECTIVES*

NAPETVARIDZE Vladimeri,
PhD student, lecturer
Assistant-researcher of Institute of Political Sciences
Ivane Javakhisvhili Tbilisi State University

Computerization had influenced all areas of human being. It brought comfort and improved the service quality. The new era brought the world to various changes that were affecting not only individuals but the whole society as well. The governments have beenengaged in this process to benefit from the opportunities that internet and modern technologywere offering - creating the new kind of governance, so called E-governance that provides the deep and transparent cooperation between government and society resulting in the higher level of democratization and social involvement. This represents the future of a modern world, therefore country willing to keep pace with the developed democratic states, should work on implementing relevant reforms.

The thesis is focused on problems and perspectives of establishing E-governance in Georgia and Republic of Moldova. It discusses and analyzes various aspects needed for implementing E-governance. The article is divided into three parts: The first chapter discusses the theories, forms and stages of E governance;The second chapter is focused on reviewing international experience and global rankings of establishing e-governance. The third chapter is about the aspects of E-government in Georgia and Republic of Moldova, in particular several main aspects of digital government;

Article relies on information from primary (E-survey conducted among 500 internet users) as well as secondary sources.(UN E-Government Survey 2010; 2012 and 2014) Primary source is quantitative research. As for secondary source, data will be collected from U.N. electronic government survey 2010, 2012 and 2014.

Keywords: e-governance, technology, democratic states, international experience

Theories about e-governance

Development of modern technologies played huge role in creation new opportunities. The Internet has penetrated in every aspect of human activity and has accelerated pace of society's development. Communication between society and government wasnot exception. Integration of modern technologies in the process of governance made politics more transparent and open for participation. Electronic governance is modern way of communication between society and government. According to the fact that internet privatization process started only from 1995,

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

phenomena of electronic governance is new and still developing.E-governance is interactive communication between society and government.

Citizens can use internet to receive necessary data or services from government. In order to successfully implement e-governance, there are several components that need to be fulfilled. These components are as follows:

- I.C.T. infrastructure[1]
- Governmental web-pages, equipped with necessary tools [2]
- Readiness of population to use digital space[3]

Main function of governmental web-pages is to deliver services to population using electronic means. Governmental web-pages which deliver services to population can be divided to: web-pages of municipalities and web-pages of line ministries. They differ from each other with functions and context of services they deliver to population. In the most successful casethe government offers citizens internet portal, where every governmental service are united, in order to ensure maximum access of citizens in policy making process, it's crucial to develop new technologies. Modern web pages should be equipped with interactive communication and online services, population should have direct contact to their local government using electronic communication.

There are different theories about definition of electronic governance and its components, but most of them do not much differ from each other. Many of authors define several stages of functioning governmental web-pages. For example, Laune and Lee [4]study - "Four Stage E-government Model."

Launee and Lee are speaking about four stages of e-government:

- Stage 1: Cataloguing: This stage includes online presence of government, it means establishing web-pages of government agencies;
- Stage 2: Transaction: In this stage population can interact to its government via online interfaces. This level includes bilateral relations between society and government;
- Stage 3: Vertical integration: This is type of relationship between federal and state governments, connected for different functions and services;
- Stage 4: Horizontal integration: Horizontal integration is a integration which includes different functions and services.

World Bank study -" Three Phases of E-government" [5] which, defines only three level of e-government.

- First level is named- "Publish level"; when the information about government and information compiled by government is placed on the web-pages and it is updating regularly;
- Second level- "Interact"- this is stage, when e-governance involves two-way communications, from basic functions to official's feedback, when they are responding on citizens' online activity;

- And the third level is - "Transact", when citizens can obtain government services online. At this stage, governmental website offers direct link to all services offered online.

There are lots of other theories that effort to explain electronic governance and its stages of development, but it is hard to find some major differences between them [6].Context of mentioned theories is more or less the same; it depends on which perspective we are discussing it.

Benefits and risks of e-governance

We should underline importance of W.E.B 2.0 in the process of e-governance development [7]. This is the new generation of Internet, where any user can arrange their own virtual space according to their wishes. With the help of this technology, citizens can get different governmental services remotely. This means to improve their living conditions while saving time, energy and material resources. Implementation of electronic governance is beneficial both, for society and for government. This is additional comfort for state that allows saving human and material resources.Digital technologies allow government to save the bureaucratic costs that are associated with the issuance of different types of documents and providing various services. Reducing the need of bureaucracy will significantly contribute to budget savings.Although electronic governance is beneficial for both sides, there are few risk factors to be considered. These risk factors are connected to financial and human resources, in particular:

1. First of all, number of internet users must be defined. It is impossible to implement electronic governance, without population with internet access.

2. The second factor is existence of relevant electronic services. Government should offer electronic portals, where society can get different electronic services.

3. The third aspect is readiness of society to become part of electronic governance.

Main object of this article is to analyze current situation in Georgia and Republic of Moldovain framework of establishing e-governance, and find out main problems and perspectivesconnected to this topic.

Estonian Model of Electronic Governance

With increasing importance of Internet, role of electronic governance is growing dramatically. This form of modern governance is becoming more and more popular in developed states. With establishing electronic services, governments are trying to improve governance process and its effectiveness. It will help to decrease expenses from budget with reducing level of bureaucracy. Also it encourages and increases society's participation [8]in the policymaking process that is one of the main values of democracy.

There are several stages of establishing electronic governance. From 90's western states are implementing various projects to increase number of its citizens with

access to internet. Also they have been helping population to get necessary skills for using internet; there are different experiences based on the country. For example, Government of Estonia started project "Look @ the World" [9]in order to increase level of people's readiness. Aim of this project was to spread internet all over the Estonia with cooperating business and private sector. According this program, government and business sector shared expenses of cybernation of society. Business sector was interested to have employees with access to internet and they were sharing all expenses with government. This is one of the successful examples of cooperation between government and private sector for establishing electronic governance. After this program, approximately 102 000 people were trained and equipped with computers.

State policy of establishing electronic governance has had its positive results. According to United Nations electronic governanceSurvey, Estonia [10]is one of the leading states in global ranking of e-governance. Development of mentioned field allowed Estonia to save finances, improve living condition of its population.

Influence of O.G.P. project on Georgia's and Moldova's place in global e-government ranking system.

United Nations electronic government survey [11] is held once in two years. There are 4 main criteria for evaluation quality of electronic government:

- *Online service component*

Points for emerging information services

Points for transaction services

Points for connected approach

- *Information and Communications Technology (ICT)*

Estimated Internet users per 100 inhabitants

Mobile subscribers per 100 inhabitants

Personal computers per 100 inhabitants

Total fixed broadband per 100 inhabitants

- *Human capital index*

Adult literacy rate (%)

Combined gross enrolment ratio for primary, secondary and tertiary schools (%)

- *E-participation*

E-information: Enabling participation by providing citizens with public information and access to information without or upon demand;

E-consultation: Engaging citizens in contributions to and deliberation on public policies and services;

E-decision-making: Empowering citizens through co-design of policy options and co-production of service components and delivery modalities;

According to research of electronic government index, the most developed aspect of electronic governance in Georgia and Moldova are human resources, meaning that the biggest part of thepopulation has potential of using the internet and

electronic services offered by government. The second developed aspect of electronic governance is - online index; high rate of this aspect means that there are governmental internet portals which provide various digital services.

As it was already mentioned, electronic governance is bilateral communication. According to researches main problem of establishing e-governance is low level of society's readiness and nihilistic attitude from the citizens towards offered electronic services.

One of the main preconditions for implementing digital governance is having society that is equipped with internet and has all necessary skills to use electronic applications. Second necessary factor is society's trust [12]to electronic systems. Population may have access to internet, but in case citizens do not trust electronic system, it will be impossible to implement electronic governance. Citizensmay prefer to use traditional methods to get public services. Several problems can emerge as a result of low trust to e-services; for instance there can be a risk of spending money on establishing electronic systems, without any practical result. Therefore state trying to establish electronic governance is facing two difficulties: 1- how to turn its population into internet citizens? 2- Will benefits taken from establishing electronic governance be worth to its expenses?

According to World Bank data, in Georgia 48, 9% of the population has accessto internet(World Bank data 2014) [13]. It is important to research not only the level of web pages, but readiness of society to use digital services offered by government. Therefore, 500 Georgian internet users were interviewed using online survey. The main aim of this research was to find out attitude of Georgian internet users towards electronic services. 52% ofrespondents claimed that generally they use governmental websites to get information about any public service. 11% of them use electronic services offered by governmental internet portals and only few of them use internet to take part in decision making process.

As for another 48 % of respondents which are not using governmental electronic services, they say than main reason of this is that, they just donot need it. Only few respondents claimed that reason for not using electronic services was lack of information.

In both of cases, we are dealing with problem of lack of awareness about electronic governance. When citizens are claiming that they do not need electronic services, it means they just donot have information about it.

Georgia and Republic of Moldova are developing countries, which are trying to refine and improve governance. Therefore both of these countries are participating in international project "Open Government Partnership"[14].Members of O.G.P project are regularly developing their action plans.AS a result various electronic services and institutions have been already established. It is important to mention that, action plans are helping to improve policy making process. According to 2012-2013 and 2014-2015 action plan, one of the main priorities of Georgian and Moldavian governments was to

improve quality of public service and transparency by establishing electronic governance.

Georgia	2010	2012	2014
Online service	0.2476	0.6013	0.5984
Information and Communications Technology (ICT)	0.1164	0.2328	0.4261
Human capital index	0.9156	0.8348	0.7895
E-participation	0.0571	0.2105	0.5882
Place in Rating	100	72	56

Both Countries with more or less success are implementing second action plan, as a result, Georgia and Moldova have big progress in U.N. global electronic governance ranking system.

Republic of Moldova	2010	2012	2014
Online service	0.1004	0.5163	0.5276
Information and Communications Technology (ICT)	0.0638	0.3586	0.4236
Human capital index	0.8999	0.8129	0.7201
E-participation	0.2000	0.3947	0.6275
Place in Rating	80	69	66

In global e-government ranking, in 2010, Georgia was ranked as 102nd, after four years the state improved the ranking to56th. As for Republic of Moldova, in 2010 its place was 80th, and for 2014 it was 66th. The following tables show the dynamic of progress of e-government in Georgia and Moldova after launching O.G.P action plans.

"Open Government Partnership" (OGP) promotes strengthening the governance by harnessing new technologies, ensuring transparent policy-making process, fighting corruption and empowering citizens. Within the O.G.P. framework, government of Georgia hasimplemented e-governance initiatives and created web-pages in 7 municipalities. This article includes information about research, which was held to measure the efficiency and effectiveness of these web-pages and their compliance with international standards.

For these purposes several criteria have been defined. 3 main stages have been identified - Informational, Transactional and Participatory.

After analyzing Georgian web-pages, we got the following picture: Pages of Georgian municipalities are informative, but there are no electronic services and population cannot interact using official web-pages, so they cannot be used for interactive communication, what is problem in process of establishing e-governance at local governance level.

Scientific research of electronic governance and its importance in Georgia

With increasing importance of internet and technologies, more and more attention is being paid to digital governance. Despite the fact that e-governance is a new phenomena there already are several international organizations working on its research. In Moldova and Georgia several scientific research centers began to study the mentioned issue. The organizations in Georgia working on this issue are focused onthe following topics:

- Political will - Top-down or bottom-up structure?
- What part of society has access to internet, and for what purpose they use it?
- Why citizens who have access to internet are not using electronic services offered by government?

It is important to analyze financial benefits of electronic governance.Therefore it is necessary to compare expenses of services provided using electronic systems to traditional ways of public service. This will give us opportunity to approximately calculate financial benefits received from implementing electronic governance and get comprehensive picture about condition of electronic governance in general. This kind of research is mostly important for countries which do not have big financial resources; it will allow them to reduce risk factors connected to implementing electronic systems.

Under the term - financial aspect of electronic governance is meantexpenses connected to establishing various electronic services; in particular, expenses on:

- Infrastructure;
- training public servants;
- special software for electronic services;
- Issues of cyber security.

Such countries as Georgia and Moldova do not have luxury to experiment on establishing a variety of public services that are connected to big expenses. All kind of attempts of establishing and measuring e-governance will be ineffective without high level of society's readiness. To measure attitude of citizens towards electronic services it is important to define aspects that create general picture of people’s readiness level. Those aspects can be:

- People’s awareness;
- Quality of public preparedness;
- Skills of using electronic services;
- Trust to electronic services.

Although there are lots of international organizations working on issue of electronic governance, their researches are based on surface observation, they can define how many internet users have one or another website, and what kind of services do they use, but they cannot explore the reason behind. This fact underlines the importance conducting research by local institutions and organizations.

Summary

3 basic levels of e-governance are generally defined: Informational, Transactional and Participatory. Governments are trying to improve governance process by installing electronic systems. It allows them to save bureaucratic expenses and offer advanced services to its population.

The article discusses the situation in Georgia and Moldova in framework of establishing electronic governance. Conclusions and findings of the article were based on data taken from primary and secondary sources.

The article referred to successful example of Estonian model.Efforts of Georgian and Moldovan governmentswere examined as well. There was mentioned that both countries are members of international project "Open Government Partnership" and are in the process of accomplishing second action plan, which includes establishing e-government services.

Through this action plans states have already made big progress in international ranking of electronic governance. However, there are topics, which cannot be measured by the results of international researches; for example, findingreason, why internet users are not using electronic services offered by governmental websites. Therefore local research was completed to find out reasons of not using digitalservices. 85% of respondents, claiming that they use internet, but donot use electronic services offered by government, stated that only reason of this was that they do not need any of them or do not have information.

Based on abovementioned information, one of the barriers of developing electronic governance is lack of awareness about electronic services, and U.N. research of electronic governance 2014 strengthens this theory, because according its results, less developed aspect of electronic governance in Georgia and Republic of Moldova is electronic participation.

Bibliography:

1. UN Global E-government Readiness Report. From E-government to E-inclusion, UNPAN/2005/14, United Nations publication, United Nations, 2005
2. Backus, M. (2001) E-Governance and Developing Countries, Introduction and examples, Research Report, No. 3, April 2001)
3. M.P. Sebastian ; K.K. Supriya E-governance Readiness: Challenges for India. Kozhikode Society & Management Review January 2013 2: 31-42,

4. K. Layne and J. Lee, Developing fully functional Egovernment: A four stage model. Government Information Quarterly, vol.18, no.3, pp.122 -136, 2001.
5. Center for Democracy and Technology. E-Government Handbook, 2002. From: http://www.unpan.org/Library/MajorPublications/ Accessed on 18.06. 2016
6. M. Alshehri, S. Drew Implementation of e-Government: Advantages and Challenges 79-86 pp. International Journal of Electronic Business, 2011
7. Hau-Dong Tsui, Chong-Yen Lee and Ching-Bang Yao, "E-government, politics and Web 2.0," New Trends in Information Science and Service Science (NISS), 2010 4thInternational Conference on, Gyeongju, 2010, pp. 687-691.
8. Komito, L. (2005). e-Participation and Governance: Widening the net. *The Electronic Journal of e-government*, *3*(1), 39-48.
9. Alar Ehandi The "Look@World" Project: An Initiative from Estonia's Private Sector to Boost Internet Use http://www.ebaltics.com/doc_upl; Accessed on: 10/06/2016
10. "UN Global E-government Readiness Report, From E-government to E-inclusion.Highlights of 2014 e-government rankings. PP 15-16.https://publicadministration.un.org/Accessed on: 11/06/2016
11. UN Global E-government Readiness Report, From E-government to E-inclusion. Highlights of 2014 e-government rankings. . https://publicadministration.un.org/ Accessed on: 11/06/2016
12. Tan, C. W., Benbasat, I., & Cenfetelli, R. T. (2008, January). Building citizen trust towards e-government services: do high quality websites matter?. InHawaii International Conference on System Sciences, Proceedings of the 41st Annual (pp. 217-217). IEEE.
13. World Bank data; Information about internet users in Georgia;http://data.worldbank.org/indicator/; Accessed on 12.06.2016
14. Open Government Partnership Official website. Participating Countries; http://www.opengovpartnership.org/countries; Accessed in: 12/06/2016

VALORIFICAREA EXPERIENŢEI DIPLOMATICE ACUMULATE DE RSSM POSTBELICĂ ÎN PROMOVAREA INTERESULUI NAŢIONAL AL MOLDOVEI

ROMAN Alexandru,
Doctor habilitat în ştiinţe istorice, profesor universitar
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Relaţii Internaţionale

The article is focused on the analysis of the Republic of Moldova national interest emphasizing the importance of diplomatic experience in promoting national interest in the last decades of the post-war MoldovanSovietSocialistRepublic and first years of the state independence. The author relies on the analysis of the historiography in the research field and of historical and current official sources, involving partially his personal experience. It is the first research of this issue in national historiography.

Keywords: diplomacy, national interest, sovereignty, the Republic of Moldova, MSSR, Ministry (Commissary) of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova

Interesul naţional, în calitate de fenomen fundamental, care călăuzeşte conduita fiecărui stat în viaţa internaţională, trebuie să pătrundă continuu în conştiinţa clasei politice şi a tuturor cetăţenilor. În Republica Moldova, care a devenit stat independent acum un sfert de secol, interesul naţional se realizează prin promovarea unei politici externe active, care preponderent este determinată de anumite interese statale, principalele priorităţi fiind asigurarea securităţii ţării şi a întregii populaţii polietnice, a independenţei şi suveranităţii naţionale, precum şi a integrităţii teritoriale. Aceste interese statale au, în principiu, un caracter obiectiv şi prioritar.

Totodată, în vederea determinării şi promovării interesului naţional de stat, Republica Moldova se află doar la etapa iniţială, cînd în virtutea multor factori obiectivi şi subiectivi, de ordin intern şi extern, realizarea dezideratului naţional privind asigurarea securităţii în context internaţional ce prezintă o zonă de concordări ale intereselor naţionale a diferitor state, adeseori se transformă într-un proces extrem de contradictoriu. Din momentul obţinerii independenţei politice au existat forţe politice interne (în special, anumite partide politice) şi externe (care ţine de poziţia oficială şi neoficială a unor state vecine), ce au atentat la identitatea sa statală.

În literatura de specialitate editată în Republica Moldova pe parcursul ultimului deceniu sunt abordate numeroase probleme ce ţin de asigurarea interesului naţional, promovarea politicii externe a statutlui, a diplomaţiei. Însă problematica istoriei diplomaţiei statului moldovenesc de la apariţie şi pînă în prezent este studiată insuficient sau în unele cazuri există menţiuni fugitive şi superficiale, fapt ce ne motivează să acordăm acestui domeniu o atenţie deosebită. Investigaţia dată este

direcţionată spre a aduce în măsura posibilităţilor o contribuţie modestă la formarea conceptului de activitate diplomatică din punct de vedere a asigurării interesului naţional de stat al Republicii moldova, formarea şi conştientizarea relaţiei noţiunilor de *„cetăţean-stat, patriotism, statalitate moldovenească”*.Diplomaţia moldovenească în parcursul său istoric a servit ca obiect principal al statului de promovare şi realizare a politicii sale, s-a dezvoltat odată cu apariţia şi evoluţia statalităţii moldoveneşti, caracterul ei corespunzînd naturii şi relaţiilor social-politice, scopurilor şi priorităţilor politicii externe cît şi a caracterului geopolitic.

Conceptul de „interes naţional” în politica externă este reflectat, în special, în lucrările Ambasadorului Extraordinar şi Plenipotenţiar Emil Ciobu, care menţionează că interesul naţional al statului moldovenesc trebuie să constituie *„expresia unei voinţe consolidate a intregii populaţii a ţării, indiferent de apartenenţa etnică sau confesională, în vederea realizării unor obiective bine determinate şi susţinute masiv în interior, o politică activă externă desfăşurată pentru realizarea cît mai amplă a acestei voinţe”* [1, pp. 9, 13]. Un aport deosebit la studierea diverselor aspecte ale problemei abordate şi-au adus şi alţi profesori de la Departamentul Relaţii Internaţionale FRIŞPA, inclusiv dr. hab. în ştiinţe politice V.Saca şi dr. în ştiinţe politice Svetlana Cebotari, care conchid că la etapa actuală *„noţiunea de interes naţional se defineşte nu numai prin dimensiuni valorice, ci şi prin factorul pragmatismului, al capacităţii statului de a-şi propune şi de a-şi atinge anumite scopuri”*[2, p. 124 – 126].

Conform prof. univ. V. Beniuc, Republica Moldova la moment „*doar îşi formează interesul naţional, elita fiind în procesul iniţial şi cu regret destul de trenant în determinarea şi conştientizarea lui*” [3, p. 161]. Prof. univ. V. Saca subliniază că în statele în care tranziţia spre democraţie întîrzie, inclusiv în Republica Moldova, structura interesului naţional este instabilă, nu are destulă substanţă valorică nici la unul din cîmpurile sale constitutive, inclusiv: poziţional, perceptiv, teleologic, tehnologic şi normativ, etc. Mai mult, în cadrul acestor state este problematic însuşi mecanismul de organizare, funcţionare şi autorealizare al potenţialului structural de interes naţional [4, p. 120], deoarece dispune de un spaţiu restrîns de manifestare. Susţinem întru totul opinia expusă, precum că „*edificarea interesului naţional în R. Moldova se desfăşoară anevoios, cunoscînd succese, insuccese şi chiar alunecări înapoi*”, avînd la bază mai mult conţinut declarativ decît real. În această situaţie dificilă se impune *elaborarea unei „idei general-naţionale”* [5, p.64] în vederea realizării lui, *idee ce „ar uni în jurul său toţi cetăţenii”.*

În aceeaşi ordine de idei, Ambasadorul A.Burian, prof. univ., menţionează că interesele naţionale reprezintă structural o interconexiune complexă de factori care „*în totalitatea lor determină conţinutul şi caracterul experienţei naţional-istorice a poporului sau a ţării*”[6, p.4-9]

Însă trebuie să atenţionăm că nici Concepţia politicii externe a R. Moldova din 8 februarie 1995, nici Concepţia securităţii naţionale a R. M. (22 mai 2008), precum şi

alte documente oficiale, nu definesc expres şi univoc fenomenul de interes national. Aceste acte în domeniu conţin doar referinţe, dar fără a preciza mai multe sintagme, cum ar fi *„interese naţionale majore”, „interesele Republicii Moldova”*. În conţinutul lor numai sînt definite şi concretizate priorităţile şi direcţiile principale ale politicii externe, obiectivele şi liniile directorii de bază în asigurarea securităţii naţionale. Concomitent, în opinia noastră, acestea în aspect valoric şi în raport ierarhic sînt mai puţin relevante comparativ cu interesele naţionale, priorităţile avînd statut de obiective strategice, iar direcţiile principale fiind acţiuni de valorificare a opţiunilor trasate.

Doar concis, Concepţia politicii externe a Republicii Moldova face o referinţă generală la „*interesele naţionale majore*” şi acreditează convingerea, precum că „*realizarea acestor priorităţi (consolidarea independenţei şi suveranităţii ţării, asigurarea integrităţii teritoriale, afirmarea Republicii Moldova în calitate de factor de stabilitate în plan regional, contribuirea la promovarea reformelor social-economice, edificarea statului de drept, - n.n.), ce constituie esenţa politicii externe a Republicii Moldova, va asigura, în concordanţă cu interesele naţionale majore, edificarea statutului nostru în calitate de stat independent, unitar şi indivizibil…”*. Concepţia securităţii naţionale a R. M., abordînd conexiunea dintre interesele naţionale şi securitatea naţională, specifică că „apărarea şi atingerea” lor se va asigura prin integrarea europeană şi participarea la procesele de cooperare internaţională. Astfel, primul document imprimă interesului naţional al Republicii Moldova un caracter etatist şi conferă primordialitate dimensiunii politice, urmărindu-se edificarea statului independent, unitar şi indivizibil, iar cel de-al doilea tinde să acrediteze ideea că interesele naţionale ale R. Moldova se asociază mai ales cu integrarea europeană, prin racordarea legislaţiei naţionale la exigenţele acquis-ului comunitar.

Republica Moldova, situată geografic în sud-estul Europei, a îmbibat în sine practic toate nuanţele scindării provocate de divizarea economico-culturală şi politico-militară a bătrânului continent pe parcursul a circa ultimilor două secole. Mai mult ca atât, aşezată la intersecţia a două religii mondiale – creştinismul (divizat după anul 1054 în ortodoxism şi catolicism) şi islamismul, precum şi a două cele mai mari civilizaţii ale omenirii - occidentală şi cea orientală, populaţia republicii în afara bogăţiilor spirituale ale acestor izvoare nesecate de cultură şi înţelepciune umană şi-a mai asumat în conştiinţa sa socială şi întregul lor potenţial (fie creativ sau conflictual). Istoria parcursă în aceste condiţii a confruntării geopolitice nu putea să nu-şi lase amprenta asupra procesului de constituire şi dezvoltare a tânărului stat independent.

Fenomenul interesului naţional sau statal în Moldova, în general, a parcurs o perioadă extrem de controversată de-a lungul istoriei sale multiseculare. Astfel, în context temporal interesul statal al formaţiunii statale integre – Ţara Moldovei s-a manifestat cel mai amplu şi mai profund graţie diplomaţiei abile a suveranilor Ştefal al III-lea cel Mare [7, p. 30-32], (şi a fondatorului dinastiei Muşatinilor, Petru I, care încă în 1386 a stabilit primul contact interstatal cu kneazul Dmitri Donskoi al Rusiei Moscovite, încheind apoi şi primul tratat din 26 septembrie 1387 cu regele Poloniei)

[8, p. 77-95], precum şi Dimitrie Cantemir (care în cea de-a doua domnie a încheiat Tratatul de la Luţk din 2/13 aprilie 1711 cu Petru I cel Mare al Rusiei, materializînd astfel tentativele predecesorilor săi, Vasile Lupu, Gheorghe Ştefan şi Constantin Cantemir) [9, p. 105-107, 116-119]. Doar peste circa două secole şi jumătate s-au constituit premise favorabile acestui fenomen şi deja de la începutul epocii postbelice procesului creării dezideratului dat i-au fost direcţionate unele acţiuni de politică internă şi externă în Moldova de la Est de Prut.

În context teritorial tînărul stat Republica Moldova s-a constituit în hotarele spaţiului moldovenesc de la Est de Prut şi Dunăre, conform prevederilor Tratatului postbelic de la Paris (1947), ce include circa două treimi din teritoriul fostei Basarabiei de pînă în anul 1940.

Astfel, temporal şi după conţinutul ei această formaţiune există de circa şapte decenii şi jumătate, care primii peste 45 de ani a purtat denumirea oficială de RSSM în componenţa URSS şi doar ultimul sfert de secol – Republica Moldova independentă. Specialiştii occidentali în materie constată în contextul Tratatului de pace sovieto-român de la Paris din 1947: „*România cedează Uniunii Sovietice Basarabia, smulsă de la Rusia în 1918*". În fond, startul renaşterii fenomenului statal (comparativ, doar a spaţiului estic al Statului moldovenesc de altă dată, avînd acum centrul administrativ la Chişinău, iar în martie-august 1944, pînă la sfîrşitul perioadei ocupaţiei fasciste a capitalei, chiar pe Nistru, la Soroca) a fost dat în anii Războiului II Mondial.

Sursele istorice şi documentele organelor oficiale de stat atestă că deja în anii 1943-1945, in cadrul abordării la diferite conferinţe internaţionale a subiectului privind infiinţarea Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU), reprezentanţii URSS insistau asupra faptului ca fiecare din cele 16 republici unionale edxistente atunci să devină membru asociat al acestui important şi prestigios forum mondial. Însă, problema dată nicidecum nu consta în grija consolidării statutului internaţional al RSSM şi altor republici sovietice, ci urmărea interesele geopolitice ale viitoarei supraputeri mondiale de a-şi asigura mai multe voturi în cadrul ONU. Pentru realizarea acestui deziderat, însă, se cerea, ca minimum, existenţa unui suport juridic şi legislativ respectiv. De aceea, la iniţiativa liderului sovietic I.Stalin, Sesiunea a X a Sovietului Suprem al URSS, a adoptat Legea: „Cu privire la acordarea de împuterniciri republicilor unionale în domeniul relaţiilor externe şi transformarea în legătură cu aceasta a Comisariatului Norodnic al Afacerilor Externe din instituţie de stat unională în instituţie de stat unional-republicană"(1 februarie 1944).

In conformitate cu prevederile acestei legi, republicilor sovietice li se acordau drepturi reale în domeniul relaţiilor internaţionale, inclusiv se stipulau următoarele: „Republicile unionale pot stabili legături directe cu statele străine şi încheia cu ele acorduri". Dezideratul privind interesul statal părea să obţină, în sfîrşit, un suport juridic solid. Astfel, legea menţionată a întrodus modificări la Constituţia URSS (1936), fiind completată cu articolul 18 „a" privind prerogativele externe ale republicilor unionale. În conformitate cu Legea Fundamentală a statului federal, la

Sesiunea a III-a a Sovietului Suprem al republicii (1-2 decembrie 1944) au fost efectuate completările respective şi în Constituţia RSSM, art. 15 „b" prevăzînd că „Republica Sovietică Socialistă Moldovenească are dreptul de a stabili relaţii directe cu statele străine şi incheia cu ele acorduri", „*se stabileşte reprezentanţa RSS Moldoveneşti in relaţiile internaţionale*" (art. 19"c").

Dar normele constituţionale enunţate în anul 1944, serveau doar în calitate de justificare doctrinară cu privire la opţiunea independentă a republicilor unionale în sfera diplomaţiei şi a relaţiilor internaţionale. Raţiunea adoptării şi promulgării legii menţionate, a fost de natură pur politică, avînd scopul sporirii pe contul republicilor unionale a numărului de reprezentanţi ai URSS în organizaţiile internaţionale postbelice şi sensul adevărat al noii legislaţii consta în consolidarea poziţiilor internaţionale ale Uniunii Sovietice, însă a fost creat Ministerul de resort.

În context comparativ, Republica Moldova actuală este un stat cu o populaţie majoritară (precum sînt Germania, Anglia, Franţa, Rusia şi alte ţări europene), iar populatiile majoritare sunt unicul garant intern al existentei si supravietuirii acestor state. Valorile nationale ale populatiei majoritare, precum ar fi cele identitare: limba, istoria si cultura, devin valori de stat ce sînt apărate şi promovate cu sfinţenie de către instituţiile statale, cât şi de liderii intelectuali şi politici, de toţi cei ce deţin puterea, ai statelor cu populaţii majoritare. Aceste priorităţi s-au manifestat concludent de-a lungul secolelor şi au devenit tradiţii istorice în cadrul tuturor circumstanţelor manifestate în spaţiul geografic şi timp, sub diverse formaţiuni statale, inclusiv: Ţara Moldovei (1359-1862), RD Moldovenească (1917-1918), RSSM (1940-1991) şi Republica Moldova contemporană din ultimul sfert de secol. Tocmai existenţa teritoriului ţării noastre de-a lungul timpului în diferite dimensiuni istorice a determinat preluarea mai multor modele de modernizare, devenite tradiţii istorice benefice pentru consolidarea statală actuală.

Concomitent, paradoxală însă este realitatea politică din Republica Moldova, unde intenţionat déjà de ani buni este paralizată funcţionalitatea art. 13 al Constituţiei ţării (adoptată în mod democratic încă la 29 iulie 1994 şi fiind promulgată la 27 august a anului respectiv) privind stabilirea constituţională a limbii oficiale, de stat a ţării. Mai mult chiar, valorile supreme, inclusiv şi interesul naţional al statului, sînt subminate şi de faptul extrem de clar în orice societate democratică, dar nu şi în Republica Moldova, cu-i aparţine primatul legislativ – Constituţiei în calitate de Lege Fundamentală a statului, sau Curţii Constituţionale, care prin actele adoptate pretinde modificarea Constituţiei la capitolul limbii de stat.

Ministerul Afacerilor Externe al RSS Moldoveneşti, déjà de la crearea sa (1944), urma să asigure, prin intermediul instituţiilor sovietice de peste hotare, legătura structurilor de stat ale republicii cu instituţiile respective străine, să colaboreze cu consulatele generale ale statelor străine de pe teritoriul URSS, în sfera de activitate a cărora se afla şi RSSM. De asemenea, Ministerul de externe moldovean îndeplinea funcţii specifice serviciului diplomatic, menţinând relaţii permanente cu reprezentanţele

diplomatice ale statelor străine în Uniunea RSS şi colaborând cu ziarişti străini acreditaţi la Moscova. Ministerul, de asemenea, desfăşura activităţi de informare şi promovare în rândul cetăţenilor sovietici şi străini a politicii externe şi interne a Statului Sovietic, de informare a membrilor delegaţiilor din republică, ce plecau peste hotare. Astfel, şi autorul prezentului studio a cunoscut suportul informativ al MAE de mai multe ori, fiindu-i încredinţată conducerea delegaţiilor de tineret din RSSM în India şi Republica Şri- Lanca (noiembrie-decembrie 1982) şi cea a Ministerului Culturii în România (august 1989), precum şi a grupurilor de tineret la Jocurile Olimpice de la Moscova din vara anului 1980 şi la Festivalul Mondial al Tineretului şi Studenţilor(Moscova,1985). În ajunul plecării membrii acestor delegaţii audiau lecţii informative privind relaţiile internaţionale şi raporturile oficiale cu ţările respective.

De fapt, Ministerul de resort interacţiona direct, de asemenea, cu consulatele generale ale ţărilor socialiste din oraşele Kiev şi Odesa, în sfera de activitate a cărora intra şi RSSM. Aceste contacte vizau desfăşurarea în Moldova a acţiunilor legate de proiectele de colaborare bilaterală, de aniversările tratatelor de prietenie, sărbătorile naţionale, organizarea întâlnirilor şi discuţiilor cu conducătorii organelor de partid, sovietice, de tineret şi economice ale RSSMoldovemeşti, etc.

Statul Republica Moldova, în calitatea sa de subiect al dreptului internaţional, a fost creat prin jertfa populatiei majoritare de moldoveni care este si unicul garant intern al existentei si supravieţuirii entităţii statale, iar valorile identitare ale întregii populaţii, devin, sau, mai bine zis, ar fi trebuit să devină, valori ,,statale,, ale Republicii Moldiova, devenită actor al sistemului internaţional. Toate acestea, desigur, au influenţat pozitiv asupra procesului de formare şi conştientizare a interesului naţional statal în ţara noastră, deşi chiar şi după 25 de ani de independenţă statală în ţară mai lipseşte un ideal unificator, care să proiecteze prezentul în viitor.

Astfel, cele mai fundamentale componente ale interesului naţional a statului nostru, sunt: asigurarea securităţii, a integrităţii şi independenţei ţării şi realizarea bunăstării populaţiei Republicii Moldova. Printre aceste componente prioritare ale interesului national, în special, se evidenţiază în contextul relaţiilor internaţionale interesul statal, care prin esenţa sa reprezintă de fapt asigurarea securităţii şi existenţei Republicii Moldova. Acest interes statal (sau naţional, avînd aceleaşi fundamente şi sens de conţinut) este unul natural, care face tot posibilul să supravieţuiască în orice situaţie, iar statul contemporan R. Moldova e şi firesc să aibă un asemenea interes în scopul păstrării integrităţii sale teritoriale.

În perioada respectivă a fost iniţiată şi crearea unor zone transfrontaliere de cooperare economică, în care era decisivă tot mai mult prezenţa unui interes economic, deşi fiind încă dificil de identificat. Printre altele, subsemnatul aflîndu-se în fruntea Secţiei de Relaţii Internaţionale a CC al unicului partid în acea perioadă (conform Constituţiei, fiind partid de guvernămînt în anii "perestroicei" gorbacioviste), coordona inclusiv şi cooperarea transfrontalieră cu România. Principalul exemplu al colaborării moldo-române încă de la începutul anilor 80 ai secolului trecut a fost construirea pe

parcursul a 5 ani şi explotarea comună, pe bază de paritate, a Hidrocentralei electrice de pe Prut, de la Costeşti (RSSM, raionul Rîşcani) – Stînca (din judeţul Botoşani, România)*, colaborarea bilaterală în acest domeniu fiind coordonată şi de subsemnatul (conducînd un timp Sectorul Relaţii Internaţionale al CC al partidului ce conducea republica pînă la independenţa de stat), care pînă în present produce energie electrică şi asigură necesităţile zonei de nord a Republicii Moldova. Practica existentă în ţările democratice prevede că minorităţile naţionale sunt încurajate şi chiar impuse pe căi legale să se adapteze şi să se integreze la valorile populaţiei majoritare. Neadaptarea şi neintegrarea minorităţilor naţionale la valorile populaţiei majoritare sînt considerate un pericol eminent pentru securitatea statului şi orice abatere în acest sens este curmată la timp de către instituţiile statului, de liderii intelectuali şi politici, cît şi de guvernanţii respectivi de toate nivelele.

Punctul culminant al mişcării de eliberare naţională din Republica Moldova, în contextul identificării interesului naţional, a fost marcat de zilele de 27 august şi 31 august 1989. Astfel, la 27 august este convocată prima Mare Adunare Naţională în Chişinău, la care participă practic reprezentanţi din toate raioanele republicii, Apoi, la 31 august 1989 sesiunea Sovietului Suprem al republicii (viitorul Parlament) a adoptat legea cu privire la statutul limbii de stat şi trecerea la alfabetul latin, urmînd apoi revenirea la tricolor şi simbolurile naţionale, iar la 23 iunie 1990 a fost declarată suveranitatea RSS Moldoveneşti [10, p. 81]. Momentul acesta semnifică victoria parţială a mişcării de renaştere spirituală şi naţională în Republica Moldova, revenindu-se la alfabetul latin, oficializarea limbii de stat şi simbolicii naţionale (subsemnatul fiind desemnat în calitate de secretar responsabil al Comisiei pentru elaborarea simbolicii), care de fapt au pus capăt diverselor speculaţii politice în acest domeniu.

Confirmare că era o luptă politică dîrză între promotorii ideei naţionale privind oportunitatea revenirii la grafia latină a limbii oficiale din Moldova şi conducerea conservatistă a republicii din acea perioadă scrie în lucrarea sa doctorul în ştiinţe istorice, Gh. Gorincioi. Autorul menţiona că la 31 august 1989 problema abordată a fost susţinută chiar şi de conducătorul RSSM de atunci *Hidrocentrala a fost dată în exploatare în anul 1978, iar după volum şi suprafaţă, lacul de acumulare al hidrocentralei déjà de circa patru decenii a fost şi continuă să fie cel mai mare din Republica Moldova.S. Grossu, ce sublinia: *"deşi pentru promovarea acestei poziţii, anterior Alexandru Roman a fost destituit din funcţia de şef al Sectorului Relaţii Internaţionale al CC"* [11, p. 86].

Nici ulterior RSSM, şi nici celelalte republici sovietice, n-au fost autorizate de centrul federal să stabilească relaţii diplomatice sau consulare cu statele străine şi să opereze schimburi de reprezentanţe diplomatice cu acestea. Chiar şi în pofida faptului că în următoarea Constituţie a RSSM (1978), se proclama că *„RSS Moldovenească are dreptul de a intra în relaţii cu statele străine, de a încheia cu ele tratate şi de a face schimb de reprezentanţi diplomatici şi consulari, de a participa la activitatea organizaţiilor internaţionale"* (art. 73). Deşi pînă la începutul anilor '90 istoriografia

sovietică abunda de teorii cu privire la suveranitatea RSSM şi a altor republici, ele erau lipsite de posibilitatea de a-şi promova interesul statal, fiindcă nu dispuneau de atributele inerente, inalienabile şi indivizibile statului suveran, nu exista o suveranitate de stat reală.

În situaţia controversată respectivă, anual Moldova era vizitată de zeci de delegaţii străine, inclusiv: în 1985, de exemplu, - de 58 de delegaţii, în 1986 – de 52, cărora ministerul le acorda serviciile necesare, etc. Bunăoară, în 1986, colaboratorii ministerului au desfăşurat o activitate organizatorică şi politică considerabilă pentru a asigura buna desfăşurare a vizitei de informare în RSS Moldovenească a unui grup considerabil de diplomaţi străini, reprezentînd 28 de şefi de misiuni diplomatice acreditate la Moscova. Oaspeţii au luat cunoştinţă de monumentele de istorie şi cultură ale capitalei Moldovei, au vizitat un şir de întreprinderi industriale şi agricole. Diplomaţii străini au avut întîlniri cu primul secretar al CC al PC al Moldovei, S. Grossu, cu preşedintele Consiliului orăşenesc Chişinău şi alţi guvernanţi. În acelaşi an, Ministerul de Externe a efectuat un volum mare de lucru în legătură cu vizitele în RSSM a Ambasadorilor Extraordinari şi Plenipotenţiari ai Cubei, Bulgariei, Romaniei în URSS şi Ambasadorului Extraordinar şi Plenipotenţiar al URSS în România Evghenii Teajelnikov, etc. [12, p.18].

Ministrul afacerilor externe Petru Comendant, care aproape un deceniu a activat pe tărîmul diplomaţiei moldoveneşti, considera că sarcina diplomaţiei de nivel republican constă în asigurarea activităţii normale a republicii pe arena internaţională şi a creşterii prestigiului ei, ce reprezenta un mod vualat de promovare a interesului naţional.În opinia ministrului P.Comendant, problema urma să fie soluţionată pe cale legislativă şi nu numai prin declararea drepturilor republicilor unionale de a stabili de sine stătător relaţii cu statele străine, a încheia contracte şi a efectua schimburi de reprezentanţi diplomatici şi consulari, a participa la activitatea organizaţiilor internaţionale, aşa după cum era prevăzut în art. 80 din Constituţia URSS şi art. 73 din Constituţia RSSM, ci şi prin delimitarea funcţională a acestor drepturi, ţinîndu-se cont de specificul intereselor unionale şi a celor republicane Ministrul revendica dreptul de a face declaraţii politice, a prezenta note şi memorandumuri în problemele internaţionale actuale, mai ales în cazurile cînd evenimentele vieţii mondiale vizau interesele republicii unionale, etc. El cerea dreptul de a participa şi lansa la forurile internaţionale corespunzătoare (ONU, UNESCO, CAER ş.a.), anumite iniţiative, de a deschide peste hotare, acolo unde o cer interesele republicilor unionale, reprezentanţe consulare şi comerciale proprii, iar în cazul demersurilor corespunzătoare din partea statelor străine – de a acredita reprezentanţi ai acestora în republicile unionale, considerînd raţională ideea colaborării mai active a RSSM în relaţiile cu ţările din spaţiul balcanic, participarea Moldovei la comunitatea ţărilor dunărene. În acest context vom remarca faptul, că P. Comendant în calitatea sa de ministru al RSSM a fost primul diplomat moldovean, reprezentant al URSS, care în cadrul celei de-a 38-a Sesiuni a Adunării Generale a ONU (25 noiembrie 1983), a rostit un discurs de la

tribuna Organizaţiei în chestiunea politicii de apartheid promovată de autorităţile Republicii Africii de Sud împotriva populaţiei de culoare.

Printre primele vizite oficiale în România, subsemnatul s-a aflat în fruntea delegaţiei Ministerului Culturii (august 1989), care timp de o săptămînă a avut întrevederi cu conducerea organelor de cultură din Bucureşti, Iaşi, Braşov (fost oraşul Stalin), Bacău şi Piatra-Neamţ.

Exemplu cert de restabilire a adevărului istoric şi promovare a interesului naţional reprezintă şi experienţa acumulată de MAE a RSSM, cu acordul conducerii de vîrf de la Chişinău, în coordonarea unor activităţi cu Ministerul de resort din Ucraina, care au avut loc în 1990, privind discuţia la nivelul mediului academic din cele două republici ale URSS (ambele devenite peste 1 an state independente) în problema delimitării teritoriale produsă în toamna anului 1940. Subsemnatul a informat conducerea Moldovei de atunci că printre problemele cele mai acute abordate de opinia publică în cadrul manifestaţiilor de masă se evidenţia transmiterea teritoriilor moldoveneşti de sud şi nord Ucrainei vecine, propunînd să fie solicitată permisiunea Moscovei de a organiza examinarea ei de către mediul academic din ambele republici. Fiind susţinută propunerea de către secretarul CC de atunci I.Guţu, mi s-a încredinţat redactarea unui demers adresat liderului sovietic M. S. Gorbaciov, în care era argumentată organizarea discuţiilor tematice în bază de paritate şi în cîteva runde. Acceptul Moscovei a sosit destul de operativ, fiind stabilit formatul şi numărul de 3 runde. Grupul de specialişti din RSSM s-a creat în componenţa istoricilor: acad. A. Lazarev, doctorii habilitaţi în ştiinţe istorice V.Zelenciuc, I. Niculiţă (decanul Facultăţii de Istorie a USM), P.Parasca şi A. Roman (reprezentantul organului central decizional al Moldovei - C.C.) şi alte 7 persoane cunoscute, ce reprezentau ştiinţa istorică din Moldova, precum şi 7 – din RSSU, negociindu-se activităţile organizatorice cu secretarul CC al partidului din Ukraina Leonid M. Kravciuk (devenit apoi primul preşedinte ales democratic al Ucrainei).

Istoriografia recentă cofirmă acest eveniment, absolut novatoriu, care a durat 3 zile în capitala URSS, fiind publicate şi documentele retrase de la index, care confirmă că în aprilie 1990 ei *„au repus în mod tranşant chestiunea trasării hotarelor dintre RSS Moldovenească şi RSS Ucraineană în 1940, în timpul unei mese rotunde dintre istoricii moldoveni şi cei ucraineni»*. Alcătuitorii studiului respectiv comentau că această rundă a istoricilor a avut loc «*la Moscova, pe „teren neutru", fiind moderată de către N. I.Hmara, profesor, doctor în filozofie, cercetător ştiinţific principal la instituţia gazdă»,* iar *«stenograma întrunirii, de 192 pag., a fost trimisă de S. Slobodneak, şef-adjunct al departamentului relaţii interetnice din cadrul CC al PCUS lui Petru Lucinschi, prim-secretar al CC al PCM (noiembrie 1989–februarie 1991), cu rugămintea ca datele discuţiei să nu fie făcute publice, dată fiind sensibilitatea chestiunii»*[13, p.58].

Personal pot confirma că în ultima zi a primei runde de discuţii la nivel academic partea ucraineană a acceptat argumentele şi documentele istorice prezentate

de partea moldovenească, convenind să fie continuate discuţiile în tematica dată la următoarea rundă de la Kiev şi apoi, la a treia - de la Chişinău. Însă reprezentanţii Ucrainei au tărăgănat cu organizarea întrevederii istoricilor la Kiev şi Chişinău (secretarul CC L. M. Kravciuc în convorbirile telefonice motiva că istoricii ucraineni încă nu erau gata de dispută), după care au abandonat orice discuţie la subiect.

Astfel, acum un sfert de secol, Republica Moldova apărea la intersecţia intereselor geostrategice ale marilor puteri în această zonă a Europei – SUA, UE, Rusia [14, p. 61]. Această realitate geopolitică şi-a lăsat amprenta şi continuă să determine conţinutul interesului naţional al statului şi formele lui de manifestare în diferite condiţii istorice, ce a îmbibat în sine practic toate nuanţele scindării provocate de divizarea economico-culturală şi politico-militară a continentului european, mai ales a regiunii lui sud-estice, pe parcursul a mai multor secole. Tradiţiile istorice a acestu-i fenomen în Moldova sînt destul de pronunţate, care pot fi utile în implementarea lui în noile condiţii şi realităţi. Evaluand tendinţele generale de dezvoltare a serviciului diplomatic în sistemul politicii externe şi al diplomaţiei sovietice, îndeosebi din perioada ultimului deceniu (1982-1991), putem conchide că RSSM obţinuse anumite împuterniciri reale în sfera diplomaţiei, dispunînd şi de un minister propriu de specialitate, deşi ea încă rămanea în continuare în afara unei încadrări nemijlocite în sfera relaţiilor internaţionale. Ministerul de externe de la Chişinău nu-şi exercita deplin funcţiile sale fireşti pentru asemenea instituţie, de a elabora şi promova de sine stătător politica externă moldovenească. Practic, activitatea sa, în esenţă, se reducea la executarea funcţiilor protocolare, iar în unele cazuri şi a celor consulare. Primul preşedinte ales democratic al României I. Iliescu menţiona că *„Declaraţia din 27 august 1991 de proclamare a independenţei Republicii Moldova, ... a fost un pas important»*[15, p. 86]. Şi primul ambasador al României la Chişinău, M. Enache, reitera că *«...când s-a proclamat independenţa Republicii Moldova, România a fost primul stat care a făcut declaraţia de recunoaştere a acestui excepţional moment din istoria populaţiei de pe malul stîng al Prutului*" [16, p. 86].

Referinţe bibliografice:

1. Ciobu Em. Apariţia şi dezvoltarea statului Republica Moldova: probleme şi perspective ale identităţii. //. Ava.md, 28 февраля 2012.
2. Cebotari S., Saca V. Evoluţia relaţiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană prin prisma interesului naţional. MOLDOSCOPIE: (Probleme de analiză politică). / Univ. de Stat din Moldova. - Ch.: CEP al USM, 2004. P.XXIV. – 2004. – 177 p.
3. Beniuc V., Cujbă D. Semnificaţia conceptului de relaţii internaţionale//Analele ştiinţifice ale USM, voI. II Chişinău 2000, 262 p.
4. Saca V. Evoluţia conceptului de interes naţional în condiţiile globalizării. Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale din 20-21 noiembrie 2004 - Iaşi: Ed. „PAN EUROPE", 2005.

5. Saca V., Interese politice şi relaţii politice. Dimensiuni tranzitorii. - Chişinău: CE USM, 2001, pag 64.
6. Burian A. Caracteristicile serviciului diplomatic al Republicii Moldova // Legea şi viaţa, 2005, nr.8, pag. 4-9; Ibidem. Introducere în practica diplomatică şi procedura internaţională, Chiţinău, Edit. ,,Cartier",2000, 181 p.
7. Roman A. Primul tratat internaţional al Moldovei – punctul de pornire a diplomaţiei moldoveneşti, în: Cartea de citire la istoria Moldovei din epoca antică pînă în sec. al XVIII-lea. Chişinău, 2015.
8. Roman A., Ioviţă Alexandrina. Vectorii politicii externe a Moldovei – subiect de drept internaţional în perioada domnitorului Ştefan cel Mare. În: Integrare prin cercetare şi inovare. Conf. Şt. naţională cu participare internaţională. 10-11 noiembrie, 2014. Vol. I "Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2014; Roman A. Rolul alianţelor moldo-slave ale lui Ştefan cel Mare în fortificarea independenţei statale. În cul.: Славяне в карпато-дунайском регионе: вопросы взаимовлияния этносов и культур. Матер. Международной научно-практич. конференции. Кишинэу, 2014, с. 77 – 95.
9. Roman A. Antioh Cantemir în Serviciul diplomatic al Rusiei, în: Cartea de citire la istoria Moldovei din epoca antică pînă în sec. al XVIII-lea, p. 105-107, 116-119. Chişinău, 2015.
10. Boia L. Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr şi ficţiune, Bucureşti: Humanitas, 2013; Boari V., Gherghina S., Murea R. Regăsirea identităţii naţionale. Iaşi: Polirom, 2010.
11. Gorincioi Gh. Comitetul Central pe timpurile lui Grossu şi Lucinschi. Chişinău, Editura Tipocart Print, 2013.
12. Комендант, П. MAE ал Републичий: Тимпул скимбэрилор ши акциунилор // Комунистул Молдовей, 1989, nr. 7.
13. Caşu Ig., Şarov Ig. (editori). Republica Moldova de la Perestroikă la Independenţă. 1989-1991. Seria: RSSM în documente. Documente secrete din arhiva CC al PCM. Ch. : Cartdidact, 2011, Reclama. – 692 p.; РеспубдикаМолдоваотПерестройкикнезависимости, 1989-1991. Секретные документы из архива ЦК КПМ, 2011, 637 с.
14. Cozma A., Recunoaşterea internaţională a RM şi stabilirea relaţiilor diplomatice cu statele lumii (1990-2001) //Analele ştiinţifice ale USM , vol II.- Chişinău 2002, 150 p.
15. Buzan B. Popoarele, statele şi frica, Chişinău: Editura Cartier, 2014; Buzan B., Wæver Ole, de Wilde Jaap. Securitatea. Un nou cadru de analiză, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
16. King, Charles. Moldovenii. România, Rusia şi politica culturală, Editura Arc, Chişinău, 2005.

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО МОЛДОВЫ И ГРУЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ*

СВЕТЛИЧНЫЙ Родика
Доктор исторических наук, доцент
Молдавский государственный университет, Факультет международных отношений, политических и административных наук, Департамент политических и административных наук

ТУРКО Татьяна
Докторполитическихнаук, доцент
Молдавский государственный университет, Факультет международных отношений, политических и административных наук, Департамент политических и административных наук

The article is devoted to the comparative analysis of civil society of the two post-Soviet countries - Moldova and Georgia, identifying similarities and differences in the process of its functioning and development. The article gives a brief description of the civil society of the two states and the legal framework regulating the activities of civil society and its relationship with the state. The authors identified three comparison parameters: situation in the field of human rights; solution of "frozen" conflicts; interaction of civil society and the state.

Comparative analysis allowed to identify common and distinctive features that characterize the civil society of Moldova and Georgia. Both countries are characterized by common problems: situation remains difficult in the field of human rights; in both countries frozen conflicts remain unsettled; the state does not always listen to the views of civil society. At the same time, each country has its own particularity. The authors conclude that in the present both Moldova and Georgia are in need of a strong and competent civil society, which should contribute to the implementation of reforms that will promote both countries towards European integration.

Keywords: civil society, human rights, "frozen" conflicts, state, the Republic of Moldova, Georgia

Одним из индикаторов развития демократии является активное участие гражданского общества в процессе обсуждения, принятия и реализации общественно значимых решений. Понятие «гражданское общество» определяет такое состояние социума, при котором создаются условия для соблюдения прав и свобод, развития гражданской самодеятельности и политической активности, реального участия граждан в политике.

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme“Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova’s and Georgia's pre-accession process”.Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

Целью данного исследования является сравнительный анализ состояния гражданского общества Молдовы и Грузии, выявление общих и отличительных черт в процессе его функционирования и развития. Обе страны относятся к постсоветскому пространству; переживают схожие трудности переходного периода; участвуют в программе «Восточное партнерство»; входят в Организацию за демократию и экономическое развитие – ГУАМ (ОДЭР-ГУАМ); сталкиваются с существованием замороженных конфликтов на своей территории: приднестровский конфликт в Молдове, конфликты в Абхазии и Южной Осетии – в Грузии.

Краткая характеристика гражданского общества Молдовы и Грузии

В 2014 году в Государственном регистре некоммерческих организаций Республики Молдова было зарегистрировано 9225 организаций гражданского общества[1]. Это число включает в себя фонды, общественные объединения, частные институты и религиозные организации, зарегистрированные в Министерстве юстиции. Значительное место в структуре гражданского общества занимают неправительственные организации (НПО), среди которых можно выделить: *Ассоциацию за демократию через участие ADEPT***,**располагающую хорошими экспертами в области законодательства, избирательной системы, политики, экономики и др.; *Институт развития и социальных инициатив (IDIS) Viitorul*, который постоянно предлагает рекомендации, касающиеся местной публичной администрации, связи государства с деловой средой и др.; *Институт публичных политик, известный* барометрами общественного мнения; *Promo-Lex***,** работающая в области защиты прав человека в приднестровском регионе;*"LaStrada",*являющаяся ведущим актором в рамках молдавского сообщества по борьбе с торговлей людьми и др.

Также как и в Молдове, в Грузииважную роль играют неправительственные организации - их зарегистрировано около 10 тысяч, хотя реально функционирует лишь десятая часть зарегистрированных организаций [2]. Самыми влиятельными НПО в Грузии являются организации, занимающиеся правозащитной деятельностью, мониторингомпредвыборного процесса и деятельности правительства, обеспечении независимости СМИ**:** *Ассоциация молодых юристов Грузии***,** которая занимается вопросами развития гражданского общества и правозащитной деятельностью; Transparency International - *Грузия,* приоритетным направлением которой является исследование и мониторинг уровня коррупции; *Международное общество справедливых выборов и демократии,* основной сферой деятельности которого является мониторинг выборов, *Институт развития свободы информации*и т.д.

Представляется важным анализ законодательной базы, которая регламентирует деятельность гражданского общества и его взаимоотношения с государством. В Республике Молдова в 1996 году был принят *Закон об общественных объединениях*[3],регулирующий общественные отношения, связанные с реализацией права лиц на объединение.

Провозгласив европейскую интеграцию стратегическим направлением развития государства, власти Молдовыосознали необходимость налаживания открытого и эффективного сотрудничества с гражданским обществом. С этой цельюв 2005 г. была принята Концепция сотрудничества между парламентом и

гражданским обществом, котораяпредусматривалакомплексный механизм сотрудничества[4].

В 2008 г. была принята *Стратегия развития гражданского общества на 2009-2011 годы*.В сентябре 2012 г. парламент Республики Молдова принял *Стратегию развития гражданского общества на 2012-2015 годы* и *План действий по реализации Стратегии,* задачейкоторых является создание благоприятных условий для развития активного гражданского общества, способного внести свой вклад в поступательное развитие демократии в Республике Молдова[5]. Также в 2008 г. был принят Закон о прозрачности процесса принятия решений, предусматривающий, проведение органами публичной власти консультаций с гражданами, объединениями, иными заинтересованными сторонами по проектам нормативных и административных актов, имеющих социальные, экономические, природоохранные последствия[6]. Для более широкого привлечения к участию в деятельности гражданского общества различных социальных групп в Молдове были приняты *Национальная стратегия по делам молодежи на 2009–2013 годы* [7] и *Национальная программа по обеспечению гендерного равенства на 2010-2015 г.г.*[8].

В Грузии гражданское общество является динамичным и политически влиятельным. Законодательство предусматривает несложную процедуру регистрации и свободу действий гражданских организаций.В Грузии отсутствуют законы об общественных объединениях и некоммерческих организациях,*Гражданский кодекс* является единственным законом, регулирующим вопросы создания и деятельности ассоциаций и фондов. Грузинские СМИ традиционно свободны и активны.

В стране действуют *Закон о свободе слова и выражения мнений*и*Закон о вещании*[9], направленные на обеспечение прав и свобод граждан и формирование общественного вещания, независимого от государственного вмешательства.Однако отсутствие прозрачности в структуре собственности и политическое влияние на вещательные СМИ по-прежнему вызывает обеспокоенность[10].

Кроме того, можно отметить *«Национальную концепцию толерантности и гражданской интеграции и План действий на 2009-2014 гг.»*[11], направленную на создание среды толерантности и взаимного уважения между всеми лицами, проживающими в Грузии, а также создание необходимых условий для эффективного участия лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам, во всех сферах политической, социальной, экономической и культурной жизни. Также как и в Молдове, в Грузии действует Закон о гендерном равенстве [12], направленный на недопущение дискриминации по гендерному признаку. Объем статьи не позволяет рассмотреть все многообразие деятельности гражданского общества в Молдове и Грузии, поэтому авторы выделили, с их точки зрения, первостепенные направления: ситуация в области прав человека; решение «замороженных» конфликтов; взаимодействие гражданского общества и государства.

Ситуация в области прав человека. В Молдове, несмотря на определенный прогресс, ситуация в области соблюдения прав человека достаточно сложная. Если говорить о свободе выражения мнения, свободе собраний и объединений, по сравнению с предыдущими годами ситуация улучшилась. Однако выявлены

многочисленные случаи дискриминации людей с ограниченными возможностями, этнических и религиозных меньшинств, сексуальных меньшинств, женщин, ВИЧ-инфицированных и т.д. Серьезной проблемой остается применение жестокого обращения, которые имеют место под стражей в полиции, в частности, во время предварительного содержания.

Хотя законодательство о предупреждении и пресечении насилия в семье довольно хорошее, его применение на практике остается проблемой. Учитывая, что 90% жертв домашнего насилия являются женщины, это явление носит выраженный гендерный характер и представляет собой дискриминацию по признаку пола. Молдова является страной-источником в плане торговли людьми. Однако правительство не прилагает достаточных усилий для наказания чиновников, причастных к торговле людьми, что является существенным препятствием для борьбы с этим явлением. Серьезной проблемой, с которой сталкивается Молдова, является высокий уровень коррупции. Местные неправительственные организации указывают на коррупцию в полиции, системе здравоохранения и образования в качестве серьезной проблемы, которая отрицательно влияет на граждан[13].

Внедрение Закона о доступе к информации и Закона о доступе к информации и Закона о прозрачности принятия правительственных решений остается дефицитным. Лишь треть публичных учреждений Молдовы соблюдают эти законы и предоставляют данные в этом отношении. Молдавские правозащитные НПОимеют частичный доступ в Приднестровье. В регионе отмечаются серьезные нарушения основных прав человека: применение пыток и жестокое обращение в местах содержания задержанных и заключенных; ограничение свободы слова, свободы объединений и собраний; насилие в семье; торговля людьми.Кроме того, приднестровские власти создают препятствия для нормального функционирования образовательного процесса в учебных заведениях с преподаванием на румынском языке на латинице, что свидетельствует о нарушении национальных и международных норм, которые устанавливают право родителей выбирать язык обучения и воспитания для своих детей[13].

Эскалация конфликта в Грузии в 2008 году продемонстрировала, что нарушения прав человека в этих регионах сохраняются, и что до сих пор нет жизнеспособных механизмов для защиты людей. Информация, полученная местными и международными правозащитными организациями, указывает на то, что все стороны, вовлеченные в конфликт, нарушили нормы международного гуманитарного права: права на жизнь, права на свободу и личную неприкосновенность, права собственности и права на свободное передвижение.
В последние годы основные нарушения прав человека, имеющие место в Грузии включают в себя: чрезмерное применение силы во время ареста/задержания; пытки и жестокое обращение сзадержанными и заключенными; безнаказанность сотрудников полиции и правительственных чиновников.

Насилие в семье, сексуальное насилие и насилие в отношении женщин является серьезной проблемой для Грузии.Число зарегистрированных случаев насилия в семье постоянно растет. О многих случаях изнасилования не сообщается из-за «социальной стигматизации жертвы», а также, потому что полиция не всегда расследует эти случаи. В Грузии насилие в браке не

регулируется уголовным законодательствоми является лишь правонарушением, которое влечет за собой наложение административного штрафа. Это явление усугубляется отсутствием соответствующей правовой базы, которая обеспечила бы реальный механизм по защите жертв насилия в семье, а также преодоление стереотипов и «культурных традиций». Местные НПО сообщают, что представители правоохранительных органов не реагируют соответствующим образом на вызовы, которые связаны с насилием в семье, в том числе по причине отсутствия соответствующей подготовки.

Также неправительственные организации из Грузии указывают на ограничения в отношении свободы выражения мнения, свободы собраний, свободный доступ к информации и свободы СМИ. В основном эти случаи относятся к нападениям и репрессиям в отношении представителей оппозиции и давлению на свободные СМИ. В отличие от Молдовы, Грузия практически не имеет доступа в регионы конфликта, что делает практически невозможным мониторинг прав человека, поэтому ситуация де-факто в этих регионах неизвестна. Доступ заблокирован, в том числе и международным гуманитарным организациям[13]. *Таким образом, ситуация с правами человека как в Молдове, так и в Грузии остается достаточно сложной.* Безнаказанность, коррупция,отсутствие политической воли, имитация демократии и напряженная политическая ситуации в этих странах делает практически невозможным привлечение к ответственности лиц, виновных в нарушениях прав человека.

«Замороженные» конфликты. Приднестровье, Абхазия, Южная Осетия являются «замороженными конфликтами» и представляют серьезный вызов безопасностии стабильности на европейском континенте. Практика показала, что их разрешение не может быть достигнуто с помощью военной силы. Напротив, их урегулирование требует комплексного подхода, который предусматривал бы не только политические переговоры, но также диалог гражданского общества, доверие, установление партнерских отношений и примирение. Такой подход стал официальной политикой молдавских властей в отношении приднестровского конфликта. В Абхазии и Южной Осетииданный подход получил более сдержанное воплощение.

В контексте участия гражданского общества в процессе укрепления доверия между Молдовой и Приднестровьем интересен опыт Молдовы в продвижении диалогов аполитичного характера. В 2006-2011 гг. Ассоциация внешней политики Республики Молдова реализовала проект «Приднестровские диалоги», основной целью которого было создание мостов коммуникации между правым и левым берегами Днестра. Вовлечение гражданского общества позволило поддерживать постоянный диалог между Кишиневом и Тирасполем в период приостановления официальных политических переговоров.

«Приднестровские диалоги» помогли людямкак с правобережья, так и левобережья Днестра построить доверительные отношения посредством умения слышать друг друга, нормального общения, преодоления стереотипов и подавления вражды. Кроме того, проект породил конкретные идеи для совместного практического сотрудничества между Кишиневом и Тирасполем, одобренные конституционными властями Молдовы и Приднестровской администрацией при содействии Европейского союза[14, 430].

В октябре 2012 года в Кишиневе была организована международная конференция с целью обмена передовым опытом, полученным гражданским обществом стран-участниц «Восточного партнерства» в продвижении диалога и укреплении доверия в сфере разрешения «замороженных конфликтов». Был предложен ряд рекомендаций, предназначенных для укрепления диалога и партнерских отношений с организациями гражданского общества в тех странах, где имеют место «замороженные конфликты»:создание коммуникационной платформы для обмена опытом и облегчения диалога между организациями, участвующими в содействии сотрудничеству с партнерами гражданского общества в Приднестровье, Абхазии, Южной Осетии и др.; запуск проектов, направленных на поощрение совместных исследований; организация летних школ с привлечением экспертов гражданского общества и т.д.

В 2013 г. был запущен проект «Укрепление партнерства гражданского общества между двумя берегами Днестра путем осуществления совместных исследовательских проектов». Хотелось бы отметить совместную деятельность академических и исследовательских сообществ Молдовы и Приднестровья. Вдекабре 2015 года в Тирасполе состоялся международный научно-исследовательский семинар «Современные миграционные процессы», который стал результатом совместных исследований молдавских и приднестровских ученых в области миграции.Такого рода события способствуют укреплению доверия между обоими берегами Днестра на примере взаимного практического сотрудничества на уровне гражданского общества. После августа 2008 г. начался поискмер по укреплению взаимного доверия между грузинским и осетинским гражданскими обществами. В июле 2010 года в г. Лейден (Нидерланды) состоялась встреча Грузино-Осетинского Гражданского Форума, на котором было принято Обращение к участникам Женевских консультаций, в котором участники призвалик решению гуманитарных проблем [15].

В августе 2010 г. был опубликован итоговый документ проекта «Поддержка грузинского гражданского общества в процессе построения мира», в котором наряду с зарубежными экспертами приняли участие более 20 представителей гражданского сектора Грузии.В этом документе анализируется вклад гражданского общества в мирный процесс и консолидацию мира, перечислены функции, которые может выполнить гражданское общество в процессе построения мира: защита граждан от насилия; мониторинг прав человека и установления мира; адвокатирование мира и соблюдения прав человека; фасилитация диалога на местном и национальном уровне между разными акторами и т.д.[16, 36].

По мнению экспертов, у руководства Грузии есть возможность осуществлять политику, которая могла бы способствовать восстановлению взаимного доверия. Важнейшим моментом могло бы оказаться создание площадки для экономического взаимодействия групп населения по разные стороны разделительной линии. Кардинальное значение приобретает забота о сохранении культурной идентичности и одновременно социальной интеграции этнических осетин, живущих в Грузии вне территории Южной Осетии. В первую очередь, это касается системы образования и политики оптимизации школ, с учетом ключевой культурной и социальной роли сельских школ для соответствующих общин, в том числе этнических осетин[17, 25].

Грузинские исследователи выделяют три основных направления, по которым должноразвиваться взаимодействиегрузинского и осетинского гражданских обществ при поддержке международных доноров. Первое - облегчение бытовых и социальных условий жизни наиболее пострадавшим отконфликта группам населения по обе стороны разделительной линии. Второе– налаживание контактов и дискуссий по широкому спектрупроблем между различными общественными группами грузин и осетин (активисты НПО, журналисты, специалисты разного профиля, молодежь и т.д.). Третье направление должно преследовать стратегические цели: разрушение образа врага в лице друг друга, преодоление укоренившихся стереотипов, восстановление взаимного доверия и примирение сторон. Дополняя друг друга, эти направления и станут, по своей сути, процессом трансформации конфликта[16, 43].

Особое значение приобретают неофициальные контакты и неформальные обмены между людьми, экспертами и обществами. Пока что единственными форматами такого общения являются индивидуальные контакты через разделительную линию, участие в различных семинарах и конференциях. По мнению экспертов, настало время, искать с одной стороны, новые форматы гражданского взаимодействия, а с другой –способы институционализировать наиболее эффективные форматы[17, 25]. Чем большепредставителей гражданского общества будет задействовано в процессе укрепления доверия, чем больше будет непосредственных контактов между разными сегментами общества, тем успешнее будет углубляться взаимопонимание между ними.

Взаимодействие между гражданским обществом и государством. Сотрудничество государственных институтов с гражданским обществомимеет важное значение для поддержания стабильности, снижения социальной напряженности, успешного проведения государственной политики, в том числе социальных реформ. На протяжении более чем двух десятилетий отношения гражданского общества и государства в Молдове характеризовались различной степенью взаимодействия.В 2001-2003 годы между властью и гражданским обществом велась холодная война. После того как международные финансовые организации выдвинули условие о сотрудничестве, ситуация переменилась к лучшему, и в 2005-2009 г.г. оно стало более эффективным. Правительство институционализировало отношения с гражданским обществом путем создания консультативного органа Национального совета по участию для обеспечения участия гражданского общества и частного сектора в процессе разработки, внедрения, мониторинга, оценки и пересмотра политик,способствующих принятию политических решений, отвечающих интересам общества[18].

В 2011 году деятельность парламента стала более прозрачной, что обусловлено прямой трансляцией пленарных заседаний. После парламентских выборов в 2014 г. взаимодействие между гражданским обществом и государственными институтами резко ухудшилось.Согласно Отчету о достижениях Республики Молдова в рамках Европейской политики соседства за 2014 г., «национальная стратегия развития гражданского общества на 2012-2015 гг. была реализована лишь на 20%»[19].

Несмотря на то, что на уровне правительства большинство законопроектовобсуждаются с гражданским обществом, но после рассмотрения в парламенте некоторые из них радикально меняются. Так было с Законом о 2%, который после того, как прошел через парламент, стал неподходящим для гражданского общества[20]. Центр юридических реформ Молдовы намерен внести предложения по изменению законодательной базы в целях обеспечения эффективного участия гражданского общества в принятии проектов нормативных актов на уровне парламента. Важным направлением взаимодействия государства и гражданского общества как в Молдове, так и в Грузии является сотрудничество с Европейским Союзом в контексте реализации Соглашения об ассоциации. ЕС поддерживает гражданское общество в странах Восточного партнерства путем финансирования местных организаций и вовлечении их в реализацию проектов Евросоюза [21].

В Молдовегражданское обществоразочаровано тем, как развивается диалог с государством для решения политического кризиса и продвижения реформ. «Такое отношение компрометирует процесс реализации Соглашения об ассоциации ЕС-РМ.В 2015 г. реализовано только 21% из Плана действий по реализации Соглашения, что отодвигает РМ на последние позиции в процессе евроинтеграции. Невыполнение обязательств ведет к уменьшению доверия общества к Евросоюзу и негативно влияет на образ ЕС в Молдове» [22].В связи с этим платформа Гражданского общества по ассоциации Республика Молдова - Европейский союз призывает утвердить Дорожную карту, которая должна включать сроки реализации условий, необходимых для ускорения реформ, предусмотренных в Соглашении об ассоциации[23].

На данный момент молдавское общество сталкивается с огромным количеством проблем – низкий уровень жизни,оторванность власти от общества, сопровождающаяся высоким уровнем коррупции, отсутствие или недостаточная прозрачность системы социальных лифтов. Одним из способов решения этих проблем является смена парадигмы деятельности институтов государства, в которой гражданская активность, экспертиза, контроль станут неотъемлемой частью процессаобсуждения и принятия государственных решений. В Грузии одним из направлений взаимодействия государства и гражданского общества стала борьба с коррупцией, в которой, в отличие от Молдовы, страна добилась заметных успехов. В Совете по противодействию коррупции (СПК) представлены девять организаций гражданского общества. НПО также входят в состав Партнерства ради открытого правительства. Организуются общественные дискуссии и индивидуальные встречи правительства с представителями гражданского общества. В сотрудничестве с НПО на всех этапах – от создания проекта до реализации – были организованы Дни борьбы с коррупцией.Неправительственные организации в составе СПК принимали участие в разработке и оценке реализации Стратегии и Планов действий против коррупции. Правительство считает, что уровень участия НПО в оценке реализации Плана действий можно было бы «в будущем углубить и придать ему более структурированный или системный характер» [10].Начиная с 2013 г., органами государственной власти в процессе обсуждения с гражданским обществом были разработаны и осуществлены несколько важных инициатив в области борьбы с коррупцией.

Информирование широкой общественности о борьбе с коррупцией распространялось через Интернет. Позитивным шагом в этом направлении было создание отдельного антикоррупционного портала на сайте Министерства юстиции. Однако правительство не проводило кампаний по систематическому информированию и повышению осведомленности населения Грузии. Действительно, люди в Грузии ощущают результаты борьбы с коррупцией непосредственно, но регулярное повышение осведомленности о конкретных преимуществах и достижениях в любом случае были бы полезны.

В ноябре 2010 года была основана Грузинская национальная платформа как объединение некоммерческих местных и международных организаций гражданского общества, задачей которых является реализация целей Восточного партнерства и поддержка процесса европейской интеграции. В настоящее время платформа включает 95 организаций гражданского общества, которые считают, что интеграция с ЕС представляет наилучшие перспективы для экономического, социального и политического развития Грузии[24].

В ноябре 2015 г. в Тбилиси было подписано соглашение, в соответствии с которым Грузинскаянациональная платформабудет работать в тесном сотрудничестве с грузинским правительством при реализации договора об ассоциации с ЕС.Подписание меморандума еще раз подтверждает желаниегосударства«поддерживать гражданское общество, чтобы гарантировать его максимальную и эффективную вовлеченность в работу ради общего блага страны», так как«разрешить проблемы, возникающие в ходе интеграционных процессов, невозможно без поддержки со стороны гражданского общества»[25].

В настоящее время Молдова и Грузия находятся на стадии, когда последующее развитие европейской интеграции зависит от способности и готовности гражданского общества реализовать принцип прямого демократического участия. Роль сильного гражданского общества имеет здесь решающее значение, так как оно может оказывать давление на власть таким образом, чтобы правящие круги выполняли взятые на себя обязательства и не отклонялись от намеченного курса в зависимости от политических интересов.

Выводы. Сравнительный анализ гражданского общества Молдовы и Грузии позволяет выявить ряд общих и отличительных черт. В обеих странах зарегистрировано большое количество общественных организаций, но реально функционирует лишь небольшая часть из них. Значительное место в структуре гражданского общества занимают неправительственные организации, самыми влиятельными из которых являются организации, занимающиеся правозащитной деятельностью, мониторингом деятельности правительства и электорального процесса, изучения общественного мнения.

Как в Грузии, так и в Молдове ситуация с правами человека остается достаточно сложной: существуют серьезные нарушения в части условий содержания под стражей, нарушениях права на свободу и личную неприкосновенность, права собственности, права на справедливое судебное разбирательство и т.д.Что касается проблемы насилия в семье,в Молдове государство признаетсоциальный характер этого явления, разработано законодательство, однако его внедрение очень затруднительно. В Грузии эта проблема объясняется вековыми традициями и стереотипами, и власти не предпринимают адекватных мер по противодействию этому явлению.

Оба государства характеризуютсяналичием «замороженных» конфликтов на своей территории. Если правозащитные НПО в Молдове имеют ограниченный доступ в Приднестровье, то в Грузии аналогичные организации вообще не имеют доступа в регион конфликта. Мониторинг и защита прав человека в этих регионах являются очень затруднительными, а иногда практически невозможными. Урегулирование конфликтов требует комплексного подхода, который включает участие гражданского общества, доверие, установление партнерских отношений и примирение. В Молдове такой подход стал официальной политикой властей в отношении приднестровского конфликта, в Абхазии и Южной Осетии он получил более сдержанное воплощение.

Важным направлением взаимодействия государства и гражданского общества в обеих странах является сотрудничество с Европейским Союзом.Примером эффективного взаимодействия государства и гражданского обществаявляется борьба с коррупцией в Грузии, опыт которой может быть применен и в Молдове. Наличие общих проблем,таких как «имитация» демократии, высокий уровень коррупции и бедности, недостаточное обеспечение верховенства закона, наличие все еще слабого гражданского общества характерно и для Грузии, и для Молдовы.Поэтому необходимо создание институциональных условий и стимулирование практик, обеспечивающих развитие активного, компетентного, ответственного гражданского общества, которое будет вносить вклад в осуществление реформ и способствовать продвижению обоих государств по пути европейской интеграции.

Библиография

1. IndexulSustenabilităţiiOrganizaţiilorSocietăţiiCivile 2014 - Republica Moldova. C.2, http://www.infoeuropa.md/democratie-participativa-ong/indexul-sustenabilitatii-osc-2014-republica-moldova/
2. Неправительственные организации в Грузии, http://www.georgiamonitor.org/news/254/1404/
3. Закон №. 837 от 17.05.1996 об общественных объединениях // MonitorulOficialNr. 6 от 23.01.1997.
4. Постановление Парламента Nr. 373 от 29.12.2005 об утверждении Концепции сотрудничества между Парламентом и гражданским обществом //MonitorulOficialNr. 5-8 от 13.01.2006.
5. Закон nr. 205 об утверждении Стратегии развития гражданского общества на 2012–2015 годы и Плана действий по внедрению Стратегии // MonitorulOficialNr. 1-5 от 04.01.2013.
6. Закон Nr. 239 от 13.11.2008 о прозрачности процесса принятия решений //MonitorulOficialNr. 215-217 от 5.12.2008.
7. Закон nr. 25 от 03.02.09 об утверждении Национальной стратегии по делам молодежи на 2009-2013 годы от 03.02.09 //MonitorulOficialNr. 68 от 07.04.2009.
8. Постановление Правительства №. 933 от 31.12.2009 об утверждении Национальной программы по обеспечению гендерного равенства на 2010 - 2015 годы Monitorul Oficial Nr. 5-7 от 19.01.2010.

9. Закон Грузии о свободе слова и выражения мнения, https://matsne.gov.ge/ru/document/download/33208/1/ru/pdf; Закон Грузии о вещании23/12/2004, https://matsne.gov.ge/ru/document/view/32866
10. Третий раунд мониторинга. Грузия. Отчет о мониторинге. С.11, https://www.oecd.org
11. Национальная концепция толерантности и гражданской интеграции и План действий на 2009-2014 гг.», www.smr.gov.ge/docs/doc189.pdf
12. Закон Грузии о гендерном равенстве, https://matsne.gov.ge/ru/document/view/91624
13. Ситуация в области прав человека в странах Восточного Партнерства // https://promolex.md/upload/publications/ru/doc_1315918908.pdf
14. Турко Т., Светличный Р. Имплементация политики «Восточного партнерства» с ЕС в Республике Молдова и Украине: сравнительный анализ. – В кн.: Восточное партнерство: цели – опыт - вызовы. Под научной редакцией П. Байора. – Краков, 2013. – 437 с.
15. Обращение к участникам Женевских консультаций, http://www.apsny.ge/order/1279759270.php
16. Хаиндрава И. Гражданское общество и миротворческий процесс. // Грузино-осетинский конфликт: в поисках мира. – Грузинский фонд стратегических и международных исследований. 2011. – 67 с.
17. Гарантии по невозобновлению боевых действий: Опасения в контексте Грузино-Абхазских взаимоотношений. Вахтанг Колбаиа, ИвлианХаиндрава, НодарСарджвеладзе, Елена Чомахидзе, АрчилГегешидзе. 2009. – 109 с.
18. Постановление Правительства № 11 от 19 января 2010 года по созданию Национального совета по участию // http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=341882&lang=2
19. Совместный рабочий документ: Реализация Европейской политики соседства в Республике Молдова. Достигнутый в 2014 году прогресс и рекомендации к действиям, http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/documents/press_corner/repulic-of-moldova-enp-report-2015_ru.pdf
20. Проект поддержки и продвижения гражданского общества в Молдове, http://www.allmoldova.com/news/proekt-podderzhki-i-prodvizheniya-grazhdanskogo-obshhestva-v-moldove/
21. Vera Rihackova. Taking Stock of EU Civil Society Funding in EAP Countries, C.6, http://www.europeum.org/data/articles/europeum-report-on-cso-funding-in-eap-countries.pdf
22. Резолюция Молдавской Национальной Платформы на 7-й Ассамблее гражданского общества Восточного Партнерства // http://www.eap-csf.md/images/ResolutionNo5_Moldova_Ru.pdf
23. Гражданское общество требует принятия общей Дорожной карты Молдова – ЕС, http://www.noi.md/ru/news_id/80715#close
24. Национальная платформа. Грузия, http://eap-csf.eu/ru/countries/georgia/
25. Гражданское общество и правительство Грузии будут вместе работать над проевропейскими реформами, http://eap-csf.eu/ru/news-events/news/civil-society-and-government-set-to-work-together-on-pro-eu-reforms-in-georgia/

THE TRANSFORMATION OF ELECTORAL SYSTEM IN POST-SOVIET GEORGIA*

Tetradze Lia
PhD student of Political Science
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of social and political sciences,
Department of political sciencies

The article raises the issues of Georgia's electoral system transformation since 1990 to present. The issues of political parties' representation at the supreme legislative body based on the results of the parliamentary elections at various times are also considered. There are used the legal sources as well as the opinions of different political actors and representatives of non-governmental organizations and etc.

Keywords: electoral system, political parties, actors, elections

The election system is the most importantand essential element of any democratic regime, which has an impact on the democratization process and structuring of the electoral area. The term "election system" is used in two context – "in the broadest and narrowest sense". I'll talk about the election systems in the narrowest sense i.e. the rule of mandate allocation in the elected bodies (in particular, the legislative authority) of the state authorities among the candidates according to the election returns of voters (or other authorized persons) on the example of Georgia.

Objectively there is no perfect electoral system and the election of a system is generally based upon the correlation of political forces in the country and the Parliament. Still, are there any electoral systems which provide more or less fair outcome? For answering this question, we must answer: What is the goal the electoral system must ensure to reach? At first glance, the answer is simple: the goal is to provide fair representation election of groups with various political views. It's true, the winners are those who receive the majority of votes (a majority principle), or when the number of obtained mandates of the party is proportional to votes obtained (the principle of proportionality). There are basically met the mixed models of electoral system which is formed in the condition of political system of specific state taking into

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

consideration the existing realities and according to the appropriate ratio, try to overcome the imperfections of separate system and provide the representation.

While speaking about the election system, the importance of electoral threshold should be mentioned. The setting of threshold allows to avoid the representatives of weak parties to get into the representative agencies, which can't obviously create the "weather" in the power, but can cause the problems not only to setting up the majority, the formation of the government and subsequently, the decision-making power, but the formation of strong opposition as well. However, a great caution must be observed while setting the electoral threshold, as in the event of high threshold there may happen that the total number of obtained votes by parties who overcame the threshold may be less than the number of their opponents and there may be presented only the minority (and, possibly, a large minority) in the elected body. In order to avoid this, the electoral threshold should not exceed 3-5%.

The electoral system of modern Georgia dates back to 1990 and it is in the stage of constant changes and development since that.

In August 1990, on the background of a sharp rise of the national liberation movement, the Soviet Georgian Authority was forced to take a multi-party election law that, we could say, became the basis for the current election system and the law. The elections were held in mixed electoral system - 125 deputies were elected by the proportional election system. 125 – according to the single-seat electoral districts, majoritarian system of absolute majority; Every voter has 2 votes - one for the party-list and the other – for a single-seat district candidate. The electoral threshold for political parties was introduced for the first time this year. This threshold was 4% and its introduction aimed only the access of the most powerful in the parliament among the numerous political organizations [1, p.63]. Only the new ruling bloc "Round Table Free Georgia" (proportional election system, 81 seats) and the Communist Party (44 seats) were able to overcome the set limit in the first election conducted under the new rules. However, in August 1991, 30% of the population, who had voted for the Communist Party, lost their representatives in the Parliament. They were expelled from the Parliament.[2, p. 217] (Stephen Jones. 2013, p. 217).

Pursuant of the law adopted in 1992, the parliamentary electoral system was still mixed, but in comparison of 1990th system, it was different. Parliament was composed of 225 members, including 75 members elected from single-mandate districts based upon the majoritarian electoral system of relative majority and 150 by proportional election system. 1992 proportional election system was significantly different from all other election systems held in Georgia. Voting was three-point system. Each voter had 3 votes. Quotas and the votes were counted on multi-mandate district levels, the rest voices were distributed under the preference rule at the national level.

For this period, the electoral threshold was 2% [3].There were established 10 large multi-mandate districts for proportional elections, the number of voters in each of them ranged from 230 000 – to 250 000.

36 political parties and electoral blocs participated in the elections from which 24 parties and political blocs won the seats. Together with the Parliament the Speaker of Parliament was elected - Head of State with direct, universal, equal and secret ballot. Parliament in 1992 was the most representative, this situation made it difficult to reach a consensus for particular decisions, however, the main achievement of this Parliament was the adoption of the Constitution on August 24, 1995.

Since 1995, the Parliament of Georgia is elected for 4 year term. The Parliament of Georgia consists of 235 members and it's formed based on the mixed majoritarian-proportional system: 150 members are elected from party-lists, while 85 members – by the majoritarian election system of relative majority. For the parliamentary elections there are set 85 single-mandate electoral districts, including 10 in the city of Tbilisi and 75 administrative territorial divisions. By the proportional election system, Georgia still remains as one electoral district and the electoral threshold is 5%; electoral quota method for the a*llocation of Mandates* is used.[4]

According to the party lists, the mandates of the members of Parliament are distributed only among those parties and election blocs who obtain at least 5 percent of the votes in the elections conducted by the proportional system. Each voter casts only one vote for a party-list. The Party lists are linked. The sequence of candidates is made by the parties and election blocs themselves. The number of mandates obtained by the Party is determined by the electoral quota method.

As for the rules of obtaining the mandates by majoritarian electoral system:

- The candidate is considered to be elected in single-member district who receives the majority of votes, but not less than one-third of participants in the election. If the winner can not be determined in the first election, a second ballot is held, in which a simple majority is sufficient for victory;
- If a candidate has been elected with a party list as well as in a single-mandate electoral district, he will be considered as elected in the electoral district and will be removed from the party-list and replaced by the next candidate in the list;
- In the event of early termination of power of the member of Parliament elected by the party-list, he will be replaced by a first candidate in sequence in the same list. If the list turns out to be exhausted, this mandate of the member of Parliament will be canceled.[5]

2% threshold by 1992 electoral law and the current electoral system in general turned out to be a reason for political diversity and weak effectiveness of the legislative body, but even the election system established by the 1995 electoral law failed to be a guarantee for fair allocation of mandates among the political actors in the legislative body. In particular, 68.17% of the total voters participated in the proportional votes in the parliamentary elections in 1995, as for the number of participating parties in the election, it reached 53. According to the official statistics, only three political parties were able to overcome 5% threshold: 23.7% - the Union of Citizens of Georgia, 7,95% - National Democratic Party and 6.84% - the Union for Revival of All Georgia.

All three parties, who had overcome 5% threshold, gathered 23, 71% of votes of participants in the election, the rest 50 parties who failed to pass 5% threshold, earned 55.63% of votes cast in total. It should be noted if some of the political parties with the same orientation had united, they would have been able to overcome 5% threshold. The fact that 55% were "lost" in the proportional election, conditioned the low representation of elected Parliament. That allowed "Union of Citizens" to form the majority of the Parliament.

In comparison with the proportional vote, the participation in *majoritarian voting* was much lower. This indicates that part of the population has lost confidence in local representatives. It should be noted that the Union of Citizens won the majority of votes in proportional votes in all electoral districts of Tbilisi while all the candidates who were included in the party list, failed to obtain the necessary votes in the first round of *majoritarian voting* [6, p.385-387]

The amendments were made before the parliamentary elections in 1999 according to which the electoral threshold was increased up to 7%. In spite of the fact that the part of parties applauded this aspect, the election results showed the opposite. In particular, 45 parties participated in the parliamentary elections in 1999 and only three political parties could cross 7% threshold: the Union of Citizens - 42.07% (85 seats), the block "Revival of Georgia" - 25.41% (51 seats), Block "Industry Will Save Georgia" - 7.13% (14 seats) (See the history of elections 2009. p. 42). A large portion of the votes (26%) came to the parties who had failed to overcome the threshold. This has led to the confusion among voters, it was not clear who was winning the elections. 7% high threshold gave advantage to the ruling party.

The assumptions of possible lowering of 7% threshold were suggested a year before the parliamentary elections in 2003,[7]but the election was still held in the condition of 7% threshold. 18 parties participated in the election, but this time six political parties overcame the electoral threshold: Block "For New Georgia" - 21.32% (38 seats), "Democratic Union for Revival" - 18, 84% (33 seats), the bloc "Saakashvili-National Movement" - 18.08 % (32 seats), the Labor Party of Georgia - 12.04% (20 seats), the bloc "Burjanadze-Democrats" - 8,79% (15 seats), bloc "New Rights Party (News) - 7.35 (12 seats) (History of elections in 2009. pp. 43-44). Based upon the results, the representation of political actors was increased, but the recruitment of the legislative bodies with the given configuration failed, because the Supreme Court annulled the results of proportional election system and the result of majoritarian electoral system remained in full force, for which a new election was held only in the proportional election system on March 28, 2004 with 17 political parties.[8]It should also be mentioned that after the Rose Revolution the configuration of political forces has changed at the political field. Only 2 political parties were able to cross 7% threshold in the condition of modified political environment: National Movement Democrats - 66.24% (135 seats) and the Right *Opposition* – Entrepreneurs (news) - 7,56% (15 seats) (see election history 2009, p. 45).

235-member parliament composition under the constitution as of 1995 was considered too much for Georgia and an issue of reducing the number of Members of Parliament in parallel to the parliamentary elections on November 2, 2003, was taken to the referendum. Most of the voters supported the reduction of the number of Members of Parliament up to 150. While the legitimacy of the referendum results still remained questionable, including on the grounds that it did not take place throughout the country, the results of the referendum with amendments came into force in the constitutional law in 2005 (2005.02.23. # 1010 Is.).

According to the amendments, the mixed electoral system remained in force with the ratio: 100 proportional and 50 majoritarian electoral systems. The Parliament composition in 2004 before the expiration of its powers should have to be formed according to the previously existing law (Article 104.2). It should be noted that before the law came into force i.e. before the parliamentary elections in 2008, the discussion of the allocation of the mandates still continued. Some argued that 50 majoritarian can't afford the real representation and therefore to ensure that all regions have own majoritarian candidate, they demanded to increase the number of majoritarian at the expense of reducing the proportional representation.

As a result, the amendment was still made in the Constitution two months before the Parliamentary elections in 2008 with the following correlation of mandates allocation: 75 members must be elected upon the proportional election system and 75 by majoritarian electoral system. In addition, the previously existing 7% threshold for the political parties that significantly reduced the number of Parliamentary parties still reduced up to 5%. [9]

The Parliament was formed according to the constitutional amendments after the parliamentary elections on May 21, 2008. However, the constitutional amendment failed to secure a consensus among the political parties on the electoral system and the discussion on this issue still continued. Later an idea to increase the number of the Members of Parliament up to 190 was offered in the political circles. However, this offer was opposed by some parties, for example, Vakhtang Khmaladze said the Parliament had no authority to increase the number of Members of Parliament as the decision of its reduction was taken through a referendum, so the issue to increase the number should be decided in a referendum.[10]But some, for example, the members of ruling party "United National Movement" doubted the legitimacy of 2003 referendum,[11]for which they considered legitimately the constitutional amendments in relation to the mentioned issue. Finally, this initiative failed, but the discussion was not over.

A number of formats has been created on issues of electoral system reforms, including the so-called Opposition "Eight"[12], who initiated the replacement of majoritarian system by a regional proportional system. Despite the long discussions on these issues, the substantive changes had not yet entered into force. As for the changes made before 2012 parliamentary elections (27.12.2011, # 5630 Rs.) concerning the rule

of allocation of seats, it was caused by Russia-Georgia war in August 2008, in particular due to the loss of control over two districts, two seats were added to the number of members elected by proportional election system.

It should be noted that even the amendments in the Electoral Code before 2008 could not ensure a fair allocation of seats in the legislative body and compensation of the number of lost votes.

For example, non-governmental organizations mentioned in their reports about the faults and deficiencies in the electoral system, often remembered the parliamentary elections in 2008 when the United National Movement received 80% of the seats by winning 60% of votes conditioned by the outcome from the majoritarian electoral districts.

One more important problem was revealed in the electoral system, namely the different size of the single-seat districts which created a problem of unequal votes.[13]In addition, 30% limit for candidates by majoritarian electoral system created the risk of losing a large number of votes and reduced the degree of legitimacy of the elected candidate.

For today, a mixed electoral system still acts in Georgia, 73 from 150 members of Parliament are elected from single-mandate district under a majoritarian electoral system and 77 by proportional election system. The amendment, the fulfillment of which are supported for 2016 election by the Georgian political spectrum and most of the public, means the replacement of majoritarian components (73 seats) by the regional proportional system.

Pursuant to the amendments adopted after the third and final hearings of the Electoral Code by the Parliament on December 24, 2015, that was initiated by the majority of fractions of the Georgian Dream, the majoritarian deputies will be elected by 50% threshold within the changed limits [14]of single-mandate district for 2016 parliamentary elections. If no candidate passes 50% threshold, a second voting will be held between the two candidates with the best results and wins the one who receives the most votes.[15]But the mandates will be allocated by the proportional election system among those parties and election blocs which receive at least 5% of votes.

The President of Georgia spoke about the issue of election reforms in his annual report in the Parliament, saying: "Therefore, the changes should be considered now in order to avoid the force majeure situation in electoral reforms constantly"[16].

Despite the consensus reached between the political forces on the issue of reforms of the electoral system, there is a disagreement regarding the terms of its implementation. For example, the inter-party opposition member of the group working on the improvement of electoral environment, Mr. Mamuka Katsitadze considers that the implementation of the reform in 2016 is hindered by the lack of political will of the ruling coalition.

If the changes in the electoral system may be executed before the parliamentary elections in 2016, why a major political team wishes to postpone this issue for 2020

elections? One reason may be that the election campaign has already begun, the procedure of enforcing the amendment in the law will last for a few months and changing the rules within the inter-election campaign will become a background for the political destabilization. These changes are likely to be confusing for the population as well.

The second reason is that today's mixed electoral system increases a chance to hold the more number of seats for the ruling coalition in the parliament due to the fact that the parties' candidates being in the power usually win the majoritarian elections.

In conclusion, it can be said that since 1990s to present, there is a failure to adopt such an electoral system that will ensure the real representation of the parties and political pluralism in the supreme legislative body.

The existing experience showed that neither high 7% nor low 2% threshold aren't the best option for ensuring the real representation in Parliament. Party diversity and fragmentation prevents to reach a consensus in individual decision-making and puts the stability under doubt, while the high electoral threshold, which places a filter role, assists the ruling party to gain the majority from the public even in the condition of low support, which leads to the low degree of legitimacy.

As for the majoritarian system, the experience has shown that rarely, but still, the separate political parties even failing to overcome the threshold by the proportional election system manages to have representatives in the Parliament. For the most part, the victories of ruling party candidates in the majoritarian districts have further promoted to strengthen the ruling parties rather than to protect and implement the interests of the population.

In the future, the regional proportional election system may reduce the number of lost votes of the electors, but if failing to increase the level of institutionalization of political parties and to reduce the degree of fragmentation on the political fields, I am afraid the ratio between the position and the opposition in the Parliament may be changed only by the systemic changes.

Only the determined form of electoral system and the ratio is meaningless if not implemented the systemic changes in different directions in order to improve the electoral environment. And finally, even if the regional proportional election system is acceptable for everyone, it will not be a final change in terms of forming the electoral system as there are always the disputable articles and rules.

References:

1. G. Nodia, Alvaro P. Scholtbach. The Political Landscape of Georgia, 2006.
2. Stephen Jones**,** A Political History since Independence, 2013
3. Regarding the 1992 election, we often find the information about the absence of electoral threshold, for example. See. 4. G. Nodia, Alvaro P. Scholtbach. 2006. p. 63) which is probably due to the 2% electoral threshold that has failed to provide a deterrent factor role for weak political parties.

4. In the event of full restoration of the jurisdiction at the whole territory of the country, 1995 Constitution provides a possible for bicameral Parliament, the Council of the Republic and the Senate. The Council of the Republic is composed of members elected by the proportional election system, while the Senate is composed of the members elected in Abkhazia, Adjara and other territorial units and 5 members appointed by the President. (The Constitution of Georgia. 1995. Article 4).
5. See Avtandil Demetrashvili. "Constitutional Law Textbook". 2005. pp. 180–181
6. M. Matsaberidze – Elections and Society, 2003.
7. For example, see Ia Antadze. „Two Possible Scenarios for the Development of Political Process" 14.04.2002. http://www.tavisupleba.mobi/a/1520124.htmlViewed on 21.02.2016
8. See Application on Preliminary Findings and Conclusions 30/March/04, http://www.civil.ge/geo/article.php?id=6390Viewed on 20.02.2016
9. The Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe as of January 24, 2005 "About the Obligations Fulfillment by Georgia " states the necessity to reduce 7% threshold, "in order to create the conditions for a pluralist and genuinely representative parliament". The ruling party did not support the request to lower the electoral threshold that raised the suspicions among the opposition that the government used the electoral system to maintain power. Despite the resistance, the ruling party still had to make a compromise.
10. In order to increase the number of members of Parliament, a plebiscite should be held at least. Gera Mamulashvili. 2011.06.30. http://for.ge/view.php?for_id=5560&cat=2Viewed on 21.02.2016
11. Visit the link: Pavle Kublashvili – The referendum as of November 02, 2003 was held through violations. 30.06.2011http://www.interpressnews.ge/ge/politika/173333-pavle-kublashvili-2003-tslis-2-noembris-referendumi-konstituciis-darghvevith-chatarda.html?ar=AViewed on 20.02.2016
12. The electoral system of the Parliament was identified. Civil Georgia, Tbilisi/27Jun.11/20:05. http://www.civil.ge/geo/article.php?id=24247Viewed on 20.02.2016
13. Visit the link. Why the electoral system must be changed in Georgia. http://www.isfed.ge/main/783/geo/Viewed on 20.02.2016
14. Organic Law "The Election Code of Georgia" Article 110^1
15. 50% threshold has been set for electing the majoritarian in amended boundaries of single-mandate districts. 24.12.2015 http://www.civil.ge/geo/article.php?id=30008Viewed on 20.02.2016
16. The annual report 2016 of the President of Georgia to the Parliament.03.02.2016 https://www.president.gov.ge/ge/PressOffice/Documents/AnnualReports?p=10058&i=1Viewed on 17.02.2016

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ В ЭЛЕКТОРАЛЬНОМ ВЫБОРЕ ГРАЖДАН УКРАИНЫ: ОПЫТ СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

БОРОВСКИЙ Алексей,
кандидат социологических наук,доцент,
Киевский национальныйуниверситет
имени Тараса Шевченко
Факультет социологии

This article defines the essence of political identity and methods of its designing. The author touches upon the formation of political identity basic elements. The types of political identity that can determine political process and the ways of political identity creating are carefully considered. There has been given the characterization of relationships which are formed between social and political identities.

Keywords: identity, political identity, identification, electoral behavior, determinants

Важный аспект в современном социуме, политическая идентичность - чувство принадлежности к определенной политической группе, которая имеет собственные интересы, стремления и ожидания. Эта идентичность определяет социальную и гражданскую позицию личности, особенности ее политической активности, а также есть необходимым условием реализации сознательного электорального выбора. Внимание ученых к изучению различных аспектов политической идентичности приковано с середины XX в. За этот период прошло три «волны» концептуализации понятия политическая идентичность. В рамках этого процесса постоянно уточнялось содержательное наполнение понятия политическая идентичность, конкретизировались представления о структуре политической идентичности и выдвигались предположения о ее связи с электоральным выбором. На актуальный момент в современной науке политическая идентичность рассматривается как разновидность социальной идентичности.

Однако содержание и структура политической идентичности и процесс ее формирования постоянно пересматриваются. Разнообразие интерпретаций вызывает потребность не только в уточнении понятия политической идентичности, но и в определении взаимосвязей политической идентичности с другими видами социальной идентичности, перечень которых регулярно дополняется и расширяется. Кроме политической идентичности в состав социальной идентичности включают национальную, гражданскую, этническую,

региональную, территориальную идентичность. С одной стороны это побуждает более рафинированное определять специфику воздействия именно политической идентичности на электоральный выбор. С другой, заставляет задуматься над необходимостью рассмотрения дополнительных факторов, обусловливающих это влияние. С учетом того, что в Украине предполагается политическая реформа в направлении децентрализации, некоторые из них (например, региональный и территориальный) приобретают особое значение и значимость.

Феномен политической идентичности в течение многих лет привлекает исследователей, побуждая их к всестороннему изучению и содержательного определения его сущности.

Однако, несмотря на многочисленные попытки, пока нет оснований считать эту задачу выполненной. Особенности определения и понимания сущности политической идентичности в значительной степени связаны с логикой развития политической науки. На данный момент ученые соглашаются, что изучение идентичности, в частности, многоуровневой идентичности, должно основываться на ряде методологических и теоретических положений постнеклассической научной парадигмы [5,6].

Первое положение связано с тем, что политическая идентичность является открытой системой, которая вступает во взаимодействие с различными видами идентичности [1]. Именно эта особенность позволила ей приобрести множественный характер в современном мире. Это неудивительно, поскольку политическая самоидентификация личности осуществляется по различным основаниям и на разных уровнях. Человек вынужден определять себя и свое место в мире всегда, а тем более в условиях постоянно меняющейся политической ситуации.

Идентифицировать себя человеку приходится постоянно, независимо от определенности той общности, к которой он себя относит. Ведь сама эта общность является величина переменная, как впрочем, и человек, идентифицирующий себя. Отсюда следует, что политическая самоидентификация представляет собой открытый процесс, а политическая идентичность является открытой системой, которая впитывает в себя различные виды идентичности [1].

Вполне справедливо отмечает З.Бауман, что вместо разговора о идентичности, унаследованные или приобретенные, более уместным и соответствующим реалиям глобализирующегося мира, выглядело бы исследование идентификации, которая никогда не заканчивается, всегда незавершенной, неоконченной, открытой в будущее деятельности, в которую все мы по необходимости или сознательно включены.

Таким образом, политическую идентичность можно рассматривать как объемный, многогранный и сборный концепт, что впитывает в себя содержание множества различных идентичностей. В этом смысле можно вполне согласиться

об «открытости концепта и его качественные характеристики, позволяющие вписать его в концептосферу постнеклассической науки», тем самым отмечая его отличие от классических определений политической идентичности. И именно это мы наблюдаем, когда с одной стороны, политическая идентичность рассматривается как определенный вид более широкого понятия социальная идентичность. При этом, в процессе ее анализа четко прослеживаются связи с другими видами идентичности: личностной, национальной, общественной, этнической, географической, региональной, территориальной.

Второе положение вытекает из предыдущего: политическая идентичность не является какой-то исторической заданностью, что она имеет статический характер. Именно поэтому политическая идентичность - это прежде всего подвижная категория, несмотря на то, что в ней хранится определенный инвариантный смысл, связанный с ментальностью того или иного народа или общества. Именно поэтому, во время «первой волны» концептуализации понятия политическая идентичность она фактически рассматривался как синоним партийной идентичности. Впоследствии, политическую идентичность начали рассматривать как концепт, содержание которого связан с национальной и этнической идентичности, но содержит в себе определенную интеграционную составляющую, что выводит его даже за рамки отдельного государства (европейская идентичность, цивилизационная идентичность) [7].

В то же время политическая идентичность всегда вписана в определенный социокультурный контекст, формирует ее содержание. Именно поэтому в период общественных кризисов политическую идентичность рассматривают как элемент, обеспечивающий сплоченность больших социальных групп, приобретая положительной или отрицательной формы [9].

Третье положение - необходимость усиления междисциплинарного подхода в исследовании политической идентичности. Именно такой подход к изучению данного феномена, с нашей точки зрения, является наиболее эффективным. Методологически корректное соотнесение концепций, понятий, положений различных дисциплин позволяет рассмотреть одни и те же проблемы с разных позиций, способствует не только объективности оценки социальных процессов, но и осмыслению политической идентичности в контексте динамики прошлого, настоящего и будущего. Попытка интегрировать философско-культурологический, политологический, психологический и социологический подходы в рассмотрении многоуровневой политической идентичности была осуществлена многими учеными. Но наиболее интересной и показательной в данном случае является концепция М. Кастельса, в которой политическая идентичность описывается через проектирование общества будущего [6].

Четвертое положение - сочетание полипарадигмального подхода к изучению политической идентичности, синтез различных методологических ориентиров. Указанное положение в значительной мере реализовано

исследователями политической идентичности, начиная с авторов «Мичиганского проекта» и заканчивая моделью «социальной сплоченности» Р.Барта.

Пятое положение - взвешенный подход к использованию концепций, понятий и теоретических положений, разработанных зарубежными исследователями. Во многих случаях концепции политической идентичности, «работающих» в одних странах, не совсем подходят для других стран, потому что не соответствуют логике политических и общественных процессов в них. В связи с этим весьма полезным является опыт реализации концепций глокализации (в противовес концепциям глобализации), что ориентирует на адаптацию определенных якобы универсальных моделей политической идентичности под специфику определенной страны или региона.

Шестое положение вытекает из предыдущего: важный источник политической идентичности - коллективная память. Иными словами, политическую идентичность можно рассматривать как ценностный и мировоззренческий феномен. В рамках новой конструктивистской методологии предполагается возможным поставить в центр исследовательского внимания сознание и поведение человека, его место и отношение к другим не просто как отдельного индивида, но и как члена определенной социальной, политической или этнической группы, представителя определенного общества, определенного социокультурной среды. Считается, что такая методологическая стратегия направлена на реализацию программы поиска актуальной политической идентичности «кто я» или «кто мы» в определенном обществе и в современном мире. В этом контексте память можно рассматривать как некоторое отношение к другому, которое имеет специфические формы существования и определенные способы постижения своего содержания.

Седьмое положение связано с тем, что в современном контексте необходимо рассматривать политическую идентичность не только на рациональном, но и на иррациональном уровне. В частности, в современных условиях активизируются религиозный фактор и религиозная идентичность, в некоторых странах замещает собой политическую идентичность.

Наконец, последнее положение связано с осмыслением прошлого опыта в Украине. Говоря о формировании украинской идентичности, есть смысл обратиться к советскому периоду. Безусловно, это трагический и сложный период, и его нельзя рассматривать по схеме «черный-белый». Однако осмыслить значение «советскости» как социокультурного феномена в истории украинского народа очень поучительно. Особенно сейчас, когда мы находимся в активной фазе поиска и приобретения новой политической идентичности, связанной со стремлением интеграции в европейское сообщество.

Подытоживая вышесказанное, политическую идентичность как разновидность социальной идентичности можно определить как объемный, многогранный и сборный концепт, что впитывает в себя:

• содержание процесса отождествления себя с определенной политической позицией;

• принадлежность (фактическую или мнимую) к определенной политической общности;

• наличие определенной политической позиции, определяется ценностными ориентациями и установками;

• отношение к определенным политико-идеологических представлений (например, левые - правые)

• принадлежность к государству как политического сообщества, предполагающей существование представлений о государстве и о принадлежности;

• принадлежность через надгосударственных социальных и политических групп и общностей, что предполагает наличие представлений, связанных с конфессиональным / этническим / цивилизационным и другими формами выбора.

Политическую идентичность как разновидность социальной идентичности можно определить как объемный и многогранный концепт, что впитывает в себя: содержание процесса отождествления себя с определенной политической позицией; принадлежность (фактическую или мнимую) к определенной политической общности; наличие определенной политической позиции, определяется ценностными ориентациями и установками; отношение к определенным политико-идеологических представлений (например, левые - правые) принадлежность к государству как политического сообщества, предполагающей существование представлений о государстве и о принадлежности к ней; принадлежность к надгосударственных социальных и политических групп и общностей, что предполагает наличие представлений, связанных с конфессиональным / этническим / цивилизационным и другими формами выбора.

Анализ результатов социологических опросов, проведенных за последнее время ведущими социологическими службами и агентствами в Украине позволяетнам определить ряд тенденций в электоральном выборе граждан Украины[2,3].

Основными структурными элементами политической идентичности выступают: социально-статусные характеристики; оценки экономической и политической ситуации; партийные предпочтения; позиции / отношение по конкретным вопросам; оценки персональных качеств политических лидеров; перспективные ожидания избирателей от партий и кандидатов.

Основные факторы, которые структурируют электоральное пространство и которые следует учитывать в процессе анализа поведения избирателей: социокультурные (обусловленные социальной дифференциацией электората) институциональные (формальные и неформальные нормы и правила

электоральной игры, действующие избирательные процедуры, характер политических институтов); идеологические (связанные с основными идеологиями), задают избирательную риторику и программу политических актеров и влияют на партийно-идеологическую идентификацию избирателей; социально-демографические параметры (возраст, пол), социально-профессиональная принадлежность, уровень образования и политической культуры: ценностные ориентации избирателей; региональные различия.

Доминирующие типы политической идентичности в определенных регионах Украины это: на Западе, в Центре и на Севере - политическая идентичность закрытого типа и открытого типа, на Юге и Востоке - негативистский и апатичного типа. Указанные типы политической идентичности влияют на электоральные симпатии и преференции избирателей.

Подавляющее большинство граждан Украины лояльно относится к деидеологизированнымпартиям лидерского типа, имеющих центристское позиционирование в политическом спектре. На юге и востоке Украины подавляющее большинство граждан предпочитает ценности СССР (социальное равенство, коллективизм, взаимопомощь, поддержка) в Центре и на Западе, наоборот, подавляющее количество граждан предпочитает систему ценностей, которая сложилась в период независимости (частная собственность, обогащения, индивидуализм, стремление к успеху). На Севере Украине количество сторонников этих систем ценностей разделились примерно в равных пропорциях.

Сейчас предпочтение отдается европейской ориентации. Однако, в региональном разрезе, проевропейские настроения преобладают на Западе и в Центре страны. На юге и на Востоке подавляющее большинство предпочитали бы, чтобы Украина сохраняла нейтралитет и не входила ни в ЕС, ни в Евразийский союз. Однако настроения населения остаются неоднородными, хотя проевропейская ориентация преобладает над пророссийской во всех регионах, кроме Востока. Количество сторонников проевропейской интеграции Украины значительно больше среди людей до 45 лет и городского населения, в то время как сторонников нейтралитета больше среди людей старшего возраста и жителей сельской местности.

Указанные особенности связаны сэлекторальным симпатиям избирателей. Те, кто разделяет проевропейские взгляды предпочитают центристские партиям. Затоизбиратели, имеющие пророссийскую или нейтральную геополитическую ориентацию предпочитают политические партии, что были созданы созданные на основе предыдущей партии власти [10].

Таким образом, ведущими типами политической идентичности в разных регионах Украины является закрытый и открытый (на Западе и в Центре), негативистский и апатичный (на юге и востоке) существует также взаимосвязь между электоральными симпатиями и идеологическими установками,

ценностными ориентациями и социально-демографическими характеристиками избирателей.

Литература

1. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития М.: Новое издательство, 2011. – 464 с. *Ronald Inglehart, Christian Welzel.* Modernization, Cultural Change, and Democracy The Human Development Sequence. – Cambridge University Press: New York, 2005. – 464 с.
2. «Rating Group»: http://ratinggroup.ua/research/ ukraine/elektoralnye_i_obschestvennye_ nastroeniya_naseleniya.html(05.06.2016).
3. «Socis» :http://www.socis.kiev.ua/ua/ rezul-taty-doslidzhen.html(05.06.2016).
4. Duch R. Participation in the democracies of Central and Eastern Europe: Cultural versus rational choice explanations/ R.Duch // The postcommunist citizen. Ed. by Barnes S. H., Simon J. Budapest, 1988, p. 195–217.
5. Gleason P. Identifying Identity: A Semantic History / P. Gleason // Journal of American History. – 1983. - Vol. 69. – No. 4. – Pp. 910–931.
6. Hinich M.Ideology and the theory of political choice / Melvin J. Hinich , Michael C. Munger. – Ann Arbor: University of Michigan press, 1994. – 296 p: http://books.google.com/ books?hl=uk&lr=&id=JjXGeqnHxWoC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Hinich+M.+Munger+M.&ots=zba2lk8nn5&sig=grv7NFFHxk-LnEEaB5TzGtAHoDw (05.06.2016).
7. Lewis-Beck M.S. Economics and elections: the major western democracy / Michael S. Lewis-Beck. – Ann Arbor : the university of Michigan press, 1988. – 204p.:http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=rGupSRc_7pEC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Michael+S.+Lewis-Beck&ots=vcBUmBVXe_&sig=uW1sE0 XyEz8aHZy6HturQqm0RVo(05.06.2016).
8. Lewis-Beck M.S.Elections forecasting : principles and practice/ Michael S. Lewis-Beck // British Journal of Politics and International Relations. – 2005. – Vol. 7. – P. 145–164.
9. Rose R., Mishler W. Negative and positive party identification in post-communist countries / R.Rose // Electoral studies, 1998, vol 17, № 2, p. 217–234.
10. Wilson A., Birch S. Political Parties in Ukraine: Virtual and Representational // Party Politics in New Democracies Edited by P. Webb and S. White. – Oxford: OUP, 2007. – P. 53.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПЕРФОМАНС КАК ИНСТРУМЕНТ КОМУНИКАЦИИ ВО ВРЕМЯ ВЫБОРОВ

СМАРТ Джейсон Дж.
аспирант,
Молдавский государственный университет
Факультет международных отношений,
политических и административных наук,

БОРОВСКИЙ Алексей,
кандидат социологических наук,доцент,
Факультет социологии,
Киевский национальныйуниверситет
имени Тараса Шевченко

The purpose of the work is the conceptualization of political performance, the description of its nature, content and functioning within a communicative space.

The article reveals the theoretical approaches to the understanding of political performative discourse. Performance is examined as a form of political action game. It is also explored as a form of social protest.

Keywords: performance, political performance, social communication, actionism, visual communicative practice,social communication

Развитие любых технологий детерминировано технократическим мышлением, суть которого – прагматичный характер. Важным в рамках такого подхода является то, что работает на успех и развитие практической деятельности. Успех политической кампании очень важный для дальнейшего продвижения и социальной поддержки политика, ведь традиционные технологии политической коммуникации, каналы влияния и обратной связи от общества к власти теряют свою былую силу и потенциал.

Поэтому политика приобретает признаки перформанса в эпоху поисков демократии в мире и стремительно глобализирующемся мире. Общее стремление к открытости приближает политическое действие в «Liveart» «живого искусства». Превратившись в своеобразное зрелище, политика постепенно начинает играть по основным законам перформанса – функционируя для аудитории и с помощью нее.

Перформативная модель восприятия и осмысления политической реальности не только провоцирует выполнения определенных действий и задач, но и предусматривает возможность активного соучастия в его развитии. Зритель политического спектакля, подобно участнику художественного перформанса, автоматически становится исполнителем и соавтором этого действия, то есть его субъектом и объектом.

К исследованию феномена перформанса и его использования в современных политических процессах, как правило, подходят с позиций теории политической коммуникации представленных в работах П. Бурдье, Г. Лассуэлла, Ю. Хабермаса. Над проблематикой именно политического перформанса работал Р. Шехнер. Эти авторы и заложили основы современного понимания перформанса и его функционирования в политическом пространстве.

Перформанс как направление социальной коммуникации отличаеться в реализации и достижении своих целей и задач. В целом, политический перформанс как явление современной политической жизни в настоящее время требует дополнительного описания, изучения его эффективности и непосредственной адаптации к реалиям любого общества.

Объектом исследования нашего исследования является политический перформанс. Предметом является сущность, содержание и особенности применения политического перформанса в пределах коммуникативного пространства.

Перформанс как последовательность символических действий, объединенных одной тематикой, обладает определенными структурными компонентами, к которым можно отнести категорию, вид, название, аннотацию, поведенческие акты, действия, роль героя, участников, целевые группы, время проведения, место проведения, коммуникативные цели и задачи, бюджет. Именно эти компоненты и составляют сценарий перформанса. При помощи этого перформанс становится системным и законченным действием [1]. Также, наличие сценария является отличной характеристикою перформанса от других явлений «живого искусства», как например акция или хэппенинг. В театральном искусстве шаблон сценария перформанса выглядит так:

1) Место проведения акции;
2) Продолжительность акции;
3) Перформер и участники-статисты;
4) Реквизит (предметы, призы и т.д.);
5) Начало акции (музыка, вступление, речь, озвучивания концепции перформанса, объяснение правил и т.п.);
6) Акция (игры, демонстрация жестов, взаимодействие перформера и участников и т.д.) [2].

Эти компоненты можно экстраполировать и на политический перформанс, ведь этот сценарий можно использовать и при формировании театрализованного политического действия.

Р. Шехнер, основатель «теории перформанса», считает, что базовая перформативная стратегия (сбор, перформанс, таяния) содержит драматическую структуру:

Нарушение -> Кризис -> Восстановление ->Реинтеграция

Конфликтность в этой схеме носит согласованный характер – внутри перфоманса. Выход из перформанса – это тоже церемония, поскольку аплодисменты помогают выйти из перформансной реальности [3].

Можно сформулировать формообразующие принципы перформанса, которые проявляются во всех его вариациях. Нужно заметить, что данные принципы носят достаточно условный характер, так как отсутствие одного или нескольких из них не может означать непринадлежность той или иной акции к жанру перформанса.

Основные принципы перформативного акта:

• развитие действия в определенном временном отрезке существования той новой реальности, которую выстраивает актер сам для себя;

• момент игры, ведь сам акт перформанса строится по игровой стратегии [4];

• ситуационность – один из главных принципов, сам факт разыгрывание ситуации делает возможным создание дистанции между реальностью и перформансом;

• сценарий – детальная разработка самих действий и их последовательности;

• цель – понятие многоуровневое: первый уровень включает в себя то смысловое значение, что является наиболее доступным для понимания зрителем; на втором уровне скрытые глубокие цели, несут в себе истинный отпечаток самого процесса и мотивов автора [5];

• «эффект новизны» – именно этот фактор дает владеть перформанса такими качествами как актуальность, текучесть, инновационность, дает возможность прогрессировать в техническом плане и в форме построения действия;

• серийность – чаще преформанспредставляет из себя серию последовательных действий, состоящих в одну смысловую картину как мозаика;

• эпатажность – как способ активного выражения своей радикальной направленности, своего собственного мнения относительно того или иного события.

Политический перформанс для эффективного достижения своих целей должен обладать следующими характеристиками: развитием действия во временной последовательности; эмоциональностью разворачивается акта; игровым моментом действия; наличием сценария; присутствием конечных целей акции; актуальностью действия; как правило, протестным характером акта; определенной эстетичностью и эпатажностью; доступностью донесения содержания акции к аудитории; фиксацией на материальные носители и т.д.

В общем, сценарий перформанса - это очень условная характеристика, она не является постоянной и подвергается множественным изменениям и трансформациям учитывая цель того или иного перформанса. Организация

перфомансов и участие в них позволяет политику быстро сформировать необходимый имидж, тем самым повлиять на аудиторию Каждый перформанс представляется в виде технологического паспорта с такими графами, как категория, вид, название, аннотация, роль героя, участники, целевые группы, время проведения, место проведения, коммуникативные цели и задачи, бюджет. Тематическое разнообразие перформансов ограничивается только ресурсами и фантазией актера. Тема перформанса должна быть актуальной для населения территории, соответствовать программе органа власти, следовать выразительного социокультурного сценария, а также соответствовать ряду других параметров.

Таким образом, перформанс не предусматривает спонтанности, в нем есть организация и четкая иерархия; он преследует определенные цели и не рассчитан на случайных зрителей, организаторы выбирают место и время с целью наибольшего воздействия на аудиторию.

Это хорошо иллюстрируют политические перфомансы с использованием государственных символов – гимна, флага, герба, в частности их цветов, мелодики и под.).Ярким примером политического перформанса с использованием национальной симфоликы следует считать арт-перфомансыруфера Григория MustangWanted (Павел Ушивец) ко Дню Независимости Украины (раскраска в ночь на 20.08.2014 г. Шпиля здания на Котельнической набережной в Москве в цвета украинского флага.Интернет-посты об этом облюбовали десятки тысяч пользователей Facebook и других социальных сетей, сделаны тысячи перепостов. Эмоциональный эффект перфоманса был пролонгирован передачей гонорара от LifeNews за видео перфоманса в размере 5 тыс. долл. добровольческому батальону территориальной обороны Донбасс. Рассмотрим этот перформанс подробнее.

Название	Арт-перфомансруфераMustangWanted
Пространство	Демократический
Вид	Демонстрационный перформанс
Время проведения	20 августа 2014.
Место проведения	Высотное здание г. Москва, Котельническая набережная 1/15

Аннотация церемонии	Неизвестный в ночь на 20 ноября раскрасил звезду на шпиле высотного здания в цвета украинского флага. Задержаны 3 подозреваемых. 24 августа ответственность за перформанс взял на себя Григорий MustangWanted, назвав его патриотическим арт-перформансом.
Коммуникативные цели и задачи	Привлечение внимания, проявление патриотизма, развитие протестного движения, самопиар.
Роль актера	Основной актер - руфер Григорий. Основная роль - раскрашивания звезды на шпиле высокой здания в цвета украинского флага, обращение к народу в социальных сетях официального признания содеянного.
Участники	РуферMustang, трое подозреваемых, полиция
Аудитория	Случайно-эстетическая: прохожие, пользователи социальных сетей, зрители
Организаторы	РуферMustang
Ресурсы	Человеческие ресурсы (при подготовке такого вида пеформансу), материальные ресурсы и финансовые ресурсы.
Особенности	Первый Украинский политический арт-перформанс, который приобрел такой масштабности

Национальная символика лучше выражает представление об коллективном сообществе – «Мы», а потому активно используется в критические моменты, которые требуют мобилизации общества, например, во время Украина-Российского вооруженного противостояния.

Задача политического перфоманса это ввести яркую, запоминающиеся информацию. Перфоманс служит скорее способом эстетизации политики, чем средством серьезной политической борьбы; он популяризирует лидера (партии) и к тому же создает красивую картинку для СМИ. Вспомним, что политические перфомансы является неотъемлемым атрибутом представителей депутатского корпуса, политических партий на Украине. Яркими примерами являются эпатажный А. Ляшко (снос трактором незаконного ограждения, разгром кувалдой казино, поедание земли на трибуне, митинг с домашними животными в

частности коровы и свиньи), «Правый сектор» (осуществляемая народная люстрация чиновников с использованием мусорных баков).

Постмодернистская общественно-политическая реальность игнорирует устоявшиеся ценностные ориентации, нормативность, упорядоченность, общественную организованность, вместо этого актуализируются вопросы индивидуального саморазвития и качества жизни.

Задача политического перфоманса – ввести яркую, запоминающиеся информацию. Украинская исследовательница Т. Кремень считает, что из-за перфомансов политическая мобилизация достигает аполитичных слоев населения, привлекает их к политической деятельности путем предоставления политического участия к различным элементам игры; исследовательница приводит пример эффективной политической мобилизации через социальные сети, благодаря их эмоциональной окрашенности. Перформанс предполагает спонтанность; в нем есть организация и четкая иерархия; он преследует определенные цели и не рассчитан на случайных зрителей, организаторы выбирают место и время с целью наибольшего воздействия на аудиторию. Использование политического перформанса дает определенную гарантию привлечение внимания аудитории к политическим проблемам, предсказуемости, основы моделирования политической деятельности.

На примере различных политических перфомансов очевидное изменение ценностных приоритетов в обществе, которые провоцируют новые формы социально-политического поведения, ее поливариантность. Многозначность, ирония, неожиданность интерпретаций, возвратность смысла и оценок, игра смыслами, неопределенность, фрагментарность сознания и культуры, деканонизация, видимость, иллюзия существования вместо реалистичности, коллажность, преимущество интуиции над рациональностью, образность, метафоричность, невыразительность – это не полный перечень характеристики постмодерна проектируемых сейчас на политику.

Основные выводы

1. Политика приобретает признаки перформанса в эпоху поисков демократии в мире, стремительно глобализирующемся мире. Общее стремление к открытости и открытости приближает политическое действие в «Liveart» «живого искусства». Превратившись в своеобразное зрелище, политика постепенно начинает играть по основным законам перформанса - функционируя для аудитории и с помощью нее.

2. Р. Шехнер, создатель «теории перформанса», определяет перформанс как «деятельность, производимую индивидуумом или группой в присутствии для другого индивидуума или группы». Перформанс позволяет вырабатывать единую интерпретацию действительности.

3. Центральным понятием «теории перформанса» Р. Шехнера есть сама аудитория и моделирование его поведения в тех или иных видах перформанса. Поскольку аудитория является обязательным элементом перформанса, Ричард Шехнер предлагает свою классификацию аудитории, где главным элементом становится ее включенность в ситуацию или ее случайный характер.

4. Перформанс выполняет две основные функции. Во-первых, это прямое влияние на целевые группы как участников или наблюдателей. Во-вторых, это косвенное влияние актера на все целевые группы с помощью генерирование информационных поводов и последующих сообщений (публикаций и слухов).

5. Перформанс как последовательность символических действий, объединенных одной тематикой, обладает определенными структурными компонентами, к которым можно отнести вид, название, аннотацию, поведенческие акты, действия, роль героя, участников, целевые группы, время проведения, место проведения, коммуникативные цели и задачи, бюджет. Именно эти компоненты и составляют драматургическую структуру перформанса.

6. В политике постмодерн оказывается в деинституциализации массового движения протеста, в спонтанных политических акциях, в подавляющем преимуществе эмоционального, иррационального над рациональным; в постоянном нарушении стабильности, единодушия. Это хорошо иллюстрируют политические перфомансы с использованием государственных символов - гимна, флага, герба, в частности их цветов, мелодики и под.).

7. Через перфомансы политическая мобилизация достигает аполитичных слоев населения, привлекает их к политической деятельности путем предоставления политической участия элементов игры.

Литература

1. Блатнер Г. А. Психодрама, ролевая игра, методы действия: в 2-х ч.- Пермь, 1993.- Ч. 1.- 88 с.; Ч. 2.- 107 с.
2. Гниренко Ю. Перформанс как явление современного отечественного искусства [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.gif.ru/texts/txt-gnirenko-diplom/city_266/fah_348/#first
3. Schechner R. Performance Theory // Taylor & Francis, 1988.- 320 p.
4. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. / Пер. с. Англ. А. А. Грузберг. – М.: Эксмо, 2008. – 576 с.
5. Левада Ю.А. Игровые структуры в системах социального действия // Системные исследования. – М., 1984. - С. 269-281/

DIMENSIUNEA SOCIO-CULTURALĂ A RELAŢIILOR MOLDO-FRANCEZE ÎN CONTEXTUL PROCESULUI INTEGRAŢIONIST EUROPEAN*

CEBOTARI Svetlana,
doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Relaţii Internaţionale

COTILEVICI Violeta,
lector, magistru în filologie romanică, doctorandă
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Relaţii Internaţionale

The Moldovan-French cooperation is based on a document of a particular importance, the Treaty of understanding, friendship and cooperation between the Republic of Moldova and the French Republic. This act marks the traditional friendly relations community and the cultural and civilizational approximation between the French and Moldovan people. The legislation of the bilateral dialogue derives from the need to strengthen the European solidarity through the harmonization between states founded on the respect of the universal values of freedom, democracy and solidarity and on human rights respect. One year later, due to the signing on November 24, 1994 of the Agreement of cultural, scientific and technical cooperation between the Government ofthe Republic of Moldova and the Government of the French Republic, the Moldovan-French relations know are being strengthened on their socio-cultural dimension.

The two governments from Paris and Chisinau decide to promote the cooperation between peoples of the two states in the field of culture, education, science, technology and training, taking into accoun cultural identities an economic needs of their countries, considering their common membership to the European cultural area and the participation in the development of projects of common interest in multilateral programs. By this act France is committed to support efforts manifested by the Republic of Moldova in favour of the French language.

Keywords: Moldovan-French relations, cultural and scientific cooperation, European area, Francophony, Moldovan-French associations, bilateral dialogue.

Colaborarea moldo-franceză a fost consemnată juridic prin semnarea la 12 martie 1991, la Paris a Protocolului privind stabilirea relaţiilor diplomatice între

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

Republica Franceză şi Republica Moldova. La baza cooperării moldo-franceze se află documentul semnat la 29 ianuarie 1993 şi intrat în vigoare la 1 decembrie 1995; Tratatul de înţelegere, prietenie şi cooperare între Republica Moldova şi Republica Franceză[1], document care marchează raporturile tradiţionale de prietenie, apropiere culturală şi civilizaţională între poporul francez şi cel moldovenesc. Astfel, este de observat faptul că,dialogul bilateral derivă din necesitatea de a consolida solidaritatea europeană printr-o apropiere între state fondată pe respectul valorilor universale ale libertăţii, democraţiei şi solidarităţii cât şi pe respectul drepturilor omului.

Un pas important în consolidarea relaţiilor moldo-francezepe dimensiunea socio-culturală îl are semnarea la 24 noiembrie, 1994, la Chişinău, (intrat în vigoare la 1 iulie 1995) a Acordului de cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze.Prin semnarea acestui acord, guvernul de la Paris şi cel de la Chişinău şi-au asumat responsabilitatea să respecte principiile Actului Finalde la Helsinkişi a Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa. De asemenea, ţinând cont de identităţile culturale şi necesităţile economice ale ţărilor, cât şi luând în considerare apartenenţa lor comună la un spaţiu cultural european prin participarea la dezvoltarea proiectelor de interes comun în cadrul unor programe multilaterale, părţile semnatare au decis să promoveze cooperarea dintre popoare în domeniile culturii, educaţiei, ştiinţei, tehnicii şi instruirii. Prin acest act partea franceză se angajează să susţină eforturile manifestate de către partea moldovenească în favoarea studierii limbii franceze, acordându-i atenţia cuvenită, prin punerea la dispoziţie a personalului calificat (lectori, asistenţi, ataşaţi lingvistici), sprijinind filierele francofone ale Universităţii de Stat din Chişinău şi ale universităţilor pedagogice din Moldova, organizând stagieri de instruire lingvistică în Franţa, elaborând în comun manuale şi metode audiovizuale de predare a limbii franceze[2].

Nu mai puţin interes în studierea relaţiilor moldo-franceze îl are raportul Alianţei Franceze de la Chişinău din 28 octombrie, 2010 prin care se menţionează că în Republica Moldova, unde cea mai mare parte a populaţiei este bilingvă şi vorbeşte limba româna şi rusă, ataşamentul faţă de limba franceză îşi găseşte reflecţie în relaţiile istorice. Singura limbă străină predată în perioada interbelică, după alipirea Moldovei la URSS, datorită ataşamentului « la latinitate », a rămas a fi limba franceză. În prezent, necătând la internaţionalizarea limbii engleze, limba franceză este predată în majoritatea şcolilor primare, în colegiile şi liceeledin Republica Moldova.

Făcând o analiză a recensământului efectuat de către Ministerul Educaţiei la începutul anului şcolar 2010-2011, este de menţionat faptul că circa 53,3 % de persoane studiază limba franceză.Aceste cifre nu se referă şi la regiunea Transnistreană, regiune în care predarea limbii franceze este mai mică cu 8 % spre deosebire de restul teritoriu al Republicii Moldova.Dacă e să analizăm situaţia din ţară, putem afirma faptul că, limba franceză este predată în majoritatea instituţiilor de învăţământ superior, iar în cinci din acestea, este studiată ca specialitate (peste o mie

de studenţi studiază limba franceză în calitate de specialitate la Chişinău, Bălţi, Cahul şi Tiraspol).Pe lângă instituţiile de învăţământ superior, în Republica Moldova mai există o importantă reţea de instituţii bilingve francofone. Astfel, conform datelor aceluiaş recensământ efectuat în 2011, în 9 instituţii de învăţământ liceal şi gimnazial din 7 centre regionale republicane limba franceză este studiată de 3 908 elevi .

În acestcontext se înscrieşiactivitatea Agenţiei Universitare a Francofoniei (AUF) din Republica Moldova. În componenţa acesteea se află 6 filiereuniversitarebilingve. Pelângă AUF în ţară mai activează Institutul Internaţional de Management din Chişinău, în cadrul căruia se pregătesc specialişti cu dublă specialitate, limba franceză fiind studiată ca prima sau limba secundă. Crearea acestei noi filiere bilingve, realizate în parteneriat cu Universitatea din Nisa – Sophia Antipolis şi susţinute deAUF, are ca obiectiv întărirealegăturilor dintre lumea economică francofonă din Republica Moldova şi studenţii moldoveni. De asemenea, filiera întreţine legături strânse cu Club France – Camera de Comerţşi Industrie Franţa-Moldova.Această iniţiativă se înscrie în voinţa Ambasadei Franţei şi a Alianţei Franceze din Moldova de a redinamiza imaginea limbii franceze impunându-i o nouă dimensiune – cea economică. Nu mai puţin importantă este şi activitatea Alianţe Franceze din Moldova, care găzduieşte anual (în unicul său centru din Chişinău) peste 4 000 elevi, numărul acestora fiind în creştere.

Aportul activităţii Ambasadei Franţei în Republica Moldova este incontestabil. Împreună cu operatorul său cultural şi lingvistic, AUF din Moldova, realizează, alături de alţi parteneri a Francofoniei– Organizaţia Internaţională a Francofoniei (OIF), Agenţia Universitară a Francofoniei (AUF), TV5MONDE, RFI, şi Club France – Camera de Comerţ şi Industrie Franţa-Moldova etc. numeroase acţiuni pentru promovarea şi susţinerea predării şi vorbirii limbii franceze, cât şi pentru redinamizarea imaginii acesteea. Aceşti parteneri instituţionali nu sunt singurii operatori prezenţi în ţară. În acest context, se înscrie şi activitatea altor actori asociativi : asociaţia profesorilor de limbă franceză din Moldova, Moldavenir, Solidarité Laïque etc.[3].

Astfel, din 1997, în baza convenţiei semnate între AUF şi instituţiile de învăţământ superior din Moldova, membre ale acesteea, în cadrul unor facultăţi din instituţiile de învăţământ superior activează filiere universitare francofone, în cadrul cărora studenţii fac studiile de specialitate în limba franceză. Obiectivul filierelor este implementarea unui proces de studii superioare de nivel internaţional în Moldova. În acest context, pot fi enumerate beneficiile de care studenţii şi profesorii filierelor francofone beneficiază de:

- Susţinere ştiinţifică, pedagogic şi organizatorică din parteaConsorţiumului – structură ce reuneşte mai multe instituţii francofone de învăţământ superior;

- Support informaţional: donaţii de carte şi de echipament pentru filiere şi acces la Internet;

- burse de studii în Franţa, Belgia, Canada, România, Bulgaria, etc.: burse de masterat, doctorat pentru studenţi / burse de cercetare şi perfecţionare pentru profesorii ce predau în filiere;

- stagii profesionale internaţionale pentru studenţi în întreprinderile din ţările francofone;

- misiuni regionale şi internaţionale de predare a disciplinelor ştiinţifice în limba franceză.

În acest context, merită să fie menţionată activitatea filierelor francofone în Republica Moldova: Filiera Francofonă « Drept » din cadrul Universităţii de Stat din Moldova ; Filiera Francofonă « Informatica » din cadrul Universităţii Tehnice din Moldova; Filiera Francofonă « Tehnologii alimentare » din cadrul Universitătii Tehnice din Moldova; Filiera Francofonă « Relaţii economice internaţionale » din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova; Filiera Francofonă «Gestiunea şi administrarea întreprinderilor» din cadrul Universităţii Libere Internaţionale din Moldova; Filiera Francofonă « Medicină » din cadrul Universităţii de Medicină şi Farmacie „Nicolae Testemitanu" din Moldova [4].

Lansarea în martie 2016, la Chişinău a proiectului „Filières bilingues 2.0" este un nou pas în fortificarea şi dinamizarea relaţiilor moldo-franceze. În cadrul acestui proiect, circa 15 profesori de limbă franceză şi de discipline non-lingvistice din opt licee bilingve francofone din Republica Moldova, inclusiv or. Orhei, vor beneficia de stagii pe o durată de 6 luni. Scopul stagiilor este formarea continuă a profesorilor în folosirea noilor tehnologii în procesul de predare. Proiectul novator este rezultatul unei colaborări dintre Alianţa Franceză din Moldova, Ambasada Franţei şi Agenţia Universitară a Francofoniei.

Astfel, conform opiniei ambasadorului Franţei în Republica Moldova, Pascal Vagogne, munca depusă de către profesorii de limbă franceză, este incontestabilă, Republica Moldova fiind una dintre cele mai francophone ţări din Europa Occidentală. De asemenea, conform opiniei ambasadorului francez în Republica Moldova, proiectul „Filières bilingues 2.0", este o şansă pentru profesorii care predau în clasele bilingve de a învăţa să utilizeze la maximum tehnologiile informaţionale, folosind cunoştinţele acumulate în predarea limbii franceze. Aceeaşi opinie este susţinută şi de către Roxana Ţurcanu,responsabila Antenei din Chişinău a AUF.Pentru Roxana Ţurcanuproiectul va sensibiliza şi va instrui nu doar profesorii de limbă franceză, dar şi alţi specialişti în materie nonlingvistică, care predau în liceele cu clase bilingve[5].

AUF prezentă pe toate continentele, este o reţea constituită din 781 universităţi în 81 ţări. Din 1989, această asociaţie a universităţilor este un operator al Francofoniei instituţionale. În calitate de partener al instituţiilor de învăţământ superior şi de cercetare care au ales franceza ca limbă de studiu, AUF propune numeroase programe de cooperare pentru susţinerea cercetării şi învăţământului în limba franceză.

Într-unul din interviuri Roman Kwiatkowski, responsabilulAntenei Agenţiei Universitarea Francofonieidin Chişinău, se menţiona căAntena depinde de Biroul

pentru Europa Centrală şi Orientală al AUF din Bucureşti, coordonând cu acesta elaborarea şi implimentarea tuturor proiectelor. Din programele de durată pot fi menţionate cele de susţinere pe parcursul a 13 ani a claselor bilingve, româno-franceze, în liceele din Republica Moldova; programele de burse internaţionale. Prin intermediul programelor de burse, studenţii din Republica Moldova îşi fac stagii de două–trei luni în întreprinderi franceze sau francofone. De asemenea, suntacordateburse doctorale şi postdoctorale „Eugene Ionesco", destinate cercetătorilor din Republica Moldova. De burse internaţionale beneficiază şi studenţi care fac stagii în întreprinderile industriale, agricole, în spitalele din Franţa. În acest context, se înscrie şi activitatea filierelor francofone în universităţi din Moldova, ca de de exemplu, în Universitatea Tehnică, Universitatea de Medicină, Universitatea deStat din Moldova, Universitatea Liberă Internaţională, Academia de Studii Economice ş.a.

AUF mai susţine cursurile de studiere a limbii franceze şi proiecte de masterat cu predare în limba franceză pentru studenţii moldoveni, organizează conferinţe de înalt nivel, cu o vastă participare internaţională. Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu" de la Chişinău este unul dintre partenerii AUF. Cu concursul acestei instituţii, în universităţile din Republica Moldova se desfăşoară conferinţe susţinute de cercetători sau universitari notorii din România şi Franţa în domeniul ştiinţelor umaniste – istorie, filosofie, etnologie, literatură[6].

Alianţa Franceză din Moldova afirmă că interesul studenţilor moldoveni faţă de studiile în Franţa este în creştere.Aceasta se datorează faptului că Republica Moldova este una dintre ţările cele mai francofone şi francofile. Un rol important în alegerea de către tineretul studios instituţiilor de învăţământ din Franţa este calitatea şi costurile studiilor superioare din Franţa. Spaţiul Campus France Moldova face parte din reţeaua celor 200 de spaţii şi antene răspândite pe arena internaţională. Misiunile acestora rezidă în informarea tinerilor despre posibilităţile de studii în Franţa.

Astfel, în 2016, spaţiul Campus France Moldova a înregistrat 134 de dosare de cerere de admitere prealabilă, pentru universităţile şi şcolile cu specializare în domeniul arhitecturii. Specific studenţilor din Republica Moldova este faptul că aceştea se orientează spre studiile superioare în domeniul economie-gestiune, medicină, administrare economic şi social cât şi inginerie. Universităţile preferate sunt cele din Strasbourg, Paris şi Lyon. La ora actuală, în universităţile din Franţa îşi fac studiile peste 1000 de studenţi moldoveni, numărul acestora fiind mai mare, deoarece o bună parte posedă dubla cetăţenie moldovenească şi românească. Franţa reprezintă cea de-a patra ţară gazdă pentru tinerii moldoveni după Rusia, Româniaşi Italia[7].

Prin semnarea Acorduluide cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze se angajează să dezvolte cooperarea în domeniul radiodifuziunii şi televiziunii, în special prin difuzarea de programe francofone în Republica Moldova, atribuind o importanţă deosebită pregătirii cadrelor. Aceste programe vor favoriza schimburi între organizaţiile şi specialiştii ambelor state. Un aspect important în cooperarea moldo-

franceză va fi cooperarea în domeniul cinematografiei, cooperare realizată prin schimburi de filme, schimburile între organizaţii şi profesionişti, coproducţiile şi activităţile de instruire.

Astfel, postul de televiziune francofon TV5Monde este accesibil pe întreg teritoriul Moldovei. Pe lângă programele difuzate prin postul sau conţinutul site-ului tv5.org. acesta propune un vast dispozitiv de instrumente didactice de studiere a limbii franceze . De asemenea, acest program oferă un suport tuturor celor care studiază deja sau ce intenţionează să studieze limba franceza.

Ca urmare a unor investiţii importante din partea canalului francofon TV5Monde**,** începând cu 15 aprilie 2008, numeroase programe (documentare, filme, seriale, magazine) sunt subtitrate în limba română.TV5 Monde este primul canal de televiziune în limba franceză la nivel mondial. Acest post de televiziune cuprinde programe cu conţinut universal, purtătoare de sens şi valori umaniste, şi privilegiază calitatea, inovaţia, descoperirea în selectarea şi elaborarea programelor sale. Din 2008, TV5Monde este partener al Holding-ului al Audiovizualului Extern al Franţei care deţine 49% din capital şiregrupează France 24 şi RFI. TV5Monde menţine partenariate cu zeci de canale francofone : France 2, France 3, France 5, ARTE France, RTBF (la Radio Télévision Belge de la Communauté Française), TSR (la Télévision Suisse Romande), Radio Canada, Télé Québec, RFO (Réseau France Outremer) şi CIRTEF (Conseil International des Radios-Télévisions d'Expression Française). De asemenea, TV5Monde este partenerul strategic al Alianţei Franceze din Moldova şi susţine în fiecare an evenimente culturale - festivalul Nopţilor Pianistice din Moldova - Marea Neagră, festivalul Filmului Francofon, cât şi alte activităţi ce contribuie la promovarea limbii franceze în ţară– formările "învăţare şi predare cu TV5Monde", broşura de promovare a limbii franceze etc. Un merit deosebit în promovarea postului TV5Monde în Moldova , îl are Alianţa Franceză. TV5Monde în Republica Moldova este difuzat în format hertzian şi subtitrat în limba română. TV5Monde este, de asemenea, accesibil prin cablu şi satelit, în baza de abonament, subtitrat în română sau în rusă pentru persoanele nefrancofone.În afara postului TV5Monde, Alianţa Franceză mai asigură promovarea postului Radio France Internationale (RFI) în Moldova. Cel mai mare operator prin cablu dinRepublicaMoldova, Sun Communications,din 2009, în formatul digital, difuzează RFI. Un acord de liberă difuzare a postului RFI pe teritoriul Moldovei a fost semnat cu Consiliul Coordonator al Audiovizualului în 2009.Din 1994, în format FM pe frecvenţa 107.3MHz, RFI este difuzat pe o parte din teritoriul Moldovei – Chişinău şi suburbii [8].

Anual, în cadrul Zilelor Francofoniei,Alianţa Franceză din Moldova organizează Festivalul Filmului Francofon la Chişinău şi la Tiraspol. Acest festival, mai întâi de toate, este un rendez-vous convivial, deschis publicului larg de orice vârstă. Programul conţine filme franceze, belgiene, canadiene şi în co-producţie internaţională.

Conform articolului 7 al Acordului de cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze, părţile vor încuraja diverse forme de cooperare descentralizată, complementară cooperării dintre state: relaţii directe între persoane şi instituţii, oraşe ori regiuni înrudite etc.[2].

Din luna ianuarie a anului 1977 oraşul Chişinău şi Grenoble din Franţa semnează un acord de înfrăţire. Grenoble este un oraş în Franţa, prefectura departamentului Isère, în regiunea Ron-Alpi. Oraşul Grenoble, cu o populaţie de 404,7 mii de locuitori, este un prestigios centru industrial (metalurgie, construcţii de maşini, aparataj electrotehnic şi electronic), universitar, cultural şi religios. În Chişinău este o stradă ce poartă numele oraşului Grenoble[9].

Primul forum Franţa – Moldova şi-a desfăşurat lucrările în data de 7 iulie 2007, având ca temă « Francofonia - o cale europeană pentru Republica Moldova". Fiind lansat la iniţiativa Preşedintelui Parlamentului Marian Lupu, acest forum a generat un şir întreg de idei de colaborare şi proiecte. Acest forum a fost organizat, în cooperare, de către Parlamentul Republicii Moldova, Fundaţia franceză « Jean Jaurès », asociaţia « Les Moldaviens » şi numeroşi invitaţi de prestigiu ai societăţii civile. Scopul principal a fost dezvoltarea relaţiilor între societăţile civile pentru a contribui la europenizarea Moldovei. Legăturile create cu ţările francofone, cum ar fi înfrăţirea oraşelor contribuie la realizarea acestui scop. Ideea oraşelor înfrăţite a apărut în anii 1950, imediat după al doilea razboi mondial, la un moment, când trebuia încurajat dialogul între popoare şi când trebuiau create legături strânse între comune. Obiectivul iniţial consta în edificarea unui schimb de cunoştinţe, experienţe şi competenţe în toate domeniile vieţii la nivel local. Prin spiritul său,acest ideal de pace şi dialog este profund european. O delegaţie a oraşului Grenoble în persoana Doamnelor Laure Masson, aleasa municipală, şi Françoise Rousset, ataşat pe Relaţii internaţionale de la Université Recherche au participat la forum cu scopul de a relua contactul cu Chişinăul. Delegaţia a avut o întâlnire cu Primarul Dorin Chirtoacă şi a propus oraşului Chişinău să elaboreze şi să transmită colectivităţii locale a oraşului Grenoble proiectele prioritare.Idilul capitalei Chişinău, Dorin Chirtoacă, fiind un excelent francofon, a reuşit să câştige încrederea interlocutorilor săi. Înfrăţirea oraşelor Grenobleşi Chişinău are o importanţă considerabilă pentru a promova imaginea Chişinăului în străinătate şi, în mod special, în lumea francofonă. Chişinăul constituie o vitrină a Moldovei, dat fiind concentrarea activităţilor economice în capitală şi respectiv a atenţiei internaţionale [10].

Acum 35 de ani în urmă, raionul Călăraşi s-a înrudit cu provincia franceză Beaujolais. Acest eveniment a vut loc în cadrul vizitei delagaţii franceze conduse de Simone Cottin. În această perioadă, datorită eforturilor personale ale lui Simone Cottin, au fost efectuate numeroase schimburi de delegaţii oficiale, grupuri de elevi, trupe de artişti, de agricultori, de comercianţi din cele două regiuni. Mulţi tineri din raionul Călăraşi şi-au făcut stagiul în Franţa. Timp de trei decenii Simone Cottin a vizitat raionul Călăraşi de 40 de ori, numele său fiind cunoscut în toate satele din Călăraşi. Un

alt eveniment important în relaţiile moldo-franceze,îl constiuie fondarea în 2000 a Biroului cărţii franceze , în cadrul bibliotecii publice din Călăraş, care dispune până în prezent de trei mii de volume.

Comitetul Călăraşi-Beaujolais este un exemplu de cooperare, apropiere între cele două ţări la nivelregional. Prin acţiunile sale Comitetul contribuie atât la dezvoltarea relaţiilor moldo-franceze, cât şi la promovarea valorilor europene în Republica Moldova.Astfel, ţinând cont de aspiraţiile europene ale Republicii Moldova, relaţiile noastre cu Franţa au un caracter strategic. Dinamica cooperării franco-moldave este în ascendenţă. Pe parcursul anilor au fost stabilite relaţii strânse pe dimensiunea parlamentară. Parlamentul Franţei acordă un ajutor substanţial parlamentarilor moldoveni în scopul armonizării legislaţiei naţionale cu acquis-ul comunitar. În acelaşi context, merită atenţie lansarea programului Twinning la parlamentul de la Chişinău, program care va funcţiona cu aportul direct al Asambleii Naţionale din Franţa şi Ungaria.În opinia lui Simone Cottin, Moldova şi Franţa au mai multe afinităţi istorice şi culturale, motiv pentru care Moldova trebuie să aibă locul său în familia europeană. Asociaţia va continua să favorizeze apropierea ţării noastre de Uniunea Europeană [11].

Florent Parmentier,vice-preşedintele asociaţiei de prietenie franco-moldave Les Moldaviens, doctor în ştiinţe politice, cercetător în cadrul Centrului de studii europene de la Sciences-Po este autorul lucrării „Moldavie. Les atouts de la francophonie", Paris, Non Lieu, 2010. Făcând o analiză amplă asupra relaţiilor moldo-franceze, cercetătorul prezintă atuurile Francofoniei pentru o Moldovă democratică, europeană şi prosperă. El afirmă că Francofonia reprezintă vectorul care apropie Moldova de UniuneaEuropeană [12].

Crearea Asociaţiei Moldovenilor din Lyon, în martie 2016, oferă posibilitatea moldovenilor din Lyon să dispună de o structură asociativă şi de o echipă dinamică pentru consolidarea relaţiilor moldo-franceze.

O altă asociaţie franco-moldavă este « Cercle Moldavie » care organizează conferinţe în cadrul cărora se dezbat probleme vizând evoluţia Republicii Moldova. Aceste conferinţe sunt onorate de un public select, reprezentanţi remarcabili din lumea politică, diplomaţi, jurnalişti, cercetători, reprezentanţă ai diasporei moldoveneşti în Franţa.

În acest context, se înscrieşicreareaîn 2006la Paris a Asociaţiei Reagir Europe Moldavie. Această asociaţie de drept francez întreprinde acţiuni de caritate în spitalele, orfelinatele şi azilurile de bătrâni din Republica Moldova. Nu mai puţin interes prezintă şi asociaţia « Les Amis de la Moldavie en Rhône-Alpes Auvergne », creată în data de 1 martie 2013, sub preşedenţia lui Jean-Noël Cancade.

Asociaţia France-Moldavie care a fost fondată la 28 decembrie are drept obiectiv favorizarea schimburilor culturale, economice, umanitare şi sportive între Franţa şi Republica Moldova. Această asociaţie acţionează direct sau indirect prin aderare sau cooperare cu alte asociaţii, organisme, comitete de întreprinderi sau colectivităţi.

Asociaţia studenţilor din Moldova în Franţa îşi propune promovarea unei imagini favorabile a Moldovei în Franţa, este realizată de către Asociaţia studenţilor din Moldova în Franţa. Scopulactivităţiiacesteiasociaţii esteinformareastudenţilor moldoveni din Franţa, organizarea întâlnirilor, ieşirilor, manifestărilor culturale.

Asociaţia Aide Médicale Moldavie a fost creată în 2001 de către doctorul Edmond Valay. Scopul este echiparea, susţinerea medicilor de familie, chirurgilor şi centrelor medicale. Până la moment, raza de acţiune a fost raionul Ştefan Vodă.În acelaşi domeniu mai activează şi Asociaţia Moldavie Champagne Ardenne Picardie. În ultima perioadă această asociaţie şi-a extins activitatea în domeniul cultural şi executiv.

Asociaţia Mains du Monde a fost fondată în 1996 de către trei chirurgi francezi care acordă ajutor benevol echipelor de chirurgi din Republica Moldova. Intervenţia lor constă în organizarea şi finanţarea misiunilor chirurgicale specifice.

Moldavenir este o asociaţie tânără de solidaritate internaţională care are drept obiectiv participarea la lupta contra sărăciei şi dezvoltării francofoniei în Moldova.Ea este prezidată de o personalitate dinamică şi activă din regiunea Meaux, Francois Migeot care întreţine relaţii strânse cu Alianţa Franceză din Moldova. Scopul principal al asociaţiei este de a ajuta populaţia rurală. Sloganul asociaţiei este „Francofonia, o speranţă pentru Moldova". Primul sat ajutat de asociaţie a fost Dubăsarii Vechi.

Asociaţia Passerelle Alsace Moldavie (PAM) a fost creată în anul 2001 în scopul de a susţine o şcoală şi o grădiniţă din localitatea Capaclia, Moldova. Instituţiile au fost echipate cu mobilier, elevilor li s-a oferit produse de igienă şi haine calde. Această asociaţie este susţinută de studenţii Institutului Superior Franco-German.O altă asociaţie centrată pe acţiune umanitară în Republica Moldova este Vent d'Est, creată în 2002. Încă din anul 2003 această asociaţie ajută o casă de copii din Chişinău. [13]

Astfel, analizând activitatea tuturor instituţiilor francofone în Republica Moldova, putem afirma că relaţiile bilaterale moldo-franceze continuă să se dezvolte pe cale ascendentă în domeniul socio-cultural.Realizările obţinute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze se încadrează în fundamentul procesului de integrare europeană şi reprezintă un început pentru modernizarea ţării în baza modelului european. Un rol important în relaţiile moldo-franceze este ocupat de Francofonie care prezintă un atu pentru o Moldovă democratică, europeană şi prosperă. Poate fi menţionat faptul că Francofonia reprezintă un vector de apropiere a Moldovei de Uniunea Europeană.

Referinţe bibliografice :

1. *Traité d'amitié, d'entente et de coopération (en vigueur depuis 01.12.1995)*// http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=DA6D742D0424838E1EAF2CF832232055.tpdjo07v_2?cidTexte=JORFTEXT000000735418&categorieLien=id, (21-02-2016).

2. *Acordul de cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze* http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356851 (26-03-2016).
3. *Un contextfrancofonprivilegiat* https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro&section=168&subsection=185 (26-03-2016).
4. *Agenţia Universitară aFrancofoniei* http://usm-it.at.ua/news/agentia_universitara_de_francofonie/2010-07-01-80 (26-03-2016).
5. *Profesorii moldoveni vor face stagii în Franţa*http://www.cuvintul.md/article/6782/(30-03-2016).
6. *Susţinem cercetarea şi învăţământul înlimbafranceză* http://www.jc.md/sustinem-cercetarea-si-invatamantul-in-limba-francezaziua-europei/.
7. *Campus France Moldova : o promovare eficace a studiilorînFranţa* https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro&section=67&subsection=114&article=6593 (30-03-2016).
8. *Ce partenariat există între TV5MONDE şi Alianţa Franceză din Moldova ?* https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro&section=65&subsection=87#5 (27-03-2016).
9. *Oraşe înfrăţite* https://orasulmeuchisinau.wordpress.com/2015/07/14/14-iulie-ziua-nationala-a-frantei/ (29-03-2016).
10. *Un nou inceput de colaborare intre orasele infratite Grenoble si Chisinau* http://2011.europa.md/stiri/show/1915/florent-parmentier-chisinau-2012-un-nou-inceput-de-colaborare-intre-orasele-infratite-grenoble-si-chsinau (29-03-2016).
11. *Les relations entre la France et la Moldavie ont un caractère stratégiques* http://www.moldavie.fr/spip.php?article1005 (30-03-2016).
12. *« Moldavie : les atouts de la francophonie » - le nouveau livre de Florent Parmentier* http://www.moldavie.fr/spip.php?article1561 (30-03-2016).
13. *De nombreuses associations en France* http://www.ambafrance-md.org/De-nombreuses-associations-en (30-03-2016).

ПРОБЛЕМА СУВЕРЕНИТЕТА НЕБОЛЬШОГО ГОСУДАРСТВА В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ*

КЕШЕЛАВА Важа
Доктор, Институт политических наук,
Государственный Университет Ильи

In the article the author analyzes the problem of sovereignty of a small state in the context of globalization. The existence of small states during the history is a certain fact. These states always have been under the pressure of some claims on their sovereignty or direct aggression from the more powerful neighbors. Today, in the context of globalization the problem of sovereignty of a small state gains other features. The author analyzes this issue paying a special attention to the case of Georgia.

Keywords: small state, sovereignty, globalization, Georgia

Существование небольших государств на протяжении истории неоспоримый факт, как и то, что они находились под прессом нескончаемых претензий, враждебных посягательств на их суверенность извне и прямых агрессий со стороны более сильных соседей. Среди них нет неприкасаемых: судьба малых (а потому слабых) государств – открытая, незаживающая рана на теле истории, всегда была вызовом. Когда, казалось бы, поставлена последняя точка, откуда ни возьмись, брались силы, чтобы подняться непокорёнными, жизнеспособными, свободолюбивыми. Как раз в этом кроется загадка их возрождения и реанимации, проблема их независимого существования и бесценного культурного многообразия мира.

История не топчется на месте, расширяя свое жизненное пространство, она то движется не спеша, то медленно поспешает. Сегодня она заметно прибавила в скорости. Возрос темп изменений. Мир поднимается на новую ступень взаимозависимости и единства, переходит от замкнутости к открытости, от изолированности к интеграции. Границы становятся относительными, прозрачными, в известном смысле условными (см. т.н. безвизовый режим). Одним словом современный мир отмечен знаком ГЛОБАЛИЗАЦИИ.

Рождение нового есть преодоление инерции, победа, одержанная над привычкой, над устаревшей традицией. Как в свое время индустриализация покончила с феодально-крепостническим строем и, создав крупную

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme“Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova’s and Georgia's pre-accession process”.Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

промышленность, заложила фундамент новой экономической системы – капитализма, а вместе с ним и соответствующих политических институтов, в том числе национального государства, так теперь глобализация несет с собой радикальное преобразование нынешней общественной системы в целом и института национального государства в частности. Ей (глобализации) тесно в рамках последнего, каким сложилось оно в эпоху индустриализации, и, ставя под вопрос его самодостаточность, адекватной формой политической организации, отвечающей требованиям современности, выступает сверхгосударство, крепко сплачивающее тесными узами несколько суверенных государств, или их федерация, конфедерация, нечто вроде союза, как то мыслили авторы – Европейский Союз (ЕС), наднациональное супергосударство...

Питательной почвой, обеспечивающей поступательное развитие истории, служат противоречия. Одним из очень многих из них, которое преследует её неизменно, является противоположность между *объективным* ходом вещей, диктуемым внутренней необходимостью, с одной стороны, и его *субъективным* неприятием, оппозицией к нему – с другой. Это общее правило дает о себе знать сегодня в отношении к глобализации, которая есть предданность, а оппонирующую роль играют те силы, которые категорически возражают (и даже негодуют) против универсализации мира и с позиций защиты этнонациональной идентичности встречают в штыки глобализацию, настаивая на необходимости многообразия.

Пафос их отрицаний легко понять. Следует принять во внимание, во-первых то, что вообще новообразованные государства очень болезненно реагируют на любые покушения (даже мнимые) на правомерность недавно завоеванного ими статуса независимости. Во-вторых, сама по себе многомерность глобализации, позволяющая различные интерпретации, даёт обильную пищу критикам преподнести её в невыгодном свете и сделать совершенно неприемлемой для патриотов-энтузиастов, процент которых в малых странах всегда велик.

Так, для иллюстрации вышесказанного уместно будет сослаться на высказывание Генри Киссинджера, касающееся феномена глобализации. Судя по его словам, главный вызов состоит в том, что то, что обычно называют глобализацией, на самом деле просто другое название господствующей роли США. В процитированном возросшая внешнеполитическая роль Америки, которая во времени совпала с глобализацией и пользуется ею в своих интересах, ассоциируется с самим процессом глобализации, будто глобализация и есть не что иное, как модель мира, скроенного по-американски в гегемонистских целях. Отсюда взаимосвязь антиамериканизма и антиглобализации: настроенные антиамерикански - противники глобализации, поскольку связывают с ней потерю собственной самобытности и суверенитета, что особенно идет вразрез с недавно признанной их независимостью.

Холодная война, длившаяся долгих четыре десятилетия – с 1945 по 1985 годы, - завершилась развалом СССР. То, что оказалось не под силу до зубов вооруженным армиям вермахта, свершилось как бы самотеком, «без единого выстрела», как охотно повторяют друг за другом западные авторы. ИСТОРИЯ с большой буквы вынесла свой непререкаемый приговор: гигантская империя погрузилась в небытие. На авансцену мировой империи, как по мановению волшебной палочки, буквально высыпалось пятнадцать новых независимых государств. Бывшие советские союзные республики, вырвавшись из-под опеки центральной великодержавной власти (Москвы), обрели свободу и получили признание мирового политического сообщества в качестве суверенных государств.

Независимо от различий, обусловленных перипетиями политического взросления каждого из новообразованных государств, расставание с советским наследством требовало много сил и мастерства управления, дефицит которого был налицо. Напомним, что наш разговор, прежде всего, касается Грузии, с необустроенностью которой сталкиваешься на каждом шагу и которая бросается в глаза любому зрячему. Впрочем, в этом плане Грузия далеко не одинока. С разной степенью приближения аналогичное – дозой «больше–меньше» – творится и у соседей. Участь Украины, к слову, если не тяжелее, то ничуть не легче.

Поднять страну из руин - задача, ставшая бременем некомпетентных менеджеров, вот уже четверть века ждет решения. Неизвестно, сколь долго протянет доверчивость их терпеливых соотечественников, которым вешают на уши лапшу о наступлении лучших дней в ближайшем будущем. И эти насквозь лживые посулы провозглашаются тогда, когда половина населения в поисках работы вынуждена эмигрировать, чтобы худо-бедно поддерживать с чужбины родичей, членов семьи, близких! Из-за чехарды и процветающей коррупции во властных структурах опасно увеличивается неустойчивость общества, которое и без того дезориентировано чрезмерными темпами социальной дифференциации, на одном краю которой идет баснословное обогащение новой олигархии, а на противоположном – погружение масс ниже черты бедности, в нищету. Как ни угнетающе смотрятся отдельные этюды постсоветского распада и разложения, но они, даже сложенные в одну картину, не дают подлинного представления о настоящей цене, заплаченной за крушение гигантской империи, и поэтому собственно профетический смысл происшедшего остается за кадром.

Как ни старался М. Горбачев внушить партнерам, что в холодной войне не должно быть ни победителей, ни побежденных, красноречие его заклинаний было бесполезным. Холодная война вкупе с так называемой «Перестройкой», которая доконала советскую экономику, и без того дышавшую на ладан, многократно приблизила сроки наступления краха Советского Союза и сделала бесспорным факт победы Запада, превратив «двуполярный мир» в

«однополярный». Разногласия могут относиться не к признанию-непризнанию этого факта, а касаться его последствий. Так, Маргарет Тэтчер, премьер-министр Англии, которой принадлежит первоклассное описание эпохи холодной войны и непосредственно следующего за ней периода, не скрывает своего особого удовлетворения тем, что в холодной войне убедительную победу одержал Запад, а американский президент Рональд Рейган заслужил звание главного архитектора победы, добытой «без единого выстрела» (с удовольствием подчеркивает она).

Чтобы предупредить от поверхностной интерпретации её концепции холодной войны, М. Тэтчер специально подчеркивает, что не разделяет точку зрения, когда холодную войну изображают как борьбу двух сверхдержав: Соединенных Штатов и Советского Союза. «Намного важнее и значительнее для нас сегодня то, - указывает она, - что холодная война шла между двумя прямо противоположными системами, опирающимися на отрицающие друг друга философские теории и имеющие абсолютно разные цели». И поэтому победа США была резюмирована как победа антикоммунизма.[1] По-другому подходит к конфликту президент Российской Федерации. Оставляя в стороне системную конфронтацию и имея дело уже с поверженным Геркулесом, Владимир Путин оценил произошедшее в геополитическом контексте как «крупнейшую катастрофу XX века». Акценты расставлены им иные, чем предпочитают делать представители победившей стороны. Различия, однако, не уменьшают познавательной ценности ни одной из характеристик и не ставят их во взаимоисключающие отношения истины и лжи. Победа Запада в холодной войне неоспорима. Но, к сожалению, в мире не стало больше стабильности, установление которой ожидали от реализации стратегической концепции «Нового мирового порядка», (подробности её появления на свет напрямую связаны с трагедией, разыгравшейся в Нью-Йорке 11 сентября 2001 года).

В доктрине «Нового мирового порядка», роль «преобразующей силы» в которой берут на себя Соединенные Штаты, в качестве главной стратегической цели провозглашалась демократизация Ближнего Востока, где, кстати, сосредоточены две трети обнаруженных мировых запасов нефти. Разумеется, природные богатства региона не афишировались, но были бы не последним аргументом наступления на Ирак. Принятие решения ускорила атака на близнецов-небоскребов Всемирного торгового центра в Нью-Йорке 11 сентября 2001 года. С неё открывается новая страница и новый отсчет времени американской истории: на вызов, открыто брошенный исламскими террористами, последовал ответ «стратегического масштаба» (Б. Скоукрофт)[2].

Военная «интервенция» и «оккупация Ирака» (Зб. Бжезинский) преподносилась как борьба против средневекового варварства во имя радикального обновления под знаменем демократизации региона. В самой Америке операция устрашения встретила одобрение большинства, пережившего потрясение,

вызванное трагедией одиннадцатого сентября. Представители несогласного меньшинства не разделяли такой реакции общественного мнения и предупреждали, что последствия вступления в очень беспокойный регион могут оказаться непредсказуемо тяжелыми для США, разрушительными для Ирака и дестабилизирующими ближневосточный регион в целом.

Свои резонные опасения на этот счет имели возможность высказать и быть со вниманием выслушанными в Белом доме советники президентов по вопросам национальной безопасности, самые влиятельные в тот период фигуры в американской внешней политике Збигнев Бжезинский и Брент Скоукрофт. Тем не менее внешнеполитическая тактика не претерпела корректировки: метод навязывания демократии оставался по-прежнему мессианистским – «концептуально неопределенным и исторически необоснованным» (Зб. Бжезинский).[2]

Ничем, кроме как «огромным чувством превосходства» и «ощущением собственной вседозволенности», которым обязаны американцы своей победе в холодной войне, нельзя было бы объяснить неотступно преследующее их желание «перекроить мир» и вообразить (абсолютно игнорируя вульгарную реальность), что Ирак – идеальное место для создания демократии в регионе и плацдарма её распространения на Ближнем Востоке, тогда как практически там не было «никаких предпосылок для того, чтобы встать на путь демократии» (Б. Скоукрофт).[2]

Конечно, Южный Кавказ не Ближний Восток и Грузия не Ирак. Тем не менее, когда разговор идет о технике перекройки мира, о «новом мировом порядке», главным инструментом которого для «преобразующей силы» является демократизация с «хирургическим» уклоном, ассоциации, сопоставления и параллели неизбежны. Они помогают обнаружить общее там, где его не подозревали, а различия и контрасты, напротив, убрать оттуда, где они казались безусловными. Подобные ситуации, вероятно, подсказали Ф. Фукуяме остроумно заметить: если у тебя из инструментов только молоток, все проблемы выглядят как гвозди.

Победа в холодной войне и огромная мощь, по свидетельству знатоков, изнутри наблюдавших годами процесс приготовления «блюд», сдобренных демократическим соусом на кухне американской политики, позволяли Соединенным Штатам по мере надобности максимально расчетливо апеллировать к силе. Агрессивность же России и культ силы, которому она традиционно поклонялась и чем злоупотребляла веками, превратились в стихийное бедствие, помешавшее, в частности, нормализации отношений Москвы и Тбилиси.

«Часы коммунизма своё отбили – писал А. Солженицын накануне развала Союза…- Увы, многие мы знали, что в коммунальной квартире порой и жить не хочется. Вот так сейчас у нас накипело с нациями». Выход, который должен был помочь разрядить обстановку, подавляющую жильцов коммуналки, предложил

первый Президент Российской Федерации Б. Ельцин. Именно он уже в ранге Верховного правителя Государства Российского, обращаясь к присутствующим в Зале приемов в Кремле официальным представителям четырнадцати союзных республик, благословил их отважиться взять столько суверенитета, сколько каждый из них сумеет унести с собой по национальным квартирам. Нетрудно представить состояние нервного стресса тех, кому были адресованы слова популистского некролога, заслуживающего быть занесенным в скрижали мировой истории, которым узаконивался акт расчленения и конца великой империи. Некоторым из них представлялось, что присутствуют при погребении и слышат причитания о поверженном Геркулесе, другим, напротив, доносились призывные слова из оды «Вольность».

Сцена поистине историческая. Народы обретают свободу и государственный суверенитет, который обеспечивает национальную независимость и гарантирует безопасность граждан. Международное сообщество, взявшее сторону новообразованных государств, санкционирует их международно-правовую субъектность, подтверждает их легитимность. Открывается новая эра и вместе с ней энтузиазм, что «народы, свои раздоры позабыв, в великую семью объединятся» (А. Пушкин). Современный же поэт призывает к предусмотрительности и напоминает: «Сколько раз, мечтая о свободе, мы строим новую тюрьму» (М. Волошин).

Ход последующих событий подтверждает, что предупреждение было поэтическим ясновидением. Новоформатная Россия, Россия без бывших союзных республик медленно приходит в себя. Прошлое легко не отпускает и держит ее в плену имперских соблазнов – вернуть статус сверхгосударства. На ее границах и по их периметру рост напряженности, вспыхивающие один за другим очаги конфликтов напоминают реплику Дж. Кеннеди, что Россия может иметь на своих границах либо вассалов, либо врагов. Грузия, с искренним воодушевлением объявившая о своей независимости и порвавшая вассальные узы с Россией, превратилась тотчас во врага.

Драматические события августа 2008 года в автономной области Южная Осетия, как и войну в Абхазии, было бы непростительным упрощением объяснять лиш и только лиш местным сепаратизмом и главную их причину искать в противоречиях на этнонациональной почве между грузинами и абхазами, между грузинами и осетинами. Принимая во внимание конструкцию многонационального государства, каким был Советский Союз, иерархическая организация его федеративного устройства, фактически обусловливающая субординацию отношений между нациями, упрощала центру задачу контроля. Без этих рычагов, эффективных для проведения государственной политики сплочения национально разнородного общества, неизбежен хаос и его распад. Понятно, что в кризисные периоды, какими были для Советов годы перестройки и тем более постперестроечные, центральная власть прибегала к крайним мерам,

чтобы сохранить целостность государства. Одной из таких крайностей вполне могло быть поощрение сепаратизма там, где из- под ног центра уходила земля. С ростом политически опасной неустойчивости имперская власть не скупилась на поддержку сепаратизма, в котором видела своего естественного союзника. Сами лидеры сепаратизма живо воспользовались появившейся возможностью удовлетворить свои политические амбиции – стать вдруг национальными героями. Именно такого типа скороспелыми защитниками национальных интересов были те из сепаратистов, кто, используя атмосферу неразберихи и развала, которые переживал Советский Союз в 80-90-е годы, примкнул к параду суверенитетов.

Прошло четверть века, а российские спецслужбы, профессионально готовившие эти острые блюда, всячески старались быть в тени как не причастные ко всему происходившему вокруг. Но своим признанием независимости Абхазии и Южной Осетии Россия сама, высокомерно сбросив маску непричастности к так называемым этнонациональным конфликтам в Грузии, не стала церемониться с общепризнанными принципами мирового сообщества и оккупировала пятую часть исконной территории грузинского государства.

В контексте сказанного нельзя не заметить контраста последних «миролюбивых» инициатив Президента Российской Федерации Вл. Путина, призывающего Тбилиси, Сухуми и Цхинвали самим начать переговоры о нормализации, исключив из этого треугольника кого-либо постороннего. Прежде чем оценивать степень конструктивности данного призыва, заметим, что в самой постановке вопроса – пора, мол, самим, кого непосредственно касается конфликт, сесть за стол переговоров, - молчаливо подразумевается участие в конфликте кого-то лишнего, кто разжигал этнонациональную рознь. Этим четвертым, конечно же, выступала Россия. Теперь она раскладывает пасьянс, и надо угадать, что она имеет в виду: правда ли урегулирование конфликтов в Грузии или же признание Грузией де-юре за её бывшими автономиями новых статусов – подарков, полученных ими от России в виде 20% грузинской территории, которая по сути дела станет российской. Вероятнее всего, если серьезно относиться к урокам прошлого из истории взаимоотношений Грузии и России, нельзя позволять себе расслабляться перед весьма заманчивым призывом Президента Российской Федерации установить долгожданный мир на Южном Кавказе и не замечать подводных камней, которые должны настораживать.

Интрига уже в том, что с упомянутой инициативой российского президента совпали по времени появившиеся в московской масс-медия (в последних числах марта и в начале апреля 2016 года) заявления главы Южной Осетии Л. Тибилова, что «южноосетинский народ ожидает вхождения в состав России» и что этот вопрос будет вынесен на референдум, который намечено провести в ближайшие сроки, до августа. Не явствует ли из этого сообщения, что призыв В. Путина не

имеет силы и официальным представителям конфликтующих сторон (Тбилиси, Сухуми и Цхинвали) нет смысла собираться за круглым столом переговоров, что было бы простым надувательством рядовых граждан. Надежда, как известно, умирает последней, а люди держатся веры, что «главы государств могут быть врагами, народы же являются соотечественниками» (Бенжамен Констан), что мир рано или поздно должен наступить и они вернутся к покинутым очагам и добрососедству.

В чём же тогда разгадка появления двух, на первый взгляд несогласованных позиций (Москвы и Цхинвали)? Перед нами очередная манипуляция, долженствующая внушить, что корни конфликта тянутся к этнонациональным противоречиям Тбилиси и Цхинвали, а не к геополитическим претензиям Москвы и её нефтедолларовым интересам. События августа 2008 года раскололи грузинское общество и по сегодняшний день остаются предметом острых споров. Хотя финал пятидневной войны был абсолютно предсказуем из-за огромной разницы весовых категорий вышедших на борцовский ковёр противников, М. Саакашвили, тогдашний президент и верховный главнокомандующий вооружёнными силами Грузии, не будучи ни безумным политиком, ни храбрым воином, пустился в откровенную авантюру, не заботясь о предстоящих людских жертвах и невыносимо тяжелой для населения страны материально-экономической разрухе.

Со своей стороны, Россия не удержалась в рамках здравомыслия и накинулась на легкую добычу, лакомый кусок которой она проглотила не поперхнувшись. Лишь экстренная помощь первых лиц европейских демократических государств заблокировали агрессию на ближайших подступах к Тбилиси. Ответные действия России были непропорционально велики. Пострадала репутация, так как пренебрежение нормами международного права было прямо-таки вызывающим. Но она сознательно, чтобы не ронять достоинства великой державы, дала знать любителям ловли в мутной воде, что за ценой не постоит, если затрагивается область её жизненных интересов.

Калейдоскоп событий, имевших широкий резонанс в августовские дни 2008 года, показал, как трудно в условиях политического кризиса сохранить беспристрастность и определить красную линию, что делает процесс необратимым, исключает уступки, компромиссы и всё прочее, без чего движение к согласию и восстановлению мира становится практически недостижимым. В последующие за пятидневной войной годы Россия и Грузия всё дальше и дальше уходили друг от друга. Признание Россией независимости бывших грузинских автономий сделалось кульминационной точкой их разногласий.

Дальше дороги нет. Время общих призывов к миру прошло. Актом признания независимости бывших автономии Грузии Россия сообщила о своей принципиальной подержке сепаратизма, а оккупацию 20% грузинской территории представила как возвращение земель их законным владельцам –

абхазам и юго-осетинам. Кто по-прежнему беспокоится по поводу запущенных конфликтов и всерез думает об их преодолении, должен вместо расплывчатых гуманных пожеланий держать в руках максимально детализированный проект с перечнем конкретных предложений – обязательств, выполнение которых согласны взять на себя представители Тбилиси-Сухуми-Цхинвали и плюс непременно российская сторона. Но ни Москва, ни Цхинвали,судя по их заявлениям, цитированным нами выше, за круглым столом переговоров себя не видят. Если к тому же не спешат сесть за круглый стол и начать диалог оставшихся два (Тбилиси и Сухуми) предполагаемых члена переговорного процесса, то разговоры о нём являются не более чем надувательством.

Может показаться, что к этим вопросам глобализация не имеет и отдаленной связи. Но попробуем посмотреть на них глазами американских внешнеполитических суперэкспертов. Бр. Скоукрофт в беседе со своим партнёром Зб. Бжезинским, состоявшейся незадолго до пятидневной войны, высказал ряд интересных соображений о глобализации и привносимых ею чрезвычайно масштабных перемен общественно-политического и военно-стратегического характера. Одним из таких следствий он указал то, что «еще при жизни нынешнего поколения можем увидеть конец межгосударственных войн как формы разрешения противоречий»[2]. Причину наступления такой крупной перемены геополитического контекста он видит в ослаблении института национального государства. Продолжение нестандартной мысли заслуживает особого внимания и прямой ссылки на авторский текст. «Вместо этого (- т.е. вместо межгосударственных войн – В.К.) будут происходить *беспорядочные конфликты*, в которых великие державы если и примут участие, то *чужими руками* (- подчеркнуто нами – В.К.) или, возможно, в альянсе с другими странами»[2].

Ситуация, складывающаяся после холодной войны, уже похожа на картину Бр. Скоукрофта: углубляющееся расслоение мира, видевшееся в перспективе, становится явью дня настоящего. Непреодолимость этой тенденции оказывается не по плечу однополярности, так что предпринимаемые попытки централизованного регулирования не приносят желаемого результата. Ставка на силовые методы, которые предпочитают использовать великие державы (будь то Москва, Вашингтон и пр.), даёт обратный результат – «беспорядочные конфликты»; а попытки решения задачи «чужими руками» лишь увеличивают беспорядочноть и число конфликтов.

В этих условиях проблема суверенности малых государств значительно усложнилась. Их судьба заслуживает рассмотрения в тесной связи с задачами защиты и сохранения полиморфизма и многообразия мира. «Было бы катастрофой для всего человечества,- писал Ромен Роллан в 1926 году в статье «Предупреждение Америке», - если бы какая-либо одна расса, один народ, одно государство, как бы значительны они ни были, попыталась навязать

великолепному разнообразию вселенной прямолинейное и скучное однообразие своей собственной индивидуальности... подобная катастрофа обратилась бы против того самого народа, который решился бы на такое безрассудное угнетение: непреодолимые силы подавляемой природы отомстили бы за себя».[3]

Глобализация, преодолевая изолированность и разного рода барьеры, практически сближает народы. Благодаря новейшей технологии ни пространство ни время, ни дальность ни длительность не помеха тесной взаимозависимости стран разных континентов. Человечество сделало гигантский шаг к единству и известной однородности. Вместе с тем многократно выросла ценность самобытности и необходимости защиты разнообразия, всегда служившего стимулятором общественно-исторического прогресса.

Крайне остро эта экзистенциальная проблема встала в первую очередь перед этническими меньшинствами и небольшими государствами. Угроза потери идентичности первыми и самостоятельности вторыми находит широкий резонанс в общественных кругах. Мир нужен миру, обремененному множеством беспорядочных конфликтов. Любой из них не более чем «чужие руки» в обойме великих держав, которые пускают их в ход, когда считают для себя выгодным, как то было и есть в Европе с Косово, на Южном Кавказе с Грузией, в Нагорном Карабахе, на Ближнем Востоке и в других местах нашей планеты.

Неразборчивое манипулирование конфликтами в горячке соперничества за лидерство в мировой политике может внезапно обернуться столкновением цивилизаций. Глобализация вносит серьезные коррективы в область внешней политики и международных отношений. Чтобы уменьшить опасность катаклизма, должны быть найдены адекватные ответы на новые проблемы, являющиеся компетенцией философии права, международного права и других дисциплин, так как касаются переопределения таких фундаментальных категорий, как независимость, государственный суверенитет и других, стоящих в этом же ряду понятий, четкость которых предельно размыта атмосферой правового нигилизма, активно культивируемого современной практикой вокруг карликовых политических новообразований.

Примечания

1. М. Тэтчер. Искусство управления государством, гл. I, стр. 39. М. 2007.

Нельзя не согласиться с замечанием автора книги, что было бы упрощением сводить холодную войну к традиционному противоборству двух империй из-за получения военно-стратегического преимущества, как это имело место в прошлые века. Конечно, причины холодной войны имеют гораздо больший масштаб и соперничество двух супердержав – США и СССР выражает системный антагонизм капитализма и социализма. Победа Запада в холодной войне и распад Советского Союза для М. Тэтчер являются неоспоримым свидетельством исторического превосходства системы капитализма. Этот факт, наступивший «без единого выстрела», так воодушевил М. Тэтчер, что она забраковала политику разрядки и концепцию конвергенции как продукт

теоретически несостоятельной мысли. Между тем следует отдать должное их авторам, что именно они в годы пика холодной войны, когда мир висел на волоске и нужно было уходить от парализующего риска атомного самоуничтожения, наставляли человечество прислушаться к голосу здравого рассудка, быть открытыми к взаимопониманию и готовыми к историческим компромиссам. Наступивший период глобализации усложнил проблемы стабилизации мира, которая настоятельно требует большей гибкости. В этой ситуации сдавать в архив теоретические прозрения, сыгравшие конструктивную роль в критическую эпоху, было бы неосмотрительно. В любом случае вопросы, поднятые ими, не потеряли актуальности и в наши дни.

2. Зб. Бжезинский, Бр. Скоукрофт. Америка сегодня. М. 2012.

Авторы высшей квалификации по вопросам внешней политики не нуждаются в представлении, чтобы объяснить, почему я, быть может несколько злоупотребляя частыми ссылками на первоисточник, предпочел опереться на их компетентность. Замечу лишь, что их рассуждения могут быть приняты за образец свободы мысли, которая подкупает и нагляднее всего проявляет свою мощь в критических фрагментах. Даваемые ими оценки и характеристика практики «перекройки мира», в стратегии которой «удивительным образом» «сочеталось применение силы и лозунги демократизации» (гл. I, стр. 36), настолько узнаваемым делали пережитое Грузией, что годы режима так называемой «революции роз» виделись не более чем репродукция, снятая копировальной машиной; никакой «отсебятины» кустарного производства. Работает конвейер, как и на Украине. Оговорюсь, что не только в постсоветских пределах, тиражирование шире.

3. Р. Роллан. Собрание сочинений, т. 13, стр. 134. М. 1958.

Цитированные слова Р. Роллана, написанные в 1926 году, то есть 90 лет тому назад, как нельзя более созвучны нашему времени и актуальность их многократно возрастает как символическое послание, которое сам писатель поместил в статье «Предупреждение Америке». Перекличка эпох знаменательна и дает много простора для комментариев, но ограничим себя и предоставим слово М. Тэтчер, её философские рассуждения о мире, который «был на самом деле таким всегда», заканчиваются фразой: «Это мир риска, конфликтов и скрытого насилия».

WEAK INSTITUTIONALIZATION OF PARTY SYSTEM: QUALITATIVE RESEARCH OF GEORGIAN PARTY SYSTEM*

MELIKIDZE Giorgi
PhD Student
Department of the Political Science,
Tbilisi State University

There were written a lot about the Party System of Post-Soviet Georgia in recent years. However, the research and the results of Party institutionalization are not exhaustive. In the article, we will analyze the institutionalization of Georgian political parties for 1990-2012 years. The article is based on a weak theory of party system institutionalization. The mentioned theory gave us opportunity to analyze Parties institutionalization based on the Specific dimensions. To analyze parties institutionalization we used Qualitative Research Methods, non-probability sampling type target selection and conducted semi-structural in-depth interviews with political parties. More precisely, beside the in-depth interviews during the analysis for the obtaining of information and for more convincing of research methods we used documents analysis method. Basing on the research result it had been defined, that we are facing too weak Party institutionalization in Georgia and in this point of view all three former governments stood in the unenviable position (Gamsakhurdia, Shevardnadze, Saakashvili). The research showed weak institutionalization of party system hinders sustainable development of parties and interaction with voters. In accordance with the research results weak institutionalization of the party system is largely caused by the clientelistic ties and personalization existing in the politics.

Keywords: Party institutionalization, program / ideological connection, electoral volatility, personification of politics, electoral accountability, Georgia

Introduction

There is a lot of literature about party system institutionalization. Apart from classical Frameworks for party system analysis proposed by Sartori (1976), there have been many advances in the field (Bendel, 1993; Bielasiak, 2002; Coppedge, 1998; Grzymala-Busse, 2002; Johnson, 2002; Kitschelt, 2003; Kuenzi and Lambright, 2001; Mainwaring, 1999; Mainwaring and Scully, 1995; Mair, 1997, pp. 175-198; Markowski, 2000; Molina and Perez, 2004; Moser, 1999, 2001; Rose and Munro, 2003; Stockton, 2001; Stoner-Weiss, 2001; Toka, 1997), although the subject of my interest is the institutionalization of Georgian political parties.

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

The paper puts forward the argument that in Georgia party system is highy fragmented and unstable (Bader, 2007, 2008, 2009, 2010; Bielsiak, 2005; Nodia & Scoltbach, 2006). The concept of party system is defined in various ways in Theoretical literature (Huntington, 1968; Janda, 1980; Kuenzi & Lambright, 2001; Panebianco, 1998, Randall & Svasand, 2002). Despite the fact, that there is a lot of litearture about party system institutionalization the most widely cited work belong to Sartori (1976). Sartori identified two important dimensions of party systems: the number of relevant parties and the degree of polarization. Although, it Should be noted that he neglected the level of institutionalization. After an analysis of various theories, I focus on four issues: - high electoral volatility; - weak ideological linkages; - personalism and – electoral accountability; This is a widely accepted contribution to party system institutionalization (Mainwaring & Torcal, 2006, pp. 204-27).

The Experience of Georgia

Georgian political System is characterised by a low party membership, fragile partisan loyalty and weak rootedness of parties in broader society. There are more than 220 registred political parties in Georgia, although only about a dozen of these have been actively involved in the country's political life. A dominant ruling party and a fragmented opposition have been continuous features of Georgia's political system the 1990's. Broader groups of the population are not adequately represented by political parties. There is no stable and socially rooted party able to articulate and aggregate societal interests (Bertelsmann Transformation Index (BTI), 2008, p. 10). The party system of Georgia is classified as a loosy multiparty system with one dominant party (The Round Table – Free Georgia, The Citizens' Union of Georgia, The United National Movement, The Georgian Dream).

In Georgia during the last three decades partries of power have dominated legislatures. Politics is characterised by instability, conflict and the so called competetive autoritarianism (Levitsky, Way, 2010, pp. 51-65). Wheatley argues that georgian political parties are top-down organizations and failing to forge links with georgian society (Wheatley, 2005, pp. 9-155). They are mostly short on ideology and correspond on the catch-all party type. The political parties lack institutional inclusion and representattion on all societal levels.

Actually, for politicians gaining seats in parliament is a prime objective, with parties being merely the instrument through which this objective can be attained. The lack of ideological basis is one of the most important problem facing political parties. The formation of the parties in Georgia serves to political and economical elites rather than social factors. The low levels of party identification bear witness to the failure of parties to forge bonds with potential supporters. In the weak conditions of party institutionalization of Georgia the oppostion parties are quickly formed and disappeared.

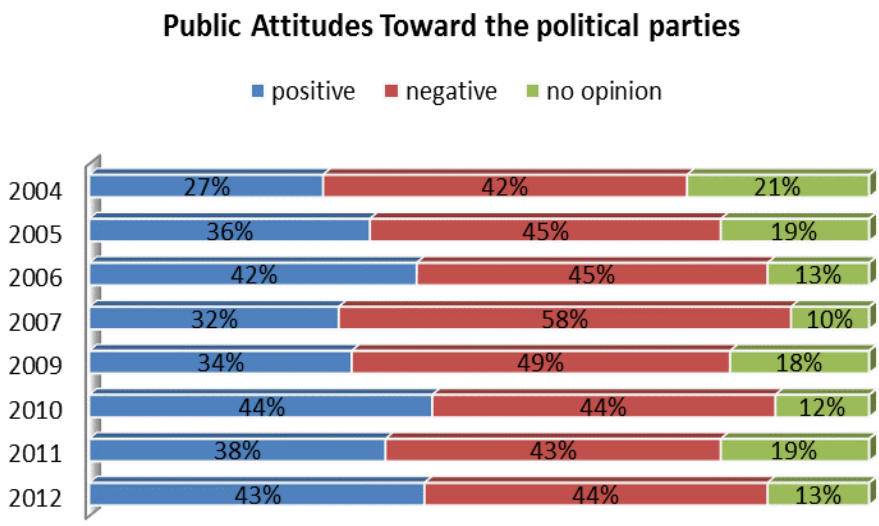

Diagram #1; Source: **International Republican Institute,** A) *Georgian National Study, October 20 to November, 3, 2004, p. 52;* B) *Georgian National Study,October 18 – 30, 2005, p. 75;* C) *Georgian National Study, April 8 – April 19, 2006, p. 75;* D) *Georgian National Study,August 31 – September 10, 2007, p. 67;* E) *Georgian National Study, September 23 – October 1, 2008, p. 44;* F) *Georgian National Study, June 16 – 25, 2009, p. 46*; G) *Georgian National Study, April 26 – May 4 2011*, p. 54; H) *Georgian National Study, June 26 – Jule 4, 2012*, p. 29

The parties in the systems which are characterized with high electoral volatility has weak program features and it is difficult for citizens to identify them (Mainwaring, Torcal, 2006, In: Katz and Crotty, pp. 204). In these conditions political elite doesn't act in accordance with the strategic plan and the voters – according to the strategic calculation (Moser, 1999, pp. 359-84; Moser, 2001, In: Grofman and Liphart, pp. 43-68). The electoral volatility in the central and Eastern europe is higher than in the Western Europe (Tavits, 2008, pp. 537-555). Following Pedersen Index (Pedersen ,1983) electoral volatility disaggregate into types: (A) emergence and disappearence of the parties from political system; (B) Replacement of the parties by voters that is one of the indicators of representative democracy and shows redistribution of power between the political actors. It should be noted, that in the post-soviet countries 70% of volatility came to A type volatility, in the western part of europe the 60% of volatility came to B type volatility.

It is already 20 yaers in term of active fragmentation in Georgia has been outlined the following trend: frequent „turnover" of the parties, abundance of instable electoral coalitions, incompatibility of parliamentary factions and political parties and dominant governing party face to face of disconnected opposition (Bader, 2008, p. 4). One key feature of electoral volatility in Georgia is almost elite-driven party system. Political fragmentation still remain the challenges of Georgian party system.

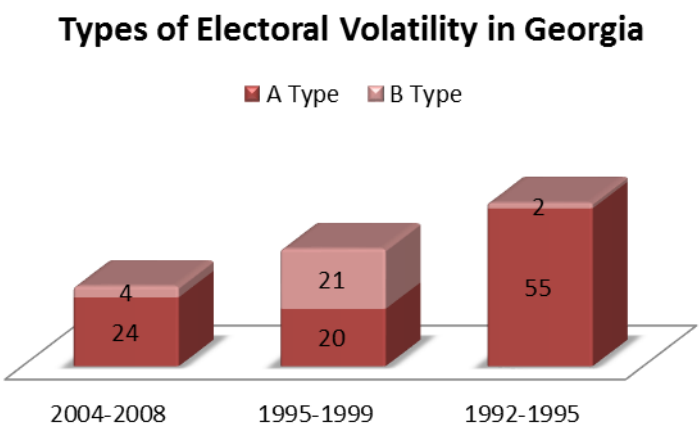

Diagram #2; Source: Nef Powel & Tucker, 2009, *New Approaches to Electoral Volatility: Evidence from Postcommunist Countries.*

Many authors have argued, that the importance of the ideological foundations of politics in the world is in decline (McAllister, 2007, pp. 571-88). Therefore, individual political actors have become more prominent at the expense of parties. The rise of political personification is seen as the result of two factors: first, the weakening of affective ties between voters and parties and second, the growing role of television in political communication. The concept of personalization is used in relation to the behavior of voters, political actors and the media (Rahat, Sheafer, 2007).

Characteristic of Georgian political parties is an excessive role of leaders personalities and a great measure of the elites who are behind the creation of parties. Most influential parties are machines for ensuring support for their individual leaders (Freedom House. Nations in Transit – Georgia, 2008, p. 238). Bader submits, that political figures with an independent profile and high name recognition are not eager to take a second or third spot in any party (Bader, 2007, p. 7). As usual, the creation of parties in Georgia results from a leader figure or a small group.

Mass media and especially television is the medium with the greatest personalization effect. Leaders of Georgian parties are the main spokespersons through the media. The national media presents political parties through a handful of their leaders or as the saying goes, „recognizable faces" (Nodia, Scoltbach, 2006, p.184). Political leaders extensively used the television to gather the political support. Under such conditions, politicians personal appearances and behavior portrayed by the media matter more than social and political issues. According to a public opinion the most important factor in choosing political parties is the leaders personality.

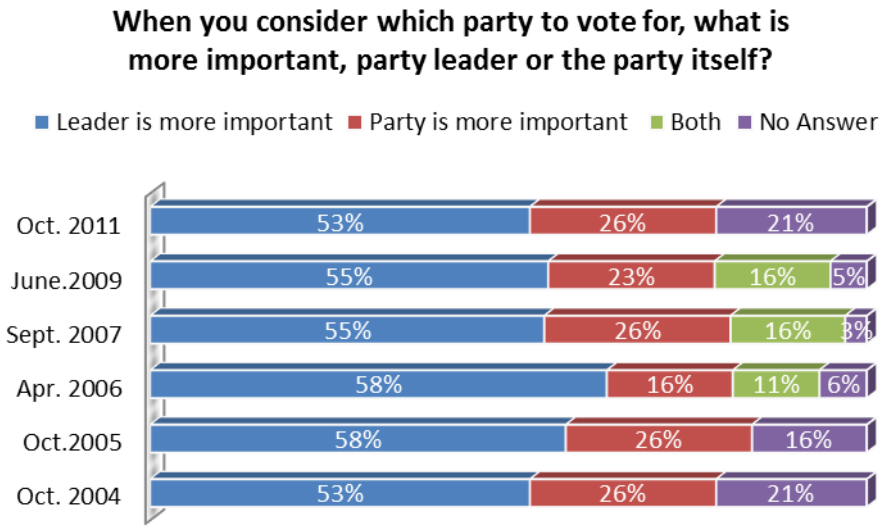

Diagram #3; Source:**International Republican Institute**, A) *Georgian National Study, October 20 to November, 3, 2004, p.20;* B) *Georgian National Study,October 18 – 30, 2005, p. 37; C) Georgian National Study, April 8 – April 19, 2006, p. 37;*D) *Georgian National Study,August 31 – September 10, 2007, p. 28*; E) *Georgian National Study, June 16 – 25, 2009, p. 18;* F) *Georgian National Study, April 26 – May 4 2011,p. 22.*

In the Democracy systems the accountability from the side of parties to the electorate is considered within the context of Employer (Principal – (electorate)) and Employed (Agent – (elected party)). In this regard is distinguished the following types of Mutual Feedback: Program, Personal and Clientelistic (Kitschelt and Willkinson, 2007). To elect personal representative by elector is the ground of the representative democratization. However in some cases the elective accountability is suspended. „Voting retrospective" theory (Fiorina, 1981) shows, that isn't carried out electors interests representation and accountability insurance. Because the elected representative doesn't fulfill his/her own pre-election promises.

In the conditions of transitional democracy between the newly created parties and elections is appearing a weak representative link. Pre-election promises in the Georgia mainly are oriented on the electors attraction and isn't restricted by the accountability, therefore it is rarely used as an affective instrument of relationship between electors and elected political power. Especial personalization of Gamsakhurdia's political figure, the confrontation with former supporters and existed radicalism led to the violent change of government (Kuzio, 2014, p. 168). This created the precedent to change the government by non-elective way and which hampered the Electoral Accountability. During the ruling period of Shevardnadze in the state were established patrnalistic – clientelistic relationship. After Rose Revolution, Saakashvili who came into the government was distinguished with his distinct personalization and

inclination to strengthen President Institution. However, Clientelistic relationship was still served. In the Post-Soviet Georgia to transfer government via the election way created a postive precedent, but this is only a certain case and is not enough to create optimistic mood.

Clientelistic relationship between political parties and electorate and political personalization leads to software accountability and representative replacement by personal – clientelistic interaction. Dominate ruling party, insufficient informed electorate, patronalistic and clientelistic relationship in the politics hampers accountability and representation. To ensure electoral accountability it is important personal-clientelistic relationship to be changed by the software interaction between voters and parties based on the political ideology.

Summary

Georgia is joining the ranks of the hybrid countries, whose major challenges were the fair competetion of political government and unconstitutional change of government. The majority of the political parties in Georgia are relatively newly and immature. Under such conditions, parties are quickly formed and disappeared. The lack of ideological basis, political fragmentation and personalization are the most important problems facing political parties.

Summary

Georgia is joining the ranks of the hybrid countries, whose major challenges were the fair competetion of political government and unconstitutional change of government. The majority of the political parties in Georgia are relatively newly and immature. Under such conditions, parties are quickly formed and disappeared. The lack of ideological basis, political fragmentation and personalization are the most important problems facing political parties.

References:

1. Bader, (2007), *Making parties fit for democracy: Georgia, Ukraine and the Challenge fordemocracy assistance.* Opleidging Europese Studies, Universiteit van Amsterdam
2. Bader, M. (2008). Fluid Party Politics and the Challenge for Democracy Assistance in Georgia. In: *Caucasian Review of International Affairs* 2(2). retrived 18 january, 2015 http://www.cria-online.org/3_3.html
3. Bader, M. (2009), Understanding Party Politics in the Former Soviet Union: Autoritarianism, Volatility and Incentive Structures; *Demokratizatsiya*, Vol. 17, No. 2.
4. Bader, M. (2010). *Against All odds; Aiding Political Parties in Georgia and Ukraine.* Amsterdam University Press.
5. Bendel, P. (1993). Patridos politicos y sistemas de partidos en Centroamerica.In Dieter Nohlen (Ed.), *Elections y sistemas de Patridos en America Latina* (pp. 315-353). San Jose: Instituto Interamericano de Derechos Humanos/CAPEL.
6. Bertelsmann Transformation Index (BTI), 2008. retrived 13 february, 2015 http://www.bertelsmann-transformation-index.de/

7. Bielsiak, J. (2005). Party competition in emerging democracies: representation and effectiveness in post-communism and beyond, in: *Democratization* 12:3. retrived 20 february, 2015 http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13510340500126764#.VdJGgSbJJuM
8. Coppedge, M. (1998). The Dyanamic Diversity of Latin American Party Systems. In: *Party Politics*, 4(4), 547-568.
9. Fiorina, M. (1981), *Retrospective Voting in American National Elections.* New haven: Yale University Press.
10. Freedom House. Nations in Transit – Georgia, 2008; Nations in Transit - Georgia, 2012.retrived 7 march, 2015 https://freedomhouse.org/report/nationstransit/2013/georgia#.VdMWiRSqpBc
9. Gallagher, M. (2014). *Election Indices.*Trinity College Dublin.
10. Grzymala-Busse, A. (2002). The Effects of Communist Party Transformation on the Institutionalization of Party Systems. In Andras Bozeki and John Ishiyama (Eds.), *The Communist Successor Parties of Central and Easter Europe* (pp. 323-340). Armonk, NY: M.E. sharpe.
11. Huntington, S. (1968). *Political Order in Changing Societies.* New Haven: Yale University Press.
12. International Republican Institute, A) *Georgian National Study, October 20 to November, 3, 2004, p.20;* B) *Georgian National Study,October 18 – 30, 2005, p. 37; C) Georgian National Study, April 8 – April 19, 2006, p. 37;* D) *Georgian National Study,August 31 – September 10, 2007, p. 28*; E) *Georgian National Study, June 16 – 25, 2009, p. 18;* F) *Georgian National Study, April 26 – May 4 2011*, p. 22;
13. Janda, k. (1980). *Political Parties: A Cross-National Survey*. New York: Free Press.
14. Johnson, E. P. (2002). *Streams of Least Resistance: The Institutionalization of Political Parties and Democracy in Indonesia.*PhD dissertation, University of Virginia. Central European University
15. Kitschelt, H. (2003). ,,Party Competition in Latin America and Post-Communist Esater Europe: Divergence of Patterns, Similarity of explanatory Variables." Paper prepared for delivery at the 100th*Annual Meeting of the American Political Science Association Philadelphia*, August 27-31.
16. Kitschelt, H. and Willkinson, S. I. (Eds.). (2007). *Patrons, clients and policies: Patterns od democratic accountability and political competition.*Cambridge University Press.
17. Kuenzi, M. & Lambright, G. (2001). Party System Institutionalization in 30 African Countries. In: *Party Politics*, 7(4), 437-468.
18. Kuzio, T. (2014), Post-Communist Democractic Revolutions in Comparative Perspective. In: D'Anieri, P. *Aspects of the Orange Revolution,* (2014). Ibidem Press.
19. Levitsy, S., Way, L. (2002). The rise of Competetive Authoritarianism. In: *Journal of Democracy* 13 (2).
20. Mainwaring, S. P. (1999). *Rethinking party systems in the Third Wave of Democratization: The Case of Brazil.*Stanford, CA: Stanford University Press.
21. Mainwaring, S., Torcal, M. (2006). ,,Party System Institutionalization and Party System Theory After Third Wave of Democratization," in Katz, R. S. and Crotty, W. (eds) *Handbook of party Politics.* SAGE Publications
22. Mair, P. (1997). *Party System Change: Approaches and Interpretations*. Oxford: Clarendon Press.

23. Markowski, R. (2000). Party System Institutionalization and Democratic Consolidation: On the Idiosyncracies of the Polish Case. In: Janina Frentzel-Zagorska and Jacek Wasilewski (Eds.), *The Second Generation of Democratic Elites in Central and Easter Europe* (pp. 65-89). Warsaw: Institute of Political Studies, Polish Academy of Sciencies.
24. McAllister, I. (2007), ,,The Personalization of Politics," in: R. J., Dalton and Klingemann, Hans-Dieter (eds). *The Oxford Handbook of Political Behavoiur*.Oxford Handbooks Online.
25. Molina, J. & Perez, C. (2004). Radical Change at the Ballot Box: Causes and Consequences of Electoral Behavior in Venezuela's 2000 Elections. *Latin American Politics and Society*, 46(1), 103-134.
26. Moser, R. (1999). ,,Electoral Systems and the Number of Parties in Post-Communist States," In: *World Politics* 51, pp. 359-84;
27. Moser, G. R. (2001). *Unexpected Outcomes: Electoral Systems, Political Parties, and Representation in Russia.* Pittsburg: University of Pittsburg Press.
28. Nodia, G. and Scoltbach, A.P. (2006), *The Political Landscape of Georgia.* Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development, Tbilisi.
29. Nef Powel, E., Tucker, A. J. (2009). *New Approaches to Electoral Volatility: Evidence from Postcommunist Countries.*Yale University & New York University.
30. Panebianco, A. (1998). *Political parties: Organization and Power.*Cambridge University Press.
31. Pedersen, M. N. ,,Changing Patterns of Electoral Volatility in European Party Systems, 1948-1977," in Hans Daalder and Peter Mar (eds.), In: Western European Party Systems: Continuity and Change. Beverly Hills, CA: Sage, 1983, pp. 29-66
32. Randall, V. & Svasand, L. (2002). Party Institutionalization in New Democracies, In: *Party Politics*, No, 1, Vol. 8, pp. 5-29.
33. Rahat, G., Sheafer, T. (2007), *The personalization(s) of Politics: Israel 1949-2003.* The Hebrew University Of Jerusalem.
34. Rose, R. & Munro, N. (2003). *Elections and Parties in New european Democracies.* Washington, DC: CQ Press.
35. Sartori, G. (2005 [1976]): *Parties and Party Systems*. Colchester: ECPR.
35. Stockton, H. (2001). Political Parties, Party Systems, and Democracy in East Asia: Lessons From Latin America. In: *Comparative political Studies*, 34(1), pp. 94-119. http://cps.sagepub.com/content/34/1/94.full.pdf
36. Stoner, W. K. (2001). The Limited Reach of Russia's Party System: Underinstitutionalization in Dual Transitions. In: *Politics and Society*, 29(3), pp. 385-414. http://pas.sagepub.com/content/29/3/385.abstract
37. Tavits, M. (2008). ,,On the Linkage between Electoral Volatility and Party System Instability in Central and Eastern Europe." In: *European Journal of Political Research* 47(5), pp. 537-555
38.Toka, G. (1997). Political parties and Democratic Consolidation in East Central Europe. In Larry Diamond, Marc F. Plattner, Yun-han Chu, and Hung-mao Tien (Eds.), *Consolidating the Third Wave Democracies: Themes and Perspectives* (pp.93-134). Baltimore, MD: John Hopkins University Press.
39. Wheatley, J., (2005), *Georgia from National Awakening to Rose Revolution: Delayed Transition in the Former Soviet Union.* Ashgate

EUROPEAN INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AT PRESENT TIME: REALITIES AND TENDENCIES*

MORARI Cristina,
PhD student, lecturer
Moldova State University,
Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences,
International Relations Department

The article presents an analysis of the role of the European integration process of the Republic of Moldova at current stage and it was supported by the Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme. The European integration of the Republic of Moldova is a complex process and it was supposed to some difficulties due to the political and economic instability that country experience. Thus, the author highlights the main priorities that should be undertaken to advance the European integration of the country: 1) implementation of Association Agreement; 2) carrying out of reforms; 3) Transnistrian conflict resolution; 4) consolidation of the civic society role in the process of European integration; 5) assurance of social cohesion and promotion of information campaign for the population.

Keywords: European integration, tasks, priorities, Republic of Moldova

European integration is the main course of the Republic of Moldova and is considered to be the main tool of modernization and democratization of the country. This fact is clearly underlined in the programs of the Government of the Republic of Moldova. So, in the Government's Activity Program „*European Integration: Freedom, Democracy, Welfare*" that lays out a framework for Moldovan governing policies for 2009-2013, is stated that European integration is a fundamental priority of the domestic and foreign policies of the country and in order to achieve this objective it is necessary to implement the commitments deriving from the European course of the Republic, as European integration means, above all, internal transformation of the country. [1]

Also, the document establishes, a range of tasks as: to involve the whole society, all the political forces and relevant foreign actors in the process in order to turn the Republic of Moldova into an European state with real prospects of joining the EU; to acquire and promote European values and standards in all the areas – political, economic, social and legal – by implementing the Copenhagen criteria and commitments made at the Council of Europe; to bring the national legislation in line

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

with the EU acquis; to improve the legal and institutional framework needed to promote European integration at the level of Government in general and each ministry in particular, so that the European integration process becomes a major priority for each governmental entity; to capitalize fully on the opportunities provided by the "Eastern Partnership" etc. [1]

As it can be seen from these priorities, Eastern Partnership is one of the most important dimension of the European integration of the Republic of Moldova, and since 2009, the advancement of the Republic of Moldova in its European integration path depends on its results within this initiative. Within Eastern Partnership, Republic of Moldova has received from the EU three main bonuses: liberalized visa regime, Association Agreement with EU and Agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area with EU.

In this context, Action Programme of the Government of Republic of Moldova for 2016-2018 establishes as priorities for the Republic of Moldova in its European path, firstly, to promote a consistent and balanced foreign policy in order to ensure the European path and strengthen ties with international partners; secondly, to achieve political association and economic integration with the European Union and deepen bilateral ties with EU Member States and successfully implement the Association Agenda, aimed at achieving the statute of candidate country to access EU. [2, p.10]

Hence, in order to implement the Association Agreement, which has become the primary priority for the Government, was adopted the Association Agenda between the Republic of Moldova and EU. It replaces the Action Plan Republic of Moldova-European Union and provides a list of priorities for a common work that was designed to be realized in the period of time 2014-2016 and presents a good example of interdependence of external and internal dimensions of the European integration process of the Republic of Moldova. According to the document, EU will support Republic of Moldova in the accomplishment of the established objectives and priorities provided in Association Agenda. EU will use different ways to support the republic, as well as by sharing its experience, aid, the best know-how practice, information exchange, supporting of capacities development and institutional consolidation.[3]

Another instrument for Association Agreement implementation, but exclusively a national one, is the *National Action Plan for implementation of the Association Agreement* adopted for 2014-2016 years. This one is elaborated in accordance with the objectives of the Association Agreement and includes necessary actions that will be developed by the responsible institutions according to each Agreement's compartments and annexes, including the part regarding the Agreement of Deep and Comprehensive Free Trade Area, within established terms and with specified necessary financial resources.[4]

In general, till 2014 Republic of Moldova was considered by the EU as "story of success," being the best student among the Eastern Partnership's participants.However, due to the economic and political instability that Republic of Moldova has coped with

since 2015, EU has applied the negative conditionality by freezing the financing of the Republic of Moldova. As result, as national experts underline, if by 2015 the EU-Moldova dialogue was characterized by an ambitious European integration agenda, then already by 2016 the narrative of the EU-Moldova relations was the "stabilization" of the situation in the Republic of Moldova. [5] In these conditions, the progress of the Association Agreement implementation also is modest. According to evaluation reports, in March 2016, the average of realized measures of *National Action Plan for implementation of the Association Agreement* constituted 24%. [6]

In this context, EU has undertaken some steps to help the Republic of Moldova to overcome its problems, but also has clearly mentioned its position and expectations. So, European Council of EU has presented its conclusions on Moldova according to which the Republic should fulfill following requirements: to restore the trust trough tangible results on reforms; accelerated implementation of the Association Agenda; to prioritize reforms aimed at addressing the politicization of state institutions, systemic corruption, public administration reform aimed inter alia at enhancing the effectiveness of regulatory bodies, transparency and accountability in the management of public finances as well as with regard to policy making; to ensure that the cases of fraud that affected its banking system in 2014 are made subject to a thorough, impartial investigation, also with a view to recovering the diverted funds and to bringing those responsible to justice; to implement reforms which ensure the independence, effectiveness, transparency and accountability of the judiciary and of the anti-corruption institutions; to enhance negotiations on the Transnistrian settlement process etc. [7]

As the response to the EU Council Conclusions, a Priority Reform Action Road-Map was approved by the Moldovan Government. The Road-Map includes a total of 69 priority actions corresponding to 13 areas. Most actions, namely 46 priority actions were planned for March-April 2016, 19 priority actions were planned for the period April to July 2016, and 4 priority actions were defined as ongoing. [5] The Roadmap was intended to be implemented by July 31, 2016 and on 21st July 2016 was estimated that 77% of priority actions were realized.[8] This achievement has contributed to the improvement of the general situation of reform process and the relations with the EU. At the same time it is noticed a modest progress in the implementation of the Association Agreement too. According to the last evaluations, the overall implementation rate of the AANIP observed on July 1, 2016 is of 29%.[9] At the same time, even if the financial support of the EU continues to be suspended, European structures support the Republic of Moldova through mutual visits, evaluations and recommendations, especially that regards the Association Agreement implementation.

Taking into consideration the current situation Republic of Moldova is coping with, we consider the following tasks that should be realized for country's Europeanization, modernization and preparation for the advancement of the European integration process: 1) implementation of Association Agreement; 2) realization of

reforms; 3) Transnistrian conflict resolution; 4) consolidation of the civic society role in the process of European integration; 5) assurance of social cohesion and promotion of the information campaign for the population.

Thus, the priority number one is the successful implementation by the Moldovan Government of Association Agreement in reasonable terms, even if it was signed for an indefinite period of time. It is obvious that Association Agreement's provisions, that include Europeanization, democratization and modernization of the country as well, are actions that cannot be realized in a short-time period and require efforts in all domains. At the same time, this indefinite deadline, for implementation of its provisions, represents the main catalyst of the fulfillment of the assumed commitments. On the determination of Government in its actions and on the support of civil society depend both, the implementation of the agreement and the awards that will come after its fulfillment. As we mentioned above, the progress in the Association Agreement implementation is modest and backlogs overcome the results. Moreover, it is not sufficient only to adopt laws and elaborate new strategies of development, but also, it is necessarily to apply them efficiently into the practice. At the same time, this task requires training of a certain strong team of specialists that will coordinate the whole implementation process and will be able to negotiate a new agreement when the time comes.

The next task is the realization of reform process in the most problematic domains highlighted by the EU. This task is a complex and hard one, as it requires a range of actions to fight corruption, to reform the public administration and justice, to reform financial sector, to ensure the development of national economy and socio-political policies, to establish the rule of law etc. These are the core problems of the Republic of Moldova already for two decades. Even if these problems are domestic, for their solution EU has provided assistance within the Partnership and Cooperation Agreement, Action Plan, and at the moment, within Association Agreement. In order to solve these problems, at domestic level were developed a range of strategies and action plans, the most recent being the above mentioned Priority Reform Action Road-Map adopted in 2016.

However, there is almost no progress and EU critics continue to be tough. The reasons of this situation can be considered the lack of political will, the lack of financial resources, political and economic instability. Thus, the situation can be changed once these reasons will be removed. At its turn, the realization of the required reforms will not only domestically consolidate the Republic (not only at political and economic level, but also at the social level, as reforms will have impact on social policies, labor market, education etc. as well), but, undoubtedly, will contribute to the increase of country's credibility among European partners.

Speaking about the Transnistrian conflict, it affects the whole country and requires a peaceful and sustainable resolution. Government of the Republic of Moldova applies the "small steps" approach in conflict resolution and it has some positive

results as re-establishment of contacts between the Moldovan authorities with the leaders from Tiraspol, creation of working groups on certain important packages of social and economic issues, development of 5+2 negotiation format etc.

Generally, the best scenario of Transnistrian conflict settlement is considered to be the Europeanization and democratization of the both banks of river Nistru. In this context, a very important role in the Europeanization of the Transnistrian region the economic dimension, taking into consideration that Transnistrian exports to the European Union were conducted under the Autonomous Trade Preferences regime, according to which companies from the region could deliver goods to the EU market in a duty-free regime, within the quotas set for the Republic of Moldova. Later, within Eastern Partnership, the EU Moldova Association Council adopted the decision to apply provisions of the Association Agreement covering trade-related issues (the DCFTA) to the entire territory of Moldova from 1 January 2016. [10]

Therefore, the decision confirms that the Autonomous Trade Preferences regime applied to companies from the left bank of the Nistru has been cancelled, and the DCFTA extended to Transnistria at current stage. In this context, Moldovan authorities should create conditions for the transition for the Transnistrian region, while the last one will adjust its policy accordingly to EU standards. So, the DCFTA could become a good, even if difficult, way of rapprochement of the two banks of river Nistru.

At its turn, the consolidation of the civic society's role in monitoring and realization of the European integration process of the Republic of Moldova becomes an essential one. For a long time the Moldovan civic society was not implied in the European integration process, as the Government was, and continues to be the main actor in its implementation. However, today, have been appeared some important segments of civic society, as result of instability in the country, and this fact have contributed to its activation in European integration process, especially with the foundation of the EU-Moldova Civil Society Platform within the Association Agreement between EU and the Republic of Moldova. The platform, allows civil society organizations from both sides to monitor the implementation process of the Association Agreement and prepare recommendations to the relevant authorities both in the Republic of Moldova as well as in the European Union.

As result, was reflected the position of civic society regarding the implementation of the EU-Moldova Association Agreement through the joint declaration of EU-Moldova Civil Society Platform. According to this, the platform members, besides other important statements, emphasize that a broad and deep reform process is a precondition for Moldova's political association and economic integration with the EU and recall that the Platform shall be informed of the decisions and recommendations of the EU-Moldova Association Council, and look forward to regular contacts with representatives from the Parliamentary Association Committee and the Association Committee, including the created sectoral Subcommittees. [11] In

this way, the increased role of civic society will contribute to the transparency and better coordination of the European integration process of the country.

Finally, the social cohesion and promotion of the information campaign for the population have a great importance as the Moldovan society remains be divided and still poorly informed about the European integration process. Thus, National Human Development Report of 2012 (but the findings are valid for 2016 as well) clearly shows that the Moldovan government needs a better strategy to inform the public regarding Moldova's European integration vector in order to consolidate the people's support. One of the most striking findings of the survey is how much people's expectations and beliefs diverge regarding the European integration process. Some of the findings should be of concern for the Government.

So, about half of the Moldovan population is not able to describe at least in broad terms the current integrationist status of their country. Only 36 percent of the people said that Moldova is neither part of the EU nor the Customs Union but Moldova wants to join the EU. Another example reflecting how poorly informed citizens are is the fact that more than 62 percent of Moldavians believe that currently the Republic of Moldova is negotiating with the European Union the country's accession to the EU, while 54 percent believe that a topic of discussions between Moldova and EU is the possibility of legal employment of Moldavians in the EU. In fact, none of the two topics are currently being discussed between Moldova and the European Union. More than 39 percent of the citizens surveyed recognized that they are rather uninformed about Moldova's European integration process, while 23 percent said they are poorly informed. [12, p.45]

Researches underline thatit is critical, at this stage, that every citizen be involved in the social, economic and political life in order to perceive and know the essence of change, new regulations, rights and responsibilities they have. This can be accomplished by: developing an effective and multidimensional communication strategy with the public; a massive information campaign concerning the essence of reform, the progress made, legislative changes carried out, practical implementation; developing communication tools, or using the existing ones to spread information concerning values, principles, European standards and their correct explanation;promoting, as actively as possible, the results of social, infrastructural, economic and environmental project carried out with the support of the EU;facilitating access to information regarding the activities of the EU and EU member states in the Republic of Moldova;communicating, promoting and explaining the benefits and disadvantages of European integration and other integration models; and setting up platforms for communication, discussion and training concerning the reform process, domestic and foreign policies of the state.[13]

Yet, there are some positive evolutions in this field, as civic society realize studies regarding the situation European integration of Moldova, some specific web sites as infoeuropa.md and europa.md work successfully and several centers of

European information activate. Also, web-sites of the Moldovan Government provide complex information about the latest evolutions in the EU-Moldova relations. However, it is necessary to be elaborated a European information strategy that will permit to inform different target groups of Moldovan society and provide not only general data, but also explain different aspects of European integration of the Republic.

In this way, it can be concluded, that in order the European integration of the Republic of Moldova be successful, should be realized all highlighted tasks. Republic of Moldova should be build the "Europe" at home, fulfill the assumed commitments and re-win the trust of EU. This will require the efforts of all political forces and of entire society as well.

Bibliography:

1. Activity Program of the Government of the Republic of Moldova *„European Integration: Freedom, Democracy, Welfare" 2009-2013*, available at: http://www.mf.gov.md/en/node/7581 (accessed 12 April 2016)
2. Action Programme of the Government of Republic of Moldova for 2016-2018/, available at**:**http://www.gov.md/en/advanced-page-type/government-activity-program(accessed 22 May 2016)
3. Association Agenda between the Republic of Moldova and EU, 2014, available at: http://www.mfa.gov.md/img/docs/Agenda-de-Asociere-RO.pdf (accessed 20 May 2016).
4. Association Agreement Moldova-EU Implementation, 2014, available at: http://www.mfa.gov.md/implementarea-aa/- (accessed 18 May 2016)
5. Groza, I. Analiză tematică privind ultimele evoluţii ale dialogului RM-UE în contextul implementării Acordului de Asociere, 2016, available at: http://ipre.md/portfolio/analiza-tematica-privind-ultimele-evolutii-ale-dialogului-rm-ue-in-contextul-implementarii-acordului-de-asociere/ (accessed 24 April 2016)
6. Groza, I.,Rusu, I.and Lutenco V. Al treilea raport IPRE privind monitorizarea implementării Acordului de Asociere RM-UE (noiembrie 2015-martie 2016*)*, available at: http://ipre.md/new/index.php/2016/04/28/al-treilea-raport-ipre-privind-monitorizarea-implementarii-acordului-de-asociere-rm-ue-noiembrie-2015-martie-2016/ (accessed 24 April 2016).
7. EU Council conclusions on the Republic of Moldova, 2016, available at: http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/15-fac-moldova-conclusions/(accessed 24 April 2016)
8. Acţiunile incluse în Foaia de parcurs au fost realizate în proporţie de 77 %, available at: http://gov.md/ro/content/actiunile-incluse-foaia-de-parcurs-au-fost-realizate-proportie-de-77 (accessed 30 June 2016)
9. Groza I., Rusu I., Ghileţchi E. Raport Anual IPRE privind monitorizarea implementării Acordului de Asociere RM-UE (1 iulie 2016). IPRE, 29 iulie 2016, available at: http://ipre.md/new/index.php/2016/07/29/raport-anual-privind-monitorizarea-implementarii-acordului-de-asociere-rm-ue-1-iulie-2016/ (accessed 15 July 2016)

10. Secrieru S. Transnistria Zig-zagging towards a DCFTA . Policy Paper, nr.4 (145), January 2016, available at: https://www.pism.pl/files/?id_plik=21295(accessed 30 June 2016)
11. EU-Moldova Civil Society Platform Join Declaration, available at: http://www.csdialogue.eu/sites/default/files/joint_declaration_final.pdf(accessed 30 June 2016)
12. Aspiraţiile europene şi dezvoltarea umană a Republicii Moldova: Raportul Naţ. de Dezvoltare Umană, …EXPERT-GRUP: Valeriu Prohniţchi [et al.] ; experts: Ion Osoianu. – Ch.: S. n., 2012
13. Bucataru V. Lack of effective communication strategy on European vector: whim or necessity? In Moldova's Foreign Policy Statewatch, Issue 58, January 2013

REPUBLIC OF MOLDOVA BETWEEN NATION STATE BUILDING AND ETHNIC DIVERSITY ARMONIZATION: A RETROSPECTIVE*

PUTINĂ Natalia,
PhD in political sciences, Coordinator researcher
Head of S. L."Sociology of Politics"
Moldova State University

The Republic of Moldova lived through two decades of independence. In these circumstances, the assertion of the national state has the irreversible consequences. Meanwhile the political situation in the country is unclear and duplicitous. Political dynamics of the Moldovan state was deeply influenced by the ethnic factors. Most of the current problems of transitional macro level essentially for the particular interests related to national identity, the nature of socio-political relations, relations goal-means mentality and descend from the totalitarian Soviet regime. Soviet state was not in fact a nation-state but centralized multiethnic state in which statehood nations have a formal character. The fight against the Soviet Union took the nationalist shape with popular support on behalf of the nation, especially in the Baltic republics, Russia,Ukraine, and Moldova. Thus, nationalism was a restructuring tool used by democratic movements and political elite as perpetual evidence of national identity and mobilizing principle of self-identification.

Keywords: ethnical politics, national state, ethnic minority, statehood

In the Republic of Moldova to build the national state, with a diverse population according to ethnically cultural aspect was quite difficult. It should be mentioned that the "national" attribute is not identical with the "ethnic" category because, to the foundation of the Moldovan statehood serve not only ethnic Moldovans - the majority population, but also the representatives of all other ethnic groups from the country. Domestic political scientist V. Saca, reflecting about the Moldovan transition, asserts that the biggest paradox of Moldova is the fundamental element - "nation-state" which does not real work, because of its full lacks of sovereignty. The divisions of national identification interests and historical identities of the ethnic groups, within in the forming state, plus strong positions of the totalitarian mentality and behavior in its construction, led to serious instability and conflicts [26]. In this context, I. Munteanu approached in his article "National State: discourse of the legitimacy", that for the moment, only the state can be able to integrate in political terms a stable community of people to join in the international community. Obviously, the concept of nation-state

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

assumption is not based just on "strict cultural-linguistic and religious cohesion", but also is the ability to provide answers to questions regarding the consensual diversity [19, 11].

Moldova's statehood building focused on two major issues:

a) building a modern democratic state to represent the general interests of society by creating fundamental legal and institutional mechanism regarding the state existence,

b) formation of the Moldovan people, its sovereignty carrier under a multinational, a task that proved to be more complicated than the first.

The ethnic composition of the population of any country with significant minority groups, and attempts to assess the quantitative and qualitative relationships between natives' people and ethnic minorities, have always been considered a difficult and delicate issue. A significant impact is the issue regarding the dynamic nature of political and legal status of national minorities. At the first moments of ethnic legal frame development and improvement, there was not a coincidence with the specific interethnic relationships and possible conflicted risks and, on the other hand, was make by a fundamental disagreement regarding the final goal [8, 6]. Since its independence, the Republic of Moldova has faced with many of the common problems for the entire post-Soviet space: economic decline, political turmoil, ethnic disagreements and uncertain relations with some neighbor states. This process was perform simultaneously by implementing the complex transformations in order to create governing institutions of the state and fundamental bases of democracy and market economy [24].

The international academic opinion regarding the creation of new democratic states tends to give the complex explanations of the political process here. Some authors describes the process of democratization of these countries "as a triple transition" by: democratization, economic liberalization and "state-building" [21] in contrast to the "double transition" of post-authoritarian states from Southern Europe and Latin America. At the same time, this political process from the Republic of Moldova has four dimensions characteristic, which involves both such elements as: democratization, economic liberalization and "state/nation-building" [13, 128]. On the other hand, it also mentioned about an "Imperial", transition marked by reminiscences of the Soviet ideology [13]. As we see, the new state tasks of the Republic of Moldova were quite complex and difficult, which delayed the transition period to be passed and led to a manifestation of the unique events for the state from the post-communist space.

According to the active mobilization of public policy, promoted by the Soviet Union in order to internationalize the plurality of nations located on the territory, after its collapse, many republics, including the Republic of Moldova became one of the states with a high percentage of national minorities. The author I Casu taking into consideration the quality of the recently described Moldovan political process, - describes the necessity of the de-Sovetization for our country in economic, political or

military spheres, will be a necessary precondition for Europeanization. However, post-Soviet Moldova needs a priori or simultaneously southeastern Europeanization versus Europeanization itself. Our country has felt the need for a strategy of de-Sovietization and de-communization because of lack of the benefits and outcomes of transition, comparing with the Baltic countries [3, 242]. Throughout the former Soviet Union where the communist regime were exploited the nationalism, has been catalyzed the development of xenophobia, the national minorities have suffered the consequences of that process. Soviet regime tried to dispossess the nations and ethnic communities' sense that was absorbed by it, under color of care to develop and protect their cultures [19, 110].

Previously, there were exposed opinions regarding the democratic evolution of Moldavian political process as objective and conscious action, but on the other hand, the democratization of our country could be explained trough the "pluralism by default" paradigm conceived, as a Soviet legacy. "Pluralism by default" refers to a situation where the political competition increases, not as a result of the institutionalization of civil society or opposition, but rather as a state of polarization and fragmentation of political elites as well, and as an indicator of the inability of the state to monopolize political control [31].

The Republic of Moldova can be viewed as a difficult and controversial case in exercising its statehood. This state became known for the international community due to the existence of ethno political changes that have influenced the elements of the political system. We are referring here to the two conflicts in southern and eastern republic (Comrat, Tiraspol), which contributed to the emergence of secessionist movements and the creation of autonomous republics with the illegal status. However, these fighting movements for external self-determination have determined the political inability to manage the ethno-political differences of a newly created multinational state [23]. German sociologist and philosopher R. Darendorf approached in the context of the democratization of Eastern Europe: "The more homogeneous is country, the greater are the chances to develop the democratic process. The state with a diverse ethnic structure will prioritize issues related to the territorial integrity, ensure law and order, less will be concerned about the issues of the democracy itself" [32]. These reflections of the scientist are rightly, and described the realities of the Republic of Moldova.

The identification of determinatives regarding the ethno political processes in the country has become a research problem for those interested in studying the former Soviet space. In this context, the author W. Crowther mentions three factors: the foreign policy issues, the domestic political factor and duplicitous character of the identity of natives.

According to T. Gurr, internal political situation of the states cannot be regarded as exclusive and unequivocal primary cause of the contradictions. The international

factors obviously lead to the appearance of the conflict or complicate the efficient and rapid solving of them [10].

The external factor is most often approached in the literature, as one determinative in the evolution of political and ethno political processes from the Republic of Moldova. However, for many researchers the Republic of Moldova is an area of study, both in terms of identity politics, and the identity impact in establishing the external relations of the state [12]. The genesis and impact of external factors upon the Moldovan political life are focused on the several key points: geographical determinism, demographics and ethnic minority groups relations with their ethnic homelands, geopolitical factor.

Taking into consideration the historical context, both during before soviet era and in the Soviet period an important role were played by the interethnic relations, which determined the orientation and direction for the mobilization process in the Republic of Moldova. The inter-community tensions are often characterized by the relationship between the ethnic communities and the nation state. The fundamental problem consists in the way of establishment of the relationship between the community and the state. Local researcher E. Anghelasserts that "in the state with many ethnic segments cohabitation, the state is led undoubtedly by the majority nation" [1, 10]. At the same point of view M. Smith expresses that "a political order designed to ensure unity and stability in a society characterized by the multicultural pluralism cannot be based only on the subordination of another cultural segment of society" [29]. He also is skeptical about the development of democratic governance in the divided societies with the ethno-cultural aspect, because of many ethnic conflicts provoked by the ethnic groups [27, 26], and there is an additional approach of E. Gellner that asserts the impossibility of existence to a third cultural pluralism apart, except the inclusion or creating national state [9]. Like E. Gellner, W. Kymlicka says that states are quite biased in defining titular culture, characterizing the majority rule trough the term of cultural hegemony, expressed in particular by the prevailing official language/state, national symbols and historiography for majority holding [15].

These skeptical judgments about the impossibility to achieve the democratic principles in the ethnic pluralism was criticized by some authors who proposed less radical solutions for stability of the national-divided societies by implementing the regulatory policy strategies. These strategies can be divided two main tools: an approach based on constitutional and institutional design of the consociated democracy, federalism and autonomous regions, the second approach is based on the "diversify the group rights" [16]. In this context, the entire conglomerate of post-Soviet authors notes that the Republic of Moldova had the most balanced policy for the multi-ethnic character recognition, and in some respects it was quite liberal [7, 38], by adopting the legal and institutional structures and promoting the collective rights of minorities.

We agree with the idea that a unmanaged plurality can deprive the state of its role as the main arbitrator within ethno cultural sphere because, despite the fact that the state uses political homogenization and unification of ethno cultural sphere, most plural societies face with the ethnic division (ethnic cleavage). There is no regime interested in the unlimited multiplication of ethno-cultural diversity but the problem of the ethno cultural and political boundaries is closely related to the social class - identification. It should be mentioned that the multiculturalism policy is based on the rational foundation; its main purpose is to get to the compromise, of the peaceful coexistence of all citizens and to preserve the territorial integrity. At the same time, the multiculturalism needs to be implemented by the abstract or ideal principle of the social organization through the measure and rationality [33, 37]. Thus, we asserts that the Moldovan state authorities demonstrated at the primary and training phase an inability, and lack of the experience in managing its ethnic complexity. In some cases the governors just were emphasized the civic and multiethnic character of the state, therefore they were created the anxiety among the minorities [11, 357].

Another determinative of the political process in the Republic of Moldova, as we previously mentioned, was the duplicitous nature of national identity of the titular nation. Although the Republic of Moldova was not previously existed as an independent state (in the existing territorial limits),Ch King asserted that, "the Republic of Moldova has produced the most famous national movements during the period of perestroika". In fact, this is the only successor state of the USSR, where the native population is divided by belonging to the essence of culture, language and history [12]. Dialogue between the political forces that support this duplicity was a crucial early declaration of sovereignty, but is also present in the discourse of politicians today. Masses attitude vis-a-vis these issues have played a decisive role in the Moldovan transition, starting with the anti-Soviet mobilization and continuing with the consolidation of the regime "moderate ethnic" inherited from the Moldavian Soviet Socialist Republic [6].

It should be noted that split of the the country emerged and developed in accordance with the political principle not to the ethnic groups, at that time in the Republic of Moldova, were present two political powers, two systems. Thus, the attitude towards union with Romania to Moldova's population split unionists and partakers of independence, which contributed to the activation and strengthening separatist forces in southern and eastern Moldova. The mobilization trend analyzes Gagauz and Bulgarians, and other similar type actions performed on the eve of the Soviet collapse and so far, is represented by facts and interesting documents, but full of all sorts of expenses and myths, overcome and dispel which proves to be a quite complicated task for specialists [30].

Returning to the issue of ethnicity, the researcher Ragin Ch. identifies three reasons/major goals of the ethnic mobilization phenomenon: development, competition, reactionary [25]. Although his theory was formulated in the context of

mobilizing the non-titular ethnic groups, it can be applied for the permanent population. For example, the ethnic mobilization intensified in some plural societies when population of the titular groups and non-titular competed for the same rewards, such as language status and dominance in the territory. In the Republic of Moldova to the national liberation, movements stood a competitive reason, focused around the language policy. Thus, the titular nation's attempt to make officially the native language provoked resistance from the national minorities [28, 151]. The status of ethnic relations in the country threatened the process of statehood formation and consolidation. The ethnic mobilization of majority population generated the "reactionary nationalism" by the representatives of national minorities and caused the involvement of external forces such as Russia. Despite of the ethnic conciliatory policy promoted by the government the trend of institutionalization of its political structures hit growth potential resistance from the separatist movements [4, 324-325]. At the same time, both Moldovan and Gagauz through emancipation movement tended to improve their status quality. Ch Ragin's theory, related to the ethno political events that took place in this area is fully recovered.

The development of post-Soviet Republic of Moldova is required to be considered for several reasons: national mobilization processes and the creation of the state of the majority population, reactionary nationalism of ethnic minority representatives, external actors' perceptions about their ethnic diaspora in the new social and political order; applied strategies in order to solve the ethno political conflict. These conflicts were analyzed through different approaches and were characterized by the following marks: ethnic or regional, mass or elite [2, 4]. If Gagauz conflict has the ethnic roots, then Transnistrians have justified their separatism by the regional principles [28, 151]. In the Republic of Moldova the argument of the generated conflicts is made by the convergence of three other factors: hostility masses, radical political leaders and ethnic security dilemma [2, 4]. If the opinions expressed above Moldovan politics versus minority is balanced, overthrowing the normality multiethnic by conciliators following gestures of the President M. Snegur, through adopting the so-called "zero option" for citizenship and the decreasing popularity of the Popular Front [17].

Further, we propose to evaluate the impact of Moldova ethnic politics, based on analysis of the evolution of its legal framework. We must recognize that *the legislative process in the regulation of minority rights* was a difficult one, generating discontent reactions, both from titular nation representatives and national minorities.

The first significant piece of legislation was the *"Law on functioning of languages in MSSR"* adopted in 1989, followed by the "Declaration of Independence of the Republic of Moldova" of 27 august 1991, passed by 52 of the 130 We Moldovan MPs, including 6 of the 12 Gagauz deputies. Independence caused a real psychological shock for the national minorities, expressed with particular acuity in the Russian

residents for which Moldova's independence from Soviet citizens meant loss of status and benefits that they provide.

"Law on Citizenship" of February 24, 1992, is another important bill, which had a major impact on the population segment belonging to national minorities are treated equally in matters related to the granting of citizenship State. Unlike the Baltic States, Moldova adopted the so-called variant "zero" giving citizenship to all residents of the country, living in Moldova after the adoption of the "Declaration on the Sovereignty of June 23, 1990". A qualitatively new stage separate state policy vis-a-vis the minorities is inaugurated on July 29, 1994, by adopting the "Constitution of the Republic of Moldova", followed by a set of laws including the *"Law on the Status Special Legal Gagauzia"*, *"The law on the status of national minorities"*, *"National Policy Concept of the Republic of Moldova"*.

Since the early 90s of last century, the Parliament has repeatedly expressed the conviction of the imminence of a law of national minorities. We find that over the years, there have been numerous attempts to create such laws, but few have ended. A good example was the development and adoption of the law on the legal status of national minorities, characterized by the existence of a large number of projects:

1. The "Law on the rights of national groups MSSR", developed by the 11th Legislature of the Supreme Soviet of the MSSR and reflects the realities of the 1989-1990 years.
2. The "Law on the rights of national communities" developed by the Interethnic Advisory Board in 1992. Its basic idea is focused on providing cultural autonomy of the-municipalities where ethnic communities are no less than 64% of the population.
3. The "Law on guaranteeing the rights of citizens belonging to national, linguistic and religious groups" prepared in 1992 by the Commission of Human Rights and National Relations from the Parliament. The project had a relatively concise text, placed in the 19 articles.
4. The "Law on the Rights of National Minorities in the Republic of Moldova", prepared in 1992 by Deputy A. Lisetschi. The project was characterized by an excess of guaranteed rights granted to the minorities against the majority population, the degree of positive discrimination that were promoted was quite pronounced.
5. The "Law on the Rights of Persons belonging to national minorities", produced in 1994. It includes the status of state language to the Russian language, which would come in conflict with the law, but also with the Constitution [22, 151-152].

From the account given above, we can conclude that the legislative authority of the Republic of Moldova has been a long-standing dilemma in terms of outlining ethno-cultural groups ‘status living on our territory. Tense situation to the interethnic relations in the 90s made difficult and tendentious legal definition of these ethnic segments therefore legislator over time were using the different formulas: the national groups, national communities, citizens belonging to national, linguistic and religious groups, persons belonging to national minorities. Controversial was the issue of the

volume and content of their rights, on the one hand were meant to protect ethnic diversity, but on the other hand, were not to diminish rights of the majority population.

Finally, with a big delay, an act specifically to regulate the status of minorities in Moldova was adopted in 2001. Thus, the *"Law of the Republic of Moldova on the rights of national minorities and the legal status of their organizations"*, adopted on 19 July 2001 completes the legal framework in this area. While drafting this law has undergone quite long and difficult, it has not found a positive appreciation among the researchers who characterized it as a plagiarism of *the "Law on languages spoken in the Moldavian SSR"*, demonstrating once again the "politicized" character of the legislative framework [1, 11].

On the December 19, 2003 was adopted the *"Law no. 546-XV on ratification of concept of the national policy on the Republic of Moldova"*. This document contains a number of the principles, priorities and tasks regarding the integration and consolidation of multicultural and multilingual nation of Moldova. The political significance of this legal act consists in the general principles, which the public authorities should guide in order to develop the diversity and national identity. The researches related to the evolution of the legal framework for the management of inter-ethnic relations derived in this paper allow us to identify that the ethnic policy of the Republic of Moldova has two qualitatively different stages, so the special manner in which were perceived the essence and causes of the political ideological conflict, and by its applied processes:

At the first stage, conventional period between 1989 and 1994 (February), the legislation regarding the national minorities in the Republic of Moldova was adopted in strict compliance with the human rights and fundamental freedoms without exception to the ethnic origin, language, sex or religion, as they are set in the international legal documents. *The second phase* started after the parliamentary elections on the February 1994, it was marked by the deviations from the requirements and recommendations of the Council of Europe, by admitting internal borders drawn on the ethnic criteria and the beginning the federalization process of Moldova [8, 8]. The character of the legal system to regulate the minority rights as well as the old mentality to perceive those rules were generated the destabilized interethnic relations.

Undoubtedly, the reality request for political expression and harmonizing of the legal framework regarding the regulation and harmonization of interethnic relations in all spheres and levels of social activity, life and aspirations of the population of each individual and in accordance with the requirements of the new realities. The social practice and the rigors of time determineto adopt and implement a set of legal acts, on the one hand oriented to the regulation and normalization of interethnic relations, and on the other to strengthen the cohesion and unity of the whole people, in a common and indivisible homeland space for all citizens of Moldova [18, 195].

If the mid-1990s, brought to the Republic of Moldova the progress to the political process democratization, despite that fact the democratic rules began to

institutionalize, is too soon for our state to be consider a "strengthened democracy" [5]. The various national minorities that live on this territory ethno political mobilizing have used the powers of democracy, but their way to promote the interests of their community often comes into conflict with the priorities of democratic consolidation [27, 12]. The German researcher C. Neurkirch appreciates the Moldova's efforts towards democratization, but at the same time, the author is concerned about the minimum opportunities of economic development, stability and prosperity, as long as the Transnistrian conflict will not be resolved [20, 90].

Obviously, the regulation of interethnic relations, harmonization and their reclamation can be successful only if the state is really a main instrument of unity within the ethnic variety, constituting the fundamental premise of effectively solving all other problems of coexistence for the ethnic groups in a multiethnic society. Perception of the state as promoter of the interests of all ethnic groups inhabiting is the primordial ethnic cohesion and free affirmation of each human individual. When it is anchored within a single ethnic community aspiration, above the whole society, sustainable development perspective can be questioned or even in danger.

Bibliography:

1. Anghel E. LegeaRepublicii Moldova cu privire la drepturile minorităţilor naţionale: întredezideratşirealitate. In: Minorităţile naţionale şi relaţiile interetnice. Tradiţia europeană şi experienţa noilor democraţii pentru Moldova. Vol. I. Iaşi: Pan Europe, 2002.
2. Cash J. Whose House is Moldova? Hospitality as a Model for Ethnic Relations. Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2004.
3. Caşu I. Nation Building in the Era of Integration: The case of Moldova. In: Konrad Jarausch and Thomas Lindenberger (eds.) Conflicting Memories in European History. Oxford: Berghan Books, 2007.
4. Chinn J., Roper S.D. Ethnic Mobilization and Reactive Nationalism: the Case of Moldova. In: Nationalities Papers, 1995, Vol. 23, nr.2.
5. Crowther W. Ethnic Politics and the Post-communist Transition in Moldova. In: Nationalities Papers, 1998.
6. Crowther W. The Politics of Democratization in Postcommunist Moldova. In: Democratic Changes and Autoritarian Reactions in Russia, Ucrain, Belarus, and Moldova. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
7. Danelson R. Moldova, Minorities and the International Community. Advanced Social and Political Research Institute. University of Latvia, 2008.
8. Enciu N. Populaţiatitulară a Republicii Moldova faţăînfaţă cu minorităţilenaţionale. In: Arena Politicii, 1998, nr.4(16).
9. Gellner E. Naţiunişinaţionalism. Noi perspective asupratrecutului. Un model teoretic de analiză a naţionalismului. Oradea: EdituraAntet, 1997.
10. Gurr T.R. Minorities, Nationalism, and Ethnopolical Conflict. In: Crocker Ch. A., Hampson F.O., Aall P. (eds.). Managing Global Chaos. Sources and Responses to International Conflict. Washington D.C.:United States Institute of Peace, 1997.

11. King Ch. Making Time in the Middle Ground: Contested Identities and Moldovan Foreign Policy. In: Journal of Communist Studies and Transition Politics, 2003, Vol 19, issue 3, p. 60-82.
12. King Ch. Moldovan Identity and the Politics of Pan-Romanianism. In: Slavic Review, 1994, Vol. 53, no.2.
13. Kuzio T. History, Memory and Nation Building in the Post-soviet Colonial Space. In: Nationalities Papers, 2002
14. Kuzio T. Tranzition in Post-Communist States: Triple or Quadruple? In: Politics. York University, Ontario, Canada, 2001.
15. Kymlicka W. Multiculturalism Citinzenship. Oxford: Clarendon Press, 1996.
16. MacCarryJh., O'Leary B. (eds.) The Politcs of Ethnic Conflict Regulation. Routledge, Canada-USA, 1993.
17. Meurs W. Moldova ante portas: the EU Agendas of Conflict. In: Management and Wider Europe. La Moldavie ante portas: les agendeseuropéens de gestion des conflitsetl'initiative 'Europe élargie. Munich, 2004.
18. Moraru V., Roşca A., Varzari P. PutereapoliticăşicoeziuneasocialăînRepublica Moldova din perspectivaintegrăriieuropene, Chişinău 2010.
19. Munteanu I. Stat naţional: discursullegitimităţii. În: Arena Politicii, 1998, nr.4 (16).
20. Neurkirch C. Coming closer to a solution in Moldova? In: Helsinki Monitor, vol.14, nr.4, 2003.
21. Offe C. Capitalism by Democratic Design? In: Democratic Theory Facing the Triple Transition in East Central Europe. Social Research nr. 58 (4), 1991
22. Pătraş E. Minorităţilenaţionale din UcrainaşiRepublica Moldova: statutuljuridic. Cernăuţi: EdituraAlexandrucel Bun, 1999.
23. Protsyk O. Federalism and Democracy in Moldova. In: Post-Soviet Affairs., 2005, Vol 21, nr.1, p.72-90.
24. Protsyk, O. Nation-Building in Moldova. In: Suszycki A., Karolewski P. Nation and Nationalism: Political and Historical Studies. Wroclaw: WroclawskieWydawnictwoOswiatowe, 2007.
25. Ragin Ch. The Comparative Method. Berkley: University of California Press, 1987.
26. Saca V. Intereseşirelaţiipolitice: dimensiunitranzitorii. Chişinău: CE USM, 2001.
27. Salat L. Multiculturalismul liberal: bazele normative ale existenţeiminoritareautentice. Iaşi: Polirom, 2001.
28. Sato K. Mobilization of Non-titular Ethnicities During the Last Years of the Soviet Union: Gagauzia, Transnistria, and the Lithunian Poles. In: ActaSlavicaIaponica, 2009, Tomus 26.
29. Smith M. G. The Plural Society in the British West Indies. Berkley and Los Angeles: University of California Press, 1965.
30. Ţveatcov N. ProblemasoluţionăriiconflictelorpoliticeînRepublica Moldova (cazul UTA „Gagauz-Yeri" şiTransnistriei). Teză de doctor înştiinţepolitice. 2009.
31. Way L. Pluralism by Default in Moldova. In Journal of Democracy, 2002.
32. Дарендорф Р. Дорога к свободе: демократизация и её проблемы в Восточной Европе. In: Вопросыфилософии, 1990, № 9-10.
33. Смирнов А.Н. Этничность и культурный плюрализм в контексте государственной политики. In: Полис, 2005, № 4.

MECANISMUL ŞI RITMURILE MODERNIZĂRII SOCIOPOLITICE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESELOR INTEGRAŢIONISTE

SACA Victor,
Prof. univ., dr. hab.
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

The article covers the main aspects of socio-political modernization of the Republic of Moldova in the context of integrationist processes. A special attention is paid to the mechanism of modernization and to its components: the level of knowledge, habits and transformation experience, political will, ability and continuity in reforms promotion. The mechanism is analyzed through the particularity of the RM society in transition.

A special part of the article refers to the eurhythmy as a key factor of stability and efficiency of democratic modernization mechanism. Also, the author analyzes the main features of the rhythm factor considering modernization as a process.

Keywords: socio-political modernization, democratic modernization, mechanism of modernization, modernization rhythms, democratic transition, socio-political transformations, integrationist processes

Problematica modernizării sociale în general şi a celei politice în particular are o importanţă majoră în condiţiile societăţii moldoveneşti în tranziţie spre democraţie. Anume factorul modernizării se impune drept criteriu principal de analiză a unor transformări cantitative şi calitative de o înaltă semnificaţie, care exprimă într-o manieră concentrată quintesenţa tranziţiei democratice, evoluţia acesteia de la idee, concept şi proiect la activitate practică. Actualitatea acestei tematici este consemnată în mai multe publicaţii din ţara noastră[1]. Ea a crescut în ultimii ani odată cu intensificarea proceselor integraţioniste, în special cu parafarea, semnarea, ratificarea iar în prezent şi cu implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană. Procesele în cauză, deşi se desfăşoară anevoios, prin salturi înainte şi alunecări înapoi, prin turbulenţe valorice la capitolul reformării sociale şi asimilării standardelor europene, întruchipează în sine scopul şi obiectivele modernizării sociopolitice, dar şi măsurile, tehnologiile de realizare a lor, activităţile propriu-zise şi rezultatele reformării.

În baza unor sinteze de opinii ale tranzitologilor contemporani, existente în literatura de specialitate, *modernizarea politică reprezintă un proces complex de transformare a calităţilor sistemice a vieţii politice, a funcţiilor instituţiilor sistemului politic în condiţiile tranziţiei de la societatea tradiţională la cea modernă.* Conform acestei definiţii distingem o serie de trăsături esenţiale ale modernizării [2]:

- desfăşurarea modernizării politice de la forme simple de organizare a vieţii politice la forme compuse, printr-un proces complex şi contradictoriu de diferenţiere structurală a instituţiilor politice, a funcţiilor şi rolurilor sociopolitice ale acestora;

- creşterea capacităţilor structurilor diferenţiate ale sistemului politic de a se conforma cerinţelor inovării, necesităţilor de adaptare la noile condiţii de funcţionare, la diversele riscuri ce apar în calea modernizării, fapt care devine posibil de realizat odată cu raţionalizarea puterii, cu dezvoltarea şi perfecţionarea continuă a statului de drept;

- participarea crescîndă în procesul politic a diverselor segmente sociale şi a indivizilor în parte, pe calea dezvoltării pe nou a partidelor şi mişcărilor politice, a grupurilor de interese, ca condiţie indispensabilă de organizare şi reglementare a acestei participări;

- asigurarea legitimităţii elitelor noi, moderne şi respectiv slăbirea legitimităţii elitelor tradiţionale ca necesitate de transformare pe nou a structurilor tradiţionale, dar şi de creare şi dezvoltare a unor structuri, care să ofere posibilităţi reale de diversificare a rolurilor politice, de implicare reală a maselor în procesul decizional;

- crearea şi dezvoltarea unei birocraţii raţionale care să monitorizeze şi să realizeze în modul cel mai bine posibil obiectivele modernizării;

- caracterul ambivalent al modernizării politice, fapt ce rezultă din înseşi turbulenţa acesteia, din bifurcaţiile sale cu semnificaţie dihotomică atît continuă, cît şi discontinuă, atît echilibrată, cît şi dezechilibrată;

- natura mixtă a modernizării politice, în sens că ea se manifestă în combinaţii diferite (uneori ciudate, în special în tranziţiile tărăgănate de tipul Republicii Moldova) cu elementul tradiţional.

Atare trăsături depind direct de starea generală a mecanismului modernizării, de caracterul acestuia, de capacităţile actorilor de a iniţia, organiza şi realiza procesul transformator. *Mecanismul modernizării democratice reprezintă în viziunea noastră sistemul modalităţilor şi mijloacelor de organizare politică, economică, socială etc. a societăţii, orientat spre reformarea şi dezvoltarea acesteia, spre eficientizarea parametrilor ei instituţionali, structurali, normativi şi funcţionali.* Elaborarea şi funcţionarea mecanismului dat sunt determinate de complexitatea condiţiilor obiective şi subiective, îndeosebi de gradul maturităţii acestora din urmă, precum şi de corelaţiile dintre ceea ce este obiectiv, pe de o parte, şi subiectiv, pe de altă parte. Un rol decisiv în aceste corelaţii complexe şi respectiv, în funcţionarea mecanismului modernizării democratice revine următorilor factori:

1) Gradului de cunoştinţe acumulate în domeniu modernizării;
2) Existenţei *de facto* a deprinderilor, experienţelor transformatoare;
3) Manifestării voinţei politice a actorilor de a iniţia, susţine şi implementa obiectivele modernizării;
4) Acumulării de către actori a gradului necesar de iscusinţă şi abilităţi reformatoare, care să corespundă rigorilor modernizării;

5) Atitudinii adecvate faţă de ceea ce este tradiţional şi ceea ce este nou în modernizare, îmbinării raţionale a acestora pentru binele comun a tuturor segmentelor sociale;
6) Asigurării continuităţii în realizarea reformelor democratice.

În conformitate cu practica modernizării statelor postcomuniste de aproape două decenii şi jumătate mecanismul transformărilor democratice de aici are atît aspecte comune, cît şi deosebiri. *Comun* pentru majoritatea acestor state este:

1) Deficitul de cunoştinţe noi la etapa iniţială a tranziţiei (actorii în majoritatea lor vin cu cunoştinţe vechi din regimul vechi, dar în mod paradoxal se declară partizani ai reformelor noi), cunoştinţe strict necesare modernizării ca proces.
2) Deficitul de experienţă proprie transformatoare, de deprinderi de a susţine şi promova la nivelul cerinţelor timpului proiectele modernizării.
3) Dominarea mentalităţii eterogene (autoritare-democratice) la actorii implicaţi în procesul decizional al reformării.
4) Ajustarea deseori incoerentă la condiţiile naţionale a experienţei străine în domeniul modernizării.
5) Lipsa frecventă de consecvenţă, de logică în activitatea de promovare a reformelor de la o etapă la alta a modernizării.

Astfel, constatăm că mecanismul modernizării sociopolitice în spaţiul postcomunist (îndeosebi postsovietic, excepţie ţările Baltice) nu dispune îndeajuns de substanţă transformatoare, substanţă a modernităţii. Totodată, acest mecanism duce lipsă de integralitate de conţinut, fapt demonstrat elocvent de discordanţele dintre elementele de bază ale formulei actorului politic *„a cunoaşte , a fi iscusit, a acţiona ”.* Necorespunderea între a cunoaşte, a fi abil şi a acţiona în mod hotărît în procesul reformării sociale face mecanismul modernizării să fie unul preponderent deficitar, instabil. De exemplu, discordanţe între elaborarea, implementarea şi controlul asupra implementării reformelor în condiţiile Republicii Moldova atestă o situaţie de tărăgănare a procesului reformator.

Cu referire la *deosebiri,* mecanismul modernizării sociopolitice din ţările postcomuniste reflectă situaţii complet diferite la capitolul cine iniţiază transformările, care este caracterul acestora în contextul corelării voinţei politice a celor de sus cu susţinerea celor de jos, şi viceversa. Dacă în ţările din Centrul şi Estul Europei modernizarea a fost iniţiată de jos şi susţinută *ipso facto* de sus, ajungîndu-se astfel la un mecanism poziţional şi funcţional mai mult sau mai puţin acordat, atunci în URSS din jumătatea a doua a anilor 80, şi în Noile State Independente de la începutul anilor 90, observăm că acelaşi proces se iniţiază de sus, rămînînd a fi prezent mai mult în aria politică, fără a avea un impact benefic asupra vieţii economice şi sociale şi, respectiv, fără a fi susţinut masiv din partea celor conduşi. În această ordine de idei e important a menţiona, că specificul Moldovei privind transformarea democratică propriu-zisă avea unele similarităţi cu acela din Europa Centrală şi de Est, adică modernizarea a fost iniţiată aici de jos, întrucît nomenclatura comunistă de partid şi de stat s-a arătat a fi

ostilă faţă de procesul restructurării, se împotrivea cu înverşunare iniţiativelor de democratizare venite de la Moscova. Acest fapt a generat entuziasmul maselor, apariţia mişcărilor în susţinerea restructurării. Or, în perioada imediat următoare, după destrămarea URSS, atît crearea, cît şi funcţionarea mecanismului de modernizare au fost preluate în Moldova de către cei de sus, în majoritatea lor împovăraţi de mentalitatea şi deprinderile vechi, de tendinţele autoritare ce veneau în contradicţie cu nevoile şi necesităţile celor de jos.

Un alt aspect specific al mecanismului modernizării democratice în condiţiile Republicii Moldova este tradiţionalizarea, clanizarea şi oligarhizarea lui puternică de către factorul de decizie, fapt urmărit frecvent pe parcursul unui sfert de veac de independenţă a ţării. La etapele iniţiale ale tranziţiei şi transformărilor politice, cînd dominante erau procesele fireşti ale renaşterii naţionale, pe prim plan în raport cu elementul modern se impunea elementul tradiţional. Acesta, de rînd cu aspectele sale pozitive legate de renaşterea culturii în sens larg, a identităţii naţionale, etosului naţional, avea şi aspect negativ, axat pe extreme valorice în relaţiile sociale. Un impact puternic al tradiţionalităţii de la noi se regăseşte în relaţiile de clan (relaţii frecvent întîlnite în cadrul tuturor guvernărilor de pînă acum), în cumătrismul şi nănăşismul moldovenesc, care sunt considerate antipoduri evidente ale modernităţii. Iar oligarhizarea mecanismului de modernizare, devenită manifestă de la începutul anilor 2000, în special după 2009 încoace, a transformat ţara, conform opiniei unor cercetători şi analişti, într-un stat capturat. Conflictele între oligarhi pentru dominarea sferelor principale ale societăţii (în primul rînd cea politică, cu actul guvernării, dar şi cea economică, financiar-bancară etc.) au frînat considerabil procesul modernizării, inclusiv eforturile de euro-integrare a ţării, orientate strict spre asimilarea standardelor europene, valorilor postmoderne.

Problemele funcţionării mecanismului modernizării sociopolitice a statului Republica Moldova rezultă şi din componenta ei tipologică. Avem în fond un tip al modernizării întîrziate, modernizării reflectorii, aflată mereu în perimetrul unei tranziţii tărăgănate în timp, pentru care procesele integraţioniste sunt percepute mai mult la nivel de riscuri decît de beneficii.

În cazul modernizării întîrziate de tip moldovenesc mecanismul acesteia este în mare măsură denaturat din cauza imitării neadecvate de către elita naţională a unor procese complexe ce ţin de forma sau conţinutul modernizării şi postmodernizării caracteristice ţărilor avansate. Deşi modernizarea întîrziată în cazul Republicii Moldova este considerată una de tip mixt, endogen-exogen, adică cu o bază dublă de existenţă, ea se manifestă preponderent prin împrumut de experienţă a transformării. Anume împrumutul valoric ce ţine de diferenţierea rolurilor politice, de simularea capacităţii sistemului politic de a se adapta la ceea ce este nou fără a se ţine cont îndeajuns de specificul naţional a făcut în cele din urmă ca mecanismul modernizării de la noi să devină unul deficitar. În astfel de împrejurări procesele integraţioniste nu sunt îndeajuns conştientizate de elita conducătoare, dar şi de opoziţie drept factor pro-

modernizare. Aceste procese, reeşind din realităţile zilei de azi, nu au suficientă substanţă pentru noi de a fi considerate drept catalizator al modernizării şi postmodernizării *de facto*. Deşi în ultimii 5-6 ani, în urma unor negocieri active dintre actorii decizionali ai R.M. şi ai structurilor UE, s-a reuşit parafarea, semnarea şi ratificarea Acordului de Asociere acesta necesită eforturi susţinute de a fi implementat. Or, în condiţiile cînd ţara este dezbinată în sensul larg al cuvîntului (dezbinarea elitelor, a masei, a diverselor segmente sociale, demografice, a societăţii civile), inclusiv la capitolul vectorului extern (european şi euro-asiatic) mecanismul modernizării nu poate fi unul stabil şi eficient vis-a-vis de implementarea Acordului şi în general de europenizarea ţării, de asimilarea valorilor postmoderne.

De aceea, în condiţiile cînd puterea şi opoziţia, ca instrumente de bază a transformărilor, sunt dezbinate la capitolul modernizării este necesar a reorganiza radical sau a crea din nou mecanismul lor de activitate, al conforma pe acesta cerinţelor timpului. Calea principală de a asigura stabilitate şi eficienţă mecanismului de modernizare şi postmodernizare a ţării sunt negocierile, este dialogul, în sfîrşit consensul între forţele politice implicate în procesele respective.

Un rol principal în realizarea transformărilor sociopolitice şi modernizării în general revine factorului de ritm. Anume ritmicitatea este condiţia *sine qua non* a stabilităţii şi eficienţei mecanismului modernizării democratice: economice, sociale, politice, culturale. Atare factor permite de a percepe mai bine caracterul disproporţiilor sau, dimpotrivă, a echilibrului relativ în dezvoltarea diferitor sfere. Anume aici şi nu în stabilirea formală a gradului de progres economic, tehnologic, social, sau a altor structuri luate izolat se află deosebirea principală între societăţile dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare, în tranziţie spre democraţie. Acestea din urmă nu sunt iminent societăţi sărace, de mîna a doua. Ele pot avea, iar unele au evident, realizări înalte în cultura materială şi spirituală. Însă după ritmurile de dezvoltare astfel de societăţi rămîn substanţial în urma celor dezvoltate, cu democraţie consolidată.

Trăsătura fundamentală la capitolul ritmicitate este pentru modernizarea sociopolitică a societăţii în tranziţie starea ei manifestă de bifurcaţie cînd la fel sînt posibile salt înainte şi riscul alunecării rapide înapoi. O asemenea stare poate avea nuanţe mai frecvente în unele ţări (în statele CSI) şi mai puţin frecvente în alte ţări (cele din Europa Centrală şi de Est). În acestea din urmă organele puterii de stat asigură o interdependenţă benefică între diferite structuri, elaborează şi realizează programe complexe de dezvoltare socială, care periodic sînt verificate, supuse expertizei ştiinţifice şi practice, pentru a depăşi anumite contradicţii, a face corecţiile necesare în obiectivele strategice şi tactice. Aceasta este o necesitate permanentă în vederea optimizării ritmurilor modernizării democratice, raţionalizării relaţiei între componentele modernizării.

O altă trăsătură a ritmicităţii modernizării democratice, care rezultă din starea generală bifurcă a societăţii moldoveneşti este asimetria diferitor sfere ale vieţii sociale, discordanţa manifestă ce există între structurile acestor sfere. Acest fapt este

condiţionat îndeosebi de contradicţiile între diferitele elemente din cadrul fiecărei sfere în parte: între putere şi opoziţie, între public şi privat, între factorul organizării şi factorul spontan (ordine şi haos), între raţional şi emoţional etc. În cazul imaturităţii factorului subiectiv aceste contradicţii duc la conservarea disproporţiilor intre sfere, la instabilitate valorică în toate sferele. Această stare dihotomică a diferitor sfere era frecventă în Republica Moldova şi acum zece ani, fapt consemnat de către autor în publicaţiile sale respective de atunci [3, pp. 300-386]. Dar ea este prezentă şi astăzi, fiindcă actorii modernizării democratice activează aproximativ cu aceleaşi metode care permanentizează ciocnirile şi conflictele de interese.

A treia trăsătură a ritmicităţii modernizării ca proces este supunerea şi dominarea acesteia de către factorul de putere. Acest fapt nu rareori a condus în cei douăzeci şi cinci de ani de independenţă a ţării la dezvoltarea sferei politice din contul şi în dauna altor sfere. Se producea politizarea excesivă a economiei, a socialului, a culturii etc, monopolizarea, şi în cele din urmă oligarhizarea acestor sfere, fapt ce a frînat reformele propriu-zise, iniţiativa de jos de a aduce politica în corespundere cu necesităţile societăţii în general şi sferelor ei în particular.

De aceea, astăzi pe prim plan se impune problema depolitizării, demonopolizării, deoligarhizării procesului de modernizare şi postmodernizare a ţării. Acest deziderat trebuie conştientizat în deplină măsură atît de clasa politică, cît şi de cei conduşi, implicaţi prin atitudine şi participare în acest proces. Doar prin conştientizarea adecvată a obiectivelor modernizării şi postmodernizării ţării, prin participarea activă la valorificarea acestora vom face faţă rigorilor proceselor integraţioniste.

Referinţe bibliografice:

1. Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic.- Chişinău: Biblioteca Ştiinţifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015; Saca V. Republica Moldova între dimensiunile schimbării şi modernizării politice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (LXXIII), 2016.-Chişinău, 2016; Saca V. Reflecţii asupra proceselor integraţioniste ale Republicii Moldova în contextul relaţiei democratizare-modernizare. În: Teoria şi practica administrării publice. Materiale ale Conferinţei ştiinţifico-practice cu participare internaţională 22 mai 2015.-Chişinău,2015. ş.a.
2. Saca V. Modernizarea sociopolitică şi valorificarea procesului democratic. Cazul Republicii Moldova. În: Teoria şi practica administrării publice. Materiale ale Conferinţei ştiinţifico-practice 20 mai 2016.-Chişinău, 2016.
3. Saca V. Interese politice şi relaţii politice: dimensiuni tranzitorii.-Chişinău: CE USM, 2001.

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ И ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ ОБОСТРЕНИЯ ЕВРОСКЕПТИЦИЗМА: ВЗГЛЯД ИЗ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

СТЕРКУЛ Наталья,
Кандидат политических наук, доцент
Молдавский государственный университет,
Факультет международных отношений, политических и административных наук,
Департаментмеждународныхотношений

Across the European Union, there has always been a critisicm towards integration. Since the two decades, the debates have witnessed a widespread skepticism about the benefits of the European Union. The euroscepticism is manifested in critical practices that oppose European integration. Euroscepticism relates to the principally contested character of the European Union as a political entity. European elites have been largely very supportive of the development of European integration. But over the years, it has become difficult to sustain in a larger and more integrated European Union. In some member states, Euroscepticism has become a visible and stable through the public opinion. Euroscepticism is not a temporary phenomenon, it has a long history and strong fundamental support within the state'spoliticalculture. The members of the Union cannot cope with by themselves with the developments in the world, such as climate change, energy security, crime, terrorism, or migration. If the European Union focuses increasingly on substance rather than process, the Eurosceptics can be deprived of their most powerful arguments. This paper addresses the issue of euroscepticism expansion across Europe. This phenomenon has steadily grown into one of the biggest challenges to the European construction, and has consequently become a major concern to politicians, as well a regular citizens. The findings suggest that some of the main drivers of eurosceptics stands include: disagreement with EU policies, economic challenges associated with the enlargement process, as well as the extent of national sovereignty within the EU.

Keywords:integration, Euroscepticism, critisicm, challenge, enlargement

В современных условиях все больше внимания уделяется интеграционным процессам, которые объединяют государства и регионы, способствуют их экономическому развитию. Важность Европейского союза в мировой политике огромна. Данная интеграционная структура имеет ярко выраженную склонность к весьма успешному расширению. Однако, несмотря на наличие существенных достижений, нельзя отрицать возрастаниеевроскептицизма, преимущественно в самих европейских государствах. И хотя евроскептические настроения в Европе существовали с самого начала интеграционных процессов, в настоящее время эта тенденция усиливается. Элементы евроскептицизма используют в доктринах многих политических партий и движений. В партийной идеологии и программах партий европейских государств можно проследить влияние евроскептицизма на функционирование и развитие ЕС. Расширение ЕС стимулировало рост популярности данного явления. Нарастающие евроскептические настроения в Европе являются тревожным сигналом для стран, интегрирующихся в ЕС, в

частности, Республики Молдова, кроме того они усугубляют проблемы безопасности.

Следует заметить, что в Европе наблюдаются серьезные кризисные явления, которые носят долговременный характер. Это кризис всей системы европейских институтов, породивший центробежные тенденции,представляющие собой противоречия, которые имеют тенденцию к нарастанию и связаны с зоной интеграции в целом и всех ее форм и проявлений в рамках Европейского союза,что вызывает обеспокоенность многих аналитиков, экспертов и политиков.

Необходимым видится подчеркнуть, что евроскептицизм – это понятие, которым определяют скептическое, негативное отношение к процессам европейской интеграции в рамках ЕС. Также под евроскептицизмом понимают идейно-политическое течение и политическое движение в современной Европе. Его представители выступают против ЕС в той форме, которая осуществляется в современных условиях.

Евроскептические настроения существовали с самого начала интеграционных процессов, однако, само понятие «евроскептицизм» впервые появилось в 1970-х гг. в Великобритании. Эти настроения получили популярность в этой стране, поскольку Великобритания всегда отличалась консерватизмом и стремлением к сохранению своей уникальности.

Евроскептицизм менялся вместе с политикой европейских интеграционных структур. Так, в первые десятилетия интеграции он заключался в оппозиции к рыночной интеграции и был связан с ростом инфляции и безработицы, снижением темпов экономического роста. С подписанием Маастрихтского договора в евроскептицизме возникает еще одно измерение, связанное с защитой национальной общности и суверенитета, что напрямую затрагивает проблемы безопасности. Однако до начала 2000-х гг. евроскептицизм был явно маргинальным явлением в политической жизни стран ЕС.

Сегодня, в отличие от классического понимания евроскептицизма, данный термин включает в себя разные смысловые доминанты. Такое восприятие может варьироваться от неприятия членства страны в ЕС и негативного отношения к идее расширения союза до политики ограниченного участия в европейских интеграционных процессах.

Элементы евроскептицизма используют в доктринах многих политических партий и движений. В партийной идеологии и программах политических партий государств-членов ЕС можно проследить влияние евроскептицизма на функционирование и развитие ЕС.В разных странах-членах Европейского союза по-разному аргументируют негативное отношение к действующему союзу. Так, в частности британские евроскептики приводят следующие аргументы:

- недостаточная сбалансированность налоговой системы и социальной политики;

- расширение полномочий Еврокомиссии в сферах правосудия и внутренней политики;

- отсутствие общей конституции.

Расширение ЕС в 2004 году стимулировало рост популярности евроскептицизма. Так, в частности, если проводить анализ настроений политических партий государств-членов ЕС, то можно отчетливо проследить, что негативное отношение к интеграции демонстрирует Французский национальный фронт, умеренно поддерживают интеграционные процессы – Итальянский Национальный Альянс и Австрийская партия свободы.Элементы евроскептицизма постепенно проникли в политическую систему и основательно закрепились в ней.

Так, в 2008 году в ЕС проводились исследования результатов межпартийной полемики в Великобритании, Франции, Германии, Нидерландах, Италии, Испании и Швейцарии для того, чтобы проверить гипотезы о связи евроскептицизма с идеологической ориентацией крупных политических партий. Изучение результатов анализа партийных дебатов позволяет заключить, что на транснациональном уровне происходит смещение от проевропейских позиций в сторону евроскептицизма.

Весной 2011 г. экс-президент Португалии и один из активных сторонников евроинтеграции М. Соареш заявил о возможном конце европейского проекта. По его мнению, если ситуация будет развиваться в том же русле, что и сейчас, это, несомненно, станет концом европейского проекта. Это повлечет за собой огромные последствия вплоть до отказа от членства государств-участниц в Евросоюзе.

К таким прогнозам следует относиться крайне внимательно, поскольку в них отражены основные причины недовольства интеграционным объединением. Отрицание существующих проблем или их замалчивание только усугубит ситуацию, напротив, следует более обстоятельно подходить к критике и выработать комплекс мер, направленный на разрешение имеющихся проблем в ЕС.

В данном контексте важным видится отметить, что в 2008 году в Европу вернулась политическая забастовка как способ социального протеста. За это время профсоюзы более 30 раз организовывали политически мотивированные забастовки, в том числе в Великобритании, Германии, Франции, Австрии. И если в Германии к политическим забастовкам стали прибегать только в последние годы, то во Франции, Испании они проводятся постоянно. В мае 2012 г. в Берлине состоялась международная конференция «Политические забастовки в Европе в период кризиса», организованная профсоюзами европейских стран. Ее участники констатировали, что политическая забастовка должна стать орудием защиты социального государства и демократии. Всеобщая политическая забастовка в Европе в ноябре 2012 года последовала за принятием

правительствами многих европейских стран программ жесткой экономии, которые были направлены на ограничение занятости, уровня оплаты труда, социальной сферы. Она была связана, в первую очередь, с опасением европейцев за «социальное будущее Европы» [4, с. 179].

Многие европейцы негативные тенденции в рамках ЕС напрямую связывают с расширением данной структуры, с тем, что данное интеграционное объединение взвалило на себя «непосильную ношу» и вынуждено ныне решать сложные проблемы в первую очередь экономического и миграционного характера.

Следует заметить, что в североевропейских государствах центристские партии всегда были евроскептическими. В Великобритании и Франции традиционно существуют разногласия между правоцентристами и левоцентристами по вопросам европейской интеграции.

Сложности интеграции обусловили необходимость учета разделения на более развитые и менее развитые государства, а отсюда и не всегда их равные возможности. Евроскептицизм – в первую очередь периферийное явление, сосредоточенное на идеологических полюсах и среди оппозиционных партий.

Что касается Германии, то следует отметить, что и здесь действует консервативная евроскептическая политическая партия - «Альтернатива для Германии». Она была основана в 2013 году для противодействия политики Германии в отношении кризисных явлений еврозоны, в основном касающейся изменения политики в отношении единой валюты и пересмотра политики по долговым обязательствам Германии. Весьма жестко критиковали подписание Ангелой Меркель пакета финансовой помощи для Кипра. В отличие от скептиков, непосредственно сами представители данной партии относят себя к интеллектуальной элите.

В Германии рост антиевропейских настроений проявился, прежде всего, в создании накануне парламентских выборов партии «Альтернатива для Германии», объединившей разобщенных до этого немецких евроскептиков. «Евросоюзу – да, евро – нет!». Под этим лозунгом «Альтернатива для Германии» провела свой первый съезд и приняла программу, целью которой является ликвидация еврозоны в ее нынешнем виде.

Так, в 2014 году евроскептики сумели добиться определенных успехов на выборах в Германии. В частности в Саксонии на региональных выборах партия евроскептиков набрала 10% голосов, получив тем самым право занять места в земельном парламенте – ландтаге. Это явилось первым серьезным успехом «Альтернативы для Германии».Несмотря на успех в Саксонии, новой партии вряд ли удастся серьезно изменить германский политический ландшафт. Большая часть избирателей в Германии традиционно поддерживает европейскую интеграцию. Кроме того, канцлер Ангела Меркель уже высказалась против какой бы то ни было коалиции с «Альтернативой для Германии» [5].

Если рассматривать Великобританию, то здесь следует отметить рост популярности Партии независимости Соединенного Королевства. Доказательством служит ее победа на выборах в 2011 году в Европарламент, которую по сей день называют «евроскептическим землетрясением». Партия выступила с результатом 27,5% голосов избирателей, завоевав 24 депутатских мандата. Важным видится заметить, что еще в 2009 г. за нее проголосовали лишь 16,9% избирателей. UKIP выступает за выход Великобритании из Евросоюза и ограничение иммиграции[6].

Успех UKIP рассматривается консерваторами в двух ипостасях. С одной стороны, это еще одно подтверждение того, что ЕС нуждается в реформах. Итоги выборов подтверждают правильность выбранной стратегии консерваторами на пересмотр членства в ЕС и создают дополнительные возможности для Кэмерона добиться более выгодных условий, поскольку европейские партнеры также уловили антиевропейский сигнал в своих странах.С другой стороны, результаты выборов – это тревожный знак, что UKIP уже стала третьей силой в британской политике, а значит, может выступить как потенциальный участник коалиционных переговоров в случае образования «подвешенного парламента».

Британские евроскептики обеспокоены тем, что ЕС превратится в супердержаву, а Соединенное Королевство вместе с национальными государствами как таковыми потеряет свой суверенитет. Главные аргументы британских евроскептиков касаются недостаточной сбалансированности налоговой системы и социальной политики ЕС, расширения полномочий Еврокомиссии в сферах правосудия и внутренней политики, отсутствия демократии в структурах ЕС, общей конституции и валюты.

Уместным видится привести точку зрения скандинавского политолога С. Риисхея, который рассматривает евроскептицизм как комплексное социально-политическое явление.Следует заметить, что онне ставит под сомнение факт существования Европейского союза или его расширения. Центральным объектом его критики являются методы реализации процесса интеграции Европы при условии отказа от рассмотрения перспективы распада Союза или выхода ряда стран-участниц из его структур.

Данный исследователь выделяет три группы различных точек зрений, которые содержат евроскептические элементы:

- Первая группа включает «евроскептиков», которые критикуют европейскую интеграцию с националистических, крайне правых или консервативных позиций. Они выступают против формирования, которое в будущем приведет к ликвидации независимости государств-членов, а также к ликвидации чувства национальной идентичности[4, p. 5-6].

- Ко второй группе можно отнести «евроскептиков», которые используют в политических целях лозунги борьбы с коррупцией и бюрократической системой, существующей в Европейском союзе.

- Представители третьего направления «евроскептицизма» критикуют глобалистский, враждебный общественным интересам характер интеграции Европейского союза. Во имя социально ориентированной и равноправной Европы они выступают против созданной системы институтов ЕС и утвердившихся в нем ценностей. Именно такую позицию занимают большинство левых и часть экологических партий Европы[2, с. 64].

Таким образом, внедренные евроскептические элементы в политическую систему не только достаточно прочно закрепились, но и развились. Это обусловлено определенными основаниями деструктивного толка, которые вызывают широкое недовольство деятельностью ЕС в отношении экономической и политической деятельности данного интеграционного объединения. За последнее время в ЕС евроскептики сумели создать свои собственные партии и интенсивно продвигать свои интересы, которые, по сути, отражают взгляды о необходимость реформирования деятельности ЕС.

Центробежные тенденции в ЕС нарастают. Во многом это связано с заявлениями некоторых государств о выходе из ЕС. Эти заявления поддерживаются правыми партиями и отдельными политиками некоторых стран Европы. Как правило, причиной недовольства является экономическая политика.

Для разрешения углубившихся старых и появившихся новых проблем, недостаточно просто соблюдать меры экономии и вести осторожную политику государственных расходов. Под вопрос поставлен весь курс европейской интеграции за последние двадцать лет, начиная с Маастрихтских соглашений и политики расширения ЕС на Восток.

Нарастающие центробежные тенденции охватывают и круг вопросов, связанных с путями дальнейшего развития бюджета ЕС. Разногласия касаются полномочий Брюсселя и попыток реформировать банковскую систему. Все это наводит ряд известных экспертов на весьма пессимистические прогнозы в отношении будущего Европы и провоцирует рост евроскептических настроений.

Так, можно заключить, что в первом десятилетии XXI века далеко не все, как в экономической, так и в политической областях, в рамках процесса интеграции шло гладко. Приходилось учитывать имеющееся разделение на более развитые и менее развитые государства, а отсюда и не всегда их равные возможности. Необходимо было считаться и с противодействием оппозиционно настроенных по отношению к процессу расширения политических кругов в отдельных странах, как «старых», так и новых членов ЕС. При этом становилось все более очевидным, что данное интеграционное объединение не сможет эффективно функционировать, если не будут проведены реформы европейской финансовой системы и трудовых отношений.

Центробежные тенденции в ЕС присутствовали всегда и порождали определенные противоречия. Однако сам факт того, что поступательное продвижение в направлении единения европейских государств в первую очередь

в экономической области не сменяет своих определяющих позиций. Вместе с тем именно разные скорости движения к такому единению предопределяют центробежные тенденции [1, с. 242].

Деятельность партий, которые продвигают евроскептические настроения в Европе, набирает силу. Это свидетельствует о наличии существенных проблем в функционировании данного интеграционного объединения и требует консолидации усилий для их разрешения. Только сотрудничество и учет взаимовыгодности общих интересов различных партий для единства Европейского союза может явиться благодатной основой для процветания ЕС. При таком подходе удастся преодолеть многие деструктивные тенденции, разрешить наметившиеся проблемы и избежать еще большего усугубления центробежных тенденций.

Республика Молдова продолжает процесс европейской интеграции. Рассмотренным в рамках данного исследования проблемам в нашей стране уделяется незначительное внимание. В большей степени Республика Молдова сосредоточена на поступательной интеграции в европейские структуры. В то же время нарастание евроскептических настроений в Европе является тревожным сигналом для стран, интернирующихся в ЕС, в частности, речь идет о Республике Молдова. Бесспорно, реформы, которые проводятся в Республике Молдова в соответствии со стандартами ЕС, можно охарактеризовать как весьма значимый фактор для последующего развития молдавского государства. Однако необходимо принимать во внимание и нарастающие негативные тенденции, которые могут затронуть Республику Молдова в условиях углубления европейской интеграции. Прежде всего, это касается политических и экономических областей, последствий миграционных процессов, проблем безопасности, в частности, защиты национальной общности и суверенитета, Приднестровской проблемы, миграционных угроз и других проблем. В то же время интерес представляет и наличие полярных мнений по рассматриваемому вопросу, в рамках структуры, в которую наше государство интегрируется. Понимание основных проблем внутри нее поможет своевременно реагировать на некоторые сложности, которые ожидают Республику Молдова в процессе последующего продвижения внешнеполитического курса, направленного на сближение с ЕС.

Литература:

1. Валуев А.В. «Евроскептицизм» в политическом развитии Великобритании и Европейского союза: новые горизонты и традиционные стереотипы (2010-2013гг.) // Вестник Российского государственного гуманитарного университета. 2014. №1. – С. 240-247.
2. Гуляева К. Дискурс о сути интеграционного процесса в европейском союзе: «еврооптимисты» против «евроскептиков» // Власть. 2010. №5. – С. 64 (с. 64-67)
3. Евроскептики добились успеха на выборах в Германии [Электронный ресурс] http://www.rusverlag.de/2014/09/01/33996/%.html(посещала 04.05. 2016)
4. Макушина Л.В. Социальное государство как основа консолидации общества (опыт ФРГ) // Согласие в обществе как условие развития России. – М. 2013. С. 179.
5. Riishj S., EuropeanisationandEuro-scepticism. ExperiencesfromPolandandthe CzechRepublic // CentralEuropeanPoliticalStudiesReview, 2004, № 6/4, p. 5–6.
6. Stourton E. EuroscepticismamongConservativesMP's [Электронныйресурс] BBC. 2011. URL: http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-15291712(посещала 04.05. 2016)

РИСКИ ДЛЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ В КОНТЕКСТЕ ВНУТРЕННЕЙ ПОЛИТИКИ МОЛДОВЫ: ЭВОЛЮЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ*

VARDANEAN Ernest
M.A. in Political Science, PhD student
Moldova State University,
Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences,
International Relations Department

The Republic of Moldova is one of the leaders of European integration among the post-Soviet countries. In April of 2014 Chisinau was the first after the Baltic States which received a visa-free regime with the Schengen countries. Although this privilege applies only to the holders of biometric passports, and only for short trips without the right to work, this event is of great importance for the country's inhabitants. However, visa-free regime perhaps is the only truly major and notable achievement of the Republic of Moldova authorities, who have declared the course of European integration as the only vector of external development in 2009.

Keywords: European integration, geopolitics, electoral campaign, Transnistrian conflict, political crisis

Первый камень в основание «европейской» Молдовы был заложен 28 ноября 1994 года, когда первый президент РМ Мирча Снегур подписал с Брюсселем Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, которое вступило в силу 1 июля 1998 года сроком на 10 лет. Начало европейского пути было положено при правом президенте, но получило неожиданный импульс при формально пророссийском третьем главе государства, лидере Партии коммунистов Владимире Воронине. С приходом к власти в феврале 2001 года коммунисты заявили о сближении с Россией. Именно при Воронине РФ и РМ подписали Договор о дружбе и сотрудничестве.

Значительный импульс европейской интеграции был придан, начиная с 2004 года. В мае того года Молдова присоединилась к Европейской политике соседства, а 22 февраля 2005 года Кишинев и Брюссель подписали План действий. В марте Партия коммунистов снова одержала победу на парламентских выборах, но на этот раз ей пришлось создавать коалицию для избрания президента, и Владимир Воронин сохранил свой пост благодаря

*"This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

поддержке правых прозападных партий. В некоторой степени это обстоятельство обусловило укрепление европейского курса.

В 2005-2006 годах был пик прозападного «крена» во внешней политике Молдовы. Введенный Россией запрет на импорт молдавского вина в 2006 году подорвал экономику Молдовы, но усилил отход РМ от России и укрепил проевропейские настроения среди элиты и народа Молдовы – на 2006-2007 годы пришлись наивысшие показатели соответствующих настроений в обществе. Поэтому процесс европейской интеграции продолжился поступательно. С 1 января 2008 года началось действие режима Автономных торговых преференций для экономических агентов Республики Молдова, включая приднестровский регион. Тогда же вступил в силу упрощенный визовый режим для граждан РМ, а еще раньше, 25 апреля 2007 года, в Кишиневе при посольстве Венгрии открылся Единый центр выдачи виз для поездки в те страны, которые не имели консульских отделов в молдавской столице.

К 2009 году в молдавском обществе возникла сильная усталость от 8-летнего правления коммунистов. Поэтому парламентские выборы в апреле 2009 года изначально воспринимались как этапные. К событию активно готовились правые партии, одна из которых – Либерально-демократическая партия Молдовы – устами своего лидера Владимира Филата открыто заявила о намерении «освободить страну от Воронина».

5 апреля состоялось голосование, по итогам которого Партия коммунистов получила 60 мест в 101-местном парламенте, и для избрания президента ей не хватало всего одного голоса. Однако уже 6 апреля правые партии – Либеральная, Либерально-Демократическая, Альянс «Наша Молдова» - заявили о массовых фальсификациях и потребовали пересчета голосов. 7 апреля состоялась еще более массовая манифестация, ситуация быстро вышла из-под контроля, и толпа разгромила здания парламента и президентуры. После этого коммунисты инициировали пересчет голосов, но он не внес никаких изменений – у ПКРМ осталось 60 мандатов.

В мае-июне 2009 года прошли два тура выборов президента, на этот пост коммунисты выдвинули тогдашнего премьер-министра Зинаиду Гречаный, но «золотой» 61-й голос так и не нашелся. Поэтому Воронин распустил парламент, и на досрочных выборах 29 июля 2009 года Партия коммунистов потерпела поражение, получив 48 мандатов из 101. Правые партии (ЛДПМ, ЛП, АНМ и Демократическая партия) в сумме получили 53 места и получили возможность формировать правительство, образовав «Альянс за европейскую интеграцию». 11 сентября 2009 года Владимир Воронин подал в отставку, и и.о. президента стал спикер парламента, лидер Либеральной партии Михай Гимпу. 25 сентября премьер-министром был выбран председатель Либерально-демократической партии Владимир Филат. Восьмилетнее правление коммунистов закончилось, но

их внешнеполитический тренд был сохранен, превратившись из одного из двух приоритетов в единственный вектор.

Таким образом, к 2009 году Молдова достигла довольно ощутимых успехов в вопросах сотрудничества с Европейским Союзом. Большой удачей для Кишинева можно считать именно то обстоятельство, что в годы правления коммунистов европейская интеграция активно продвигалась, и новому альянсу не пришлось начинать с чистого листа. Именно этим обстоятельством объясняется тот факт, что в январе 2010 года Республика Молдова и Евросоюз официально начали переговоры по подготовке Соглашения об Ассоциации – документа, следующего за Планом действий РМ-ЕС.

В ноябре-декабре 2009 года правящий Альянс попытался провести «свои» выборы президента, выдвинув кандидатуру нового председателя Демократической партии Мариана Лупу. Голосов коалиции не хватало (53 при необходимых 61), а Партия коммунистов категорически отказалась участвовать. В результате Молдова снова осталась без президента, однако Гимпу не спешил распускать парламент. Чтобы отвлечь общество от внутриполитических трудностей, Альянс взялся за два перспективных направления: критику восьми лет правления Партии коммунистов и европейскую интеграцию. При этом западные лидеры очень благосклонно приняли смену власти и всячески поощряли продвижение Кишиневом европейского вектора.

Тем не менее, проблема неизбрания президента оставалась в повестке дня, и власть решила инициировать референдум о возврате к прямым всенародным выборам главы государства. Эта норма (Ст. 78) была в первоначальном варианте Конституции 1994 года. В июле 2000 года было введено парламентское голосование за президента, а политическая система сменилась со смешанной формы на парламентскую. Задуманный Альянсом референдум был выгоден прежде всего Филату, ставшему за короткий срок самым популярным политиком.

Однако Партия коммунистов, всё еще имевшая достаточный вес в парламенте и обществе, жестко противостояла планам правоцентристской коалиции. Референдум, назначенный на 5 сентября 2010 года, провалился именно из-за активного противодействия со стороны ПКРМ. К урнам пришли менее 30% избирателей при необходимых 33%, хотя почти 90% из числа проголосовавших высказались за возврат к всенародному избранию президента.

Это был первый ощутимый провал новой власти, которой не оставалось ничего другого, как согласиться на очередные внеочередные парламентские выборы. Михай Гимпу 28 сентября подписал указ о роспуске парламента и о назначении новых выборов на 28 ноября 2010 года. Эти выборы закончились провалом Партии коммунистов – она получила всего 42 мандата, потеряв еще шесть мест по сравнению с июлем 2009 года. Правящая коалиция укрепила позиции, хотя и потеряла одну из своих «голов» - «Альянс Наша Молдова»

Серафима Урекяна получил всего 2% голосов и не прошел в парламент. Зато либеральные демократы почти удвоили результат – 32 мандата против 18 в 2009 году. Демократическая партия получила 15 мандатов вместо 13, а либералы ухудшили показатели – с 15 до 12. Таким образом, у второго «издания» Альянса за европейскую интеграцию (АЕИ-2) образовалось 59 депутатских кресел – не хватало еще двух для избрания президента.

Правда, в конце декабря 2010 года при посредничестве тогдашнего главы администрации президента РФ Сергея Нарышкина в Кишиневе прошли переговоры между Ворониным и Лупу на предмет создания левоцентристской коалиции ПКРМ+ДПМ с 57 мандатами. Они объявили о намерении создать новый альянс, но затем всё внезапно изменилось, и на свет появился тот самый Альянс-2.

30 декабря 2010 года был официально создан новый формат Альянса: Филат сохранил пост премьер-министра, Мариан Лупу стал спикером парламента и исполняющим обязанности президента. Либералы остались без высших государственных постов, но получили ряд важных министерств – например, Минтранс и Минобороны.

В июне 2011 года в обществе были неоднозначно восприняты итоги всеобщих местных выборов в июне; особенно это касалось выборов мэра Кишинева. Стали известны схемы фальсификаций при подсчете голосов, когда в многоквартирных домах Кишинева и его пригородов оказались прописанными десятки и даже сотни посторонних лиц. Такая «накачка» позволила нынешнему мэру Дорину Киртоакэсохранить свой пост в непростой борьбе с кандидатом от Партии коммунистов Игорем Додоном. В результате осенью 2011 года правящая коалиция дала трещину. И тогда же в ходе опроса «Барометр общественного мнения» было впервые выявлено резкое падение популярности европейского вектора. На вопрос «Если бы в ближайшие выходные состоялся референдум по вопросу вступления Республики Молдова в Европейский Союз» в ноябре 2011 года положительный ответ дали лишь 47% респондентов [1]. Это самый низкий показатель с 2003 года.

Молдова уже два года была без президента. 28 сентября 2011 года председатель Конституционного суда Думитру Пулбере заявил о необходимости роспуска парламента, т.к. все «разумные сроки» (расплывчатая формулировка в Конституции) были пройдены. Однако Пулбере был смещен со своей должности по обвинению в «политических декларациях». Парламент не был распущен. Новым председателем КС стал Александр Тэнасе, который ранее вышел из ЛДПМ.

В конце 2011 года началась кампания по выдвижению кандидатов в президенты. Первая попытка 14 ноября провалилась. Вторая попытка 16 декабря была объявлена неконституционной из-за нарушения тайны голосования. Решили провести выборы 16 марта. Было очевидно: очередной провал попытки

приведет к досрочным парламентским выборам. Коалиция выдвинула никому не известного 63-летнего Николая Тимофти, председателя Высшего совета магистратуры; его кандидатура неожиданно получила нужное число голосов – 62 при необходимых 61. Это произошло благодаря голосам Игоря Додона, Зинаиды Гречаной и Вероники Абрамчук, которые в ноябре 2011 года вышли из ПКРМ. 16 марта 2012 года Молдова вышла из 30-месячного институционального кризиса, избежав досрочных парламентских выборов.

Но оставалось всего два с половиной года до следующих парламентских выборов, и перед властной коалицией стояла сложная задача – противостоять левой оппозиции. Партийный расклад принципиально отличался от кампании 2009-2010 годов. Партия коммунистов перестала восприниматься как главная антиолигархическая сила. Этому во многом способствовал раскол в партии: в мае-июне 2014 года из ПКРМ были выдавлены наиболее принципиальные противники каких-либо соглашений с властью. Уход несогласных нанес удар по репутации ПКРМ и, по сути, лишил ее мощной идейной опоры. Освободившуюся нишу на левом фланге заполнила Партия социалистов, которую возглавил вышедший из ПКРМ Игорь Додон, а также «Наша партия» во главе с молодым эпатажным политиком Ренато Усатым. На правом фланге царила неразбериха, поскольку ослабевшая после ухода Влада Филата Либерально-демократическая партия постепенно теряла электорат, Либеральная партия была расколота, а Демократическая партия, формально левоцентристская, балансировала на грани непопадания в парламент.

В обществе было понимание того, что власть имеет все шансы проиграть выборы, т.к., с одной стороны, ее популярность неуклонно снижалась, а с другой стороны, начавшийся кризис в Украине резко усилил геополитическую поляризацию в регионе, из-за чего многие провластные эксперты и журналисты заговорили о «последней возможности спасти европейский курс Молдовы».

Таким образом, власть сумела экстраполировать извечный разлом между русским миром и европейской цивилизацией (для Молдовы это характерно с учетом приднестровского конфликта) на сугубо внутренний контекст парламентских выборов.

30 ноября 2014 года прошли очередные выборы в парламент. Еще до их проведения стало ясно, что это будут самые скандальные и грязные выборы в истории Республики Молдова. За несколько дней до голосования с гонки была снята «Наша партия» - по обвинению якобы в получении зарубежных финансовых средств для проведения кампании. Срочная апелляция в вышестоящие судебные инстанции ничего не изменила. Также перед выборами были арестованы активисты левой оппозиции, которых обвинили в подготовке массовых беспорядков и чуть ли не в подготовке «русской интервенции» (на фоне войны в Донбассе эта тема стала особо популярной среди правых партий Молдовы). Кроме того, случился сбой в системе электронной регистрации

избирателей, возникла суматоха со списками избирателей и т.д. – словом, были заведомо созданы условия для фальсификации результатов голосования. Непосредственно в ночь подсчета голосов стало известно, что число испорченных бюллетеней внезапно сократилось – как позже выяснилось, эти голоса пошли в «копилку» партий власти.

В итоге они всё-таки выиграли выборы, но с огромным трудом, получив в совокупности 55 мандатов, то есть меньше, чем на выборах 2010 года. Сокрушительное поражение потерпела Партия коммунистов, получив 21 мандат – ровно вдвое меньше, чем в 2010 году [10]. Зато триумф был у Партии социалистов, которая впервые попала в парламент и сразу получила 25 мандатов. Властная коалиция сохранила основные позиции, спикером стал Андриан Канду от Демократической партии, но договориться о назначении премьер-министра не удалось. Во-первых, Либеральная партия Гимпу стала требовать для себя больше министерских кресел, чем вызвала гнев «партнеров» по коалиции. Во-вторых, выдвинутая либеральными демократами кандидатура и.о. премьера Юрия Лянкэ получила одобрение только ЛДПМ и ДПМ. В итоге им пришлось просить помощи у коммунистов, и образовалась странная «коалиция меньшинства», когда демократы и либеральные демократы принимали решения и делили портфели, а коммунисты им помогали, не входя в правящий круг. После почти 3-месячных переговоров было образовано правительство Кирилла Габурича.

Однако этот Кабинет продержался менее четырех месяцев – 12 июня Габурич ушел в отставку. Исполняющей обязанности премьера стала Наталья Герман. Через полтора месяца консультаций, 30 июля, был избран новый премьер – Валерий Стрелец. Но ему не суждено было просидеть в кресле даже 100 дней – 29 октября правительство было отправлено в отставку голосами социалистов, коммунистов и демократов. Очередным и.о. премьера стал Георгий Брега. Таким образом, в 2015 году в Молдове было два премьер-министра – Габурич и Стрелец, которые в совокупности продержались всего 225 дней, и три и.о. премьера – Лянкэ, Герман и Брега [7].

В начале 2015 года стало известно о том, что в ноябре 2014 года, за несколько дней до парламентских выборов, из резервов Национального банка Молдовы через три банка в оффшоры было выведено огромное количество денег – около 1 млрд. долларов США [10]. Это составляет примерно 15% ВВП страны. Деньги были попросту украдены, что нанесло сильнейший удар по экономике Молдовы; из-за дефицита валюты рухнул молдавский лей – поначалу вдвое, потом он вернул позиции, но в итоге падение составило около 40%. Следом это вызвало удорожание бензина, электроэнергии и, как следствие, почти всех товаров.

Кража миллиарда стала крупнейшим актом хищения государственных средств в Молдове. Международные финансовые институты, европейские структуры, в целом международное сообщество выразили серьезную

обеспокоенность этим дерзким преступлением, а также тем фактом, что наказания виновных так и не последовало [3]. Хотя надо сказать, что власть предпринимала попытки как-то предотвратить финансовые махинации[11]. Весной и летом 2015 года в западной прессе появились публикации, посвященные Молдове и краже века[4]. Свой материал опубликовал даже генсек Совета Европы Турнбьерн Ягланд, который назвал коррупцию главным злом Молдовы [2].

Однако никакого эффекта реакция Запада не дала. Правительственный кризис и в целом внутренняя политика продолжали развиваться в рамках понятной только ей самой логики. Единственным значимым событием в этом контексте стал ареста Владимира Филата – в октябре 2015 года с него сняли депутатскую неприкосновенность и заключили под стражу по обвинению в соучастии в краже миллиарда. Правда, ему инкриминируют присвоение только 250 млн. долларов, и власть отказывается объяснять, почему никто не ищет оставшиеся 750 млн.

Зато начала активно протестовать молдавская оппозиция слева и справа. 6 сентября стартовала бессрочная акция прозападной Платформы «Достоинство и правда», которая заявила своей целью отставку правительства, досрочные парламентские выборы, возвращение к всенародным выборам президента, а самое главное – обезвреживание Плахотнюка как главного источника зла в стране. К концу сентября к протестам присоединились социалисты и «Наша партия». После отставки правительства Стрельца партии власти долго не могли договориться о новом Кабинете, и оппозиция решила воспользоваться тем обстоятельством, что с момента отставки 29 октября у власти было 90 дней, которые истекали.

15 января 2016 года президент Тимофти под давлением демократов, либералов и перебежавших к ним некоторых депутатов ПКРМ и ЛДПМ выдвинул в премьеры Павла Филиппа. Вечером 20 января стало известно о намерении коалиции проголосовать за утверждение нового Кабинета, и ввиду большого наплыва оппозиционных активистов власть поспешила закончить всю процедуру за рекордные 37 минут. В связи с этим правая и левая оппозиция впервые в истории Молдовы объединилась для совместного противостояния олигарху Владимиру Плахотнюку; здание парламента было окружено, начались столкновения с полицией.

Депутатам от коалиции и министрам удалось тайно покинуть здание парламента. В ночь на 21 января Тимофти подписал указ о назначении Филиппа премьер-министром, и той же ночью новый Кабинет принял присягу. Протесты на этом не закончились, но потеряли смысл, т.к. правительство Молдовы получило поддержку от президента Румынии Клауса Йоханниса, помощника госсекретаря США Виктории Нуланд, европейских политиков, а также Москвы. Кроме того, неожиданное решение Конституционного суда Молдовы от 4 марта

о возвращении к всенародным выборам президента частично выбило почву из-под ног оппозиции, которая как раз этого и требовала.

Одной из важнейших проблем нынешней Молдовы является двойственное отношение к ней со стороны западных структур. Так, европейские чиновники и дипломаты все эти годы были прекрасно информированы о событиях в молдавском закулисье и регулярно выступали с формальными призывами соблюдать европейские нормы, но дальше разговоров дело не шло. Например, в августе 2012 года глава представительства Европейского Союза в Молдове Дирк Шюбель упрекнул власти РМ в том, что они думают не о будущем страны, а о своих личных и партийных интересах. Но премьер Филат тогда заявил, что его «интересует мнение народа, а не европейских партнеров». Аналогичная реакция была на выступление председателя Венецианской комиссии Джованни Букиккьо [8]. Подобная двойственность ярко характеризует поведенческий стереотип власти: постоянно говорить о европейской интеграции, просить у Европы поддержки, но не позволять никому, даже Европе, критиковать себя, а все провалы списывать на внутренних и внешних врагов. С другой стороны, для Европейского Союза определяющим был официально заявленный европейский вектор Кишинева, а не его ценностные ориентиры или моральный облик. Еще более жесткой и однозначной была и остается политика США, для которых европейская интеграция Молдовы перевешивает все грехи власти [6].

За последние годы число сторонников европейской интеграции значительно снизилось, уступая сторонникам восточного вектора, а антирейтинг власти бьет все рекорды. Например, результаты опроса, проведенного в марте 2016 года американским Международным республиканским институтом, показали: 83% респондентов считают, что страна идет в неверном направлении [5].

С 2012 года в повестку постсоветского пространства вошла предложенная Путиным концепция Евразийского союза, которая достаточно быстро завоевала популярность в Республике Молдова. Поэтому уместно сделать краткий обзор проевропейских и проевразийских настроений в молдавском обществе, основываясь на опросах «Барометра общественного мнения». На вопрос «Если бы в ближайшие выходные состоялся референдум по вопросу вступления Республики Молдова в Европейский Союз» в период с 2003 года были получены следующие ответы:

	За Европейский союз
Май 2003	61%
Ноябрь 2003	67,8%
Апрель-май 2004	56,6%
Ноябрь 2004	66%
Декабрь 2005	64,3%
Апрель 2006	70,2%

Ноябрь 2006	68%
Май 2007	72,2%
Ноябрь 2007	76,2%
Апрель 2008	72%
Октябрь 2008	71%
Март 2009	64,8%
Июль 2009	66,5%
Ноябрь 2009	62,9%
Май 2010	61,4%
Ноябрь 2010	62,6%
Май 2011	64%
Ноябрь 2011	47%

С другой стороны, верхние строчки электоральных предпочтений занимают оппозиционные партии и политики. Однако из-за геополитики Молдова продолжает оставаться заложником дихотомии ценностей и целесообразности. Беспрецедентное падение уровня жизни и всеобщий пессимизм населения никак не влияют на те внутренние и внешние силы, которые продолжают считать, что лучше разоренная, но проевропейская Молдова, чем «русские танки в Кишиневе». Республика Молдова близка к краху, но геополитический разлом обязывает ее оставаться на острие регионального противостояния Запада и России.

Библиография:

1. Barometer of Public Opinion, November 2011. http://www.ipp.md/libview.php?l=en&id=580&idc=156
2. Bring Moldova Back from the Brink. From: The New York Times, August 11, 2015 http://www.nytimes.com/2015/08/11/opinion/bring-moldova-back-from-the-brink.html
3. Council conclusions on the Republic of Moldova. February 15, 2016. http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/15-fac-moldova-conclusions/
4. Great Moldovan Bank Robbery, The http://www.bbc.com/news/magazine-33166383; Moldova, Hunting for Missing Millions, Finds Only Ash http://www.nytimes.com/2015/06/05/world/europe/moldova-bank-theft.html
5. Public Opinion Survey Residents of Moldova. March 2016. http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_poll_presentation-moldova-march_2016.pdf
6. Why Moldova's European integration is failing https://www.ceps.eu/publications/why-moldova%E2%80%99s-european-integration-failing. Moldova. Values and geopolitics http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1996-moldova-values-and-geopolitics

7. Варданян Э. Беспремьерная страна: новый антирекорд Молдовы. 7 ноября 2015 г. http://www.europalibera.org/a/27351084.html
8. Варданян Э. Европа по молдавским «понятиям». 11 октября 2012 г. http://www.europalibera.org/a/24736184.html
9. Варданян Э. История одного позора, или Реквием по партии. 14 декабря 2014 г. http://www.europalibera.org/a/26743169.html
10. Варданян Э. Как украсть миллиард. 5 февраля 2015 г. http://www.europalibera.org/a/26831972.html
11. Варданян Э. Несекретные материалы. Кто взрывает молдавскую власть изнутри? 11 сентября 2015 г. http://www.europalibera.org/a/27241314.html

FORME DE PROTEST SOCIAL ÎN CONTEXTUL ANALIZEI PROBLEMATICII INFLUENŢEI POLITICE

BECCIU Sorin, doctorand
Institutul de Cercetări Juridice şi Politice
al Academiei de Ştiinţe a Moldovei

The article covers the forms of social protest and the link to political influence. It offers a broad view on the different aspects of social protest. Offering various definitions of social protest, its characteristics and the typology made by the degree of violence. The article covers a wide range of protes formst: from personal discontent with a decision up to the harshest form of protest - revolution.

The novelty of the article consists in the analysis of new forms of social protest such as flash-mob. With the development of social networks such means of protest try to replace the traditional forms of protest. Also the examples from Eastern Europe would bring to the attention to the worldwide researchers the case of the Republic of Moldova and its struggle towards political change. The text brings examples from a wide range of regions. From Western Europe to the Baltics, From Eastern Europe up to Middle East a vast number of examples is involved.

The article makes known a unique view on the Moldovan twitter revolution from April 2009. Including a vast quantity of information, a personal analysis and different sources the author explains the influence of new technologies and social media and its influence on the change of the political system.

Analyzing different forms of social protest and different levels of violence it contains, the author comes to conclusion that the best protest is the non-violent one. With the help of word power, different symbolic acts and increased unity among members, achieved by interpersonal communication, even the harshest unfair systems can be changed. By choosing the non-violent approach a protester does not give the upper hand to the state by entering a field where the state has an advantage.

Keywords: protest, political pressure, flash-mob, 7th April 2009, violence, socialization networks, nonviolent manifestations

De la Marea creaţie sau Geneză biblică Omul a tins spre bunăstare şi confort. Atunci când nu existau asemenea condiţii, omul a căutat să le creeze, fie prin perfecţionarea abilităţilor, cunoştinţelor, fie prin depăşirea impedimentelor ce frînau evoluţia.În decembrie 1986 ONU a adoptat Declaraţia privind dreptul omului la dezvoltare. Articolul doi al acestui document stipulează, că individul este responsabil pentru propria dezvoltare, iar statul este obligat să creeze condiţiile necesare pentru aceasta.

Filosoful francez Jean-Jacques Rousseau, studiind conceptele populare ale societăţii medievale, argumenta în secolul al XVIII-lea că echilibrul dintre stat şi popor este posibil doar în urma a ceea ce el avea să numească – contractul social. În opinia sa, omul la origini nu reprezenta o fiinţa socială, şi doar evoluţia a făcut ca acesta să obţină astfel de calităţi. Necesităţile de supravieţuire şi competiţia acerbă cu regnul

animal l-a făcut pe Om să se grupeze în forme primitive de organizare politică: ginta, tribul, clanul. Apariţia acestor noi forme de organizare etno-socio-politică au făcut să apară şi noi categorii şi clase sociale, cu un nivel diferit al influenţei politice.

În cea de-a doua carte din *Politica* lui Platon, Glaucon argumentează [1] că oamenii încearcă să agonisească cât mai mult, părere împărtăşită şi de Thomas Hobbes. Astfel pentru a evita agresiunea şi violenţa ce apare în urma goanei pentru agonisire ei realiează un acord neagresiune. Acest contract le creează ocorelare de influenţe faţă de elementele sistemului politic. Atâta timp cât acordul se respectă, societatea tranzitează o perioadă de linişte socială, fără unele mişcări care ar putea să conteste existenţa acordului.

Protestul social: definiţie, caracteristici, tipologii

Dicţionarul Encliclopedic defineşte substantivul *protest* ca „manifestare energică (în atitudine, în scris sau oral) de dezaprobare, de nemulţumire, opoziţie etc. faţă de o stare de fapt, faţă de o măsură considerată nejustă, abuzivă, dăunătoare” [2, p. 752]. Înacelaşitimp Dicţionarul de Sociologie al Oxfordului indică mai multe forme ale protestului social [3, p. 453] ca: greva, mişcări sociale, nesupunerea civică, rebeliunea, rezistenţă pasivă. Definite fiind, mişcările sociale [3, p. 369] reprezintă un efort organizat al unui număr substanţial de oameni care doresc schimbarea unor aspecte majore ale societăţii sau luptă împotriva acestor schimbări. Pentru prima dată acest termen este introdus între secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea de sătre Saint-Simon pentru a caracteriza mişcările de protest apărute în Franţa.

Ralph H. Turner citând din dicţionarul Random House oferă pentru protest următoarea definiţie „exprimarea sau declararea unei obiecţii, dezacord sau dizidenţă, de obicei în opoziţie faţă de ce o persoană nu are capacitatea să prevină sau să evite”. [20, p. 816]

În urma acestor definiţii putem deduce o serie de caracteristici ale protestului social: acesta se opune status-quo-ului, a stării de fapt a lucrurilor, are un scop pe care îl urmăreşte, comportamentul colectiv este întâmplător şi haotic şi este un indicator al gradului de democratizare a unui sistem politic. Din punctul de vedere al postmaterialismului, concept elaborat de cercetătorul american Ronald Inglehart, scopul protestului este de a obţine bunurile publice. Cercetătorul consemnează o serie de bunuri publice printe care: păstrarea ordinii în stat, lupta împotriva creşterii preţurilor, protecţia liberei exprimări, crearea unei societăţii mai puţin detaşate [4]. Aceste scopuri ale societăţii devin bunuri publice conform teoriei acţiunii colective chiar dacă nu fiecare individ din societate a participat la producerea lor. Ca şi exemplu Karl-Dieter Opp aduce starea de ordine din stat. Această stare afectează societatea per ansamblu, iar în caz că starea de ordine este ameninţată sunt generate proteste. Teoria acţiunii colective explică faptul că bunurile publice mai sus menţionate sunt doar stimulente ale protestului, dacă acesta este perceput ca instrumentul obţinerii acestor bunuri. Turner oferă o serie de elemente inerente protestului social printre care acţiunea exprimă o revendicare, o condamnare a răului sau a unei nedreptăţi.

Protestatarii nu au capacitatea să corecteze revendicările prin forţele proprii. Acţiunea are ca scop să atragă atenţia pentru cauza pentru care se militează şi doreşte să provoace nişte măsuri care ar combate cauza nemulţumirii. Totodată protestatarii mizează pe amestec de simpatie şi teamă ca să-l influenţeze pe decident să schimbe hotărârea. Protestul poate avea grade diferite de tentă persuasivă sau coercitivă. Altfel spus putem afirma că formele de protest social cu o profundă încărcătură simbolică sunt mai persuasive în timp ce formele de protest social cu un grad mai înalt al violenţei sunt coercitive.

Dacă implicarea politică ortodoxă se rezumă la activitatea în campanie, participarea la alegere, activitatea în interesul comunităţii şi contactele personalizate cu factorii de decizie şi rezumă o activitate generală, formele de manifestare a protestului sunt variate şi indică anumite griji. Farah, Barnes şi Heunks concluzionează [5, p. 258] faptul că participarea politică tradiţională menţine regulile jocului, în timp ce protestul este ca indicatorul scăderii nivelului de fericire sau a unei agende ascunse. Pe lângă protestul pasiv-interior, care se manifestă prin frământările, dezacordul faţă de deciziile politice şi maxim discuţiile cu cei apropiaţi, protestul activ are mai multe forme de manifestare şi se bucură de un grad mai înalt de intensitate şi vizibilitate.Prin urmare protestul exterior cuprinde manifestări ce pot avea de la intensitatea unei semnăturipe o petiţie, până la revolte cu un grad înalt de violenţă.

Clive Bean distinge [5, p. 255] două forme ale protestului social: protest de joasă intensitate *(low-level protest)*şi protest de înaltă intensitate*(radical protest)*. Ca exemple ale protestului de joasă intesitate pot servi: scrierea la ziar, strângerea de semnături pentru o petiţie, participarea la un eveniment public organizat cu scopul de a schimba decizia unui oficial şa.Pentru a evita persecuţia organelor de forţă o serie de disidenţi din ţările blocului socialist au ales ca şi formă de protest scrierea la ziar. Fiind protejaţi de anonimitatea oferită de folosirea unui pseudonim, prin metode complicate disidenţii trimiteau articole ziarelor şi posturilor de radio din occident. Dintre cei mai cunoscuţi disidenţi ai Republicii Socialiste Române pot fi menţionaţiConstantin I. C. Brătianu, Mihai Botez, Ana Blandiana, Paul Goma, William Totok, Laszlo Tokes şa. În Republica Sovietică Socialistă Moldovenească cunoscuţi pentru disidenţa lor sunt Gheorghe Ghimpu, Alexandru Usatiuc, Nicolae Lupan şa. Prin urmare această formă de manifestare politică genera o mai mare presiune politică asupra statelor şi factorilor de decizie responsabili de încălcarea anumitor drepturi.Unii autori, printre care şi Gladstone au menţionat importanţa presiunii externe ca fapt declanşator pentru actele revoluţionare.

Trăim în epoca când un sistem de operare precum Windows-ul este alcătuit din 50 de milioane de linii de cod sau când se produc câte 14000 miliarde de tranzistori pe secundă, iar pentru ca o tabletă să funcţioneze sunt necesari un miliard de tranzistori. Recentadezvoltare tehonologică şi creşterea popularităţii reţelelor sociale ca Facebook, Twitter a dus la apariţia unei noi forme de protest. Ca reacţie la o declaraţie politică venită într-un moment sensibil[6], preşedintele României Klaus Iohannis a pierdut 30

000 [7] de *like*-uri de pe Facebook timp de trei zile. Intervenind în conflictul dintre Agenţia Naţională de Administrare Fiscală (ANAF) şi trustul media Antena Grup, ce aparţinea controversatului om de afaceri – Dan Voiculescu, preşedintele a catalogat acţiunile ANAF-ului, ca fiind „heirupiste" sau chiar „discutabile". Acţiunea ANAF-ului, care încerca să recupereze datoriile la stat prin evacuarea sediilor posturilor de televiziune s-a bucurat de o susţinere civică, în timp ce declaraţia preşedintelui a fost contestată. Dovada că această nouă formă de protest şi-a atins scopuleste reacţiapreşedintelui României din 20 februarie 2016 [8] prin care aducea precizări esenţiale şi prin care dorea să transmită că a receptat mesajul generaţiei facebook. Ca urmare a acestui protest şi a altor acţiuni, conform sondajului realiazat la comanda Adevărul şi retransmis de Radio France Internaţional ratingul preşedintelui României a scăzut cu 9 puncte procentuale.

Conform cercetătorului american Peter Lamborn Wilson era post-nucleară este era informaţională [10]. Caracterizată de rapiditatea de transmisiune şi de volumul imens de informaţie, un eveniment redus din punctul de vedere al duratei, dar cu o profundă încărcătură simbolică, sub efectul de rezonanţă a numeroase surse media poate genera o mare presiune pe componentele spectrului politic. În anul 2003, scriitorul şi criticul Bill Wasik [11] avea să inventeze ceea ce mai târziu urma să fie denumit *flash-mob.*Organizată în mediul virtual, prin intermediul unei scrisori electronice trimisă în lanţ sau prin intermediul unei reţea de socializare, manifestarea publică va avea o scurtă durată. Pe lângă *flash-mob*-urile ce au ca scop divertismentul, acestea au intrat şi în apanajul actorilor politici. Pentru a contesta răspunsul asimetric pe care l-a avut guvernul Republicii Belarus la acţiunile de protest din 2011, disidenţii, după ce s-au organizat în prealabil pe platformele de socializare, s-au adunat în spaţiile publice pentru a bate din palme [12]. Astfel prin atitudinea sfidătoare şi prin batjocora adusă guvernului aceşti cetăţeni au reuşit să atragă atenţia mass-mediei internaţionale asupra gradului redus de democraţie din Belarus. Un alt exemplu vine din timpul primăverii arabe. Răsturnarea preşedintelui egiptean Hosni Mubarak a avut şi ea o anumită tangenţă cu tactica *flash-mob*. Pentru început protestatarii se adunau pe alei lăturalnice, iar mai apoi animaţi de mărimea grupului, de siguranţa şi de dezinhibarea oferită de apartenenţa la grup se mutat în pieţe [13]. La Londra, în octombrie 2010, pentru a protesta împotriva reducerilor cheltuielilor pentru serviciile sociale, activiştii ocupau paşnic magazinele Vodafone pentru a atrage atenţia asupra taxelor neplătite de către această companie. Astfel în decurs de trei zile, peste 30 de magazine din tot regatul s-au închis popularizându-se în mediul virtual *hashtag*-ul #ukuncut. [14]

ÎnRepublica Moldova unioniştiinouluival au folositşieitactica*flash-mob*-ului pentru a atrage atenţia asupra necesităţii reunirii cu România. Pentru a se proteja de guvernare şi de abuzurile şi intimidările poliţiei, în perioada 2006-2008 principalele zile naţionale ca 1 Decembrie sau 27 Martie erau organizate sub forma unor evenimente spontane, organizate anterior pe reţelele sociale. Alt *flash-mob* care a reuşit

să atragă atenţia presei din România a fost protestul împotriva contului de 500 de euro, ce era necesar pentru a perfecta viza românească. [15]

Evenimentele spontane au jucat un rol important şi în timpul revoltei de la 7 aprilie 2009 sau ceea ce a fost denumit de presa internaţională „revoluţia twitter".Ca efect la rezultatele alegerilor din 5 aprilie 2009, unde Partidul Comuniştilor din Republica Moldova obţinea majoritatea, ca răspuns la zvonurile ce vehiculau votul persoanelor decedate sau a atitudinii sfidătoare a preşedintelui partidului comuniştilor Vladimir Voronin, care afirma cu nonşalanţă că vareuşi să obţină votul de aur, tinerii din Chişinău s-au mobilizat prin intermediul reţelelor de socializare şi a mesajelor sms ieşind în număr de 15 000 pe 6 aprilie 2009, pentru a contesta validitatea alegerilor din ajun.[16]

Întimpuldezmembrării Uniunii Sovietice, republicilebaltice au fost un exemplu pentru restul republicilor ex-sovieticeîn lupta lor pentru autodeterminare şi independenţă. Încă decând se aflau în componenţa URSS erau percepute de către celelalte republici ale Uniunii Sovieticeca fiind „vestul". O serie de factori au făcut ca ţările baltice să conteze în acest proces printre care: deţinerea unei identităţi etnice clare fundamentată pe o istorie milenară, experienţa de stat înainte de ocupaţia bolşevică, şi proximitatea faţă de Occident. Datorită similitudinii dintre limbile finlandeză şi estoniană, similitudine cauzată de apartenenţa la trunchiul limbilor fino-ugrice, estonienii urmăreau televiziunea finlandeză şi erau la curent cu ce se întâmpla după Cortina de Fier. Dintre cele mai emblematice forme de protest organizate de către baltici în timpul mişcării de independenţă a fost „Lanţul Baltic". Cu un caracter profund simbolic şi pentru a transmite un mesaj în Occident, demonstrând coeziune socială, cetăţenii Estoniei, Letoniei şi Lituaniei au organizat un lanţ uman pentru a comemora cincizeci de ani de la Pactul Molotov-Ribbentrop [24, p. 12]. Peste două milioane de oameni au dat mână cu mână de la Tallin până la Vilnius ca dezacord faţă de acest pact.[25] Exemplulstatelorbaltice a fostpreluatşide cătreucrainenipe21 Ianuarie 1990 ucrainenii organizând un lanţ uman de un milion de oameni ce se întindea de la Kiev la Lvov.Astfel s-a decis a celebra independenţa Ucrainei din 1918 şi uniunea dintre Ucraina de Est şi Vest. În spaţiul românesc, exemplul baltic a fost adaptat şi s-a manifestat prin intermediul Podurilor de Flori din 1990, 1991 şi 2015.

La Chişinău în timpul dezmembrării Uniunii Sovietice, editarea ziarului *Glasul,* scris în grafie românească, reprezenta o formă de protest al intelectualităţii împotriva încălcării drepturilor culturale ale unui un popor înjumătăţit, ocupat prin forţa armelor în iunie 1940, ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov. O altă formă de protest a fost activitatea cenaclului „Mateevici" care milita pentru dreptul de a studia cultura şi istoria propriului popor. De menţionat faptul că numele lui Alexe Mateevici lipsea din enciclopediile timpului, iar scrisorile cetăţenilor adresate unor publicaţii din anii 1980 pot fi considerate de asemenea ca o formă de protest paşnic întru apărarea valorilor naţionale. Potrivit conducerii publicaţiei perioadice „Literatura şi arta" întru apărarea drepturilor culturale ale Neamului s-au adunat saci de scrisori.

Pentru protestul de înaltă intensitate *(radical protest)*pot servi ca şi exemplu participarea la manifestaţii ilegale sau întreruperea unui marş ori eveniment public. Încercarea de a bloca traficul de maşini este şi ea o formă a acestui tip de protest. Legislaţia mai permisivă din Republica Moldova, cu forma ei modificată din 22 aprilie 2008[18], restrânge caracterul ilegal al unei întruniri publice. Acea modificare, făcută sub presiunea Uniunii Europene, a făcut întrunirea publicăca formă de manifestare a protestului drept o formă mai accesibilă. În legislaţia Republicii Moldova pentru ca o manifestare să capete un caracter ilegal conform articolului 8 din legea privind întrunirile trebuie să: îndemne participanţii la război de agresiune, la ură naţională, rasială, etnică sau religioasă, să incite la discriminare sau violenţă publică, să submineze securitatea naţională sau integritatea teritorială a ţării, să încalce moralitatea publică sau drepturile şi libertăţile altor persoane [9]. Comparativ, legislaţiadin România este mai restrictivă, nefiind modificată legea din 1991care menţine necesitatea unei autorizaţii din partea autorităţilor locale pentru a putea protesta.

Alte forme ale protestului radical sunt revolta şi revoluţia. Cu toate că au caracteristici similare, diferenţa majoră este că revoluţia aduce cu sine o schimbare majoră din punct de vedere istoric. Astfel revoluţiile răstoarnă ordinea politică şi socială prin folosirea mijloacelor violente [3, p. 475]. Cercetarea fenomenului revoluţiei se împarte în trei perioade[26, p. 153-154] şi respectiv trei generaţii de cercetători. Prima şcoală explica revoluţia ca urmare a opresiunii ţăranilor şi a revoltei acestora. Cu toate acestea aceşti teoreticieni au evitat să explice motivele subtile, ale generării revoluţiilor, iar discursul lor avea un caracter pur descriptiv. Cea de-a doua generaţie avându-i ca reprezentanţi pe Samuel Huntington, Chalmers Johnson şi Ted Robert Gurr au început să analizeze factorii şi motivaţiile ce duceau la producerea revoluţiilor. Ca urmare a cercetării lor principalele cauze ale revoltelor erau privarea de bunuri şi modernizarea, fapt însă criticat datorită gradului redus de vizibilitate a legăturii dintre aceste fenomene.

Teoriile lui Charles Tilly, Theda Skocpol şi Jeffrey Paige au generat cea de-a treia generaţie de cercetători. Specificul acestori teorii este cercetarea macro-structurală ce vizează aspecte economice şi politice ca puncte de analiză primară, dar şi cu o atenţie deosebită asupra diferitor factori interni şi externi generatori de revoltă. Astfel cultura, liderismul, ideologia, religia şi alte elemente ale acţiunii colective au devenit medii de analiză în cercetarea revoluţiilor. Cu toate acestea Jack Goldstone sugerează necesitatea unei noi generaţii de cercetători care vor analiza revoluţiile ca nişte fenomene emergente datorită complexităţii macro şi micro structurale, a diferitor factori implicaţi. Profesorul de la Harward sugerează că acest nou curent trebuie să aibă ca un început al analizei elementele care conferă stabilitate regimului.

Pentru a asigura credibilitatea unui protest, acţiunile de dezordine trebuie să fie percepute ca fiind spontane, neplanificate, un exces din partea participanţilor sau un protest care a fost scăpat de sub control. [20, p. 819] În cadrul evenimentelor din 7 aprilie 2009 de la Chişinău o serie de evenimente antemergătoare violenţelor au adus o

notă de suspiciune asupra naturii neorganizate a dezordinii ce urma să apară. La început când mulţimea s-a adunat în faţa Preşedinţiei au existat persoane care ostentativ ardeau nişte coli de hârtie pe care era imprimată simbolostica partidului comunist. Important este să menţionăm costul unui astfel de afiş care nu era de neglijat,cost egal cu până la 7 euro. Ulterior s-a produs dezonorarea poliţiştilor care asigurau protecţia Preşedinţiei prin lipsirea acestora de chipiu şi ulterior incendierea Parlamentului.

Prezenţa în mulţime a unor persoane care au adus ouă sau hârtie igienică demonstrează planificarea violenţelor încă dinaintea protestului. Folosirea rădăcinilor de flori şi a pământului ca muniţie pentru a arunca în poliţişti au dus la crearea unui reflex pentru o parte redusă dintre protestatari. Astfel gradual, şi prin intermediul creşterii intensităţii, începând cu acte simbolice de incendiere, cu lansări de obiecte cu o profundă încărcătură simbolică, oul (conform expresiei „a arunca cu ouă clocite") şi hârtia igienică, s-a ajuns la lovituri de pietre şi distrugeri. Totodată filmuleţele plasate ulterior în mediul virtual şi retransmise de PRO TV Chişinău, în care un poliţist distrugea un gard pentru a crea muniţii pentru protestatari, au periclitat etichetarea protestului social îndreptat împotriva partidului de guvernământ şi a rezultatelor alegerilor ca fiind unul eminamente violent, evenimentele violente având o cu totul altă logică.

O altă caracteristică a protestului de înaltă intensitate este violenţa. Conform unui studiu al lui Muller,[5, p. 256] ce a analizat legătura dintre participarea politică tradiţională şi manifestarea violentă, cei care au o activitate politică tradiţională sunt puţin predispuşi să participe la acţiunile violente, în timp ce toţi cei ce sunt implicaţi în acţiunile violente sunt şi participanţi la activitatea politică tradiţională.Totodată cei care nu participă la activitatea politică tradiţională nu se vor implica în activitatea politică agresivă. Analizalui Beanpoate fi criticată căeste insuficientă, că a analizat doar răspunsurile la rece a respondenţilor sondajului, evitând analiza efectului de turmă sau a postulatelor teoriei behavioriste. Profesorul universitar Gene Sharp, referindu-se la utilizarea violenţei [17, p. 19] pentru potenţarea unui protest social şi cu scopul de a-i asigura o mai mare influenţă politică, spunea că, bazându-se pe mijloacele violente oamenii intră pe un câmp de luptă unde statul, prin structurile sale de securitate şi apărare deţine superioritatea.

După Turner [20, p. 816] violenţaşidezordinereprezintă pentru protestul social o formă de comunicare, decât o formă de acţiune directă. Dacă în timpul calamităţilor naturale jaful şi prădarea reprezintă principalul mijloc de a obţine bunuri în timpul protestului, acestea sunt forme de comunicare a nemulţumirii. Similară este şi stricarea geamurilor magazinelor, incendierea clădirilor sau distrugerea altor bunuri. Aceste acţiuni nu se produc doar pentru amuzament, ca urmare a unui act de vandalism sau a unei răzbunări imorale. Aceste forme de comunicare s-au observat în timpul protestelor din Atena [21], Paris [22] sau Chişinău [23]. Prin urmare factorii de decizie trebuie să asculte mai mult ce spune lumea şi să nu se axeze pe felul cum o fac, lucru echivalent

şi pentru copii, plânsetele cărora irită cele mai dese ori părinţii cu o experienţă redusă şi îi fac să nu asculte care este doleanţa sau neliniştea celor mici.

Doctorul în filosofie la Oxford Gene Sharp oferă o tipologie ce conţine 198 de metode [17, pp. 95-104] de acţiune nonviolentă dintre care putem menţiona: discursurile publice, petiţii de grup, ziare şi reviste, pichetări, acte publice simbolice, „persecutarea" funcţionarilor, marşuri, mitinguri de protest, păstrarea tăcerii, nesupunere socială, boicotul, embargoul, grevele, ocuparea spaţiilor şa.

Există mai multe elemente care l-ar impulsiona pe un individ să participe la un protest social. Dacă persoana are o părere vehementă împotriva unei mişcări politice şanşa caacesta să participe la un protest legal este mai mare. Totodată conform cercetării lui Bean [5, p. 270] sexul, vârsta, nivelul de educaţievor influenţa nivelul de implicare politică şi participarea la proteste. Mai multe date empirice demonstrează că participarea indivizilor este cauzată şi de stimulentele sociale sau morale [19, p. 98]. Totodatăapartenenţa la grupurile care promovează protestul îl face pe individ mai susceptibil la participare[29, p. 1099]. Ca exemple a astfel de grupuri pot fi mişcările ecologiste, partidele politice, mişcările socio-politice, grupările anarhiste ş.a. Grupul uniformizat de un set de idei comune îl face pe aderent să fie mai deschis către manifestarea protestului social. Cu toate că bunurile publice nu au o influenţă directă asupra gradului de participare, prin intermediul influenţării imboldurilor sociale, afectează indirect acţiunea. La rândul lor imboldurile sociale le influenţează pe cele morale.

Chiar dacă tradiţional se credea că protestul nu coincide cu rolul femeii în societate, noile cercetări au demonstrat că datorită faptului că în prezent numărul femeilor votanţi l-a depăşit pe cel al bărbaţilor, creşterea nivelului de educaţie şi implicarea politică a dus şi la creşterea numărului de femei care protestează. [29, p. 1098]

În rândurile cercetătorilor [26, p. 155] este dezbătută şi importanţa pe care o au tehnolgiile moderne de comunicare pentru succesul unui protest. Clay Shirky consideră că înlesnirea comunicării prin intermediul internetului, a platformelor de socializare şi a sms-urilor face ca răspândirea ideilor şi organizarea grupurilor să devină mai uşoară astfel să genereze o mai mare presiune pe guverne. Pe de altă parte Malcolm Gladwell consideră că uşurinţa cu care se stabilesc aceste conexiuni reprezintă o vulnerabilitate pentru organizarea revoltelor. Aceste noi metode nu sunt suficiente pentru a motiva oamenii să producă o schimbare reală şi doar abordarea interpersonală asigură succesul unei mişcări. Alţi cercetători ca Evgeny Morozov tratează internetul ca pe un instrument al regimurilor autocrate de monitorizare şi de a se menţine la putere, iar în caz de necesitate pot să limiteze accesul la el. Astfel, noile legi [27] [28] adoptate în România şi Republica Moldova, care au ca pretext creşterea nivelului de securitate de teama terorisului sau a pornografiei infantile, în mâinile unor alienaţi mental, ce îşi urmăresc interesul sau pe cel al grupului din care fac parte în detrimentul interesului şi a bunăstării comune, ar deveni nişte instrumente de represiune periculoasă.

Pentru societăţile tradiţionale printre care să numără şi Republica Moldova, bazarul sau piaţa oferă mediul propice pentru o mişcare protestatară [26, p. 159-160].Un loc eficient unde ştirile şi zvonurile sunt răspândite printre participanţi creând un spaţiu politico-social autonom. În cazul existenţei unui blocaj mediatic, unele curente politice prin intermediul abordării interpersonale ar putea să exploateze acest spaţiu pentru popularizarea propriilor idei. De exemplu Martorii lui Iehova, pe lângă alte aglomerări ca universităţile, centrul oraşului ş.a. au ca loc de desfăşurare şi în proxemitatea pieţelor.

Protestul social are o serie de efecte. Conform datelor studiului elaborat de Opp şi Kittel s-a demonstrat corelaţia dintre protest şi stimulente [19, p. 107]. Totodatăanalizadatelorobţinutea generat ideea că, dacă oamenii se implică în mişcările protestatare, creşte nivelul stimulentelor sociale, iar dacă creşte acest nivel are şi un efect asupra protestului. Tot acest studiu a explicat efectul de amortizare pe care protestul social îl are asupra nemulţumirii politice confirmând şi observaţiile lui Opp privind efectelor catarhice ale protestelor[4, p. 217].

În concluzie putem afirma că protestul social, prin diferitele forme evidenţiate anterior, cauzează o formă de presiune pe sistemul politic. Cu o profundă încărcătură simbolică, mobilizând un număr mare de oameni protestul poate duce la schimbarea deciziilor care l-au generat sau să transmită un mesaj.Forma de extremă de manifestare a protestului social, revoluţia duce până la disoluţia formei de guvernământ şi înlocuirea acesteia cu una nouă.

Dezvoltarea tehnologiilor de comunicare au generat şi apariţia a noi forme de protest ca şi flash-mobul, unlikeul. Cu toate că înlesneşte comunicarea şi organizarea acţiunilor, tehnologiile moderne au redus din abordarea interpersonală, singura care poate asigura succesul unei mişcări sociale. Prin intermediul cuvîntului, posedând un caracter sistematic, exploatând mediul de confluenţă a diferitor categorii de cetăţeni ai societăţilor tradiţionale – bazarul, noile curente îşi pot exercita influenţa şi să-şi transmită ideile.

Violenţa mişcărilor de protest social nu este un scop în sine. Ea este mai degrabă o formă de comunicare a anumitor dezacorduri faţă de cauzele declanşatoare ale nemulţumirii. În aceste cazuri grupul împotriva căruia este declanşat protestul trebuie să atragă atenţie în special la ce se comunică şi nu la felul cum se comunică. Dacă simpatia nu a fost atinsă ca să genereze soluţionarea problemei, anume prin intermediul violenţei se poate ajunge la teama ce l-ar face pe decident să dea înapoi.

Cu toate acestea folosirea violenţei introduce grupul protestatar pe un teren în care statul deţine întâietatea prin intermediul aparatului său de menţnere a ordinei. De aceea folosirea căilor de luptă non-violente va proteja protestatarii împotriva forţe coercitive şi le va asigura succesul. De la mişcarea pentru independenţă a lui Ghandi, la mişcarea împotriva segregării rasiale a lui Martin Luther King, Lanţul Baltic sau Podurile de Flori mişcările nonviolente vor avea mereu de câştigat. Exemplul personal, puterea cuvîntului, coalizarea oamenilor în jurul unei cauze nobile, sporirea nivelului

lor de cunoştinţe şi cultură politică şi creşterea unităţii sunt principalele metode care vor asigura un salt calitativ pentru omenire.

Referinţe bibliografice:

1. RITCHIE, D. G., Contributions to the History of the Social Contract Theory, Political Science Quarterly, Vol. 6, No. 4 (Dec., 1891), pp. 656-676.
2. Dicţionar Enciclopedic, Cartier, Chişinău, 2001, 1696 p.
3. MARSHALL, G. (coord.), Oxford Dicţionar de Sociologie, Univers Enciclopedic, București, 2003, 710 p.
4. OPP, K. D., Postmaterialism, Collective Action, and Political Protest, American Journal of Political Science, Vol. 34, No 1 (Feb., 1990), pp. 212-235.
5. BEAN, C., Participation and Political Protest: A Casual Model with Australian Data, Political Behaviour, Vol. 13, No. 3 (Sept. 1991), pp. 253-283
6. http://www.romaniatv.net/klaus-iohannis-a-enervat-generatia-facebook-cate-like-uri-a-pierdut-intr-o-singura-zi_275086.html (accesat: 06-04-2016)
7. http://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/presedintele-pierde-mii-de-fani-pe-facebook-premierul-ii-castiga-ciolos-prin-ce-credeti-ca-am-fost-anti-roman.html (accesat: 06-04-2016)
8. https://www.facebook.com/klausiohannis/?fref=ts (accesat: 06-04-2016)
9. Legea Nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile http://lex.justice.md/md/327693/ (accesat: 06-04-2016)
10. BEY, H. – The Information War în: http://hermetic.com/bey/infowar.html (accesat: 21-03-2016).
11. WALKER, R., Flash Memory: A History of Flash Mobs, Communication Currents, Vol. 8, Issue 3, June 2013 sursa: https://www.natcom.org/CommCurrentsArticle.aspx?id=3846 (accesat: 06-04-2016)
12. Dozens arrested in Belarus „clapping" protesthttp://www.aljazeera.com/news/europe/2011/07/201173184516320207.html (accesat: 06-04-2016)
13. Civil Resistence Tactics Used in Egypt's Revolution #Jan 25 http://irevolutions.org/2011/02/27/tactics-egypt-revolution-jan25/ (accesat: 06-04-2016)
14. MITCHELL, D. O., Tactic: Flash mobhttp://beautifultrouble.org/tactic/flash-mob/ (accesat: 06-04-2016)
15. http://ziarero.antena3.ro/articol.php?id=1253117799 (accesat: 06-04-2016)
16. http://www.mediafax.ro/externe/desfasurarea-evenimentelor-de-la-7-aprilie-2009-din-republica-moldova-9492033 (accesat: 06-04-2016)
17. SHARP, G., De la dictatura la democraţie, Cartier, Chişinău, 2016, 104 p.
18. Respectarea drepturilor la întruniri în Republica Moldova: studiu comparativhttps://promolex.md/upload/docs/Studiu_Libertatea_Intrunirilor_1233574582ro_.pdf (accesat: 06-04-2016)
19. OPP, K. D., KITTEL, B., The Dynamics of Political Protest: Feedback Effects and Interdepdendence in the Explanation of Protest Participation, European Sociological Review, Vol. 26, No. 1 (February 2010), pp. 97-109.
20. TURNER, R. H., The Public Perception of Protest, American Sociological Review, Vol. 34, No 6 (Dec., 1969), pp. 815-831.

21. http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/greece/11742881/Greece-Crisis-in-pictures.html?frame=3377178 (accesat: 10-04-2016)
22. http://www.ibtimes.co.uk/france-students-riot-police-clash-labour-protests-turn-violent-paris-rennes-1553310 (accesat: 10-04-2016)
23. http://www.europalibera.org/content/article/24897097.html (accesat: 10-04-2016)
24. MUIZNIEKS, N. R., The Influence of the Popular Movements on the Process of Soviet Disintegration, Europe-Asia Studies, Vol. 47, No. 1 (1995), pp. 3-25.
25. http://thecelotajs.com/latvia-50years/The-Baltic-Way-or-Baltic-Chain.php (accesat: 10-04-2016)
26. RAHAGHI, J., New Tools, Old Goals: Comparing the Role of Technology in the 1979 Iranian Revolution an the 2009 Green Movement, Journal of Information Policy, Vol. 2 (2012), pp. 151-182.
27. http://www.romania-actualitati.ro/legea_big_brother_aprobata_de_guvernul_de_la_chisinau-88437 (accesat: 10-04-2016)
28. http://www.mediafax.ro/politic/legea-big-brother-promulgata-de-presedinte-14817477 (accesat: 10-04-2016)
29. SCHUSSMAN, A., SOULE S. A., Process and Protest: Accounting for Individual Protest Participation, Social Forces, Vol. 84, No. 2 (Dec. 2005), pp. 1083-1108.

PR-UL POLITIC ŞI PROMOVAREA IMAGINII INSTITUŢIILOR POLITICE – CONCEPTE TEORETICE

CODREAN Natalia, Drd.,
Universitatea de Stat din Moldova

The article „Political PR and promoting the image of political institutions" describes the theoretical concept and importance of these phenomena. The tendency to create and promote an image as more credible and more positive belong to the individual personality, or companies that sell something, but also to state institutions, and especially, to political institutions.

Keywords: image, parties, policy, PR, methods, communication

Astăzi trăim într-un secol "grăbit", un secol în care cu greu poţi să-ţi găseşti un loc al tău. Nu mai este loc pe piaţa comercială, nu mai este loc de tradiţii şi obiceiuri, nu mai există loc nici pe pământ. Cu toţii sîntem preocupaţi de cum arătăm, sau mai bine zis de cum ne văd cei din jurul nostru, or, această preocupare de multe ori joacă un rol primordial în găsirea acelui loc, al tău. De fapt, dacă stăm să analizăm, aceste preocupări nu au apărut peste noapte, ele au existat de cînd lumea. Anume ele au stat la baza apariţiei şi dezvoltării unor noi ştiinţe, aşa cum ar fi ştiinţele comunicării sau a relaţiilor publice (RP). Deşi multe tehnici care se utilizează şi azi în RP, au fost folosite încă de Iulius Cezar în anul 50 (î.e.n), acest domeniu a început să fie studiat şi aplicat cu cîţiva zeci de ani în urmă, mai ales dacă vorbim de Republica Moldova. Cercetările în domeniul comunicării au început să cunoască o dezvoltare semnificativă către sfîrşitul secolului al XIX-lea, iar pe de altă parte, Primul Război Mondial a relevat în special puterea mass-mediei în domeniul propagandei manipulării şi dezinformării, presa şi radioul demonstrînd în această perioadă ce influienţă pot avea atî în crearea unor stări de spirit în situaţii de război, cît şi în viaţa politică. Mai tîrziu, după cele două Războaie Mondiale, accesul societăţii la presă, radio, cinematograf au devenit tot mai răspîndite, acestea aveau scop nu doar de informare, dar şi de divertisment. Odată cu dezvoltarea televiziunii, aceasta era privită ca un instrument de creştere economică şi schimbare la nivel social. Deoarece comunicarea ca şi concept are mai multe sensuri, cercetărotii americani Frank E.X. Dance şi Carl E. Larson au încercat, în urmă cu aproape douăzeci de ani, să adune într-o carte definiţiile propuse de diferiţi autori, limitîndu-se la cele mai reprezentative 126. Astfel, s-a evidenţiat faptul că, în

aproape fiecare subdomeniu al biologiei, socilogiei sau ştiinţelor informaţiei, termenul este utilizat într-o manieră particulară, specializată. Desigur au existat şi există încercări de a găsi un temei comun al cercetărilor, cel mai celebru demers în acest sens fiind cel al lui Frank Dance, care trece în revistă 95 de definiţii, distingînd 15 componente conceptuale: ”(1) schimb verbal de gînduri sau idei; (2) proces prin care noi îi înţelegem pe alţii şi alternativ, ne străduim să fim înţeleşi de ei; (3) interacţiune (chiar la nivel bilogic); (4) proces care ia naştere din nevoia de a reduce incertitudinea, de a acţiona efectiv şi de a apăra sau întări eul; (5) proces de transmitere a informaţiilor, a ideilor, emoţiilor sau priceperilor prin folosirea simbolurilor (cuvinte, imagini, figuri, diagrame, etc); (6) transfer, schimb, transmitere sau împărtăşire; (7) proces care uneşte părţile discontinue ale lumii vii; (8) proces care face comun mai multora ceea ce este monopol al unuia sau al unora; (9) totalitatea mijloacelor de transmitere a mesajelor militare, a ordinelor, etc. (telefon, telegraf, radio, curieri); (10) proces de îndreptare a atenţiei către o altă persoană în scopul reproducerii ideilor; (11) răspuns discriminatoriu al unui organism la un stimul; (12) transmitere a informaţiei de la o sursă la receptor; (13) proces prin care o sursă transmite un mesaj către un receptor cu intenţia de a-i influienţa comportamentele ulterioare; (14) proces de tranziţie de la o situaţie structurală în general la o altă situaţie, aflată într-o formă perfectă; (15) mecanism prin care se exercită puterea” [7]. Analizînd însă totalitatea definiţiilor, putem identifica, un factor comun care le leagă şi anume omul, sau activitatea umană. Astfel, omul nu se poate afla în afara comunicării, chiar şi atunci cînd acesta nu face absolut nimic.

Tendinţa de a crea şi promova o imagine cît mai credibilă şi cît mai pozitivă nu aparţine doar individului ca personalitate, sau companiilor care vînd ceva, ci şi instituţiilor statului, organizaţiilor necomerciale şi mai cu seamă instituţiilor politice

Termenul de ”politic” are mai multe accepţiuni, unele dintre ele fiind sugerate din limba engleză care diferenţiază termenii ”polity”, ”policy” şi ”politics”. Prin ”polity” se înţelege modurile de organizare a guvernării societăţilor umane, ”policy” sînt tipurile de acţiune care contribuie la conducerea treburilor publice şi ”politics” se refră la strategiile ce rezultă din competiţia indivizilor şi a grupurilor. [11]

Politica, potrivit DEX-ului este ştiinţa şi arta de a guverna un stat; formă de organizare şi conducere a comunităţilor umane, prin care se menţine ordinea internă şi se garantează securitatea externă a comunităţilor respective. [11] Cu referire la diferenţa care există între politic şi politică, George Balandier în opera sa ”Antropologie politică”, defineşte politicul ca fiind ”în mod

fundamental acelaşi de la o societate la alta, iar politica are un scop şi are drept ţintă natura acesteia". [6]

În lucrarea dată, termenul de "politic" se va referi la strategiile partidelor politice care concurează între ele pentru a cîştiga electoratul.

Comunicarea politică este, cu siguranţă, o comunicare publică. Comunicarea politică a a vut, în toate epocile, remarcabili comentatori (Platon, Demostene, Cicero, etc), iar ceea ce au spus ei, rămîne de actualitate, în ciuda mutaţiilor mediatice, mai ales atunci cînd e vorba de lămurirea relaţiei între popor, cetăţeni şi putere sau a relaţiei între puteri. Un anticipator al marketingului politic contemporan poate fi considerat, pe bună dreptate, celebrul filozof şi scriitor italian Niccolo Machiavelli: "A guverna înseamnă a-i face pe oameni să creadă" sau "poporul judecă mereu după aparenţe" [12] Aurelia Peru-Balan scrie în "Managementul PR-ului politic" despre Machiavelli că "este precursorul unor fenomene contemporane, precum imaginea liderului politic şi poziţionarea graţie televiziunii şi retoricii, care sînt în simbioză".

Unul dintre pionerii aplicării PR-ului politic în Europa, Michel Bogrand, notează în cartea sa "Le marketing politique" că "marketingul politic este un ansamblu de tehnici, avînd drept obiectiv vaforizarea unui candidat în faţa potenţialului său electorat: să-l promoveze în rîndul a cîţi mai mulţi alegători, să-i creeze o singularitate în raport cu alţi concurenţi şi cu mujloace minime, să-i sporească numărul de sufragii". [9]

Profesorul francez Denis Lindon afirmă că "marketingul politic reprezintă un ansamblu de teorii şi metode de care pot uza organismele politice şi puterile publice atît pentru a-şi defini obiectivele şi programele, cît şi pentru a influienţa comportamentele cetăţenilor". [5]

În opinia mai multor teoreticieni, marketingul politic trebuie să se centreze asupra concurenţei. Aşa cum susţin autorii elementului poziţionării, Jack Trout şi Al Ries: "organizaţia trebuie să caute punctele slabe în poziţiile adversarilor şi trebuie să lanseze atacuri de marketing asupra acestor puncte slabe, pentru că marketingul înseamnă război, campania electorală înseamnă război, iar războiul însuşi este continuarea politcii, cu alte cuvinte". [8]

Astfel, tehnicile de promovare utilizate în marketingul politic reprezintă modalităţile specifice de punere în practică a componentelor mixului promoţional, în raport cu mediile de promovare, în scopul de a transmite electoratului oferta actorilor politici.

Partidele politice utilizează tehnici de marketingatît pentru a se vinde pe ele, ori pentru a vinde propriile politici, cît şi pentru a decide ce oferă publicului, în primul rînd – ce politici să adopte, ce lideri să aleagă pentru a

reprezenta cel mai bine aceste politici şi cum să comunice eficient această ofertă de politici. [10]

Aşadar, instituţiile politice, nu se diferenţiază cu nimic de alte instituţii comerciale, care vînd produse şi servicii, doar că în primul caz, se vînd idei, sau nu atît idei, cît am putea spune mituri chiar. Totodată, tehnicile de marketing politic pornesc de la tehnicile marketingului clasic, care însă necesită să fie adaptate pentru un public mult mai larg, atunci cănd vorbim de alegători, care reprezintă de fapt, întreaga societate.

Istoria ne demonstrează că oamenii au fost tot timpul preocupaţi de ce gîndesc alţii despre ei sau despre organizaţia în care activează sau o deţin. Astfel, se apela constant la diferite trucuri pentru a fi în centrul atenţiei şi pentru a crea o imagine cît mai bună.

Termenul de ”imagine” este de origine engleză şi poate fi interpretat diferit, ca exemplu: chip, model, rol, mască, tip, reputaţie, aşteptare prognozată. Traducerea directă din engleză este - model.

Conform DEX-ului, ”imaginea” este modul în care este percepută de către oameni, o persoană sau o instiuţie. [11] Conceptul de imagine apare în vocabularul comercial pentru a explica cum o persoană, un grup de persoane sau o societate întreagă priveşte un serviciu, produs sau marcă. Ştiinţa care se ocupă de studiul imaginii se numeşte imagologie şi conlucrează cu filozofia, psihologia, marketing-ul şi comunicarea. Conform dicţionarului de psihologie, ”imagologia” este un doemniu al psiho-sociologiei care se ocupă de studierea ştiinţifică, multidisciplinară a percepţiei, opiniei, atitudinii, judecăţii şi imaginii globale pe care şi-a format-o în decursul timpului o comunitate etnică naţională asupra altor naţiuni, sub influienţa contactelor directe, prin reprezentanţi, dar mai ales prin intermediul produselor cultural-ideologice larg răspîndite de către mijloacele de comunicare în masă.

Reieşind din mai multe definiţii existente, imaginea are ca obiect reputaţia creată de întreprindere în rîndul publicului prin produsele, serviciile oferite şi prin sistemul comunicaţional organizat. Astfel, putem menţiona că imaginea politică înseamnă brandul pe care doreşte să şi-l construiască un partid sau un lider politic, astfel încît să pună în evidenţă calităţile pe care vrea să le demonstreze cu scopul de a obţine puterea politică prin voturile electoratului care va crede în imaginea politică creată. După socilogul rus V. Amelin, există patru tipuri de imagine politică în spaţiul ex-sovietic: înţeleptul, apărătorul, ţari-kormileţ şi luptărorul pentru dreptate. Aceste tipuri corespund anumitor zone istorice, popoare. [2] O altă clasificare o propune Roger-Gerard Schwartzenber, care vorbeşte despre cinci tipuri de imagine politică:

- Eroul este liderul superior, un idol pentru oameni. Odată ce un politician îşi doreşte o astfel de imagine, trebuie să şi-o merite;

- Omul simplu este omul care încearcă să fie aproape de cetăţeni, să se identifice cu aceştea. El nu va avea ambiţii personale, ci va lucra în numele comunităţii;

- Liderul charismatic este liderul care alege metoda seducţiei şi nu cea persuasivă asupra electoratului;

- Părintele naţiunii va fi un politician cu o vîrstă mai înaintată însă cu înţelepciunea necesară pentru a fi apreciat de popor;

- Vedeta politică feminină ţine de doctorismul feminism care pune femeia în prim plan pentru ca aceasta să devină superioară. Această femeie trebuie să depăşească orice stereotip şi să fie în ochii tuturor o ”femeie de fier”. [2]

Politologul rus A. Maximov ne oferă alte opt modele de imagine prezente pe piaţa rusă:

- Umanistul – sînt persoanele care au altă profesie şi care se lansează în politică. Profesiile tipice unui umanist sunt profesor, medic sau jurist;

- Gospodarul – această imagine de obicei este atribuită primarilor oraşelor;

- Militantul sau luptătorul;

- Omul puterii – sînt persoanele care deţin de mult timp o funcţie;

- Omul forţei – imaginea politicienilor militari;

- Tehnocratul – este imaginea persoanelor promovate în funcţie nu pe criteriul politic, ci pentru că sînt buni specialişti în alt domeniu;

- Businessman-ul - politicianul ce lucrează în domeniul business-ului;

- Exoticul – este un politician care vine cu o profesie din domenii diverse, cum ar fi cultura. [1]

Conform Doctorului Conferenţiar Universitar, Aurelia Peru, există următoarele tipuri de imagine, pe arena internaţională:

- Eroul militar (fostul premier israelian A. Sharon);

- Vizionarul religios (liderul organizaţiei Al-Qaida);

- Fanatul din Teheran (preşedintele Republicii Islamic Irna);

- Cruciatul (soldatul războiului global George Bush);

- Exorcistul (Preşedintele Venezuelei H. Chavez);

- Rebelul din Caucaz (Mihail Saacaşvili).

Iar dacă să vorbim despre arena moldovenească, Aurelia Peru vorbeşte despre:

- Părintele abandonat (Serafim Urechean după alegerile din 2005);

- Oportunistul recidivist (Iurie Roşca după alegerile din 2005);

- Euro-comunistul (imaginea lui Vladimir Voronin);

- Bebeluş bătrîn;

- Oligarhi preferaţi de electorat pentru că nu sînt tentaţi spre corupţie. Este vorba de tipologia politicianului cu bani, avere şi putere. Ei sînt şi cîteodată suspectaţi de afaceri dubioase şi deturnări de fonduri (ex – Vlad Filat);

- Fiul răzvrătit se referă la situaţia cînd un sub-lider de partid se revoltă asupra liderului-părinte şi se produce o ruptură cu formaţiunea din care provine. Asemeni acţiuni se produc de obicei în ajunul campaniilor electorale (ex – Igor Dodon). [2]

Clasificărie de mai sus se referă la imaginea liderilor politici, dar desigur atunci cînd vorbim în general despre imaginea politică, nu putem omite această componentă importantă, ca liderul politic. Iar de cele mai multe ori, imaginea pe care o are liderul politic, se răsfrînge asupra imaginii întregii echipe şi a întregului partid. Acesta este cel mai important element al partidului şi el face transfer de imagine, asupra partidului din care este parte. Totodată, este de menţionat faptul că clasificările prezentate mai sus şi multe altele care există, sînt actuale pentru anumte ţări sau regiuni şi pentru anumite perioade de timp, în care a existat cercetarea. Desigur că cerinţele electoratului cresc şi se dezvoltă, iar liderii politici au nevoie de noi şi noi tehnici şi instrumente de promovare a imaginii, care ar satisface dorinţele cetăţenilor. Din acest motiv, cu trecerea timpului, neapărat vor apărea noi lideri, care vor promova noi tactici şi vor fi necesare noi clasificări.

”În Moldova, sintagma „imagine politică„ este utilizată în lexicologia cîmpului politic odată cu declararea independenţei şi suveranităţii republicii, care a dat start unor fenomene emergente societăţilor democratice: dispariţia monopartidismului, legitimarea partidelor şi formaţiunilor politice şi, prin urmare, consolidarea pluripartidismului ca o instituţie democratică în spaţiul moldovenesc. În acelaşi timp, competiţia dintre subiecţii politici a condiţionat imperativ identificarea unor modele de imagine politică, capabile să amplifice gradul de credibilitate şi de simpatie a publicului electoral în contextul unor alegeri libere şi transparente. Pentru această etapă de democratizare a sferei politicului moldovenesc un rol important i-a revenit apelului la sentimental, la dramatizarea comunicării politice, fundamentate pe spiritul şi cultura naţională. Retorica discursului politic se deosebeşte deja de rapoartele executate într-o „limbă de lemn”, producându-se o umanizare a mesajului, o accentuare a dimensiunilor pragmatice şi simbolice. Se schimbă ceremoniile, ritualurile politice ce vin să confirme tradiţional armonia dintre cei conduşi şi conducători, dintre elitele politice şi votanţii acestora”. [3]

Desigur că necesitatea unor noi metode moderne de promovarea a imaginii, apare şi în Republica Moldova, iar liderii de partide sînt permanent în căutarea unor instumente cît mai eficiente de a manipula electoratul, or în politică, crearea imaginii este direct proporţională cu manipularea.

În concluzie am putea afirma că indiferent de faptul cît de mult sau cît de puţin ne place domeniul politic, nu ne putem afla în afara acestui sistem. Mai devreme sau mai tîrziu ne confruntăm cu efectele acestuia şi ne întîlnim cu actorii lui chiar zi de zi. Indiferent de faptul dacă ne implicăm în viaţa politică a ţării sau nu, dacă mergem la alegeri sau nu, oricum ne dorim o viaţă demnă, dorim să avem un loc de lucru bine plătit, dorim să ne odihnim, să ne simţim în securitate, să creăm un viitor copiilor noştri. Şi parcă la prima vedere, aceste lucruri chiar nu au nimic cu politica, dar asta doar la prima vedere. Pînă la urmă, politicienii se transformă în deputaţi, în miniştri, în şefi de direcţii, în oameni care promovează politici în toate sferele vieţii: şi cele care ţin de locurile de muncă, şi de securitate, şi de servicii calitative, iar toate acestea, în lanţ, formează viitorul copiilor noştri şi viitorul ţării. Astfel, partidele politice sînt obligate să identifice şi să aplice noi metode de promovare a ideilor şi a promisiunilor, doar că aceste idei trebuie să se transforme postfactum în realităţi, altfel, data viitoare, cu siguranţă nu îi ajută nici cele mai inovatoare invenţii. Asta pentru că electoratul este credul, dar atunci cînd se pierde încrederea taxează cu cea mai aspră pedeapsă – deposedarea de putere.

Referinţe bibliografice:

1. Aurelia Peru Balan ”Crearea brandului de imagine pe piaţa politică”, Moldoscopie . Probleme de analiză politică. Nr XXXV, USM;
2. Aurelia Peru Balan ”Dimensiuni simbolico-mitologice în conceptul elaborării imaginii politice”, Moldoscopie partea XXIII anul 2010;
3. Aurelia Peru Balan ”Promovarea Imaginii Liderului Politic: Metode şi tehnici/cazul Republicii Moldova”, Autoreferat al tezei de doctor;
4. Aurelia Peru-Balan ”Managementul PR-ului politic”
5. Denis London ”Le marketing”
6. George Balandier ”Antropologie politică”
7. Frank E. X. Dance; Carl E. Larson ”The Functions of Human Communication: A Theoretical Approach”. ISBN 978-0-03-002026-1. Retrieved 30 May 2013
8. Jack Trout şi Al Ries ”Poziţionarea”
9. Michel Bograng ”Le marketing politique”).
10. Lees-Marshment J. ”Global political marketing*”* in Lees-Marshment. 2010.
11. www.dexonline.ro http://www.biblacad.ro/UPC_Personalitati/principele.pdf (Niccolo Machiavelli ”Principele”)

RELAŢIILE BILATERALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ŞI UCRAINA LA ETAPA ACTUALĂ

CUJBA Anastasia,
MA, doctorandă, lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administative
Departamentul Relaţii Internaţionale

This article represents a vision of bilateral relations on political, security and economic fields between theRepublic of Moldova and Ukraine. Currently, due to circumstances of formed system in the region, states in common promote European integration vector; face with separatist phenomenon; colaborate within European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM). Now Moldova and Ukraine supports each other's integrity,as ever and being neighboring countries still remain strategic partners.

Keywords:political dialogue, neighborhood policy, regional cooperation, political crisis, sovereignty, territorial integrity, international law, separatist phenomenon, economic cooperation, trade balance.

Desfăşurarea relaţiilor de prietenie şi bună vecinătate între Republica Moldova şi Ucraina prezintă un factor important în politica externă a fiecăreia. Evoluţia acestora a început în 1991, cînd statele şi-au declarat independenţa. Pe parcursul a 25 de ani, statele au avut de dezvoltat atît subiecte ce prezentau depunerea eforturilor în comun acord (activitatea în organizaţii regionale precum OCEMN, GUAM; cooperarea regională în cadrul Euroregiunilor "Dunărea de Jos", "Prutul de Sus", "Nistru";mecanismul de negocieri în formatul „5+2" în soluţionarea conflictului transnistrean; promovarea vectorului intergării europene), cît şi unele litigii, ce amplasau statele în zona confruntării (probleme de frontieră, energetice, embargouri). Cel din urmă factor este ceva firesc în politica externă a două state vecine, din momentul ce fiecare îşi au „propriul interes naţional, care într-un mod sau altul determină acţiunea politică" [1].

La momentul actual, în plan extern, se observă o scădere a activităţii bilaterale a relaţiilor moldo-ucrainene. Aceasta se datorează faptului existenţei destabilizării situaţiei politice interne a Ucrainei, în urma iniţierii crizei din 2013-2014, precum şi a instabilităţii guvernării din Republica Moldova. Dar totuşi, între aceste două state vecine, cu un trecut comun în cadrul URSS-ului, cu acelea şi probleme ale politicii interne la prezent, şi cu aspiraţii europene spre o aderare la UE în viitor, există relaţii în toate domeniile vieţii sociale ale statelor.

Un subiect, ce unesc forţele ambelor state, este susţinerea şi încurajarea reciprocă în continuare a recunoaşterii statului independent, integru şi suveran. Astfel, la 2 martie 2014, în ziua comemorării a victimelor războiului de pe Nistru, conducerea Republicii Moldova, în frunte cu Preşedintele Nicolae Timofti a reacţionat faţa de intervenţia armată rusă în Crimeea: ”Republica Moldova îşi exprimă profunda îngrijorare în legătură cu ultimele evoluţii din Ucraina, în special privind situaţia în jurul peninsulei Crimeea, şi acţiunile cu caracter militar întreprinse de autorităţile Federaţiei Ruse. Republica Moldova subliniază importanţa respectării suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Ucrainei şi neadmiterii violării principiilor dreptului internaţional. În vederea prevenirii acţiunilor ce pot conduce la destabilizarea în continuare a situaţiei în regiune, Republica Moldova cheamă să fie utilizate de urgenţă toate mecanismele internaţionale pentru soluţionarea crizei exclusiv pe căi diplomatice” [2].

Cu privire la această problemă, peste 4 zile mai trîziu, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declaraţia în legătură cu evoluţia situaţiei din Ucraina, în care se exprimă solidaritate cu Rada Supremă a Ucrainei în efortul de a asigura stabilitatea şi viitorul european al Ucrainei, stat vecin, partener şi prieten al Republicii Moldova; se constată că pericolul major al evenimentelor din Ucraina, în special al celor din Crimeea, rezidă în subminarea integrităţii teritoriale şi a suveranităţii Ucrainei, ceea ce poate avea consecinţe grave asupra altor ţări din regiune; se face apel la Organizaţia Naţiunilor Unite, Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, Uniunea Europeană, Comunitatea Statelor Independente să aplice toate instrumentele dreptului internaţional şi mecanismele de mediere pentru a nu admite escaladarea conflictului şi pentru a asigura pacea şi stabilitatea în Ucraina şi în întreaga regiune; se susţine poporul ucrainean şi dreptul Ucrainei de a-şi decide viitorul prin mecanisme democratice şi libere [3].

În ziua desfăşurării referendum-ului în Peninsula Crimeea (18 martie 2014), 96,6% dintre cei 83% de participanţi la vot din întreaga populaţie a Crimeii, au fost în favoarea alipirii la Rusia. În această situaţie, Prim-ministrul Republicii Moldova, Iurie Leanca, a reafirmat, la Kiev, sprijinul său pentru Ucraina, reiterînd că autorităţile de la Chişinău nu recunosc rezultatele referendumului ilegal din Crimeea. În acelasi timp, autorităţile de la Kiev, în persoana Preşedintelui Radei Supreme, Oleksandr Turcinov, în funcţie şi de Preşedinte interimar al Ucrainei, recepţionind sprijinul din partea Republicii Moldova, a menţionat: "Mizăm pe faptul că Ucraina va avea în continuare această susţinere din partea Moldovei. Ştim că ţara dumneavoastră a trecut prin aceeaşi situaţie, statele noastre au aceeaşi istorie, ne leagă o mare prietenie şi ţarile noastre au ales aceeaşi cale – integrarea europeană – şi sper că vom reuşi” [4]. Este evident că Ucraina apreciază susţinerea din partea Republicii Moldova într-un moment în care se confruntă direct cu problema separatismului.

La momentul alegerii Preşedintelui Ucrainei Petro Poroşenko, la 7 iunie 2014 [5], din partea Republicii Moldova iarăşi se demonstrează solidaritatea pentru clasa

politică a statului vecin, Preşedintele Republii Moldova Nicolae Timofti participînd la ceremonia de învestitură a celui de al cincilea preşedinte al Ucrainei independente.

În ajunul alegerilor parlamentare în Republica Moldova din 30 noiembrie 2014, la invitaţia dlui Nicolae Timofti, s-a întreprins o reuniune trilaterală dintre acesta, Preşedintele Republicii Polone, Bronisław Komorowski, şi Preşedintele Ucrainei, Petro Poroşenko (reuniunea Domniilor sale a avut loc şi în contextul acţiunilor comemorative în Europa Centrală şi de Est, organizate cu ocazia celor 25 de ani de la căderea Cortinei de Fier).În cadrul şedinţei, Preşedintele Ucrainei, Petro Poroşenko, a declarat că alegerile parlamentare din Republica Moldova din 30 noiembrie, sunt cruciale pentru stabilitatea din întreaga regiune. Şeful statului ucrainean şi-a exprimat speranţa că alegătorii moldoveni vor confirma în cadrul scrutinului opţiunea europeană de dezvoltare a ţării [6]. De asemenea, s-au discutat teme ce ţin de dezvoltarea dialogului politic şi a contactelor directe, perspectivele reglementării conflictelor şi consolidării păcii şi securităţii în regiune, interacţiunea ţărilor şi sprijinul reciproc în cadrul iniţiativelor regionale şi al organizaţiilor internaţionale; s-au examinat şi oportunităţile de aprofundare a cooperării în domeniile comercial-economic şi umanitar, în special consolidarea securităţii energetice, modernizarea infrastructurii de frontieră cu sprijinul Uniunii Europene. Un loc aparte l-a avut schimbul de opinii asupra reglementării conflictului transnistrean, unde s-a subliniat despre importanţa continuă a Ucrainei ca actor decisiv în acest proces, precum şi necesitatea dinamizării dialogului cu privire la soluţionarea politică a conflictului. Totodată, Preşedeintele Nicolae Timofti remarcînd poziţia fermă a Republicii Moldova faţă de integritatea Ucrainei, pentru parcursul democratic şi pentru opţiunea pro-europeană, pe care poporul ucrainean a reconfirmat-o la recentele alegeri parlamentare, a consfinţit faptul că succesul Ucrainei este şi în interesul naţional al Republicii Moldova.

Revenind la subiectul independenţei statelor, recent, pe data de 27 august 2016, la 25 de ani de independenţă a Republicii Moldova, Petro Poroshenko felicitînd statul nostru, a menţionat: ”Sunt convins că dezvoltarea în continuare a unei colaborări cuprinzătoare dintre Ucraina şi Republica Moldova ne va ajuta să depăşim toate provocările din domeniul securităţii regionale şi să devenim parte a spaţiului european unit” [7]. Aici se observă tendinţa statelor asupra evoluării stadiului actual şi a perspectivelor dezvoltării relaţiilor bilaterale dintre Republica Moldova şi Ucraina în diverse domenii de interes reciproc: promovarea în continuare a dialogului politic moldo-ucrainean, intensificarea cooperării comercial-economice şi activizarea interacţiunii în sfera umanitară.

Problemele date sunt abordate şi la nivel ministerial în domeniul politicii externe, prin întruniri (dintre Ministrul de externe al Republicii Moldova, Andrei Galbur şi Ambasadorul Ucrainei, Ivan Gnatâşin, din 16 august 2016 [8]; dintre Ministrul de externe al Republicii Moldova Andrei Galbur şi Ministrul de externe ucrainean Pavlo Klimkin din 12 iulie 2016, în marja celei de-a VII-a reuniuni informale a miniştrilor afacerilor externe ai Parteneriatului Estic care s-a desfăşurat la

Kiev [9]), care au conturat şi mai bine ultimele evoluţii în relaţiile bilaterale moldo-ucrainene, dezvoltarea dialogului politic, dinamizarea schimburilor comercial-economice, reluarea activităţii Comisiei interguvernamentale moldo-ucrainene pentru cooperare comercial-economică, evoluarea procesului de reglementare a problemei transnistrene şi a situaţiei din Donbass.

Un alt subiect actual, ce presupune eforturi continue ale Republiciia Moldova şi Ucrainei îl prezintă obiectivul principal al politicii externe de integrarea europeană, şi respectiv alinierea situaţiei socio-economice şi politice ale ambelor state la standardele europene. În viziunea Bruxelles-ului, Ucraina,Republica Moldova şi Georgia, formează un fel de trio, un grup de ţări semnatare ale Acordului de Asociere, care ar avea potenţialul ca, unificându-şi forţele şi făcând schimb de experienţă în domeniul reformelor, să poată merge în grup cu tempouri mai rapide în direcţia integrării europene [10]. Însă, atît Republica Moldova, cît şi Ucraina se confruntă la moment cu un şir de factori, care inluenţează în mod direct asupra evoluării pozitive a procesului de integrare europeană a ambelor state.

Guvernarea actuală din Republica Moldova şi din Ucraina, deşi susţine şi promovează întru totul vectorul european, tot ea se face vinovată în tergiversarea desfăşurării procesului integrării europene, cauzat de incapacitatea de luare a deciziilor la nivel intern, extern, precum şi de inabilitatea de implimentare eficientă a reformelor europene.

O problemă acută se consideră a fi corupţia, şi deşi UE lobează activ pentru eficienţizarea activităţii structurilor anticopţie ale statelor, corupţia, din păcate, prosperă nu doar la nivel înalt, dar este caracteristică şi vieţii de zi cu zi. Lupta cu corupţia nu va indica rezultate pe termen scurt, aceasta mai degrabă reprezintă un deziderat pe termen lung, şi doar cu condiţia că se va menţine vectorul general al politicii externe orientat către UE [10].

Prezenţa fenomenului separatist în ambele state, este un alt element, care este în contradicţie cu cerinţele UE. Nesoluţionarea conflictului transnistrean pe parcursul a mai mult de 20 de ani, şi prezenţa ostilităţilor în plină desfăşurare în Estul Ucrainei, nu pot să nu treacă în vizorul europenilor drept un factor ce încetineşte calea de integrare europeană a acestor ţări. Cu atît mai mult, că un subiect al formatului de reglementare 5+2 în soluţionarea conflictului transnistrean îl prezintă Ucraina, care la moment se confruntă cu situaţie asemănătoare.

Ucraina mulţi ani la rînd nu s-a manifestat caadept activ al Chişinăului în reglementareatransnistreană – chiar dacă formal aceastaavea poziţii corecte, la nivel neoficial,de facto susţinea regimul separatist dinTransnistria. Acum Kievul oficial paresă-şi fi schimbat abordarea, în special înlumina a ceea ce s-a întâmplat în Crimeeaşi Donbass [10].

Totuşi soluţionarea conflictelor în aceste două state şi păstrarea status-qou-ului este extrem de problematic din cauza gradul ridicat de rivalitate geopoliticădintre Federaţia Rusă şi Uniunea Europeană, care-şispun cuvîntul în regiune. Acest

antagonism intensifică mult contradicţiile existente, făcandu-le imposibil de gestionat în totalitate de astfel de actori mici, precum sunt Chişinăul şi Tiraspolul, Kievul şi Donbassul [11].

O importanţă deosebită în relaţiile moldo-ucrainene o deţine problemele de frontieră (Palanca cu autostrada Odessa-Reni; Portul din Giurgiuleşti; Centrala Novo-Dnestrovsk), care pînă în prezent încă nu au încheiat disputele în negocierile dintre părţi. Cît priveşte însă securitatea segmentului transnistrean al frontierei dintre Republica Moldova şi Ucraina, pe 29 mai 2015, a fost marcată o alertă din partea Kievului, cînd şeful Serviciului ucrainean al frontierei de stat, Viktor Nazarenko, a declarat că regiunea dată se află sub ameninţare militară. Această alertă a fost cauzată de denunţarea de către Parlamentul ucrainean, cu 10 zile înainte, a acordului cu Federaţia Rusă privind tranzitarea trupelor militare. Problema în cauză, a fost preluată deja de aeroportul Chişinău [12].

Misiunea Uniunii Europene de Asistenţă la Frontieră în Moldova şi Ucraina (EUBAM), iniţiată la 7 octombrie 2005, a fost prelungită pentru a patra oară în 2015, şi după părerea oficialităţilor UE, Jan Tombiński, Ambasadorul UE în Ucraina şi Pirkka Tapiola, Ambasadorul UE în Republica Moldova, EUBAM este o parte importantă a eforturilor UE de a ajuta cele două ţări la implementarea Acordurilor sale de Asociere cu UE şi Zonelor de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător. De asemenea, contribuţia EUBAM la soluţionarea problemei transnistrene consolidează cooperarea între Chişinău şi Tiraspol pe o serie de aspecte practice, cum ar fi cele vamale, comerciale, de transport şi cooperarea în domeniul aplicării legii, care sunt esenţiale pentru susţinerea dezvoltării şi securităţii regionale [13].

Tot în noiembrie 2015, în cadrul şedinţei Consiliului Consultativ al Misiunii Uniunii Europene de Asistenţă la Frontieră în Moldova şi Ucraina (EUBAM), Republica Moldova şi Ucraina au semnat două acorduri noi de cooperare transfrontalieră, care vor contribui la trecerea mai rapidă şi uşoară a frontierei lor comune. Primul acord prevede stabilirea controlului comun la Punctul de Trecere a Frontierei (PTF) Pervomaisc-Kuciurhan şi va permite transportul prin acest PTF a bunurilor accizabile şi non-accizabile pentru import, export şi tranzit prin Transnistria. Acest acord va economisi timpul şi banii întreprinzătorilor, eliminînd necesitatea de a schimba itinerarul prestabilit pentru oricare bunuri, inclusiv, alcool şi tutun, înconjurînd această parte a frontierei şi, de asemenea, eliminînd dubla vămuire la Chişinău şi Tiraspol. Pe termen lung, acordul ar trebui să contribuie la redeschiderea coridoarelor internaţionale de transport prin Transnistria.Cel de-al doilea acord, cu privire la schimbul automat de date privind trecerea frontierei moldo-ucrainene, va spori securitatea prin creşterea transparenţei cu privire la circulaţia vehiculelor şi a mărfurilor peste frontiera dată. De asemenea, acest acord ar putea elimina obligaţia cetăţenilor străini, care intră în Transnistria, de a-şi înregistra şederea la autorităţile responsabile de managementul migraţiei din Moldova, evitînd necesitatea de a merge la linia administrativă în partea de vest a Transnistriei [13].

De la nivelul politic şi cel al securităţii la frontiere, este indispensabil de trecut şi reliefat evoluţia aspectului comercial-economic al statelor vecine în ultimii ani. Dacă e de analizat indicii Comerţului exterior al Republicii Moldova din perioada ianuarie-iunie 2015-2016: [14]

mii dolari SUA

UCRAINA	**EXPORT**		**IMPORT**	
	total	**ponderea, %**	**total**	**ponderea, %**
Anul 2015	19127,8	1,93	168600,1	8,49
Anul 2016	23263,3	2,57	171342,3	9,17

atunci, se observă o uşoară creştere atît a exportului (+21,6%), cît şi a importului (+1,6%), balanţa comercială fiind negativă de -148079,0 mii dolari SUA, importul prevalînd de 7,4 ori mai mult decît exportul.

Nivel scăzut al exportului produselor din Republica Moldova în Ucraina se datorează crizei politice critice din interiorul ultimei: alocarea unei părţi masive a bugetului statului pentru susţinerea armatei în conflictul din regiunea Estică a Ucrainei; reducerea comerţului cu Federaţia Rusă; creşterea inflaţiei, a tarifelor comunale etc.

Recent, în primăvara anului 2016, ambele state, s-au confruntat cu problma importului masiv de lactate, carne şi ciment din Ucraina, care nu a putut să lase indifernţi oficialii Kievului şi respectiv ai Chişinăului. După introducerea embargoului la importul produselor agroalimentare din Ucraina în Federaţia Rusă, producătorii ucraineni au început şi mai activ să pătrundă pe piaţa Republicii Moldova. Au fost acreditate de Agenţia Naţională pentru Siguranţa Alimentelor cîteva zeci de companii din ţara vecină, care deja fac importuri voluminoase de carne şi lapte în Moldova. Drept rezultat, a început îngrijorarea fermierilor moldoveni, care afirmă că din cauza producţiei importate mai ieftine decît cea autohtonă, Republica Moldova riscă să piardă mai multe întreprinderi avicole şi fabrici de lactate [15]. Cu atît mai mult, că potrivit Ministerului Economiei al Republicii Moldova, volumul produselor lactate importate din Ucraina a înregistrat în anul 2015 o creştere semnificativă. Importul de lapte acru, lapte prins şi smîntînă, iaurt, chefir a crescut de 1,5 ori, brînzeturi cu 33 la sută, iar a cîrnaţilor, salamurilor şi produselor similare de 14 ori [16].

În urma acuzării de concurenţă neloială din partea producătorilor moldoveni,Ministrul Politicii Agrare şi a Alimentaţiei din Ucraina, Alexei Pavlenco, în discursul său ţinut la Asociaţia Europeană de Afaceri din Ucraina, a declarat că închiderea de către Republica Moldova a pieţii pentru produsele lactate ucrainene, va determina pe Ucraina să depună plîngere la Organizaţia Mondială a Comerţului şi să aplice bariere comerciale similare nu doar pentru produsele lactate moldoveneşti, ci şi pentru alte categorii de produse [17].

Dar totuşi, la 27 aprilie 2016, Republica Moldova a introdus temporar taxe vamale la importul laptelui şi produselor lactate, cărnii şi cimentului din Ucraina şi a stabilit cote la importul acestor produse. Hotărîrea aprobată de Guvern prevede

aplicarea taxelor vamale în regimul de comerţ cu ţările CSI, pînă la 31 decembrie 2016. Potrivit hotărîrii, la produsele date importate din Ucraina va fi aplicată o taxă vamală de 10-15 la sută [16].

Această problemă a fost discutată şi în ordinea de zi în cadrul întrevederii din 6 iunie 2016 la Kiev, dintre vicepremierul Octavian Calmîc, ministru al Economiei şi prim-viceprim-ministrul Ucrainei Stepan Kubiv, ministru al Dezvoltării Economice şi Comerţului. Partea moldovenească a informat despre caracterul temporar al acestei decizii, care este valabilă până în data de 31 decembrie 2016 [18].

În concluzie, e de menţionat faptul, că relaţiile bilaterale dintre Republica Moldova şi Ucraina la etapa actuală sunt conturate de circumstanţele sistemului format în regiune. Vectorul integrării europene ale ambelor state este salutat de UE, dar totodată, pune în pericol relaţiile acestora cu Feredaţia Rusă, (embargourile au devenit o provocare serioasă pentru producătorii Republicii Moldovei şi Ucrainei de realizare pe pieţile tradiţionale de desfacere ruseşti), nemaivorbind de problema integrităţii statale ale ţărilor. Totuşi, Republica Moldova şi Ucraina, în calitate de state vecine se susţin şi în continuare rămîn a fi parteneri strategici reciproci.

Referinţe bibliografice:

1. Morgenthau Hans J. Politica între naţiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace. Iaşi: Polirom, 2007, p.50.
2. Poziţia Republicii Moldova faţă de situaţia din Ucraina.http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/pozitia-republicii-moldova-fata-de-situatia-din-ucraina (vizitat pe data de 15.08.2016);
3. Declaraţia Parlamentului Republicii Moldova în legătură cu evoluţia situaţiei din Ucraina. http://www.promis.md/evenimente/declaratia-parlamentului-rm-ucraina/(vizitat pe data de 15.08.2016);
4. Referendum în Crimeea: R. Moldova nu îl recunoaşte. Ce îi transmite Ucraina.http://www.ziare.com/international/ucraina/referendum-in-crimeea-r-moldova-nu-il-recunoaste-ce-ii-transmite-ucraina-1288398(vizitat pe data de 15.08.2016);
5. Preşedintele Nicolae Timofti a participat la ceremonia de învestitură a preşedintelui Ucrainei, Petro Poroşenko http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-nicolae-timofti-a-participat-la-ceremonia-de-investitura-a-presedintelui-ales-al-ucrainei-petro-porosenko (vizitat pe data de 15.08.2016);
6. Preşedintele Poloniei, Bronisław Komorowski, şi preşedintele Ucrainei, Petro Poroşenko, efectuează o vizită oficială comună în Republica Moldova. http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-poloniei-bronisaw-komorowski-si-presedintele-ucrainei-petro-porosenko-efectueaza-o-vizita-oficiala-comuna-in-republica-moldova(vizitat pe data de 15.08.2016);
7. Mesaje de felicitare din partea şefilor de stat, de Ziua Independenţei Republicii Moldova. http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/mesaje-de-felicitare-din-partea-sefilor-de-stat-de-ziua-independentei-republicii-moldova(vizitat pe data de 15.08.2016);

8. Ministrul de externe Andrei Galbur l-a primit pe Ambasadorul Ucrainei Ivan Gnatâşin. http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/504772/(vizitat pe data de 26.08.2016);
9. Ministrul de externe Andrei Galbur s-a întâlnit cu ministrul de externe ucrainean Pavlo Klimkin http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/504556/ (vizitat pe data de 26.08.2016);
10. Gherasimciuk S. Alternativa integrării europene este transformarea Ucrainei şi Moldovei într-o „mlaştină geopolitică" între Rusia şi UE. În: NEWSLETTER. Sinteze şi Dezbateri de Politică Externă. Buletin lunar, august 2016, NR.8 (126). APE
11. Ciurea A. Expert IDIS "VIITORUL". Criza din Ucraina şi impactul ei asupra sistemului de secu ritate al Republicii Moldova. APE
12. Kiev: "Probleme de securitate" pe segmentul transnistrean al frontierei dintre Ucraina şi Moldova http://stiri.tvr.ro/kiev--probleme-de-securitate-pe-segmentul-transnistrean-al-frontierei-dintre-ucraina-si-moldova_61046.html (vizitat pe data de 26.08.2016);
13. Moldova, Ucraina şi UE facilitează trecerea frontierei moldo-ucrainene. http://dcfta.md/moldova-ucraina-si-ue-faciliteaza-trecerea-frontierei-moldo-ucrainene(vizitat pe data de 26.08.2016);
14. Comerţul exterior al Republicii Moldova în ianuarie-iunie 2015-2016. http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336& (vizitat pe data de 26.08.2016);
15. Republica Moldova ar putea introduce taxe vamale la importul produselor din carne, lactate şi ciment din Ucraina http://www.aparatorul.md/republica-moldova-ar-putea-introduce-taxe-vamale-la-importul-produselor-din-carne-lactate-si-ciment-din-ucraina/ (vizitat pe data de 30.08.2016);
16. Produsele lactate, carnea şi cimentul vor fi excluse temporar din comerţul liber cu Ucraina http://www.moldpres.md/news/2016/04/27/16003401 (vizitat pe data de 30.08.2016);
17. Kievul va reacţiona dacă Moldova va închide piaţa pentru produse lactate ucrainene http://agora.md/stiri/17308/kievul-va-reactiona-daca-moldova-va-inchide-piata-pentru-produse-lactate-ucrainene (vizitat pe data de 30.08.2016);
18. Relaţiile comercial-economice dintre R. Moldova şi Ucraina, discutate la Kiev https://argumentul.info/2016/06/07/relatiile-comercial-economice-dintre-r-moldova-si-ucraina-discutate-la-kiev/(vizitat pe data de 30.08.2016).

APRECIEREA POZIŢIEI REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND RELAŢIILE COMERCIALE INTERNAŢIONALE ÎN CADRUL POLITICII EUROPENE ŞI PARTENERIALULUI ESTIC ŞI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA ECONOMIEI NAŢIONALE[*].

DIACONU Tatiana
Lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Ştiinţe Economice,

COVALSCHI Tatiana
Lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Ştiinţe Economice,

In the actual economic context , as a characteristic of contemporary world there are commercial and international relationship. Althou, commercial international relationships, as a part of guvernamental politics regulate one of the most important domains on which depends the wellbeing of a nation . The explication of this fact begins from an incontestable reality that regard a powerful factor of economic growth and accumulation of wealth, in which no state can ignore this.

Keywords: trade, agricultural sector, import, export, gross domestic product.

În orice societate bazată pe producţie, schimbul reprezintă baza activităţii economice. Iar dezvoltarea şi amplificarea schimburilor dintre ţări, presupune o cerinţă indispensabilă a progresului social economic. Prin acest progres, se subînţelege acumularea de resurse şi transformarea capitalului comercial în capital industrial, generînd avantaje economice pentru ambele părţi implicate.

Impulsionat de avantajele pe care le oferă cadrul juridic internaţional pentru comerţ şi din motivele pentru care e mai bine să te aflii în cadrul sistemului mondial, decît în afara acestuia, Republica Moldova în noiembrie 1993, a înaintat o cerere de aderare la acordul general pentru tarife vamale şi comerţ (GATT 1947) care, după crearea Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC), în ianuarie 1995, a fost reiterată către OMC (succesoarea a GATT 1947). [4 pag.15]

[*]This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

Aderarea la OMC pentru Republica Moldova, a fost un proces dificil şi complicat ce a determinat o pregătire minuţioasă în special la nivelul instituţiilor guvernamentale, pentru a putea promova eficient interesele Republicii Moldova pe plan internaţional, controlul periodic.

Obiectivele de bază a OMC şi GATT sunt: [1pag. 123]

- ✓ Ridicarea standartelor de viaţă şi a veniturilor;
- ✓ Utilizarea deplină a forţei de muncă;
- ✓ Expansiunea producţiei şi a comerţului ;
- ✓ Utilizarea optimă a resurselor mondiale .

La 8 mai 2001, Consiliul General a OMC a adoptat decizia sa privind aderarea Republicii Moldova la acordul OMC în baza condiţiilor stipulate de protocolul de aderare. Pachetul de documente negociate şi protocolul de aderare al Republicii Moldova la OMC a fost aprobat prin legea nr 218, din 01.06.2001.[4] Pentru aderarea Republicii Moldova la OMC, Republica Moldova depunde intrumentele de aderare ratificate, conform procedurilor interne ale ţării şi în luna iulie 2001, devine membru cu drepturi depline la OMC. [4 pag.16]

Negocierile de aderare, în perioada 1996-2000 au coincis cu programele de reforme structurale şi cu procesul de formulare a politicii comerciale şi economice ale ţării. Sistemul administrativ slab dezvoltat din acea perioadă şi lipsa resurselor financiare şi umane au afectat direct capacităţile guvernului de a conduce acest proces complex într-un termen mai scurt şi în mod eficient.[4pag.16]

Avantajele Republicii Moldova ca membru la OMC sunt:

- ✓ Contribuie la dezvoltarea întregii economii naţionale fiind un element cheie în promovarea politicilor naţionale de dezvoltare ;
- ✓ Perminte accesul larg al produselor Moldoveneşti pe pieţilor celor 1511 ţări membre ale OMC şi implică tratarea nediscriminatorie a mărfurilor noastre pe pieţele externe ;
- ✓ Respectarea prevederilor OMC califică economia ţării ca economie de piaţă;
- ✓ Oferă o siguranţă suplimentară investitorilor străini în ceea ce priveşte cadrul legal şi regimul comercial al ţării;
- ✓ Permite soluţionarea mai constructivă a oricărui tip de problemă, fie economică, politică sau socială prin prisma aspectelor economico-comerciale reglementete de OMC.
- ✓ Facilitează implimentarea planului de acţiuni între UE: inclusiv facilitează avansarea ngocierilor privind semnarea aordului preferenţial cu UE în domeniul comerţului cu bunuri şi servicii.
- ✓ Stimulezaă creşterea nivelului de pregtire şi coordonarea activităţilor instituţiilor guvernamentale.[4 pag.20]

Pe linia dezvoltării cooperării, extinderea schimburilor bi şi multilaterale, un rol deosebit de important îi revine relaţiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. Astfel ţara noastră, la fel ca alte state, este cointeresată de creşterea comerţului exterior.

Obiectivul ţării, este de aşi găsi locul în diviziunea internaţionlă a muncii, şi a devenii un participant real al Pieţei Mondiale. Interesul faţă de comerţul exterior este evident, reeşind din rolul pe care îl are acesta în economia naţională, dar şi tendinţa acesteia de a patrunde pe piaţa UE.

Parcursul european al Republicii Moldova a început pe 18 decembrie 1989, când Acordul privind comerţul şi cooperarea economică a fost semnat între URSS şi Comunităţile Europene. Moldova a devenit parte la prezentul acord în temeiul dreptului de succesiune a tratatelor. Ulterior, parcursul european al ţării noastre a evoluat în mai multe etape, cum ar fi semnarea Acordului de parteneriat şi cooperare, Planul de acţiune al Uniunii Europene în cadrul Politicii Europene de Vecinătate şi Acordul de asociere cu Parteneriatul Estic. Relaţiile dintre Moldova şi UE au fost lansate oficial la 28 noiembrie 1994 prin semnarea Acordului de Parteneriat şi Cooperare, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998. În cadrul acestui acord, UE a oferit Republicii Moldova un sistem general de preferinţe (SGP) pentru a facilita accesul mărfurilor moldoveneşti pe piaţa UE, în baza cărora exporturile Republicii Moldova au fost scutite în unele cazuri total sau parţial de tarife vamale.

Anul 2004 a fost marcat de cel mai important val de extindere a UE, când 10 state europene au aderat deja la această organizaţie. Acest lucru a schimbat perspectivele Moldovei cu privire la parcursul european, deoarece în acel an UE a adoptat Politica Europeană de Vecinătate menită să sprijine aspiraţiile ţărilor din Europa de Est pentru integrare, ceea ce a insemnat că o deplasează dincolo de cooperare la un grad semnificativ de integrare. UE - Planul de Acţiuni Republica Moldova în contextul Politicii Europene de Vecinătate a fost semnat pe 22 februarie 2005. Mai mult decât atât, la 24 martie 2005, a fost aprobată o decizie unanimă a Parlamentului privind integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Iar începînd cu1 ianuarie 2006, Republica Moldova a beneficiat de GSP+ acordat de UE (Regulamentul UE nr. 980/2005 din 27 iunie 2005 privind aplicarea sistemului preferineţelor tarifare generalizate). Sistemul GSP +, oferă acces liber pentru toate produsele pe piaţa UE, (circa 7200 grupe de produse din 11000 posibile). După o scurtă perioadă de timp, Republica Moldova a semnat Acordul de Comerţ Liber pentru Europa Centrală (CEFTA), la 19 decembrie 2006. În conformitate cu acordul menţionat se prevedea liberalizarea comerţului prin intermediul aplicării unor mecanisme transparente de protecţie comercială şi instituirea unui mecanism propriu de soluţionare a litigiilor comerciale. La ora actuală, principalii membrii ai CEFTA sunt: Moldova, Macedonia, Bosnia şi Herţegovina, , Muntenegru, Serbia, UN-MIK Kosovo, Albania, Croaţia.[2]

Astfel, la 7 mai 2008, la Praga, în cadrul Parteneriatului estic, a fost lansat oficial un cadru de cooperare cu şase ţări ex-sovietice: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova şi Ucraina. Aderarea Moldovei la Parteneriatul Estic a avut loc la 7 mai 2009[6, p.130].

Pe parcursul anului 2010, Republica Moldova a început negocierile privind liberalizarea regimului de vize şi semnarea acordurilor de asociere. Relaţiile dintre Moldova şi UE au mers mai departe decât în cazul Georgiei. La al treilea Summit al Parteneriatului Estic ce a avut loc la Vilnius pe 28 şi 29 noiembrie 2013, la care au fost alte prevederi ale Acordului de Asociere cu Republica Moldova, unde s-a menţionat şi crearea unei zone aprofundate şi cuprinzătoare de liber schimb (LZSAC) şi liberalizarea regimului de vize cu UE, care a fost semnat. Începând cu 28 aprilie 2014, cetăţenii Republicii Moldova au dreptul de a călători liber în UE [3, p.118].

Semnarea Acordului de Asociere cu UE deschide noi oportunităţi pentru economia Moldovei. În calitate de membru asociat, Republica Moldova va beneficia de oportunităţi, în special pentru dezvoltarea relaţiilor comerciale cu UE. În perioada 2001-2014, relaţiile comerciale ale Republicii Moldova cu statele ce fac parte din CSI, mai ales cu Federaţia Rusă, au devenit imprevizibile. Din această cauză, producătorii locali, în special cei din sectorul agro-alimentar, au suferit pierderi colosale. Astfel, la 27 iunie 2014, UE semnează acordul de asociere cu Georgia şi Republica Moldova şi finalizează procesul de semnare cu Ucraina. Acordul pune un accent puternic pe relaţiile comerciale, democraţie şi statul de drept, drepturile omului şi libertăţile fundamentale, buna guvernare, o economie de piaţă care funcţionează bine şi pe dezvoltarea durabilă.

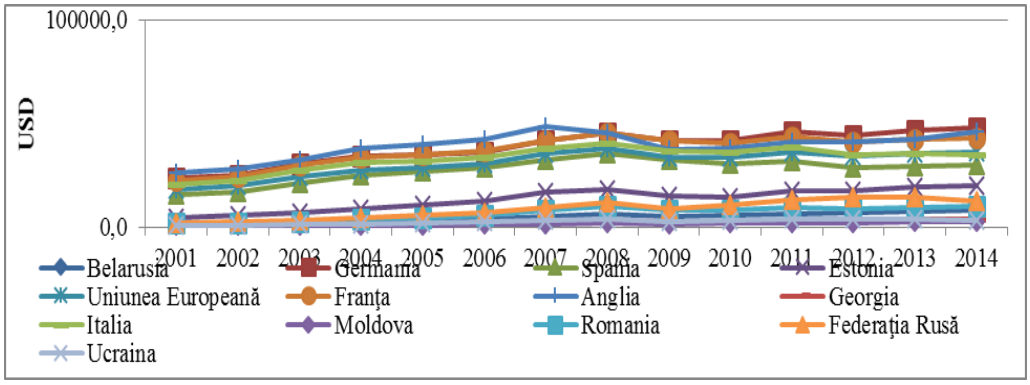

Fig.1 Evoluţia Produsului Intern Brut pe cap de locuitor (PIB/cap.loc.), pe parcursul anilor 2001-2014

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor WORLD BANK.

Potrivit unui raport de stare a ţării, realizat de „Expert-Grup", Republica Moldova are o economie mică şi deschisă, cu dezechilibre structurale mari. Potrivit raportului, în ultimii ani, aceasta a fost determinată, în principal, de către migraţie şi remitenţe care au alimentat consumul, au combătut sărăcia şi au atenuat presiunile pe piaţa forţei de muncă. Climatul de afaceri a rămas slab dezvoltat, creditele bancare – puţine, iar investiţiile – limitate.[9] În consecinţă, toate acestea au condus la un dezechilibru, care influenţat produsul intern brut al Republicii Moldova. Deci, în urma calculelor efectuate observăm că produsul intern brut pe cap de locuitor, în Republica

Moldova a fost 407,7 dolari în 2001, iar în anul 2014 – 1831,2 dolari (Graficul 1), înregistrînd o creştere de 4,5 ori. Mai mult de cît atît, PIB-ul pe cap de locuitor în Republica Moldova pentru anul 2013, este echivalent cu 8 la sută din media pe lume, alcătuind 2238,9 dolari. Analizînd PIB-ul pe cap de locuitor pentru anul 2014 pe ansamblu, constatăm că Moldova se situează pe ultimul loc. Dacă e să comparăm PIB/ pe cap. loc. în anul 2014, faţă de aceeaşi perioadă a anului 2001, pentru celelalte state, observăm o majorare, astfel încît, pe prima poziţie în clasament, se situează după cum era şi de aşteptat, Germania cu – (24134,6 USD), urmată de Anglia - (20351,8 USD), Franţa - (20205,2 USD), UE - (18181,0 USD), Estonia - (15662,6 USD), Italia - (14499,5 USD), Spania - (14408,2 USD), Federaţia Rusă - (10635,6 USD), România – (8156,9 USD), Belarusia – (6795,6 USD), Georgia – (2936,0 USD), Ucraina – (2301,7 USD). Examinînd perioada raportată, putem menţiona că statele care au cele mari valori a PIB/cap. loc. sunt: Germania - (47821,9 USD), Anglia - (46332,0 USD), Franţa - (42732,6 USD), UE - (36422,6 USD), etc.

Aşadar, nu este de mirare faptul, că Republica Moldova înregistrează una dintre cele mai mici valori ale PIB-lui pe cap de locuitor, în ţările CSI şi cea mai mică valoare a PIB-lui în Europa", arată raportul. Însă concorm datelor Biroului Naţional de Statistică al R. Moldova, în anul 2014, circa 26 la sută din populaţie ţării activează în agricultură.

În prezent, Republica Moldova dispune de un potenţial agricol impunător, iar afacerile din sectorul agricol au fost şi rămân strategice pentru ţară formând coloana vertebrală economică a ţării noastre, deoarece condiţiile climatice pe tot teritoriul în general sunt favorabile dezvoltării ramurii. Pornind de la aceste premise, menţionăm că anume acest sector trebuie să fie baza dezvoltării economice a ţării şi vectorul principal de orientare a politicilor Guvernului.[7] Dar, cu părere de rău, agricultura rămâne a fi un sector important în economia Republicii Moldova, însă unul aflat în declin, situaţie prezentată şi în figura de mai jos.

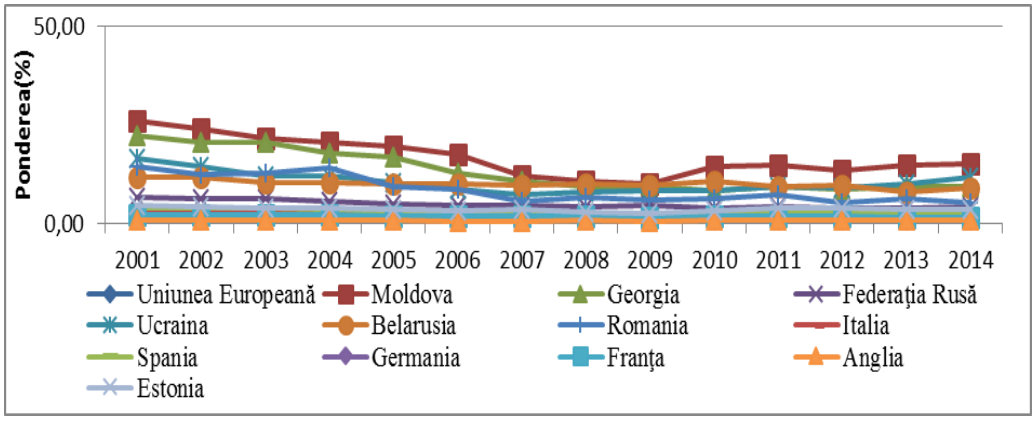

Fig.2 Evoluţia ponderii agriculturii în PIB, pe parcursul anilor 2001-2014

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor WORLD BANK.

În urma studiului realizat am constatat că agricultura din Republica Moldova este ineficientă deoarece nivelul investiţiilor au fost limitate, iar cheltuielile suportate de producătorii autohtoni au fost extrem de exagerate. Find vulnerabilă în faţa diferitor riscuri la care este expusă, inclusiv cele naturale, au condus nemijlocit la o tendinţă oscilatorie pe parcursul perioadei analizate a sectorului agrar în PIB. În urma calculelor efectuate, constatăm, că în anul 2014, agricultura deţine o cotă substanţială în PIB, de circa - 14,98%, comparativ cu anul 2001, cînd ponderea sectorului agrar alcătuia - 25,96 %. Pe a doua poziţie se situează Ucraina, cu - 11,79 % pentru anul 2014, mai puţin cu circa 4,58%, faţă de aceeaşi perioadă a anului 2001. Reduceri considerabile se atestă şi pentru Georgia, cu circa 13,22%. Practic toate statele analizate au înregistrat diminuări a ponderii sectorului agrar în PIB, în anul 2014 comparativ cu anul 2001, astfel: România (-9,13%), Belarusia (-3,01%), Federaţia Rusă (-2,42%), Spania (-1,49%), Estonia (-1,30%), UE-(-0,68%), Franţa (-0,67%), Italia (-0,58%), Germania (-0,47%), Anglia (-0,19%). Trebuie de remarcat faptul, că în anul 2014, sectorul agrar al Germaniei şi Angliei au avut aceeaşi pondrere în PIB, de numai 0,68%.

Scăderea agriculturii în PIB, presupune o tendinţă normală de aşteptat în dezvoltarea economică a unui stat, deorece acest lucru contribuie la creşterea ponderii industriei în PIB. Însă, concomitent cu diminuarea agriculturii în PIB, scade şi ponderea ocupării forţei de muncă în sectorul agrar, fapt ce se răsfrînge şi asupra comerţului exterior.

În acest context este necesară o revizuire mai largă a politicii de comerţ exterior a Republicii Moldova, în scopul de a asigura securitatea economică şi independenţa ţării. Analizând geografia exporturilor, constatăm că în anul 2014, comparativ cu anul 2001, structura relaţiilor comerciale ale Republicii Moldova au suferit o schimbare calitativă radicală.

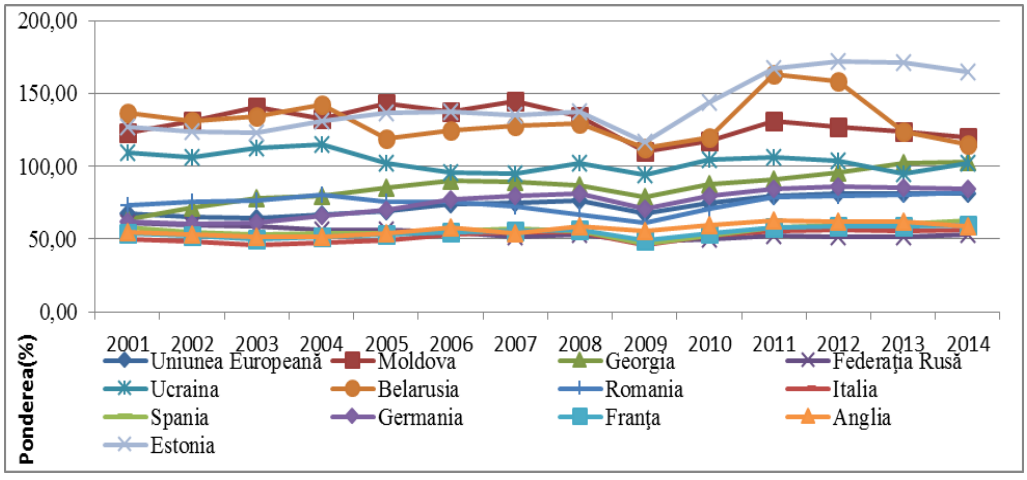

Fig.3 Evoluţia ponderii comerţului exterior în PIB, pe parcursul anilor 2001-2014

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor WORLD BANK.

Comerţul exterior este foarte important pentru Republica Moldova din considerent că piaţa locală este relativ, îngustă şi baza internă de resurse de materie primă şi energetice este insuficientă pentru acoperirea necesităţilor ţării – atît pentru consumul intermediar (producerea de bunuri şi servicii), cît şi pentru cel final (consumul gospodăriilor casnice, al administraţiei publice şi private), ceea ce determină un nivel înalt de dependenţă faţă de importuri. Structura comerţului exterior reprezintă un important factor, capabil să influenţeze direct şi indirect nu doar asupra nivelului de dezvoltare economică la general, dar şi asupra calităţii vieţii cetăţenilor ţării.[8] O privire retrospectivă privind evoluţia comerţului exterior în PIB, denotă că Estonia se află în fruntea clasamentului cu 164,40% în anul 2014, cu 37,75% mai mult faţă de anul 2001. Cu regret, Republica Moldova se situează pe poziţia a doua cu 119,65%. Paradoxal însă, odată cu dezvoltarea relaţiilor economice externe Republicii Moldova, începînd cu anul 2011 se atestă o diminuare a gradului de deschidere a economiei (a comerţului exterior în PIB), de la 130,80 % la 123,94 % în anul 2014, cauza principală a acestei evoluţii fiind ritmul insuficient de creştere a exporturilor. Calculele elaborate atestă reducerei şi pentru Federaţia Rusă cu (-8,22%), Ucraina - (-6,90%), Belarusia - (-21,91%.). Însă în condiţiile în care ritmul de creştere a exporturilor depăşeşte ritmul de creştere a importurilor pe parcursul perioadei analizate, poate fi dedusă tendinţa de majorare a comerţlui exterior în PIB în anul 2014 comparativ cu anul 2001, pentru următoarele ţări: Georgia - (+9,95%), Germania- (+22,74%), UE - (+13,70 %), Romînia - (+8,67%), Italia - (+5,92%), Spania - (+4,90%), Spania - (+4,52 %), Anglia - (+4,08%).

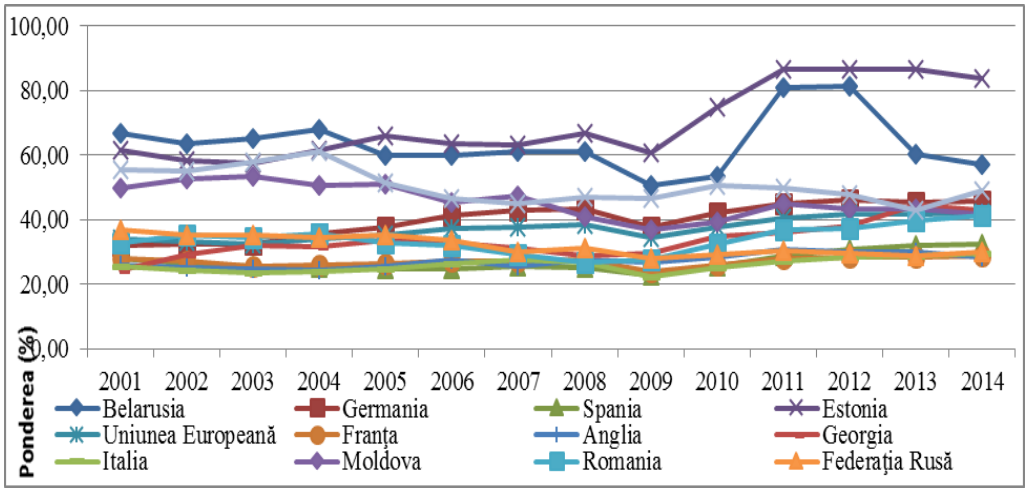

Fig.4 Evoluţia ponderii exportului în PIB, pe parcursul anilor 2001-2014.
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor WORLD BANK.

Rolul exportului în economia unei ţări poate fi privit şi prin aportul acestora în PIB, deoare pentru multe state, exporturile au susţinut economia naţională, în special în condiţiile crizei economice mondiale. Examinînd structura exporturilor în PIB,

constatăm că Republica Moldova înregistrează o diminuarea a exporturilor în PIB, de la 49,85% în anul 2001 pînă la 41,64 % în anul 2014, sau mai puţin cu 8,22 puncte procentuale. Această dminuare, a fost determinată în mare parte, datorită embargoului expus de Rusia, ceea ce a influienţat în repetate rînduri asupra ponderii exportului în PIB, care de asemenea în anul 2009, a înregistrat cele mai scăzute cote de circa 36, 87 %, spre deosebire de anul 2007, cînd în pofida crizei mondiale, Republica Moldova deţinea 47,45 % din exportul total, în structura PIB. Totuşi, acest trend oscilatoriu, se finisează la finele anului 2014, când cota exportului total în PIB, era de circa 41,64%, adică mai puţin cu 1,39 puncte procentuale, comparativ cu aceeaşi perioadă a anului 2013, când alcătuia 39,74%. Analiza evoluţiei ponderii exporturilor în PIB a ţărilor CSI, au înregistrat reduceri în anul 2014 comparativ cu perioada similară a anului 2001, la următoarele ţări: Belarusia – (-9,54 %), Federaţia Rusă - (-6,87 %), Ucraina - (-6,31 %). În acelaşi timp, s-au majorat ponderea exporturilor în PIB, pentru: Estonia - (+22,56 %), Georgia - (+18,43 %), Germania - (+13,85 %), România - (+8,17%), UE - (+7,81 %), Spania - (+4,68 %), Italia - (+3,85 %), Anglia - (+2,31 %), Franţa - (+0,90 %).

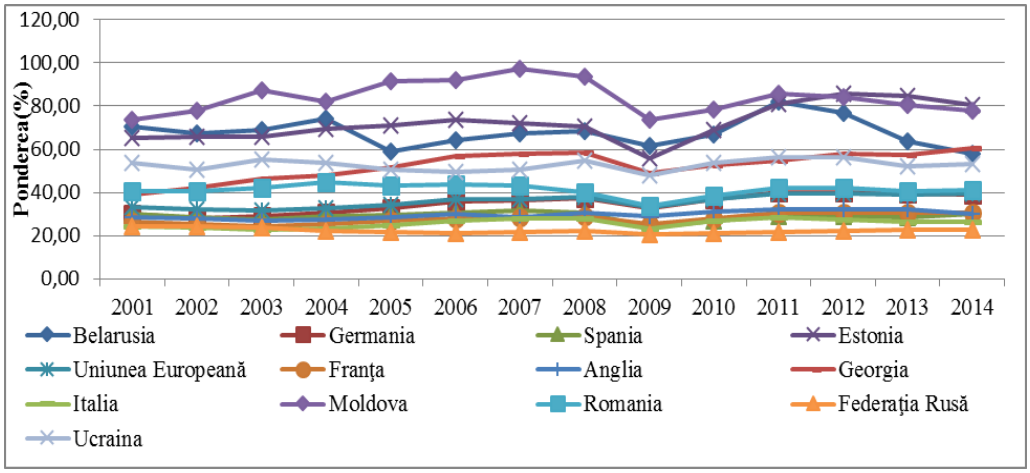

Fig.5 Evoluţia ponderii importului în PIB, pe parcursul anilor 2001-2014.
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor WORLD BANK.

În perioada 2001-2014 comerţul extern al Republicii Moldova a crescut puternic, dar foarte debalansat, importurile prevalând în mod net asupra exporturilor. Evoluţia importurilor în Republica Moldova de asemenea a suferit schimbări calitative structural. Examinînd cota importurilor Republicii Moldova în PIB, observăm că se atestă o creştere a acesteia, dar totuşi nesemnificativă. Dacă în anul 2001, cota importurilor în PIB, era de circa 73,53 %, atunci până la finele anului 2014, au început să se majoreze, ajungând până la 78,02 %, ceea ce trezeşte îngrijorare, datorită faptului că se răsfrînge şi asupra balanţei comerciale. Această creştere a fost determinată de situaţia proastă a sectorului de producţie, care periodic a fost agravată de şocuri macroeconomice şi de condiţiile climaterice nefavorabile. De asemenea creştere

ponderii importurilor în PIB, se constată şi la Georgia - (+21,53 %), Estonia - (+15,19 %), Germania - (+8,88 %), UE - (+5,88 %), Franţa - (+4,01 %), Italia - (+2,08%), Anglia - (+1,77 %), România - (+0,50 %). Vis-a-vis de ritmurile lente de crestere a importurilor, s-a remarcat o reducere esentială a ponderii importurilor în PIB, în anul 2014 comparativ cu anul 2001, pentru următoarele state: Belarusia - (-12,37 %), Federaţia Rusă - (-1,35 %), Ucraina - (-0,59 %), Spania – (-0,16 %). Dacă e să analizăm statele care deţin cea mai mică cotă a importurilor în PIB, pentru anul 2014 atunci situaţia se prezintă astfel: Federaţia Rusă - (22,87 %), Italia - (26,54 %), Spania - (30,05 %), Angial - (30,26 %), Franţa - (30,53 %), Germania - (38,99 %), UE - (39,32%), România - (41,04 %), Ucraina - (53,24 %), Belarusia - (57,93 %), Georgia - (60,39 %), Estonia - (80,49 %).

Deşi în studiu au fost luaţi în vizor un număr restrâns de indicatori, analiza acestora ne permite să facem o concluzie asupra performanţelor relaţiilor comerciale internaţionale ale R. Moldova. Analiza acestor indicatori au evidenţiat următoarele tendinţe:

- Perioada de după aderarea Moldovei la OMC, a fost caracterizată prin liberalizarea comerţului exterior. Pe acest fundal, ritmul de creştere a importurilor a depăşit ritmul de creştere a exporturilor, astfel încît, ponderea exporturilor în PIB, s-a redus de la 48,85% în anul 2001 la 41,64 % în anul 2014, iar cota importurilor în PIB, s-a majorat de la 73,53 % în 2001, la 80,60 % în anul 2014. Drept rezultat s-a redus şi ponderea comerţului exterior în PIB, de la 123,39 % în 2001 la 119,65 % în 2014 şi s-a deteriorat soldul balanţei comerciale, deficitul căreia în 2008, a atins cea mai critică valoare de 36394,5 mii USD, ceea ce a reprezentat(-0.60 %) din PIB.
- Însă datorită scăderii numărului populaţiei, produsul intern brut pe cap de locuitor, în Republica Moldova în anul 2014 comparativ cu anul 2001, a înregistrat o creştere de aproape 4,5 ori.
- Find vulnerabilă în faţa diferitor riscuri, agricultura rămâne a fi un sector important în economia Republicii Moldova, care în anul în anul 2014, deţine o cotă substanţială în PIB, de circa - 14,98%, comparativ cu anul 2001, cînd ponderea sectorului agrar alcătuia - 25,96 %.

În concluzie putem afirma că analiza efectuată în acestă cercetare redă doar parţial imaginea performanţelor relaţiilor comerciale internaţionale ale R. Moldova comparativ cu alte state. În acest context, considerăm oportun, continuarea studierii tematicii date, în vederea evidenţierii unui tablou mai amplu privind potenţialul real de dezvoltare a relaţiilor comerciale internaţionale cu alte ţări.

Referinţe bibliografice:

1. Dobre C. Comerţ internaţional.Ed. Universitaria Craiova.Buc 2013. 156 p.
2. Golban A. Sporirea competitivităţii întreprinderilor agricole din sectorul horticol al R.M.,teză de doctor, Chişinău 2015, 210 p.

3. Josan I. Costuri si beneficii de integrare a RM in UE. In: Administrarea publică. AAP, Chişinău 2011.123 p.
4. LEGEA Republicii Moldova privind aderarea la Organizatia Mondiala a Comertului Nr.218-XV din 01.06.2001
5. Mîncu Georgeta, Evaluarea angajamentelor R.Moldova faţă de OMC, Expert Grup. – Ch.: BonsOffices2008 , 128 p.
6. Patraş M. Consecinţele estimate ale aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Studia Universitatis, USM, Chişinău, 2008, p.14
7. http://www.bis.md/pdf/Reflectii%20asupra%20comertului%20exterior%20al%20RM.pdf
8. http://www.e-democracy.md/parties/docs/pprm/201209271/
9. http://www.timpul.md/articol/intre-cifre-i-realitai-statistici-reale-despre-economia-r--moldova-53963.html?action=print

PARTENERIATUL ESTIC ŞI EUROSCEPTICISMUL VESTIC: SEMNIFICAŢIA REFERENDUMULUI OLANDEZ PE TEMA ACORDULUI DE ASOCIERE UE - UCRAINA

DÎRDALĂ Lucian Dumitru, lector univ. dr.,
Centrul de Studii Europene,
Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi

Although in recent years the EU has not experienced a difficult process of enlargement, it is affected by "enlargement fatigue" that is one of the consequences of multiple crises affecting its democratic legitimacy. Euroscepticism is acting on the offensive, and a series of parties in Western Europe assumes hard position, supporting the withdrawal from the Union and articulating - stronger than in previous years - anti-enlargement messages. The Eastern Partnership has also become the object of contestation being a preliminary stage of EU enlargement for post-Soviet space. This intuition embraces the high level of EU involvement in promoting democracy and good governance in the three partner states that have signed association agreements. Indeed, without being able to speak about positive results in terms of democratization, the models selected by the EU for interacting with partners boosts transparency and accountability in the government sector, paying attention to intersocietal relations,as *well.*

The article describes how the EU agenda in the Eastern neighborhood intersects with Dutch Eurosceptic concerns, indicating that the EU passes through a difficult time. The Dutch referendum revealed the existence of a hostile minority, as well as, the fact that public support for new partner's integration is limited. The arguments of those who, immediately after the summit in Vilnius and the regime change in Ukraine, have been calling for quick recognition of the right of Ukraine, Moldova and Georgia to get a path to EU membership, appeared to be unpopular, but they are not incorrect.

Keywords: European Union, Euroscepticism, eternal governance, referendum, democracy, Eastern neighborhood

La scurt timp după marele val al extinderii din 2004, în dezbaterea publică din statele membre ale Uniunii Europene a intrat sintagma „oboseală a extinderii" (*enlargement fatigue*), sugerând uzura opiniilor pro-extindere ale publicului. Ea fost frecvent utilizată în încercările de a explica votul negativ din Franţa şi Olanda asupra Tratatului Constituţional, dar şi în discuţiile pe marginea gradului redus de pregătire pentru aderare atins de România şi Bulgaria, în 2007. Ulterior, deşi între timp Croaţia a devenit al 28-lea membru al Uniunii, în 2013, eforturile instituţiilor de la Bruxelles s-au concentrat mai puţin asupra candidaturilor şi negocierilor de aderare, şi mai mult asupra gestionării relaţiei cu noii vecini din Est.

Parteneriatul Estic a reprezentat un răspuns ambiţios al Uniunii Europene la starea de incertitudine ce caracteriza spaţiul geografic şi politic al noilor state post-sovietice de pe continent, exceptând Rusia. Definit din start drept un model de cooperare ce trebuia să potenţeze relaţiile construite deja în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, acest instrument nu avea în vedere extinderea UE în regiune. Totuşi,

exportul de norme implicat de mecanismul Parteneriatului a fost frecvent comparat cu procesul similar ce a pregătit aderarea statelor post-comuniste, creându-se speranţe (şi îngrijorări) că parteneriatul ar putea reprezenta un preludiu al aderării.

Pare să-şi facă loc în rândul publicului vest-european şi o „oboseală a parteneriatului" (Estic), vizibilă pe fondul crizei din Ucraina. Analogia nu funcţionează decât până la un punct, pentru că Parteneriatul Estic nu solicită atât de mult publicul din UE şi, desigur, nu poate fi descris prin metafora valurilor. Dar în rândul publicului european există opinia potrivit căreia Parteneriatul ar fi un prolog nedeclarat al extinderii. Respingerea de către electoratul olandez a Acordului de Asociere între Uniunea Europeană şi Ucraina, în cadrul unui referendum cu caracter consultativ desfăşurat la 6 aprilie 2016, nu a avut în vedere conţinutul documentului, ci a reprezentat un vot de protest la adresa elitelor pro-europene şi a caracterului opac al guvernanţei UE. Fiind influenţat de teme extrem de sensibile precum criza zonei euro, valurile de migranţi sau ameninţările teroriste, acest vot semnalează faptul că politica faţă de vecinătatea estică nu este imună la ieşirile eurosceptice ale publicului european.

Într-o primă secţiune va fi abordată noţiunea de *enlargement fatigue*, reticenţa faţă de un eventual nou val de extindere generată de experienţa celor precedente. Ea este strâns corelată cu „capacitatea de absorbţie", care pune accentul pe latura instituţională a integrării noilor membri. Cele două concepte – vagi şi contestabile – par a-şi fi găsit o nouă perioadă fastă de aplicare, în ciuda faptului că procesele de negociere vizând o nouă extindere se derulează lent şi neconvingător.

Urmează o succintă trecere în revistă a câtorva modele influente ale raporturilor între UE şi vecinătatea estică, accentuându-se importanţa găsirii canalelor potrivite prin care UE să poată contibui la promovarea democraţiei şi bunei guvernări. Exemplul statelor candidate din Europa Centrală şi de Est este util, dar potenţialul său este limitat. Între cele două situaţii există şi o mare diferenţă datorată problematicii securităţii: în timp ce statele candidate de la sfârşitul anilor 1990 – începutul anilor 2000 au aplicat reformele impuse de integrarea în UE din postura de membre sau de viitoare membre ale Alianţei Nord-Atlantice, ţările care astăzi încearcă să valorifice asocierea la UE nu beneficiază de vreo umbrelă credibilă de securitate care să-i protejeze de presiunile politico-militare ale Rusiei.

Cea de-a treia secţiune trece în revistă modul în care euroscepticii olandezi au configurat în propriul avantaj dezbaterea dinaintea referendumului din 6 aprilie, precum şi riscurile ca întărirea euroscepticismului să provoace întârzieri şi deraieri în concretizarea relaţiei de parteneriat cu ţările din vecinătatea estică. O mai bună definire a statutului de partener, completată de enunţarea unor criterii mai clare pe care ar fi chemate să le satisfacă statele din vecinătatea estică, dacă doresc să obţină statutul de candidat, s-ar putea dovedi utilă. Secţiunea finală este rezervată concluziilor.

Oboseala extinderii şi capacitatea de absorbţie

În toamna anului 2012, în plină criză a zonei euro, doar 38 la sută dintre cetăţenii europeni se declarau favorabili admiterii altor state în UE, în timp ce 52 la sută se declarau împotrivă. Era, totuşi, un progres faţă de toamna anului precedent, când raportul era 36 la sută „pentru" – 53 la sută „împotrivă". Scorul devenise favorabil adversarilor extinderii încă din primăvara lui 2010, când Uniunea era deja preocupată de criza financiară şi economică din periferia sa sudică. Asistam la o reacţie explicabilă a opiniei publice europene, chiar dacă problemele zilei nu fuseseră generate de vreunul dintre noii membri, ci de ţări admise în anii '70 (Irlanda) sau '80 (Grecia, Portugalia, Spania). Era deja larg răspândit sentimentul că Uniunea trebuie să ia în calcul definirea unor graniţe, o temă ce era departe de a întruni unanimitatea. [1, p. 43]

Există diverse moduri de definire a termenului „oboseală a extinderii", pornind de la experienţa valurilor 2004-2007 (ulterior, 2013) şi proiectându-se temeri şi incertitudini în privinţa celor viitoare. Discuţiile apar în contextul binomului extindere – adâncire, primul termen fiind interpretat drept o ameninţare la adresa celui de-al doilea. O definiţie frecvent utilizată menţionează: „ezitarea sau reticenţa de a acorda statutul de membru UE unor noi state, aşa cum sunt ele exprimate în interacţiunile dintre partizanii lărgirii şi cei ai adâncirii, în contextul unei runde de extindere recent finalizate". [2, p. 5] Într-un sens mai larg, însă, noţiunea de „oboseală a extinderii" poate fi separată de opţiunea normativă în favoarea adâncirii, în sensul că ea poate reflecta interesul guvernului dintr-un stat membru – spre exemplu, de a întârzia accesul unui stat candidat a cărui imagine în rândul propriilor alegători este negativă. [3, p. 225] Dacă această stare de spirit se conjugă şi cu procese interne care subminează potenţialul statului-candidat, precum o criză economică de natură să-i afecteze instituţiile politice, procesul de negociere va fi extrem de dificil. [4, p. 34]

Dacă termenul discutat mai sus rămâne un instrument al comentatorilor, „capacitatea de absorbţie" – un termen la fel de vag – a intrat în vocabularul oficial al UE. Comisia şi Parlamentul au abordări diferite: pentru Executivul comunitar, capacitatea de absorbţie se referă la posibilitatea ca UE să absoarbă noi membri, continuând să funcţioneze cu eficacitate, în timp ce Parlamentul a adăugat că pentru înţelegerea lui este nevoie, în prealabil, de o definire a naturii şi graniţelor UE, de o reformă instituţională şi de resurse bugetare pentru finanţarea politicilor Uniunii. O perspectivă similară obţinuse un larg sprijin în rândul clasei politice franceze, după eşecul Tratatului Constituţional, în timp ce guvernul german îl utilizase în conexiune cu eventuala aderare a Turciei, care ar urma să genereze provocări economice şi culturale importante pentru UE. [5, pp. 2-3]

În esenţă, discuţia despre capacitatea de absorbţie ar putea porni de la o operaţionalizare a conceptului, pornind de la marile arene ale integrării europene: capacitatea pieţelor de bunuri şi servicii de a absorbi noi state membre; capacitatea pietei muncii de a absorbi noi state membre; capacitatea bugetului UE de a absorbi noi state membre; capacitatea instituţiilor UE de a funcţiona cu noi state membre;

capacitatea societăţii de a absorbi noi state membre; capacitatea UE de a-şi asigura securitatea strategică. [5, p. 9] În mod surprinzător, dacă ne gândim la rezervele manifestate în multe capitale europene faţă de continuarea procesului de extindere, conceptul nu a fost dezvoltat teoretic şi nu a provocat dezbateri semnificative. Este adevărat, însă, că agenda extinderii nu a fost supusă unor teste dificile după 2007, aderarea Croaţiei (2013) fiind, din multe puncte de vedere, mai puţin problematică decât cea a României şi Bulgariei. În mod normal, problema capacităţii de absorbţie nu ar trebui să afecteze nici negocierile statelor din Balcanii de Vest, viitoarea zonă de extindere a Uniunii. Pe de altă parte, „oboseala extinderii", în special după criza financiară din Grecia, este o sursă de îngrijorare pentru susţinătorii integrării mai rapide a acestei zone. [4, p. 53] Soluţia pe care au aplicat-o consecvent decidenţii europeni, în dosarele extinderii către Est, a fost condiţionalitatea, prin intermediul căreia statul-candidat era determinat să aplice reforme semnificative în faza de aderare. Totuşi, efectele condiţionalităţii nu trebuie supraestimate, întrucât termenul „oboseala extinderii" este asociată cu procese culturale, economice şi psihologice care nu au de a face cu procesele de lărgire sau, în general, cu Uniunea Europeană. [1, p. 13]

Imediat după desemnarea în funcţie de preşedinte al Comisiei Europene, în iulie 2014, Jean-Claude Juncker îi anunţa pe membrii Parlamentului European că în următorii cinci ani nu vor fi primiţi noi membri şi că urmează o perioadă de consolidare a realizărilor „celor 28". [6] Nu este nimic surprinzător, întrucât niciunul dintre candidaţi nu se află în poziţia de a încheia rapid negocierile de aderare. Pe de altă parte, portofoliul extinderii a fost reunit cu cel al politicii de vecinătate, o măsură normală date fiind conexiunile între cele două abordări. În ceea ce priveşte consolidarea Uniunii, preşedintele Comisiei şi ceilalţi lideri ai instituţiilor europene se văd nevoiţi să organizeze consultări sub auspicii mult mai defavorabile, din cauza deciziei electoratului britanic de a părăsi Uniunea Europeană.

Extinderea şi Parteneriatul Estic: instrumente diferite, context diferit

S-a evidenţiat în mod convingător, în literatura consacrată europenizării, relaţia între instrumentele folosite de UE pentru a promova adaptarea viitorilor membri (dosarul extinderii), respectiv a ţărilor asociate din spaţiul post-sovietic (dosarul Parteneriatului Estic). Un punct de pornire util este discuţia lui Levitsky şi Way despre modalităţile prin care actorii internaţionali pot contribui la democratizarea regimurilor autoritare, în care se face distincţia între *leverage* şi *linkage*. Primul termen – într-o traducere aproximativă, pârghii de influenţare – se referă la vulnerabilitatea regimurilor autoritare în faţa presiunilor internaţionale în direcţia democratizării. Actorii – în general, statali – ce promovează democratizarea dispun de *leverage* dacă, printre altele, sunt net superiori ca putere actorului-ţintă şi dacă nu au interese majore în ţara respectivă (care i-ar oferi regimului autoritar monedă de negociere). Mecanismele de

influenţare pot lua forma condiţionalităţii, presiunilor diplomatice, sancţiunilor sau chiar a intervenţiei militare. Totuşi, eficienţa acestui tip de demers creşte sensibil atunci când între cei doi actori există o reţea densă de conexiuni pe orizontală (*linkage*) cu caracter economic, geopolitic, comunicaţional, societal, precum şi generate de participarea la societatea civilă transnaţională. [7, pp. 21-23]

Acest model a fost preluat şi adaptat în literatura consacrată eforturilor UE de promovare a democraţiei peste graniţe, inclusiv – începând cu anii 1990 – în spaţiul postcomunist. Accentul s-a deplasat de pe subminarea regimurilor autoritare către stimularea actorilor politici ai tranziţiei să promoveze democratizarea, Şi situaţiile de regim hibrid sau democraţie deficitară au fost abordate prin această grilă. Schimmelfennig şi Seidelmeier conchid că transferul de reguli prin mecanismele condiţionalităţii (*leverage*) către statele candidate la aderare tinde să fie eficace în cazul acquis-ului, în timp ce în privinţa condiţionalităţii democratice există riscul ca deţinătorii puterii să înceteze conformarea la reguli de îndată de dispare presiunea verticală externă. [8, pp. 683-684] Tot în cadrul acestui corp de literatură s-a concluzionat, în urma analizelor empirice, că perspectiva integrării în UE este un stimulent foarte important pentru democratizare, în timp ce beneficii mai puţin semnificative, cum ar fi participarea la Politica Europeană de Vecinătate, au un efect redus. [9, pp. 207-211]

În acest context poate fi înţeleasă preocuparea cercetătorilor de a dezvolta modele adecvate promovării democraţiei în spaţiul post-sovietic. Gwendolyn Sasse se orientează către studiul conexiunilor (*linkage*) transnaţionale în spaţiul Parteneriatului Estic, investigând conexiunile economice, asistenţa internaţională, conexiunile interguvernamentale şi cele intersocietale. Ea ajunge la concluzia că tabloul este mai complex decât cel în care conexiunile cu Vestul ar fi corelate cu democratizarea. Acest efect tinde să apară în ţări în care conexiunile s-au suprapus peste clivaje politice interne, rezultatul fiind apariţia unei deschideri democratice precum în Republica Moldova şi Ucraina, în anul 2004. [10, pp. 579-580]

În spaţiul vecinătăţii estice ar fi fost neproductivă promovarea unui model centrat pe *leverage,* din cauza absenţei unui angajament clar referitor la perspectiva aderării, în timp ce o abordare bazată pe *linkage* ar suferi, totuşi, de lipsa unei densităţi satisfăcătoare a conexiunilor transnaţionale cu actorii occidentali angajaţi în promovarea democraţiei. Aceasta a condus, în cazul statelor post-sovietice, la dezvoltarea modelului bazat pe guvernanţă – aşa-numita „guvernanţă externă" ce vizează „relaţiile instituţionalizate cu ţări ne-membre (şi non-candidate) precum statele [incluse în Politica Europeană de Vecinătate], în care ţările partenere se angajează să-şi adapteze politicile interne şi legislaţia la acquis-ul UE". [11, p. 896] Vehicolul schimbării este reprezentat de contactele şi reţelele transguvernamentale, astfel încât guvernanţa în sistemul politic receptor încorporează treptat norme precum transparenţa, responsabilitatea sau participarea [11, p. 895], fiind mai puţin predispus să atragă reacţiile ostile ale liderilor non-democratici sau neataşaţi valorilor statului de drept.

În mare măsură, acest model este reflectat în structura Acordurilor de Asociere între UE şi statele din vecinătatea estică, dar acestea includ multe alte instrumente de transfer al regulilor. Efectul de socializare pe care îl exercită asupra responsabililor guvernamentali din ţările partenere ar trebui să contribuie şi la consolidarea instituţiilor democratice din ţări precum Republica Moldova, Ucraina sau Georgia, etichetate în general drept regimuri hibride sau democraţii deficitare. Totuşi, rămâne de văzut dacă modelul poate genera o dinamică internă de democratizare care să compenseze efectul negativ al conflictelor îngheţate, raporturilor interetnice sau intercomunitare adesea dificile, precum şi al dificultăţilor cu care se confruntă toate cele trei ţări în privinţa a ceea ce Juan Linz şi Alfred Stepan numesc *stateness*. Ei explică: „inexistenţa unui stat sau o absenţă atât de acută a identificării cu statul încât grupuri mari de indivizi de pe teritoriul respectiv vor să se alăture altui stat sau să formeze un stat independent ridică probleme fundamentale şi adesea irezolvabile". [12, p. 7]

În mod evident, modelul guvernanţei externe presupune o tranziţie de la *policy* la *politics* în sistemul intern al statului partener, în sensul că normele promovate pe canalele transguvernamentale vor ajunge la vârful sistemului şi vor fi îmbrăţişate de principalii actori politici. Acest proces este, însă, unul de durată, iar eforturile de întărire a statului pot fi subminate de corupţie şi de încălcarea răspândită a legii, caracteristice statelor slabe.

În fine, este important să observăm că modelele expuse mai sus nu iau în calcul problemtica securităţii naţionale şi a combaterii ameninţărilor sau chiar a agresiunilor externe. Acestea pot deteriora considerabil mediul politic intern, inclusiv prin întărirea forţelor populiste, particulariste şi chiar extremiste. Confruntat cu asemenea adversari, un guvern ataşat proiectului de încorporare a normelor europene va ezita, adesea, să-şi asume riscul unor reforme de substanţă care să lezeze actori politici influenţi. Niciuna dintre cele trei ţări care au semnat acorduri de asociere cu UE nu este parte dintr-o alianţă militară care să-i protejeze valorile şi interesele fundamentale, într-un mediu regional periculos. După anexarea Crimeei de către Rusia şi după intervenţia mai mult sau mai puţin directă în regiunile Doneţk şi Luhansk, Ucraina – dar nu numai ea – se confruntă cu provocări semnificative cărora modelele discutate mai sus nu le pot oferi răspunsuri. Pe de altă parte, UE nu este capabilă să furnizeze securitate în exterior, în aşa fel încât să vină în întâmpinarea preocupărilor celor trei parteneri. Din această perspectivă, se poate afirma că situaţia ţărilor central- şi est-europene a fost mai favorabilă, în faza negocierilor de aderare: toate cele zece ţări post-comuniste incluse în valul 2004 / 2007 fie deveniseră membre NATO, fie au beneficiat de o integrare aproape simultană în cele două organizaţii.

Referendumul olandez, acordul de asociere cu Ucraina şi legitimitatea democratică în Uniunea Europeană

La 1 iulie 2015, în Regatul Ţărilor de Jos a intrat în vigoare o lege cu privire la referendumurile consultative, potrivit căreia majoritatea legilor votate de Parlament pot

face obiectul unui referendum cu carcter suspensiv, cu condiţia parcurgerii unei succesiuni de paşi procedurali, dintre care cel mai important este streângerea a cel puţin 300.000 de semnături. Votată în Parlament şi primind asentimentul regal la 8 iulie 2015, legea de ratificare a Acordului de Asociere UE – Ucraina a devenit imediat ţinta unei coaliţii civice sprijinite de Partidul Libertăţii (extrema dreaptă) şi de alte forţe politice din afara *establishment*-ului moderat. Convocat pentru 6 aprilie 2016, referendumul a reuşit să atragă 32,28 % din electorat, cu foarte puţin peste pragul de 30% necesar validării. Aproximativ 61% dintre votanţi au respins acordul, în timp ce puţin peste 31% au votat favorabil. În aceste condiţii, guvernul poate cere, în baza unui nou vot parlamentar, fie retragerea proiectului, fie intrarea lui în vigoare. Pe fond, majoritatea prevederilor acordului sunt deja în vigoare, cu titlu provizoriu, iar verdictul din 6 aprilie nu modifică această situaţie.

Dincolo de reacţiile aşteptate de la Bruxelles, Kiev şi din alte capitale, Olanda poate deveni o sursă de îngrijorare pentru promotorii integrării europene, mai ales pe fondul ascensiunii politice a euroscepticilor din partidul lui Geert Wilders. Pe fondul lipsei de interes a susţinătorilor moderaţi ai proiectului european, minoritatea eurosceptică poate bloca şi în viitor asemenea acte normative. Geert Wilders şi Partidul Libertăţii au denunţat perspectiva ca Ucraina – pe care o consideră o ţară extrem de coruptă – să acceadă în UE, mesaj transmis şi de Partidul Socialist, cealaltă forţă politică semnificativă din tabăra „Nu". Socialiştii au denunţat caracterul neoliberal al acordului, de pe urma căruia ar urma să sufere chiar muncitorii ucraineni. În ceea ce-l priveşte, premierul liberal Mark Rutte a insistat că este vorba despre un acord de cooperare fără caracter supranaţional, care nu oferă Ucrainei vreo perspectivă de integrare în UE, şi că Olanda este o susţinătoare tradiţională a liberului schimb. [13] A fost, însă, o campanie în care forţele politice favorabile Acordului de Asociere nu au dorit să rişte pierderi de imagine, cu mai puţin de un an înaintea alegerilor legislative.

Tabel 1 – **Structura votului în Parlamentul European – Acordurile de Asociere**
(sursă: votewatch.eu)

Acordul de Asociere	**Pentru**	**Împotrivă**	**Abţineri**	**Grupuri politice Împotrivă**	**Observaţii**
Ucraina	535	127	35	EFDD, GUE-NGL, NI	17 MEP italieni EFDD - abţinere
R. Moldova	535	94	44	EFDD, GUE-NGL, NI	17 MEP italieni EFDD - abţinere
Georgia	490	76	57	EFDD, GUE-NGL, NI	16 MEP italieni EFDD - abţinere

EFDD: Europe of Freedom and Direct Democracy
GUE-NGL: Gauche Unie Européenne – Nordic Green Left
NI: neînscrişi

În tabelul 1 sunt prezentate rezultatele voturilor din plenul Parlamentului European în cazul celor trei Acorduri de Asociere. Exceptând comportamentul consecvent al grupului de deputaţi italieni ai Movimento 5 Stelle din grupul EFDD, cazurile de susţinere a acordurilor în rândul grupurilor menţionate şi al deputaţilor neînscrişi (extrema dreaptă) sunt rare. Pe de altă parte, grupurile politice moderate susţin cu majorităţi covârşitoare acordurile de asociere. În cazul eurodeputaţilor olandezi, partidele care se vor opune ratificării acordului, în forul legislativ şi la referendum – Partidul Libertăţii, respectiv Partidul Socialist – fac parte din familiile eurosceptice de dreapta (deputaţii neînscrişi), respectiv de stânga (GUE-NGL).

Taggart şi Szczerbiak observă că nu este obligatoriu ca un politician sau un partid eurosceptic, în sensul respingerii proiectelor de adâncire a integrării europene, să se opună extinderii UE. El ilustrează prin exemplul multora dintre conservatorii britanici, care au pledat pentru extindere tocmai pentru că logica acesteia se ciocnea de cea a adâncirii. [14, p. 14] Totuşi, cei mai mulţi dintre eurosceptici se poziţionează împotriva extinderii şi, asa cum reiese din datele prezentate în tabelul 1, împotriva acordurilor de asociere cu partenerii estici.

Relaţia cu statele din vecinătatea estică reprezintă, în momentul de faţă, o prioritate a UE şi, ca atare, opoziţia euroscepticilor este explicabilă. În acest context este semnificativă distincţia lui Taggart şi Szczerbiak între euroscepticismul *hard* (opoziţie de principiu faţă de UE şi integrarea europeană, susţinerea ieşirii propriei ţări din UE sau adoptarea unei linii evident incompatibile cu logica Uniunii) şi *soft* (nu există o opoziţie de principiu faţă de apartenenţa la UE sau faţă de integrare, dar una sau mai multe arii de politică publică generează o opoziţie calificată faţă de UE). [14, p. 6]

Astfel, Partidul Libertăţii se înscrie clar în categoria *hard*, Geert Wilders manifestând o opoziţie tranşantă faţă de UE. Partidul Socialist, încadrabil în aria euroscepticismului *soft*, a avut în campania pentru referendum un comportament care l-a expus criticilor dinspre zonele mai radicale ale stângii. Socialiştii au fost acuzaţi că prin ralierea la campania iniţiată şi dominată de extrema dreaptă au intrat în zona naţionalistă şi, mai mult, şi-au chemat susţinătorii să voteze într-o chestiune neimportantă pentru Olanda, dar care a afectat viitorul unei alte ţări. [15] Cum opţiunea euroscepticismului *hard* devine tot mai atractivă în Occident, este de aşteptat ca opoziţia partidelor respective faţă de extinderea Uniunii să se intensifice, în paralel cu cea manifestată împotriva proiectelor de adâncire a integrării. Dacă această atitudine se va dovedi populară, procesele de negociere ale statelor-candidate din Balcanii de Vest ar putea fi întârziate, iar eventuala transformare a actualilor parteneri estici în candidaţi estici ar deveni foarte problematică.

În mediile politice europene există o largă acceptare a faptului că votul olandez este în primul rând o reacţie de nemulţumire faţă de modul în care este condusă şi direcţia în care se îndreaptă Uniunea. Într-un editorial New York Times din 8 aprilie se afirmă că rezultatul este „încă o ilustrare a sentimentelor anti-UE ce cresc pe tot

cuprinsul Europei ca reacţie la criza refugiaţilor şi la criza economică ce a precedat-o". [16] Repararea daunelor provocate de cele două crize existenţiale (pentru UE) menţionate mai sus, dar şi de prăbuşirea mitului ireversibilităţii construcţiei europene, după referendumul din Marea Britanie, sau de terorismul islamic transnaţional ar impune reluarea, de pe noi coordonate, a discuţiei despre legitimitatea democratică a proiectului UE.

Episodul referendumului olandez ne avertizează asupra riscului ca o agendă importantă a politicii europene să fie capturată de interese populiste. Chiar dacă UE se doreşte un actor etic, special pe arena internaţională, relaţiile sale externe vor continua să fie derulate, cel puţin în parte, după vechiul model ce nu recomandă votul popular – şi cu atât mai puţin votul într-unul singur din cele (încă) 28 de state membre – ca instrument de validare sau de blocare a proiectelor de cooperare internaţională.

Atât oficialii de la Bruxelles, cât şi liderii politici din capitalele statelor asociate ar putea reflecta la conţinutul şi stilul de derulare a raporturilor bilaterale, pe măsură ce mecanismele liberului schimb şi contactele transguvernamentale îşi vor face simţite efectele. Aşa cum observă Korosteleva, este nevoie de o contribuţie semnificativă a statelor din vecinătatea estică: controlul unilateral al UE asupra deciziei şi asupra agendei bilaterale poate stimula aplicarea unor reforme, dar nu este compatibil cu principiile unui parteneriat real. [17, p. 56] Prin comparaţie cu perioada premergătoare summitului UE-Parteneriatul Estic de la Vilnius (2013) şi intervenţiei ruse în Ucraina, astăzi se face simţit un pesimism accentuat în privinţa şanselor de transformare a statutului de partener într-unul de candidat. Cu atât mai importantă este găsirea unei formule de aşezare a relaţiei pe baze noi, mai echilibrate – cu o creştere a importanţei relative a conexiunilor pe orizontală (*linkage*) în raport cu *governance* sau *leverage* (verticale).

Aceasta nu înseamnă, însă, că şi-au pierdut total relevanţa argumentele specialiştilor care solicitau acordarea rapidă de către UE a stimulentului principal – statutul de candidat – pentru a grăbi procesele de reformă. El pot să fie inadecvate momentului, dar să redevină utile imediat ce s-ar intra într-o logică a aderării, iar pârghiile de influenţare pe verticală şi-ar recăpăta importanţa. Este un scenariu deocamdată improbabil, dar nu imposibil.

Concluzii

Statele asociate Uniunii Europene sunt caracterizate, în prezent, de regimuri hibride în care instituţiile şi practicile democratice coexistă cu enclave de corupţie sau autoritarism. În intervalul ce a trecut de la lansarea sa, în 2009, Parteneriatul Estic nu a generat o dinamică democratică suficient de convingătoare, dar a contribuit la propagarea unor norme ce se pot dovedi benefice în anii următori.

Contextul actual este unul nefavorabil lansării de către Bruxelles a unor iniţiative majore capabile să îmbunătăţească instrumentele deja existente. Crizele suprapuse au

expediat Uniunea într-o zonă periculoasă atât în plan instituţional, cât şi din perspectiva legitimităţii democratice. Deşi nu ne aflăm într-un moment care să justifice apariţia unui fenomen de tip „oboseala extinderii", nemulţumirea publicului se face simţită şi în acest sector. Referendumul prin care olandezii au respins Acordul de Asociere UE-Ucraina a dovedit că, fără a fi o ţintă privilegiată a euroscepticilor, relaţia Uniunii cu vecinătatea ei estică poate fi vulnerabilă în faţa unor argumente de acest tip.

Refacerea legitimităţii democratice a UE presupune lansarea unei dezbateri ample şi dificile, în care problematica Estului nu va ocupa un loc central, dar va fi serios afectată dacă reprezentanţii statelor-membre şi ai instituţiilor nu vor găsi căi potrivite de acţiune. Între timp, însă, semnatarii acordurilor de asociere pot continua reformele şi pot spera în efectele benefice ale liberului schimb, contactelor intersocietale şi reţelelor transguvernamentale. Pe acest fond, relaţia de parteneriat poate fi edificată cu răbdare, în aşa fel încât să ofere beneficii concrete publicului şi să poată oferi bazele unei candidaturi solide, în ipoteza intrării în logica extinderii. Astfel apar şanse rezonabile de progres în direcţia unei democraţii funcţionale, care să răsplătească măcar parţial eforturile şi sacrificiile de până acum. Mediul de securitate şi aspectele ce ţin de identificarea între stat şi comunitatea de cetăţeni – şi care se stau la baza conflictelor (îngheţate sau nu) din Republica Moldova, Ucraina şi Georgia reprezintă, însă, obstacole serioase.

Bibliografie

1. Dimitrova, A., Kortenska, E. (2015). Understanding Enlargement: discourses in six countries European Union Studies Association Conference, Boston, 5-7 March, pp. 1-46.
2. Szołucha, A. (2010). The EU and Enlargement Fatigue: Why has the European Union not been able to counter enlargement fatigue?,*Journal of Contemporary European Research*. Volume 6, Issue 1, pp. 1-16.
3. O'Brennan, J. (2014). On the slow train to nowhere? The European Union, 'enlargement fatigue' and the Western Balkans, European Foreign Affairs Review, Volume 19, Issue 2, pp. 221-241.
4. Panagiotou, R. (2014). The New Environment of EU Enlargement: The Impact of Economic Crisis on the Western Balkans and their EU Accession Prospects. Research Article, Volume 1, Issue 1, pp. 33-57.
5. Emerson, M., Aydin, S., De Clerck-Sachsse, J., Noutcheva, G. (2006). Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?, CEPS Policy Brief, No. 113, September, pp. 1-23.
6. *** (2014). Juncker to halt enlargement as EU Commission head, EU Business, July 15, disponibil online pe pagina http://www.eubusiness.com/news-eu/politics-juncker.x29, consultată ultima dată la 1 septembrie 2016.
7. Way, L.A., Levitsky, S. (2007). Linkage, Leverage, and the Post-Communist Divide, *East European Politics and Societies*, Volume 21, Issue 48, pp. 48-66.

8. Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe, *Journal of European Public Policy*, Volume 11, Issue 4, August, pp. 669-687.
9. Schimmelfennig, F., Scholtz, H. (2008). EU Democracy Promotion in the European Neighbourhood.Political Conditionality, Economic Development and Transnational Exchange, *European Union Politics*, Volume 9, Issue 2, pp. 187-215.
10. Sasse, G. (2013). Linkages and the promotion of democracy: the EU's eastern neighbourhood, *Democratization*, Volume 20, Issue 4, pp. 553-591.
11. Lavenex, S. (2014). The power of functionalist extension: how EU rules travel, *Journal of European Public Policy*, Volume 21, Issue 6, pp. 885-903.
12. Linz, J., Stepan, A. (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation.Southern.Europe, South America, and Post-Communist Europe*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 504 pp.
13. Rettman A. (2016). Dutch PM to campaign for Yes in EU-Ukraine referendum, EU Observer, 8 January, disponibil online pe pagina https://euobserver.com/foreign/131752, consultată ultima dată la 1 septembrie 2016.
14. Szczerbiak, A., Taggart, P. (2003). Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality, SEI Working Paper No 69, European Parties Elections and Referendums Network Working Paper No 1, pp. 1-27, disponibil online pe pagina https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-69.pdf&site=266, consultată ultima dată la 1 septembrie 2016.
15. van Lingen, M. (2016). The stagnation of the Dutch Socialist Party, *International Socialism*, Issue 151, 22 June.
16. *** (2016). The Dutch Message to the EU, *New York Times*, 8 April.
17. Korosteleva, E. (2012). *The European Union and Its Eastern Neighbours: Towards a More Ambitious Partnership?*, Routledge, London, 183 pp.

SOFT POWER OF IMAGE POLICY OF THE UK AND GERMANY: LESSONS FORTHE REPUBLIC OF MOLDOVA

EJOV Alexandr,
Ph.D., senior lecturer
Moldova State University
Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences
Department of International Relations

In the article, the author comprehensively analyzes the soft power of image policy. Studying the problems and the mechanisms of realization of "soft power" of the modern states in their foreign policies, which are aimed to create an attractive image of the country we should start with the achievements of the Europeans. The Europe invests a lot in the soft power and public diplomacy. The Europeans have a lot of experience in its implementation and invest more than anyone else, which is especially prominent regarding the international cultural relations. The UK, France and Germany become the true suitors of the idea of increasing the role of "soft power" in world politics. This article will consider the experience of the UK and Germany in promoting the soft power image policyof the state. The desire to integrate the Republic of Moldova in the European Union should not be formed only on the basis of economic cooperation with the EU countries, but also on the construction of a single socio-political and cultural foundation. Thus, the concept of soft power and its functional dimension (the study of the role of the constituent elements of soft power: culture, religion, education and science, participation in international non-governmental organizations, etc.) should be a central element in cooperation with the EU member states aimed to promote an attractive image of the Republic of Moldova.

Keywords: soft power, image policy, public diplomacy, UK, Germany, lessons, Republic of Moldova

"Soft power" policy plays an important role at the beginning of the XXI century. It can be argued that this concept has become one of the most popular in the international political discourse and in the practice of the struggle for power and influence in the international arena in the past two decades. The term was coined into the scientific and political vocabulary by the American expert on foreign policy Nye Joseph. At the heart of this concept lies the idea of the existence of the effective instruments of ruling, based on the economic and military potential of the country, that are the alternatives to coercion and pressure, which have become notions attributed to the hard power. Under the concept of soft power the researcher understands the ability to get the desired results in relations with other states by the attractiveness of their own culture, values and foreign policy, rather than coercion or financial pressure... In his subsequent work J. Nye has expanded this definition. He defined the soft power as the ability to influence other states in order to realize their goals through cooperation in certain areas, aimed at the formation of belief and positive perception [1].

The potential of "soft power" of states consists of internal and external factors. Among the most important internal factors are the primary cultural potential, the system of values, the ideological principles of credibility, the quality and standard of living, the creativity of the state, the consolidation of society. The external factors of "soft power" are the state's place in the global hierarchy of states, the geopolitical status of civilization identity, the model of economic and political development, the migration policies, the information resources and communicative mobility [16].

From our point of view, at the present stage the *soft power* is the main tool for creating a favorable image of the country. However, the scientific literature has not developed a recognized point of view about the correlation of categories *image* and *soft power*. Thus, two points of view can be distinguished. According to the first position, soft power is a tool for building the image [14, p.52-61]. The second view sees the image as one of the components of the soft power [9].

There are two main ways to improve the effectiveness of soft power in order to create an attractive image of the state. The first one consists in the implementation of various activities of information management, advertising and promotion in order to improve the international image of the state. This method primarily consists of the public diplomacy.

The second way to improve the efficiency of "soft power" is not an intentional advertising of the state's achievements, as in the first case, but their real increase. We are talking about the development of national culture and science, the creation of a successful economic model, the establishment of a just society, the implementation of internal policies that gain the approval of the citizens, the conducting of the foreign policy of peace, cooperation with other countries in order to solve transnational problems [15].

Let's look at the details of the characteristics of the public diplomacy as an actual instrument of formation of the international image of the state.

Public diplomacy consists of the actions aimed at the building of long-term relationships, the protection of the key objectives of the national foreign policy and the better understanding of the values and institutions of their own state abroad [6].

In 1965 the American diplomat Edmund Gullion coined the term "public diplomacy" to refer to the government's efforts to promote the national interests abroad through direct interaction with the population of another state. Edmund Gullion associated the term with the activities of the US Information Agency (USIA) [10]. The public diplomacy is different from traditional diplomacy by the fact that the subjects of its impact are not the formal diplomatic services and the governments of another country, but the masses, and the process itself also involves the residents of the country, rather than state officials.

The methods and techniques of public diplomacy were used in the foreign policy of states for centuries, but only in the second half of the XX century they began to be transformed into a conscious state policy and gained a sound theoretical and legal

framework [2]. This topic has attracted the serious attention of the scientists in the late 80-ies of the XX century, and particularly popular the research in the field of public diplomacy became in 90-ies of XX century. It was a time of radical changes in the geopolitical map of the world, of radical transformation of the bipolar system of international relations established after World War II. The new theoretical and empirical stage in the exploration and use of the public diplomacy as a tool for promoting the image of the state began in the new millennium. The process was directly affected by the tragedy of September 11, 2001. The public diplomacy gained a new goal. In the US has been developed and actively implemented the project of the rebranding of the America, directed at the creation of a positive image of the country in the world, especially in Muslim countries.

The effects obtained through the public diplomacy can easily overshadow the foreign policy actions, that are unpopular and recognized as illegitimate by other states.

The objectives of public diplomacy usually are:

- Ensuring national interests and the protection of the purposes of the national foreign policy and national security;

- Strengthening of the targeted impact on foreign audiences, establishment of a better understanding between nations;

- The formation of positive attitudes of the foreign audiences towards the goals and progress of the implementation of the state's domestic and foreign policy, the voluntary acceptance of the relevant facilities;

- The creation of a favorable environment and provision of the support of public opinion abroad for certain actions of the state on the international arena;

- Building of long-term and trusting relationships with foreign audiences;

- Achievement of better understanding of the values and institutions of their own state abroad;

- Enhancement of the dialogue between the citizens of the country and foreign partners;

- Improving of the attractiveness of the country's image [13, p.82].

The set of tools of soft power, aimed at creating and promoting public awareness and positive image of the country, bears striking features of national specifics in different countries. In this regard, it makes sense to talk about the existence of national models of soft power, those main task is the strengthening of economic, political, cultural features and overall position of the state on the international arena [14, p.54].

Studying the problems and the mechanisms of realization of "soft power" of the modern states in their foreign policies, which are aimed at creating an attractive image of the country we should start with the achievements of the Europeans.

The Europe invests a lot in the soft power and public diplomacy. The Europeans have a lot of experience in its implementation and invest more than anyone else, which is especially prominent regarding the international cultural relations. France, for example, spends on such programs about $17 per capita - almost four times more than

Canada, Britain and Sweden. For comparison, the cost of the American State Department on the funding of international cultural programs accounts only 65 cents per capita. In addition, European countries have made greater efforts to attract students to their schools and universities from around the world [5, p.16].

The UK, France and Germany become the true suitors of the idea of increasing the role of "soft power" in world politics. This article will consider the experience of the UK and Germany in promoting the soft power image policyof the state.

The United Kingdom. The UK is one of the recognized world leaders in the use of "soft power" [19, p.11].

The main role in the implementation of the policy of "soft power" belongs to the UK government agencies, especially the Foreign and Commonwealth Office (FCO3), the Department for International Development (DFID4) and, to a lesser extent, the Department for Culture, Media & Sport (DCMS) [19, p. 11].

In the UK the formation of the international image of the country is carried out by several organizations. The key agency responsible for the implementation of the UK's foreign policy in the field of culture and promotion of the language is the Ministry of Foreign and Commonwealth Office. At the same time the main subject of "soft power" of Great Britain in this area by the British Council [19, p. 13]. The British Council is funded by the Government and involved in the organization of cultural relations with foreign countries. The projects implemented by the British Council can be divided into three main groups: support for cooperation in the field of culture, the spread of the English language and the development of education. The total cost of the British Council activities for the 2012-2013 fiscal year amounted to 785 million pounds, 54% of which were spent on the projects in the field of the spread of the English language, 27% were directed on the projects in the field of education, and 7% were spent on the projects in the field of culture, science and technology.

The events for the dissemination of British culture conducted by the British Council include the organization and facilitation of the exhibitions, festivals and other events in independent format and in the framework of the programs, the implementation of which is designed for a few years. In the field of promotion of English language the British Council is equally focused on the interaction with teachers and language learners. One of the main tools in the implementation of the activities of the British Council in the field of international educational cooperation is the official website for foreign students' education in the UK (www.educationuk.org). Only in 2012 the site was visited by 2 million users from different countries.

The work of the British Council in areas of academic mobility and research and education partnership is based on targeted programs that cover various regions of the world. Currently there are more than thirty programs of this kind. There are different national and regional programs, as well a range of thematic programs [19, p. 14].

The divisions of the British Council are opened in 230 cities in 110 countries, and support the work of the British Library, the linguistic and cultural centers, sponsor the British exhibition abroad.

The public diplomacy has become a main tool for promoting the UK's image in the world. The Public diplomacy aims to explain the foreign policy of the United Kingdom, as well as to popularize the country, its values and this way to facilitate the formation of its positive image.

The public diplomacy is one of the main functions of the Foreign and Commonwealth Office the Great Britain. Its key objective is the effective presentation of British policy and distribution of information about the UK. On this depends the perception and attitude towards the UK in the world, and thus the effectiveness and success of all the British offices abroad, from business to politics.

The British Foreign Office has prepared a special project called "Information kiosks." The Information kiosk is a computer, which will give the user access to the web pages of British organizations, first of all the governmental ones, that contain the necessary information for foreign citizens about the UK. It is planned to establish such kiosks in the receptions of embassies and the divisions of the British Council [18, p.171].

One the major aspects of the formation of the UK's image is the formation of the British national identity, its culture as a soft power component. Russian researcher Vasilenko I. identifies the following main pillars of British identity [3, p.121] :

- The government *institutions. The* UK has a long history of government institutions.

- *The monarchy.* The royal court in the UK managed to keep its appearance virtually unchanged even at the beginning of the XXI century. The triumph of the British monarchy is obliged to Queen Victoria, whose name later became the name of an entire era. The economic and colonial achievements that are now associated rather with the monarch than with the government as well as the demonstrative behavior and the aura of perfection and sacred majesty that the Queen has managed to create around herself set the tone for the behavior of all subsequent monarchs.

At the present stage, the personality of Queen Elizabeth II it is already a sacred symbol for many British. Even the face of the Queen as a symbol of the monarchy is used as an image on banknotes, coins, stamps and dies. Elizabeth became the standard of conduct not only for her family and the British, but also for members of the royal houses of Europe [12, p.69].

The monarch’s birthday or the wedding of royal heir is a national holiday, and is celebrated not only in Britain, but also by the people around the world who have no connection to the monarchy, helping to create an attractive image of the United Kingdom in the world. For example, the 90th anniversary of the Queen on April 21, became one of the most talked news topics in the world.

Analyzing the image of the British monarchy, we cannot forget about the traditionalism as a characteristic trait of Englishmen. The British are well known custodians and admirers of their traditions, that "give a sense of permanence and provide with comfort that is comparable to nothing" [17].

- *The Empire. The* contemporary Britain lost its status as the empire long ago. Starting with XIX century a large number of areas was under its control. The production of goods in the UK was the highest in the world until about 1875. The population also grew, which was the reason for of the increase in the middle class among the country's inhabitants. For example, in 1815 there were approximately 13 million inhabitants, however the in the next 60 years the population has doubled, and at the beginning of the XX century (in 1914) there were already more than 40 million people.

- *The Sea Power.* The Sea played an important geopolitical role of being the natural boundary that protects the country from enemies. Today, the United Kingdom emphasizes the role of the island nation.

- *The Industry.* Everything that is done in the UK is characterized by conservatism and snobbery, like the brand Burberry.

- *English Culture.* English culture has a rich history and is associated with the legacy of ancient European peoples, the Celts, Germans and Scandinavians. Ango-Saxon culture has had a tremendous impact on the neighboring countries, but also took a step beyond them.

One of the main characteristic features of the English national character are conservatism and loyalty to tradition. Although England is one of the most democratic and open-minded nations of the modern world, the life of Britons continues to be determined by a variety of old customs, for which the local residents are immediately distinguishable from the country guest or emigrants.

- *English language.* English language can be considered a the supreme achievement of British culture as today it is recognized as a language of international communication.

- *English sport. Football,* cricket, horse racing, hunting, golf *are* the essential components of being British.

- *Home and private life are intimate to the Englishman.* Privacy is respected by all, and a home and comfort are the compulsory elements of personal *happiness.*

Germany. Today, Germany is one of the countries that actively use a variety of soft-power mechanisms to realize their interests. The ministries related to international relations, education, science and international development assistance are the key agencies that are engaged in the development and financing of "soft power" in Germany. They are: the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Economic Cooperation and Development. The "soft policy" also receives funds from the lands (German regions) and from private organizations in

addition to public funds. There may be other sources, such as income from educational services or contributions of members of the funds [8, p.28].

The activity of specialized funds in the field of education, culture and the promotion of the German language and, above all, the German Academic Exchange Service (Deutscher Akade-mischer Austausch Dienst, DAAD) and Goethe Institute (Goethe-Institut) are also an important element of "soft power" in Germany [8, p.30].

The promotion of the German language and the stimulation of interest in its study is considered a priority in the international German programs. German language is one of the most widespread in the world, and it is spoken by over 90 million people. The federal government gives it a key role in the process of creating a positive image of Germany abroad. Merkel has repeatedly stressed how important it is to maintain the interest in its the study as a foreign language: “the language of Goethe is attractive, but it must be fought for” [11].

Goethe Institute, founded in 1951 aims to promote the study of German language outside of Germany, to develop the international cooperation in the field of culture and to spread information about the cultural, social and political life of Germany. The organization is financed by its own revenues, as well as the funds from the Ministry of Foreign Affairs.

At the moment, it has 142 offices in 92 countries, making it one of the most important cultural and educational centers around the world. The main Goethe Institute is carrying out various activities aimed at promoting the German language and culture: courses of German language, thematic seminars and workshops, conferences and forums (e.g. job fairs) [7, p. 29].

The German Ministry of Foreign Affairs sets ambitious targets for amplification of the role of the German language. The main task is to make it the second most important foreign language in the world. That’s why the Ministry of Foreign Affairs and its partners in February 2010 started the program "German - Language of Ideas", which was designed to publicize and promote German language as an integral part of the "Germany" brand. The Ministry of Foreign Affairs supports the language, trying to make it the language of the new European identity and the key to attractive markets and the huge potential of the German economy for developing countries. It presents the German as a language of the creative youth, who tends to free scientific and cultural communication [11, p.30].

The German Academic Exchange Service is the largest intermediary organization in the field of student exchange in Germany. Germany offers about 30,000 places for foreign students and young scientists every year. The search of international researchers of the highest level is the primary task of the Alexander von Humboldt Foundation. Among the graduates of the fund are 40 Nobel Prize laureates [4, p.102].

Formally DAAD is a social organization, however, it has a special diplomatic status, equated with public institutions. Currently it has an extensive network of offices

(more than 130 offices in 67 countries around the world). At the same time, more than 250 universities and 130 student unions in Germany are members of the DAAD at the moment, and more than 1,500 universities and institutions around the world participate in the program [7, p.30].

Germany pays great attention to exhibition activities, and has traditionally been one of the leaders in this field. Moreover, the exhibitions are one of the key sectors of the German service sector. The main organization that is engaged in the development of exhibitions in Germany and helps German companies to take part in foreign exhibitions is the Committee on Trade Fair in Germany (Ausstellungs-und the Messe-Ausschussder Deutschen Wirtschaft, the AUMA). The AUMA was founded in 1907 and is an organization with an umbrella structure. The AUMA provides information and consulting support to companies about the timing, requirements to the participants, audience of exhibitions, etc. [8, p.35].

The desire to integrate the Republic of Moldova in the European Union should not be formed only on the basis of economic cooperation with the EU countries, but also on the construction of a single socio-political and cultural founded. Thus, the concept of soft power and its functional dimension (the study of the role of the constituent elements of soft power: culture, religion, education and science, participation in international non-governmental organizations, etc.) should be a central element in cooperation with the EU member states aimed to promote an attractive image of the Republic of Moldova.. The experience of the UK and Germany in the use of soft power can be a good benchmark for the Republic of Moldova in the implementation of certain aspects in the field of cultural and public diplomacy projects developed by our state. For example, as noted above, the public diplomacy is an important tool of soft power. The work with the Diaspora abroad is a substantial activity of public diplomacy . Our country has already made some efforts in this direction. For example, the Bureau for Relations with the Diaspora was created at the State Chancellery of the Republic of Moldova. This direction should be followed by the Republic of Moldova in order to ensure a good language, culture, economic propaganda of the country.

In the process of implementation of soft power arises the question of the target audience, the choice of which would make the soft power of the Republic of Moldova the most efficient. Since the establishment of institutions, structures and projects for the implementation of soft power is a very costly task, it is necessary to calculate the optimal vectors of its broadcast. Moldova often perceived in the EU based on the prevailing negative stereotypes, the change of which requires special efforts, time and expenses.

Of course, this work is necessary and it must be carried out within the framework of adjustments of Moldova's image in the EU. But it would be more rational to focus our efforts primarily on those countries that have an objective interest

in cooperation with the Republic of Moldova and are our potential strategic partners in the EU.

Bibliography:

1. Nye Joseph. The Future of Power, 2011. 320 p.
2. Барковец, п., Пименова Е. К вопросу о теории публичной дипломатии (аналитическая справка). Москва: Управление информационного обеспечения, 2010. 8 с.
3. Имиджевая стратегия России в контексте мирового опыта. Под. Ред. И. Василенко. Москва: Международные отношения, 2013. 359 с.
4. Казбекова Д. Публичная дипломатия во взаимоотношения ФРГ и РК. Диссерт в уч. ст. док. международ. отнош. Астана, 2014, 189 с.
5. Казаринова Д. Мягкая сила как ключевой инструмент активности Европейского союза на международной арене. Мягкая сила в глобальной политике. Часть I региональное измерение. Материалы «круглого стола» сотрудников российского университета дружбы народов. web-local.rudn.ru/web-local/prep/rj/files.php?f=pf.(accesat la 15.03.2016)
6. Канина З., Максимова Л. Площадки Web 2.0: новые возможности реализации публичной дипломатии. http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2013
7. Кинякин А. Политика и механизмы «мягкой силы» Германии Мягкая сила в глобальной политике. Мягкая сила в глобальной политике. Часть I региональное измерение. Материалы «круглого стола» сотрудников российского университета дружбы народов. web-local.rudn.ru/web-local/prep/rj/files.php?f=pf.(accesat la 10.03.2016)
8. Ланьшина Т. «Мягкая сила» Германии: культура, образование, наука. Вестник международных организаций. 2014. т. 9. № 2. с.28-58.
9. Леонова О. Мягкая сила – ресурс внешней политики государства.www.observer.materik.ru/observer/N4_2013/027_040.pdf(accesatla 10.04.2016)
10. Национальный брендинг и брендинг территорий. 2011. http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/nation_branding.htm printversion (accesat la 21.04.2016)
11. Пименова Е. Преодолеть историю: бренд "Германия" и лидерство в Европе. В: Проблемы национальной стратегии № 3 (12), 2012 с. 22-33.
12. Полякова А. Роль монархии во внутренней и внешней политике Великобритании в конце XX - начало XXI века. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Москва, 2014. 281 с.
13. Рогозин Д.О. Россия перед вызовом «публичной дипломатии» Запада. В: Международная жизнь, №8, 2010. с. 81-88.
14. Русакова О. “Softpower” как стратегический ресурс и инструмент формирования государственного бренда: опыт стран Азии. В: Известия Уральского федерального университета. сер.3, Общественные науки, 2013, № 3, с. 52-61.
15. Семченко О. Імиджева політика Україні. Киев: Академія. 272 с.
16. Сирота Н. «Мягкая мощь» глобальных центров силы. http://www.sworld.com.ua/konfer34/265.pdf (accesatla 10.04.2016)

17. Тер-Минасова Д. Имидж института монархии Великобритании http://www.dissercat.com/content/imidzh-instituta-monarkhii-velikobritanii (accesatla 10.04.2016)
18. Федякин А. Политика формирования позитивного образа Российского государства (теоретико-методологические и прикладные аспекты политологического анализа). Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук. Москва, 2010. 250 с
19. Шелепов А. Зарубежный опыт применения «мягкой силы». Факторы успеха политики «мягкой силы» Великобритании. В:Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. 2014. Т. 9, № 2. с. 10-25.

OPORTUNITĂŢI DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA PRIN PRISMA CONVENŢIEI REGIONALE CU PRIVIRE LA REGULILE DE ORIGINE PREFERENŢIALE PAN-EURO-MEDITERANEENE*

JOSANU Dumitru
Magistru în drept, doctorand,
Lector Universitar
Universitatea de Stat din Moldova

The system of Pan-Euro-Mediterranean origin cumulation allows the use of diagonal cumulation between the EU, EFTA States, Turkey, the countries which signed the Barcelona Declaration, the Western Balkans and the Faroe Islands. It is based on a network of Free Trade Agreements having identical origin protocols. Those origin protocols are being replaced by a reference to the Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin (PEM Convention). A single Convention will facilitate the on-going revision of the PEM rules of origin aiming at modernising and simplifying them.

Keywords: Central EuropeanFree Trade Agreement, pan-Euro-Mediteranean Convention, World Trade Organization; origin of goods; the Europran Unioin, Deep and Comprehensive Free Trade Area.

Destrămarea spaţiului sovietic a determinat apariţia pe harta lumii a mai multor state independente care până în prezent încearcă a-şi realiza obiectivele progresiste pe plan internaţional. Cu regret, puţine din statele post-sovietice au reuşit să-şi atingă obiectivele dezvoltării economice impuse în momentul obţinerii independenţii. Totodată, o parte din statele post-sovietice într-o formă mai formală şi indirectă rămân a fi dependente faţă de succesoarea de drept a Uniunii Sovietice – Federaţia Rusă, fiind principalul aliat în relaţiile sale internaţionale.

Republica Moldova, fostă parte componentă a spaţiului sovietic, devine subiect al dreptului internaţional la 27 august 1991, sărbătorind în acest an 25 de ani de independenţă. Relativ încă tânăr ca stat şi ca partener internaţional, Republica Moldova încearcă să-şi realizeze obiectivele economice identificând pieţe de desfacere pentru exportul de bunuri autohtone. Oportunitatea amplasării geografice a Republicii Moldova, la hotarul dintre două mari pieţe de desfacere (Federaţia Rusă şi Uniunea Europeană), iar permite o acceleraţie sporită în dezvoltarea sa economică, însă cu

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme“Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova’s and Georgia's pre-accession process”.Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

regret se constată existenţa multor circumstanţe ce determină stagnarea dezvoltării economice a Republicii.

Creşterea economică a Republicii Moldova este direct interdependentă de relaţiile sale economice externe şi de promovarea corectă a politicii comerciale. Sub acest aspect, Republica Moldova în domeniul relaţiilor economice externe se anexează în mod prioritar pe dezvoltarea schimburilor comerciale externe, pe promovarea exporturilor ca prioritate naţională, precum şi pe consolidarea cooperării internaţionale, în particular în domeniul financiar şi investiţional, având drept scop integrarea continuă a ţării în economia mondială şi asigurarea susţinerii creşterii economice. [9, pag. 283]

Republica Moldova are două opţiuni comerciale strategice şi trebuie să decidă ce ofertă va lua. Pe de o parte, este accentuat promovată opţiunea de aderare la Uniunea Vamală cu Rusia, Belarus, Kazahstan, iar pe altă parte, Republica Moldova a făcut paşi semnificativi dar nu şi suficienţi pentru aderarea la Zona de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător cu Uniunea Europeană.

Politica comercială a Republicii Moldova are drept scop promovarea relaţiilor economice externe, în special prin impulsionarea exporturilor, protejarea economiei naţionale de concurenţa străină, prin reglementarea şi monitorizarea importului, precum şi menţinerea echilibrului balanţei comerciale.

În scopul realizării politicii comerciale externe, al 26 iulie 2001, Republica Moldova devine membru al Organizaţiei Mondiale a Comerţului, care are drept scop liberalizarea comerţului cu bunuri şi servicii, prin desfiinţarea barierelor şi elaborarea de noi reguli în domeniile aferente comerţului. Totodată, Acordurile OMC prevăd un mecanism comun de reglementare a diferendelor, prin care membrii îşi apără drepturile şi reglementează divergenţele care apar între ei.

Într-o altă perspectivă, Acordul de liber schimb central-european CEFTA, la care Republica Moldova este parte din anul 2007, are drept obiectiv promovarea comerţului cu mărfuri şi servicii şi impulsionarea investiţiilor între ţările-membre CEFTA, precum şi eliminarea barierelor şi a distorsiunilor din calea comerţului şi facilitarea circulaţiei mărfurilor în tranzit şi a circulaţiei transfrontaliere a mărfurilor şi serviciilor între teritoriile Părţilor. Prin amendarea Regulamentului 980/2005 şi Deciziei Comisiei 2005/924/EC, Consiliul Uniunii Europene a fost adoptat Regulamentul nr.55/2008 din 21 ianuarie 2008 privind introducerea Preferinţelor Comerciale Autonome (ATP) pentru Republica Moldova. Regulamentul acordă preferinţe comerciale autonome prin retragerea plafoanelor tarifare pentru produsele industriale şi prin ameliorarea accesului la piaţa comunitară pentru produsele agricole. Astfel, produsele originale din Republica Moldova au obţinut acces liber pe pieţele Uniunii Europene cu excepţia anumitor produse pentru care au fost stabilite contingente tarifare şi fructele şi legumele în stare proaspăta sau refrigerată la importul cărora se va aplica taxa vamală cu excluderea componentului *ad valorem* (specificate în Hotărârea Guvernului nr. 262 din 07.03.2008 privind administrarea cotelor tarifare la exportul mărfurilor în Uniunea Europeană).

Acordul de instituire a unei Zone de liber schimb aprofundat şi cuprinzător (DCFTA) cu Uniunea Europeană, parafat la 29 noiembrie 2013, în cadrul Summit-ului Parteneriatului Estic de la Vilnius, este parte a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană. Acesta oferă Republicii Moldova cadrul necesar pentru modernizarea relaţiilor sale comerciale şi pentru dezvoltarea sa economică graţie deschiderii pieţelor prin excluderea taxelor vamale şi a cotelor, şi printr-o armonizare cuprinzătoare a legislaţiei, normelor şi reglementărilor naţionale cu legislaţia europeană din sectoarele aferente comerţului.

Zona de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător (DCFTA) este acordul între UE şi Republica Moldova care urmăreşte o relaţie comercială preferenţială, bazată pe condiţii mutual avantajoase, acordând fiecărei din aceste părţi un acces mai bun pe piaţă, decât ce este oferit altor parteneri de comerţ. Acordul de Liber Schimb urmăreşte eliminarea taxelor vamale de import (şi export, daca există) în comerţul produselor între aceste părţi. Acesta are ca scop eliminarea barierelor în comerţul serviciilor şi un acces mai bun al companiilor pe pieţele respective. Zonele de Liber Schimb (ZLS) stabilite de UE în relaţie cu partenerii săi comerciali, de obicei includ un număr de domenii, care depăşesc „comerţul" obişnuit. Este o abordare „cuprinzătoare" vis-a-vis de comerţ, legată de faptul că comerţul nu mai este decuplat de politicile interne privind achiziţiile, concurenţa, proprietatea intelectuală sau dezvoltarea durabilă. Aceste aspecte sunt prin urmare incluse în DCFTA cu Republica Moldova.

În ordinea ideilor, este notoriu faptul că politica comercială a statului cuprinde în sine conceptul politicii vamale. Conceptul „politica vamală" este cunoscut ca parte a politicii comerciale care cuprinde totalitatea reglementărilor emise de stat aplicate tuturor mărfurilor ce trec frontierele vamale ale unei ţări şi care implică: controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport la trecerea lor peste frontiera vamală; îndeplinirea formalităţilor vamale; impunerea vamală prin plata creanţelor vamale.

Politica vamală a fiecărui stat depinde de direcţiile politicii interne şi externe a acestuia. Reglementarea tarifară a operaţiunilor de import-export într-un stat se realizează prin intermediul

tarifului vamal, care este cel mai tradiţional instrument de realizare a politicii comerciale a statului, deoarece aplicarea lui presupune nu numai determinarea poziţiei tarifare şi a taxei vamale, dar şi determinarea ţării de origine a mărfii [5, pag. 34].

Constatăm că originea este legătura juridică ce apare între marfă şi un teritoriu (regiune, stat sau o uniune vamală), unde aceasta a fost fabricată integral sau a suferit o transformare substanţială. Cât priveşte proveniența mărfii, ea se referă la ţara de unde a început ultima operaţiune de transport a mării spre ţara de import. Interesul legat de această noţiune nu ţine direct de domeniul dreptului vamal, ea referindu-se mai mult la unele măsuri de ordin sanitar sau fitosanitar [6, pag.26].

În funcţie de originea mărfurilor, se determină nivelul taxelor vamale aplicabile la import, evoluţia comerţului exterior pe zone geografice şi se pun în aplicare reglementări specifice şi măsuri de politică comercială. Însă literatura de specialitate

sugerează că odată cu aplicarea regulilor de origine apar anumite restricţii, costuri mai mari, precum şi sarcini de conformitate pentru companii, şi că neglijarea iniţială a regulilor de origine şi utilizarea insuficientă a acordurilor de liber schimb încă persistă pe plan internaţional [10].

Începând cu 1 septembrie 2015, Republica Moldova aplică prevederile Convenţiei regionale cu privire la regulile de origine preferenţiale Pan-Euro-Mediteraneene (denumită Convenţia PEM), adoptată la Bruxelles la 9 decembrie 2009 [2]. Convenţia regională cu privire la regulile de origine preferenţiale Pan-Euro-Mediteraneene, are ca scop consolidarea tuturor protocoalelor în vigoare cu privire la regulile de origine a mărfurilor, ce produc efecte juridice între membrii sistemului de cumul de origine Pan-Euro-Mediteraneene întru-un act juridic unic. Totodată, Convenţia cuprinde toate protocoalele asupra regulilor de origine în vigoare între partenerii participanţi la procesul de Asociere, din care face parte şi Republica Moldova. Sistemul cumulului de origine Pan-Euro-Mediteraneene este format dintr-o multitudine de acorduri care prevăd, *inter alia,* dispoziţii în materie de liber schimb bazate pe o reţea de reguli de origine identice ce permit aplicarea cumulului diagonal între ţările din zonă.

Considerăm că aderarea la Convenţia PEM este un pas important şi progresist al Republicii Moldova în dezvoltarea relaţiilor sale economice cu Uniunea Europeană, creând oportunităţi majore precum ar fi: convenţia permite o gestionare mai eficientă a sistemului de cumul Pan-Euro-Mediteraneene, facilitând astfel procedura de modificare a regulilor de origine; prin convenţie s-a institui un comitet mixt împuternicit să modifice dispoziţiile acesteia şi să decidă cu privire la orice aderare viitoare; convenţia permite luarea în considerare a dispoziţiilor existente, care nu sunt comune tuturor părţilor contractante viitoare; convenţia este deschisă unei posibile extinderi viitoare a ariei geografice a cumulului de origine la ţările şi teritoriile vecine; dispoziţiile convenţiei pot fi modificate în unanimitate în cadrul comitetului mixt, pentru a răspunde mai bine realităţii economice.

Conţinutul art. 1 al Convenţiei PEM, reglementează faptul că Convenţia stabileşte dispoziţii cu privire la originea mărfurilor comercializate în temeiul acordurilor relevante încheiate între părţile semnatare.

Totodată, art. 1 alin. (3) al Convenţiei stabileşte că sunt părţi la convenţie: Uniunea Europeană, Statele AELS (Islanda, Principatul Liechtenstein, Regatul Norvegiei, Confederaţia Elveţiană), Regatul Danemarcei pentru Insulele Feroe, participanţii la Procesul de la Barcelona (Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia, Turcia,Palestina), Participanţii la Procesul Uniunii Europene de stabilizare şi de asociere (Albania, Bosnia şi Herţegovina, Croaţia, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Muntenegru, Serbia şi Kosovo) şi Regatul Danemarcei pentru Insulele Feroe. Această zonă de cumul urmează să se lărgească în viitor, fiind stabilit în art. 5 al Convenţiei că ţările sau teritoriile din regiune, pot deveni parte contractantă a convenţie, cu condiţia ca ţara sau teritoriul candidat să participe la un acord de liber

schimb în vigoare cu cel puţin una dintre părţile contractante, acord care să prevadă reguli de origine preferenţiale.

Pentru ca un stat să adere la Convenţia PEM, acest urmează prin reprezentanţii săi să depună o cerere scrisă de aderare pe lângă depozitar. Ulterior, depozitarul prezintă cererea comitetului mixt spre evaluare. Depozitarul transmite părţii terţe solicitante, în termen de două luni, decizia

comitetului mixt prin care o invită să devină parte contractantă. O singură parte contractantă nu se poate opune acestei decizii. Statul ce îşi exprimă invitată să devină parte contractantă la Convenţie depune, în acest scop, un instrument de aderare pe lângă depozitar. Respectivul instrument este însoţit de o traducere a convenţiei în limba sau limbile oficiale ale ţării sau teritoriului aderent. Aderarea intră în vigoare în prima zi a celei de-a doua luni după depunerea instrumentului de aderare. Depozitarul urmează să comunice tuturor părţilor contractante data la care a fost depus instrumentul de aderare şi data la care va intra în vigoare aderarea. O declaraţie de acceptare a respectivelor acte este inclusă fie în instrumentul de aderare, fie într-un instrument separat depus pe lângă depozitar în termen de şase luni de la data comunicării. În cazul în care declaraţia nu este depusă în acest termen, aderarea se consideră nulă.

Ţara de origine a mărfii se determină în scopul efectuării unor măsuri tarifare şi netarifare orientate spre reglementarea introducerii mărfurilor pe teritoriul vamal şi scoaterea de pe acest

teritoriu, precum şi pentru evidenţa statistică a activităţii economice externe [8, pag. 50].

Indiferent de politica vamală şi tendinţa politicii economice a ţării (ori uniune vamală de ţări), toate au reguli proprii de determinare a ţării de origine a mărfii. În majoritatea cazurilor, modul de determinare a ţării de origine a mărfii se bazează pe practica internaţională existentă.

Conform art. 18, alin. 2 al Legii cu privire la tariful vamal al Republicii Moldova, modul de determinare a ţării de origine a mărfii se stabileşte de către Guvern în baza prevederilor legii respective şi a acordurilor internaţionale la care Republica Moldova face parte [3].

În cadrul Uniunii Europene, conceptul de „origine" este utilizat ori de câte ori „tratamentul vamal" aplicat bunurilor care pătrund în teritoriul vamal european variază în funcţie de ţara de origine, şi este aplicat, în funcţie de situaţia particulară, pe două planuri: reguli de origine preferenţiale şi non-preferenţiale [1, pag. 80].

Regulile de origine preferenţială au în vedere condiţii specifice în ceea ce ţine de ţara de origine a mărfurilor şi aceasta deoarece o anumită origine înseamnă automat şi condiţii mai avantajoase de evaluare vamală, deci şi de taxare – fiind în discuţie o reducere sau o scutire. În ceea ce priveşte aranjamentele preferenţiale, acestea sunt fie unilaterale, fie negociate bilateral [4, pag.165].

În conformitate cu prevederile Acordului General pentru Tarife şi Comerţ, Uniunea Europeană aplică ratele taxelor vamale preferenţiale la produsele importate din mai multe ţări, fie în cadrul acordurilor internaţionale, fie în mod unilateral. Aceste aranjamente de comercializare au loc în baza preferinţelor tarifare acordate în beneficiul produselor originare care sunt obţinute în ţările în cauză. Normele care reglementează originea mărfurilor au rolul de a stabili această legătură între produse şi ţările beneficiare. Ele sunt utile numai în măsura în care reflectă condiţiile efective de producţie şi comerciale şi a necesităţilor pe care regimurile preferenţiale sunt concepute pentru a le satisface.

Astfel, în sensul Convenţiei Pan-Euro-Mediteraneene, se consideră că produsele sunt originare dintr-o parte contractantă atunci când sunt exportate către o altă parte contractantă, şi anume în următoarele circumstanţe:

(a) *produsele sunt obţinute integral în partea contractantă*. Aici urmează a fi clarificat faptul, că sunt considerate că produsele au fost obţinute integral într-o parte contractantă atunci când: produsele minerale sunt extrase din solul sau din fundul mărilor sau oceanelor părţii contractante exportatoare; produsele sunt din regnul vegetal care sunt recoltate în partea contractantă exportatoare; animalele vii care s-au născut şi au crescut pe teritoriul părţii contractante exportatoare; produsele care provin de la animalele vii crescute pe teritoriul părţii contractante exportatoare; produsele obţinute din activităţi de vânătoare şi pescuit practicate în partea contractantă exportatoare; produsele de pescuit maritim şi alte produse obţinute din mare în afara apelor teritoriale ale părţii contractante exportatoare de către navele sale; produsele fabricate la bordul navelor sale fabrică, exclusiv din produse de pescuit maritim şi alte produse obţinute din mare în afara apelor teritoriale ale părţii contractante exportatoare de către navele sale; articolele uzate colectate în partea contractantă exportatoare care nu pot servi decât la recuperarea materiilor prime, inclusiv anvelopele uzate care nu pot servi decât pentru reşapare sau ca deşeuri; deşeurile provenite din operaţiuni de prelucrare efectuate în partea contractantă exportatoare; produsele extrase din solul sau subsolul marin situat în afara apelor teritoriale ale părţii contractante exportatoare, cu condiţia să aibă drepturi exclusive de exploatare a acestor soluri

sau subsoluri; mărfurile fabricate în partea contractantă exportatoare exclusiv din produsele menţionate mai sus.

Totodată, Convenţia clarifică conţinutul noţiunilor de „*navele sale*” şi „*navele sale fabrică*” şi stabileşte aplicativitatea acestora. Astfel, în sensul convenţiei noţiunile „*navele sale*” şi „*navele sale fabrică*” se aplică în cazurile în care navele: sunt înmatriculate sau înregistrate în partea contractantă exportatoare; navighează sub pavilionul părţii contractante exportatoare; aparţin în proporţie de cel puţin 50% unor resortisanţi ai părţii contractante exportatoare sau unei societăţi al cărei sediu principal este situat în partea contractantă exportatoare, al căror administrator sau administratori, al căror preşedinte al consiliului de administraţie sau al consiliului de supraveghere şi majoritate a membrilor acestor consilii sunt resortisanţi ai părţii contractante

exportatoare şi în cazul cărora, în plus, în ceea ce priveşte societăţile de persoane sau societăţile cu răspundere limitată, cel puţin jumătate din capital aparţine părţii contractante, unor organisme publice sau unor resortisanţi ai respectivei părţi contractante; ai căror comandanţi de navă şi ofiţeri sunt resortisanţi ai părţii contractante exportatoare; ale căror echipaje sunt constituite în proporţie de cel puţin 75% din resortisanţi ai părţii contractante exportatoare.

(b) *produsele obţinute în partea contractantă ce conţin materiale care nu au fost obţinute integral acolo, cu condiţia ca aceste materiale să facă obiectul unor prelucrări sau transformări suficiente în respectiva parte contractantă*. În sensul Convenţiei, produsele prelucrate sau transformate suficient sunt considerate produsele care îndeplinesc condiţiile stabilite în lista din anexa II al Convenţiei şi indică prelucrarea sau transformarea la care trebuie supuse materialele ce nu sunt originare utilizate la fabricare şi se aplică exclusiv acestor materiale. De aici rezultă că, dacă un produs care a dobândit caracter de produs originar îndeplinind condiţiile stabilite în listă este utilizat la fabricarea unui alt produs, condiţiile aplicabile produsului în care este încorporat nu i se aplică şi nu se ţine seama de materialele neoriginare care au putut fi utilizate la fabricarea lui. Totodată, materialele neoriginare care, conform condiţiilor prevăzute în lista din anexa II al Convenţiei, nu trebuie să fie utilizate la fabricarea unui produs pot fi totuşi utilizate, cu condiţia ca valoarea lor totală să nu depăşească 10% din preţul franco fabrică al produsului; aplicarea prezentului alineat să nu conducă la depăşirea procentelor prevăzute în listă pentru valoarea maximă a materialelor neoriginare.

Pe de o altă parte, Convenţia stabileşte circumstanţele când transformare sau prelucrare este insuficientă. Astfel, următoarele operaţiuni sunt considerate ca transformare sau prelucrare insuficientă, pentru a conferi caracterul de produs originar: operaţiunile de conservare destinate să asigure păstrarea în stare bună a produselor în timpul transportului şi depozitării; divizarea şi gruparea pachetelor; spălarea, curăţarea, îndepărtarea prafului, a oxidului, a uleiului, a vopselei sau a altor straturi acoperitoare; călcarea sau presarea textilelor; operaţiunile simple de vopsire şi şlefuire; decorticarea, albirea parţială sau completă, netezirea şi glasarea cerealelor şi a orezului;

- operaţiunile de colorare a zahărului sau de formare a bucăţilor de zahăr; decojirea, scoaterea sâmburilor şi înlăturarea cojii fructelor, nucilor şi legumelor; ascuţirea, simpla măcinare sau simpla tăiere; cernerea, strecurarea, trierea, clasarea, aranjarea pe clase şi pe sortimente (inclusiv alcătuirea de seturi de articole); simpla îmbuteliere în sticle, doze, flacoane, ambalarea în saci, lăzi, cutii, fixarea pe cartoane sau planşete şi orice alte operaţiuni simple de ambalare; aplicarea sau imprimarea pe produse sau pe ambalajele lor de mărci, etichete, sigle şi alte semne distinctive similare; simpla amestecare a produselor, chiar din categorii diferite; amestecarea zahărului cu orice alt material; simpla asamblare a părţilor de articole în vederea constituirii unui articol complet sau demontarea produselor în părţi componente; o

combinare a două sau mai multe operaţiuni prevăzute în circumstanţele expuse mai sus; sacrificarea animalelor.

(c) *mărfurile originare din Spaţiul Economic European (SEE) în sensul protocolului nr. 4 la Acordul privind Spaţiul Economic European*. Astfel, se consideră că aceste mărfuri sunt originare din Uniunea Europeană, din Islanda, din Liechtenstein sau din Norvegia atunci când sunt exportate din Uniunea Europeană, din Islanda, din Liechtenstein sau din Norvegia către o

parte contractantă alta decât părţile la SEE.

În cazul cumulului de origini, în sensul Convenţiei, produsele sunt considerate originare din partea contractantă exportatoare dacă sunt obţinute acolo şi conţin materiale originare din Elveţia (inclusiv Liechtenstein), Islanda, Norvegia, Turcia sau Uniunea Europeană, cu condiţia ca transformarea sau prelucrarea efectuată în partea contractantă exportatoare să fie mai amplă decât operaţiunile permise de Convenţie expuse mai sus. Nu este necesar ca materialele în cauză să fi fost supuse la o transformare sau o prelucrare suficientă. Atunci când sunt exportate către o altă parte contractantă, produsele sunt considerate originare din partea contractantă exportatoare dacă sunt obţinute acolo şi conţin materiale originare din Insulele Feroe, de la orice participant la Procesul de la Barcelona cu excepţia Turciei, sau din orice parte contractantă, cu condiţia ca transformarea sau prelucrarea efectuată în partea contractantă exportatoare să fie mai amplă decât operaţiunile permisibile stabilite de Convenţie expuse mai sus. Nu este necesar ca materialele în cauză să fi fost supuse la o transformare sau o prelucrare suficientă.

În cazul în care transformarea sau prelucrarea efectuată în partea contractantă exportatoare nu este mai amplă decât operaţiunile permisive de convenţie, produsul obţinut este considerat ca fiind originar din respectiva parte contractantă numai în cazul în care valoarea adăugată acolo este mai mare decât valoarea materialelor folosite originare din oricare dintre celelalte părţi contractante. În caz contrar, produsul obţinut se consideră ca fiind originar din partea contractantă care aduce cea mai mare valoare materialelor originare folosite la fabricarea sa în partea contractantă exportatoare.

Cumulul de origini reglementat de Convenţie, pot fi aplicate numai în cazul în care: a) există un acord comercial preferenţial în conformitate cu articolul XXIV din Acordul General pentru Tarife şi Comerţ între părţile contractante care participă la obţinerea caracterului originar şi părţile contractante de destinaţie; b) materialele şi produsele au dobândit caracter originar prin aplicarea unor reguli de origine identice cu cele prevăzute de Convenţie; c) avizele prin care se indică îndeplinirea cerinţelor necesare pentru aplicarea cumulului au fost publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (seria C) şi în părţile contractante care sunt parte la acordurile relevante, conform propriilor proceduri.

Totodată Convenţia stabileşte că sunt considerate ca fiind produse originare, fără a fi necesară prezentarea unei dovezi de origine, produsele care sunt expediate de particulari către particulari sub formă de colete mici sau care sunt fac parte din bagajele

personale ale călătorilor, cu condiţia ca aceste produse să reprezinte importuri lipsite de caracter comercial şi să fie declarate ca îndeplinind condiţiile prezentei convenţii, neexistând nici o îndoială cu privire la veridicitatea unei astfel de declaraţii. În caz de expediere prin poştă, această declaraţie se poate face pe declaraţia vamală CN22/CN23 sau pe o foaie anexată la respectiva declaraţie.

Sunt considerate lipsite de caracter comercial importurile ocazionale ce constau exclusiv în produse destinate uzului personal al destinatarilor, al călătorilor sau al familiilor lor, dacă este evident că aceste produse, prin natura şi cantitatea lor, nu sunt destinate comercializării. În plus, valoarea totală a acestor produse nu poate depăşi 500 EUR în cazul coletelor mici şi 1 200 EUR în cazul produselor care fac parte din bagajul personal al călătorilor.

Potrivit Convenţiei, dovada de origine a produselor se confirmă prin prezentarea ulterioară a uneia dintre următoarele dovezi de origine:

(a) Certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR.1;

(b) Certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR-MED;

(c) în cazurile prezentării „*declaraţie de origine*" sau „*declaraţia de origine EUR-MED*", întocmită de exportator pe o factură, un bon de livrare sau pe orice alt document comercial care descrie produsele în cauză suficient de detaliat pentru a putea fi identificate.

Certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR.1 sau EUR-MED se eliberează de către autorităţile vamale ale părţii contractante exportatoare la cererea scrisă a exportatorului sau sub responsabilitatea acestuia sau a reprezentantului său autorizat. În acest scop, exportatorul sau reprezentantul autorizat al acestuia completează atât certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR.1 sau EUR-MED, cât şi formularul de cerere (stabilite în anexele Convenţiei). Aceste formulare se completează în una dintre limbile în care este redactat acordul aplicabil, conform prevederilor legislaţiei naţionale a ţării exportatoare. Dacă formularele se completează de mână, ele trebuie completate cu cerneală şi cu litere de tipar. Denumirea produselor trebuie indicată în rubrica rezervată în acest scop, fără spaţii între rânduri. În cazul în care rubrica nu se completează în întregime, se trasează o linie orizontală sub ultimul rând al descrierii, spaţiul necompletat fiind barat.

Exportatorul care solicită eliberarea unui certificat de circulaţie a mărfurilor EUR.1 sau EUR-MED trebuie să poată prezenta în orice moment, la cererea autorităţilor vamale din partea contractantă exportatoare în care se eliberează certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR.1 sau EUR-MED, toate documentele necesare care fac dovada caracterului originar al produselor respective, precum şi a îndeplinirii tuturor celorlalte condiţii prevăzute de prezenta convenţie.

Autorităţile vamale ale părţii contractante exportatoare eliberează un certificat de circulaţie a mărfurilor EUR.1 în următoarele cazuri:

(a) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei (Elveţia (inclusiv Liechtenstein), Islanda, Norvegia,

Turcia sau Uniunea Europeană) către una dintre celelalte părţi contractante menţionate la art. 3 alin. (1). Produsele respective pot fi considerate produse originare din partea contractantă exportatoare, din partea contractantă importatoare sau din una dintre celelalte părţi contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei cu care se aplică cumulul, fără aplicarea cumulului cu materiale originare din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei (Insule Feroe, participanţii la Procesul de la Barcelona cu excepţia Turciei), şi îndeplinesc celelalte condiţii ale prezentei convenţii; sau produsele respective pot fi considerate produse originare din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei cu care se aplică cumulul, fără aplicarea cumulului cu materialele originare din una dintre părţile contractante, şi îndeplinesc celelalte condiţii ale prezentei convenţii, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED;

(b) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei sau din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei. Produsele respective pot fi considerate produse originare din partea contractantă exportatoare sau din partea contractantă importatoare, fără aplicarea cumulului cu materialele originare din una dintre celelalte părţi contractante, şi îndeplinesc celelalte condiţii ale prezentei convenţii; sau produsele respective pot fi considerate produse originare din una dintre celelalte părţi contractante cu care se aplică cumulul, fără aplicarea cumulului cu materialele originare din una dintre părţile contractante, şi îndeplinesc celelalte condiţii ale Convenţiei, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED.

(c) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (2) al Convenţiei şi produsele respective pot fi considerate produse originare din partea contractantă exportatoare sau din partea contractantă importatoare, fără aplicarea cumulului cu materialele originare din una dintre celelalte părţi contractante, şi îndeplinesc celelalte condiţii ale prezentei convenţii; sau produsele respective pot fi considerate produse originare din una dintre celelalte părţi contractante cu care se aplică cumulul, fără aplicarea cumulului cu materialele originare din una dintre părţile contractante, şi îndeplinesc celelalte condiţii ale Convenţii, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED.

Certificatul de circulaţie a mărfurilor EUR-MED este emis de autorităţile vamale ale părţii contractante exportatoare, dacă produsele respective pot fi considerate produse originare din partea contractantă exportatoare, din partea contractantă importatoare sau din una dintre celelalte părţi contractante, cu care se aplică cumulul şi dacă îndeplinesc condiţiile Convenţiei, în următoarele cazuri:

(a) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţie către una dintre celelalte părţi contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei şi cumulul s-a aplicat cu materiale originare din una sau mai multe dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin (2) al Convenţiei, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED; sau produsele pot fi utilizate în partea contractantă importatoare în cadrul cumulului ca materiale pentru fabricarea unor produse destinate exportului din partea contractantă importatoare către una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin (2) al Convenţie; sau produsele pot fi reexportate din partea contractantă importatoare către una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin.(2) al Convenţiei;

(b) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art. 3 alin. (1) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art.3 alin.(2) al Convenţiei sau din una dintre părţile contractante menţionate la art.3 alin.(2) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art.3 alin.(1) al Convenţiei şi cumulul s-a aplicat cu materiale originare din una sau mai multe dintre celelalte părţi contractante, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED; sau produsele pot fi utilizate în partea contractantă importatoare în cadrul cumulului ca materiale pentru fabricarea unor produse destinate exportului din partea contractantă importatoare către una dintre celelalte părţile contractante; sau produsele pot fi reexportate din partea contractantă importatoare către una dintre părţile contractante.

(c) dacă produsele sunt exportate din una dintre părţile contractante menţionate la art.3 alin.(2) al Convenţiei către una dintre părţile contractante menţionate la art.3 alin.(2) şi cumulul s-a aplicat cu materiale originare din una sau mai multe dintre celelalte părţi contractante, cu condiţia ca în ţara de origine să fi fost emis un certificat EUR-MED sau o declaraţie de origine EUR-MED; sau produsele pot fi utilizate în partea contractantă importatoare în cadrul cumulului ca materiale pentru fabricarea unor produse destinate exportului din partea contractantă importatoare către una dintre celelalte părţile contractante; sau produsele pot fi reexportate din partea contractantă importatoare către una dintre părţile contractante.

Constatarea originii mărfii pare o procedură simplă. Pentru a stabili că marfa dispune de origine nepreferenţială sau preferenţială, trebuie, cu siguranţă, cunoscută ţara ei de origine [7, pag.67]. Anume determinarea corectă a ţării de origine stimulează apariţia multiplelor probleme ce necesită a fi soluţionate. Întru soluţionarea divergenţilor ce apar la momentul stabilirii ţării de origine, Republica Moldova a ratificat Convenţia PEM, care uşurează procedura de stabilire a originii mărfii, şi permite o fluidizare a traficului de mărfuri. Totodată, Convenţia are mult mai multe impacte pozitive asupra schimburilor de mărfuri şi facilitează circuitul acestora fără obstacole.

Referinţele bibliografice:

1. Belu M., Joldeş C., Marinaş L. Sistemul vamal. Bucureşti: Editura Economică, 2003, p.287;
2. http://infoeuropa.md/documente-oficiale/conventia-regionala-cu-privire-la-regulile-de-origine-preferentiale-pan-euro-mediteraneene/;
3. Legea Republicii Moldova Nr. 1380-XIII din 20.11.1997 cu privire la tariful vamal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.01.2007, nr. ediţie specială;
4. Moldovan A.T. Drept vamal. Bucureşti: Editura C.H. Beck, 2006. Pag.544;
5. Pavel Ţurcan, Reglementările Tarifare a Operaţiunilor de Import şi Export, Teza de Doctor în Drept, Specialitatea ştiinţifică: 552.03 Drept financiar (bancar, fiscal, vamal), Chişinău 2015, pag.34;
6. Radu Gh. Drept vamal comunitar (curs universitar). Chişinău: Tacis, 2001. Pag.98;
7. Ţurcan P. Clasificarea taxelor vamale. În: Revista Naţională de Drept, 2015, nr.5, pag. 66-70;
8. Ţurcan P. Criteriile de determinare a ţării de origine a mărfii. În: Jurnalul Juridic naţional: teorie şi practică, 2015, Nr. 2(12), pag. 50-54;
9. Ţurcan P. Politica vamală a statului – parte componentă a politicii fiscal-comerciale. În:Materiale ale conferinţei internaţionale ştiinţifico-practice. Academia de Administrare Publică-15 ani de modernizare a serviciului public din RM. 21 mai 2008 N.1. Chişinău: Academia de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova, 2008. p. 283-284;
10. Бакаева О.Ю., Матвиенко Г.В. Таможенное право России. Курс лекций. Москва:Эксмо, 2009. 272 с.

ANTECEDENTS AND CONSEQUENCES OF CITIZENSHIP IDENTITY: PSYCHOSOCIAL PERSPECTIVE*

MESTVIRISHVILI Maia,
Ph.D.,Associate Professor,
IvaneJavakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Psychology and Educational Sciences

In this paper we try to present a unified logical framework for exploring concepts of nation, national identity and citizenship. National identity is examined in two ways: first, as construction that is composed of different elements and second, as an agent, that creates itself some social realities. We argue that citizenship styles are the practiced national identities in everyday life settings. Respectively, two empirical studies on citizenship representation style and interrelated factors are presented and discussed.

Keywords: Nation**,** National Identity, Citizenship Representation Style, Nationalistic Attitudes, Religious Attitudes

Concept of Identity

Identity is the broadest self-related concept associated with cognitive, motivational, and social processes and is derived from internalization of social roles (Abdelal, R., Herrera, Y. M., Johnston, A. I., & Martin, T., 2001). Researchers have described many different identity types, most of which can be allocated to two major clusters: social identity and personal identity.

Personal identity can be defined as an answer to the question " Who I am?" and it includes following components: (1) a sense of personal sameness across time and situation; (2) a sense of inner agency; (3) commitment to a certain self-representation and roles as self-defining; (4) views of self by significant others and (5) commitment to a set of core values and ideal self-standards (Wilkinson-Ryen&Westen, 2000).

Traditional understanding of personal identity emphases the homogeneity and stability of identity constructs (Erikson, 1968), but postmodern personal identity is defined as a dynamic and multiple structure, including independent and partially contradictory sub-identities, which are related to one another to support a sense of coherence (Kraus, 2000).

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

In contrast to personal identity, which stems more from the role or role-based behavior, social identities are defined through the social group to which a person belongs. The diversity and multiplicity of social identity definitions indicate the complex and multidimensional character of the social identity concept. However, it is easy to recognize that all such theories, while aiming to explain the concept of social identity, select one central word as the main explanatory concept on their theory. According to Muir, one such central term in social identity theory is "sheared attributes". Social identities are sheared values, sheared norms and behaviors leading individuals to social cohesion (Muir, 2007). In this process social groups are created and established. As every single unit, social groups have well-defined boundaries and inside these boundaries people maintain the sense of "we-ness" (Tajfel, 1974). However, all others who did not fall inside these boundaries are perceived as " others". "Categorization" and "Comparison" are two main concepts used by another very influential theory, Social Identity Theory (SIT) as proposed by Tajfel and Turner. According to SIT people constantly compare and contrasting their own group to that of the "others", which makes social identity a "relational" category. Consequently, it is evident that social group membership is a dynamic process that begins by shearing the core elements of identity and ends up with categorization and separation between groups.

Another issue is the multiplicity of social identities. Social identities are multiple categories evolving through situations, or places, or particular time and conditions in which a person is located. They could be conflicted or shared, distinct or overlapped, differently represented in everyday life, while still creating sense of personal sameness.

What is the nature of social identity? Researchers in social sciences are actively discussing this issue. The main point of these debates is whether identities have a dynamic or a static nature. This discourse falls in two camps: First is a non-Western view, whose followers are "Primordials". They accentuate the essentialist nature of identity, pointing out that the collective identities are created through firm and inborn elements and characters. Another and much more influential view about the nature of social identities is a western view called either "Optionalists" or "Constructivist". This western non-traditional line considers the identities as more constructed and created, rather than innate and inborn category. Today researches agree that both, social context and personal history shape identities. However, personal identity is often assumed to be a stable construct and social identity a flexible one.

National identity

National identity is a multidimensional concept, which gains much academic currency in the recent years. National identity is a form of social identity that refers to a particular social group - a nation. National identity's mission is twofold: On the one hand, it is a force that creates (e.g. social actions), and on the other hand it is a result, is created by the representation of narratives. Each process should be discussed separately. But before moving to the discussion of national identity it is necessary to briefly overview the models and the elements of the nation itself.

Nation: models and elements

Nation certainly refers to some kind of political community where Western or 'civic' and non-Western or 'ethnic' models of nations are distinguished (Smith, 1991). The first model has the following elements: a specific territory, the 'homeland'; the idea of a patria – a legal-political community; legal-political equality of members, including rights and duties given to members and deprived from non-members; and common civic culture and ideology. In the non-Western model, on the contrary, a nation is understood through such elements as a community of common descent, rather than territory; popular mobilization based on the 'will of the people'; native language; and tradition. While the first model, expressed in the rational state, a territorial nation, first occurred in the West, the second model of a nation was more common outside of the West, in the Eastern Europe and Asia. Thus, both models of the nation have common principles, by which a nation is distinguished from a cultural community. Concept of the "Nation" is multidimensional and refers to a historical territory, common myths and memory, legal and political issues and public culture (Smith, 1991).

It should be also noted that the concept of the nation is different from the concept of the state. The state refers to political institutions and a monopoly of power in a given territory. It is a form of government. However, the nation refers to a cultural and political union, a political community bounded with common features and based on a common historical culture and homeland (Smith, 1991; Spießberger, 2005).

Nations may be understood as imagined communities (Cilia, 1999), where the sense of unity is based on memory and perceived history rather than personal knowing. This process of the selective promotion of uniting historical fact is called 'collective memory'. Here, it should be noted that cultures in the nation and the construction of national identity are very important. While trying

to match cultures and states, we have to admit that nations today are culturally diverse and face such dimensions as globalization and localization.

National identity as created construct

Several trends in the theoretical debates surrounding national identity can be discerned. One trend attempts to identify the elements and components of national identity and to therefore depict a comprehensive picture of the proposed concept. Another trend considers national identity a process that is continuous and contains emotions and cognition as well as behavioral aspects through which an individual achieves identification with the nation. The third trend in the debates focuses on the consequences and effects of the national identification process.

Among those authors who see national identity as a sum of elements forming the coherent whole are Smith and Kelman. According to Smith national identity is a multidimensional concept, and extended to include a specific language, sentiments and symbolism (Smith,1999). On the one hand the concept of a national identity is a mixture of civic territorial components and on the other hand, it is grounded on the ethnic and genealogical ones. National identity differs from the sum of social identities that exists independently in various historical products. Instead national identity combines historical realities with deliberate mobilization (Smith, 1999). The deliberation process assumes that national identity should also include several other elements such as values, institution, belief system, expectation and tradition.

National identity as a collective product implies bonding with certain social groups. The attachment with certain group is triggered by the need for self-protection and self-transcendence and it results in powerful identification with nation and loyalties to it. Get influenced from their social group, components of this group became incorporated in the individual's personal identity (Kelman, 1997). These components - belief structure, national heritage, cultural homogeneity and ethnocentrism - define the character of national identity, trigger the sense of "we-ness" and stress similarities or sheared attributes of group members. (Spießberger, 2005).

It is notable that national identity is related to but differs from national character. While national identity is used to differentiate cultures from each other, national character is associated with traditions and depends on natural growth. However, national identity is a result of recognizing the traditions of the national character.

It is difficult to find most important component of national identity. However, there are several core elements such as culture, geographical territory, common beliefs, values, attachment and pride in which national identity is reflected and represented.

National Identity as a creator

As all types of identity, national identity also has a function of agency. It creates, triggers and gives a direction to certain social processes. Functions of national identity are divided into "external" and "internal" consequences. The external functions refer to a defined territory for living and working, control over territorial resources and manpower, political dimension of national identity expressed in either state or other pre-political equivalents and furthermore, legitimation of social order and solidarity (Smith,1999). The internal functions of national identity involve socialization of the members as 'nationals' and 'citizens', a social bond based on common values, symbols and traditions, and finally, means for self-definition, 'rediscovering' and location oneself in the contemporary world. The last element of national identity, self-definition, has received most doubts and criticism, of both philosophical and political characters. From the philosophical point of view, self-definition through national identity has been regarded as logically contradictory. From political and moral position the legitimation of political community under nationalism leads to conflicts. However, nationalism may have many positive consequences such as rescue of culture and history, resolution of identity crisis, promotion of sovereignty. But still the effects of nationalism on individuals and groups are ambiguous, and therefor the equivocal power of nationalism and its influence are less debatable.

How national identity affects personal identity? As we discussed earlier national identity considers adoption of elements (knowledge, affect and action) and development of orientation to nation (rule, role or value orientations) (Kelman, 1997). If the person identifies her/himself to a certain national group, these processes have immense effect on his/her personal identity. The adoption of knowledge of historical and cultural context has an effect on personal beliefs and values and their translation into everyday life through actions. The personal attachment to the group can be either sentimental (based on similarity and the group representing the person) or instrumental (based on interdependence and the group corresponding to person's needs and interests). People develop different orientation toward nation including rule, role and value orientation. For rule oriented people relationship to the group is based on the acceptance of

rules and national group has nominal significance for their personal identity. This orientation is characterized by defending national identity when group survival is at stake. In case of role orientation people identify themselves with the group and are involved in its roles. Such attitude gives vicarious element to their personal identity, as they may accept the role without accepting values and beliefs. Also, in such orientation sentimental and instrumental attachments often coincide. Value orientation is based on sharing of national values, which is an authentic element of their personal identity. Besides, value oriented people may both defend national identity when it is questioned and be actively involved in their role (what characterizes rule and role orientations respectively), and even more, these become essential part of their personal identity. Rule orientation has little depth but reacts to proper symbols; role orientation is powerful with its total commitment to the group; however, value orientation is more stable as it is based on shared values, but does not exclude critical attitude. Thus, value orientation is less automatically mobilized, but as a result it is most useful and relevant to the national identity as a creative force that is responsive to the realities of national life.

Citizenship identity

Citizenship is an important part of the content of national identity (Brubaker, 1996). Largely, it reflects the behavioural aspects of national self-determination. Citizenship type as a national in-group prototype is subjectively defined by national majority group (Riejerse, 2012), and becomes especially salient when in-group categorization processes are activated. Not surprisingly citizenship identity is considered to be a bridging concept between "structure" and "agency", helps understanding social disparities, problems of minority inclusion and immigration policies. From one side, citizenship representation is influenced by complex social process, but from another point of view, it also has a direct effect on people's action. Currently, researchers argue that in order to fully grasp the complexity of national identity it is essential to examine how citizenship styles are constructed and manifested (Jamieson, 2002).

Traditionally, two style of citizenship are discerned: ethnic and civic citizenship (Smith, 2011; Kohn, 1944). Ethnic citizenship representation assumes that the existence of genealogical bonds is essential to be a member of a dominant ethnic group (Reijerse, Van Acker, Vanbeselaere, Phalet, &Duriez, in press). In contrast, the civic style of citizenship could be granted to everyone who respects and recognizes a country's laws, and who actively participates in social and political life. Recently, researches questioned whether the ethnic-

civic dichotomy is capable of grasping the full nature of citizenship styles (Kymlicka, 2001). Empirical findings suggest that there is a third citizenship style - cultural citizenship - which implies a cultural commitment as well as an adaptation with the elements of a national culture. People with a cultural citizenship style show high respect towards a particular national culture and have an eagerness to protect it (Reijerse, in press). They are more sensitive toward culture related issues and believe that the knowledge and respect of culture are essential to obtain group membership in a particular nation.

Several empirical studies have been done in order to reveal how citizenship statues is represented and how it is related to dispositional and situational variables. In 2009 a large-scale study has been conducted on six geographically dispersed countries (Belgium, France, Germany, Hungary, the Netherlands, and Sweden), which aimed to explore citizenship styles and their effect on emigrant inclusion process (Riejers, 2012). The study revealed that cultural and ethnic citizenship were positively related to each other but negatively - with civic representation. Also, ethnic and cultural scales showed negative association with multiculturalism attitudes, and positive - with exclusion attitudes. Most interestingly, patterns of correlation were highly similar among six countries despite the differences in citizenship polices, public attitudes towards immigrant group and different most devaluate immigrant groups. The study also revealed that ethnic scale is highly correlated to the attitudes toward immigrants but did not explain them. It turned out that this relation mainly existed because of relation of ethnic scale with cultural and civic citizenship styles. Although, mean scores of ethnic scale suggest that participant did not endorse ethnic citizenship style but mainly it is replaced by cultural understanding of citizenship criteria. Putting these results together, it is quit clear that in EU countries latent form of racism has been changed with symbolic racism.

Seeking to find out different trend of citizenship representation style in other non - EU member country we have conducted study on citizenship representation styles on Georgia's young population. Our study aimed to explore (1) The behavioral and emotional dimensions of citizenship styles (2) The effect of cultural constructs, religious dimension and nationalistic attitudes on citizenship styles. 415 female and 270 male students between ages of 18—24 (Mean =1.66; SD = 21,04) completed a questionnaire measuring patriotism and nationalism, citizenship representation style, national identification, individualism /collectivism and religious orientation. The research results revealed that: (1) The degree of national identification is the strongest predictor

for any type of citizenship style, (2) Cultural and civic citizenship styles are positively associated with patriotism, nationalism and Orthodoxy, whereas, civic citizenship has no association with nationalism and is only weakly associated with Orthodoxy and patriotism, and (3) Orthodoxy partially mediates the relationship between a patriotic and ethnic citizenship style.

Overall, the study revealed that attitudinal and cultural factors are important in understanding citizenship representation styles and that religious attitudes determine the relationship between nationalistic attitudes and citizenship styles in Georgian youth.

Summary

Citizenship identity is very complex and multidimensional construct. In this paper we reviewed theoretical contributions to the effort to better understand citizenship concept. Special emphasis is made on national identity as an initial construct, which produces and determines citizenship identity. We argue that national identity a creator has a function of agency divided in internal and external parts. Internal functions refer to the socialization of country group members as citizens and largely, it reflect behavioral aspects of national self – identification. Empirical Data suggest that citizenship is represented in three different ways: Ethnic, Cultural and Civic, however interrelation between them is changes through the cultures and communities. Studies conducted in Western cultural countries suggest that ethnic and cultural citizenship are positively related to each other and negatively with civic citizenship style. Moreover, ethnic and cultural citizenship is negatively association with multiculturalism attitudes, and positive - with exclusion attitudes. By contras In Georgia (located in Western Asia) all three style of citizenship are positively related with each other. Hence, cultural and civic citizenship styles are positively associated with patriotism, nationalism and Orthodoxy, whereas, civic citizenship has no association with nationalism and is only weakly associated with Orthodoxy and patriotism.

In sum, we could argue that citizenship is one of the key explanatory variables in social identity theories, which have an effect on in group categorisation, in/out-group attitudes and emotional responses.

Bibliography:

1. Abdelal, R., Herrera, Y. M., Johnston, A. I., & Martin, T., (2001). Treating Identity As A Variable: Measuring The Content, Intensity, And Contestation Of Identity. Weathered Center for International Affairs, Harvard University, Cambridge, USA, August 17, 2001

2. Anderson, Benedict R. O'G. (1991). Imagined Communities: Reflections On The Origin And Spread Of Nationalism (Revised and extended. ed. London: Verso, 1991) pp. 199-201
3. Ashmore, Richard D., Key Deaux and Tracy McLaughlin-Volpe (2004). An Organizing Framework For Collective Identity: Articulation And Significance Of Multidimensionality. Psychological Bulletin, Vol. 130 no. 1, pp. 80-114.
4. Brewer, M. B. (1991) The Social Self: On Being The Same And Different At The Same Time. Personality and Social Psychology Bulletin, 17
5. Brubaker, R., & Cooper, F., (2000), Beyond "Identity", Theory and Society, 29 1-27.
6. Davis, T. C., (1999), Revisiting Group Attachment: Ethnic And National Identity, Political Psychology, 20 (1) 25-47.
7. De Cillia, R ;Reisigl, M ; Wodak, R. (1999). The Discursive Construction Of National Identities. Discourse & society, 10 (2) 149-173
8. Duriez, B., Reijerse, A., Luyckx, K., Vanbeselaere, N., &Meeus, J. (in press). Which national group will I identify myself with? The role of preferred and perceived identity representations. Nations and Nationalism
9. Duriez, B., Soenens, B. &Hutsebaut, D. (2005). Introducing The Shortened Post-Critical Belief Scale. Personality and Individual Differences, 38, 851-857.
10. Erikson, E. H. (1968). Identity - Youth And Crisis. New York: W. W. Norton & Co.
11. Fischer, R. Ferreira, M., Assmar, E., Redford, P., (2009). Individualism-Collectivism As Descriptive Norms: Development Of A Subjective Norm Approach To Culture Measurement. Journal of Cross-Cultural Psychology 2009; 40; 187
12. Gleason, Philip. "Identifying Identity: A Semantic History" The Journal of American History 1983 69(4): 910-931
13. Goffman, Erving. Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1963.
14. Hammack, P. L. (2011). Narrative and the politics of identity: The cultural psychology of Israeli and Palestinian youth. New York: Oxford University Press.
15. Hogg, M. A. (2003). Social Identity. In M. R. Leary and J. P. Tangney (Eds.) Handbook of Self and Identity, Guilford Press, NY.
16. James, William. Principles of Psychology. New York: Holt, 1902.
17. Kelman, H. C. (1997) Nationalism Patriotism and National identity: Social –Psychological Dimension. In D. Bar-Tal &E. Staub (Eds.), Patriotism in the lives of individuals and nations (pp. 166-189) Nelson-Hall Publisher, Chicago
18. Kosterman, Rick, and Seymour Feschbach. 1989. “Toward a Measure of Patriotic and Nationalistic Attitudes.” Political Psychology 10:257-74.
19. Kraus, W. (2000). Making Identity Talk. On Qualitative Methods in a Longitudinal Study. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, 1(2)
20. Kroger, J., Marcia, J.E. (2011) The identity statuses: Origin, meaning and interpretation. In S. J. Schwartz , K. Luyckx, V. L. Vignoles (Eds.) Handbook of Identity Theory and Research.Springer, NY.
21. Kymlicka, Will (1998). Finding Our Way: Rethinking Ethnocultural Relations in Canada. Oxford: Oxford University Press.
22. Lilli, W. and M. Diehl (1999), "Measuring National Identity, " Working Paper, Nr. 10, MannheimerZentrumfürEuropäischeSozialforschung.
23. Meeus, J., Duriez, B., Vanbeselaere, N., &Boen, F. (2010). The role of identity representation in the relation between in group identification and out group derogation: Ethnic versus civic representations. British Journal of Social Psychology, 49, 305--320
24. Muir, Rick (2007). “The New Identity Politics”, Institute for Public Policy Research. Retrieved from www.ippr.org
25. Mummendey, A., Klink, A., & Brown, R. (2001). Nationalism and patriotism: Identification and outgroup rejection. British Journal of Social Psychology, 40, 159--172

26. Reijerse, A., Van Acker, K., Vanbeselaere, N., Phalet, K., &Duriez, B. (inpress). Beyond the ethnic civic dichotomy: Cultural citizenship as a new way of excluding immigrants. Political Psychology
27. Reijerse, A. (2012). What does it take for 'them' to become part of 'us'? Acceptance of immigrants in EU countries.Dissertation, Center for Social and Cultural Psychology, KU Leuven, Belgium.
28. Reijerse, A., Vanbeselaere, N., Fichera, G., &Duriez, B. (2012). Accepting immigrants as fellow citizens: Citizenship representations in relation to migration policy preferences.(under review)
29. Renan, Ernest (1882): Qu'est-cequ'une Nation? Lecture hold at University Sorbonne, Paris
30. Smith, Anthony. National identity. London: Penguin, 1991.
31. Snow, David (2001). "Collective Identity and Expressive Forms", Centre for the Study of Democracy, paper 01-07.
32. Spießberger S., Ungersböck M. National Identity. 406459/1 International Marketing Seminar. 2005
33. Tajfel, H. and J. C. Turner (1986), "The social identity theory of intergroup behaviour," in S. Worchel and W.G. Austin, eds., Psychology of Intergroup Relations. Chicago, IL: Nelson-Hall.
34. Todosijević, Bojan. 2001. "Dimensions of Nationalism: Structure of Nationalist Attitudes in Hungary and Yugoslavia." Central European Political Science Review 2:170-86.
35. Vanbeselaere, N. (2007). The relationship between national identification and attitudes towards foreigners. Research seminar, Leuven, 13 November 2007.
36. Vanbeselaere, N., Boen, F., &Meeus, J. (2006).The complicated relationship between national identification and acceptance of immigrants.Gezduci (Eds.), "New" Citizens, new policies? Developments in diversity policy in Canada and Flanders (pp. 57-68). Gent: Academia Press
37. Wilkinson-Ryan T, Westen D: Identity disturbance in borderline personality disorder: an empirical investigation. Am J Psychiatry 2000; 157:528

ISTORIOGRAGIA CERCETĂRII FENOMENULUI GESTIONĂRII MIGRAŢIEI ÎN SPAŢIUL EUROPEAN

MOŢPAN Carolina
Lector magistru
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea: Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul: Relaţii Internaţionale

The phenomenon of migration is an up-to-date problem being explored not only because of its amplification but also of its management difficulty. The investigation of all migration aspects is vitally necessary for a better understanding of their causes and effects. The amplification of the population mobility, the diversity of its forms, actors and effects have gradually led to a thoroughly investigation in this field. The article analyses the theoretical concern for migration management. The author focuses on migration management theories explaining the tendencies of the process and points out the global migrations approach, as it considers the national interest, policies, resources and administration of each state.

Keywords: Regional cooperation, migration management, international compromise, demography, policy, effectiveness, flexibility.

Fenomenul migraţiei este o problemă actuală, explorată nu doar din imperativul amplificării, dar şi a dificultăţii gestionării, controlării sale. Conform Portalului Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie, numărul estimativ al migranţilor [1] la nivel mondial în anul 2015 constituie 214 milioane persoane, luînd în considerare faptul că în anul 2000 această cifră prezenta 150 milioane persoane. Efectivul important al migranţilor la nivel mondial subliniază potenţialul dezvoltării fluxurilor migraţioniste atît legal cît şi ilegal, sau avînd la bază motivaţii politice, economice, sociale, ecologice, de securitate, etc.

Amplificarea mobilităţii populaţiei, diversificarea formelor, actorilor şi consecinţelor sale au antrenat gradual şi aprofundarea cercetărilor în domeniu. Dacă migraţia în sine a constituit subiectul mai multor cercetări ştiinţifice din secolul XX, atunci preocuparea teoretică pentru gestionarea migraţiei este o tendinţă a ultimelor trei decenii – perioadă suprapusă unor transformări radicale la nivelul mijloacelor de comunicare, relaţiilor interumane şi interculturale. Gestiunea migraţiei internaţionale, conceptul echivalent al anglonimului *international migration management,* este o noţiune amplă integrînd iniţiative orientate spre scopuri şi politici pertinente pentru migraţia internaţională. La nivel mondial este un termen practic încetăţenit în discursurile structurilor interguvernamentale. Sloganul Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie este „Managing Migration for the Benefit of All” reprezentînd intenţia de a concentra eforturile de gestionare a migraţiei cu luarea în calcul a intereselor tuturor.

Expertul Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie, Michele Klein Solomon [2], precizează în Raportul *International Migration Management through Inter-state Consultation Mechanisms* că „Migraţia internaţională este o caracteristică inamovibilă a vieţii sociale şi economice contemporane, atît prin manifestările pozitive şi negative cît şi oportunităţile sale. Guvernele tuturor regiunilor lumii sunt tot mai preocupate de importanţa migraţiei internaţionale pe agenda internaţională. Principalele tendinţe în acest sens includ:

- Plasarea migraţiei pe agenda instituţiilor şi organizaţiilor globale, regionale, sub-regionale, economice, politice şi de securitate […];
- Identificarea migraţiei ca o prioritate a comunităţii internaţionale de către Secretarul General al ONU[…];
- Amplificarea numărului de membri ai Organizaţiei internaţionale pentru Migraţie care numără (în noiembrie 2011) 132 state-membre, 97 observatori, inclusiv 17 state şi 80 parteneri instituţionali interguvernamentali şi non-guvernamentali".

Analiza aporturilor teoretice la cercetarea migraţiei este un proces integru de determinare a fundamentelor terminologice, modelului conceptual, percepţiilor de gestionare, istoriei migraţiei.

În 1973, Stephen Castles şi Godula Kosack [3] au publicat cartea *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*, propunînd una din primele analize globale ale migraţiei contemporane a forţei de muncă în Regatul Unit, Franţa, Germania şi Elveţia. Prezentînd atît aspectele economice, sindicale şi educative cît şi problemele de adaptare şi trai, autorii au dorit să pună în evidenţă, în contextul polemicii britanice asupra imigrării persoanelor din Commonwealth, că experienţa engleză nu era unică. Aceasta se situa într-un fenomen mai larg, de anvergură europeană, constatat 40 de ani mai tîrziu. După cum menţionează Nancy L. Green [4] „Distincţiile între natura marginală sau structurală a imigrării, între formele temporare sau permanente ale fenomenului, între noţiunile de imigrare a muncii sau de populare au structurat mult timp cercetările în jurul migraţiei, care încă şi astăzi evocă multiple probleme".

Inerent dinamica migraţiei internaţionale presupune profilarea mai multor tendinţe susceptibile să influenţeze fluxurile migraţioniste şi gestionarea lor:

- Tendinţele demografice
- Disparităţile economice între statele în curs de dezvoltare şi statele dezvoltate
- Liberalizarea schimburilor ce solicită o forţă de muncă cît mai calificată
- Reţele de comunicare care reunesc toate regiunile lumii

- Migraţia transnaţională

În secolul XXI fluxurile migraţioniste tind să se amplifice sub impactul:

- Liberalizării economice
- Declinului economic
- Emergenţei „reţelei de migranţi”
- Puţine state gestionează eficient migraţia

“Problema imigrării” se conturează ca o “descoperire” în societăţile europene începînd cu anii 1970. Polemica se plasează în jurul problemei contribuţiei imigranţilor la capitalismul contemporan. Pe baza unei aparente noutăţi, cercetătorii aduc răspunsuri care ţintesc percepţiile şi structurile moderne cît şi cele istorice” [4]. Evolutiv fluxurile migraţioniste au devenit prioritatea unei abordări manageriale în anii 1990. Metamorfozele politice pe teritoriul continentului european ca rezultat al imploziei Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste au generat nu doar reconfigurarea frontierelor naţionale şi afirmarea noilor guverne, dar şi o multitudine de probleme cu caracter economic şi social. Aceste dificultăţi au menajat expansiunea masivă a persoanelor apte de muncă fie pe cale legală, ilegală sau prin cereri de azil politic. Cooperarea interguvernamentală pentru mobilitate academică sau schimb de experienţă menţine fluxurile de migraţiei temporară sau chiar permanentă.

Demersurile de gestionare a migraţiei decurg din necesitatea unei abordări concertate a fenomenului, a implicării multilaterale a guvernelor şi a organizaţiilor non-guvernamentale, dar şi a adoptării mecanismelor de gestionare în funcţie de evoluţia acesteia şi desigur anticiparea acestei evoluţii. Procesul de gestionare a migraţiei implică o abordare managerială fundamentată de posibilitatea de a dezvolta anumite strategii, a identifica indicatori şi posibilităţi de estimare a eficacităţii acestor indicatori şi acţiuni apropriate, distribuirea angajamentelor contractuale/legale interstatale, interdepartamentale.

Organizaţia Internaţională pentru Migraţie [5]axează demersurile sale de gestionare a migraţiei pe baza unui model ilustrativ complex, ce include un parteneriat mondial pentru dezvoltare. Aceste repere constituie baza conturării domeniilor principale ale gestiunii migraţiei axate pe:

- Cooperare mondială,
- Cooperare regională.
- Cooperare bilaterală

Important este că activităţile transversale adiacente gestionării aspectelor migraţiei cuprind acţiuni măsurabile: cooperare tehnică şi consolidare a capacităţilor, informare şi educarea publicului, integrare şi reintegrare, orientări

politice, cooperare regională şi internaţională, migraţiune şi sănătate în contextul migraţiei, drepturile migranţilor şi dreptul internaţional, date şi cercetare.

În noiembrie 2002 comunitatea internaţională a fost sensibilizată vizavi de imperativul managerial al migraţiei internaţionale pornind de la ilustrarea schimbării cadrului internaţional al controlului, evaluării controlului fluxurilor migraţioniste. Acest aspect al cercetărilor a fost integrat în actul Comitetului European pentru Migraţie al Consiliului Europei *Spre o strategie a fluxurilor migraţioniste* [6], în care sunt explicate atît priorităţile cît şi fundamentele motivaţionale ale gestiunii fluxurilor migraţioniste: „Ceea ce Guvernele pot face mai bine este să canalizeze şi să influenţeze fluxurile migraţioniste, să conceapă politici care să urmeze procesul, dar nu să i se opună. Trebuie să definească măsuri cu supleţea caracteristică de a răspunde variaţiilor principalelor tendinţe, dar şi schimbărilor subite de direcţionare. Caracterul internaţional al migraţiilor impune cooperarea interstatală. […] Necesitatea de a recurge la o strategie de gestionare pozitivă vizează dezvoltarea procesului de integrare socială eficientă, punînd accentul pe integrarea grupurilor minoritare".

Intenţia de a reorienta abordarea fluxurilor migraţioniste rămîne astfel o variabilă importantă a contextului internaţional, avînd ca reper începutul secolului XI. În articolul „La gestion des migrations internationales: un nouveau paradigme?" profesorul Victor Piché revine asupra schimbării modelului politicilor migraţioniste: „Anii 2000 au însemnat apariţia unei noi paradigme în materie de politici migraţioniste.[…] Această paradigmă este cunoscută sub vocabula anglo-saxonă *migration management*, tradusă ca gestiune a migraţiilor […], chiar dacă termenul *management* se referă prioritar la o filozofie globală de organizare şi gestionare, asociată în primul rînd întreprinderilor, dar aplicată ulterior unui ansamblu de domenii. Conform fondatorului acestei abordări atribuite migraţiilor internaţionale, Bimal Ghosh, gestiunea fluxurilor migraţioniste înseamnă a gestiona pentru a atinge obiective clare, previzibile şi umane, datorită administrării globale a regimului de migrare. Gestiunea migraţiilor este bazată pe o premisă fundamentală – migraţia bine gestionată, poate fi pozitivă pentru toţi actorii, ţara de origine, ţare de destinaţie şi migranţi (de unde şi sloganul *win-win-win*)." [7]

Începînd cu anii 1950, mişcarea de creare şi dezvoltare a instituţiilor internaţionale şi regionale, care au competenţe în domeniul migraţiilor s-a accelerat, urmărind astfel, paralel, sporirea migraţiilor internaţionale în lume şi diversificarea acestei problematici. Ultima etapă specifică, continua construcţie instituţională, procese consultative interguvernamentale de cooperare (Regional

Consultative Processes for Migration – RCPs) au apărut în diverse regiuni ale lumii în ultimul deceniu. Sau apariţia acestor procese consultative regionale transplantînd în mare parte modelul primelor procese informale apărute în Europa începînd cu mijlocul anilor 1980 induce convergenţa structurilor şi modalităţilor de cooperare interguvernamentală.

Generalizate, observaţiile şi anumite concluzii asupra fenomenului migraţiei internaţionale permit constatarea caracterului interregional al său. „Palierele de gestionare regională şi internaţională sunt tranzitive: migraţiile pot comporta numeroase etape, nu sunt neapărat lineare şi politicul participă la complicarea schemelor migratorii.[…] Răspîndirea „celor mai bune practici" pare compromisă de specificitatea contextelor regionale [8]." Tendinţa generalizată de replicare induce ideea că fragmentarea sistemului interguvernamental de cooperare în domeniul migraţiilor cu multiplicarea iniţiativelor regionale nu este decît aparentă: „convergenţa politică este organizată, trecînd prin transferul de la o regiune la alta a acestor experienţe de cooperare regională informală. Departe de a fi un factor de fragmentare instituţională, regionalizarea cooperării interguvernamentale, care răspunde strategiilor de exportare şi/sau importare a acestor modele de cooperare regională, trebuie să fie percepută ca o etapă de dezvoltarea a politicilor publice internaţionale pentru migraţie [8].

Aprofundînd explicaţiile sale referitor la gestionarea migraţiilor, Bimal Ghosh [9] prezintă obiectivele specifice ale acestui proces:

a) susţinerea statelor înalt dezvoltate industrial să răspundă imperativelor pieţei de muncă şi demografice prin aportul sporit, planificat şi ordonat de migranţi şi prin politici de integrare mai eficiente, consolidînd contribuţia migraţiei la dezvoltarea statelor de origine;
b) sporirea eficienţei economiei globale prin o alocare mai raţională a resurselor umane, inclusiv prin intermediul liberalizării fluxurilor comerciale şi investiţionale şi alte forme ale migraţiei temporare;
c) încurajarea schimburilor interstatale pe termen scurt care să ducă spre progresul ştiinţific şi îmbogăţirii culturale a societăţii;
d) consolidarea credibilităţii sistemului migraţiei internaţionale şi încrederea publicului, incluzînd potenţialii migranţi, făcînd legile şi practicile migraţioniste mai predictibile şi transparente;
e) crearea condiţiilor de a face controlul imigrării mai eficient şi minimizarea externalităţilor negative, inclusiv tensiuni inter-statale, asociate cu fluxuri iregulare şi perturbatoare;

f) facilitarea revenirii migranţilor, incluzînd solicitanţii de azil refuzaţi şi migranţii iregulari, în condiţii de demnitate umană şi reintegrarea lor eficientă în ţara de origine;
g) asigurarea pe motive de respectare a drepturilor omului şi consideraţii eficiente de protecţie umanitară şi asistenţă, solicitate sau necesare sub variate circumstanţe, migranţilor, solicitanţilor de azil şi refugiaţilor pe fundamente mult mai predictibile.

În lucrarea *The Politics of International Migration Management,* Martin Geiger şi Antoine Pécoud, explică la capitolul „politici ale managementului migraţiei internaţionale" că *gestionarea migraţiei* se referă la cel puţin trei tendinţe. „Prima este noţiunea mobilizată de *actori* pentru a justifica amplificarea intervenţiei lor în domeniul migraţiei. Aceasta subliniază rolul agenţiilor (internaţionale) şi importanţa strategiilor şi funcţionării lor. În al doilea rînd, gestionarea migraţiei se referă la un set de *practici* desfăşurate de instituţiile care promovează această noţiune; aceasta include spre exemplu eforturile de contra-trafic sau aşa-numitele capacităţi de „capacity-building". În al treilea rînd gestiunea migraţiei corelează un set de *discursuri* şi noi perspective narative despre esenţa migraţiei şi posibilităţile de gestionare. […] Actorii dezvoltă discursuri pentru a justifica existenţa lor şi a legitima practicile lor [10]." Sintetizînd abordarea celor doi autori gestionarea migraţiei se explică printr-un cadru de interacţiuni pragmatice şi chiar criticiste la adresa iniţiativelor structurilor interguvernamentale, reducînd gestionarea migraţiei la o „convergenţa a divergenţelor": actorilor, practicilor şi discursurilor.

Terenul propice al dezvoltării conceptului de gestiune a migraţiei coincide cu sfîrşitul Războiului Rece, dar şi instituirea mai multor structuri interguvernamentale apte să coaguleze deciziile statelor într-un cadru de compromis. Gradul de liberalizare a frontierelor pe fundalul acestei perioade de eforturi de consolidare a bilateralismului şi regionalismului mai ales în Europa nu a fost scutită de amplificarea mobilităţii umane, pe fundalul mai multor evenimente continentale sau extra-continentale, care au determinat atractivitatea pentru aceste fluxuri.

- Europa este teritoriul pe care la începutul anilor 1990 se fortifică un construct politic important, sugerînd atît un grad mai mare de stabilitate, securitate, cît şi perspectiva unei importante dinamici – Uniunea Europeană.

Tratatul de la Maastricht este argumentul aparent solid al acestui considerent. „Imigraţia devine o competenţă comunitară începînd cu Tratatul de la Maastricht din 1992. Statele membre trebuie să coordoneze politicile lor în acest domeniu, fie că este vorba despre imigrarea legală sau cea ilegală.

[…]Părerile sunt însă divergente între părtaşii unei politici mai liberale, ca Suedia şi cei care doresc să închidă frontierele şi să transforme Europa într-o fortăreaţă [11].”

- Implozia URSS a constituit începutul conturării şi internaţionalizării mai multor conflicte intra sau interstatale pe motive politice, culturale, religioase, etnice. Aceste tensiuni au determinat fluctuaţia a mai multor persoane pe teritoriul statelor europene, în calitate de solicitanţi de azil politic, etc. Situaţia economică precară şi nedeterminarea politică din statele care şi-au reobţinut independenţa au constituit factori stimulatori pentru aceste fluxuri.

Dacă iniţial emigrarea avea un caracter etnic nuanţat (evrei, greci, armenieni), la sfîrşitul Perestroikăi, migraţia ia amploare internaţională, mai ales că separarea statelor în unităţi politico-teritoriale individuale marca frontiere pe fostul teritoriu unional. Numeroase conflicte care au izbucnit pe teritoriu noilor republici independente au constituit factori stimulatori pentru deplasarea populaţiei în statele occidentale, din motive de securitate personală, culturale sau economice

- Fluxurile de migranţi au vizat Europa şi din exteriorul continentului.

Continentul African este un elocvent exemplu al teritoriului sursă de emigrare a populaţiei spre continentul european. Afectat de numeroase conflicte şi coliziuni interetnice, continentul African a cunoscut masive deplasări ale populaţiei spre un teritoriu mai sigur, mai stabil. Unul din evenimentele marcante ale acestui fapt este marcat de conflictul din Rwanda, conflictele din nordul Africii. Trecutul colonial al statelor africane şi stăpînirea limbii franceze au determinat fluctuaţiile persoanelor spre Europa, mai ales că situaţia celor două continente nu este deloc comparabilă la capitolul resurse şi potenţial de dezvoltare.

Gestiunea migraţiei este consensual un concept interdisciplinar, combinat într-o serie de interacţiuni teoretico-practice. Este inerent de a sublinia că suma de articulaţii disciplinare dotează *gestiunea migraţiei* cu o anumită legitimitate, dar şi flexibilitate, adaptabilitate la evoluţia fenomenului în cauză.

Iniţiativa de la Berna care s-a concretizat în *Agenda internaţională pentru gestionarea migraţiei* [12] din decembrie 2004 a impulsionat înţelegerea comună şi practicile eficiente pentru o abordare planificată, echilibrată şi comprehensivă a gestionării migraţiei. Conform acestui act „colectarea sistematică, analiza şi schimbul de date actualizate, concrete şi comparabile referitor la toate aspectele migraţiei, respectînd dreptul la intimitate, sunt importante pentru gestionarea migraţiei la nivel naţional, regional şi mondial.

Cercetarea tuturor aspectelor migraţiei este necesară pentru a înţelege cauzele şi consecinţele migraţiei.”

În concluzie putem enunţa că este mai mult decît importantă abordarea migraţiilor din perspectiva globalizării acestui proces. Insistenţa statelor naţionale apărute în urma celui de-al doilea Război mondial (1939-1945) de a controla propriile frontiere este corelativă cu declararea libertăţii de mobilitate a persoanelor. Astăzi interferenţa dreptului şi obligaţiei de a migra este un paradox nu doar politico-economic, dar şi un antagonism al realităţii din diferite locuri ale globului. Efectiv abordarea cea mai pertinentă a migraţiilor trebuie să fie globală, referindu-se la un ansamblu de elemente interdependente, dat fiind faptul că ea se reflectă asupra interesului naţional, politicile, resursele şi administraţiei fiecărui stat. Încadrarea conceptuală a gestiunii migraţiilor este un exerciţiu de compromis internaţional, dar şi de evaluare continuă a capacităţilor administrative cît şi espectativelor guvernelor naţionale.

Bibliografie:

1. International Organization for Migration Faits et Chiffes. Online: https://www.iom.int/infographics/migration-facts-and-figures. Accesare: 25.VIII.2016, 19:29
2. Klein Solomon M. International Migration Management through Inter-state Consultation Mechanisms. United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Developement. Population Division. Department of Economic and Social Affairs. United Nations Secretariat. New York, 6-8 July 2005, p. 1. Online: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/rcps/expert_paper_rcp.pdf. Accesare: 26.VII.2016, 10:02
3. Castles S. şi Kosack G Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe. London, Oxford University Press, 576 p. după Green N. L. Concepts historiques des flux migratoires : dualités et fausses découvertes. Revue internationale et stratégique, 2003/2 n° 50, p.80. Online: www.cairn.info/revue-internationale-et-strategique-2003-2-page-79.htm. Accesare: 25.VII.2016, 13.19
4. Green N. L. Concepts historiques des flux migratoires : dualités et fausses découvertes. Revue internationale et stratégique, 2003/2 n° 50, p.80. Online: www.cairn.info/revue-internationale-et-strategique-2003-2-page-79.htm. Accesare: 15.VII.2016, 20.18
5. International Organization for Migration Position de l’OIM sur le programme de développement des Nations Unies pour l’après-2015 Online :https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/IOM-position-paper-on-Post-2015-Development-Agenda-French.pdf. Accesare: 15.VII.2016, 20.25
6. Conseil de l’Europe. Comité Européen sur les Migrations Vers une Stratégie de gestion des flux migratoires. Strasbourg: Noiembrie 2002. Online: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Documentation/Migration%20management/Towards_Migration_Management_Strategy_en.pdf. Accesare: 17.VI.2016, 10:23

7. Piché V. La gestion des migrations internationales: un nouveau paradigme? Hans and Tamar Oppenheimer Chair in Public International Law. University of McGill. Canada – 17 aprilie 2011. Online: http://oppenheimer.mcgill.ca/La-gestion-des-migrations?lang=en. Accesare: 28.VII.2016, 12:18
8. Thiollet H. Migrations et Relations internationales. Les apories de la gestion multilatérale des migrations internationales ? Online: http://transcontinentales.revues.org/787. Accesare: 30.VII.2016, 13:42
9. Channac F. Vers une politique publique des migrations? Réseaux politiques et porcessus de transfert des modèles. Révue Francaise de sciences poltiques 2006/3. Vol. 56 Preeese de Sciences Po. Online: http://www.cairn.info/article.php?ID_REVUE=RFSP&ID_NUMPUBLIE=RFSP_563&ID_ARTICLE=RFSP_563_0393&FRM=B&REDIR=1. Accesare: 12.VII.2016, 14:40
10. Ghosh B. Managing Migration: Whither the Missing Regime? Draft Article of the Migration Without Borders Series. UNESCO 2005, p. 10. Online: http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001391/139149e.pdf. Accesare: 17.VII.2016, 14:45
11. Geiger M. şi Pécoud A. The Politics of International Migration Management. Hampshire : Palgrave Macmillon, 2010, p. 1. Online:http://www.palgrave.com/us/book/9780230272583. Accesare: 25.V.2016, 14:27.
12. Deutsche Welle Immigration: le grand défi européen. Dossier – 23.VII.2009. Online: http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4512205,00.html. Accesare: 13.VII.2016, 15:00\
13. Berne Initiative International Agenda for the Management of Migration. Common Understandings and Effective Practices for a Planned, Balanced, and Comprehensive Approach to the Management of Migration. Berne-2005, p.11. Online: http://publications.iom.int/system/files/pdf/iamm.pdf. Accesare. 28. III.2016, 13:56.

PARTICULARITĂŢILE ŞI PROBLEMELE MIŞCĂRII SINDICALE DIN REPUBLICA MOLDOVA*

NICOLAESCU Irina,
lector, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Relaţii Internaţionale

This article was researched within the FP7 Program Support Marie Curie (IRSES) "Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process". The history of trade union movement in Moldova has over 100 years. The last two decades can be considered as the contemporary stage of development of trade unions.The characteristic of this period is the inconsistency and complexity of processes and tendencies, such as a reduction in the number and fragmentation of structures, democratization of the trade union movement, dividing and unifying their unions etc. It should be noted that trade union activities in Moldova have both traditional approach to the trade union movement, but also new activities associated with the need to address employment issues characteristic to market economies in the globalized world. On the other hand, the development of new practices and methods reflects the expansion of democracy in the country and influence on the international trade union movement. Trade unions activities aimed at solving problems that were not known (right to work and employment), search strategies appropriate to the new conditions of market relations (employer dialogue at all levels). Improved efficiency tactics used by unions contributes to potential democracy use, to promotion of dialogue within unions, to development of union movement internationally (protection and legalization of labor informal gender politics and youth), and finally, to involvement and use of science, informational resource, media in the daily practice of the unions.

Keywords: trade union movement, democratization, tendencies, problems, experience

Istoria mişcării sindicale din Republica Moldova, cuprinde peste 100 de ani. Trebuie remarcat faptul că ultimele două decenii pot fi considerate ca fiind etapa contemporană a dezvoltării sindicatelor. Caracteristic pentru aceasta, cum denotă cercetătorii, este incoerenţa şi complexitatea proceselor şi tendinţelor, cum ar fi o reducerea numărului şi fragmentarea structurilor, democratizarea mişcării sindicale, divizarea sindicatelor şi unificarea acestora etc.

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

În prezent putem constata existenţa unor diviziuni interne ale mişcării sindicale din Republica Moldova, de jure este prezentă Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova iar de facto există 2 confederaţii: Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova şi Confederaţia Sindicatelor din Transnistria (CST), care gestionează în baza propriilor statute reprezentarea şi protejarea intereselor lucrătorilor la diferite nivele: de ramură, regional, politic. Diferenţa dintre acestea constă în nivelul de instituţionalizare şi legalizare a rolului politic al sindicatelor care activează pe teritoriul Republicii Moldova.

Trebuie remarcat faptul că în activităţile sindicatelor din Moldova putem evidenţia atât abordări tradiţionale pentru mişcarea sindicală, dar şi noi activităţi asociate cu necesitatea de a soluţiona problemele forţei de muncă caracteristice pentru economiile de piaţă în condiţiile globalizării. Pe de altă parte, există şi procesul de dezvoltare a unor noi practici şi metode sindicale care reflectă extinderea democraţiei în ţară şi influenţa mişcării sindicale internaţionale.

Până la sfârşitul anului 2000 în republică a existat un singur centru sindical unic Federaţia Sindicatelor Independente din Moldova(FSIM), care reunea 26 comisii de ramură a sindicatelor, care s-a divizat în Confederaţia Sindicatelor din Republica Moldova (CSRM) (9 sindicate, cu un total de peste 400 mii membrii de sindicat) şi Confederaţia Sindicatelor Libere din Republica Moldova (CSLRM) „Solidaritate" (25 de sindicate cu până la 250000 membrii de sindicat). În anul 2007 se iniţiază dialogul de unificare a acestor două confederaţii, care se sfârşeşte în iunie 2007, după lungi dezbateri cu constituirea Confederaţiei Naţionale a Sindicatelor din Moldova (CNSM) prin fuziunea a 2 centre sindicale naţional - interramurale: Confederaţia Sindicatelor din Republica Moldova şi Confederaţia Sindicatelor Libere din Republica Moldova „Solidaritate".Confederaţia Naţionala a Sindicatelor din Moldova, constituită din 28 de centre sindicale naţional-ramurale, întruneşte circa 550 mii membri de sindicat.

Cadrul legislativ al activităţii sindicatelor din Republica Moldova îl constituie Constituţia Republicii Moldova (articolul. 42), Codul Muncii al Republicii Moldova, Legea sindicatelor, despre patronate, despre dialogul social, despre mecanismul de cooperare tripartită, precum şi alte reglementări naţionale (peste 10), care definesc mecanismul de aplicare a drepturilor constituţionale ale sindicatelor.

În conformitate cu articolul 2 din Constituţia Republicii Moldova, Legea Sindicatelor din 7 iulie 2000 [1] a pus bazat principiilor drepturilor şi a libertăţilor sindicale, care sunt proclamate în Declaraţia Drepturilor Omului, în acordurile internaţionale (2), Convenţiile OIM adoptate de Parlamentul Republicii Moldova (23) [2], acte normative, regulamente şi decizii[3]. Astfel Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova activează în baza Statutului adoptat în cadrul Congresului III al sindicatelor al Federaţiei Sindicatelor Independente din Moldova, la 27 octombrie 2000 şi modificat de către consiliul General al Confederaţiei Naţionale a Sindicatelor din Moldova, la 23 martie 2010 şi conţine 9 capitole:

Dispoziţii generale;Principii fundamentale;Scopurile şi mijloacele de acţiune;Calitatea de membru; Drepturile şi obligaţiile;Organizarea activităţii Confederaţiei;Patrimoniul şi mijloacele financiare; Reorganizarea şi dizolvarea Confederaţiei;Dispoziţii finale.

În conformitate cu articolul 1 al Statutului:Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova este un centru sindical naţional-interramural care întruneşte pe principii benevole centre sindicale naţional-ramurale. Pentru titulatura "Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova" va fi utilizată sigla "CNSM"[3]. În continuare se menţionează faptul că Confederaţia este succesor de drept al Confederaţiei Sindicatelor din Republica Moldova(CSRM) şi Confederaţiei Sindicatelor Libere din Republica Moldova "Solidaritate" ca urmare a fuzionării lor prin contopire, drepturile şi obligaţiile cărora trec integral la Confederaţie, înfiinţată potrivit actului de constituire.În articolul 21 al Statutului se stipulează faptul căorganele de conducere ale Confederaţiei sunt: a) Congresul, b) Consiliul General, c) Comitetul Confederal d) preşedintele Confederaţiei [3].

În studiul mişcării sindicale din Republica Moldova se menţionează că o caracteristică a activităţii sindicatelor după independenţă este utilizarea experienţei vechi, elaborarea unor metode noi şi, în cele din urmă, renunţarea la unele abordări vechi. Astfel pe baza acestei metodologii încă Confederaţia Sindicatelor din Republica Moldova[4, p.64] şi mai târziu Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova desfăşoară activităţi care vizează rezolvarea problemelor care nu erau cunoscute (dreptul la muncă şi ocuparea forţei de muncă), căutarea strategiilor corespunzătoare noilor condiţii ale relaţiilor de piaţă (dialogul cu angajatorul la toate nivelurile). La îmbunătăţirea eficienţei tacticilor utilizate de către sindicale contribuie utilizarea potenţialului democraţiei în promovarea dialogului în cadrul sindicatelor, experienţei mişcării sindicale internaţionale (protecţia şi legalizarea muncii neformale, politica gender şi de tineret), şi în cele din urmă, implicarea şi utilizarea ştiinţei, resurselor informaţional-tehnologice, mass-mediei în practica de zi cu zi a sindicatelor.

În continuare vom enumera cele mai importante dintre ele. Astfel *dreptul la muncă şi ocuparea populaţiei ca fundament al politicii sindicatelor* a fost preluat încă de CSRM [5, p.15-16]. Din cauza dificultăţilor care existau şi continuă pe piaţa forţei de muncă, şi bazându-se pe situaţia creată în acest domeniu, la o întâlnire specială a Consiliului CSRM a fost discutată punerea în aplicare a rezoluţiei elaborate în cadrul al III Congres al FSIM „ Despre situaţia pieţei forţei de muncă". Rezoluţia adoptată de către Consiliu a fost trimisă partenerilor sociali pentru a lua măsurile necesare pentru îmbunătăţirea situaţiei pe piaţa forţei de muncă. În acest context putem menţiona examinarea şi prezentarea unor propuneri concrete referitor la proiectele Programului naţional pentru ocuparea forţei de muncă, perioada 2003-2005, dezvoltarea conceptului de orientare profesională şi formarea în domeniul resurselor umane, Strategia naţională privind politicile de ocupare a forţei de muncă pe anii 2007-2015 etc. [6]

Reprezentanţii sindicatelor fac parte din toate comisiile tripartite ale consiliilor administrative naţionale şi agenţiilor regionale pentru ocuparea forţei de muncă.

O altă direcţie tradiţională şi importantă de protecţie economico-socială a muncitorilor în condiţiile relaţiilor de piaţă este acţiunea pentru *asigurarea sănătăţii şi securităţii muncii*, în care accentul principal se face pe *îmbunătăţirea sistemului de asigurări sociale*, aducându-l în concordanţă cu realităţile moderne de pe piaţa forţei de muncă. În Regulamentul reprezentantului sindicatelor cu răspunderi specifice în domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă sunt formulate cerinţele CNSM pentru asigurarea securităţii muncii şi sănătăţii membrilor săi.[7]

Aceste abordări sunt, de asemenea, luate în considerare în monitorizarea anuală a proiectului de Lege a bugetului de stat (în conformitate cu articolele din Legea securităţii şi sănătăţii în muncă) şi examinarea proiectelor altor acte normative.

Sub presiunea sindicatelor, în anul 2001, a fost adoptată Legea cu privire la Inspecţia Muncii şi create structurile Inspecţiei Muncii (la nivel naţional şi regional), cu care acestea conlucrează în domeniul protecţiei muncii.[8]

Protecţia veniturilor muncitorilor rămâne a fi o activitate extrem de relevantă pentru sindicate în condiţiile de criză economică şi politică din ţară. Metodele utilizate pentru realizarea acestui principiu au fost diverse şi destul de ample de la organizarea protestelor în perioada 2001-2004 până la apelurile adresate guvernului şi preşedintelui şi elaborarea unor planuri de acţiuni concrete în acest domeniu. Dacă până în anul 2007 existau anumite disensiuni în acest domeniu chiar între cele două confederaţii sindicale care existau pe teritoriu Moldovei, atunci odată cu fuziunea acestora s-a reuşit elaborarea unor acţiuni concrete în acest domeniu si anume:

- colaborarea cu partenerii sociali şi alte instituţii şi organizaţii din ţară în problemele ce vizează protecţia social-economică a salariaţilor şi tineretului studios;
- avizarea proiectelor de acte normative cu referire la remunerarea muncii salariaţilor;
- examinarea şi înaintarea propunerilor la proiectul Cadrului de Cheltuieli pe Termen Mediu şi proiectele de legi ale bugetului public;
- înaintarea propunerilor conducerii ţării în vederea fundamentării garanţiilor minime de stat în domeniul veniturilor băneşti ale populaţiei;
- înaintarea propunerilor în vederea îmbunătăţirii actelor normative cu caracter socio-economic.[9]

Expertizarea proiectelor de legi şi altor acte normative cu caracter socio-economic, protecţia şi susţinerea juridică. În scopul protecţiei drepturile profesionale, economice şi sociale şi intereselor membrilor de sindicat CNSM participă activ la elaborarea şi expertizarea proiectelor de legi şi altor acte normative privind asigurarea socială, salarizarea, domeniul sănătăţii şi alte domenii de dezvoltare socio-economică. Astfel CNSM participă în cadrul comisiilor parlamentare şi guvernamentale la examinarea proiectelor actelor normative ce ţin de drepturile economice şi sociale ale

populaţiei înaintând propuneri şi obiecţii respective organelor administraţiei publice centrale.

Noi tipuri de activităţi sindicale în condiţiile creşterii rolului pieţei pentru nivelul de trai al muncitorilor şi drepturile lor socio-economice devine *activitatea sindicatelor pentru protecţia producătorului autohton*. Astfel o tactică în acest domeniu a fost elaborată de către CSRM în ceea ce priveşte ratele de creştere a preţurilor care se baza pe dispoziţia Convenţiei nr. 117 a OIM, ratificate de Parlamentul Republicii Moldova, ca parte a luptei pentru bunăstarea umană.Această tactică a fost preluată şi de CNSM care promovează măsuri anticriză ce ţin în mare parte de protejarea producătorului autohton prin scutirea de plata la buget a taxei pe valoarea adăugată la importurile cu caracter investiţional, aplicarea cotei zero pentru profitul reinvestit etc.

Activitatea de elaborare a proiectului Legii bugetului de stat în fiecare an reprezintă un sistem de conlucrare a specialiştilor în diferite direcţii (economişti, jurişti, etc.). Acest fapt este preconizat atât în Legea sindicatelor cât şi în programele de activitate ale Confederaţiei Naţionale a Sindicatelor din Moldova. Astfel CNSM participă la formularea propunerilor la proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat şi obţinerea, prin negocieri cu autorităţile publice centrale, a majorării din an în an a mijloacelor pentru recuperarea capacităţii de muncă a angajaţilor prin organizarea tratamentului balneoclimateric şi a odihnei de vară a copiilor. Precum şi conlucrarea cu organele administraţiei publice centrale privind majorarea veniturilor Fondului asigurărilor obligatorii de asistenţă medicală din bugetul de stat, lărgirea volumului de asistenţă medicală, extinderea listei medicamentelor compensate.

Actualizarea organizării şi formării/recalificării liderilor sindicali [10]. În Conceptul de dezvoltare a mişcării sindicale în Republica Moldova, adoptat de Consiliul FSIM (nr. 8-2 la 14 martie, 2000) o atenţie deosebită este acordată organizării consolidării instituţionale şi optimizării structurii mişcării sindicale.

În acest scop, CNSM stabileşte un sistem de lucru cu tineretul, direcţionează eforturile pentru *crearea noilor organizaţii sindicale la toate nivelurile*, consolidează activitatea organizaţiilor sindicale la nivel regional (Găgăuzia, municipiul Chişinău), teritorial interramural şi ramural, precum şi *recrutarea noilor membri de sindicat* [11].Pentru soluţionarea acestor probleme au fost organizate diferite întâlniri şi mese rotunde, grupuri de lucru şi comisii, seminare pentru activiştii sindicali. De asemenea, în acest domeniu are loc şi o colaborare activă cu partenerii internaţionali, implicarea experţilor din cadrul organizaţiilor internaţionale, dar şi a sindicatelor din alte state (Grecia, România, Belgia, Olanda, Suedia, Ucraina, Rusia, etc.).

CNSM face eforturi pentru consolidarea *informativ-editorială şi organizarea sistemului de formare sindicală*. Informarea pe larg a societăţii despre scopurile şi obiectivele mişcării sindicale, despre activităţile întreprinse de sindicate necesită perfecţionarea sistemului informaţional al Confederaţiei. Politica informaţională şi de formare a imaginii sindicatelor este orientată spre formarea unei opinii publice

obiective despre instituţia sindicală, ca pilon pe care se sprijină întregul edificiu de protecţie a drepturilor sociale şi de muncă ale salariaţilor. În acest scop CNSM editează diferite broşuri cu caracter informativ, utilizează mijloacele electronice, reţeaua Internet pentru difuzarea expeditivă în ţară şi peste hotare a unor informaţii scrise şi vizuale despre acţiunile întreprinse de sindicate, acordă susţinerea necesară săptămânalului "Vocea poporului", aşa încât ziarul să poată acoperi o bună parte din spaţiul informaţional naţional.

Activitatea sindicatelor nivel naţional pentru crearea ştiinţei sindicale şi elaborarea noilor strategii de dezvoltare. În acest context a avut loc desfăşurarea activităţii de creare la nivel naţional a ştiinţei sindicale, pe baza deschiderii în august 2000 a Institutul Muncii, implicarea ştiinţei academice pentru cercetare independentă şi obiectivă a problemelor pieţei forţei de muncă, relaţiilor de muncă contemporane, care a permis sindicatelor să îşi direcţioneze atenţia şi activitatea pentru soluţionarea celor mai actuale şi presante problemele.

Studiul ştiinţifico-teoretic al pieţei forţei de muncă şi dezvoltării sociale a Republicii Moldova realizat de Institutul Muncii (2000-2004), efectuat la solicitarea sindicatelor şi susţinut de către OIM şi Institutul Muncii din Grecia, nu este doar un studiu al problemelor acute ale pieţei forţei de muncă, dar oferea, de asemenea, noi strategiei sindicale de soluţionare ale acestora. Şi-au găsit exprimarea şi au fost traduse în programe concrete de activitate ale sindicatelor în politicile gender şi de tineret, politicile de angajare, în dialogul social. Toate acestea sunt generalizate şi comunicate public la diferite niveluri.

O nouă abordare au adoptat sindicatele la problema securităţii şi protecţiei muncii şi după studiu efectuat de Institutul Muncii solicitat de OIM „HIV / SIDA şi situaţia pe piaţa forţei de muncă din Republica Moldova". Principalul instrument şi garant în protecţia drepturilor angajatului în raport cu HIV / SIDA, potrivit sindicatelor, este contractul colectiv de muncă.

Un obiect nou şi deosebit de influenţă a sindicatelor din Moldova a devenit economia neformală şi munca neprotejată [12]. Astfel, în baza cercetărilor relaţiilor de muncă în ţară efectuate de Institutul Muncii, politicilor şi principiilor Organizaţiei Internaţionale a Muncii cu privire la sectorul neformal, a fost definită strategia activităţilor sindicale pentru protecţia drepturile lucrătorilor în domeniul muncii neprotejate şi neformale.

Aceste aspecte au fost discutate pe larg în cadrul seminarelor, meselor rotunde, conferinţelor ştiinţifice organizate de sindicate împreună cu Institutul Muncii, au fost reflectate în programele ramurale şi, în cele din urmă, în iniţiativa CSRM din anul 2005: *despre acţiunea sindicală naţională*, lucrările căreia au fost discutate în cadrul seminarului „Munca legală – ţie şi ţării", realizat pentru reprezentanţii mass-media, patronat, ministere şi departamente.

Astfel, mişcarea sindicală din Moldova a obţinut experienţă reală în atragerea ştiinţei la cercetarea problemelor sindicale actuale, traducerea concluziilor în limbajul

algoritmilor activităţii sindicale şi de informare / de mediatizare a programelor pentru protecţia şi legalizarea muncii neformale la nivel naţional. Această activitate a primit o atenţie deosebită în mass-media, de asemenea, susţinere din partea CISL şi OIM. În această direcţie sub presiunea sindicatelor sunt forţaţi să se gândească atât partenerii sociali, cât şi alte federaţii sindicale din ţară la diferite nivele.

De asemenea, o activitate nouă şi destul de importantă este *colaborarea sindicală naţională.* Organizaţia care a făcut primii paşi în acest domeniu a fost CSRM, care a început colaborarea cu Confederaţia Sindicatelor din Transnistria, organizând un şir de seminare şi conferinţe comune, susţinute de organizaţii internaţionale. Este de remarcat şi prezenţa unor legături intersindicale la nivel de organizaţii primare de ramură, deşi aparţin unor confederaţii diferite, aceasta poate constitui baza unor viitoarele strategii sindicale comune. Reprezentanţii organizaţiilor sindicale din Transnistria au participat la mai multe evenimente organizate de CSRM în cadrul proiectelor de dezvoltare instituţională, de educaţie sindicală, de cercetare în domeniul politicilor socio-economice.

Luând în considerare evoluţia, structura şi problemele mişcării sindicale din Republica Moldova, trebui să menţionăm un număr de caracteristici relevante:

- în condiţiile formării mecanismelor democratice şi stabilirii economiei de piaţă în Republica Moldova este necesar menţinerea mişcării sindicale ca un actor real al politicilor sociale pe piaţa muncii din Republica Moldova şi care reprezintă interesele lucrătorilor;
- actualizarea activităţilor sindicatelor ca unul din componentele importante ale societăţii civile care dezvoltă accentul social al activităţilor acesteia, atrage atenţia partidelor şi mişcărilor politice la problemele din domeniul muncii;
- o relevanţă deosebită pentru Republica Moldova la etapa actuală o are participarea sindicatelor în cadrul dialogului social tripartit, care sporeşte eficienţa protecţiei dreptului la muncă;
- în etapa contemporană sindicatele din Moldova sunt susţinute de organizaţiile sindicale internaţionale şi OIM, care insistă asupra menţinerii integrităţii şi unităţii mişcării sindicale din Republica Moldova;
- sindicatele din Moldova iau măsuri active pentru a stabili relaţii internaţionale şi a se integra în reţeaua sindicatelor europene şi globale.

Cooperarea internaţională a sindicatelor din Republica Moldova, în opinia noastră nu este doar un capitol interesant în istoria mişcării sindicale din ţară, dar este acel factorul care exercită influenţă deosebită asupra acesteia: impactul permanent şi semnificativ privind democratizarea sindicatelor, cu privire la definirea obiectivelor, priorităţilor şi strategiilor; alegerea tehnologiilor politice, metodelor şi formelor de activitate a sindicatelor la diferite niveluri şi, în sfârşit, studiul experienţei internaţionale ajută la pregătirea liderilor sindicali pentru a lucra în noile condiţii.

În concluzie trebuie de menţionat faptul că în contextul globalizării de integrare a sindicatelor din Republica Moldova în mişcarea internaţională sindicală direcţiile de

activitate ale acestora sunt un răspuns la provocările globalizării şi un factor care contribuie la democratizarea lor. Direcţiile prioritare ale activităţii sindicale ale CNSM sunt:

- promovarea integrării Confederaţiei şi a organizaţiilor sale membre, la nivel european şi internaţional;

- utilizarea acţiunilor de solidaritate internaţională pentru a consolida mişcarea sindicală din ţară şi evitarea dezintegrării organizaţiilor sindicale pentru motive politice;

- cooperarea cu federaţiile naţionale şi organizaţiile sindicale din Belgia, Suedia, Rusia, România şi alte ţări pentru studiul şi schimbul experienţei de munca sindicală, organizarea seminarelor comune pentru a instrui activiştii sindicali, desfăşurarea acţiunilor de solidaritate, susţinerea sindicatelor şi lucrătorilor din alte ţări;

- cooperarea cu CISL şi Organizaţia Internaţională a Muncii (OIM) pentru punerea în aplicare a principiilor OIM în domeniu muncii Republicii Moldova;

- cooperarea cu organizaţiile financiare internaţionale pentru asigurarea progresului economic şi social;

- integrarea internaţională a organizaţiilor CNSM, cum ar fi cele de tineret şi organizaţiile de femei, în reţeaua CISL pentru Europa Centrală şi de Est.

Bibliografie:

1. Constituţia Republicii Moldova Legea N351-XV din 12 iulie 2001; Codul Muncii (1 decembrie 2003).
2. Legea sindicatelor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova N130-132,- 19 octombrie 2000.
3. Statutul Confederaţiei naţionale a sindicatelor din Moldova În: www.cnsm.md (vizitat 5.03.2016)
4. Конфедерация профсоюзов Республики Молдова в 2000-2005 годы. К;, 2005, 150с.
5. Достижения Конфедерации профсоюзов Республики Молдова в 2002 году. Информационный бюллетень CSRM «СИНДИНФО». Кишинэу, 2003. 20 с.
6. Hotărîrea Guvernului nr.224 din 1 martie 2003; Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.253 din 19 iunie 2003. Hotărîrea Guvernului nr.605din 31.05. 2007
7. Regulamentul reprezentantului sindicatelor cu răspunderi specifice în domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă. În:http://sindicate.md/assets/docs/change/regt%20repr%20sind%2013.9.11%20%20web%20sindicComplet270912.doc (vizitat 5.03.2016)
8. Acord de colaborare: Inspecţia Muncii şi Confederaţia Naţională a Sindicatelor din Moldova. În: http://sindicate.md/assets/docs/protectia_new/Acord%20IM-CNSM%2026.03.10.pdf(vizitat 5.03.2016)
9. Activităţile realizate în vederea asigurării protecţiei social-economice a salariaţilor, membri de sindicat. În: http://sindicate.md/wp-content/uploads/2013/03/Activitati_realizate_in_vederea_-asigurarii_protectiei.doc (vizitat 5.03.2016)

10. Concepţia educaţiei sindicale a Confederaţiei Naţionale a Sindicatelor din Moldova. În:http://sindicate.md/conceptia-educatiei-sindicale-a-confederatiei-nationale-a-sindicatelor-din-moldova (vizitat 5.03.2016)
11. Recomandări privind activitatea de recrutare a noilor membri şi de creare a organizaţiilor sindicale. În: http://sindicate.md/wp-content/uploads/2013/03/Recomandari-pentru-recrutare.doc(vizitat 5.03.2016)
12. Munca neprotejată: strategia şi tactica sindicatelor: materialele conferinţei ştiinţifico-practice.24-25 octombrie 2002. Chişinău, 2002. 355 p.

DISCURS ŞI MANIPULARE POLITICĂ ÎN RM LA RĂSCRUCEA DINTRE EST ŞI VEST

SLOBODANIUC Alina
Doctorand, lector.
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative,
Departamentul Relaţii Internaţionale

This paper focuses on public speaking and diferent methods of manipulation in politics. The practice to manipulate public opinion is very old, and specific techniques were diversified and refined from one period to another. We'll emphasize such techniques as: political public-speaking as a way of misinformation, negative manipulation, positive manipulation, PR campaigns etc, promoting false political models, rumors and intoxication used daily by politicians to fulfill personal goals or party. The paper's analysis refers to different politicians from our country, their public speaking and actions, because political or media personalities express, in their speech, only critical opinions and arguments that are not based to support the adopted conclusion .

Keywords: political discourse, positive manipulation, negative manipulation, political PR, political propaganda, political publicity, electoral slogan, analysis

Transmis direct sau prin mass-media, discursul politic, este foarte prezent într-o societate modernă şi joacă, incontestabil, prin consecinţele sale, un rol important în viaţa contemporană. Într-o mare măsură, politica este o activitate lingvistică, de comunicare, manifestată prin dialog şi urmărind persuasiunea. Discursul politic, ca obiect de studiu, nu are o istorie prea lungă în spaţiul nostru, abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea, el şi-a găsit totuşi locul în cercetările de lingvistică, stilistică şi retorică, fiind inclus între limbajele de specialitate sau studiat în manifestările sale argumentative. Limbajul politicii contemporane a fost însă un subiect de cercetare ocolit, în primul rînd pentru că cenzura regimului comunist excludea posibilitatea unei descrieri obiective, inevitabil critice. De abia în ultimii ani au apărut mai multe studii, consacrate în special limbajului totalitar, aşa-numitei „limbi de lemn". Comunicarea politică actuală este descrisă mai adesea dintr-o perspectivă politologică (interesată de relaţii, conţinuturi, ideologie, strategii), mai mult decât dintr-una lingvistică.

În genere, discursul politic este studiat în legătură cu relaţiile de putere şi cu manipularea. În descrierea şi interpretarea limbajului politic se manifestă însă un mare pericol: al lipsei de obiectivitate şi chiar al refuzului unui efort de obiectivare; foarte adesea preferinţele, atitudinea, orientarea politică a specialistului influenţează cercetarea, împingând-o către o critică excesivă a discursului adversarului şi către o toleranţă ridicată faţă de cel al orientărilor simpatizate. Discursul politic este o construcţie ce susţine şi promovează interese; problema care se pune este multitudinea de interese apărute. Pentru a se ajunge la satisfacerea intereselor se ajunge la minciună,

la imoralitate şi la manipulare în politică. Practica manipulării opiniei publice este foarte veche, iar tehnicile specifice s-au diversificat si rafinat de la o epocă la alta. Cîteva arme folosite pentru a manipula ar putea fi: ’’ discursul politic, ca metodă de dezinformare, folosirea notorietăţii pentru “autentificarea” informaţiilor eronate sau trunchiate, lansarea unor atacuri politice prin intermediul mediei ori al terţilor politici, pentru mascarea intereselor reale, campanii de presă demarate la comandă politică, denigrarea sau ocuparea agendei media cu scandaluri fabricate, în vederea abaterii atenţiei de la alte teme de real interes, promovarea de false modele politice, zvonistica şi intoxicarea sunt doar cîteva dintre metodele folosite zilnic de politicieni pentru îndeplinirea obiectivelor personale sau de partid’’[1, p.34].

În teoria comunicării, manipularea reprezintă o acţiune de influenţare prin mijloace nonviolente, a opţiunilor unor segmente ale populaţiei sau a populaţiei în ansamblul ei, în vederea realizării unor obiective, prin inducere intenţionată în eroare. În procesul de manipulare este important ca subiecţii asupra cărora se exercită acţiunea de manipulare să fie convinşi că acţionează pe baza realităţii şi că pornesc de la premise corecte, în conformitate cu propriile idei şi interese. Metodele prin care diverse personaje interesate manipulează opinia publică sunt multiple.

În Republica Moldova, discursul politic, adesea, are ca scop nu transmiterea unui mesaj clar către propriul electorat, ci mai degrabă, dezinformarea electorilor celorlalte partide. Deseori, personalităţile politice ori mass-media exprimă doar opinii critice şi nu argumente bazate pe informaţii care să susţină concluzia adoptată. Acest tip de manipulare se bazează pe notorietatea persoanei care emite ”verdictul” şi care, folosind prestigiul, îi conferă şi autenticitate. Există mai multe forme de manipulare: *manipulare pozitivă* – care este în acord cu normele raţionalităţii cît şi cu normele moralităţii care acţionează în vederea satisfacerii binelui comun şi *manipulare negativă*, care la rîndul ei poate fi intenţionată şi neintenţionată. Barnes susţinea: ‘’Manipularea se face prin minciună. Unii mint fără să-şi dea seama, în neştiinţă de cauza, din ignoranţă, iar alţii mint cu bună ştiinţă, cunoscînd adevărul; alţii spun doar un adevăr parţial’’ [2,pag.89].

„Minciunile nu circulă separat. Minciunile umblă în turmă. În turme organizate. Minciunile se constituie în sistem. Sistemele minciunii funcţionează în viaţa noastră particulară şi în viaţa noastră intelectuală, în viaţa noastră artistică şi în cea publică. Unele dintre ele se susţin şi se completează reciproc, altele se iau la întrecere.” [3, pag. 14]

Utilizarea expresiilor “poporul vrea…” ori “populatia crede că…”, este un alt mod de a influenţa opinia publică pe considerentul conformismului, care presupune tendinţa oamenilor de a se încadra în trendul majorităţii. Acest tip de generalizarea a fost folosit, din 1990 în coace, aproape de toate figurile politice, transferînd prioritățile sale politice pe agenda populaţiei. Pentru a deţine puterea avem nevoie de două variabile–înţelegerea şi convingerea.

Înţelegerea este condiţia necesară pentru a legitima un grup sau un individ dar nu şi condiţia suficientă. Cea care îndeplineşte amîndouă caracteristici este convingerea – este suficient să convingi auditoriul de ideile tale pentru a-l influenţa. Pe de altă parte convingerea este temeiul raţional al legitimării puterii iar acţiunea este temeiul practic al legitimării. Sunt destule cazuri în care există convingere dar aceasta nu e urmată de o acţiune. Max Weber face distincţia între *etica responsabilităţii* şi *etica convingerii*. Politica pune alături trei termeni foarte importanţi: pasiune, intuiţie ş responsabilitate. Din această cauză nu putem spune că cele două etici se exclud. Destinatarii eticii convingerilor fac politica nu numai cu capul ci şi cu pasiune şi intuiţie. Ceilalţi, care aparţin eticii responsabilităţii se gîndesc înainte de toate la urmările previzibile ale faptelor sale şi implicit la răspunderea faţă de ele. Max Weber este de parere ca cele doua etici nu se exclud reciproc ci se completează şi numai împreună alcatuiesc omul adevărat, acel om care poate avea vocaţie politică." [4,pag.123]

Adevărul în politică poate fi uneori în contradicţie cu interesele unui grup sau altuia. Se pune întrebarea „ce ar trebui sacrificat:– adevărul sau interesul?" De cele mai multe ori se sacrifică adevăul deoarece interesul e mult mai puternic. Sacrificarea intereselor în politică duce la apariţia compromisului şi a adevărului convenabil unei părţi şi alteia nu. Cînd se sacrifică adevărul avem de-a face cu o falsificare a cunoaşterii. Discursul politic are în componenţa sa mai multe caracteristici care pot influenţa adevărul [5, pag.18].

O caracteristică importantă a discursului politic este *ambiguitatea intenţionată* care mareşte şansele de a influenţa decizia indivizilor. Altă caracteristică este *caracterul disimulat al mesajului*: nu întotdeauna ceea ce spun liderii şi indivizii politici coincid cu intenţiile adevarate. Alte două caracteristici care pot şi chiar influenţează opinia publică sunt *tonalitatea imperativă* şi *substratul explicit polemic*. Toate aceste caracteristici ale discursului politic duc la o denaturare a adevărului, a realităţii [6, pag.76]. Max Weber este de parere că cel ce caută mîntuirea sufletului său şi salvarea altor suflete nu o face pe calea politicii care are cu totul alta sarcină, sarcină ce nu poate fi dusă la bun sfîrşit decît cu mînuirea forţei, avînd în vedere că principalu mijloc al politicii este constrîngerea [7, pag.63].

„Politica înseamnă o tenace şi lentă luptă cu imposibilul; nu se obţine posibilul dacă nu s-ar fi încercat mereu imposibilul"[8, pag.7]= primatul adevărului în politică.

După obţinerea independenţei, Republica Moldova se află într-o continuă criză, fie ea economică sau de altă natură, dar cu siguranţă este şi într-o permanentă criză politică. Ultimile evenimente din ţară au dat peste cap tot ceea ce înseamnă coaliţie de guvernare, activitate politică, clasă politică şi în primul rînd vector european spre care tindeau. Tot ce a mai rămas din aşa zisa „cultură politcă" nu sunt decât showurile ieftine ale asa zişilor „politicieni", replicile dure aruncate unul altuia şi PR-ul negru folosit drept armă de răzbunare.

PR-ul, ca un element de discurs politic, capată un rol tot mai semnificativ pe arena din politica noastră, anul 2008, a fost un an de început în forţă atît pentru partidele din ţară, cât şi pentru specialiştii în PR angajaţi să le promveze imaginea de partide cinstite, loiale şi care au drept scop bunăstarea cetăţenilor. Unii au ştiut cum să tragă foloasele de partea lor şi au beneficiat din plin de scandalurile monstruoase, iar alţii s-au dovedit a fi mai puţin iscuţi şi instruiţi în ale PR-ului şi au ratat şansa. Viaţa politică din Republica Moldova poate fi scindată în două părţi, partidele active,care se întrec zilnic în declaraţii la TV şi în presă şi cele pasive care apar doar în campaniile electorale, încercând cumva să-şi facă amintită existenţa.

Toate relaţiile între guvernanţi şi guvernaţi sunt caracterizate prin existenţa unui flux de informaţii şi mesaje, acestea dau structură şi sens comunicării politice.

Există trei componente legate între ele ce fac din discursul politic un instrument esenţial pentru a manipula opinia publică. Acestea fiind:

-*PR-ul politic;*

-*Propaganda;*

-*Publicitatea politică*;

PR-ul formează încrederea, propaganda încearcă să impună anumite convingeri politice şi un anumit comportament politic, pe când publicitatea îndeamnă la vot pentru un anumit actor politic.Conform opiniei lui Edward Bernays ,,PR-ul şi propaganda sunt conceptele fundamentale ale comunicării politice, PR-ul este un nou model de propagandă, iar propaganda rămâne a fi ,,braţul executiv al unui guvern invizibil". În linii generale, am putea afirma că propaganda este un gen de PR al societăţii de tip totalitar, iar PR-ul este genul de propagandă în societatea concurenţei de piaţă. Aceste două elemente ale discursului politic deseori se intersectează cînd este vorba de impactul psihologic asupra maselor, deoarece ambele sunt orientate spre sfera emotivă a conştiinţei opinie publice, întrunind două particularităţi, şi anume tendinţa de a simplifica şi tendinţa de a concretiza. Avînd în vedere că elementele componente ale comunicării nu sunt independente unele de altele, ele au efect doar atunci cînd sunt asociate corect în cadrul unei strategii de promovare.

De-a lungul istorii politice a statului nostru doar cîteva partide au ştiut să joace bine şi să gestioneze cu succes imaginea: Partidul Agrarienilor, Alianţa Moldova Noastră, Partitul Forţelor Democratice, PPCD-ul, PCRM-ul, PSRM-ul, PD-ul, şi nu de puţine ori au demonstrat că ştiu ,,unde", ,,ce" şi ,,cum" să vorbească pentru a-şi face convingătoare mesajele, iar campaniile electorale aveau în spate strategii bine alese şi tactici bine gîndite. În politica autohtonă cea mai bună asociere cu PR-ul a avut PLDM-ul, începînd cu 2008 pînă primăvara 2016. Continuitatea, planificarea şi strategia au constituit pilonii de bază ai campaniei de imagine acestui partid. Dar asul din mânecă al acestuia era însăşi liderul, Vlad Filat, care şi-a creat o imagine de lider puternic, cu verticalitate şi care a câştigat credibilitate în timp util.

Scandalul de proporţii din viaţa politică autohtonă de la începutul anului a ştirbit din imaginea unora şi a crescut raitingul altora. Contextul politic ce a declaşat un

adevărat război între politicieni a fost cazul de omor din Pădurea Domnească, care a schimbat complet raportul de forţe şi a împărţit coaliţia în două tabere. Apoi furtul miliardului, investigaţiile Kroll au înclinat uşor balanţa politicului, astfel partidele centru-stînga se bucura de o mare popularitate şi susţinere politică.

După cum spuneam ceva mai sus, PR-ul negru a devenit cea mai bună armă folosită de politicieni pentru a-şi ataca oponenţii şi a se scoate basma curată în faţa cetăţenilor. Iar strategiile integrate de tip marketing şi PR actual presupun strategia verbală şi non-verbală, folosind discursul ca pe un element al imaginii actorului politic, punându-se în special accentul pe parametrul vizual, dinamico-acţional de imagine. În cadrul acestei strategii consilierul PR are menirea să coordoneze un comportament echilibrat atît în vederea discursului, cît şi a gesturilor, manifestărilor nonverbale ale actorului politic. Printre politicienii talentaţi în arta oratoriei se numără Vlad Filat, ex- liderul partidului Liberal-Democrat care ar fi adus o direcţie nouă în publicitatea politică pe meleagul mioritic şi o promovare diferită comparativ cu partidele deja existente.

Experienţa în domeniul politicii, respectul de sine l-au ajutat să-şi cultive aptitudini de bun orator şi să posede arta de a vorbi convingător. Gesturile echilibrate şi siguranţa cu care rostea discursurile sunt elemetele ce i-au conturat o imagine de lider puternic, asemeni liderului de la Kremlin. Declararea ieşirii din alianţă este un bun exemplu de PR politic şi de manipulare în masă. Prin propria-şi victimizare şi-a creat imaginea de „salvator" al naţiunii.

Discursul poltic trebuie să se axeze pe anumite teme în dependenţă de actualitatea şi de dolianţele populaţiei, exact pe acest principiu a pus accentul şi liderii Partidului Democrat, având în vedere furtul secolului, care a trezit o reacţie absolut firească din partea oamenilor. Partidul Democrat şi-a decapitat principalul concurent politic (şi nu numai) – Partidul Liberal Democrat. „Iată de ce, dacă să furi miliardul pentru PLDM este a fi „pro-european", atunci, evident, eu cu colegii mei din PDM nu vrem să fim asociaţi cu aceştia", a scris Andrian Candu, exponentul democraţilor, pe pagina sa de Facebook. Partidul Democrat a devenit principala forţă politică din Republica Moldova, care exercită astăzi, la modul real, cea mai mare influenţă politică.

Dezinformarea este o acţiune premedidată care are la bază un program ce urmăreşte impregnarea în inconştientul uman a anumitor idei şi informaţii râvnite de către dezinformator. Discursul Premierului este un exemplu elocvent de manipulare şi dezinformare a societăţii, analizându-l amănunţit, putem sesiza că a fost unul de manipulare prin prisma a ceea ce afost spus şi ceea ce a fost realizat ulterior.

Tactica victimizării este una din cele mai mai de succes din întreaga lume, aproape 90 % din cei ce apelează la ea reuşesc să-şi atingă scopurile. Această metodă o găsim printre rânduri ale discursului lui Vlad Filat „ *În ultima perioadă de timp, nu am dat replică la declaraţiile acide ale „colegilor" de Alianţa pentru ca noi am fost votaţi cu toţii de către cetăţeni nu pentru a ne certa, ci pentru a guverna. De aceea mă*

adresez către dumneavoastră, toţi concetăţenii noştri", [9]discursului lui Vlad Plahotniuc ţinut în scuarul Operei "*O manifestaţie paşnică, pentru stabilitatea Moldovei, nici eu nu m-am aşteptat că o să veniţi atît de mulţi, am venit cu colegii mei pentru că suntem puternici. Noi am reuşit să avem în Parlament o majoritate stabilă, care va susţine o guvernare pro-europeană, dar va susţine de azi înainte doar acea guvernare care va aduce în casele noaste linişte, ordine, stabilitate şi bunăstare. Nu vom mai susţine guvernarea care se acoperă cu lozinci pro-europene.* "[10]Tactica victimizării presupune faptul că cetăţenii nu se aliază cu cei ce atacă, dar cu victima lor, ulterior luându-i şi apărarea. Un alt fragment al discursului în care este utilizată aceeaşi metodă şi prin care urmăreşte aceeaşi idee este ,,*De fiecare dată, am taxat gravele derapaje antidemocratice la care s-au dedat unii membri ai Alianţei pentru Integrare Europeană, dar, în loc să fiu susţinut în aceste demersuri şi acţiuni, de cele mai multe ori am fost obstrucţionat şi chiar şantajat"*.Actorul politic îşi asumă o parte din vină că s-a ajuns la asemenea situaţie, doar pentru a obţine acordul poporului faţă de acţiunile lui, dar mai ales pentru a se pune într-o lumină favorabilă , faţă de oponenţii săi *,,Trebuie să recunosc că o parte din vină pentru situaţia în care am ajuns acum cu toţii o port şi eu personal. Prea mult timp am tolerat pornirile cu caracter vădit antidemocratic ale unora pretinşi exponenţi ai unei guvernări democratice."*

În discursurile plitice se mizează întodeauna pe cuvinte, imagini care să reprezinte aspiraţia întregului popor, precum ,,democraţie", ,,reforme", ,,valori supreme", ,,adevăr", ,,bine", ,,interes naţional", ,,schimbare", acestea sunt de nelipsit şi în cazul dat ,,*Pot accepta orice compromis politic, administrativ sau de conjunctură. Dar eu nu pot accepta şi nu voi accepta nici un compromis atunci cînd vorbim de bunăstarea cetăţenilor, combaterea corupţiei şi a schemelor raider, egalitatea fiecăruia în faţa legii, valori europene în fapte, nu în vorbe*"**.** Sau,,*Ne vom preocupa de oameni, voi sunteţi vocea poporului, acelei majorităţi a moldovenilor care speră că în ţara asta să se schimbe ceva, ca în această ţară să apară liniştea, iar speranţa să nu dispară.* "

Discursl politic actual pune accentul pe valori democratice, general -cunoscute *bunăstare,egalitate, viitor, fără corupţie, popor,* la care fiecare cetăţean aspiră şi pe care şi le-ar dori respectate în ţara sa, mai mult ca atît, acest joc de cuvinte folosit conştient de orator, influenţează inconştient auditoriul. Cu astefel de lozinci unele partide s-au înrolat în campania electorală din noiembrie 2014. Aşadar:

Partidul Democrat din Moldova: *„Creştem Moldova!"*

Partidul Liberal Democrat din Moldova: *„ÎNAINTE, spre un viitor european!"*

Partidul Liberal Reformator: *„Pentru Moldova, Fără Oligarhi!"*

Mişcarea Populară „Antimafie": *„Nicio obligaţiune în afara interesului public!"*

Partidul Naţional Liberal: *„În Europa — prin România!"*

Partidul Socialiştilor din Republica Moldova: *„Moldova are nevoie de altceva!”*

Partidul Popular din Republica Moldova: „*E timpul să întoarcem Moldova poporului!”; „Gospodari pentru Moldova, bunăstare pentru popor!”*

Partidul Comuniştilor din Republica Moldova: *„Doar PCRM! Doar Voronin!”*

Partidul Liberal: *„Cu PL în familia NATO şi UE!”*

Partidul „Renaştere”: *„Să renaştem Moldova împreună!”*

Partidul „Patria”: *„Puterea e în adevăr!”; „Moldova fără corupţie!”*[11]

Apelează la sentimentele cetăţenilor şi urmăreste persuadarea lor, încurajând reacţiile emoţionale, pentru că astfel poate manipula mai uşor. Astfel, liderii politici spun ceea ce vrea să audă poporul, jucînd cu sentimentele şi aşteptările lor:*„Fiecare ţară are dreptul de a-şi alege viitorul, noi am ales calea europeană. Am ales Europa pentru că nu vrem să mai privim cu nostalgie trecutul comunist, vrem să construim o ţară prosperă, cu condiţii mai bune. Fiecare ţară are dreptul de a-şi alege viitorul, noi am ales calea europeană. Am ales Europa pentru că nu vrem să mai privim cu nostalgie trecutul comunist, vrem să construim o ţară prosperă, cu condiţii mai bune”.*

Un om informat este un om puternic, iar un om dezinformat este mai uşor de manipulat. Cu siguranţă, dezinformarea este o tehnică frecvent utilizată în cadrul discursurilor . Această tehnică este un ansamblu de procedee puse în joc în mod intenţionat ce-şi propun manipularea perfidă a persoanelor, cu scopul de a le domina gândirea şi a le schimba comportamentul politic. Deseori în politica noastră se apelează la tehnica descreditării persoanelor aflate în alianţă, deşi nu dă nume concrete, se face aluzii, se insinuează anumite lucruri, dar nu se prezintă faptele concrete şi nici nu se numesc persoanele vizate „*Astăzi, sîntem martorii unei campanii de sacrificare a intereselor statului în numele intereselor unei singure persoane obscure. Această persoană şi-a cumpărat un loc în politică, iar acum vrea să-şi cumpere o ţară. Pentru el astfel de noţiuni ca „statul de drept”, „democraţie”, „integrare europeană”, „bunăstarea cetăţenilor” sînt doar cuvinte fără de sens*”.[12]

Repetiţia - o altă tehnică utilizată în discurs, vorbind aceleaşi lucruri în repetate rânduri „*Mă preocupă fenomenele pe care le promovează cu vehemenţă unii şi anume corupţia politică, controlul instituţiilor, justiţiei, mass-media, gestionarea frauduloasă a întreprinderilor de stat, atacurile raider, muşamalizarea crimelor, operarea dosarelor la comandă, promovarea monopolurilor etc*”.

Analizînd doar cîteva din discursurile politice ale liderilor politici observăm că în Republica Moldova nu există cultură politică, dar mite o comunicarea politică eficientă, bazată pe o relaţia strânsă între scopurile propuse şi scopurile realizate Comunicarea politică autohtonă este utilizată de politicieni doar pentru a-şi arunca replici fară noimă unul altuia, pentru a crea scandaluri care să distragă atenţia cetăţenilor de la adevăratele probleme ale socetăţii, şi pentru a lansa diverse zvonuri despre adversarii politici. Iar discursurile rămân a fi doar nişte instrumente pentru a

crea imagine liderilor şi partidelor politice aflate la guvernare şi pentru a manipula opinia publică

Ce trebuie să facă un discurs? Dacă el îşi propune să-i convingă pe toţi, el e cu siguranţă ratat. Dacă îşi va propune să fie cea mai frumoasă încercare lingvistică rostită vreodată, el va fi lamentabil ca şi eficienţă. Iar dacă nu-şi propune nimic, este chiar posibil să iasă bine. "Trebuie să le vorbesc – ei nu gîndesc ca mine - ei gîndesc invers decît mine - eu va trebui să mă prefac, într-un fel, că gîndesc la fel ca ei". Nu este obligatoriu ca aceasta să fie secvenţa exactă a raţionamentului implicat in construcţia unui discurs politic, dar elementele sale constitutive nu pot fi altele. Motivaţia este arareori o uşurinţă şi o plăcere deosebită de a ţine discursuri iar dacă se întîmplă ca într-adevăr aceasta să fie motivaţia, oratorul este un caz special, cu mari şanse de a reuşi sa convingă.

În rest, putem menţiona că obiectivul oricărui orator improvizat este să păstreze atenţia publicului său printr-o disimulare a propriului interes pentru bunăstarea generală sau printr-o tactică adoptată pe moment, în funcţie de diferitele reacţii ale ascultătorilor. De aceea, discursurile cele mai complicate, supuse celor mai multe studii, sunt „cele fără public", unde avantajul relaxării aparente este devansat de absenţa feed-back-ului general, element crucial în reglarea nivelului textual şi paratextual implicat. Există şi în acest sens unele posibilităţi de manipulare care sunt evidente, dar şi altele subliminale. De exemplu, pentru discursul radiofonic, întrebările, invocaţiile şi exclamaţiile retorice sunt redundante, pentru că sunt realmente adresate „nimănui", atîta timp cît la un moment dat nu poate fi determinat un adversar evident, iar aceste procedee au fost concepute cu precădere pentru confruntările directe. În schimb, susţinem „tactica Churchill", care rezidă în utilizarea, în acelaşi text, a multor elemente tip slogan originale, alcătuindu-se o concentrare de fraze care rămîn în memorie asociate numelui celui care le-a rostit[13,pag.102].

Sursele de specialitate propun o altă tactică utilă, mai ales în situaţiile limită este aceea a „gentlemanului" – care constă în a oferi ascendentul moral unui inamic potenţial, eventual celui care a învins deja, mai întîi cu scopul de a te menţine în luptă, prin realinierea argumentelor în aşa fel încît să accepţi pierderea unei bătălii, dar nu a războiului, apoi, pentru a schimba în mod subtil poziţia faţă de admiratorii adversarului, în aşa fel încît acesta să piardă mult din sprijinul lor dacă atacă imediat pe acelaşi subiect în faţa căruia i se pare că a cîştigat.

După cele analizate anterior, putem conclude că arta de a vorbi rămîne elementul cheie în devenirea individuală, de vreme ce este demonstrat faptul că realizarea personală în societate impune aptitudini deosebite de comunicare şi cu precădere aptitudini de a vorbi în public. Chiar şi locurile de muncă eminamente tehnice au nevoie de oameni care să ştie să comunice, pentru că nu e suficient ca un om să aibă idei strălucite, el trebuie să fie capabil să le formuleze pe înţelesul celor din jur, pentru a le putea pune în aplicare.

Cu alte cuvinte, prin limbaj, un grup poate să cîştige chiar acordul deplin, de durată, al acelora al căror sprijin îi este necesar. Mai mult, cercetătorii în domeniu sunt de părere, discursul politic şi feetback-ul este cel ce dă măsura puterii politice şi, nicidecum, exacerbarea forţei. Este limpede faptul că realitatea lingvistică, grefată pe cea politică, scoate în evidenţă rolul de cadru al limbajului, de teren de manifestare, în timp ce finalităţile pur politice sunt cele în baza cărora se operează atît selecţia terminologică, cît şi cea a strategiilor discursive. Toate acestea ne conduc la afirmaţia pertinentă, că limbajul, strategia discursivă şi strategia politică sunt interdependente, ele servind în primul rînd persuadării şi, mai puţin, transmiterii de informaţie. Ele sunt cele care oferă „terenul de joc al manipulării politice" [14, pag.269].

Referinţe bibliografice

1. Balandier, Georges, Scena puterii, Oradea, Editura AION, 2000.
2. Barnes, J.A,. Sociologia minciunii, Iaşi, Editura Institutului European, 1998.
3. Wierzbicki, Piotr, Structura minciunii, Bucureşti, Editura Nemira, 1996.
4. Weber, Max, Politica, o vocaţie si o profesie, Editura Anima, 1992.
5. Wierzbicki, Piotr, Structura minciunii, Bucureşti, Editura Nemira, 1996.
6. Weber, Max, Politica, o vocaţie si o profesie, Editura Anima, 1992.
7. Idem.
8. Săftoiu, Claudiu, Jurnalismul politic, Bucureşti, Editura 3, 2003.
9. http://www.moldova.org/filat-am-ales-europa-pentru-ca-nu-mai-vrem-sa-privim-cu-nostalgie-in-trecutul-comunist-234185-rom/
10. http://diez.md/2016/01/13/video-discursul-lui-vlad-plahotniuc-din-scuarul-tnob-2016-va-fi-cu-vesti-bune/
11. http://www.realitatea.md/sloganele-cu-care-partidele-politice-din-republica-moldova-merg-in-alegerile-din-30-noiembrie_10606.html.
12. http://www.moldova.org/filat-am-ales-europa-pentru-ca-nu-mai-vrem-sa-privim-cu-nostalgie-in-trecutul-comunist-234185-rom/
13. Sălăvăstru, Constantin, Discursul puterii, Editura Institutul European, 1999.
14. Cuilenburg, J. J., Scholten, O., Noomen, G. W., Ştiinţa Comunicării, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ МИМИКРИЯ ВО ВРЕМЯ ПРЕЗИДЕНТСКОЙ КАМПАНИИ НА УКРАИНЕ 2014 ГОДА

СМАРТ Джейсон Дж.
аспирант, ф-т международных отношений,
Молдавский государственный университет
политических и административных наук,

БОРОВСКИЙ А.А., к.социол.н., доцент кафедры отраслевой социологии,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

БОНДАРЕНКО Н.Н., магистр, факультета социологии,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

During the election campaign the political mimicry appears very active, being at the same time a saving manner to achieve politicians' positions and a possibility to have communication between them and the electorate. The article examines the nature of political mimicry, forms and ways of its manifestations. It ascertains the methods of empirical fixation of political mimicry. The authors analyze the results of content-analytical research of pre-election programs of the candidates running for the office of president of Ukraine in 2014.

Keywords: mimicry, political mimicry, communication model, strategy, research methods, content analysis, the election campaign.

В поисках способа «выживания» в среде собственного обитания, человек прибегает к различным способам приспособления, одним из которых является мимикрирование. В соответствии с этимологического словаря украинского языка, мимикрия (англ. mimicry - наследование) - это «способность подражать окружающую среду с целью самосохранения», «беспринципное приспособление к окружающим, к условиям жизни» [1, с. 237]. Кроме словарных определений этого понятия, удачным является трактование политической мимикрии Д. Ольшанским: «Политическая мимикрия - подражание; сложный комплекс защитных мер и приспособлений социально-политического характера, позволяющие выжить и сохраниться тем социальным группам, силам и слоям, для которых в обществе возникли невыносимые условия жизни и деятельности; вынужденный способ самозащиты в кризисных ситуациях» [2, с.54]. Политическая мимикрия является довольно распространенным способом адаптивного поведения политиков, что, с одной стороны, выступает политической игрой, маскировкой, а, с другой, - механизмом подражания, самозащиты. Этот сложный политический феномен способствует приспособлению политических субъектов и манипуляции сознанием граждан. Поэтому, можем считать мимикрию адаптивным, ориентированным на защиту от

раздражителя; достижение определенных целей поведением. Поведение - особая форма деятельности [3], которую составляют действия (actions).

Согласно концепции Ирвинга Гоффмана, представленной в книге «Стратегическая интеракция» [4], действия приравниваются к «ходам» (moves), которые деятель (а́ктор) применяет в процессе интеракции с другими. Стратегия интеракции базируется на оценке индивидом размаха своих действий и возможных результатов, к которым эти действия приведут. Но интеракция подобна радиопередаче - трансмиссии, где для ее успешной работы, нужны как «передатчик», так и «приемник». Поэтому значительная роль в стратегическом взаимодействии отдается реципиенту, а точнее, представлениям о его реакции на сказанное и сделанное.

Подобно игре в шахматы, актор выбирает, как ему осуществить ход, обдумывая возможный ответ оппонента. Имеется в виду, какой подтекст в себе несет то или иное действие актора. Гоффман выделяет следующие виды ходов: непроизвольные (где актор не задумывается над возможным впечатлением), наивные (в которых оппонент-наблюдатель делает выводы о ходе, как о непроизвольном), потайные / скрытые (где цель актора - влияние на возможные выводы наблюдателя). В свое время оппонент, не принимая за правду все подряд акты, делает ход в ответ - разоблачительный, чтобы поймать актора в каком-то несоответствии, неосведомленности - во лжи или фальши. Распознав подобную реакцию, сам актор прибегает к способу сохранения своей позиции в игре. Он делает в определенной степени финальный ход в раунде - контрразоблачительный. Такой ход сосредоточен на «апелляции к базовым источникам информации, которые связаны со всеми субъектами». Таким образом, это, в первую очередь, подключение эмоционального выражения, также человек может прибегать к «маркировке» - развешиванию и чтению ярлыков, распознавании особенностей индивида и апелляции к ним (возраст, пол, религия, национальность и т.д.) [4, с. 15-28].

В качестве примера Джеймс Хардинг, в своей книге *AlphaDogs*, пишет о том что в большинстве случаев, политики хотели бы демонстрировать близость к населению и показать, что они так же, как они. Но время от времени, это невозможно сделать из-за личности кандидатов, и поэтому политики часто используют другой подход. Хардинг сообщает, что например, мэр Кевин Уайт из Бостона, штат Массачусетс, США во время политической кампании рассматривался как высокомерный политик на всех фокус-группы. Таким образом, его советники решили сделать свой бренд, что он не заботится столько о людях, но делает то, что правильно для города. Поэтому он использовал мимикрию чтобы показать себя как “thelonerinlovewiththecity” (одиночка в своей любви к городу), и он выиграл выборы.[13, p. 30-33]

Сводя мимикрию к такому набору «ходов», соответственно, для удачного приспособления деятель должен проследить, уменьшить и, по возможности,

полностью контролировать свои непроизвольные ходы; прогнозировать и предусматривать разоблачительные ходы оппонента, не дать им вступить в действие, чтобы не потерять «прикрытия» и отстоять свою позицию. Наивные же (частично) и скрытые ходы составляют суть самого процесса мимикрирования - воздействие на оппонента, манипулирование им. Контрразоблачительные ходы служат для поддержания «равновесия позиций».

Но каждая игра имеет свои правила, выражающиеся в ограничениях действий. Ими выступают три основных «физических» фактора: осознание того, что должно быть скрыто; что использовано как «прикрытие»; осознание средств восприятия и анализа, имеющихся у оппонента, от которого что-то скрывают. К этому добавляется ограничение, связанное со знаниями и компетенцией актора в «теме» коммуникации, которой может быть недостаточно.

Также важно лимитирование себя, связанное с самоконтролем в ситуации. Гоффман обращает внимание, что такой «человеческий аспект» - неспособность к полному самоконтролю - является естественной слабостью индивида, благодаря которой тот может «проколоться». Этот фактор апеллирует к фрейдовскому парапраксису - реализации бессознательных желаний и намерений [5, с. 59-93]. Тактика выявления «человеческого фактора» (которая находит отражение в невольных ходах) используется, например, чтобы забрать у индивида возможности для снятия нервного напряжения, подрывает способность владеть собой, а точнее, способность к утаению и контраргументам. В случае политиков, невозможность уследить за собой приведет к «раскрытию карт» - мимикрия будет распознана.

Но кроме названных факторов («физических», знания и «человеческой природы») существует еще один, не менее важный - социальные нормы. То есть ожидания, возлагаемые на индивида в процессе его «игры». Например, ожидание искренности, которое часто подвергается сомнению и проверке другими индивидами в процессе взаимодействия. Будучи набором ограничений, структурированных выборов, «ходов» и внутренних факторов, взаимодействие создает почву для системы принуждения и контроля. Этот контроль охватывает поле «репутации мимикрианта». Однако эта репутация является локальной и ситуативной, она может меняться, ведь базируется на соответствии ожиданиям определенной группы. Конечно, в некоторых случаях, индивид «имеет право на ошибку», но во многих случаях эти ошибки исправить сложно, а иногда - невозможно [4, с. 28-46]. В наше время, когда СМИ выступают мгновенными и вездесущими источниками информации, локальность может отбрасываться, и поэтому репутация влиятельного политика постоянно находится под угрозой.

Мартин Икс, Эрик Шираев и Джейсон Смарт показали в своей книге "Убийство характера в истории", что умышленное уничтожение репутации оппонента в политиках часто используется в американских выборах. В качестве примера они писали о сенаторе Джон Керри который участвовал в американских

президентских выборах 2004 года. Именно тогда, команда Джорджа Буша эффективно показали, что Керри немного странный кандидат, т.е. не обычный человек, из-за его большого богатства, и следовательно он не мог понимать простых людей. Буш это эффективно показал в своей коммуникации, что например сенатор, Керри часто голосовал за, но потом против некоторых законов, и Буш объяснил, это отсутствием собственных убеждений у сенатора Керри. [14, p.215-235]

Таким образом, задачей мимикрианта является удержание своей роли в процессе интеракции, отклонение разоблачительных ходов от оппонента, сохранение «репутации». Для этого индивид прибегает к различным проявлениям мимикрирования: имитации (применение принятых стандартов), лицедейства (принуждение других играть определенные роли), мистификации (использование загадочности, неопределенности); а также использованию языковых средств: неправды (лжи), выдумок (домыслов, воображения), лести (неискренней похвалы), фальсификаций (создания артефактов), шуток (снятия напряжения) [6, с. 102-104], чтобы подыграть или сбить с толку оппонента.

Итак, мимикрия является разновидностью стратегической интеракции, ведь она, по своей сути имеет стратегический характер действий, сосредоточена на содержании и получении необходимого (достижения цели), защитной реакцией приспособления и способом манипулятивного поведения.

Стратегическая интеракция направлена на обмен/удержание информации, что проявляет ее коммуникационный характер, а тем самым обосновывает коммуникационный характер и самой мимикрии. Изучением «стратегий» (и «тактик») коммуникации занимался Мишель де Серто [7]. Он подчеркивал, что стратегии имеют место в институтах и структурах власти – политический диалог осуществляется по продуманному сценарию. Соответственно, политическая мимикрия вписывается в измерение моделей социальной коммуникации.

Линейная модель социальной коммуникации Лассуэлла [8] в большей мере имеет описательный характер, потому воспользуемся подходом Дэниса МакКуэйла. Исследователь предлагает четыре модели коммуникационного взаимодействия, которые отличаются ориентацией как отправителя, так и получателя: модель передавания (передавание значения - когнитивная переработка); экспрессивная модель (представление - общий опыт, потребление информации); публичная (конкуренция, борьба за внимание – отдача внимания); рецепционная модель (выборочность информации – декодирование). [9] Политическая мимикрия может быть рассмотрена с точки зрения каждой из них, но именно рецепционная модель, где отправитель тщательно подбирает слова, подобно теории «agenda-setting» (повестки дня) Б. Коэна [10], отображает спектр скрытых смыслов и возможной разницы в трактовке передаваемого мимикриантом-политиком сообщения.

Для успешной передачи посыла (и тем самым успешной реализации процесса мимикрии) мимикриант должен следить за всеми возможными коммуникационными элементами, поскольку политическая мимикрия реализируется во многих формах и проявлениях, которые могут быть как вербальными, так и невербальными. Основной задачей мимикрианта есть выживание (защита) - стремление «удержать место» или достижение успеха - реализация эгоистических целей. Мимикриант адаптируется к среде и подражает ей, мысленно сближаясь с ней, в случае политиков - с публикой, аудиторией, избирателями. Сама избирательная кампания характеризируется активизацией политических субъектов: возрастанием социально-полезной деятельности политиков, саморекламой и увеличением количества обращений к народу. Политическая программа кандидата также является обращением к электорату и, более того, дает возможность проследить намерения политика и поставить вопрос о наличии мимикрийных элементов в ней. Анализ политического текста дает возможность определить мимикрию «тут и сейчас», по намерению, а не post-factum, как это было бы в случае опроса населения об оценке деятельности политика. Для окончательного определения наличия элементов и степени политической мимикрии можно использовать метод включенного наблюдения (кратко-, средне- и долгосрочного), но это длительный и довольно неудобный процесс. Поэтому, такой метод, как контент-анализ является одним из самых действенных политико-коммуникационных методов. Соответственно, чтобы определить природу мимикрии политика, изучают тексты, а с точки зрения визуальной социологии - манеру его выступлений, жесты, видео- и аудиозаписи его выступлений.

В данном исследовании внимание концентрируется именно на языковых средствах политической мимикрии - их проявлениях. Соответствующим методом нами был выбран контент-анализ.

Основу-выборку исследования составили предвыборные программы кандидатов (в количестве 21-ой, что равно количеству самих кандидатов) на пост Президента Украины 2014 года [11], поскольку «президентская гонка» ярко отражает позиции политиков, определяет поле их деятельности, дает возможность влиять на массовое сознание и выбор граждан. Президент считается гарантом государства, поэтому его роль на политической арене с точки зрения народа является весомой. Предвыборная программа включает в себя не только конкретные цели и задачи, обещания и т.д., но и специфические языковые конструкции, позволяющие кандидату самопрезентироваться, запомниться и установить контакт с избирателем.

В рамках исследования было выделено следующие гипотезы:

1. Сущность использования политической мимикрии кандидатами заключается в демонстрации равенства (приближенности) между кандидатами в президенты и целевыми группами избирателей.

2. Наиболее распространенной формой политической мимикрии является имитация.

3. Наиболее применяемым обманным вербальным кодом является неправда (ложь).

4. Среди ценностей, к которым с помощью мимикрирования апеллируют кандидаты на пост президента, доминирует апелляция к единству.

5. Каждый из кандидатов в предвыборной программе использует лозунги (слоганы) как форму демонстративного популизма, что является проявлением политической мимикрии.

Проанализировав программы кандидатов по предварительно разработанным категориям анализа был получен ряд выводов.

Подобно мимикрии биологической, мимикрия политическая также имеет интенцию к маскировке «под внешнюю среду» - сближению, демонстрации равенства с электоратом. Зачастую политики намекают на «общие усилия», «единство» и т.д., то есть на то, что представляет близость политического деятеля к народу. Предвыборная программа является обращением и призывом к избирателяму, что, соответственно, предполагает использование местоимений, которые и были подвергнуты анализу для доказательства или опровержения первой гипотезы. За «сближение» отвечает местоимение «мы» (с производными формами «нас», «нам», «нами», «наш», «наши» и т.п.) За «дистанцирование» от избирателей - «я» (с производными) как кандидат, что в ходе исследования было дополнено также местоимением «вы» (с производными формами) как обращение к электорату, который будет считаться отдельным от кандидата.

На рис. 3.1 показана динамика использования указанных местоимений с и без учета производных форм, на основе чего кандидаты были классифицированы по интенциями к сближению или дистанцированию от избирателей. Только два кандидата из 21 (П. Порошенко и Ю. Бойко) продемонстрировали достаточное преобладание «мы» над «я» и «вы», то есть стремление к демонстрации равенства, близости с народом. Еще двое кандидатов (Ю. Тимошенко и В. Рабинович) имеют примерно равное соотношение между близостью и дистанцией, поэтому занимают срединные позиции. 38% кандидатов (8 из 21) чаще использовали ориентированность на себя, обособленность, применяя слова «я» и «вы» (О. Ляшко, А. Гриценко, О. Богомолец и др.). Также в ходе анализа были обнаружены особые группы кандидатов - те, кто почти не использовали местоимений (три и меньше по каждому замеру) - так называемые «абстрагированные» (П. Симоненко, О. Тягнибок и др.), которые уделяли внимание именно безличным программным принципам (33% - 7 из 21); и группа «абстрагированных с намерением», где количество использованных местоимений является относительно небольшой (пять), однако программа направлена на сближение (С. Тигипко – количество употребленных «мы»

преобладает над кол-вом «я» и «вы») или на дистанцирование (В. Саранов – привилегирование личностного над общим).

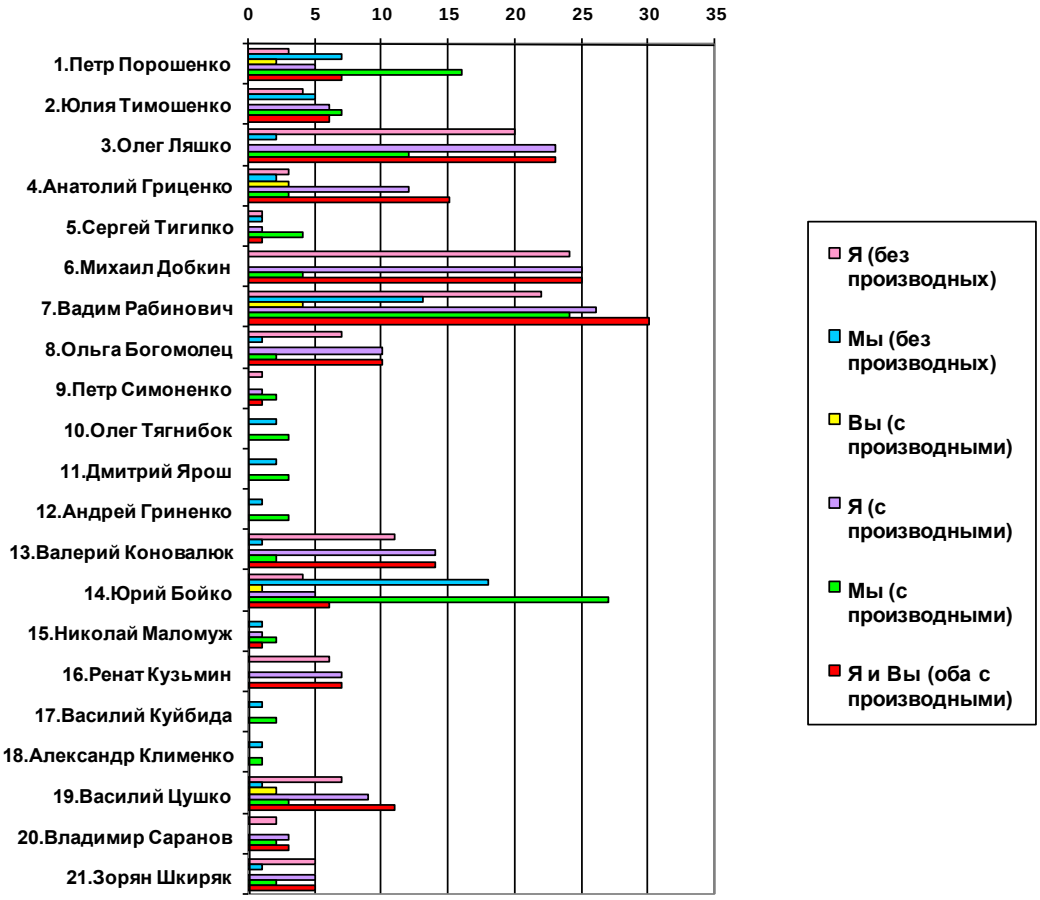

Рис. 3.1. Использование референционных объектов («местоимений»)

Соответственно, сущностью политической мимикрии в избирательной кампании 2014 в Украине не является демонстрация близости к народу, поскольку применялись различные формы обращения к электорату, а «абстрагирование» от обращений и «дистанцирование», ориентация на разницу между кандидатом и избирателями представлены в значительно большей объеме.

Украинский социолог, А. Лобанова выделяет три основных способа реализации политической мимикрии - имитацию (применение принятых стандартов; пропаганда ценностей, близких народу), лицедейство (принуждение других играть определенные роли), мистификации (использование загадочности, неопределенности). Вторую гипотезу (см. Рис. 3.2) было подтверждено, ведь 50% приемов политической мимикрии приходится именно на имитацию - подделку

личностных или групповых ценностей-норм под признанные и распространенные среди электората, к которому кандидаты стремятся приспособиться; использование образцов, стандартов и принятых моделей поведения.

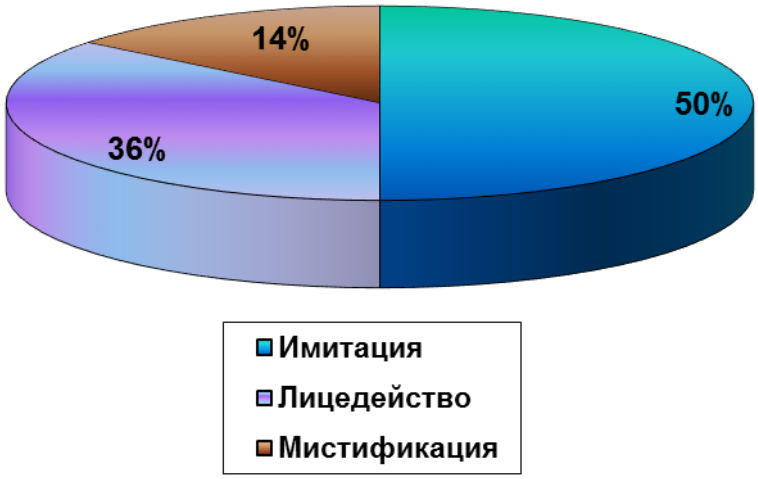

Рис. 3.2. Способы реализации мимикрии в предвыборных программах 2014г.

Среди языковых средств в проявлениях мимикрии были выделены неправда (ложь), выдумки, лесть, фальсификация (искажение фактов) и шутки (иронизирования). Логично, что ирония была использована только один раз (в программе В. Рабиновича), ведь предвыборная программа является официальным документом, где шутки не вполне уместны. Зато неправда, выдумки, лесть и фальсификация были использованы почти в равном количестве всех предвыборных программ (см. Рис. 3.3). Однако, А. Лобанова считает, что неправда (ложь) является базовым вербальным кодом для других видов проявления политической мимикрии [6, с.101], поэтому третья гипотеза также была подтверждена.

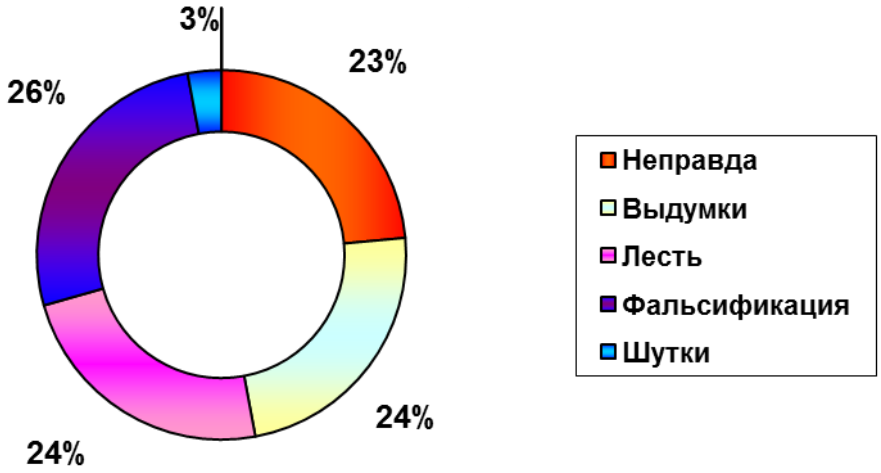

Рис. 3.3. Использование вербальных кодов

Имитационная практика как пропаганда определенных значимых для электората ценностей и норм в политической мимикрии занимает значительное место, потому был поставлен вопрос о том, к каким именно общегражданским ценностям политики апеллируют для успешной реализации процесса мимикрирования. С помощью категоризации было выделено 41 основное, используемое в предвыборных программах слово-указание на ценности. Гипотезой было выдвинуто предположение о том, что наиболее употребляемым является апелляция к ценности «единство», получившая сверхвысокое значение в высказываниях политиков во время событий Евромайдана 2013-2014. По подсчетам (рис. 3.4), «единство» употреблялась в 7 программах, что является высоким результатом, но проигрывает апелляции к «безопасности» (встречается 11 раз) - этот факт можно объяснить как следствие других общественных сдвигов, а именно изменением отношений между Украиной и Российской Федерацией. В 9-ти программах употреблялись апелляции к «равенству» в народе, в 7-ми пропагандировалась такая ценность, как «доброта», в 6-ти – добродетели справедливости и развития - как личности, так и общественных сфер. Таким образом, чаще всего встречалось обращение к ценности «безопасность» (и защита), а национально-мобилизующая идея единства, была хоть и не полностью на втором плане, но уступала двум другим ценностям по частоте использования. Соответственно, гипотеза о привелировании в программах кандидатов ценности единства была отклонена.

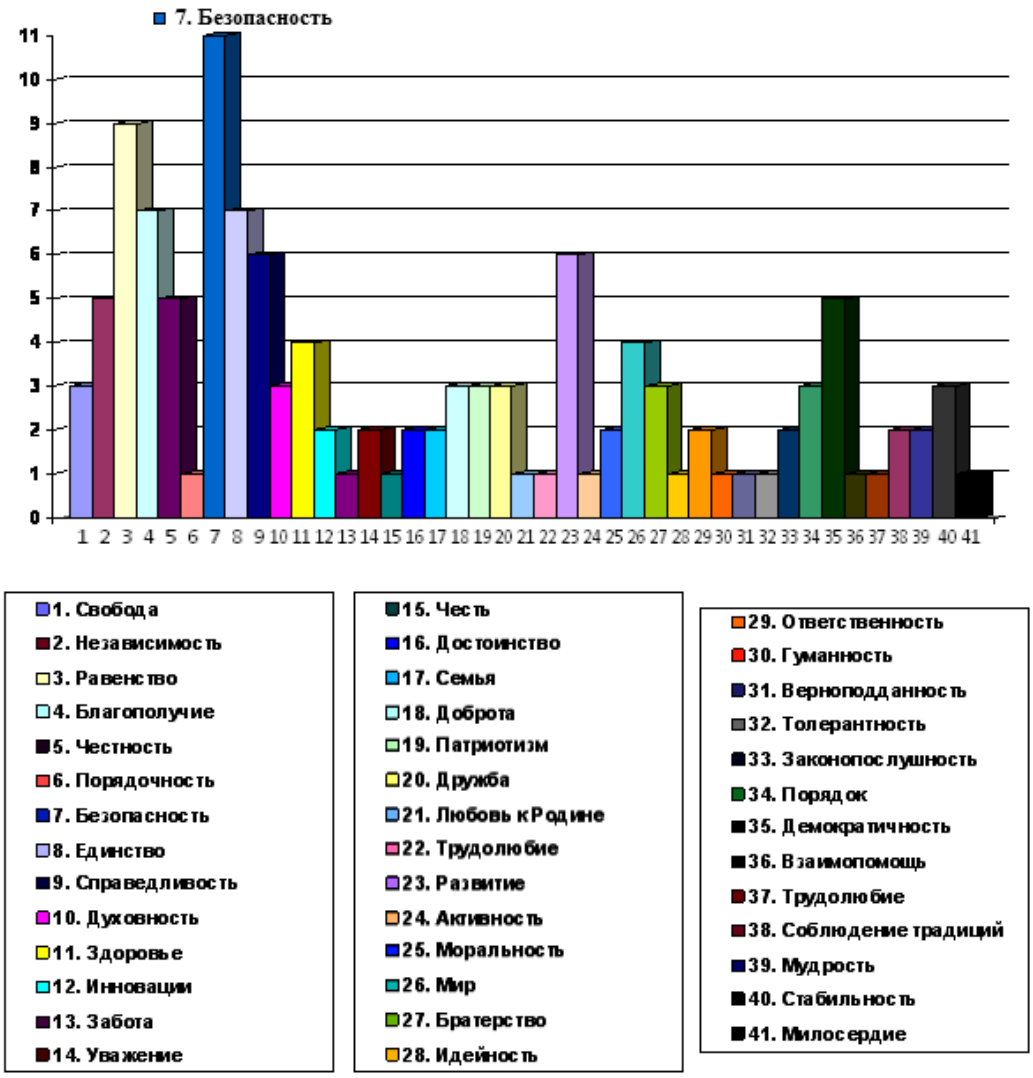

Рис. 3.4. Апелляция к ценностям

Популизм предполагает своеобразный стиль риторики и запоминания позиции политика, поскольку осуществляется через «сильные» высказывания [12]. Стиль написания предвыборной программы не предусматривает наличие разговорной лексики, особых конструкций и выражений для усиления эмоциональной компоненты предложений, однако в программах часто применяются слоганы (лозунги), что является своеобразным концентратом политической мимикрии (выраженной в популизме). Соответственно, в предвыборных программах кандидатов на пост Президента Украины в 2014 году были исследованы использования слоганов. Как гипотезу было взято предположение, что каждый из (100%) кандидатов используют слоганы, тем самым саморепрезентируя себя и свою программу, и обращаясь к популизму.

Результат (показано на рис 3.5) оказался следующим: 8 из 21 кандидатов (38%) не использовали, или указывали лишь один слоган в тексте своей программы. Остальные 13 кандидатов (62%) использовали 2 или более слоганов. Наибольшее количество лозунгов содержат программы Ю. Тимошенко и В. Коновалюка - по 7 в каждой, в программе ныне действующего Президента Украины П. Порошенко количество слоганов равно пяти.

Гипотеза о стопроцентном использовании слоганов не была подтверждена, ведь значительная часть кандидатов не прибегали к их использованию, сосредоточивая внимание на других программных принципах.

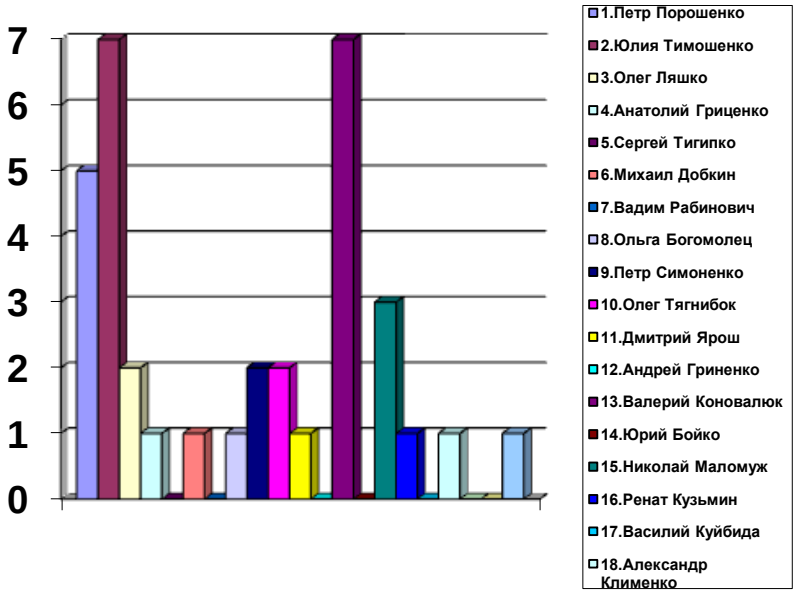

Рис. 3.5. Использование слоганов

Таким образом, проведенное контент-аналитическое исследование позволило апробировать применение эмпирических показателей фиксации политической мимикрии и помогло создать представление об особенностях мимикрирования политиков в Украине на основе анализа предвыборных программ кандидатов на пост Президента Украины за 2014 год.

Заключение

Политическая мимикрия является способом адаптивного поведения политиков и реализируется для удержания занимаемых позиций и/или достижения успеха, таким образом, будучи механизмом самозащиты,

приспособления и достижения цели. Имея стратегический и коммуникационный характер, этот процесс может рассматриваться с точки зрения разных моделей коммуникации, но наиболее подходящей из них будет политическая мимикрия как рецепционная модель социальной коммуникации, поскольку ради сохранения репутации политик вынужден давать аудитории выборочную, не опасную для себя информацию, которая, в свою очередь, по разному трактуется реципиентами.

Политическая мимикрия является непростым для эмпирической фиксации явлением, поскольку ее формы и проявления зависят от случая, а конкретной методологии еще не разработано. Важным для исследования методом является контент-анализ - как визуальный, так и невизуальный. Благодаря контент-анализу можно фиксировать наличие способов реализации мимикрии (имитация, лицедейство, мистификация) и вербальных кодов (ложь, выдумки и т.д.) в конкретных их проявлениях; наличие демонстративного популизма.

Описанный подход к эмпирической фиксации фактов политической мимикрии в обществе способствует своевременному выявлению возможных деструктивных и дисфункциональных ее последствий и, конечно, может быть усовершенствованным в дальнейшем его исследовании.

Результаты данного исследования показали, что в избирательной кампании 2014 года в Украине ориентированность на сближение с электоратом была незначительной, чаще встречались формы упоминания различия между кандидатом и избирателями, или абстрагирования от конкретных позиций и отношений между кандидатом и народом. К демонстративному популизму (в виде лозунгов) прибегали ли не все кандидаты. Наиболее распространенным способом реализации политической мимикрии была имитация, которая обеспечивала подделку пропагандируемых политиками ценностей, а именно - апелляция к ценности безопасности. Наиболее применяемым вербальным обманным кодом была ложь как база для других вербальных кодов. Такие результаты свидетельствуют о несовершенстве технологии политической мимикрии в Украине и тем самым - о возможности борьбы с мимикрийным манипулятивным воздействием.

Литература:

1. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол.: О.С.Мельничук (голов. ред.) та ін. - К.: Наук. думка, 1983. - 543 с.
2. Ольшанский Д.В. Основы политической психологии / Ольшанский Д.В. - Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 309с. – Режим доступа: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Olsch/ (Дата обращения: 21.07.2016)
3. Рубинштейн С. Основы общей психологии. - СПб: "Питер", - 2000. – 488 с.

4. GoffmanE. Strategic Interaction. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971. – 145p.
5. Фрейд З. Психопатология обыденной жизни - Zur Psychopathologie des Alltagslebens / в переводе Г. В. Барышниковой. — АСТ, 2009. — 256 с.
6. Лобанова А.С. Феномен социальной мимикрии : монография / А.С. Лобанова. - К. : Інститут социологии НАН Украины, 2004. - 300 с.
7. M.de Certeau‘Chapter VII: Walking The Practice of Everyday Life, trans. Steven Rendall, University of California Press, Berkeley, 1984. – 256 pp. https://chisineu.files.wordpress.com/.../certeau-michel-de-the-practice-of- everyday-life.pdf (Accessed: 19 Jul. 2016)
8. Lasswell H. The Structure and Function of Communication in Society.The Communication of Ideas. Bryson, L., ed. New York: Institute for Religious and Social Studies, 1948. p. 37.
9. McQuail D. McQuail’s Mass Communication Theory. SAGE, 2010. – 632 p.
10. Cohen B. The Press and Foreign Policy. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963. – 288 p.
11. Сайт ЦВК Украины - Кандидати на пост Президента Украины. Официальній веб-сервер Центральной избирательной комиссии Украины, 2014. – Режим доступа:http://www.cvk.gov.ua/vp2014/wp003pt001f01=702.html (Дата обращения: 15.07.2016)
12. Баранов Н.А. Популизм как политическая деятельность. СПб.: Изд-во СЗАГС, 2002. - 44 с. – Режим доступа: http://nicbar.ru/populism3.htm (Дата обращения: 22.07.2016)
13. James Harding. Alpha dogs: the American who turned political spin into a global business: Farrar, Straus and Giroux. – P.252
14. J. Smart.Character Attacks and American Presidents //M. Icks, E. Shiraev. Character Assassination throughout the Ages: Palgrave Macmillan US. – P.283

IDEEA DE EUROPA ŞI IDEALUL PĂCII

VASILESCU Grigore,
doctor habilitat, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative,
Departamentul Relaţii Internaţionale

The article analyzes and discusses some issues related to the idea of Europe and the ideal of peace as the most important component of this idea. It explains how European idea appeared and was developed during the centuries and how this idea deals with the idea of peace. It shows also the connectionsbetween the realizations of idea of peace with Europeanization of Europe today and with some new problems, whichappears in contemporary Europe such as Russian question, Ukrainian question, migrant crisis.

Keywords: peace, Europe, Europeanization, European enlargement, conflicts, migrant crisis.

Actualele procese integraţioniste europene, construcţia europeană, integrarea europeană, unificarea europeană – toate acestea îşi au originile în renumita **Idee de Europa** sau **idee europeană** (sau, aşa cum s-a mai înaintat şi s-a scris pe parcursul secolelor, ideea unităţii europene, ideea organizării europene, ideea integrării europene etc.). Având o istorie aparte, multiseculară, această idee, descrisă, cercetată, analizată de mai mulţi autori, inclusiv din arealul românesc [1, 2, 3, 4, 5] (nemaivorbind de faptul că tema ideii europene este pe larg explorată în numeroase cercetări ale autorilor occidentali), a inspirat pe parcursul secolelor multe generaţii de gânditori, filosofi, politicieni, oameni de stat din diferite state europene şi din diferite timpuri. Alexandru Duţu în lucrarea "*Ideea de Europa şi evoluţia conştiinţei europene"*, dealtfel una din cele mai bune în domeniu, examinează detaliat apariţia şi evoluţia ideii de Europa, începând cu antichitatea, ca spaţiu unic geografic, teritorial, apoi cu perioada medievală, ca spaţiu unic spiritual, confesional, religios, continuând cu epoca Renaşterii, ca spaţiu unic cultural, civilizaţional, mai departe cu perioada modernă, ca spaţiu comun ştiinţific, filosofic, apoi ca spaţiu unic politic etc. În general, pe parcursul secolelor ideea de Europa a fost dezbătută din diferite unghiuri, puncte de vedere, perspective etc.

Întrebările "Ce este Europa?" şi "Câte Europe sunt în Europa?" au devenit unele din cele mai discutate în cercurile intelectuale, ştiinţifice, politice, iar tema „Europele din Europa" a atras şi atrage până azi atenţia nu numai a specialiştilor, dar şi a diferitor cercuri culturale. Despre câte şi mai câte Europe

numai nu s-a vorbit şi s-a scris: Europa creştină (Respublica christiana), Europa umanistă (Respublica letteraria), Europa Luminilor, Europa revoluţionarilor şi a naţiunilor, Europa uniformă şi a diversităţii, din alt punct de vedere – „cele 4 Europe", sau „cele 3 Europe", sau „Europa celor 6", Europa Occidentală, Europa răsăriteană, Europa Centrală, Europa de Sud-Est, Europa Balcanică, Europa catolică, sau Europa ortodoxă etc., etc. – iată doar o mică trecere în revistă a câtor şi câtor Europe evidenţiate şi descrise...[4, 5, p.45-154]. Până la urmă, întrebarea despre „Ce este Europa" a rămas până azi deschisă, continuându-se să se caute şi să se găsească noi şi noi răspunsuri.

Totuşi, dintre toate interpretările, toate sensurile, semnificaţiile ideii de Europa aproape că de la începuturi şi cu cât mai departe în istorie tot mai mult, îndeosebi din epoca Renaşterii şi mai departe, după ce Europa a devenit scena multelor şi multelor războaie, inclusiv celor două conflagraţii mondiale, Europa a fost şi este interpretată ca spaţiu al păcii. **Ideea de pace** a devenit fundamentală pentru Europa.Mai multe proiecte europene din secolele XII, XIII, XIV, XV, XVI aveau ca idee centrală ideea de pace, aceasta fiind descrisă în termeni de alianţă, propriu zis pace, concordie, fraternitate a statelor creştine etc. Aproape toate aceste proiecte a unei Europe comune, unite, lucrările care se scriau pe această temă erau consacrate modalităţilor asigurării păcii prezente şi viitoare pe continent. Vom aminti aici de ideea juristului Pierre Du Bois (1250-1320), exprimată în idealul său de realizare a păcii între naţiunile creştine, de iniţiativa lui Dante Alighieri, care în 1308 în lucrarea sa „De Monarchia" se pronunţa pentru pacea universală a unităţii creştine, de multe alte idei, proiecte, propuneri. Vom aminti şi de Proiectul abatelui de Saint-Pierre,care s-a bucurat si de aprecierea lui Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646-1716), filosof, promotor al enciclopedismului, ecumenismului, federalismului si universalismului, şi care adauga la aspectele politico-juridice, preponderente la abatele de Saint-Pierre, si cele privitoare la o Academie Europeana, care sa grupeze savantii continentului si sa coordoneze cautarile privind o limba universala. El propune, de asemenea, ideea unui tribunal catolic european, cu centrul la Lucerna, prezidat de Papa, care sa medieze între principii Europei, sa asigure contributia lor comuna la lupta antiotomana si sa atraga Rusia, în numele ideei crestine, ca un posibil liant între Europa si China. Iniţiativa abatelui de Saint-Pierre este şi unul din cele mai cunoscute proiecte de instaurare a păcii generale, care a devenit un important punct de referinţă pentru generaţiile epocii luminilor. Elaborat în 1712 de către abatele de Saint-Pierre, membru al Academiei franceze din anul 1695, exclus în 1710 datorită criticilor aduse regelui Ludovic al XIV-lea, participant la Congresul de pace de la

Utrecht din 1712 menit a pune capăt îndelungatelor războaie europene declanşate de Franţa. Proiectul său, intitulat Proiect pentru o pace perpetuă, care a mai cunoscut trei ediţii în 1713, 1717 si 1729, îşi propunea eliminarea războiului ca mijloc de rezolvare a diferendelor cu ajutorul unor tratate de pace, de garantare a graniţelor terirtoriale şi comerciale, care să asigure echilibrul de forţe.

Aşadar, începând cu marii umanişti ai Renaşterii, cu Dante şi mai departe până la Erasm din Roterdam, „principele umanismului", un adevărat cetăţean al Europei, ideea păcii, a echilibrului între state a devenit centrală în dezbaterile privind Europa, europenitatea, europenismul. Sigur că pe parcursul istoriei la ideea de pace s-au adăugat multe alte idei – ideile de libertate, bunăstare, prosperitate, dreptate etc. Dar ideea de pace , mai ales după cel de al doilea război mondial, a rămas una fundamentală, de bază pentru prezentul, dar şi pentru viitorul european.Mai mult ca atât, ideea de pace în Europa postbelică, cu contribuţia părinţilor fondatori ai Euopei unite, a devenit una fondatoare, esenţială. Despre aceasta scrie destul de convingător Romano Prodi, fostul preşedinte al Comisiei Europene, în cunoscuta sa lucrare "O viziune asupra Europei". "Ne numărăm printre ţările care au pus bazele ideii postbelice de Europa. Părinţii fondatori ai Europei ne-au lăsat o mare moştenire morală şi politică: ideea integrării europene ca raţiune a stabilităţii, civilizaţiei şi păcii între popoare. Europa ca defensor pacis. Continentul pe care, contrar spiritului său, se consumaseră unele dintre cele mai grave catastrofe ale istoriei ar fi trebuit şi ar fi putut constitui pentru părinţii noştri, în măsura recâştigării spiritului său luminat şi creştin, un bastion al păcii şi dezvoltării popoarelor"[6, p.60]. Şi tot Romano Prodi: "Ţelul părinţilor fondatori ai Europei era pacea, după secole de război: după un drum de mai multe decenii, pacificarea vechiului continent – esenţa proiectului lor – este un obiectiv pe deplin realizat. Astăzi intrăm într-o nouă eră, în care Europa trebuie să-şi asume responsabilităţi directe mai mari în gestionarea relaţiilor internaţionale"[6, p.39]. După părerea lui Romano Prodi, astăzi nu numai că este realizată ideea de pace, dar aceasta este acum strâns legată cu cea a **europenizării Europei**. Vorbind despre importanţa, necesitatea şi semnificaţia închiderii definitive a unui capitol de divizare artificială a continentului, oficialul european scria: „Astăzi este posibilă iniţierea completă a procesului de europenizare a Europei. Acest lucru a fost amintit de papa Ioan Paul al II-lea în apelul său de la Gniezno, din 3 iunie 1997, când, în faţa mormântului Sfântului Adalbert, în prezenţa şefilor de stat ai Europei Centrale şi de Est, a cerut europenilorsă „se angajeze ferm într-o colaborare constructivă, pentru consolidarea păcii între ei

şi în jurul lor, să nu lase nici o naţiune, nici măcar pe cea mai lipsită de putere, în afara ansamblului pe care îl construesc!"[6, p.63].

Cu părere de răîu, optimismul lui Romano Prodi nu prea s-a adeverit, pentru că mai rămân şi azi naţiuni în afara procesului de europenizare, de includere a statelor europene în ansamblul pe care Europa îl construieşte. Este vorba, în special, de marea naţiune rusească –cea mai importantă parte a lumii slave – una din componentele europenităţii! Mai mult ca atât. Nici în privinţa că obiectivul pacificării continentului european este pe deplin realizat Romano Prodi nu prea a avut dreptate. Aceasta pentru că idealul, însăşi ideea păcii ca cea care a fost şi este definitorie, fundamentală şi edificatoare pentru Europa unită rămâne şi azi o sarcină, o prioritate, o valoare supremă, pentru care trebuie de luptat şi care încă mai trebuie realizată. Da, este adevărat că ideea de pace ca lipsă de război în Europa unită este în cea mai mare parte realizată. De la crearea comunităţilor europene şi a Uniunii Europene încoace pe continentul european, cel puţin în spaţiul european comunitar, nu mai avem războaie. Dar, noţiunea de pace nu înseamnă doar lipsa războiului. Dintr-o perspectivă şi interpretare mult mai largă, noţiunea respectivă include şi pacea socială, reducerea la minimum posibil a conflictelor sociale grave etc. Din acest punct de vedere, Uniunea Europeană mai are foarte mult de făcut, având în vedere situaţia care s-a creat în prezent în majoritatea statelor europene în urma crizei economice, înăspririi şi agravării problemelor sociale etc.

În general vorbind, astăzi, în condiţiile înrăutăţirii şi destabilizării situaţiei în Europa, un rol deosebit de important pe care-l joacă şi trebuie să-l joace mai activ Uniunea Europeană este de a păstra pacea, a promova o politică activă de securitate pe continent. Anume despre aceasta scria acelaşi Romano Prodi în lucrarea la care ne-am mai referit mai sus: „Există, în fine, încă un motiv pentru care suntem datori să consolidăm Uniunea. La graniţele noastre naţionale, la graniţele Europei există tensiuni şi pericole, ameninţări la adresa păcii şi securităţii a milioane de oameni. Noi, europenii, nu putem şi nu trebuie să ne sustragem datoriei de a aborda în mod responsabil şi unitar problemele pe care le pune această situaţie." Şi continuă autorul: "Avem datoria de a ne asuma rolul corespunzător puterii noastre economice, situării noastre teritoriale, valorilor noastre morale, datorie pe care orice om trebuie să o simtă în faţa conflictelorcare tulbură umanitatea: aceea de a fi aducător al păcii şi înfăptuitor al dreptăţii. Noi, europenii, nu ne vom mai putea sustrage multă vreme necesităţii de a dezvolta o politică externă mai activă decât cea promovată până acum de Uniunea Europeană. Politica apărării comune trebuie să devină o politică a Uniunii. Se impune afirmarea şi consolidarea identităţii europene de

securitate şi apărare în cadrul Alianţei Atlantice".[6, p.55]Şi tot desprenecesitatea păcii pentru Europa contemporană în toate politicile promovate de Uniune: "Astăzi, şi în politica externă trebuie să ne proiectăm şi să ne realizăm alegerile păstrând în prim-plan perspectiva europeană. Avem datoria să garantăm – respectând alianţele şi legătura istorică pe care o avem cu aliaţii noştri – stabilitatea păcii în zonele învecinate cu noi. Condiţiile înseşi ale unei dezvoltări echilibrate sunt problemele care trebuie să preocupe Uniunea noastră."[6, p.56].

Ideea de Europa şi idealul păcii, realizarea practică a acestora în condiţiile Europei contemporane, după toate cele întâmplate în ultimile decenii – sfârşitul războiului rece, destrămarea urss-ului şi a lagărului socialist, noile ostilităţi dintre vest şi est – depinde în mare măsură de felul în care se va continua (sau nu?)**extinderea europeană**, construcţia de mai departe a Europei unite, felul în care se vor rezolva problemele apărute între vest şi est, inclusiv în legătură cu aşa-zisa **problemă rusă**. Pacea în Europa, însăşi ideea europeană nu vor putea fi realizate cât de cât pe deplin atâta timp cât Europa continuă să fie divizată, cât există spaţii, teritorii, state care nu participă la procesele europene, cele de construcţie europeană. Astfel, extinderea europeană continuă să rămână nu doar o provocare, dar şi o necesitate stringentă. Anume la problema extinderii europene şi relaţionarea cu Rusia atrăgea atenţia acelaşi Romano Prodi, pe care îl vom mai cita odată: „Miza extinderii este flacăra păcii continentale. Nu cred că aceasta va provoca neînţelegeri cu Rusia. Este mai probabil să apară o situaţie de instabilitate dacă problema nu va fi rezolvată – pentru că politica, la fel ca fizica, are oroare de vid. Problema rusă o constituie mai degrabă dezmembrarea sa internă, prăbuşirea structurilor ei economice şi politice, lipsa unui „pact social" capabil să ţină ţara unită."[6, p.82].

Da, avea dreptate autorul citat mai sus în ceea ce priveşte faptul că extinderea europeană şi pacea continentală sunt lucruri strâns legate între ele, procese care se corelaţionează. Aceasta pentru că pacea pe continentul european, însăşi ideea şi idealul de adevărată Europă, pot fi realizate cu condiţia extinderii pe tot arealul european a valorilor şi principiilor fundamentale europene, indiferent de faptul dacă vre-o ţară face sau nu face parte din Uniunea Europeană. Este vorba de cel puţin acceptarea acestor valori şi principii, punerea lor în practică, aceasta mai ales cu referinţă la ţările ex-sovietice, în special la Rusia, care, probabil, niciodată, cel puţin în viitorul previzibil, nu va pune problema aderării la spaţiul comunitar. Din păcate, Romano Prodi nu prea a avut dreptate în privinţa că extinderea europeană nu va crea neînţelegeri cu Rusia. După cum vedem, este vorba nu doar de neînţelegeri. Rusia, prin

declararea spaţiului ex-sovietic ca fiind zona sa de interes geopolitic, se opune categoric, prin toate căile şi mijloacele posibile extinderii în continuare a Uniunii Europene spre Est, recurgând nu doar la mijloace diplomatice, dar şi la acţiuni economice, politice şi chiar militare – embargouri, creare de conflicte, anexări de teritorii, război nedeclarat etc. Toate acestea desigur n-au putut să nu creeze nu doar neînţelegeri, dar şi o nouă instabilitate pe continent, noi linii de demarcări în Europa, noi tensiuni, crize, ajungându-se de fapt la o situaţie aproape similară cu cea din perioada războiului rece. În ceea ce priveşte situaţia din interiorul Rusiei până ce nu asistăm nici la o dezmembrare a acesteia, nici la o prăbuşire a structurilor sale economice sau politice, deşi nu s-ar putea spune că această situaţie este excelentă. Pe de altă parte însă credem că nu mulţi s-ar găsi care ar dori o instabilitate şi o prăbuşire de proporţii în Rusia, pentru că aceasta ar duce la urmări imprevizibile. Dar ceea ce ar fi strict necesar pentru continuarea proceselor integraţioniste europene, pentru consolidarea păcii continentale, a democraţiei fără îndoială ar fi europenizarea Rusiei, revenirea aceasteia la europenitate, la valorile şi principiile europene, la crearea şi consolidarea cărora Rusia de fapt a contribuit pe parcursul secolelor.

Extinderea europeană ca proces care poate asigura realizarea practică a ideii de Europa şi a idealului păcii pe continent s-a mai ciocnit în partea sa estică cu o problemă serioasă – **problema ucraineană**. Aici a avut perfectă dreptate Romano Prodi, care încă în 1999 în aceeaşi lucrare citată de mai multe ori mai sus scria: „Din punct de vedere strategic, se evidenţiază în schimb rolul unei ţări pe nedrept neglijate până acum şi care va reprezenta cheia relaţiilor dintre Occident şi Rusia. Este vorba despre Ucraina, unde se va da măsura voinţei de colaborare sau de confruntare între NATO şi Rusia."[6, p.82]. Într-adevăr, ceea ce se întâmplă în prezent în Ucraina şi în jurul acesteia a devenit de-a dreptul cheia şi măsura relaţiilor dintre Vest şi Est, dintre Occident şi Rusia. După cunoscutele evenimente din Ucraina, venirea la putere a forţelor pro-europene şi declararea cursului euro-atlantic al ţării, Rusia a trecut la acţiuni deschise şi hotărâte cu scopul de a împedica realizarea acestui curs. În aplicare a fost pus nu doar un război economic, dar şi acţiuni politico-militare – anexarea Crimeii, susţinerea deschisă militară a separatiştilor din Est, declanşarea unui adevărat război cu numeroase pierderi de vieţi umane şi distrugeri masive cu o ţară şi un popor care nu demult era considerat prieten, frate etc. Este o mare tragedie ceea ce se întâmplă şi într-adevăr anume în acest punct se vede clar măsura voinţei din păcate nu de colaborare, ci de confruntare dintre Occident, Europa, NATO şi Rusia. Rezolvarea acestei probleme, reglementarea paşnică a conflictului din Estul Ucrainei nu se întrevede, deşi se

depun anumite eforturi, inclusiv politico-diplomatice, mai ales din partea partenerilor europeni. Mai mult ca atât, situaţia se agravează, are loc şi escaladarea, dar şi conservarea situaţiei, un fel de transnistrizare a conflictului, transformarea acestuia în unul îngheţat, de tipul celui din Republica Moldova, creat de fapt de Rusia cu acelaşi scop – de a menţine şi ţara noastră în zona sa de interes, de a împedica cu orice preţ parcursul european – cale aleasă de poporul nostru în coprespundere cu interesele şi năzuinţele sale istorice, culturale, civilizaţionale. A devenit deja clar că până când nu se vor rezolva aceste conflicte aşa-zise îngheţate, până când nu se va reveni, nu se va trece de la voinţa de confruntare la voinţa de colaborare dintre Vest şi Est, dintre Occident, Uniunea Europeană, NATO şi Rusia situaţia va rămâne incertă, tensionată, poate chiar critică, ceea ce deloc nu favorizează procesele europene, cele ce ţin de realizarea practică a ideii de Europa, a idealului păcii pe continent. La fel, a câta oară a devenit clar cât de importantă este anume şi anume pacea pentru rezolvarea de fapt a tuturor problemelor existente, inclusiv a celor de integrare şi unificare europeană.

În încheiere am vrea să atragem atenţia încă la o problemă care s-a adăugat la problemele şi conflictele existente în Europa. Este vorba evident de cea despre care vorbesc şi discută acum toţi – problema legată de **criza emigranţilor**. A devenit în prezent una din cele mai mari probleme, ameninţări la adresa păcii, liniştii, stabilităţii, democraţiei europene. Este ceea ce a creat şi continuă să creeze noi ameninţări, noi tensiuni deja în interiorul Europei unite. Este ceea ce pune în pericol nu doar pacea în Europa, dar însăşi existenţa culturii, civilizaţiei europene. Este ceea ce, potrivit pronosticurilor pesimiste ale mai multor autori, poate face ca Europa să devină o gigantică Andaluzie [7, p.117-124].O să aducem aici un fragment mai desfăşurat din această lucrare a autoarei Oriana Fallaci pentru a ne convinge cât de gravă este sau, pentru cei care încă nu văd, poate fi această situaţie: *Şi nu mai sunt pitoreştii mauri care acum o mie trei sute de ani invadau Spania şi Portugalia, apoi Franţa, Sicilia şi Italia de Sud. Nu mai sunt bine cunoscuţii războinici, care, călărind cai pur-sânge sau cămile, omorând cu iataganele sau cu lăncile, năvăleau în inima Europei, asediind Viena. Sunt indivizi camuflaţi în profesionişti, în intelectuali, în burghezi, civili deci, în aparenţă inofensivi, cei care constituie ţesutul modern al războinicului sfânt. Sunt oaspeţi pe care îi învăţăm cum se foloseşte un computer sofisticat, cum te poţi infiltra într-o reţea telefonică sau un complex electronic, cum se gestionează o campanie financiară sau un site Internet. Şi, de asemenea, cum se exploatează lumea informaţiei, a mass-media, care, cu minciuni, manipulează creierul persoanelor de bună-credinţă. De fapt,*

cei mai inteligenţi şi mai antrenaţi nu stau în peşterile Afganistanului sau în moscheile Pakistanului... Stau la noi acasă, în Occident. Poartă cravată, spun că respectă creştinismul şi acceptă democraţia, au excelente raporturi cu partidele noastre politice. Cu sindicatele noastre, primăriile noastre, posturile noastre de televiziune, ziarele noastre. Au excelente relaţii şi cu lumea noastră ecleziastică: cu parohii noştri, cu episcopii noştri, cu cardinalii noştri. Cu alte cuvinte, îşi fac cuibul în punctele vitale ale culturii noastre şi ale existenţei noastre cotidiene. Trăiesc în inima unei societăţi care îi găzduieşte fără să discute deosebirile dintre noi, îi acceptă fără să controleze intenţiile lor rele şi fără să penalizeze acţiunile lor rele. O societate care îi protejează cu deschiderea ei mentală, permisivitatea ei, principiile sale liberale, legile sale civilizate. Legi care au abolit tortura şi pedeapsa cu moartea. Care nu permit arestarea dacă nu există indicii. Care nu permit începerea unui proces dacă nu suntem apăraţi de un avocat. Care nu permit condamnarea dacă vina nu a fost demonstrată. Legi, în sfârşit, care permit subterfugii de orice tip. De exemplu, de a anula o condamnare şi de a repune în libertate un delicvent. Nu anumitor subterfugii se datorează oare faptul că atâţea fii ai lui Allah intră în ţara noastră, se stabilesc aici şi tot aici se comportă ca nişte stăpâni? În timpul unui sinod pe care Vaticanul l-a ţinut la Smirna în 1999 pentru a discuta relaţiile dintre creştini şi musulmani, un eminent musulman s-a adresat participanţilor catolici astfel: "Prin democraţia voastră, vă vom invada. Prin religia voastră, vă vom domina."... Cruciada în sens invers, cruciada noilor mauri durează de mult timp. Este de acum încolo ireversibilă şi pentru a înainta nu are nevoie de armate care să dărâme zidurile Constantinopolului cu lovituri de tun. Cu loviturile de tun în mila noastră, în slăbiciunea noastră, în orbirea noastră, în masochismul nostru, zidurile oraşelor noastre au căzut deja: Europa este pe cale să devină o gigantică Andaluzie...

Situaţia deci este evidentă. Cine nu vede şi nu crede în ceea ce se întâmplă, după cum vorbesc şi scriu mai mulţi autori, îşi fac iluzii. Marea tragedie a Europei, a culturii europene, despre care scria şi Friedrich Nietzsche, marele joc, după expresia lui Jose Ortega y Gasset, în care se joacă destinul politic al Occidentului [8], continuă. A câta oară Europa este pusă la încercare. Va reuşi ea să-şi realizeze ideea sa proprie, ideea de Europa? Va reuşi Europa contemporană să realizeze punctul central al acestei idei – ideea şi idealul păcii? Întrebările, din păcate, rămân deschise. Realizarea acestor idei şi idealuri depind de foarte multe circumstanţe, împrejurări, condiţii atât intra-, cât şi extra-europene. Din păcate, în condiţiile societăţii şi societăţilor, şi nu numai europene..., de azi nu se întrevede ca o *Planetă a proştilor*, după un renumit

titlu de carte a scriitorului Mihail Verşovski [9], să evoluieze într-o Planetă a înţelepţilor, a inteligenţei, a culturii adevărate, a acelor valori pentru care au pledat mai multe generaţii de scriitori, gânditori, intelectuali europeni. Este o concluzie poate prea izbitoare, prea categorică, prea pesimistă, mai ales că nu ne putem închipui nici în cele mai fantastice imaginaţii că undeva cândva pe planeta noastră, poate cel puţin în Europa, vor locui doar înţelepţi, oameni culţi, cu o conştiinţă şi mentalitate demnă de a se numi oameni. Totuşi, până ce aceasta este situaţia cu ideea europeană şi cu idealul păcii...

Referinţe bibliografice:

1. Adrian Marino. Revenirea în Europa. Edit.Aius, 1996.
2. Al.Husar. Ldeea europeană sau noi şi Europa, Institutul european, 1993.
3. Andrei Marga. Filosofia unificării europene, Biblioteca Apostrof, 1995.
4. Europele din Europa. Revistă de sinteză. Secolul 20. 10-12/1999. 1-3/2000. Bucureşti, 2000.5. Al.Duţu. Ideea de Europa şi evoluţia conştiinţei europene. Bucureşti: Editura All Educational, 1999.
6. Romano Prodi. O viziune asupra Europei. Iaşi: Editura Polirom, 2001.
7. Oriana Fallaci. Mânia şi orgoliul. Bucureşti: Ed. Corint, 2011.
8. Jose Ortega y Gasset. Europa şi ideea de naţiune şi alte eseuri despre unele probleme ale omului contemporan. Bucureşti: Ed. Humanitas, 2002.
9. Mihail Verşovski. Planeta proştilor sau nu aveţi cumva un alt glob? Chişinău: Ed. Arc, 2008.

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ФАКТОР ПОЛИТИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА

ЗУБЧИК Олег,
кандидат философских наук, доцент,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,

This article explores conditions and factors of efficiency of the political system based on previously traversed path. The author examines the humanitarian components of the stability of the political system in the context of the «theory depending on the previously traversed path».The article is devoted to the study of political transformation of the Ukrainian society in the context of Ukrainian state building processes. It has been discovered that social life, political sphere, legal culture and education system are in the organic unity of complementary and cultural common reaching each other. The state solves economic problems at the expense of higher education. So the government reduces the pressure on the economy by the population. In addition, we see that a direct function of higher education is the reproduction of the social structure of society. Higher education also multiplies socio-professional conflicts. The main problem is not to multiply these contradictions, but the fact that they do not have to upset the balance. The mass consciousness is perceived as fair. For Ukraine, this problem is particularly acute. Youth professional formation in Ukraine, accompanied by a critical assessment of a «society of the past». «The model of the future» is not ready yet. These problems and contradictions require a scientific approach to studying the process of young people's professional self-determination and adaptation in today's labor market. This implies a permanent correction of the state educational policy.

Keywords: state, political system, political stability, «theory depending on the previously traversed path», higher education, public administration, political transformation, social structure.

Введение. Политическое время детерминирует нашу политическую действительность. Каким будет событие, когда и где оно произойдет – это конкретный контекст наших действий, каждое из которых, казалось бы, является уникальным. Однако, что нужно знать, или не знать, как поступить, или от чего воздержаться, для того чтобы использовать шанс, свою возможность, чтоб не оказаться «на обочине».

Высшее образование сегодня утрачивает былую силу позитивного влияния на преобразования в обществе.Какова современная социальная функция высшего образования? Каковы задачи решает для государства и для общества современное высшее образование?

Постановка проблемы. Рассмотрим предположения, согласно которым все, что случается, происходит в контексте зависимости от того, что было раньше. В политической жизни общества это означает, что политическая

действительность формируется в зависимости от политического субъекта, точнее - от ранее пройденного им пути.

Уровень развития и потребности общества, социальная цель и принципы высшего образования, сформулированные государством, все это влияет на его особенности. Кроме того, особенностью системы высшего образования в Украине является и то, что процессы его реформирования и совершенствования сегодня происходят одновременно с изменениями социально-экономических условий в стране. Возникающие проблемы не могут решаться на основании собственного предыдущего опыта в этой сфере. Необходимо переосмыслить функции системы государственного и политического управления. Преодолеть стереотипное представление взаимоотношений государства и других участников не только сферы высшего образования, но в контексте политической трансформации общества целиком.

Анализ последних исследований. Современные исследователи отмечают наличие давно сформировавшихся двух основных подходов. Во-первых, структурного (Г. Алмонд, С. Верба, С. Липсет, А. Растоу) – где утверждается первоочередная роль государства и необходимость социально-экономических, политических и культурных предпосылок преобразований. Во-вторых, процедурного (Г. О'Доннел, Т. Карл, Д. Линц) – в котором больше внимания обращается на субъективные факторы. Прежде всего, политический.

Проводя анализ практики посткоммунистической трансформации, Н. Лахижа, сделал вывод, что на первом этапе преобразований роль государства должна быть высокой. По его мнению, «именно недооценка этого фактора, некритическое восприятие идей либерализма и стали одной из главных причин сложности первого этапа преобразований» [1, с.5]. Что касается объекта политической трансформации общества, авторы, по-разному определяя его, тем самым, подчеркивают значение тех или иных характеристик. П. Штомпка выделил определяющее влияние нормативной структуры на действие институтов [2, с. 6-8]. В. Танчер назвал постмодернистские черты социальной структуры – снижение значения иерархии классов и слоев, утверждение агрегатного характера структурирования общества, выделив группы не по одному, а по совокупности социальных и социокультурных показателей, показав новые основания социальной дифференциации [3].

Изменения, происходящие в системе управления высшим образованием, играют в этом контексте очень важную роль. В Украине, вопросы государственного управления высшим образованием, в частности проблемы современной реформы, нашли отражение в публикациях Ю. Беляева, И. Вакарчука, Л. Горбуновой, Л. Гриневич, В. Журавского, М. Загирняк, М. Згуровского, В. Кременя, В. Лугового, С. Николаенка, Т. Финикова.

Цели и задачи исследования - проанализировать высшее образование как фактор изменений в украинском обществе с учетом традиций государственной образовательной политики, показать особенности условий и факторов обеспечения эффективности политической системы Украины и ее стабильности в контексте зависимости от ранее пройденного пути.

Основной материал исследования. Что означает для Украины попытка формализовать зависимость от траектории в государственном управлении образованием (политической науке, экономической теории, экономической политике, культурной традиции и т.д.)? Это означает, что сделав один выбор (приватизация, демократизация, интеграция в мировое сообщество), мы потеряли навсегда все другие шансы, все остальные возможности? Именно так отмечает концепция «зависимости от ранее пройденного пути», основателем которой считают П. Дэвида [4]. В теории этого автора рассмотрены метафоры, вошедшие в научный обиход как «pathdependence» и «QWERTY». Идея «pathdependence», или «проблема колеи» трактуется как невозможность выхода за пределы технологических решений прошлого. П. Дэвид сравнил эту метафору с примером о развитии российской железной дороги, где, как известно, пути шире европейских (причины такого положения дел мы здесь не рассматриваем). Но нам интересно, можно ли в этом смысле пройти развитие техники и технологий снова, то есть с начала, идеи железной дороги в нужном направлении, короче говоря, построить всю бывшую советскую железную дорогу с узкими колеями? По логике Пола Дэвида - нет, ведь придется все строить с «нуля», или закупить уже развитые технологии «узкоколейки» за рубежом. Другая не менее показательная и поучительная метафора П. Дэвида отмечает, что существует эффект «QWERTY», или «QWERTY-номики» (связано с печатной машинкой), которая означает зависимость от однажды начатого принципа расположения клавиш пишущей машинки. На раскладке латинской клавиатуры вверху расположены клавиши с буквами Q, W, E, R, T, Y. Возникает вопрос, является ли такое расположение удобным? С точки зрения эргономики совсем нет. Ведь частота использования этих букв не связана с их расположением. Так располагают все современные производители, ведь с конца XIX века до настоящего времени это сформировало привычку. Именно тогда в Лондоне возникла фирма-производитель печатных машинок с названием Qwerty, которая разместила это название на клавишах. Кроме того, именно с таким расположении клавиш уже разработан ряд методик обучения печати. Есть чисто технически правильное решение, но оно сдерживается другими уже существующими решениями.

Независимо от политического режима, уровня социально-экономического развития, политического и административного управления, основной задачей для всех государств, как политических субъектов, является задача обеспечения

политической стабильности. Политическая стабильность – это состояние политической системы, которое позволяет ей эффективно функционировать и развиваться под влиянием внешней и внутренней политической среды, сохраняя при этом свою структуру и способность контролировать процессы общественных изменений. Обеспечение политической стабильности в Украине является особенно актуальным. Особенно учитывая такие факторы, как повышение эффективности политической системы, легитимность власти, доверие к ней, адекватные политические решения, эффективная экономическая политика, стратегия международного сотрудничества, качественное образование, политическая консолидация.

Условия и факторы, которые обеспечивают политическую стабильность системы, на наш взгляд, имеют политическую, правовую, экономическую и гуманитарную природу. Среди гуманитарных факторов особое место занимает высшее образование. «Национальная стратегия развития образования в Украине на период до 2021 года» [5] определяет основные направления, приоритеты, задачи и механизмы реализации государственной политики в области образования, кадровую и социальную политику и составляет основу для внесения изменений и дополнений в действующее законодательство Украины, управления и финансирования структуры и содержания образования. Главной задачей стратегии является обеспечение доступности качественного, конкурентоспособного образования для граждан Украины в соответствии с требованиями инновационного, устойчивого, демократического развития общества, экономики, науки, культуры. Изменения в образовании должны обеспечить создание условий для личностного развития человека в соответствии с его индивидуальными задатками, способностями, потребностями в обучении в течение всей жизни. Значит, изменения в образовании, должны привести к изменениям в социальной структуре общества.

Динамичное развитие общества определяет условия социализации современной молодежи, осуществляет многофакторный влияние на различные стороны его жизни. Политические изменения в стране, меняют социальную дифференциацию общества, происходит снижение уровня жизни граждан вследствие финансовых и экономических кризисов, рост безработицы, трансформация ценностно-нормативной системы общества. Все это послужило причинами изменений шкалы престижности профессий. Более того, нестабильность ситуации в сфере высшего образования и другие факторы формируют современную украинскую молодежь.

Политизация общественных отношений в Украине имеет объективные причины из-за наличия тесных связей социальной и политической структур общества. С помощью понятий социальной структуры проясняются существенные моменты политической власти, а с помощью понятий политической системы раскрывается предмет отношений между элементами

социальной структуры. Политические отношения могут иметь разнообразный уровень институционализации. Поэтому возможные наборы социальной структуры, объединяющие в себе сроки социальной, управленческой, политической и собственно социальной структур. Автор согласен с утверждением, что «движущими силами трансформационного процесса есть все элементы социальной структуры общества, но формы, механизмы и эффективность их участия в этом процессе не одинаковы» [6, с. 334].

В ходе политических трансформаций, социальных изменений, прежние институты теряют свою функциональность, что вызывает их делигитимацию и потерю поддержки со стороны населения. Так происходит в условиях современного политического времени в Украине. Имеет место кризис легитимации социальных институтов.

Рассмотрим на примере института высшего образования. Система высшего образования на современном этапе выполняет две функции. Это интеграция и дифференциация общества. Первая – приобщение молодежи к общекультурным ценностям, моральным нормам, идеалам, мировоззренческим принципам. Вторая – рассредоточение молодежи в социально-профессиональной структуре общества. Поскольку различные экономические интересы групп социальной структуры, это способствует проявлению противоречий в социальной общности.

В условиях глобализации и развития постиндустриального общества высшее образование становится всё более массовым, что нивелирует его ценность на рынке труда, усложняя процесс оценки молодых специалистов [7]. В обществе сформировано мнение, что жизненная траектория личности связана со стремлением занять статус в социальной структуре общества, обеспечит максимально стабильную и устойчивую позицию в распределении общественных благ. На языке «родителей-детей» это звучит, как «получишь высшее образование, и будет у тебя все!». Ценностным основанием для получения высшего образования становится не его содержание (знания, навыки, умения), а немного другой «результат» – диплом о высшем образовании. Этим и объясняется массовое получение высшего образования. Что, по устоявшемуся в украинском обществе мнению, является 100%-ной гарантией для молодежи реализации их потенциального стремления в будущем занять место в верхушке «социальной пирамиды». Но не все, только «избранные» понимают, что независимо от способностей или наличия/отсутствия диплома, выпускники в большей своей массе очередной раз будут распределены в тех ячейках социальной структуры, которая сформирована объективно существующим уровнем общественного разделения труда. То есть, в прямой зависимости от уровня технического и технологического развития экономики страны.

Следующий, возникающий в связи с этим, при анализе государственной образовательной политики вопрос, это целесообразность подготовки специалистов с высшим образованием за счет государства. Если государство не

может трудоустроить после окончания обучения тех, кто закончил вузы в предыдущие годы (до 30% выпускников в первый год становятся на учет по безработице), зачем таким, казалось бы, неэффективным способом тратить деньги налогоплательщиков? Ответ заключается в видении выгод в будущем. Как уверена министр образования и науки Украины Л. Гриневич, не только рынок труда влияет на формирование объема государственного заказа, государство готовит специалистов на перспективу: «право на высшее образование не может быть привязано только к развитию рынка труда» [8].

С позиции государства поощряется массовое получение высшего образования, поскольку более высокий уровень образования предполагает более высокий уровень доходов для физических лиц и, соответственно, больше отчислений налога с доходов в государственный и местные бюджеты. Это кроме других выгод, о которых подробно пишут авторы коллективного исследовании «Образование платит 2010: преимущества высшего образования для личности и общества» (Нью-Йорк, 2010) [9]. Расходы, при этом, с государственного бюджета на высшее образование за последние годы не увеличиваются. Как показали в своем исследовании А. Бергх и Г. Финк, государственные расходы на высшее образование не имеют никакого положительного влияния на учащихся. Государственная политика имеет очень ограниченный эффект на решение проблемы неравенства за счет образовательной политики [10, с. 217-235].

Итак, государство больше не обладает тем ресурсом, который может быть обменян на лояльность и приверженность масс [11]. Государство больше не дает гражданам высшее образование, как «благо». Индивиды сами-по-себе, на свой страх и риск, вынуждены ориентироваться и действовать без четких гарантий и опознавательных знаков в подвижной и непонятной стихии социальной реальности [12, с. 125]. Недоверие к государству и его институтам, чаще всего бывает во время политических трансформаций, приводит к тому, что граждане учатся жить и действовать в значительной степени отстраненно от этих институтов. Автономным образом формируют то, что по аналогии с «теневой экономикой» могло быть названо «теневым обществом». Тогда происходят такие парадоксальные вещи: власть переизбирают, несмотря на недовольство ею, но потому, что эту власть знают как такую, которая не вмешивается, не хочет или не может вмешиваться, в «теневое общество», а значит своим «неучастием» дает людям возможность выживать и ориентироваться в возникающих конвенциях социального мира [13, с. 167]. В определенной части общества нагнетается ощущение хаоса, страха, беспокойства, тревоги, неудовлетворенностижизнью, ностальгическиенастроения, разногласия между практическим мировоззрением и идеологическими взглядами, отсутствие доверия к власти, другая интерпретация прошлого, отсутствие уверенности в будущем, ощущение кризиса.

В зависимости от качества жизни различаются роли социальных групп по общественной трансформации. Группы с низким качеством жизни будут

пассивно реагировать на процессы социокультурной трансформации и даже мешать им. Бедность и низкое качество жизни снижают стимулы к преобразованиям. В таком случае их задача состоит в поддержании минимального уровня, в сохранении своего жизненной среды не ниже своего уровня. Группы со средним достатком чаще пассивно ожидают, частично подключаются к процессам трансформации. Группы с высоким качеством жизни стремятся сохранить свой статус и поэтому имеют высокую социокультурную активность.

Т. Заславская называет три макросубьекта преобразующих процессов, различающихся типами, содержанием, интенсивностью и результатами своей активности. К первому, который является самым влиятельным макросубьектом, по ее мнению, относятся элитные и субэлитные группы. Именно они разрабатывают и контролируют образование новых институциональких форм. Следующий макросубьект в силу меньших ресурсов участвует в реализации новых возможностей. К этому макросубьекту относят группы предпринимателей, менеджеров, чиновников, специалистов экономической и юридической сфер и другие. Данные группы «практически превращают» социальную ткань «общества во всех его ипостасях, существенно влияя не только на реализацию установленных сверху правил игры, но и на сам процесс формирования новых правил» [14, с. 224]. Третий макросубьект составляют многочисленные общественные группы «на первый взгляд, не делают самостоятельного влияния на ход институциональных реформ, является скорее их заложниками» [15, с. 225]. Однако, в действительности они формируют основу относительно направленности реформ социальной среды. В зависимости от ситуации это среда способно или ускорять и поддерживать институциональные изменения, проектируемые и реализованы более активными группами общества, или отчуждаться от них и не принимать в них участия.

В частности, в процессе воспроизводства социальной структуры общества задействованы две важные, с точки зрения государственной образовательной политики, группы – это молодежь и экономически активное население в возрасте 15-70 лет. Молодежь получает образование. Так, например, По данным на 2015/2016 учебный год в Украине было примерно 1,605 млн. студентов [16]. С 2008 года в стране наблюдается постоянное снижение количества студентов, обусловлено рядом факторов (демографическая проблема, сокращение количества высших учебных заведений, отток абитуриентов в соседние страны). Экономически активное население в Украине в возрасте 15-70 лет, по данным Государственной службы статистики Украины, в I квартале 2016 г. составило 17,8 млн человек (в I квартале 2015 года - 18,0 млн. человек), в том числе 16,05 млн . человек занятых и 1,767 млн. безработных. Уровень экономической активности среди лиц в возрасте 15-70 лет составил 61,7%, а среди лиц трудоспособного возраста - 70,6% [17]. Проблема в том, эти группы, первая из

которых призвана заменить вторую, находятся в состоянии противоречия, а порой даже и конфликта. Учитывая то, что общая численность выпускников украинских высших учебных заведений в 2016 году составила 447,4 тыс., Можно посчитать, что в настоящее время для полного цикла ротации занятого населения нужно не менее 20 лет.

Вспомним две метафоры, о которых шла речь вначале. Эти две метафоры работают не только в мире техники и технологий, но и в мире экономики, политики, культуры, образования, медицины. В частности, в экономике эффект зависимости от ранее пройденного пути показано на примере QWERTY-эффекта, который Полом Дэвидом описано в статье «ClioandtheEconomicsof QWERTY» (1985). После этого современные методологические разработки, в частности в сравнительной политологии и социологии адаптировали «концепцию зависимости от ранее пройденного пути» к анализу политических и социальных явлений. Показательны результаты исследований П. Пирсона [18], Д. Колиера [19] и Р. Беринса [20], которые исследовали темпы и режимы переходов демократии и авторитаризма, трудовую политику, динамику партийных систем, изменения коалиций, т.е. динамику политических процессов в странах Европы и Латинской Америки. Это глубокий анализ в политической науке с акцентом на основные моменты зависимости от траектории развития политической системы общества. Итак, является ли эта формула настолько критической, что государство (страна, общество) однажды «встав на рельсы такого пути» уже должно двигаться именно в ту сторону (в зависимости от направления рельс этого пути), именно таким образом (в зависимости от ширины колеи)?

Выводы. «Концепция зависимости от ранее пройденного пути» объясняет, как набор решений (событий) при тех или иных обстоятельствах ограничивается решениями, которые политический субъект принимал в прошлом. В экономике и социальных науках зависимость от ранее пройденного пути может касаться либо результатов в конкретный момент времени или в долгосрочной перспективе равновесия процесса. В критический момент, предшествующий выбору условия позволяет этот выбор или нет, то есть устанавливается траектория институционального развития и консолидации, которую изменить трудно (причинно-следственная связь, касающийся благосостояния, общественного блага от выбора модели развития, промышленные революции, модели собственности). Анализ государственной образовательной политики показывает, что государством за счет высшего образования решаются, в первую очередь, экономические задачи. Поощряется массовость высшего образования (более высокий уровень образования – более высокий уровень доходов граждан – больше отчисления с доходов в государственный и местные бюджеты). За счет высшего образования государство добивается снижения потенциального давления на экономику со стороны населения.

Меняются функциональные связи в обществе. Социальная структура современного украинского общества зависит от направления сущности социальных трансформаций. Высшее образование способствует трансформации социальной природы основных компонентов социальной структуры, ведет к появлению экономических классов, слоев и страт. Прямой функцией высшего образования становится воспроизводство социальной структуры общества и существующих социально-классовых и социально-профессиональных противоречий.

Высшее образование способствует потере личностью принадлежности к определенной социальной группе, норм и ценностей соответствующей субкультуры без вхождения в другую группу. Для Украины эта проблема особенно актуальна, так как профессиональное становление молодежи сопровождается критической оценкой «общества прошлого» и еще не сложившейся «моделью будущего». Нет масштабного повышения социального престижа образования и квалификации.

Проблемы и противоречия обусловливают необходимость научного подхода к изучению процесса профессионального самоопределения и адаптации молодежи на современном рынке труда. Соответственно, предполагают коррекцию государственной образовательной политики.

Литературра:

1. Лахижа Н. Посткоммунистическая модернизация: теоретические аспекты // Государственное управление. Электронный вестник. 2009. № 20. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item_353 (дата обращения: 08.08.2016).
2. Штомпка П. Социальноеизмененикак травма // Социологическиеисследования. 2000. № 1. С 6-16.
3. Танчер В. Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору. - К.: Логос, 1997, (у співав. з М.Михальченко, В.Журавським). -180 с.
4. Paul David. Path Dependence, Its Critics and the Quest for 'Historical Economics, Evolution and\Path Dependence in Economic Ideas: Past and Present, edited by P.Garrouste and S. Ionnides, Cheltenham, England: Edward Elgar Publishing , 2001. - [електроннийдокумент].– Режимдоступу: http://economics.ouls.ox.ac.uk/12448/1/0502003.pdf.
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Президент України; Указ,Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013 (дата обращения 14.08.2016).
6. Панина Н. В. Аномия в посткоммунистическомобществе // КудаидетРоссия? – М.: Аспект Пресс, 1996. – С. 330-334.
7. Печенежский К. Первичное и вторичноеобразованиекак фактор институализации в постиндустриальномобществе // Государственное управления. Электронный вестник. 2013. № 36. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item_48 (дата обращения: 08.08.2016).

8. Гриневич Л. Право на вищу освіту не прив'язане до ринку праці // Вищаосвіта.Інформаційно-аналітичний портал. 11 липня 2016 р. URL: http://vnz.org.ua/novyny/nauka/9374 (дата обращения 14.08.2016).
9. Baum, S., Ma, J., &Payea, K. Educationpays 2010: The benefitsofhighereducationforindividualsandsociety. NewYork: CollegeBoardAdvocacy& PolicyCenter. URL: https://trends.collegeboard.org/sites/default/files/education-pays-2010-full-report.pdf.
10. Bergh, A., &Fink, G. Highereducationpolicy, enrolment, andincomeinequality. SocialScienceQuarterly, 89(1), 217–235.
11. Макеев С. А. Социальнаямобильность и идентичности в структурнойперспективе // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 1999, – С. 12-13.
12. Хабермас Ю. Отношениямеждусистемой и жизненным миром в услосвияхпозднегокапитализма // «THESIS», – 1993, – №2, – С. 123 – 136.
13. Подвижностьструктуры. Современныепроцессысоциальноймобильности / Макеев С. А., Прибыткова И. М., Симончук Е. В. и др. – К.: Институтсоциологии НАН Украины, 1999. – 204 с.
14. Заславская Т.И. О роли социальной структури в трансформациироссийскогообщества / КудаидетРоссия?.. Власть. Общество. Личность / Подобщ. ред, Т.И. Заславской. - М., 2000. - С. 222-235.
15. Заславская Т.И. О роли социальной структури в трансформациироссийскогообщества / КудаидетРоссия?.. Власть. Общество. Личность / Подобщ. ред, Т.И. Заславской. - М., 2000. - С. 222-235.
16. Вищі навчальні заклади. Статистична інформація // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата обращения08.08.2016).
17. Економічно активне населення. Аналітична записка // Державна служба зайнятості України. URL: http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350796 (дата обращения 08.08.2016)
18. Pierson, Paul. 2000a. "Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics." American Political Science Review 92:4, P. 251-267.
19. Collier, David. Concepts and Method in Social Science: The Tradition of Giovanni Sartori (co-edited with John Gerring). Oxford and New York: Routledge, 2009. - 368 p.
20. David Collier, Rut Berinss. Trajectory of a Concept: 'Corporatism' in the Study of Latin American Politics.»InLatinAmericainComparativePerspective, 1995 (pdf).

IV. BETWEEN EU AND RUSSIA: CONFLICT RESOLUTION AND SECURITY STRATEGIES

RIVALITATEA GEOPOLITICĂ DINTRE OCCIDENT ŞI FEDERAŢIA RUSĂ ÎN EUROPA DE EST - REPERCURSIUNI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

AFANAS Nicolai
Magistru în ştiinţe politice, lector superior
Institutul de Relaţii Internaţionale din Moldova (IRIM)

This research aims to globally analyze the impact of the geopolitical factor on the process of national and international security. The omission or the neglect of this factor does not lead to its disappearance; influence factors including geopolitical influence have an objective character existing regardless of political leaders' will or the whole society's will. The acceptance and knowledge of influence factors upon national and international security allows their management and maximum benefits gain for a national state.

The study presents the world politics where the members find themselves partially unable for security. Old tools and mechanisms to ensure internal security and regional concentration are ineffective. Liberalization and increased interstate cooperation in all social and political spheres lead involuntarily to the interdependence of member's security systems. States give up before some classical state powers through acts of will to ensure national and regional security.Regionalization processes attract national states in an interdependent security system in which security problems can not be separated by state borders. Security threats are common for a group of countries or region, and therefore actions designed to prevent and combat these threats must be shared. Each state decides on the format of a global partnership in this regard by including plenary political-military structure or establishing a special relationship with one of these organizations.

For Moldova, conflicts and tension between the two great powers is an opportunity, as long as they are focused upon their common mega problem, the state may improve its situation on the international arena. Moldova is located at the confluence of three politico-geographical regions: Central, Eastern and South-Eastern Europe. As a result, the MoldovanState assumes the status of a buffer state on the European continent between two structures competing in politico-military, economic and financial field. Political and diplomatic skillful management of Moldovan institutions will have tangible effects.

Keywords: security, geopolitical situation, confrontation, national interest, expansion, interdependence, security system, regionalization, alternative security.

În procesul asigurării securităţii naţionale şi internaţionale autorităţile publice, instituţiile de profil precum şi persoanele implicate direct şi indirect urmează a identifica, analiza şi aprecia toţi factorii care influenţează securitatea. Omiterea sau ignorarea unuia din factori nu duce la dispariţia acestuia, factor de influenţă inclusiv cel geopolitic are un caracter obiectiv existând în afara voinţei liderilor politici sau a societăţii per ansamblu. Acceptarea şi cunoaşterea factorilor de influenţă asupra

securităţii naţionale şi internaţionale permite gestionarea acestora şi extragerea beneficiilor maxime pentru statul naţional. Geopolitica ca domeniul de cercetare reprezintă analiza relaţiilor dintre aşezarea geografică şi succesul construcţiei statale.[9, pp. 7-9] Statul şi structurile statale fiind actorii principali în geopolitică, interacţiunea dintre aceştia formează relaţiile internaţionale.

Formarea graniţelor dintre state este o dispută istorică, diplomatică, juridică permanentă, ambele părţi pretinzând şi argumentând posesia regiunilor limitrofe. Morfopolitica este un curent în cadrul geopoliticii care studiază impactul frontierelor asupra politicului. Acest domeniul explică principilie formării, evoluţiei şi transformării frontierelor ca parte a statului naţional. În condiţiile existenţei spaţiilor acvatice graniţele au un caracter obiectiv, [11, p. 46] aceste graniţe sunt mai simplu de apărat, iar demarcarea lor are un caracter obiectiv natural. Graniţele acvatice, mai ales marea şi oceanul înlătură necesitatea luptelor diplomatice şi juridice pentru spaţiile terestre adiacent. În cazul spaţiilor terestre graniţele se transformă într-un veşnic generator de conflicte latente şi deschise.Frontiera geopolitică care poate fi concepută ca un proces flexibil din perspectiva politică ne permite să considerăm conflictul transnistrean unul geostrategic. Fără îndoială manifestarea separatismului politic reprezintă principala ameninţare a statalităţii şi stabilităţii social politice. Neutralitatea permanentă adoptată de autorităţile moldoveneşi a avut ca scop echilibrarea intereselor marilor puteri precum şi stabilizarea relaţiilor în interiorul ţării.

Majoritatea războaielor regionale au apărut anume din cauza neacceptării frontierelor existente şi dorinţei transformării acestora în favoarea statului. Frontierele psihologice, istorice, imaginare au un caracter subiectiv şi sunt create prin intermediul educaţiei şi manipulării maselor. Acestea pot servi ca argument şi fundament în începerea unei conflagraţii, sau poate fi folosită în interese de politică internă pentru consolidarea societăţii şi nu în ultimul rînd pentru acapararea capitalului politic pentru un partid sau lider.

Abordarea clasică enunţată de Ratzel şi Haushofer prin care geopolitica este studiată ca influenţa mediului asupra politicii rămâne a fi plauzibilă, dar în acelaşi timp urmează a fi introduse modificări cerute de schimbările tehnico-ştiinţifice. Accentul în studiile geopolitice contemporane este plasat pe factorul uman, care dictează tendinţele politicii interne şi mondiale. Capătă o importanţă majoră dimensiunea psihologică şi sociologică a relaţiilor internaţionale, doi factori-cheie în geopolitică, spaţiul şi timpul îşi diminuează importanţa. În aceste circumstanţe geopolitica este un instrument prin care liderii exploatează amplasarea geografică pentru obţinerea dividentelor politice pe plan intern sau extern. În acelaşi timp geopolitica poate fi folosită ca un argument în acţiunile sau inacţiunile de politică externă a marilor puteri. Invocându-se concepte ca dreptul istoric, istoria în geopolitică nu are un caracter obiectiv deoarece rezultatul ei este suma înţelegerilor interstatale sau interumane. Statele şi liderii acestora au nevoie pentru consolidarea socială şi îndreptăţirea cheltuielilor în domeniul de securitate şi apărare de existenţa duşmanilor interni şi externi. În antichitate din abundenţă erau

folosite miturile pentru a începe o confruntare sau stoparea acesteia, la fel legendele şi simbolurile erau folosite ca argument pentru încheierea păcii sau alianţelor. Astăzi argumentele de politică externă sunt create în baza duşmanilor virtuali, cel mai simplu şi eficient poţi să lupţi cu duşmani virtuali sau cei pe care tu i-ai creat sau controlezi.

Propaganda şi mesajul politic este mecanismul de menţinere a populaţiei într-o stare de semistres social privind posibilitatea atacului permanent. Această stare generală şi socială permite formatorilor de opinie şi liderilor politicii să manipuleze masele, ca urmare politica agresivă sau atacul militar poate fi camuflat şi demonstrat ca o politică de împăciuire şi apărare. Având la bază principiul geografic putem separa planeta în centru şi periferie, unde centrul este o societate care se află în etapa post industrială din perspectivă economică, iar situaţia politică este caracterizată de stabilitate şi continuitate. Iar periferia - zone în care se produc interminabile transformari, inexistenţa coeziunii sociale, instabilitate instituţională, degradare socială şi economică. Prăpastia dintre cele două constituie linia de demarcare dintre societăţile incluse in procesul de globalizare şi regiunile dominate. O parte din state se află în zona gri, ce reprezintă o zonă de tampon dintre cele două lumi, dubla periferie şi în acelaşi timp o poartă intercivilizaţională. Pe continentul european există Europa Mediană constituită din 18 state, amplasate între UE, FR, Marea Baltică şi Marea Neagră. În interiorul acestei zone s-au creat trei regiuni distincte – Europa Centrală aflate în proximitatea geografică de UE are are un impact economic şi politico-social major, Europa de Sud-Est catre resimte trecutul istoric aflării în lagărul socialist şi Europa de Est aflată sub un puternic impact politico-civilizaţional şi social-economic rusesc.

Republica Moldova este situată la confluenţa acestor trei regiuni geopolitice, din perspectiva militaro-strategică vecini noştri nu au planuri de acaparare teritorială, în acelaşi timp perspectiva cultural-civilizaţională există un pericol sporit privind identitatea naţională şi realizarea interesului naţional. Principala caracteristică a politicii interne şi externe a republicii este lupta interminabilă dintre cele două curente integraţioniste existente. Prin urmare, sistemul diplomatic moldav trebuie să identifice mecanisme de echilibrare a intereselor contradictorii ale marilor puteri în această regiune. Americanii se conştientizează ca stăpînii lumii, dar dacă liderii concep aceasta atît idenic cît şi material populaţia nu percepe beneficiile acestui fenomen. În societate e promovată ideea pământului sfînt, şi a datoriei sacre prin care americanii au datoria de a-i ajuta pe toţi indifirent unde s-ar afla şi cu ce probleme se confruntă. Prin aceasta SUA urmăreşte două interese majore pe termen scurt – păstrarea satutului de putere mondială unică şi pe termen lung – transformarea puterii americane într-o formăinstituţionalizată de gestionare globală. [1, pp. 52-55] Condiţiile geopolitice favorabile a SUA în baza inexistenţei unui concurent geopolitic veritabil, [5, p. 34] atît pe continent cît şi în proximitatea geografică i-a permis dezvoltarea şi consolidarea ca mare putere.

Puterea statului reprezintă suma capacităţilor politice, economice atît a statului care acţionează prin intermediul sistemului său diplomatic sau a sistemului de apărare cît şi a companiilor private sau a persoanelor fizice care se identifică cu politica şi interesele acestui stat. Realizarea scopurilor geopolitice pot fi camuflate sub scopuri nobile de promovare a drepturilor omului, democraţie sau luptă cu regimurile autoritare. Însă aceasta va fi calificată politic de alte state ca neo-colonialism, celelalte mari puteri întreprinzând tot posibilul ca să stopeze sau să diminueze aceste acţiuni. Promovarea ideei despre datoria sacră de a democratiza restul lumii este un paravan după care se află interesele geopolitice. Retragerea SUA din Europa ar permite statelor UE să dezvolte capacităţi de apărare, existenţa unui aliat hegemon predispune statele europene la un comportament parazitar în domeniul politicilor de securitate. Construirea sistemului de securitate pe continent cu includerea statelor membre UE şi a statelor canididate şi a proximităţii geografice, ar permite crearea sistemului de apărare autentic european. Interdependenţa economică pe continentul european ca factor de diminuare a riscurilor de securitate clasică urmează a fi promovată în crearea reţelelor interdependente în UE. Există viziuni alternative privind asigurarea securităţii comuniatare din perspectiva geostrategică dar şi a capacităţilor instituţionale şi bugetare. Ciocnirea conceptuală dintre reprezentanţii paradigmelor politice se focusează pe trei aspecte – cheie: folosirea forţei în combaterea riscurilor de securitate, drepturile omului analizate prin prisma implicării autorităţilor competente în domeniul de forţă în viaţa publică şi justiţia distribuitivă în contextul metamorfozelor societăţii, care se transformă în structuri multi etnice, religioase şi culturale. Reprezentanţii acestor curente promovează viziunile şi conceptele împărtăşite în cadrul instituţiilor comunitare, prin urmare procesul decizional este influenţat de viziunile liderilor aflaţi la conducere.

Rusia şi China se simt ameninţate din perspectiva geostrategică şi militară, extinderea zonelor de prezenţă şi interes e percepută ca politică de consolidare a hegemoniei ceea ce consolidează poziţia Rusiei şi Chinei care se unesc pentru a înfrunta un duşman comun. Rusia este o putere importantă în această regiune, simpla sa prezenţă are impact asupra politicii interne şi externe a statelor din fosta Uniune Sovietică. Rusia a fost capabilă să menţină şi să dezvolte instrumente şi mecanisme de control a statelor din proximitatea geografică, conflictele îngheţate fiind cel mai elocvent şi puternic instrument de control. Lipsa resurselor energetice, precum şi a alternativelor de procurare a acestora acordă posibilitate statului rus să folosească rezervele sale de hidrocarburi ca instrument geopolitic în luptele la nivel regional. Un factor nu mai puţin important este prezenţa comunităţilor ruso lingve, protejarea şi susţinerea acestor grupe este una din priorităţile politicii externe ruse. Prin intermediul grupurilor lingvistice se menţine şi se dezvoltă legăturile culturale şi civilizaţionale. Urmează să menţionăm factorul religios şi apartenţa la aceeaşi biserică. Planurile bazate pe ideile de panisme sunt vehiculate deschis de clasa politică rusă, care doreşte a avea ca finalitate reconstrucţia sub o altă formă a fostului imperiu, considerat de

liderii de la Kremlin cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului XX. Fără Ucraina, FR încetează a mai fi un imperiu euroasiatic, prin urmare marea luptă geostrategică va fi pentru crearea elitelor ucraineşti, şi predispunerea societăţii pentru o supraputere sau alta.

Republica Moldova este amplasată la confluenţa a trei regiuni politico-geografice Europa Centrală, Europa de Sud-Est şi Europa de Est. [9, p. 76] Confruntarea civilizaţională a identităţii latine şi a factorului slav determină politica internă şi externă a statului. Ca urmare, acest stat este în calitate de stat-tampon între două structuri politico-militare, dar şi economice. Regiunile în cadrul RM sub presiunea politică şi geopolitică se separă pe linii de demarcare lingvistico-etnice. În rezultat, acest factor duce la destabilizare a societăţii în condiţiile inexistenţei coeziuniisociale, naţionale şi civice. Pentru Republica Moldova conflictele sau starea de tensiune dintre două mari puteri este o oportunitate, atât timp cît acestea sunt concentrate asupra mega problemei dintre ele, statul îşi poate consolida situaţia în relaţiile internaţionale. Statele în secolul XXI se pomenesc în incapacitate parţială de securitate, vechile instrumente şi mecanisme de asigurare a securităţii interne precum, şi celei regionale devin ineficiente. Liberalizarea şi intensificarea colaborării/rapoartelor inter-statale în toate sferele social-politice duc involuntar la interdependenţa sistemelor de securitate a statelor. Fiecare stat devine element al unui mecanism (sistem politico-militar) regional complex care are la bază un act normativ cadru care instituţionalizează cooperarea inter-guvernamentală în domeniul de securitate.

Statele prin acte de voinţă cedează o parte din prerogativele clasice statale cu scopul asigurării securităţi naţionale şi regionale. NATO este una din primele organizaţii politico-militare cu caracter permanent care avea la bază conceptul securităţi colective. Statele membre s-au angajat să participe reieşind din capacităţile tehnico-financiare la operaţiunile de asigurare a securităţi colective. Dispariţia/implozia URSS a dat posibilitate extinderii organizaţiei pe baza foştilor duşmani politico-ideologici spre est. UE fiind o structură cu prerogative clasice economico-sociale, capătă doar în ultimul timp preocupaţii de securitate în sensul larg al acestei noţiuni (PESC, JAI). Procesele de extindere spre est a ambilor structuri se stopează la frontierele vestice a Republicii Moldova, plasînd ţara noastră în situaţia de alegere în strategia sa de securitate, între politica integraţionistă în una din ele şi/sau în ambele organizaţii, păstrarea statutului de neutralitate permanentă (cu posibilitatea aderării la UE) sau reorientarea priorităţilor politici externe (structurile politico-militare din cadrul CSI).

Extinderea NATO (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord) din perioada post-război rece a dus la schimbarea arhitecturii securităţii europene, implicînd şi Republica Moldova (RM) într-un nou sistem de securitate. Valurile de extindere din 1999 şi 2004 au poziţionat ţara noastră în vecinătatea imediată a organizaţiei euroatlantice, ceea ce nu a putut să treacă fără efect pentru complexul de securitate

naţională. Există o mare diferenţă între ţara noastră şi alte state sud-est europene, acestea din urmă neavînd o alternativă viabilă şi nici una teoretică de includere într-un sistem de securitate în afară de cel euro-atlantic. RM fiind un stat mai degrabă est-european decît sud-estic, are posibilitatea de a alege în ce structură politico-militară să activeze [6, p. 231]. În acelaşi timp, în baza statutului de neutralitate putem să ne rezervăm dreptul de a nu participa la astfel de structuri. Astfel, apar trei variante viabile pentru republica noastră. Prima alternativă este neutralitatea permanentă, cea pe care se pune astăzi accentul şi este legiferat prin actele normative cadru. Aceasta ar trebui să ducă treptat la retragerea trupelor străine de pe teritoriul statului moldav, ca urmare a conştientizării că statul nu va face parte din alte structuri militare antagoniste, iar mai apoi acest proces va duce la soluţionarea paşnică a conflictului transnistrean. Trebuie să fim conştienţi că indiferent de mărime şi capacităţi tehnico-militare fiecare stat are obligaţia de a fi nu doar consumator de securitate dar şi exportator al acesteia, ceea ce implică participare directă şi indirectă la politicile, programele şi operaţiunile menite să asigure şi să consolideze securitatea într-un spaţiu geografic.

Nu putem cere să fim protejaţi de orice ameninţare, nici să cerem ca securitatea teritoriului nostru să fie garantată de către partenerii noştri. Cel puţin trebuie să manifestăm puţină solidaritate. Această teorie este valabilă şi pentru Republica Moldova, pentru că nimeni nu poate cere să fie protejat fără să contribuie la această protecţie [7, pp. 151-153], ca de exemplu: cheltuielile pentru securitate, banii investiţi în procurarea unei "polițe de asigurare", aceasta necesitînd investiţii financiare, instituţionale şi umane permanente în folosul comun. Investiţiile pot fi folosite doar în cazul unui atac sau situaţie de insecuritate, în caz contrar cheltuielile nu se vor îndreptăţi. In acelaşi timp, lipsa "poliţei de asigurare" în situaţii de criză se răsfrînge în modul cel mai catastrofal asupra statului. O altă opţiune de securitate este aderarea la structurile euro-atlantice, fapt ce va implica standardizarea sistemului de securitate şi apărare la normele NATO. Aceasta va necesita cheltuieli majore pentru stat într-o perioadă scurtă de timp. Unii politicieni de la Chişinău se pronunţă pentru această opţiune, argumentînd că aderarea va contribui direct la consolidarea securităţii naţionale, intensificarea dialogului moldo-comunitar, întărirea prestigiului şi atractivităţii statului. Aceeaşi aderare însă va atrage şi obligaţia de a găzdui forţele armate euro-atlantice pe teritoriul statului, participarea Armatei Naţionale la operaţiuni militare sub egida NATO, care nu întotdeauna vor coincide cu interesul naţional al RM. O ultimă alternativă este integrarea în organismele militare a CSI şi consolidarea parteneriatului în aceste domenii cu Federaţia Rusă. O parte din clasa politică moldovenească vede această variantă ca pe o unică şansă de soluţionare a conflictului transnistrean, benefică pentru RM. In acest caz intervine şi factorul istoric al relaţiilor strategice dintre state în ultimele decenii. Problema includerii Moldovei într-un sistem de securitate depinde de percepţiile clasei politice aflate la conducere [8, p. 42], iar aceasta la rîndul său este dependentă de opinia publică, care are posibilitatea de a aduce un partid sau un lider la conducerea ţării.

Interesele geostrategice ghidează acţiunile externe a statelor mari şi a sistemelor de state, realizarea acestora este garantul menţinerii şi fortificării statutului de mare putere şi a prestigiului internaţional. Statelor mici le este rezervat rolul de pion în jocul geopolitic a marilor puteri. Acestea pot accepta oferta şi oportunităţile oferite de marele puteri sau pot gestiona raţional situaţia: sunt folosiţi în jocuri politice regionale şi internaţionale. Majoritatea statelor mici nu dispun de resursele naturale şi de capacităţile politico-administrative care să le permită să se auto-gestioneze. Ele fiind predispuse politic dar şi din perspectiva psihologiei sociale la un protectorat extern, care le-ar garanta minimum de securitate. Implozia URSS şi dispariţia prezenţei militare, politice şi economice din Europa de Est a dat posibilitate statelor membre NATO, şi în primul rînd SUA, să incorporeze aceste state în zona sa de influenţă. Rusia şi NATO la moment sunt două puteri care se confruntă, fiind într-o permanentă rivalitate în partajarea zonelor de prezenţă şi influenţă în spaţiul est european. Reconstrucţia hărţii politice europene a atras după sine metamorfoze în relaţiile dintre aceste două entităţi. În ciuda multiplelor interese şi obiective comune, cum ar fi prevenirea şi combaterea terorismului internaţional, stoparea pirateriei maritime, gestionarea crizelor regionale, înlăturarea catastrofelor naturale ş.a. Există o multitudine de subiecte care constituie baza confruntării.

Problema cheie pe dimensiunea geopolitică este extinderea NATO spre est, calificată de statul rus ca o sufocare, provocare şi testare a statului [4]. Sufocarea caracterizîndu-se prin înconjurarea Rusiei cu baze militare terestre şi marine, provocarea prin acţiunile similare care le va intreprinde statul rus în raport cu vecinii membri NATO şi testarea capacităţilor financiare şi logistice de a corespunde la noile riscuri de securitate. Extinderea organizaţiei este apreciată ca o ameninţare directă la adresa securităţii naţionale, statele incluse prin ultimele valuri de extindere fiind vecini direcţi ai Rusiei sau aflîndu-se în proximitatea geografică a acestuia. Amplasarea bazelor militare şi a celor de monitorizare militară nu poate să nu inducă la gîndul cu privire la limitarea Rusiei de eşire la spaţiul geopolitic european. Argumentul major care ne explică apariţia unui conflict deschis între părţile vizate este interesul economic major pe care îl au statele membre NATO în Rusia şi vice versa. Astfel, conflictul rămîne a fi la nivelul discursurilor publice şi declaraţiilor politice, ne soldîndu-se cu întreruperea sau diminuarea relaţiilor dintre state, deoarece aceasta ar duce la micşorarea schimburilor comerciale dintre parteneri, fapt ce nu interesează nici una din părţi.

Republica Moldova (RM) fiind unul din statele, care ipotetic ar putea fi parte a tratatului nord-atlantic, în ciuda faptului că momentan are un statut de neutralitate permanentă şi majoritatea populaţei susţine menţinerea acestui statut. Rusia adoptă o politică de ripostă, intensificînd activitatea partidelor politice şi mişcărilor social-politice care promovează poziţii anti-NATO şi crearea percepţilor agresive în raport cu organizaţia. Conflictul şi regiunea trasnistreană au un rol primordial în confruntarea dintre Rusia şi NATO pe dimensiunea sud-est Europeană. Controlînd această regiune

forţele respective manipulează conducerea RM, iar aceasta este o cale de a influinţa Ucraina, care la rîndul său deschide posibilitatea dominării Europei de Est de către Rusia. La rîndul ei NATO prin stabilirea relaţiilor speciale cu RM şi Ucraina capătă posibilitatea de a controla frontiera de est a Rusiei şi de a o transforma dintr-o putere euro-asiatică în una asiatică. Este folostit instrumentul mass-media, prin intermediul companiilor ruse dar şi a celor locale, se finansează direct şi indirect proiectele şi programele care au ca finalitate formarea percepţilor negative faţă de alianţă. Războiul informaţional fiind o realitate a secolului XXI-a, părţile implicate investind major pentru manipularea opiniei publice.

Ca urmare, în cadru RM, are loc aprofundarea liniilor de demarcare a opiniei publice cu consolidarea fobiilor, pe de o parte în raport cu Rusia, şi în acelaşi timp în cadrul altor grupe sociale în raport cu NATO. Clasa politică moldavă exploatează aceste fobii făcîndu-şi capital politic, iar ca rezultat, statul devine mai puţin consolidat şi omogen social-politic. Analizînd relaţiile Rusia – NATO trebuie să radiografiem rapoartele dintre Federaţia Rusă şi SUA, care sunt caracterizate printr-o tendinţă sinoidală. Iniţiativa americană de restartare a relaţiilor dintre părţi a avut un efect declarativ [3]. SUA continuie să îşi extindă prezenţa în spaţiul post-sovietic, intrînd în conflict direct cu Rusia, care a declarat atît în actele sale politico-juridice, cît şi prin intermediul liderilor politici că "străinătatea apropiată" reprezintă o prioritate pe termen lung [11, pp. 135-140]. RM este parte la o serie de politici şi programe americane, ca răspuns Rusia intensifică prezenţa economică şi culturală. Statul se află la confluenţa zonelor de conflict geopolitic, la moment selectarea unei direcţii este imposibilă, ca urmare fiind scindarea elitei politice şi a societăţii peransamblu. RM atît la nivelul elitelor politice, cît şi a societăţii în ansamblu, trebuie să-şi conştientizeze rolul pe care îl are în sistemul de securitate mondială. Geostrategia se studiază implicînd marele puteri, RM îi este rezervat rolul de instrument de confruntare, pierderea sau posedarea acestuia nu va schimba rezultatul final al confruntării. În politica externă e necesar de a identifica mecanismul politico-diplomatic eficient şi raţional de gestionare a interesului marilor puteri învestit în ţara noastră. Statele în secolul XXI se pomenesc în incapacitate parţială de securitate, vechile instrumente şi mecanisme de asigurare a securităţii interne precum şi cele regionale devin ineficiente. Liberalizarea şi intensificarea colaborării /rapoartelor interstatale în toate sferele social-politice duc involuntar la interdependenţa sistemelor de securitate a statelor. Fiecare stat devine element al unui mecanism (sistem politico-militar) regional complex care are la bază un act normativ cadru şi instituţionalizează cooperarea interguvernamentală în domeniul de securitate. Statele prin acte de voinţă cedează o parte din prerogativele clasice statale cu scopul asigurării securităţi naţionale şi regionale.

Securitatea Republicii Moldova este caracterizată printr-o dependenţă majoră regională, prevenirea şi stoparea ameninţărilor de securitate poate fi realizată prin intermediul activităţilor de complementare a unor operaţiuni complexe întreprinse la nivel regional. Deciziile Suumit-ului de la Chicago denotă focusarea alianţei pe

probleme non-europene. Sistemul de securitate global interdependent transformă problemele de securitate a teritoriilor non-europene în subiecte pe agenda statelor naţionale şi a alianţei. Ameninţările parvenite din această regiune sunt reale şi pentru Republica Moldova, fiind vorba despre traficul de substanţe de stupefiante, folosirea ţării noastre ca loc de tranzit pentru teroriști, spălarea şi depozitarea banilor. Prin urmare ar trebui în cadrul unui parteneriat lărgit să fim parte la operaţiunile de impunere şi menţinere a păcii în această regiune. Orice stat trece printr-o perioadă de maturizare care include trecerea de la categoria consumator de securitate la generator al acesteia. Evident că capacităţile şi experienţa statului nostru ne va permite includerea doar în programe internaţionale realizate prin intermediul forţelor multinaţionale [2]. Criza economică s-a răsfrîns şi asupra Republicii Moldova micşorînd bugetul domeniului de securitate. Algoritmuli oameni mai puţini-mobilitate mai mare, este perfect implementabil în ţara noastră. Trebuie de menţionat că standardele NATO presupun oameni profesionişti care doresc şi pot să îşi apere patria, armata urmînd a fi supusă unei reforme comprehensive care va avea ca rezultat micşorarea numerică a efectivului şi creşterea calitativă a forţelor armate. Capacitatea de apărare a statului este alcătuită din trei componente: efectiv instruit şi devotat; asigurarea tehnico-materială a forţelor armate şi capacitatea managerială a conducerii de a transforma aceste forţe în instrumente de intervenţie mobile şi flexibile [10].

Apărarea inteligentă racordată la realităţile ţării noastre presupune raţionalizarea cheltuielilor prevăzute din bugetul naţional la ameninţările existente şi tendinţele vizibile, implicarea mai activă a noilor tehnologii pentru a mări viteza şi siguranţa, şi în acelaşi timp a diminua numărul de jertfe umane. Acest concept prevede extinderea dimensiunii de apărare prin includerea securităţii informaţionale. Informaţia capătă o importanţă majoră în contextul transferurilor de date dintre state procesate folosind reţelele de internet, deoarece statele au nevoie de siguranţă şi garanţii în folosirea acestui instrument. Asigurarea securităţii şi controlului informaţional poate fi realizat doar prin intermediul colaborării instituţiilor specializate a statelor naţionale la nivel regional şi global. În lupta cu un flagel trebuie folosite metodele caracteristice duşmanului sau altele superioare acestuia. Instrumentul cheie este activitatea grupurilor mixte şi schimbul de informaţii operative în scopul depistării, stopării şi combaterii crimelor informaţionale.Schimbarea arhitecturii de securitate europeană după implozia URSS implică Republica Moldova în noi procese de securitate regională. Existenţa alternativelor presupune alegerea unui sistem de securitate. Avînd la bază statutul de neutralitate putem să ne rezervăm dreptul de a nu participa la astfel de structuri. Astfel, apar trei variante viabile pentru republica noastră. Prima alternativă este neutralitatea permanentă, cea pe care se pune astăzi accentul şi este legiferat prin actele normative cadru. O altă opţiune de securitate este aderarea la structurile euro-atlantice, care vor implica standardizarea sistemului de securitate şi apărare la normele NATO. O ultimă alternativă este integrarea în organismele militare a CSI şi consolidarea parteneriatului în aceste domenii cu Federaţia Rusă. Nu putem cere să fim protejaţi de orice

ameninţare internă sau externă, nici să cerem ca securitatea şi integritatea teritoriului nostru să fie garantată de către partenerii noştri. Fără să manifestăm solidaritate de participare, această teorie este valabilă şi pentru Republica Moldova, parteneriatul presupune implicare, iar aceasta necesită cheltuieli.

Referinţe bibliografice:

1. Brzezinski Z., Marea tabelă de şah. Supremaţia americană şi impereativele sale geostrategice. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 2000. 240 p.
2. Concepţia securităţii naţionale a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22 mai 2008, nr. 112-XVI// Monitorul Oficial 97-98/357, 03.06.2008
3. Крус А., Новый геостратегический подход положит конец власти Запада//http://inosmi.ru/world/20111116/177779866.html (vizualizat la 18 martie 2016)
4. Геостратегия России: приоритет национальных интересов// http://yourlib.net/content/view/11676/133/ (vizualizat la 11 aprilie 2016)
5. Lacoste Y., Geopolitique. La longue histoire d'aujourd' hui. Paris: Larousse, 2000. 236 p.
6. Lumea în 2020. O schiţă a viitorului global prezentat de Consiliul Naţional de Informaţii al SUA. Chişinău: Cartier, 2008. 248 p.
7. Lupan V., Relaţiile Republicii Moldova cu Alianţa Nord-Atlantică (NATO)// Evoluţia politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chşinău: Cartdidact, 2009. 192 p.
8. Pleşca V., Impactul reformei armatei asupra asigurări securităţii naţionale. Cazul Republici Moldova. Chişinău, 2008. 136 p.
9. Serebrian O., Despre geopolitică. Chişinău: Cartier, 2009. 176 p.
10. Strategia securităţii naţionale a republicii moldova// http://www.army.md/inf/SSN%20Proiect%20transmis%20Guvern%2025Martie10.pdf (vizualizat la 19 aprilie 2016)
11. Хаусхофер К., О геополитике. Москва: Мысль, 2001. 426 с.

ANGAJAMENTELE SERVICIULUI DE INFORMAŢII ŞI SECURITATE AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN PREVENIREA ŞI CONTRACARAREA TERORISMULUI*

BENCHECI Marcel,
cercetător, Institutul de Cercetări Juridice şi Politice, Academia de Ştiinţe a Moldovei.

PÎRŢAC Grigore,
conferenţiar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

BENCHECI Diana,
conferenţiar, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, USM

Under the national law, the Intelligence and Security Service (SIS) of the Republic of Moldova has one of the most important place in the system of state security. The law on Combating Terrorism designates SIS as a national authority to combat terrorism. Its text shapes contact institution with security structures of the European Community with which it established relationships.Talks were also held with representatives of the management Security Directorate of the European Commission and the Security Office of the General Secretariat of the EU Council.

Policy makers operating to fight terrorism are geared towards constantly identifying, monitoring and evaluating risks and trends, as well as terrorist threats to the national security of the Republic of Moldova, protecting national territory, citizens and foreigners who visit our country, preventing the involvement of Moldovan citizens and foreign residents in activities related to international terrorism, prohibiting the creation and functioningof the bases for training and rehabilitation of terrorists, participating in international efforts to prevent and counter terrorism. In combating international terrorism, Moldova has a priority to ensure close cooperation with similar bodies in other countries and, in particular, organizing collaboration and information exchange with Europol, Interpol and other relevant institutions responsible for the preventing and neutralizing actions committed by international terrorist organizations that could penetrate into the territory of Moldova.

Keywords: Information and Security Service of the Republic of Moldova, state security, Antiterrorist Center, national security, fight against terrorism.

Republica Moldova, prin intermediul organelor securităţii, este angajat ferm în efortul internaţional de prevenire şi combatere a terorismului, instituţionalizând şi dezvoltând această activitate prin crearea pârghiilor legislative şi operaţionale necesare desfăşurării în condiţii optime a acţiunilor de profil. Organele de securitate ale

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

Republicii Moldova sunt structuri specializate ale puterii executive, menite să asigure, în limita competenţei lor, securitatea statului. Aceste instituţii au menirea nu doar să apere independenţa şi integritatea teritorială a ţării, să asigure paza frontierei de stat, apărarea regimului constituţional, a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale persoanei de atentate ilegale, ci şi să asigure un sistem de măsuri de protecţie a secretului de stat.

Conform prevederilor legislaţiei naţionale, Serviciul de Informaţii şi Securitate (SIS) al Republicii Moldova ocupă unul din cele mai importante locuri în sistemul organelor de securitate ale statului. În Republica Moldova sistemul instituţional de contracarare a terorismului este unul mult mai complex decât sistemul organelor securităţii statului şi este definit în articolul 6 al Legii cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12 octombrie 2001 [1].

Legea cu privire la combaterea terorismului desemnează Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova în calitate de autoritate naţională în domeniul combaterii terorismului. În activitatea sa pe această filieră se conturează contactele instituţiei cu structurile de securitate ale Comunităţii Europene, la etapa actuală fiind stabilite relaţii şi purtate discuţii preliminare cu reprezentanţii conducerii Directoratului de Securitate al Comisiei Europene şi ai Oficiului de Securitate al Secretariatului General al Consiliului Uniunii Europene.

Serviciul de Informaţii şi Securitate a găzduit două evenimente internaţionale de rezonanţă pentru serviciile speciale de informaţii din spaţiul european: reuniunea şefilor Serviciilor de Informaţii Externe ael ţărilor riverane Bazinului Mării Negre şi Conferinţa serviciilor speciale din Europa de Sud-Est (SEEIC), ambele desfăşurate la Chişinău. În vederea stabilirii şi intensificării contactelor cu organele de securitate europene, SIS are suportul deplin din partea partenerilor din România, în special al Serviciului Român de Informaţii şi Serviciului de Informaţii Externe. Astfel, SIS nu-şi poate soluţiona sarcinile de competenţă fără o interacţiune eficientă în domeniu cu serviciile speciale din România şi Ucraina – ţări cu care Republica Moldova are frontiere comune.

Organul abilitat cu coordonarea tehnică a măsurilor de prevenire şi combatere a terorismului desfăşurate de autorităţile publice competente este Centrul Antiterorist din cadrul Serviciului de Informaţii şi Securitate [2]. Cele mai importante obiective ale Centrului Antiterorist sunt: analizarea stării, dinamicii şi tendinţelor extinderii terorismului, a manifestărilor de extremism; acumularea datelor despre organizaţiile teroriste internaţionale şi despre factorii de risc la adresa securităţii statutului; realizarea pronosticului de evoluare a situaţiei operative în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului la nivel naţional şi internaţional; generalizarea practicilor naţionale şi internaţionale de prevenire şi combatere a terorismului; înaintarea propunerilor de utilizare a acestora în activitatea autorităţilor publice competente. Trimestrial, colaboratorii Centrului Antiterorist, în baza materialelor acumulate şi informaţiilor parvenite din partea serviciilor speciale partenere, editează Buletine

informative care includ materiale cu referinţă la organizaţiile internaţionale teroriste, extremiste şi paramilitare, incluse selectiv reieşind din eventualul impact asupra securităţii naţionale a Republicii Moldova.

Publicaţia cuprinde descrierea succintă a grupărilor teroriste internaţionale, structura şi liderii acestora, canalele de finanţare, informaţii privind pregătirea şi realizarea atacurilor teroriste, adresele e-mail etc. În Buletinele informative sunt incluse listele cu referire la grupările teroriste internaţionale. Aceste liste sunt elaborate de Organizaţia Naţiunilor Unite (poartă un caracter obligatoriu pentru autorităţile Republicii Moldova), Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii (FTO) şi Uniunea Europenă. Buletinele informative sunt destinate colaboratorilor organelor de securitate şi serviciilor speciale, autorităţilor naţionale abilitate cu prevenirea şi combaterea terorismului, cadrelor didactice şi cursanţilor instituţiilor specializate de învăţământ superior, persoanelor ce urmează cursurile la instituţiile specializate de învăţământ superior, reprezentanţilor societăţii civile preocupaţi de contracararea terorismului şi a altor manifestări ale extremismului.

În mod sistemic Centrul Antiterorist îşi consolidează eforturile spre dezvoltarea unui sistem naţional menit să preîntâmpine posibilele atacuri cu tentă teroristă, accentul fiind plasat pe acţiunile de profilaxie, perfecţionarea mecanismelor de intervenire antiteroristă şi ajustarea legislaţiei naţionale la normele internaţionale şi europene. În anul 2008 a fost lansată pagina oficială a Centrului www.antiteror.sis.md, unde în regim real este reflectată activitatea cotidiană a subunităţii, colaborarea internaţională cu structurile şi organizaţiile străine de profil, informaţii depline privind baza legislativă şi politica naţională în domeniul contracarării terorismului etc. În cei 5 ani de la înfiinţare, CAT a reuşit să stabilească relaţii de cooperare cu serviciile speciale ale Bielorusiei, Federaţiei Ruse, Franţei, României, SUA, Ucrainei etc., cu organizaţiile internaţionale de profil: Centrul Antiterorist al CSI, SECI GUAM, OSCE, UNDP (ONU), NATO, CODEXTER.

Modalităţile de asigurare a securităţii statului prevăd elaborarea şi realizarea unui Plan de acţiuni privind instruirea profesională a colaboratorilor subdiviziunilor specializate în combaterea terorismului ale organelor competente, desfăşurarea exerciţiilor antiteror operativ-tactice şi de comandă, departamentale şi interdepartamentale, cu participarea observatorilor din Europol şi a organelor specializate în combaterea terorismului din statele Uniunii Europene. Centrul Antiterorist acordă asistenţă la pregătirea şi desfăşurarea aplicaţiilor speciale de comandă şi operativ-tactice organizate la nivel local, naţional, regional şi internaţional. Anual sunt desfăşurate exerciţii antiteroriste naţionale, cum ar fi „Forţele Unite -2007”, „Forţele Unite - 2008”, „Forţele Speciale - 2010”, „Meteor 2012” şi „ENA 2013”, scopurile de bază constituind testarea sistemului de reacţionare în situaţii de criză, sporirea interoperabilităţii autorităţilor publice împuternicite cu prevenirea şi combaterea terorismului, verificarea mecanismelor de interacţiune între toate organele funcţionale de asigurare a securităţii statului. Spre exemplu, în vara anului 2014 pe

parcursul lunii iunie Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate a organizat instruirea antiteroristă pentru unităţile speciale de intervenţie ale organelor de forţă din Republica Moldova, militarii exersând practici şi tehnici moderne în vederea menţinerii capacităţilor operaţionale. Specialişti în domeniul „antitero", întruniţi în cadrul instruirii, au distins crearea de către Centrul Antiterorist al SIS a condiţiilor prielnice de manifestare a unor interacţiuni avansate.

Subdiviziunile specializate ale SIS - Centrul Antiterorist şi Institutul Naţional de Informaţii şi Securitate „Bogdan Întemeietorul Moldovei" (INIS) – desfăşoară în ultimul timp instruirea antiteroristă pentru însoţitorii de bord ai Întreprinderii de Stat Compania Aeriană „Air Moldova", pentru însoţitorii de vagoane ai Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova". Instruirea face parte din complexul de măsuri orientate spreconsolidarea sistemului naţional de prevenire şi combatere a manifestărilor teroriste**,** în speţă - în sistemul naţional de transport. Audienţii cursurilor sunt informaţi despretendinţele şi evoluţia fenomenului terorism, tacticile utilizate de grupările teroriste la obiectivele strategice ale sistemului de transport (aerian), măsurile legislative, organizatorice şi practice desfăşurate la nivel naţional şi internaţional pe palierul de prevenire şi combatere a terorismului, fiind familiarizaţi şi cu regulile/recomandările de urmat pe aeroport şi la bordul aeronaveiîn situaţii de criză teroristăetc. Prin intermediul unor astfel de măsuri SIS urmăreşte drept obiectiv promovarea valorilor antiteroriste în societate, precum şi eficientizarea cooperării cu autorităţile publice şi cu societatea civilă în vederea contracarării pericolului terorist.

Datorită cooperării eficiente a subdiviziunilor operative ale Serviciului de Informaţii şi Securitate şi ale Ministerului Afacerilor Interne, remarcăm în ultimul timp rezultate reale în direcţia prevenirii şi depistării la nivel de formare incipientă a intenţiilor teroriste. Opiniei publice îi sunt cunoscute operaţiunile specializate de profil realizate în comun de ofiţerii SIS şi ai MAI în vederea identificării şi reţinerii autorilor apelurilor false cu bombă expuse în adresa Primăriei mun. Chişinău. Un alt caz elocvent în acest sens vizează tentativa săvîrşirii unui act terorist în sala de şedinţe a Parlamentului Republicii Moldova. Urmare acţiunilor întreprinse în regim de urgenţă de către sudiviziunile de profil ale SIS, în termen oportun a fost localizat autorul atacului terorist, în consecinţă fiind intentat dosar penal cu calificativul de tentativă de comitere a actului terorist.

Realizând imperativul combaterii terorismului, Republica Moldova susţine pe deplin eforturile conjugate ale comunităţii internaţionale, activitatea Consiliului de Securitate al ONU, a Comitetului Antiterorist şi întreprinde toate măsurile necesare pentru a implementa la nivel naţional rezoluţiile Consiliului de Securitate cu privire la combaterea terorismului.

Măsurile de combatere a terorismului întreprinse de autorităţile abilitate în domeniu se centrează şi pe acţiunile de profilaxie, care în mod primordial au ca obiectiv distinct impunerea restricţiilor intrării pe teritoriul ţării a persoanelor suspectate de apartenenţă la grupările extremist-teroriste sau a simpatizanţilor acestora.

Se acţionează în direcţia prevenirii finanţării terorismului internaţional, prin crearea unor mecanisme de blocare a operaţiunilor financiare, a altor resurse economice provenite de la persoane juridice sau fizice implicate în activităţi teroriste, precum şi perfecţionarea interacţiunii dintre autorităţile publice responsabile de contracararea terorismului. În lupta cu terorismul au prioritate mijloacele de acţiune non-militare, de prevenire a manifestărilor teroriste şi extremiste în ţară. Cu toate acestea, punctul forte al oricărei concepţii antiteroriste îl constituie capacitatea forţelor cu destinaţie specială de a îndeplini prompt şi eficient misiunile ce le revin în stoparea activităţilor cu caracter terorist. Detaşamentul cu destinaţie specială ALFA al SIS este subunitatea specială care are drept scop lupta împotriva acţiunilor teroriste, extremiste şi de altă natură ce prezintă pericol pentru securitatea publică, precum organizarea şi desfăşurarea de operaţiuni speciale legate de realizarea angajamentelor asumate de Republica Moldova în domeniul combaterii criminalităţii.

În scopul perfecţionării continue a pregătirii profesionale, conducerea SIS, reprezentanţii Centrului Antiterorist şi ai Detaşamentului ALFA participă anual la exerciţii şi aplicaţii antiteroriste desfăşurate atât pe teritoriul ţării noastre, cât şi peste hotarele ei. Sunt semnificative, în acest sens, exerciţiile comune din 2010 desfăşurate de colaboratorii Detaşamentului cu Destinaţie Specială ALFA al SIS şi ai Batalionului cu Destinaţie Specială FULGER al Ministerului Apărării. Aceste acţiuni se înscriu în Planul Individual de Acţiuni Republica Moldova – NATO (IPAP), la capitolul reformarea sectorului militar de securitate şi modernizare a mecanismului de cooperare între instituţiile de forţă, ca parte componentă a realizării politicii de integrare europeană. În acelaşi context sunt de menţionat exerciţiile tactice comune ale DDS ALFA cu subdiviziunile antiteroriste din ţară BPDS „FULGER" al MAI, DDS „PANTERA" al DIP şi SPPS, care se axează pe perfecţionarea mecanismelor de interacţiune între subdiviziunile cu destinaţie specială, orientate spre sporirea gradului de interoperabilitate între unităţile specializate în combaterea terorismului, precum şi perfecţionarea tacticilor de luptă [3]. Astfel, intensificarea cooperării dintre structurile naţionale antiteroriste are drept scop perfecţionarea procedeelor şi modalităţilor de acţiune în cazul unor situaţii specifice pentru prevenirea, depistarea şi stoparea activităţii teroriste, precum şi eliminarea cauzelor şi condiţiilor de desfăşurare a unor astfel de activităţi. Accentele sunt plasate pe crearea condiţiilor reale pentru interacţiunea SIS cu alte organe ale statului în vederea optimizării acţiunilor de prevenire a fenomenelor extremiste şi teroriste pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi pe elaborarea unor forme mai eficiente de lucru ce pot fi aplicate în cazul unor eventuale acţiuni cu tentă separatistă.

Serviciul de Informaţii şi Securitate elaborează politici informaţionale antiteroriste de promovare consecventă a rolului societăţii civile în procesul de asigurare a securităţii de stat şi de combatere a terorismului. Societatea civilă are oportunitatea şi responsabilitatea de a participa la promovarea unei politici antiteroriste funcţionale, în conformitate cu standardele internaţionale. În acest sens a fost elaborat

Ghidul Antiterorist, care prezintă o serie de recomandări practice cu privire la formele şi metodele de prevenire şi combatere a eventualelor ameninţări cu tentă teroristă, incluzând şi reguli de comportament în cazul identificării unor obiecte necunoscute, în cazul apelurilor telefonice anonime, sau în cazul unor eventuale atacuri teroriste atât pe teritoriul ţării, cât şi peste hotare. În cadrul politicilor informaţionale antiteroriste, suplimentar se include şi *proiectul-pilot*de promovare a culturii de securitate în sistemul de învăţământ preuniversitar din ţară implementat de Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova de comun cu Ministerul Educaţiei [2].

Un mecanism eficient de coordonare pe orizontală a acţiunilor de asigurare a securităţii statului îl constituie politica de informare permanentă a conducerii de vârf a ţării despre situaţia din ţară şi din regiune, iar la şedinţele săptămânale ale Guvernului se realizează o trecere în revistă a riscurilor şi ameninţărilor expuse la adresa securităţii Republicii Moldova.

Armonizarea legislaţiei naţionale cu standardele internaţionale în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului reprezintă un obiectiv extrem de important, inclusiv în programele naţionale de implementare a Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană şi a Planului Individual de Acţiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO.

Cadrul legislativ de prevenire şi contracarare a terorismului în Republica Moldova îl constituie tratatele internaţionale, europene şi regionale, acordurile multilaterale şi bilaterale, cele mai importante fiind Convenţia asupra infracţiunilor şi anumite acte săvârşite la bordul aeronavelor, Tokio, 14 septembrie 1963 (Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.766-XIII din 6 martie 1996); Convenţia privind reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, Haga, 16 decembrie 1970 (Hotărârea Parlamentului nr.766-XIII din 6 martie 1996); Convenţia privind reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securităţii aviaţiei civile, Montreal, 23 septembrie 1971 (Hotărârea Parlamentului nr.766-XIII din 6 martie 1996); Convenţia privind prevenirea şi pedeapsa pentru crimele săvârşite contra persoanelor care se bucură de protecţie internaţională, inclusiv contra agenţilor diplomatici, New York, 14 decembrie 1973 (Hotărârea Parlamentului nr.1255-XIII din 16 iulie 1997); Convenţia europeană privind reprimarea terorismului, Strasbourg, 27 ianuarie 1977 (Hotărârea Parlamentului nr.456-XIV din 18 iunie 1999); Convenţia împotriva luării de ostatici, New York, 17 decembrie 1979 (Legea nr.1243-XV din 18 iulie 2002); Convenţia privind protecţia fizică a materialelor nucleare, Viena, 3 martie 1980 (Hotărîrea Parlamentului nr.1450-XIII din 28 ianuarie 1998); Protocolul privind reprimarea actelor ilicite de violenţă comise în aeroporturile ce servesc aviaţia civilă internaţională, Montreal, 24 februarie 1988 (Hotărîrea Parlamentului nr.766-XIII din 6 martie 1996); Convenţia privind marcarea explozivelor din plastic în scopul detectării lor, Montreal, 1 martie 1991 (Hotărârea Guvernului nr.766-XIII din 6 martie 1996); Convenţia privind suprimarea terorismului cu bombe, New York, 15 decembrie 1997 (Legea nr.1239-XV din 18 iulie

2002); Acordul privind colaborarea statelor-membre ale Comunităţii Statelor Independente în lupta cu terorismul, Minsk, 4 iunie 1999 (Legea nr.426-XV din 27 iulie 2001); Convenţia privind suprimarea finanţării terorismului, New York, 9 decembrie 1999 (Legea nr.1241-XV din 18 iulie 2002); Decizia privind Centrul Antiteror al statelor-membre ale Comunităţii Statelor Independente, Minsk, 1 decembrie 2000 (Legea nr.488-XV din 28 septembrie 2001). Actele normative în vigoare ale Republicii Moldova:- art. 278 „Actul terorist", art.279 „Finanţarea terorismului" şi art.280 „Luarea de ostatici" din Codul Penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002, actualizat la 10.09.2015; Legea nr.539-XV din 12 octombrie 2001 cu privire la combaterea terorismului; Hotărârea Guvernului nr.778 din 14 iunie 2002 privind aprobarea Regulamentului-tip al grupului operativ pentru dirijarea operaţiei antiteroriste; Hotarârea Guvernului nr.873 din 8 iulie 2002 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de reabilitare socială a persoanelor care au suferit în urma unui act terorist;- actele normative interdepartamentale şi departamentale ale autorităţilor antrenate în activitatea de combatere a terorismului.

Serviciul de Informaţii şi Securitate a elaborat o hartă a riscurilor şi ameninţărilor securităţii statului, unde sunt indicate peste 100 de ONG-uri, servicii şi organizaţii, partide, mass-media [4], direct sau indirect implicate în activităţi de destabilizare a situaţiei în ţara noastră, reprezentând un risc pentru securitatea şi integritatea teritorială a ţării.

Deşi pe teritoriul Republicii Moldova nu au fost săvîrşite acte teroriste însemnate, acest pericol nu poate fi ignorant, deoarece în prezent un astfel de pericol poate surveni din partea regiunii separatiste Transnistria, a UTA Gagauzia sub forma terorismului separatist sau din zona ameninţărilor asimetrice gen terorism transnaţional, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea transfrontalieră, reţelele ilegale de trafic de droguri, de fiinţe umane sau armament, migraţia ilegală, SIS orientându-şi acţiunile în direcţia abordării integrate a oricărei manifestări teroriste şi consolidând sistemul naţional de combatere a terorismului. Spre exemplu, în UTA Găgăuzia ofiţerii din cadrul SIS au întreprins o serie de acţiuni de profil care au finalizat cu depistarea unor persoane cu intenţii bine camuflate întru realizarea acţiunilor subversive pe perioada desfăşurării unor acţiuni de protest în Piaţa Marii Adunări Naţionale din Chişinău. În partea de sud a ţării au fost identificate anumite grupuri de provocatori şi organizatori, implicaţi în recrutarea cetăţenilor Republicii Moldova, care ulterior treceau anumite cantonamente în afara ţării, ulterior având sarcina de a destabiliza situaţia în Republica Moldova. Cel mai periculos este faptul că în procesul dat au fost implicate persoane cu funcţii decesionale din administraţia UTAG [3].

Concomitent cu implementarea tehnologiilor şi sistemelor informaţionale, inclusiv în domeniul apărării şi securităţii naţionale, nu este exclusă posibilitatea săvârşirii actelor teroriste la obiectele de importanţă vitală şi cu risc tehnogen sporit prin utilizarea acestor tehnologii, manifestate prin terorismul cibernetic. Atacuri

cibernetice au fost săvârşite şi în Republica Moldova, în mod special în perioada anilor 2012-2013, SIS întreprinzând măsurile respective pentru a debloca acele atacuri cibernetice, care au fost întreprinse la unele instituţii din Republica Moldova. În anul 2012 în cadrul Serviciului de Informaţii şi Securitate a fost constituită o direcţie specializată, preocupată nemijlocită de contracararea atacurilor cibernetice, cu depistarea acestor crime şi întreprinderea unor măsuri concrete de luptă cu acest flagel [3].

Pe parcursul anului 2015, Serviciul de Informaţii şi Securitate a identificat şi contracarat pe segmentul de asigurare a securităţii cibernetice 27 tentative de penetrare sau perturbare a funcţionalităţii sistemelor informatice de stat, fapt prin care se constată o dinamică a atacurilor cibernetice, reprezentând o creştere de circa 30 la sută, raportată la numărul acestora pe parcursul anului 2014.

Analiza detaliată a locaţiei atacatorilor şi instrumentelor aplicate denotă că atacuri de acest gen se realizează în mare parte din exteriorul ţării, iar în calitate de instrumentariu sunt utilizate programe maliţioase, care sunt plasate în reţelele de stat prin intermediul paginilor web infectate, reţelelor de socializare, cutiilor poştale şi diverselor aplicaţii IT, cu scopul perturbării funcţionării tehnicii de calcul, colectării ilicite a datelor de interes guvernamental despre politicile vectorului intern şi extern de dezvoltare a ţării.

Exemplu elocvent al evoluţei cazurilor de săvârşire a atacurilor teroriste cibernetice constituie tentativa infectării din exteriorul ţării a reţelelor de calculatoare din cadrul a 12 instituţii de stat prin intermediul malware-lui CTB-Locker parvenit pe adresele de e-mail ale angajaţilor pe parcursul anului 2015. Evaluările de perspectivă plasează riscurile cibernetice în topul riscurilor de securitate, urmare a evoluţiei tehnologiilor IT, dar şi a schimbării de paradigmă în confruntările intereselor dintre state – utilizarea elementelor de „război hibrid", unde propaganda*(ca element de „soft-power")*şi atacul terorismului cibernetic*(ca procedeu de a colecta informaţii, perturbarea activităţii instituţiilor guvernamentale, a întreprinderilor etc)* are un rol primordial.

În contextul evenimentelor curente de la Paris, Serviciul de Informaţii şi Securitate a intensificat acţiunile de monitorizare ale mediilor de risc terorist, totodată fiind realizate şi alte măsuri specifice întru menţinerea unui grad de risc terorist cât mai diminuat. Atenţie deosebită se acordă interacţiunii cu serviciile de inteligenţă partenere (atât din Est, cât şi din Vest), în cadrul căreia se efectuează schimbul permanent de date şi informaţii operative cu privire la entităţile ce ar putea avea tangenţă cu acţiunile teroriste, analize de risc ce pune în pericol securitatea în regiune, fiind depistaţi potenţialii factori de destabilizare etc. Prin intermediul Centrului Antiterorist, dar şi al altor subdiviziuni de profil ale SIS în mod sistematic se analizează starea, dinamica şi tendinţele extinderii terorismului, acumulând date despre organizaţiile teroriste internaţionale şi despre factorii de risc la adresa securităţii naţionale.

În ultimul timp, Serviciul de Informaţii şi Securitate a elaborat un nou proiect de Lege cu privire la prevenirea şi combaterea terorismului, aflat în proces de coordonare cu instituţiile de resort, care va consolida Sistemul Naţional Antiterorist. Pentru a riposta prompt acestor provocări, organele de securitate ale statului se adaptează la cerinţele actuale ale mediului naţional şi internaţional de securitate, dezvoltând în mod continuu cooperarea antiteroristă.

La fel, a fost lansată Strategia de informare, promovare şi comunicare a Centrului Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova care are scop distinct promovarea valorilor antiteroriste în cadrul comunităţii civile din ţară, eficientizarea cooperării cu autorităţile publice, instituţiile academice şi resursele informaţionale media, în vederea contracarării pericolului terorist. Existenţa unui dialog viabil între toate componentele societăţii presupune instituirea unui schimb eficient de informaţii în vederea promovării măsurilor antiteroriste şi cultivării atitudinii de respingere a ideologiilor teroriste şi extremiste. Pe această cale, societatea civilă are oportunitatea şi responsabilitatea de a se implica direct în promovarea unei politici antiteroriste funcţionale, în conformitate cu standardele internaţionale.

Un rol aparte în promovarea politicii de stat în domeniul asigurării securităţii statului, inclusiv pe filiera prevenirii şi combaterii, îi revine Institutului Naţional de Informaţii şi Securitate al SIS, care în mod continuu desfăşoară cicluri de instruire, educare şi perfecţionare a ofiţerilor de comandă ai unităţilor cu destinaţie specială ale organelor securităţii şi apărării statului, ai colaboratorilor subunităţilor antrenate în asigurarea protecţiei fizice a obiectivelor vulnerabile atacurilor teroriste. Acest proces presupune acordarea de asistenţă autorităţilor publice competente, generalizarea practicilor naţionale şi internaţionale de prevenire şi combatere a terorismului, elaborarea şi implementarea noilor metode şi standarde de instruire.

Lipsa controlului constituţional asupra raioanelor din stânga Nistrului denotă prezenţa în regiune a unor formaţiuni separatiste, staţionarea ilegală a trupelor străine, în regiune sunt organizate anumite grupări care se ocupă cu contrabanda, care săvârşesc crime organizate. Toate acestea implică necesitatea intensificării eforturilor organelor de securitate ale statului în vederea cunoaşterii situaţiei, preîntâmpinării riscurilor la adresa securităţii naţionale şi adoptarea unor măsuri prompte şi flexibile din partea acestora cu privire la ameninţările inspirate din partea regiunii separatiste, fie ele de sorginte locală sau externă. Sunt înregistrate cazuri când în raioanele necontrolate din stânga Nistrlui şi-au găsit refugiu elemente criminale, inclusiv aflate în căutare internaţională, care reuşeau să-şi falsifice documentele de identitate, ca apoi să-şi motiveze dreptul la cetăţenia Republicii Moldova sau a altor state. Raioanele din stânga Nistrului devin ţinta nu doar a elementelor criminale, dar şi a anumitor grupări fundamentaliste cu tangenţă la terorismul internaţional, care apreciază regiunea ca o filieră de pătrundere în spaţiul european.

Cu toate că Strategia de informare şi comunicare în domeniul apărării şi securităţii naţionale pentru anii 2012-2016, aprobată de Guvernul Republicii Moldova

la 25 iulie 2012, prevede o mai bună informare a cetăţenilor cu privire la asigurarea securităţii ţării, totuşi rezultatele cercetărilor sociologice (Barometrul Opiniei Publice. Institutul de Politici Publice, aprilie 2015, p.80) denotă că o parte din cetăţeni rămîn practic neinformaţi sau foarte puţin iniţiaţi în domeniu. Astfel, conducerea statului, serviciile speciale au responsabilitatea să conlucreze cu societatea civilă pentru a contribui la promovarea valorilor democratice, a dialogului şi înţelegerii între popoarele lumii.

Mecanismul colaborării organelor de securitate naţională prevede că, în caz de necesitate şi în funcţie de caracterul actului terorist şi de competenţele autorităţilor abilitate să combată terorismul, printr-o decizie comună a directorului SIS, ministrului Afacerilor Interne, procurorului general, şefului Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat, se întreprind măsuri de formare a unui grup operativ cu specialişti din diferite domenii pentru dirijarea operaţiunilor antiteroriste.

Spre exemplu, în iulie 2015 SIS de comun cu Ministerul Afacerilor Interne au reţinut un cetăţean uzbek şi unul rus din Osetia de Nord, suspectaţi de infracţiuni conexe terorismului.Cetăţeanul rus din Osetia de Nord se afla în căutare în Federaţia Rusă, fiind în atenţia serviciilor speciale pentru terorism şi crime deosebit de grave. În rezultatul acţiunilor specializate de profil au fost depistate şi ridicate echipamente militare speciale, inclusiv trei pistoale cu muniţii păstrate ilicit, materiale cu caracter de instruire în domeniul militar, cartele telefonice, telefoane mobile sofisticate destinate stabilirii contactelor cu entităţi străine din zona Siriei, Afganistanului şi Irakului [5].

După atentatele teroriste din Europa, Republica Moldova a devenit o ţară de tranzit pentru terorişti. Deşi hotarele sunt intens supravegheate, regiunea separatistă rămâne o poartă de intrare pentru aceştia, astfel întreaga ţară fiind supusă riscului de tranzitare şi de refugiu al unor eventuali exponenţi ai organizaţiilor teroriste. Astfel, în 2015 un grup de cetăţeni din Federaţia Rusă şi din Tadjikistan, suspectaţi de legături cu organizaţii internaţionale teroriste, au încercat să tranziteze Republica Moldova. Reţeaua a fost anihilată de Serviciul de Informaţii şi Securitate, potrivit căruia punctul de destinaţie finală a suspecţilor era Siria. Au fost depistate elemente comune cetăţenilor străini care intenţionează să plece în regiunile de conflict armat, precum şi să fie înrolaţi în cadrul organizaţiilor teroriste internaţionale. Asupra suspecţilor s-au găsit bani, uniforme de camuflaj pentru detaşamente cu destinaţie specială, cartele telefonice ale diferitelor state, dispozitive tehnice pentru asigurarea utilizării mijloacelor de comunicare pe perioade îndelungate, informaţii privind traseele ce urmează a fi parcurse. La fel, a fost depistat un lot de literatură religioasă, utilizată pentru recrutarea tinerilor de către grupările extremiste internaţionale. Suplimentar, au fost ridicate agende individuale care semnalează faptul că persoanele au parcurs un proces intens de radicalizare în mediile islamice din zona Orientului Mijlociu [6].

Un alt exemplu ce confirmă că Republica Moldova a devenit ţară de tranzit pentru terorişti este arestarea de către angajaţii SIS şi ai MAI în mai 2015 a 4 adepţi ai Statului Islamic, care se îndreptau spre Siria, pentru a se implica în conflictul armat de

acolo. Din locuinţa adepţilor ISIS au fost ridicate cărţi cu texte care îndemnau la acţiuni extremiste [7]. Cel mai grav este faptul că acestea, în perioada aflării în Republica Moldova, au reuşit să racoleze nestingherit cetăţeni moldoveni care urmau să participe la săvârşirea actelor teroriste. Atragerea moldovenilor în activităţi extremiste este un proces de durată şi foarte periculos pentru securitatea naţională. Astfel, presa internaţională a reiterat articole cu genericul „Mă numesc Abdullah al Moldovi şi sunt cetăţean al Republicii Moldova", preluate dintr-o înregistrare video difuzată de centrul media Al-Hayat, unde un tînăr islamist, membru al grupării teroriste Statul Islamic a adus statul nostru în atenţia presei din întreaga lume. În înregistrare, bărbatul contestă pretenţiile rebelilor talibani afgani privind instituirea propriului califat, argumentând că singurul califat legitim este cel creat în Siria şi Irak de grupul terorist sunnit Statul Islamic. Serviciul de Informaţii şi Securitate a confirmat originile teroristului, precizând că este originar din oraşul Cahul şi se află de mai mult timp în vizorul instituţiei. Ofiţerii SIS au menţionat că bărbatul are rolul de a recruta adepţi ai islamului în ţările din spaţiul CSI, care ulterior să fie antrenaţi în luptele din statele islamice.

Acesta, însă, nu este singurul cetăţean moldovean din această grupare teroristă. Ex-directorul interimar al SIS, general-maiorul V.Dediu, a relatat că în perioada în care se afla la şefia SIS instituţia avea documentate circa zece cazuri în care tineri din Republica Moldova au fost convertiţi la islam, ulterior plecaţi la studii spre a fi pregătiţi în religia islamică. Unii dintre ei în afară de studiile religioase, multe dintre care au avut loc în şcoli din Siria, sunt instruiţi pentru activităţi cu caracter terorist. V.Dediu a declarat că un alt tânăr din Donduşeni, care îşi spunea Abdullah Pcela, a urmat studii islamice în Pakistan şi acum predică islamismul prin ţările din spaţiul CSI. Aceşti tineri sunt potenţiali candidaţi pentru recrutare în organizaţii teroriste [7].

Republica Moldova nu a dat niciun temei structurilor teroriste pentru acţiuni de ripostă pe teritoriul său. Totuşi, Al-Qaida şi Statul Islamic au declarat război statelor din UE, iar aceste ameninţări au determinat statele UE să înăsprească măsurile de securitate. În aceste condiţii, extremiştii din UE se vor vedea impuşi să plece spre alte state cu un regim de securitate mai scăzut. Nu este exclus că şi Republica Moldova ar putea deveni loc de refugiu, iar aceşti terorişti, odată ajunşi în Republica Moldova, ar putea fi interesaţi de misiunile diplomatice ale unor state UE cu sediul în Republica Moldova.

Un interes sporit pentru teroriştii ar putea prezenta muniţiile şi armamentul stocate în zona necontrolată de Chişinău, Colbasna, precum şi producţia ilegală a armamentului în Transnistria [8, p190]. MAI a documentat cazuri când arme şi muniţii din Transnistria au ajuns în Cecenia, Kosovo, iar SIS a documentat în anul 2007 un caz de comercializare a lansatoarelor de grenade spre structuri criminale. În acest sens, nu se exclude ca astfel de livrări să se fi făcut şi pentru structuri teroriste. Mai mult de 2/3 din muniţiile din apropierea staţiei Colbasna sunt păstrate în depozite bine echipate, în care se păstrau anterior muniţiile nucleare. Nivelul de rezistenţă chimică a trotilului

este destul de înalt, iar încălzirea sau răcirea îndelungată, precum şi aflarea în apă nu schimbă calităţile lui explozive. Sub influenţa luminii solare, trotilul şi muniţiile ce conţin acest element devin mai sensibile la acţiunile factorilor externi. Muniţiile rămase constituie circa 19916 tone şi reprezintă armament care se păstrează în depozite în apropierea staţiei Colbasna, fiind concentrate pe un teritoriu de circa 100 ha. Analiza detaliată a specificării şi nomenclaturii armamentelor ne permite să stabilim cu aproximaţie cantitatea nominală a substanţelor explozive concentrate în apropierea staţiei Colbasna, acestea fiind evaluate la circa 10.000 tone [9].

Politica naţională antiteroristă vizează şi domeniul finanţării terorismului. De acest pericol se preocupă direcţiile specializate ale SIS, MAI, dar şi Centrul Naţional Anticorupţie, în cadrul căruia funcţionaeză Serviciul de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor şi Finanţării Terorismului, care investighează cazurile de tranzacţii bancare suspecte. Cadrul legal al prevenirii finanţării terorismului îl reprezintă Legea cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului [10] şi Codul Penal al Republicii Moldova (art.279). De asemenea: Legea instituţiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.1995; Regulamentul privind activitatea băncilor în domeniul prevenirii şi combaterii spălării banilor şi finanţării terorismului, aprobat prin Hoărîrea CA al BNM nr.172 din 04.08.2011; Recomandările cu privire la abordarea bazată pe risc a clienţilor de către bănci în vederea prevenirii şi combaterii spălării banilor şi finanţării terorismului, aprobate prin Hotărârea CA al BNM nr.96 din 05.05.2011; Recomandările cu privire la monitorizarea de către bănci a tranzacţiilor şi activităţilor clienţilor în vederea prevenirii şi combaterii spălării banilor şi finanţării terorismului; Regulamentul privind măsurile de prevenire şi combatere a spălării banilor şi finanţării terorismului pe piaţa financiară nebancară; Ordinele CNA, SIS, documentele Comitetului Basel şi ale Grupului Operativ de investigaţii financiare (FATF). Totuşi, finanţarea terorismului de multe ori se face prin colectarea de bani, lucru care este foarte dificil de monitorizat în Republica Moldova.

Întru contracararea eficientă a activităţii de finanţare a terorismului internaţional, dar şi asigurarea unui control riguros al deplasării reprezentanţilor organizaţiilor teroriste internaţionale, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova de comun cu Ministerul Dezvoltării Informaţionale au adoptat Concepţia sistemului informaţional automatizat„Registrul de stat al populaţiei” şi Regulamentul cu privire la Registrul de stat al populaţiei [11].

Evaluând situaţia actuală şi tendinţele dezvoltării terorismului, putem afirma că cadrul instituţional de combatere a terorismului în Republica Moldova este suficient pentru a face faţă acestui flagel. Pe de altă parte, asigurarea financiară şi tehnico-materială a autorităţilor, care desfăşoară activitatea de prevenire şi combatere a terorismului, lasă de dorit.

Politica autorităţilor care desfăşoară activitatea de combatere a terorismului este orientată spre identificarea, monitorizarea şi evaluarea încontinuu a riscurilor şi tendinţelor, precum şi a pericolelor teroriste pentru securitatea naţională a Republicii

Moldova, protejarea teritoriului naţional, a cetăţenilor şi persoanelor străine ce vizitează ţara noastră, a obiectivelor de importanţă vitală împotriva activităţilor teroriste, prevenirea implicării cetăţenilor Republicii Moldova şi a rezidenţilor străini în activităţile legate de terorism internaţional, nepermiterea creării şi funcţionării pe teritoriul republicii a bazelor de pregătire şi reabilitare a teroriştilor, participarea la eforturile internaţionale de prevenire şi contracarare a terorismului. În domeniul combaterii terorismului internaţional, pentru Republica Moldova este prioritară asigurarea unei cooperări strânse cu organele similare din alte state şi, în mod special, organizarea colaborării şi schimbului de informaţii cu Europol, Interpol, alte instituţii de profil abilitate cu prevenirea şi neutralizarea acţiunilor desfăşurate de organizaţiile teroriste internaţionale care ar putea pătrunde pe teritoriul Republicii Moldova.

Sarcina structurilor antiteroriste naţionale şi internaţionale devine tot mai dificilă şi complexă, iar pentru a reuşi este nevoie de o cooperare internaţională degrevată de componenta politică. Cooperarea organelor securităţii statului impune deplasarea centrului de greutate dinspre schimbul de date cu caracter general spre cooperarea pe cazuri şi acţiuni punctuale, valorificarea optimă a potenţialului oferit de partenerii implicaţi şi identificarea celor mai bune modalităţi de utilizare şi direcţionare a resurselor umane, logistice şi financiare de care dispun, în vederea angajării lor în lupta cu pericolul terorist.

Referinţe bibliografice:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului, nr. 539 din 12.10.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.147-149.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate nr.1295 din 13.11.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Molodva, 2006, nr.178-180.
3. SIS-ul nu este o instituţie pentru cei care-şi caută loc în public: Interviu acordat Agenţiei „INFOTAG" de directorul adjunct al Serviciului de Informaţii şi Securitate Valeriu Furdui, general-maior al SIS,. http://point.md/ru/novosti/obschestvo/sisul-nu-este-o-institutzie-pentru-cei-careshi-cauta-loc-in-public (vizitat la 9.04.2015)
4. Balan M. Peste 100 de ONG-uri, servicii şi organizaţii, partide, mass-media sunt gata să sfâşie acest pământ, să rupă în bucăţi R. Moldova http://www.europalibera.org/content/article/26572688.html (vizitat la 15.04.2015)
5. Suspecţi de terorism, reţinuţi în Republica Moldova, http://www.allmoldova.com/ro/news/romana-suspecti-de-terorism-retinuti-in-republica-moldova (vizitat la 9.04.2015)
6. Suspecţi de terorism, reţinuţi în RM. Un grup de ruşi şi tadjici au încercat să tranziteze camuflaj militar prin RM, http://jurnal.md/ro/social/2015/5/13/suspecti-de-terorism-retinuti-in-rm-un-grup-de-rusi-si-tadjici-au-incercat-sa-tranziteze-camuflaj-militar-prin-rm (vizitat la 12.04.2015)
7. Presupuşi adepţi ai grupării teroriste Statul Islamic, reţinuţi pe teritoriul Republicii Moldova, http://stiri.tvr.ro/presupusi-adepti-ai-gruparii-teroriste-statul-islamic-retinuti-pe-teritoriul-republicii-moldova_60932.html (vizitat la 16.04.2015)

8. Vasilescu Gr., Busuncian T. Separatismul în bazinul Mărilor Negre şi Caspice – sursă a terorismului internaţional. În: Revista Moldoscopie (Probleme de analiză politică) (Chişinău), 2013, nr.1, p. 190-196
9. Обманчивая тишина. În: Независимая Молдова, 2005, nr.131-132 (3609-3610).
10. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului, nr.190 din 26.07.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.141-145.
11. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Concepţiei sistemului informaţional automatozat „Registrul de stat al populaţiei" şi Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populaţiei, 333 din 18.03.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.43-45.

FENOMENUL TERORISMULUI – OBIECT ŞI FACTOR AL COLABORĂRII INTERNAŢIONALE A SERVICIILOR SPECIALE, REFLECŢII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

BUSUNCIAN Tatiana,
doctor în politologie, lector universitar
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Relaţii Internaţionale

The article examines the fight against terrorism as one of the tasks and directionsof any Intelligence service. The globalization of terrorism imposes to states new common and strong needs for security and defense policy. International cooperation between Intelligences services is one of the most powerful tools in fighting terrorism. The survival and smooth running of things depends on the ability of Intelligence services to combat contemporary terrorism. A strategic objective is to promote the process of integration of our country in the European Union, being convinced that joining the European Union will provide new guarantees of stability and will enhance the security of the Republic of Moldova. In terms of new global transformations,terrorist actscan be prevented and combated only through effective cooperation of modern Intelligence services able to solve problems, to collect and process information, including useful adequate scientific, technological, military, economic and political one. Preventing and combating terrorism is one of the tasks and directions of activity of any Intelligence service/intelligence community.

Keywords:national security, regional security, democratic transformation, legislative framework, diplomatic relations, strategies, international standards, international agreements, terrorism, globalization, threats.

La începutul secolului al XXI-lea, mediul de securitate internaţional înregistrează ca principală ameninţare terorismul, reconsiderarea strategiilor şi politicilor naţionale de securitate după atentatele de la 11 septembrie 2001, fiind direct conectate asupra identificării celor mai viabile soluţii de prevenire şi combatere a acţiunilor teroriste. Astfel, terorismul, prin modul său de manifestare, se transformă într-un fenomen global al mediului de securitate internaţional.

Combaterea terorismuluin este una din atribuţiile şi direcţiile de activitate a orcărui serviciu special de informaţii. În legea fiecărui serviciu special de informaţii este stipulată structura funcţională a acestuia. De aceea, tendinţa majoră în activitatea serviciilor speciale de informaţii sau intelligence, îndeosebi după 11 septembrie 2001, a reprezentat-o şi sporirea vizibilităţii serviciilor special de informaţii atât la nivelul beneficiarilor, cât şi la cel al percepţiei publice, inclusiv ca răspuns la presiunile exercitate de societatea civilă devenită, între timp, deosebit de sensibilă faţă de eforturile pentru combaterea terorismului în scopul creşteriitransparenţei acestui proces.

Globalizarea terorismului impune statelor noi nevoi de politici de securitate şi apărare comune şi puternice. Multitudinea atentatelor teroriste la începutul secolului al XXI-lea, denotă o extindere a terorismului fără precedent, până la globalizare. Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au reprezentat un moment de răscruce în lupta împotriva terorismului internaţional şi, s-ar putea spune, o fază de răspântie a istoriei omenirii la începutul secolului al XXI-lea, care a dat o nouă dimensiune terorismului internaţional, acesta prezentându-se ca un fenomen foarte complex, cu manifestări extrem de violente, desfăşurate de cele mai multe ori prin surprindere, împotriva unor ţinte precise, care, în general, nu se pot apăra. Valurile de terorism care au lovit America, Europa, Asia şi Orientul Mijlociu în ultimii ani, dar cu precădere după 11 septembrie 2001, au scos în evidenţă faptul că terorismul internaţional a atins un nivel de periculozitate extremă, pe fondul vulnerabilităţilorinstituţiilor de securitate şi ale ţărilor democrate faţă de noile riscuri şi ameninţări. Prevenirea şi combaterea terorismului internaţional impun noi modalităţi de evaluare, capacităţi şi metode de acţiune adecvate, iar extinderea fenomenului terorismului şi periculozitatea deosebită a acestuia determină acţiuni conjugate pentru contracararea lui şi formarea unei coaliţii de amplitudine globală.

Colaborarea internaţională a serviciilor speciale de informaţii este unul dintre cele mai puternice instrumente în combaterea terorismului. De capacitatea de reuşită a serviciilor speciale de informaţii în lupta împotriva terorismului contemporan, care a devenit un flagel globalizat, depinde supravieţuirea şi bunul mers al lucrurilor. Rolul de bază al serviciilor speciale de informaţii este de a pune la dispoziţia factorilor decizionali ai statelor informaţiile necesare pentru reuşita în lupta cu organizaţiile teroriste. În noua conjunctură creată se impune şi necesitatea schimbărilor radicale atât în aria conceptelor, metodelor şi mijloacelor, cât şi în structura organizaţională.

Terorismul în sine foloseşte deliberat şi sistematic mijloace violente sau ameninţări care au drept rezultat provocarea de neîncredere, teamă, panică, nesiguranţă, ignorând orice norme umanitare. Scopul acestuia este de a afecta grav atât structura socială, cât şi individul luat separat prin distorsionarea cadrului de percepţie a imaginii societăţii de care depind membrii acesteia şi în care îşi pun toată încrederea. În urma unui studiu iniţiat în 1983 de cercetătorii A. Schmid şi A.Jongman de la Universitatea Laiden din Olanda s-a ajuns la concluzia că elementul de violenţă era prezent în 83,5 la sută dintre ele, scopurile politice în 65 la sută, în timp ce 51 la sută puneau accentul pe elementul inducerii sentimentelor de frică şi teroare [1, p. 5-31].

Referindu-ne la terorismul contemporan, se pot evoca drept cauze plauzibile inechitatea şi polarizarea socială, extremele de orice fel (de la cele religioase şi ideologice la cele politice), alienareaşi haosul, dorinţa aberantă de a câştiga "pariuri" cu istoria ale unor indivizi marginalizaţi sau grupuri scoase la periferia societăţii, în fine, "boli" sociale asociate cu acumularea de "muniţii" sociale şi naţionale. O cauză profundă a terorismului poate fi legată de mecanismul de autoreglare socială. Actele teroriste sunt simptoamele acute ale unor boli cronice ale societăţii care trebuie tratate

fără amânare. Pe lângă abordarea ştiinţifică a terorismului efxistă şi cea instituţională, exprimată deseori de guverne şi oficialităţi politice. Conform Departamentului Apărării al Statelor Unite ale Americii, fenomenul terorismului exprimă„*olosirea calculată a unei violenţe aflată în afara legii cu scopul de a inocula frica, intenţionând să aducă la tăcere sau să intimideze guverne sau societăţiavând drept ţintă atingerea unui scop care este în general politic, religios sau ideologic" [2, p. 1-25]. Biroul Federal de Investigaţie al SUA abordează terorismul drept „Folosirea ilegală a forţei şi violenţei împotriva persoanelor sau proprietăţilor pentru a intimida sau a aduce la tăcere un guvern, o societate civilă sau orice alt segment de acest gen, cu scopul de a promova obiective politice sau sociale" [2, p. 1-25].*

Totodată, menţionăm că, deoarece terorismul a devenit un fenomen global, el trebuie tratat respectiv. Aceasta ar stimula colaborarea, cooperarea şi conlucrarea tuturor statelor, inclusiv serviciile speciale din Republica Moldova, la acţiuni comune împotriva terorismului, acţiuni bazate pe o concepţie unitară, care ar aborda întreaga gamă de instrumente şi mecanisme dimensionale ale cauzelor şi formelor de manifestare a terorismului, în plan naţional, regional şi internaţional. Astfel, dacă în ultimele decenii ale secolului al XX-lea terorismul părea că are o dimensiune regională, având centre mai puternice de manifestare în Asia, Orientul Mijlociu şi America Latină, în prezent acesta este cu adevărat global, tinde să se prezinte sub mai multe forme şi îşi „îmbunătăţeşte" capacitatea de supravieţuire prin adaptarea rapidă la mediul de securitate actual, exploatând în propriul beneficiu valorile democraţiei, cele mai actuale descoperiri ale ştiinţei şi tehnicii, lacunele din sistemele de securitate şi, evident, utilizând şantajul, corupţia, ameninţarea, forţa şi altele. În epoca globalizării statele lumii nu pot acţiona fără a ţine cont de consecinţe, nici răspunde de sine stătător ameninţărilor şi vulnerabilităţilor la adresa securităţii lor. Astfel, după încheerea „razboiului rece" terorismul internaţional reprezintă principala ameninţare şi risc la adresa securităţiiinternaţionale şi aceast flagel poate fi combătut numai prin colaborarea internaţională a serviciilor speciale de informaţii. Aşa dar, având în vedere cele expuse mai sus, terorismul contemporan poate fi definit ca una din problemele globale care afectează întreaga omenire, prezintă un pericol şi un risc sporit la adresa securităţii, poate fi combătut doar prin eforturi comune a întregii omeniri, la aceasta contribuind în mod esenţial serviciile speciale de informaţii prin colaborarea lor la toate nivelele naţional, regional şi global.

Sfârşitul „războiului rece", îndeosebi după 1991, scoate în evidenţă o multitudine de conflicte etnice care se declanşează cu o violenţă deosebită. De regulă, problemele etnice scot la iveală probleme fundamentale pe fondul unei descreşteri economice şi implicit cu scăderea nivelului de trai al populaţiei. Atât libertăţile sociale, cât şi cele politice ale omului nu pot exista în lipsa libertăţilor economice şi doar dezvoltarea concomitentă a lor poate duce la un rezultat pozitiv [3, p. 40-47]. Ar fi de menţionat şi faptul că problemele etnice există aproape în toate statele lumii. Migraţiile unor populaţii, stabilirea acestora pe teritoriile ţărilor vecine duc la confruntări crunte.

Elaborarea şi implementarea unor politici publice corecte fac posibilă soluţionarea problemelor etnice, şi invers, aceste probleme, tratate cu superficialitate, pot declanşa mari neînţelegeri între state. Consecinţele unor astfel de diferende pot fi inimaginabile, care ar putea duce la dispariţia unor state. Regândirea strategiei antiteroriste ar trebui să plece de la premisa că unele cauze ale existenţei terorismului sunt reale, altele nu sunt suficient de bine cunoscute de către profesionişti şi, pentru a alege căile de acţiune, colaboratorii serviciilor speciale de informaţii trebuie să fie mai bine informaţi, să colaboreze mai strâns şi să reducă constrângerile doctrinar-birocratice.

Violenţa semnifică un mijloc coercitiv utilizat pentru asigurarea dominaţiei sau pentru dobândirea unei poziţii dominatoare, concretizat, în cazul de faţă, sub forma terorismului.Acest tip de relaţie socială se construieşte pe baza a trei elemente: (1) autorul violenţei: un individ, un grup de indivizi (a cărui organizare poate fi atât formală, cât şi informală), o organizaţie, o instituţie; există anumite interese şi scopuri a căror realizare este urmărită prin diverse mijloace; (2) victima, cel care suportă violenţa: un individ, un grup de indivizi (a cărui organizare poate fi atât formală, cât şi informală), o organizaţie, o instituţie, o ţară, un sistem; există o serie de interese, de scopuri diferite de cele ale celui care exercită violenţa sau sunt percepute ca atare; (3) acţiunea coercitivă, violenţa în sine şi scopul constă în aproprierea unor resurse sau dobândirea controlului asupra acestora; dobândirea de putere, prestigiu, afecţiune; impunerea simbolurilor şi valorilor ce aparţin unor raporturi de forţe; obţinerea acceptării şi conformării la aceste simboluri şi valori; poate fi întreprinsă prin mijloace directe sau indirecte [4].

Motivat şi din punct de vedere politic, terorismul presupune întotdeauna un pronunţatsimţ al frustrării, al unei nedreptăţi sau injustiţii sociale ori politice, blamând de fiecare dată o instanţă sau o autoritate politică, considerând că orice instituţie nu poate fi înlăturată decât printr-o metodă violentă. Din această cauză, fenomenul s-a autodefinit ca “tactica ultimei soluţii”. Terorismul implică un act criminal, adesea simbolic prin natura lui, cu intenţia de a influenţa un auditoriu aflat dincolo de victimele imediate. Acest fenomen poate fi folosit de indivizi sau grupări bine organizate în scopul atingerii obiectivelor, în cazul în care alte metode (procese politice, demonstraţii, atragerea atenţiei presei) au eşuat [5, p. 12-29].

Istoria demonstrează că terorismul este arma celui slab. Într-o societate democratică orice măsuri restrictive de securitate îndreptate împotriva populaţiei reprezintă un succes al teroriştilor. Datorită faptului că terorismul s-a manifestat şi se manifestă sub multiple aspecte, scopurile şi modurile acţiunilor teroriste nefiind aceleaşi, acesta a fost clasificat de către specialişti după anumite criterii. Ca atare, există numeroase clasificări ale terorismului şi numeroase încercări de stabilire a unei tipologii a acestuia, ele diferând în funcţie de complexitatea analizei, a minuţiozităţii criteriilor şi definiţiilor sau a particularităţii autorului, a locului şi a momentului când acestea au fost elaborate. Există o multitudine de noi vulnerabilităţi ale populaţiilor, valorilor, statelor, instituţiilor, organizaţiilor şi organismelor naţionale şi

internaţionale. Aceste vulnerabilităţi sunt legate de pericole şi ameninţări. Nimeni nu poate şti care anume sunt vulnerabilităţile unui sistem, decât în măsura în care cunoaşte pericolele şi ameninţările care privesc sistemul respectiv. Pentru identificarea acestor pericole şi ameninţări şi depistarea vulnerabilităţilor societăţii la acestea, este nevoie de o foarte bună cunoaştere a situaţiei şi a dinamicii respectivei societăţi. La investigaţiile ce ţin de pericole şi ameminţări trebuie să participe toate ţările indiferent de faptul dacă sunt sau nu afectate de terorism. Cea mai mare vulnerabilitate este cea provocată de neputinţa de a investiga şi evalua cu precizie un sistem dinamic complex, cu foarte multe evoluţii periculoase, înstufate şi imprevizibile [6, p. 7-48].

Activitatea serviciilor speciale de informaţii în combaterea terorismului impune reconceptualizarea şi renunţarea la noţiunea de *war on terrorism*şi înlocuirea cu cea de *counterterrorism,* concept folosit de o mare parte dintre guvernele care se confruntă cu ameninţări teroriste semnificative, guvernul britanic fiind unul dintre ele [7,p. 114-122].Terorismul a devenit o preocupare a comunităţiiinternaţionale din 1937, când Liga Naţiunilor a elaborat Convenţia pentru Prevenire şi Pedepsire a Terorismului. Ulterior, Naţiunile Unite şi alte organizaţii interguvernamentale s-au confruntat cu terorismul din perspectivă politică şi legală [8]. Din 1963, comunitatea internaţională a elaborat 12 instrumente legale universale ce ţin de prevenirea şi suprimarea terorismului internaţional, multe dintre ele fiind iniţiate de către SUA.

Chiar dacă este dificil să ne dăm seama de succesul eforturilor generale contrateroriste până în prezent, au existat inevitabil unele discuţii publice în care atacurile din 11 septembrie 2001 şi cele ulterioare au fost considerate drept rezultatul "eşecului serviciilor speciale" [9]. Lupta efectivă împotriva terorismului necesită prezenţa unor servicii speciale de informaţii bine pregătite. Marea provocare şi problemă pentru serviciile speciale de informaţii o constituie lucrul cu factorul uman, colectarea probelor, analiza, colaborarea, cooperarea cu organele legislative şi schimbul de informaţii pentru ca informaţia despre activităţile teroriste să ajungă în timp real la cei care le vor putea contracara în modul cel mai efectiv. Informaţiacontrateroristă poate fi împărţită în trei categorii [10]: strategică: informaţia despre organizarea bandelor teroriste, conducerea lor, intenţiile, scopurile, metodele de activitate, sursele de finanţare, armele şi mijloacele pe care le posedă, contactele cu elementele externe, inclusiv agenţii străini de securitate etc; tactică: informaţia ce ţine de planurile specifice ale acţiunilor teroriste numită, de asemenea, „preventivă" şi informaţia de indicare-prevenire, care oferă unui stat posibilitatea de a anticipa o acţiune teroristă, de a preveni un atac şi de a împiedica realizarea planurilor teroriste; psihologică: informaţia privind propaganda psihologică despre acţiunile militare ale teroriştilor împotriva statului care trebuie contracarate, precum şi date privind teroriştii care oferă statului posibilitatea de a porni propria luptă psihologică împotriva lor. Unele exemple de aceste informaţii sunt indicatorii de nemulţumire împotriva conducerii în cadrul organizaţiilor teroriste, metode coercitive în procesul de recrutare a voluntarilor şi implicarea excesivă a copiilor şi femeilor în operaţiuni teroriste.

Transformarea serviciilor speciale de informaţii, recunoscute pentru tendinţele conservatoare determinate şi de asigurarea unei stabilităţi de funcţionare a sistemelor, a fost impusă de motive diferite precum: caracterul transnaţional al noilor ameninţări, presiunile unor factori politici care au adus în discuţie *statu-quo* al serviciilor speciale de informaţii, în noile condiţii ale mediului politic şi dezvoltării noilor tehnologii informaţionale, aspect care a determinat şi impulsionat diversificarea şi specializarea acestor servicii [11,p. 21-23]. La nivelul comunităţilor serviciilor speciale de informaţiis-a impus necesitatea existenţei unor structuri centralizate. În acest proces pot fi realizate formule comparative între comunităţi, axate pe cadrul general istoric, evoluţiacomunităţilor în directă legătură cu ameninţările la care au fost supuse, cu menţiunea că diverse state au răspuns în moduri diferite la acelaşi tip de ameninţări. Cazul comunităţii americane de informaţii serveşte ca model, dar este şi unul de extremă complexitate.

O direcţie bine definită a transformării din domeniul serviciilor speciale de informaţiieste reprezentată de trinomul colaborare-cooperare-conlucrare [12,p. 149-160] ce exprimă modalităţi concrete prin care serviciile speciale de informaţii şi securitate acţionează în vederea realizării unor obiective comune prin încheierea acordurilor bilaterale şi multilaterale, elaborarea unor instrumente regionale şi internaţionale care să prevadă măsuri eficiente, imediate şi de perspectivă pentru combaterea ameninţărilor globale.

Necesitatea colaborării serviciilor speciale de informaţii în domeniul combaterii diferitor ameninţări, cum e şi cea a terorismului, a fost reliefată o dată în plus de conştientizarea faptului că nici un serviciu special/agenţie de informaţii nu poate face faţă de una singură acţiunilor organizaţiilor teroriste. Astfel, a devenit tot mai necesară stabilirea unor mecanisme eficiente de gestionare şi evaluare colectivă a informaţiilor. Colaborarea serviciilor speciale de informaţii impune o etapă nouă în conlucrarea dintre acestea: deplasarea centrului de greutate dinspre schimbul de informaţii cu caracter de generalitate spre colaborarea pe cazuri şi acţiuni punctuale, ca modalitate de valorificare optimă a potenţialului oferit de partenerii implicaţi. Una dintre cele mai vizibile şi semnificative schimbări din ultimii ani a survenit în relaţiile bilaterale şi multilaterale dintre serviciile speciale de informaţii şi serviciile de securitate. Acest fapt a făcut posibilă apariţia unor noi oportunităţi, dar în egală măsură şi apariţia unui număr mai mare de provocări de înfruntat. Rolul şi natura colaborării serviciilor speciale de informaţii în contextul globalizării (incluzând, totodată, şi sugestia că însuşi domeniul serviciilor speciale de informaţii s-a globalizat) reprezintă în perioada actuală una dintre „moştenirile" momentului 11 septembrie 2001. Legăturile multilaterale tradiţionale au fost intensificate în mod deosebit în lupta împotriva terorismului. Relaţiile speciale de genul SUA- Marea Britanie sau SUA-Israel s-au intensificat şi s-au pus bazele unor parteneriate speciale (de exemplu: SUA-Australia). Efortul comun al ţărilor, guvernelor, organizaţiilor internaţionale şi

serviciilor speciale de informaţii s-a concentrat asupra acţiunilor de colaborare în vederea unei abordări coordonate, de transmitere reciprocă a informaţiilor.

Procesul de colaborare internaţională a serviciilor speciale de informaţii în combaterea terorismului reprezintă o soluţie viabilă doar în cazul în care este luată în considerare atât abordarea teoretică, cât şi cea practică. Această îmbinare reprezintă o exigenţă globală pentru interdependenţa statelor la nivel naţional, regional şi internaţional, în care trebuie încadrate procesele de colaborare şi integrare.

Astfel, colaborarea poate fi efectuată în interiorul ţării în bază interdepartamentală, precum şi în bază bilaterală şi multilaterală între state, cu participarea organizaţiilor de profil unic sau a structurilor cu activitate diversă. De asemenea, colaborarea poate fi efectuată în contextul organizaţiilor internaţionale, în special în cadrul ONU, NATO, UE, OSCE şi Organizaţiei de Cooperare din Shanghai.

În contextul politicii de integrare europeană a Republicii Moldova, organele securităţii statului depun eforturi semnificative pentru aderarea la comunităţile informative europene şi regionale, stabilirea şi dezvoltarea relaţiilor bilaterale şi multilaterale pe probleme de interes comun. Semnificative sunt contactele cu structurile de securitate ale Comunităţii Europene, la etapa actuală fiind stabilite relaţii şi purtate discuţii preliminare cu reprezentanţii conducerii Directoratului de securitate al Comisiei Europene şi Oficiului de securitate al Secretariatului General al Consiliului Uniunii Europene[13].

Colaborarea dintre Serviciul de Informaţii şi Securitate şi serviciile speciale de informaţiidin statele Uniunii Europene urmăresc adoptarea şi aplicarea de măsuri de tip activ, anticipativ, menite să impulsioneze şi să eficientizeze acţiunile de contracarare a terorismului naţional şi internaţional, să descurajeze proliferarea armelor de distrugere în masă, să aplaneze alte pericole care ameninţă securitatea naţională şi comunitară [13].

Un obiectiv strategic este promovarea ţării noastre în procesul de integrare europeană, fiind convinşi că aderarea la Uniunea Europeană va oferi noi garanţii de stabilitate şi va spori gradul de securitate al Republicii Moldova. Un loc aparte revine participării Serviciului de Informaţii şi Securitate la realizarea sarcinilor comune de consolidare a securităţii regionale şi europene [14]. În urmaacţiunilor întreprinse pe linia integrării europene, conducerea SIS a efectuat un şir de vizite de lucru la Bruxelles, unde au avut loc întrevederi cu cadre de conducere de la Directoratul de Securitate al Comisiei Europene şi Oficiul de Securitate al Secretariatului General al Consiliului Uniunii Europene şi primele contacte oficiale cu structurile de securitate ale Comunităţii Europene. SIS participă la reuniunile anuale multilaterale ale şefilor serviciilor speciale de infornaţii externe ale unor ţări vecine în cadrul cărora sunt examinate subiecte legate de necesitatea dinamizării conlucrărilor în domeniul securităţii europene, regionale şi naţionale.

Concomitent, Republica Moldova susţine şi participă activ la iniţiativele Consiliului Europei în domeniul luptei împotriva terorismului şi în acest context a ra-

tificat Convenţia europeană pentru reprimarea terorismului din 1977, Protocolul de amendare a acesteia din 2003, precum şi un şir de alte convenţii europene în domeniul extrădării şi asistenţei juridice în materie penală. În prezent, sunt realizate procedurile interne pentru ratificarea Convenţiei Consiliului Europei cu privire la prevenirea terorismului şi Convenţiei privind spălarea de bani, căutarea, reţinerea şi confiscarea veniturilor provenite din crime şi finanţarea terorismului.

Republica Moldova necesită înţelegerea unui adevăr absolut, şi anume, importanţa colaborării pe plan internaţional în vederea diminuării ameninţărilor şi vulnerabilităţilor la adresa securităţii. Iar acest lucru poate fi obţinut numai prin conlucrarea cu diverse structuri regionale şi internaţionale care pot oferi siguranţă şi stabilitate în sistemul actual de securitate.

Serviciile speciale de informaţii şi securitate din Moldova au dreptul legal de a colabora, cooperaşi conlucra la nivel internaţional. Acest aspect este foarte relevant, deoarece în vederea aspiraţiilor europene şi euro-atlantice de viitor ale Republicii Moldova, formează un stimul puternic în procesul de ajustare a serviciilor speciale moldoveneşti la valorile şi normele democratice nelipsite în cadrul Uniunii Europene şi comunităţii euro-atlantice.

Realizând totalmente imperativul combaterii terorismului, ţara noastră, după cum s-a menţionat anterior, este parte a coaliţiei antiteroriste globale şi susţine eforturile comunităţiiinternaţionale în contracararea fenomenului, acest lucru fiind confirmat de Parlamentul Republicii Moldova în anul 2001, imediat după comiterea atacurilor teroriste din Statele Unite ale Americii. Susţinând întru totul activitatea Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, a Comitetului Antiterorist care activează în cadrul acestuia, Republica Moldova întreprinde măsurile de rigoare pentru implementarea la nivel naţional a rezoluţiilor cu privire la combaterea terorismului. Au fost întocmite şi prezentate patru rapoarte despre mersul executării rezoluţiei 1373 (2001) şi un raport despre implementarea rezoluţiei 1624 (2005). Totodată, fiind parte la cele 12 instrumente juridice ale ONU în domeniul combaterii terorismului, Republica Moldova a iniţiat procedurile interne pentru ratificarea celui de-al 13-lea – Convenţia internaţională privind suprimarea actelor terorismului nuclear adoptată de Adunarea Generală a ONU la 13 aprilie 2005 [15, p. 7-13].

Astfel, Organele securităţii statului al Republicii Moldova au întreprinsşi întreprind ample operaţiuni şi raiduriantiteroriste. Urmare a acestora, s-a reuşitidentificarea şi arestareapersoanelor, care plănuiau săvârşirea unor acte teroriste pe teritoriul UE. În acelaşi timp, au fost depistate şi curmate tentativele de deplasaresprezonele de conflict din OrientulApropiat a persoanelor din statele europene. Actualmente, celemai grave ameninţări la securitatea comunităţii europene rămân a fi migraţia ilegală spre/dinspre teatrele de conflict şi atacurile teroriste, inclusivcibernetice. În acest context, autorităţileguvernamentale au elaborat o serie de măsuri legislative şi de securitate în vederea prevenirii şi combaterii proliferării activităţii teroriste la scară regională [16].

În opinia autorului, războiul împotriva terorismului poate fi învins numai printr-o strategie globală comună care implică colaborarea internaţională a serviciilor speciale de informaţii/comunităţilor de informaţii bine pregătite ce ar fi în stare să identifice ameninţările şi vulnerabilităţile, să pună în aplicare cele mai efective mecanisme şi instrumente pentru ca informaţia despre activităţile teroriste să ajungă în timp real la cei care vor putea contracara în modul cel mai efectiv acest flagel. Numai o conlucrare eficace poate schimba o decizie în domeniul securităţiiinternaţionale, un curs de acţiune, o politică a statelor.

Concluzii.Într-un atare context, serviciile speciale de informaţii cu atribuţii în planul securităţiinaţionale şi internaţionale au dobândit o nouă dimensiune. Procesul de consolidare şi afirmare politică a statelor împuternicesc serviciile sale speciale de informaţii cu sarcini şi responsabilităţi tot mai largi. O atenţie deosebită se acordă stabilirii şi promovării contactelor cu serviciile specialestrăine în vederea prevenirii şi contracarării terorismului şi altor procese care periclitează securitatea naţională şi internaţională, realizează schimbul de informaţii operative şi planifică măsuri comune privind asigurarea securităţii statelor. Extinderea terorismului global a creat noi probleme care generează insecuritate şi dezechilibrează viaţa normală a societăţii, sfidând ordinea de drept la nivel naţional şi internaţional. Găsirea instrumentelor şi mecanismelor care duc la o colaborare, cooperare şi conlucrare efectivă dintre serviciile speciale de informaţii /comunităţile de informaţii la nivel internaţional reprezintă un element extrem de necesar şi eficient. Astfel, studierea fenomenului terorist, care este o ameninţare la nivel naţional, regional şi global presupune şi evaluarea necesităţii diminuării acestuia, fapt ce evidenţiază instrumente şi mecanisme noi de contracarare a acestuia prin modificarea serviciilor speciale de informaţii.

În mai multe rânduri s-au abordat probleme ce ţin de consolidarea stabilităţii regionale prin prisma intereselor naţionale, s-a reconfirmat poziţia privind diversificarea formelor de colaborare, extinderea relaţiilor de parteneriat, precum şi aprofundarea interacţiunii în cadrul comunităţilor informative europene. Extinderea colaborării internaţionale a serviciilor speciale de informaţii în combaterea terorismului prin implicarea principalilor actori internaţionali, implică o evaluare a statutului actorului respectiv pe arena internaţională, precum şi identificarea interesului său în contextul politicii externe promovate. Drept exemplu pot servi intervenţiiledesfăşurate sub egida ONU sau UE fiind iniţiative care au la bază recunoaştereanecesităţiiparticipării la eforturile pentru o securitate europeană comună.

În cadrul colaborării internaţionale a serviciilor speciale în combaterea terorismului, Republica Moldova cooperează cu serviciile speciale de informaţii ale altor ţări, cu organizaţiileinternaţionale care desfăşoară activităţi de combatere a terorismului. S-au stabilit raporturi de colaborare bilaterală cu serviciile similare din CSI, Bulgaria, Germania, Israel, Marea Britanie, Polonia, România, Turcia, ţările baltice, Ungaria, SUA. De asemenea, s-au stabilit contacte şi cu serviciile speciale de informaţii ale Croaţiei, Franţei, Spaniei şi Danemarcei.

Reieşind din cele expuse, în condiţiile noilor transformări globale doar printr-o colaborare eficientă a unor servicii speciale de informaţii moderne cu capacitatea de a rezolva probleme şi situaţii noi, dea culegeşi a prelucra informaţii, inclusiv de a beneficia în mod adecvat de informaţieştiinţifică, tehnologică, militară, economică şi politică pot fi preîntâmpinate şi combătute actele teroriste. După încheierea „războiului rece" provocările şi ameninţările ultimilor decenii ale secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea s-au globalizat şi s-au regionalizat. În aceste condiţii au apărut noi dimensiuni potrivit cărora securitatea naţionalăiese din cadrul strict naţional şi devine dependentă şi condiţionatăde un sistem de securitate internaţională şi, corespunzător, de apărare colectivă de gestionare a crizelor şi conflictelor de combatere a pericolelor şi ameninţărilor asimetrice, îndeosebi a celor teroriste.

Prin specificarea aspectelor şi dimensiunilor de manifestare, terorismul a devenit una dintre cele mai mari probleme globale contemporane. Extinderea terorismului global a creat noi probleme care generează insecuritate şi dezechilibru în societate, sfidând ordinea de drept la nivel internaţional şi naţional. Prevenirea şi combaterea terorismului este una dintre atribuţiile şi direcţiile de activitate a orcărui serviciu special de informaţii/comunitate de informaţii.

Referinţe bibliografice

1. Schmid A. P., Jongman A. J. Political Terrorism: a New Guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature. New Djersey:Transaction Publishers, 2005, p. 5-31.
2. Whittaker D. Definition of Terrorism and Motivation for Terrorism. London and New York: Routledge publication, 2001. p.1-25
3. Busuncian T. Planul Marshall – promotor al declanşării proceselor de integrare şi unificare europeană. În: Studii Internaţionale viziuni din Moldova, publicaţie periodică ştiinţifico-metodică, 2008, vol. VI, nr. 1, p. 40-47.
4. Ляхов Е. Г. Терроризм и межгосударственные отношения. Москва: Международные отношения, 1991, 216 с.
5. Bruce H. Terrorist Targeting: Tactics, Trends, and Potentialities. Terrorism and Political Violence, 1993, vol. 52, p. 12-29.
6. Văduvă Gh. Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securităţii şi apărării naţionale, în condiţiile statutului României de membru NATO. Bucureşti: EdituraUniversităţiiNaţionale de Apărare, 2005. p. 7-48.
7. Marinică M., Tudorancea R. O nouăviziuneastrategiei SUA privind combaterea terorismului. Intensificarea rolului comunităţii din Intelligence în raport cu factorul militar. În: Politici şi Strategii în Gestionarea Conflictualităţii. Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2008, vol. 1, p. 114-122.
8. Bassiouni M. Ch. International Terrorism: Multilateral Conventions (1937-2001). În: International and Comparative Criminal Law Series. Boston: Brill Academic Publishers, Inc., 2001. 608 p.

9. Richard A. B. Jr. Intelligence to Counter Terrorism: Issues for Congress. Report for Congress. 2003. 19 p. http://fpc.state.gov/documents/organization/31482.pdf (vizitat 19.04.2016).
10. Winkler Th. H., Ebnöther A. H., Hansson M.B. Combating Terrorism and Its Implications for the Security Sector. Stockholm: Swedish National Defence College, 2005. 250 p.
11. Bucuroiu I. Serviciile de informaţii în secolul XXI şi problemele de securitate - Rolul şi misiunile serviciului de informaţii militare pentru executarea activitatii de informaţii militare strategice În: Pulsul Geostrategic. Braşov: INGEPO Consulting, 2007, nr. 17. p.21-23.
12. Tănase T., Tudorance R. Transformarea intelligence-ului în contextul noilor provocări ale secolului al XXI-lea. În: RevistaRomână de Studiide Intelligence. Bucureşti : Academia Naţională de Informaţii "MihaiViteazul", 2009, nr. 1-2, p. 149-160.
13. Cooperarea internaţională. http://www.sis.md/ro/cooperarea-internationala (vizitat 19.04. 2016).
14. MihaiGh. CIA va acorda asistenţă pentru securitatea Republicii Moldova. http://www.ziuaveche.ro/images/pdf/09/zv24.pdf (vizitat 19.04.2016).
15. Bencheci M. Interacţiunea autorităţilor publice abilitate cu privire la combaterea terorismului: aspecte de cooperare interdepartamentală. În: Moldoscopie. Revistă ştiinţifică trimestrială, USM, 2009, nr. 2 (XLV), p. 7-13.
16. SIS: combaterea terorismului-problema mondială primordială http://www.sis.md/ro/sis-combaterea-terorismului-problema-mondiala-primordiala(vizitat 19.04. 2016).

ASPECTE DE AMPLIFICARE A COLABORARII REPUBLICII MOLDOVA CU ACTORII INTERNAŢIONALI IN CONSOLIDAREA SECURITAŢII NAŢIONALE

CĂLDARE Gheorghe,
Doctor conferenţiar,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

The article is dedicated to the analysis of the aspects of Moldova's collaboration with relevant international actors in strengthening national security at present. In particular, they are valued dimensions of our country's cooperation with the North Atlantic Alliance in the reform and modernization of the National Army, held in quite varied forms.

It is also analyzed, the collaboration between Moldova and Organization for Security and C-operation in Europe, providing substantial support to Moldovan authorities in organizing 5 + 2 format negotiations-identification mechanism for appropriate solutions to the Transnistrian conflict settlement.

Keywords: decision factors, national security, security system reform, Transnistrian conflict, negotiations, cooperation, international actors

Schimbarea bruscă a situaţiei geopolitice din regiune obligă factorii de decizie să studieze atent mediul internaţional de securitate de o manieră care să corespundă intereselor naţionale ale ţării. Activităţile de politică externă, desfăşurate în contextul implementării politicii de securitate, urmează să fie orientate spre stabilirea şi consolidarea unei cooperări cu actorii internaţionali şi unei formule cooperative care să diminueze riscul de implicare a Republicii Moldova în conflicte fapt ce ar ameninţa interesele naţionale, iar în cazul unui astfel de conflict, ar permite soluţionarea lui prin eforturile comune cu partenerii externi.

Analiza abordărilor ce vizează interesul naţional/statal şi conexiunea acestuia cu acţiunile şi procesele unui stat în politica sa externă a oferit posibilitatea promovării interesul naţional/statal, care constituie acel aparat categorial cu care statul poate gestiona şi realiza activităţile sale pe plan extern. Multitudinea de opinii şi abordări a acestui concept a permis prefigurarea unei definiţii operantă atât la nivel practic, cât şi teoretic. Astfel, interesul naţional/statal în principiu, şi în special, este determinat de factorii ce asigură continuitatea şi calitatea statului şi societăţii în mediul concurenţial intern şi internaţional.

Luând în considerare problemele derivate dib schimbarea situaţiei geopolitice din regiune, preşedintele Republicii Moldova, Nicolae Timofti, a convocat în data de 23 martie 2015, Consiliul Suprem de Securitate (CSS) [1]. În cadrul şedinţei CSS au fost puse în discuţie problemele securităţii naţionale în contextul evoluţiilor geopolitice regionale. Membrii Consiliului au audiat rapoartele miniştrilor de Externe, de Interne,

al Apărării, precum şi al directorului SIS, care au evaluat principalele riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale a Republicii Moldova în contextul agravării crizei din Ucraina.

În finalul şedinţei Preşedintele N. Timofti a subliniat necesitatea elaborării unei noi Strategii de securitate naţională, adaptată noilor realităţi geopolitice. S-a stabilit ca Guvernul să creeze un grup interdepartamental, care urmează să elaboreze acest document. Prin decizia Consiliului Suprem de Securitate au fost formulate recomandări instituţiilor abilitate ale statului în vederea asigurării unui nivel sporit de reacţie la eventualele crize, ajustării cadrului normativ în domeniu şi asigurării securităţii naţionale. Însă elaborarea noii strategii de securitate aşa şi nu a fost aprobată de Legislativ.

Printre actorii internaţionali care contribuie la consolidarea securităţii naţionale a Republicii Moldova, un rol important revine colaborării cu Alianţa Atlanticului de Nord. Pentru o analiză exhaustivă a parcursului de peste 20 de ani de cooperare dintre Republica Moldova şi NATO, este, probabil, necesar de a constata faptul că Alianţa este nu numai una militară, ci şi o alianţă de valori. Acest fapt incontestabil este subliniat de fundamentele Tratatului Nord – Atlantic, dar şi de întreaga activitate a NATO în perioada Războiului Rece şi, în special, imediat după prăbuşirea Uniunii sovietice. NATO combină puterea cu valorile democratice, asigurând pacea în spaţiul euroatlantic, creând condiţii pentru ca valorile democratice să devină temelie a activităţii în societăţile occidentale. Astfel, NATO a creat condiţii pentru asigurarea celei mai lungi perioade de pace în Europa, fiind o umbrelă de securitate ce a acoperit rivalităţi şi conflicte în Europa de Vest, şi a asigurat condiţia necesară înfiinţării Europei Unite, a UE [2, p.80-83].

Relaţiile de cooperare dintre Republica Moldova şi Organizaţia Atlanticului de Nord se caracterizează printr-o intensitate relativ modestă, cauza fiind nu atât neutralitatea autoproclamată, ci mai degrabă persistenţa unor reticenţe absolut nefondate din partea autorităţilor Republicii Moldova, indiferent de coloratura politică a guvernării, că ar fi un impediment în calea identificării soluţiilor de reglementare a conflictului din raioanele de est şi prioritatea strategică de integrare europeană [3, p.33-48]. Cercurile guvernate din Republica Moldova n-au conştientizat că implementarea angajamentelor înscrise în acordurile de colaborare cu NATO reprezintă un mecanism solid şi fezabil pentru valorificarea opţiunii de integrare europeană, iar aprofundarea cooperării cu Organizaţia Atlanticului de Nord constituie un proces paralel, şi în acelaşi timp, complementar de pregătire a apropierii de Uniunea Europeană, chiar şi în condiţiile respectării statutului de neutralitate. Considerăm că în cazul respectării calendarului de realizare a angajamentelor asumate, parcursul european al Republicii Moldova ar fi fost mult mai avansat, din cauză că solicitările europene şi cele euroatlantice în mare parte sânt de conţinut aproximativ identic.

Un mecanism vital pentru reformă în domeniul securităţii şi apărării îl reprezintă Planul Individual de Acţiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova - NATO.

Acest Plan a fost propus de NATO ca un instrument de aprofundare a Parteneriatului pentru Pace. Astfel, în 2006, Republica Moldova a prezentat primul său document privind IPAP, conţinând obiective şi acţiuni concrete pentru realizarea de reforme în sectorul de securitate si apărare. În 2010, Moldova a finalizat cu succes primul ciclu al IPAP-ului şi a început să elaboreze noul document în cadrul acestui angajament de colaborare pentru ciclul doi (2010-2014). La sfârşitul anului 2013, Moldova a finalizat şi cel de-al doilea ciclu privind IPAP şi în 2014 a elaborat un nou document pentru ciclul 2014-2016.

Domeniile-cheie de cooperare prevăzute în noul Plan se referă la îmbunătăţirea controlului democratic asupra forţelor armate, planificarea apărării şi a bugetului, consolidarea interoperabilităţii şi reorganizarea forţelor armate în conformitate cu standardele moderne. Totodată, noul Plan prevede şi obiective suplimentare, care se referă la: consolidarea capabilităţilor naţionale în domeniul securităţii şi apărării cibernetice, consolidarea integrităţii în sectorul de apărare şi securitate, şi dezvoltarea capacităţilor interne în implementarea Rezoluţiei Consiliului de Securitate al ONU privind rolul femeilor în asigurarea păcii şi securităţii.

Dincolo de concentrarea pe reformă, un domeniu important de cooperare cu NATO, pe segmentul de apărare, vizează dezvoltarea forţelor capabile să sprijine nu numai securitatea naţională, dar şi securitatea internaţională, prin asigurarea capabilităţilor detaşabile în misiunile şi operaţiunile internaţionale. La momentul actual, instituţia de apărare prin intermediul mecanismelor de asistenţă NATO urmăreşte dezvoltarea unor capacităţi de nişă, care să fie compatibile şi interoperabile cu partenerii externi. Tot în contextul realizării obiectivului de interoperabilitate militară şi reieşind din complexitatea misiunilor pe care le are în faţă Armata Naţională, instituţia apărării a iniţiat în 2012 procesul de profesionalizarea graduală a armatei. În Republica Moldova acest proces se află într-o fază incipientă, cu toate că a fost prevăzut în primele documente de politici pe segmentul apărării, după declararea independenţei. Obiectivul urmărit este ca, până în 2020, ponderea militarilor prin contract să ajungă treptat la 100% din forţele operaţionale ale Armatei Naţionale. În acelaşi timp urmează să fie implementate standarde de instruire moderne, lucru care va contribui la creşterea calitativă a nivelului de pregătire a militarilor [4].

Ca proces de realizare a unei armate moderne, compatibilă cu cel din statele partenere, profesionalizarea implică atât aspecte cantitative ce se referă la creşterea numărului militarilor profesionişti, prin renunţarea graduală la serviciul militar obligatoriu, cât şi de ordin calitativ, concretizate în asigurarea standardelor de pregătire, modernizarea structurilor organizaţionale şi de personal, a procedurilor de instruire şi de formare a militarului eficient. În ceea ce priveşte modul de elaborare şi de implementare a programelor de pregătire a personalului militar, pentru Republica Moldova piatra de fundament care stă la baza dezvoltării politicilor şi procedurilor de instruire, precum şi a structurilor unităţilor Armatei Naţionale, o reprezintă conceptul de interoperabilitate. Ţinând cont de acest fapt, Armata Naţională a aderat, în anul

2007, la iniţiativa Conceptului Capabilităţilor Operaţionale, care prevede ridicarea nivelului de interoperabilitate cu forţele ţării partenere, în conformitate cu legislaţia Republicii Moldova. Un aspect al procesului menţionat este posibilitatea implicării mai active a Armatei Naţionale în operaţiunile internaţionale de menţinere a păcii, ce va facilita executarea angajamentelor asumate în acest sens [5, p.91-97].

Reieşind din cele expuse mai sus, constatăm că consilierea şi asistenţa oferită de NATO pe parcursul ultimilor ani, a devenit indispensabilă în vederea sprijinirii Republicii Moldova, şi în speciali al Armatei Naţionale, în abordarea unor aspecte importante ale procesului de reformă. Aceste mecanisme se prezintă ca vehiculul reformării Forţelor Armate prin dezvoltarea capacităţilor corespunzătoare bazate pe standardele NATO. Doar utilizând corect aceste mecanisme şi conştientizând complexitatea şi importanţa majoră a acestora vom putea avea într-un final un sistem de securitate şi apărare eficient, adecvat şi modern.

Astăzi, în contextul anexării de către Federaţia Rusă a Crimeii şi crizei din Ucraina, relaţiile Moldova - NATO reprezintă o nouă importanţă şi valenţă care pavează calea spre noi forme de cooperare. În ultimul timp mai mulţi oficiali ai NATO au reiterat sprijinul său pentru ţara noastră şi au promis ajutorul necesar pentru contracararea riscurilor vechi şi mai noi la adresa securităţii naţionale. În acest context, NATO a demonstrat după 1989 că nu a fost nevoie să utilizeze forţa şi că a soluţionat numeroase situaţii de criză doar prin simpla sa forţă de descurajare sau prin alte mijloace decât cele militare. Republica Moldova se află întru-un impas deoarece, chiar dacă ar dori să adere la NATO, ea ar trebui să rezolve mai întîi câteva probleme ce par insurmontabile:

1. Să obţină retragerea armamentului şi a trupelor ruseşti de ocupaţie, luând controlul asupra teritoriului său estic şi frontierei estice;
2. Să iasă din Comunitatea Statelor Independente;
3. Să modifice art. 11 al Constituţiei, care stipulează că Republica Moldova este un stat neutru;
4. Sa-şi asigure securitatea politică, economică, energetică, societală şi altele;
5. Să-şi racordeze infrastructura – căile ferate, reţelele energetice – la cele europene;

Reieşind din aceste considerente, Republica Moldova dacă doreşte să-şi depăşească handicapul pe care îl are în prezent: de sursă de instabilitate şi ameninţare la adresa securităţii regionale, dar păstrându-şi statutul de neutralitate, trebuie să se alinieze la politica de securitate a Alianţei Nord-Atlantice.

În contextul discuţiilor privind viitorul colaborării Republicii Moldova cu NATO se cere de menţionat că Alianţa respectă neutralitatea şi independenţa ţării noastre, iar colaborarea bilaterală s-ar putea axa pe contribuţia la reevaluarea Strategiei de Securitate Naţională, reînnoirea echipamentului Armatei Naţionale, etc. De menţionat că la data de 9 februarie 2016, Andrei Galbur, noul Ministru al Afacerilor Externe al Republicii Moldova, a avut o întrevedere cu Secretarul General adjunct al

NATO, Alexander Vershbow. Oficialul moldovean a reiterat angajamentul autorităţilor Republicii Moldova de a continua procesul de modernizare şi reformare a sectorului de securitate şi apărare naţională în conformitate cu noile evoluţii şi cerinţe ale mediului internaţional de securitate.

La rîndul său, invocînd probleme de securitate cu care se confruntă R. Moldova, Secretatul General adjunct al NATO a ţinut să confirme susţinerea fermă din partea Alianţei Nord-Atlantice pentru suveranitatea şi integritatea teritorială a ţării. El a reiterat, de asemenea, disponibilitatea Alianţei de a oferi în continuare expertiză şi asistenţă necesară în promovarea reformelor, în special, vizând modernizarea sectorului de apărare al R. Moldova. Totodată, Alexander Vershbow a apreciat contribuţia valoroasă a Republicii Moldova la consolidarea stabilităţii şi securităţii europene, în particular, prin prezenţa contingentului militar moldovenesc la operaţiunea KFOR din Kosovo (în Kosovo în prezent se află un contingent al Armatei Naţionale de circa 40 de militari). Cei doi interlocutori au remarcat importanţa instituirii la Chişinău a unui birou de legătură cu NATO. Totodată, a fost abordată problema privind implementarea Iniţiativei de Consolidare a Capacităţilor de Apărare, precum şi continuarea cooperării în domeniile comunicării strategice şi securităţii cibernetice [6].

Colaborarea Republicii Moldova cu Alianţa Nord-Atlantică a fost abordată şi în cadrul vizitei în Republica Moldova, în perioada 23-24 martie 2016, a generalului Ph. Breedlove, comandantul forţelor armate ale SUA în Europa. În discuţiile avute, partea moldovenească a apreciat contribuţia substanţială a a dministraţiei SUA în reformarea şi modernizarea instituţiei de apărare din Republica Moldova, prin implementarea unor proiecte prioritare în acest sens, cum ar fi expertiza în domeniul legislaţiei, spijin logistic şi instruirea în şcoli militare americane.

Generalul Ph. Breedlove, la rândul său, a subliniat că ţara noastră este un partener de încredere şi poate conta pe sprijinul SUA şi NATO în realizarea obiectivelor pe care şi le-a stabilit. De asemenea, generalul american a evidenţiat rolul Armatei Naţionale în consolidarea păcii şi securităţii din regiune şi la nivel mondial, prin participarea cu trupe la operaţiuni de menţinerea păcii, alături de militari americani şi ai altor state. Ph. Breedlove a declarat că SUA vor continua să sprijine Armata Naţională a Republicii Moldova prin proiecte a căror finalitate ar fi constituirea unei armate bine-pregătită, instruită la standardele internaţionale [7]. Astfel, putem considera că Republica Moldova are perspective reale de a aprofunda colaborarea cu NATO în domenii de interes vital pentru securitatea naţională.

Printre organizaţiile care sunt direct implicate în rezolvarea unor probleme actuale de consolidare a securităţii R. Moldova, un loc aparte îi revine Organizaţiei pentru Securitate şi cooperare în Europa. Colaborarea ţării noastre cu OSCE, în special în reglementarea problemei transnistrene, s-a început din primele luni ale admiterii ţării noastre în această structură internaţională. De rând cu ţările post-sovietice, Republica Moldova a aderat la conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa la 30 ianuarie

1992 în cadrul Consiliului Ministerial de la Praga, iar la 26 februarie a aceluiaşi an a semnat Actul Final de la Helsinki. Din momentul aderării Republica Moldova s-a bucurat de o susţinere permanentă din partea OSCE, în special în contextul reglementării conflictului transnistrean, fiind principalul actor internaţional colectiv, implicat plenar în procesul de soluţionare.

În primăvara anului 1993 este instituită misiunea OSCE în Republica Moldova, care nemijlocit este implicată în căutarea soluţiilor pentru rezolvarea conflictului transnistrean. Pe parcursul anilor, OSCE a jucat un rol considerabil în negocierile desfăşurate pe marginea acestui diferend, printre care se numără decizia Summit-ului organizaţiei din 1999 de la Istanbul, la care Federaţia Rusă şi-a luat angajamentul de a-şi retrage trupele sale şi armamentul de pe teritoriul Republicii Moldova până la finele anului 2002 [8].

După cum este cunoscut, în perioada anilor 2006-2011 negocierile asupra problemei transnistrene au fost întrerupte, din cauza poziţiei distructive a Tiraspolului, susţinută de Moscova. Doar la finele anului 2011, după mai multe runde de consultări cu partenerii externi, a fost adoptată decizia privind reluarea negocierilor în format „5+2". Astfel, prima rundă oficială de negocieri după întreruperea acestora în anul 2006, s-a desfăşurat la Vilnius, la finele lunii noiembrie 2011, fiind dedicată principiilor procedurale şi aspectelor organizatorice ale procesului de negocieri [9].

Pe parcursul anului 2012 s-au desfăşurat, sub egida OSCE, cinci runde de negocieri, în cadrul cărora părţile (Republica Moldova şi autoproclamata RMN, mediatorii: OSCE, Federaţia Rusă şi Ucraina, precum ţi observatorii: SUA şi Uniunea Europeană), au discutat aspectele de reglementare a problemei transnistrene în trei „coşuri,, tematice: l) problematica social-economică; 2) problematica umanitară şi drepturile omului; 3) reglementarea cuprinzătoare - aspecte instituţionale, politic şi chestiuni de securitate. De remarcat că pe parcursului anului probleme ce se referă la primele două „coşuri,, au fost rezolvate în temei pozitiv. La acestea se referă restabilirea circulaţiei mijloacelor de transport prin regiunea transnistreană, aspecte ce ţin de diplomele eliberate de către aşa numitele instituţii de învăţământ transnistrene şi situaţia şcolilor moldoveneşti din regiune cu predare în grafice latine care se află sub jurisdicţia Chişinăului, etc [10].

Problematica transnistreană a fost discutată destul de amplu în cadrul celei de-a XIX-a Reuniune a Consiliului Ministerial al OSCE, care s-a desfăşurat în perioada 6-7 decembrie 2012, la Dublin. La eveniment şeful delegaţiei Republicii Moldova, I. Leancă, Viceprim-ministrul, Ministrul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, a susţinut un discurs în care au fost punctate priorităţile ţării noastre privind reglementarea conflictului transnistrean. Oficialul moldovean a reiterat angajamentul autorităţilor de la Chişinău de a promova măsurile de consolidare a încrederii, eliminarea barierelor în calea liberei circulaţii a persoanelor, mărfurilor şi serviciilor, îmbunătăţirea situaţiei în sfera protejării drepturilor omului, etc.

Ca referire la negocierile în format „5+2", ministrul I. Leancă a pledat pentru deschiderea dialogului pe marginea aspectelor ce vizează reglementarea cuprinzătoare a conflictului, redirecţionarea discuţiilor de la aspectele tehnice la subiectele cu caracter de principiu, subliniind totodată, importanţa promovării unei abordări comune şi acţiuni coordonate din partea partenerilor internaţionali, implicaţi, în procesul de negocieri. S-a subliniat că o soluţie viabilă pentru rezolvarea conflictului trebuie să se bazeze pe respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Moldova, cu identificarea unui statut juridic special pentru regiunea transnistreană. Şeful diplomaţiei moldoveneşti a optat pentru transformarea operaţiunii actuale de menţinere a păcii într-o misiune multinaţională civilă cu mandat internaţional, reiterând, totodată şi necesitatea finalizării procesului de retragere a forţelor militare de pe teritoriul ţării noastre [11].

Astfel, putem consta că după reluarea negocierilor în format „5+2" la sfârşitul anului 2011, reglementarea transnistreană a cunoscut o evoluţie contradictorie. Deşi s-au înregistrat un şir de elemente pozitive, în esenţă rezultatele către sfârşitul anului 2013 au rămas nesatisfăcute. Din cele trei „coşuri" convenţionale de negocieri, doar primele două, care se referă la aspecte socio-economice, umanitare şi drepturile omului, au fost discutate, în timp ce al treilea „coş" ce vizează reglementarea politică şi problemele de securitate nu au fost incluse oficial pe ordinea de zi. Partea transnistreană, susţinută de Federaţia Rusă, a motivat că este prematur să se înceapă negocierile privitor la chestiunile incluse în cel de-al treilea „coş" iar suportul financiar şi politic masiv acordat de Moscova regimului separatist continuă să motiveze dezinteresul Tiraspolului pentru abordarea problemelor esenţiale ale reglementării transnistrene.

După evenimentele din Ucraina de la sfârşitul anului 2013 începutul anului 2014, situaţia în soluţionarea problemei transnistrene s-a schimbat radical. Este de ajuns de menţionat că pe parcursul anului 2014 au avut loc doar două runde de negocieri în format „5+2" ultima fiind desfăşurată la 5-6 iunie 2014 la Viena . Pînă la sfârşitul anului partea transnistreană a refuzat să mai participe la negocieri, argumentul principal fiind că ea mi aşteaptă de la aceste discuţii rezultate concrete.

Considerentele de principiu ale Republicii Moldova privind reglementarea problemei transnistrene în noua situaţie geopolitică, au fost expuse de Ministrul N. Gherman şi în cadrul Consiliului Ministerial al OSCE din 4-5 decembrie 2014, care s-a desfăşurat în oraşele Basel, Elveţia. Oficialul de la Chişinău a declarat că obiectivul strategic al autorităţilor moldoveneşti constă în găsirea unei soluţii politice cuprinzătoare bazate pe respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Moldova, cu identificarea unui statut special pentru regiunea transnistreană. În acestă ordine de idei diplomatul moldovean a pledat pentru depăşirea blocajelor în procesul de negocieri în format „5+2" şi soluţionarea problemelor cu care se confruntă şcolile moldoveneşti cu predare în grafie latină, precum şi fermierii din raionul Dubăsari.

Totodată, a fost confirmată necesitatea ideii de transformare a operaţiunii actuale de menţinere a păcii, instituită încă în baza Convenţiei moldo-ruse din 21iulie 1992, într-o misiune multinaţională civilă cu mandat internaţional. Şefa diplomaţiei de la Chişinău a reiterat necesitatea finalizării procesului de retragere a forţelor militare ale Federaţiei Ruse de pe teritoriul ţării noastre, în conformitate cu angajamentele asumate [12]. Astfel, la acest Consiliu Ministerial al OSCE Republica Moldova a confirmat încă odată că mizează pe colaborarea continuă cu această organizaţie, pentru consolidarea securităţii naţionale.

De remarcat că în Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova, aprobat la 16 februarie 2015 de către Parlament, se conţin prevederi concrete de colaborare cu OSCE şi alţi actori internaţionali în reglementarea problemei transnistrene. Astfel, printre acţiunile preconizate se cere de indicat la următoarele:

1. Asigurarea unui dialog permanent cu partenerii externi şi organizaţiile internaţionale, în vederea sprijinirii procesului de reglementare a conflictului transnistrean şi de reintegrare a ţării.
2. Continuarea eforturilor de elaborare a statutului juridic special al regiunii transnistrene în cadrul negocierilor în formatul „5+2", promovarea la nivel a unei viziuni consolidate cu privire la reglementarea conflictului transnistrean.
3. Sporirea rolului UE şi SUA în procesul de reglementare în vederea activizării şi sporirii randamentului negocierilor în formatul „5+2".
4. Realizarea acţiunilor orientate spre asigurarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană şi a liberei circulaţii a persoanelor, bunurilor şi serviciilor între cele două maluri ale Nistrului.
5. Colaborarea cu UE si Ucraina în vederea securităţii frontierei moldo-ucrainene.
6. Promovarea obiectivului demilitarizarea regiunii şi retragerea necondiţionată de pe teritoriul Republicii Moldova a forţelor armate şi a stocurilor de muniţii ale Federaţiei Ruse, conform prevederilor constituţionale şi angajamentelor internaţionale existente.
7. Continuarea eforturilor de transformare a actualei operaţiuni de menţinere a păcii într-o misiune multinaţională civilă sub mandat internaţional [13].

Practic, aceleaşi angajamente privind reglementarea conflictului transnistrean se regăsesc şi în programul de Guvernare al Cabinetului de Miniştri actual, investit la 20 ianuarie 2016 [14].

În contextul situaţiei create privind reglementarea transnistreană, este necesar de evidenţiat deciziile Consiliului Ministerial al OSCE de la Belgrad (Serbia), în perioada 3-4 decembrie 2015. La această reuniune N. Gherman a reiterat poziţia Republicii Moldova cu privire la necesitatea de a finaliza retragerea forţelor militare ruse şi a armamentului rusesc de pe teritoriul ţării noastre, în conformitate cu angajamentele

internaţionale. Totodată, a fost conformată poziţia autorităţilor Republicii Moldova de a conferi un statul special Transnistriei. La reuniune a fost adoptată o Declaraţie, în care se menţionează că reglementarea transnistreană rămâne o prioritate pe agenda OSCE, care doreşte o soluţionare cuprinzătoare şi paşnică a conflictului având la bază suveranitatea şi integritatea teritorială a Republicii Moldova, precum şi un statut special pentru Transnistria. Declaraţia îndeamnă părţile implicate în negocieri să intensifice eforturile pentru a obţine progrese în identificarea unei soluţii adecvate a conflictului transnistrean [15]. În anul 2016 Preşedinţia în exerciţiu a OSCE a revenit Germaniei. Sunt anumite speranţe că Germania - un actor important al relaţiilor internaţionale, va reuşi să reanimeze procesul de negocieri în problema transnistreană.

Astfel, în perioada 14-17 februarie 2016 în Republica Moldova s-a aflat într-o vizită de documentare Cord Meier-Klodt, Reprezentantul Special al OSCE pentru procesul de reglementare transnistreană. Oficialul german a precizat că în cadrul întrevederilor de la Chişinău şi Tiraspol a primit asigurări că părţile sunt angajate ferm în identificarea unor soluţii şi îşi doresc reluarea negocierilor. În cadrul vizitei, Cord Meier-Klodt a prezentat foaia de parcurs privind reluarea negocierilor în format ”5+2” cît mai curînd. De fapt această vizită a fost un semnal clar pe care Germania, care exercită în anul curent Preşedinţia în exerciţiu la OSCE, l-a transmis public privind angajamentul său ferm de a contribui la avansarea în procesul de reglementare a problemei transnistrene [16].

După cum vedem, problema transnistreană rămâne a fi nesoluţionată şi pînă în prezent, după circa 25 de ani de la declanşarea conflictului de pe Nistru. Însă situaţia geopolitică din regiune la etapa actuală este de aşa natură, încât se cer eforturi urgente pentru soluţionarea ei. În acest context, merită atenţie aprecierea experţilor independenţi, care au constatat existenţa a trei tipuri de ameninţări legate de conflictul din raioanele de Est ale Republicii Moldova:

- *Reizbucnirea* conflictului pe Nostru este ameninţare directă la adresa securităţii Republicii Moldova. Poate fi o ameninţare militară de tip convenţional, asimetric, de tip război hibrid (ex. Ucrainei);
- *Menţinerea status-quo-ului şi conservarea* conflictului este o altă ameninţare la integritatea teritorială a Republicii Moldova, deoarece conflictul nu se soluţionează, ci se conservă;
- *O soluţionare proastă a conflictului,* cu limitarea opţiunilor de politică externă, securitate, apărare şi integrare în spaţiul economic european, e o altă ameninţare. Reintegrarea teritorială trebuie să fie subordonată dezideratului de integrare europeană.

Societatea civilă consideră că în situaţia creată sunt necesare abordări la nivelul autorităţilor centrale ale Republicii Moldova, care trebuie sa regândească strategia de reglementare a conflictului, inclusiv în aplanarea lui, deoarece în prezent Kievul se pronunţă pentru măsuri hotărâte în combaterea separatismului 17].

În concluzie, am putea menţiona, că în prezent situaţia geopolitică din regiune este de aşa natură încât se cer eforturi considerabile ale Republicii Moldova pentru amplificarea colaborării cu actorii internaţionali relevanţi, cum ar fi Alianţa Atlanticului de Nord şi OSCE, care pot contribui nemijlocit la fortificarea capacităţilor de securitate a ţării noastre. NATO are posibilităţi concrete de a sprijini Republica Moldova în reformarea forţelor Armatei Naţionale, iar OSCE este în măsură, în condiţiile abordării constructive la negocieri în formatul ”5+2” a problemei transnistrene, să contribuie substanţial la reglementarea definitivă a conflictului.

Aşa dar, evenimentele din anii 2013-2014 în regiunea Europei de Est au avut ca rezultat agravarea securităţii din această zonă, care poate să constituie şi o ameninţare la securitatea europeană, în ansamblu. În situaţia creată Republica Moldova este impusă să revadă radical conceptul său de securitate, pentru a evita riscurile şi ameninţările care se conturează la adresa sa. În acest sens, sunt necesare activităţi de eficientizare a colaborării cu NATO, în special ajutorul pentru consolidarea apărării, reforma în pregătirea Armatei Naţionale, dar şi a structurilor de forţă. Totodată, colaborarea cu OSCE trebuie intensificată, utilizând la maxim potenţialul Germaniei, care în prezent exercită preşedinţia la această organizaţie regională.

Referinţe bibliografice:

1. Preşedintele Nicolae Timofti solicită elaborarea unei noi Strategii de securitate naţională - See more at: http://www.president.md/rom/css-comunicate-de-presa/presedintele-nicolae-timofti-solicita-elaborarea-unei-noi-strategii-de-securitate-natională, din 23 martie 2015. (vizitat 12.02.2016).
2. Molodilo D. Parteneriatele NATO şi Republica Moldova în faţa noilor ameninţări la adresa securităţii regionale, Jurnal Academic ediţia nr. 18, Chişinău 2014. p. 80-83.
3. H Zulean M. Politica de securitate naţională ca domeniu al politicilor publice. în: Politica de securitate naţională: concept, instituţii, procese. Coord. L. A. Ghica, M. Zulean. Iaşi: Polirom, 2007. p. 33-48.
4. Stratfor: Protecţia minorităţii ruse din străinătate, pretext pentru extinderea influenţei Moscovei. Chişinău, 2009. http://www.unimedia.md, (vizitat: 12.02.2016).
5. Ţugui E. Dilema securităţii în era nucleară: scutul antirachetă şi neutralitatea Republicii Moldova. în: Revista de filozofie, sociologie şi ştiinţe politice. Chişinău, 2010, nr. 3, p. 91-97.
6. Ministrul de Externe A. Galbur a avut o întrevedere cu Secretarul General adjunct al NATO, Alexander Vershbow. nato.md, 09.02.2016.
7. NATO susţine Republica Moldova. SUA oferă anual armatei celor de peste Prut 11,5 milioane de dolari. www.army.md din 24.03.2016 (vizitat: 17.04.2016)
8. Leancă I. Republica Moldova determinată să dea un nou impuls soluţionării/conflictului transnistrean. Chişinău, 2009. http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/478464/ (vizitat 22.02.2016)
9. Date statistice din Registrul de stat al populaţiei referitor la cetăţenii RM plecaţi peste hotare la loc permanent de trai. www.gov.md din 01.12.2011. (vizitat 22.02.2016).

10. Cu privire la retragerea din Parlament a unor proiecte de legi şi abrogarea unor hotărîri de Guvern.www.gov.md din 11 martie,18 aprilie,25 august,30 noiembrie 2012. (vizitat 22.02.2016)
11. Intervenţia ministrului Iurie Leancă la Reuniunea Consiliului cu Miniştri al OSCE, www.gov.md, din 07.12.2012, (vizitat 23.02.2016)
12. Alocţiunea Ministrului N. Gherman în cadrul Consiliului Ministerial de la Basel. www.gov.md, din 04.12.2014. (vizitat 24.02.2016)
13. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova, www.gov.md din16.02.2015.(vizitat 24.02.2016)
14. www.gov.md din 20.02.2016. (vizitat 24.02.2016)
15. www.tribuna.md. (vizitat 21.02.2016)
16. Ibidem. (vizitat 21.02.2016)
17. Strategia de Securitate Naţională a Republicii Moldova. Dezbaterea societăţii civile. Centrul de Informare şi Documentare NATO, 7 octombrie, 2015.

WHAT CAN BE EXPECTED FROM THE ABASHIDZE-KARASIN TALKS?*

CHAPICHADZE Khatuna,
Associate Professor, Researcher,
Scientific-Research Center of European Studies,
Georgian Technical University, Tbilisi

The article discusses the Abashidze-Karasin talks - an informal dialogue between Russia and Georgia in the condition of absence of diplomatic relations as an aftermath of the August War of 2008. The format considers cooperation in trade, economic, humanitarian, cultural, transportation and other communication affairs between the two states established since the end of 2012. Among diverse questions, the Abashidze-Karasin format touched a 2011 treaty signed by Georgia and Russia about principles for customs administration and mechanisms for monitoring trade, controversial issue concerning the possibility of reopening the Abkhazian railway, etc. However the Abashidze-Karasin format does not consider political and or security matters – main subjects for the Geneva talks, political and security dynamics between the two countries have impacts on the informal dialogue as well.

The talks in Georgia have been strongly criticized mainly by the political opposition, some government officials, vocally pro-Western public persons or NGO actors frequently demanding termination of the Abashidze-Karasin dialogue claiming that the format "serves solely to the Russian interests and is a threat to the security of Georgia and its Euro-Atlantic integration policy".

Although, one of the tangible results of the Abashidze-Karasin talks has been that the export of Georgian wine and agricultural products to Russia was resumed. In parallel, other improvements are also taking place regarding transport, communication, humanitarian issues and visa liberalization policy.

Taking into consideration all the above-mentioned, there is questioned in the article if the Abashidze-Karasin talks are supplementary or in fact they prevail over the other communication channels by their importance and the concrete outcomes gained in real life. In spite of arguably obvious conflict of interests existing between the Georgian and Russian states, which in our opinion serves as the major obstacle for the potential of improvementof their relations, there is no doubt that the talks have to be retained and even more developed in future.

Keywords: Abashidze-Karasin talks, Georgia, Russia, cooperation.

What are the Abashidze-Karasin talks?

The Abashidze-Karasin talks are an informal channel for discussing tradeand cooperation in economic, humanitarian, cultural, transportation and other

*"This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

communication affairs between Russia and Georgia, which do not have diplomatic relations as Georgia broke off these relations with Russia after the war in August 2008 and has not reestablished them. The dialogue marked a thaw in relations after the change of government in Georgia in 2012. It has been established between two well-known Georgian and Russian diplomats: Zurab Abashidze, Georgian Prime Minister's Representative for Russian Relations, and Gregory Karasin, Deputy Foreign Minister of Russia.The first Abashidze-Karasin meeting took place in December, 2012, in Geneva, Switzerland.

Among wide range of issues, within the framework of the Abashidze-Karasin format there has been discusseda treaty signed by Georgia and Russia in 2011 when Russia was joining WTO supported by Georgia about principles for customs administration and mechanisms for monitoring trade. The Swiss company SGS was selected to implement this agreement and monitor the trade of goods between the two countries.A separate committee, located in Geneva, would monitor the tradehaving members from Georgia, Russia and Switzerland. [1]

Another topic has been the possibility of reopening the Abkhazian railway. The railway connection between Russia and Georgia was closed in the 1990s during years of war and turmoil. It is one of two rail links Russia had to the South Caucasus and countries further south, like Iran. The only alternative line, through Azerbaijan, runs through North Caucasus republics where the security situation makes it dangerous to use.In the election campaign in 2012, Bidzina Ivanishvili, the former PrimeMinister of Georgia, promised that the Abkhazian railway will be reopened. According to him, reopening the railway would guarantee easier access to Russian markets for Georgians and Abkhazians, and is a necessary step to ensure economic growth. On the contrary, the National Movement party of the former Georgian President Mikheil Saakashvili considers reopening the railway and negotiating with breakaway Abkhazia as an official recognition of it by Georgia. [2]

Although the Abashidze-Karasin format does not include political and or security matters leaving them to be discussed during the Geneva talks, political developments and or events concerning security issues between the two countries have influence on the informal dialogue as well; for instance, treaties of "alliance and partnership" signed by Russia with the breakaway regions of Abkhazia and s. c. South Ossetia [3], process of "borderisation", involving installing wire fences by the Russian troops across the administrative boundary line of breakaway s. c. South Ossetia during which Georgia says the line was moved at many locations deeper into the Georgian-controlled areas causing increasing humanitarian difficulties for the local population there in addition, Law on Occupied Territories - making illegal entry into Abkhazia and s. c. South Ossetia from territories other than controlled by Tbilisi, which was later lightened in fact as the Georgian Parliament passed on May 17, 2013 with its first reading package of bills on partial decriminalization of and easing sanctions for illegal entry to the breakaway regions.[4] Along with this, from the Russian side major

political obstacle for the improvement of Russian-Georgian relations raised even during the Abashidze-Karasin talks has been connected with Georgian leaders' "anti-Russian rhetoric", which was the issue of the last so far meeting between Abashidze and Karasin held on March 16, 2016 traditionally in Prague, the Czech Republic. At the meeting Karasin brought attention to a speech by the Georgian Defense Minister at the international security forum on November 20-22, 2015. Defense Minister Tina Khidasheli said that the Russian aggression has no boundaries and if the international community forgets the issues of Ukraine and Georgia with the aim of meeting global challenges, the next attempt by Russia will be larger and it will be closer to NATO member states. [5] The Russian diplomat stated that Georgian government's "anti-Russian rhetoric" is unacceptable for Moscow, while Zurab Abashidze responded that "if we act wise, nothing will threaten us" [6] causing big controversy and criticism among Georgian politicians, including also the current President of Georgia Giorgi Margvelashvili.

This talk format in Georgia has been strongly criticized mainly by the political opposition, National Movement, as well as Free Democrats of Irakli Alasania, former Minister of Defense and one time political ally of the ruling Georgian Dream coalition. [7] They criticize the Georgian government in damaging the national interests of Georgia by stating that NATO is not a near-future plan and by talking about potential dialogue with the separatist regions. [8]

From the critical perspective, we can summarize in general that the opposition to the Abashidze-Karasin format from Georgian politicians mainly from the opposition parties or factions, particularly from rhetorically radical Western elite, public persons or NGO actors on the background of severe anti-Russian rhetoricdominating in mainstream became extremely popular in Georgia especially after the August War of 2008. These actors often demand terminating the Abashidze-Karasin talks based on their belief or at least more accepted first of all among the elite agenda they attempt to further publicly widespread and monopolize that any dialogue between the two states, including the Abashidze-Karasin format "serves solely to the Russian interests and is a threat to the security of Georgia and its Euro-Atlantic integration policy". Certainly, we can debate on the rational aspects and real or pragmatic points missing from such a radicalization and polarized stances.

Despite controversies however, at the same time along with the positive assessmentand support from the Georgian government and significant number of ordinary citizens of the country, we have to underline that one of the tangible resultsof the Abashidze-Karasin talks have been the fact that the export of Georgian wine and agricultural products to Russia was resumed. Other improvements are taking place concerning transport, communication, humanitarian issues and visa liberalization policy. [9]

It is noteworthy to mention in addition that contact between Georgia and Russia also takes place at the Geneva talks, involving the conflict parties and international

mediators. Another forum where there is contact between Georgia and Russia is the Incident Prevention and Response Mechanisms, regular field meetings held at Ergneti, a village straddling the border separating the breakaway region of s. c. South Ossetia from the rest of Georgia. [10]

"Supplementary" or prevailing importance of the Abashidze-Karasin format?

Despite the assumption that the Abashidze-Karasin format is supplementary and is not regarded as the main format of relations between Russia and Georgia under the circumstances of absence of diplomatic and direct formal relations between these two states, the Abashidze-Karasin talks are considered even of more significance than the Geneva political format as far as it touches social, economic, humanitarian, transportation issues and is much more connected with the real and if we can say so, daily problems of for example about 157803Georgian residents living and working in the Russian Federation [11]. We have to note also around 1 million Russian touristswho visited Georgia in 2015 (there was an increase of their number by 14% in 2015 in comparison with the analogical statistics of 2014) [12]and their financial contribution in developing Georgia's economy. Noteworthy are Georgian farmers as well trading with agricultural products and the newly regained opportunities for exporting these products along with wine, water, mineral water, etc. to the Russian Federation, thus entering again the Russian big market – so attractive for many countries, including the leading European ones.

Conclusion

Certainly, we can discuss about the Abashidze-Karasin talks and their impact on improvement of the Russian-Georgian relations in social, economic, cultural, communication and transportation, as well as in humanitarian affairs context as this is the format of the dialogue between Abashidze and Karasin. However, again despite the debates regarding the valueand threats from the Abashidze-Karasin talks as some people oppose this format in the formal and non-formal public presumably not only in Georgia, overall there is observable the interest from the Georgian state and at least rhetorically from the official structures of the Russian Federation, as well as from the both populations of the two countries that the Abashidze-Karasin format could help to improve general relations, including political interaction between these states.

Although, I can strongly argue that there is not expected any serious success or improvement in the Russian-Georgian relations from any format in fact till first of all anti-Russian or anti-Georgian rhetoric is not overcome. Without any doubts, especially Georgia's aspirations for the NATO membership still remaincontradictory to Russia's "national interests" to prevent NATO enlargement to the Russian border, including also through the South Caucasus region, as claimed by the President of the Russian Federation – Vladimir Putin. [13] On the other hands, Russia is neglecting and violating independent state - Georgia's territorial integrity, sovereigntyby means of its

participationin the ethno-territorial conflicts of Georgia and interferes in exercising Georgia's right of free choice to establish independent foreign policy with any countries, actors, apply for membership in any organizationsit opts.

Taking into account all the above-mentioned, we can assess the Abashidze-Karasin talks in spite of not rare criticism at the same time, as necessary, quite positive and at least constructional. This format has alreadyachieved really important results in developing social, economic, transportation and humanitarian matters in the Russian-Georgian relations and undoubtedly thetalks have to be maintained and even more enhanced in future.

References:

1. Abashidze-Karasin talks to resume later this month, Democracy & Freedom Watch (DFWatch),February 21, 2015, http://dfwatch.net/abashidze-karasin-talks-to-resume-later-this-month-33801 (accessed April 12, 2016).
2. Abashidze-Karasin talks resume after a four-month break, Democracy & Freedom Watch (DFWatch), February 27, 2015, http://dfwatch.net/abashidze-karasin-talks-resume-after-a-four-month-break-33997 (accessed April 14, 2016).
3. Abashidze-Karasin talks resume after a four-month break, Democracy & Freedom Watch (DFWatch), February 27, 2015, http://dfwatch.net/abashidze-karasin-talks-resume-after-a-four-month-break-33997 (accessed April 14, 2016).
4. Meeting of Georgian, Russian Negotiators in Prague, Civil Georgia (Civil.Ge / Daily News Online), June 6, 2013, http://www.civil.ge/eng/article.php?id=26152 (accessed April 15, 2016).
5. Russian diplomat criticizes Georgian leaders for anti-Russian rhetoric, Democracy & Freedom Watch (DFWatch),March 17, 2016, http://dfwatch.net/russian-diplomat-criticizes-georgian-leaders-for-anti-russian-rhetoric-41014 (accessed April 15, 2016).
6. Georgia's Russia envoy Abashidze answers president's criticism, Democracy & Freedom Watch (DFWatch),March 21, 2016, http://dfwatch.net/georgias-russia-envoy-abashidze-answers-presidents-criticism-41145 (accessed April 16, 2016).
7. Evnoy to Russia accuses Free Democrats of Incompetence, Democracy & Freedom Watch (DFWatch),March 3, 2015, http://dfwatch.net/evnoy-to-russia-accuses-free-democrats-of-incompetence-34061(accessed April 16, 2016).
8. Abashidze-Karasin talks resume after a four-month break, Democracy & Freedom Watch (DFWatch), February 27, 2015, http://dfwatch.net/abashidze-karasin-talks-resume-after-a-four-month-break-33997 (accessed April 14, 2016).
9. Putin: Russia Ready to Lift Visas for Georgia, Civil Georgia (Civil.Ge / Daily News Online), December 17, 2015, http://www.civil.ge/eng/article.php?id=28861(accessed April 16, 2016).
10. Abashidze-Karasin talks to resume later this month, Democracy & Freedom Watch (DFWatch), February 21, 2015, http://dfwatch.net/abashidze-karasin-talks-to-resume-later-this-month-33801 (accessed April 12, 2016).
11. Итоги Всероссийской переписи населения 2010 года в отношении демографических и социально-экономических характеристик отдельных национальностей, Федеральная

служба государственной статистики, http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/results2.html(accessed April 17, 2016).
12. Statistics of the International arrivals (2015 year), Georgian National Tourism Administration, http://gnta.ge/statistics/ (accessed April 17, 2016).
13. Oliphant, Roland, Vladimir Putin blames Nato expansion for rising tension with Europe, The Telegraph, January 11, 2016, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/vladimir-putin/12093042/Vladimir-Putin-blames-Nato-expansion-for-rising-tension-with-Europe.html(accessed April 17, 2016).

TENDINŢELE PROCESULUI DE GLOBALIZARE ŞI IMPACTUL SĂU ASUPRA SISTEMULUI RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE*

CONACU Vasile,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

In the beginning of the XXI century, human society is marked by unprecedented changes, whose effects produce a series of upgrading the major cultural , social , political and general human values paradigms. On the one hand, we live in a world characterized by dynamism, but on the other hand, by uncertainty, of course if we look realistically at our social life. The 1990 was the end of a historical cycle, with the fall of the Berlin Wall and the fall of the communist regimes in Eastern Europe.An unprecedented year of transformations followed. It modified the architecture of the international system: the dissolution of the Soviet Union, the affirmation of the USA as the main superpower on the planet, the events from the 11th of September 2001, the global economic crisis which started in 2008.

The configuration of a multipolar world takes place through the extension of power and authority of some global actors, such as: states, international organizations, corporations, and the factor of cooperation between the old pillars of power and the new emerging powers represent the new challenge of the moment. In other words, we have assisted a true imbalance of power, characterized by the monopoly of global domination, which was accomplished by one single superpower: the USA. In this context, the problem of international domination has to be analyzed by taking into account political, economic, social and cultural perspectives. The increasing development of the global economy during the last two decades is the main argument in this regard, which makes us analyze which the main tendencies are and what their impact on international relation is.

Keywords: globalization, international relations, global politics, global economy, global ecologic crisis

Problematica fenomenului ,,globalizare" este un domeniu foarte des mediatizat şi analizat în literatura de specialitate, în discuţii cotidiene, presă, televiziune, internet - în asemenea mod el a reuşit să devenit o expresie a perioadei istorice în care noi trăim.Fenomenul dat cuprinzînd practic toate domeniile vieţii umane , avînd un spaţiu de răspîndire şi de influenţă pe tot globul pămîntesc, aşa în cît el să devină o caracteristică şi un produs al noului sistem al relaţiilor internaţionale. Aceasta reprezentînd un ansamblu complex de procese ce are drept obiectiv realizarea integrării

*This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

internaţionale la nivel economic, politic, socio-cultural,militarşi de securitate, conducînd la uniformizarea statelor, nivelului de trai şi de dezvoltare la scară planetară[3]. Noţiunea de globalizare a început din 1990 să fie folosită pentru a descrie un proces complex, socio-economic şi cultural, ale cărui principalecaracteristici sunt difuziunea globală a instituţiilorşi practicilor democratice, popularizarea şi răspîndirea unor modele economice, financiare şitehnologice. Totodată, globalizarea universalizează, implicînd ideea de unificare a societăţilor şi prin aceasta se ajunge la relativizarea identităţilor naţionale sau comunitare[8], cele prin care un popor sau ocomunitate anume îşi defineşte existenţa sa.

Deşi fenomenul dat nu are o definiţe concretă unanim acceptată totuşi principalele lui puncte de referire sunt împărtăşite de majoritatea specialiştilor în ceea ce priveşte -creşterea interdependenţei economice a statelor,liberalizarea fluxurilor de capital internaţional şi de mărfuri,creşterea volumului şi varietăţii tranzacţiilor de bunuri şi servicii ,difuziunea mai largă a tehnologiilor[10]. Procesele globalizării au fost iniţiate mai mult din interese economice , dar acestea au reuşit să adapteze şi să domine aspectele vieţii politice, sociale şi cele culturale. Cultura globală[11] iniţial avînd ca scop să unifice practic toate statele şi colectivităţile umane într-un sistem unic, dizolvînd statele naţionale, hotarele şi elementele suveranităţii statale, aşa în cît să se ajungă la o realitate de concentrare a forţelor de producţie impusă de o interdependenţă complexă a oamenilor. Este de menţionat faptul că majoritatea proceselor care se petrec în sistemul relaţiilor internaţionale nu se produc de la sine în mod întîmplător , dar la baza lor stau interesele şi acţiunile intelectului uman , omul fiind particula cea mai simplă şi elementul de bază a tuturor instituţiilor şi structurilor vieţii publice al sistemului internaţional. Astfel putem să deducem faptul că Globalizarea ca proces nu a apărut în mod întîmplător, trivial cum ne este prezentată de majoritatea specialiştilor , dar a fost un proces planificat şi iniţiat de un grup de persoane pe care o sa-i numim convenţional ,,globalizatori" şi aceştia prin intermediul globalizării promovează aşa numita politică globală.

Înainte de a discuta sensul logic al tendinţelor procesului de globalizareîn raport cu noţiunea de realţii internaţionale este necesar de a face o clarificare în privinţa interacţiunii termenilor de politică internă , politică externă şi politică globală ca şi efectele acestora asupra sistemului relaţiilor internaţionale. Politica ca fenomen are o istorie şi o tradiţie bogată, ea a apărut odată cu primele formaţiuni statale fiind iniţiate ca metodă şi formă de organizare şi conducere a comunităţilor umane, instituite cu scopulde a menţine ordinea internă şiexternă pentru garantarea securităţii comunităţilor respective. Iniţial politica fiind un atribut al statului[13] , o activitate instituită de către state şi pentru state. Astfel observăm că în procesul de selecţie naturală a fenomenului politic apar două sensuri de politică care sînt într-o strînsă legătură şi anume politica internă şi externă.

Politica internă reprezentînd- activitatea instituţiilor guvernului unui stat privind gestionarea afacerilor interne în ceea ce priveşte atingerea scopurilor şi obiectivelor

clasei conducătoare pe teritoriul statului său . Iar *Politica Externă*-activitatea instituţiilor guvernului unui stat privind gestionarea afacerilor externe în ceea ce priveşte atingerea scopurilor şi obiectivelor clasei conducătoare în afara teritoriul statului său şi în raport cu alte state sau instituţii internaţionale. Astfel vedem că aceste două noţiuni sînt în strînsă legătură şi interdependenţă , ele reprezentînd un element de continuitate ale intereselor statului şi a cetăţenilor săi. Avînd această descriere primară a noţiunii de politică este necesar să identificăm compatibilitatea acesotra cu noţiunea de globalizare sau dacă mai concret cu noţiunea de politică globală. *Politica Globală* dacă e să continuăm firul logic al acestor raţionalmente ar presupune-activităţiprivind gestionarea şi asigurarea intereselor şi obiectivelor clasei conducătoare în raport cu întreaga omenire de pe planeta Pămînt. Din cele enunţate mai sus la prima vedere apar unele întrebări conceptuale şi anume , dacă toate procesele care se petrec în sistemul ralaţiilor internaţionale sunt într-o conexiune complexă şi într-o interdependenţă , reiese că politica globală este un produs al activităţilor unor persoane cărora le este străină noţiunea de stat şi toate acţiunile politicii globale sunt îndreptate în privinţa erodării statului sau lichidării lui ca actor al sistemului internaţional. La fel este nevoie de concretizat faptul că odată ce această politică globală este promovată la scară largă, cine sunt părţile cointeresate şi interesul cui este asigurat, evident că iniţiativa dată nu vine din partea statelor, deoarece această politică globală de cele mai multe ori este dusă în detrimentul lor, statele pierzînd suveranitatea, controlul şi capacitatea de a se isprăvi cu atribuţiile sale şi cu cetăţenii săi, raţionalmentul dat este valabil chiar şi în cazul supraputerilor . Deci vedem că în linii generale noţiunea de stat este în incopabilitate cu noţiunea de globalizare sau politică globală cea din urma avînd ca prioritate finală supremaţia asupra statului şi lichidarea lui ca formă de organizare a sistemului internaţional .

Trebuie de menţionat faptul că procesul de globalizare în linii generale este unul obiectiv, un proces căruia nu poţi să-i suprapui nimic şi căruia nu poţi să te împotriveşti, dar concepţia globalizării şi mijloacelor acesteia sunt subiective. Ca exemplu putem remarca că dacă pe parcursul dezvoltării istorice civilizaţiei umane , statul era unica formă de organizare a colectivităţilor umane şi garant al securităţii naţionale şi internaţionale , odată cu dezlănţuirea procesului globalizării se observă o tendinţă de haos şi criză în toate domeniile vieţii sociale internaţionale. Dacă anterior toate domeniile sferei economice şi de producţie erau controlate de autorităţile statului şi în cazuri de criză aceste puteau fi gestionate de către stat , la moment observăm o incapacitate totală de a rezolva unele probleme critice , ca ex. criza economică , care are efect dezastruos asupra statelor şi datorită faptului că toate economiile sunt într-o interdependenţă totală , iar sursele de venit şi valuta tranzacţiilor este calculată în echivalent străin, nu se poate redresa fără o implicare a efeorturilor comune a întregului sistem .

Globalizarea este un proces obiectiv[4], dar mijloacele şi scenariile concepţiilor politicii globale sunt subiective , ele fiind deretminate de aspectele moralităţii care

domină în societate. Pentru a înţelege acest lucru trebuie să facem o remarcă , la nivelul structurilor de conducere ale statului, nouă societăţii civile ni s-a impus ideea divizării puterilor în stat, ba chiar mai mult această idei este descrisă şi argumentată la nivel teoretic în lucrările domeniului juridic, politic, economic , aceasta argumentează că există trei ramuri ale puterii în stat şi anume puterea legislativă, puterea executivă şi puterea judecătoreacă. La prima vedere această stare a lucrurilor reprezintă cursul normal şi realitatea firească a unui stat de drept bazat pe principiile democaratice, dar dacă e să analizăm mai minuţios putem observa că pe lîngă aceste trei ramuri ale puterii mai sunt încă două şi că acestea stau la baza funcţionării primelor trei. Şi anume puterea idiologică şi puterea conceptuală de care practic nimeni nu pomeneşte şi ninci nu pune în discuţie existenţa lor, mai mult ca atît lumea academică nu a dedicat nici o lucrare ştiinţifică acestui domeniu , considerînd că puterile legislativă, executivă şi judecătorească sunt eficiente în stat şi ele practic reglează cursul normal al actului de guvernare în stat, deoarece aceasta este o realitate recunoscută deja de toţi şi că este o practică care s-a înrădăcinat în tradiţia administrativă contemporană. Păi bine eu vreau să combat această părere şi să aduc şi argumente că ideia dată este departe de adevăr, la baza procesului politic de guvernare stau *puterile idiologică şi conceptuală* , iar puterile legislatiă, executivă şi judecătorească sunt doar instrumente de operare în actul de guvernare.Problematica dată nu este absolut de loc analizată deoarece nu prezintă interes sau mai bine zis prezintă pericol pentru clasa conducătoare şi răspîndirea informaţiei pe linia acestor probleme poate stîrni discuţii şi concluzii care ar răstruna întregul aranjament şi sistem deja creat pe nişte mituri care demult nu mai reprezintă realitatea.Dacă e să argumentăm cele expuse anterior, mai întîi de toate trebue să analizăm care este încărcătura semantică şi logică acestor două puteri . Cînd vorbim despre puterea ideologică trebuie neapărat să facem referire la definiţie şi la etimologie, aceste două aspecte ne permite să facem o claritate şi o înţelegere mai profundă despre ce merge vorba . Ideologia conform dicţionarului limbii române se subînţelege ca : ,,Sistem de idei, de noţiuni, de teorii, de concepţii politice, morale, juridice etc., care reflectă într-o formă generalizată, interesele unei clase sau ale unei categorii sociale determinate de condiţiile istorice obiective ale existenţei şi care, la rândul lui, exercită o influenţă activă asupra dezvoltării societăţii”[6,p.470-471]. Concluzionînd definiţia dată putem menţiona că la baza tuturor acţiunilor umane inclusiv şi celor politice stă elementul ,,*ideii*” prin intermediul creia sunt materializate lucrurile. Astfel indiferent de perioadă istorică, situaţie social-politică, regim de guvernare, apartenenţă culturală ş.a. puterea idiologică stă la baza acţiunii umane , ideologia fiind o credinţă în unele valori care reprezintă aşteptările şi idealurile materializate de acţiuni concrete. Pînă la urmă aceasta reprezintă un proces firesc de planificare a acţiunilor, înnainte de a face ceva omul în primul rînd raţionalizează asupra unei ideie concrete şi respectiv identifică principalii paşi spre atingerea acestor idei, acţiunea devenind instrument de realizare a ideii.

La rîndus său puterea conceptuală reiese din putrea idiologică, ea fiind o prelungire firească în care ideia umană se prijină pe elementele conceptuale. Sensul termenului de concepţie presupunînd: „ modul de a înţelege sau de a interpreta fenomenele pe baza unui sistem de idei”[6,p.206-207].Modalităţile de înţelegere şi interpretare a realităţilor , a lumii înconjurătoare, nu se realizează pe un fundal gol ele sunt strîns legate de mediul şi ambianţa în care individual s-a format sau în care individl există. Puterea conceptuală reprezentînd o reflectiţie a mediului de habitat , în care sunt înscrise scenariile de perspectvă şi principalele tendinţe de dezvoltare a comunităţilor umane, astfel putem observa unele concepţii cu efecte positive şi concepţii invers proporţionale adică cu efecte negative. Acest lucru în limabaj tehnic se explică în termen - „modalităţi de programare”, oamenii la fel pot fi programaţi la unele acţiuni sau poziţii şi aceasta se reuşeşte de aplicat prin intermediul acestor două elemente ale puterii idiologice şi conceptuale.

Legătura politicii globale cu aceste elemente constă în faptul că , procesul politicii globale are la baza sa aceste două elemente şi în dependenţă de calitatea şi conţinutul idiologic şi conceptual al globalizării identificăm efectele acesteia ca produs final. Astfel putem conchide că şi la nivel statal şi la nivel global stă divizarea puterilor în elementele legislativ , executiv şi judecătoresc şi ele au în vizorul său aspectul legii, problema emiterii, aplicării şi sancţionării legale, la baza acestora stau totuşi puterile idiologică şi conceptuală. Legile la rîndul său fiind o reflecţie a unor norme şi reguli de conduită , nişte standarte fixe care au un caracter imperativ, menit să menţină ordinea în societate. E şi fiersc că legile nu au apărut din nimic ele sunt un produs al acţiunii umane care trebuie să fie emise în corespundere cu concepţiile moralităţii, dreptăţii şi corectitudinii.

Pentru a înţelege sensul puterii conceptuale apare necesitatea explicării modului de formare a concepţiei ca element aparte, care este unul deloc simplu, ce la rîndul său cuprinde o sumă de fenomene concrete, primul element ce stă la baza formării unei concepţii este ‚morala”. Morala la rîndul său reprezintă: - „ Ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor reflectate şi fixate în principii, norme, reguli, determinate istoric şi social, care reglementează comportarea şi raporturile indivizilor între ei, precum şi dintre aceştia şi colectivitate şi a căror respectare se întemeiază pe conştiinţă şi pe opinia publică; etică”[6, p.652]. Morala formează „viziuneumană asupra lumii înconjurătoate”, aceasta la rîndul său - presupune formarea viziunii sau închipuirea lumii înconjurătoare exprimate în imagini sau asocieri şi comparaţii. Din viziunea umană asupra lumii înconjurătoate reiese - „concepţia umană despre lume”, concepţia umană despre lume-reprezintă interpretarea lumii înconjurătoare exprimată în lecsică şi terminologie.Concepţia umană despre lume formează reflecţii asupra „naturii şi destinului existenţei umane”- aceasta se referă mai mult în plan filosofic asupra existenţei umane a scopurilor şi obiectivelor existenţiale.Natura şi destinul existenţei umane formează-„concepţia” , reprezentînd viziunile şi prespectivele de atingere a scopurilor şi obiectivelor existenţiale, scenariile după care se poate merge pentru

atingerea acestor scopuri, păstrării sau atingerii acestor valori. Concepţia sau puterea conceptuală în final formează „cultura” , ea presupune totalitatea valorilor spirituale şi materiale ale oamenilor transcrise în concepţie. Astfel puterea conceptuală în dependenţă de valorile pe care le poartă , formează cultura sau nivelul de cultură al oamenilor, şi în dependenţă de gradul de dezvoltare al acestor valori se poate observa nivelul culturii şi tendinţelor culturale care persistă în societate.Din cultură ca subcompartiment urmează , cultura legalităţii, cultura legalităţii generează legislaţia , iar legislaţia respectiv reprezintă instrumentul iniţial al celor trei puteri în stat. Ne înţelegînd esenţa acestei scheme cu greu putem identifica impactul puterii conceptuale asupra efectelor legislaţiei.De cele mai multe ori se invocă ideia de către legislatori că principalul element al actului de guvernare este reforma legislativă şi elaborarea legilor după care societatea trebuie să se conducă, dar puţin se atrage atenţia asupra problemei în limitele cărei concepţii legislaţia este elaborată , care este scopul şi valoarea morală a legilor.Astfel analizînd valoarea încărcăturii spirituale şi materiale ale procesului de globalizare putem observa principalele tendinţe de dezvoltare şi putem face unele prognoze referitoare la perspectivele lui de evoluţie. Iniţial procesul de globalizare este prezentat de comunitatea internaţională ca un proces firesc inţiat în scopuri nobile, dar marea majoritate a cazurilor , efectele acestor scopuri se prezintă invers proporţional , de cele mai multe ori avînd un impact negativ şi dezastruos. În mod normal fiecare proces sau acţiune care este planificată şi realizată cu scopuri nobile ar fi trebuit să se răsfrîngă corespunzător , dar observăm că realitatea este contrar opusă ceea ce ne face să credem că iniţial ceva nu e în albia normalului şi că acest proces nu are la bază o ideie şi o concepţie corectă care ar motiva acţiunile şi mijloace de atingerea a acestora. Respectiv orişice activitate dacă este planificată corect ea reprezintă o reflecţie reală şi adecvată a necesităţilor prin identificarea acţiunilor concrete de atingere a acestora şi rezultatul final corespunde aşteptărilor şi scopurilor planificate, aceasta reprezintă ideia şi concepţia corectă .

La moment observăm că majoritatea efectelor procesului politicii globale are impact direct asupra sistemului relaţiilor internaţionale şi acesta are o tendinţă negativă, adică pe lîngă perspectivele şi beneficiile aduse de acest proces care sunt vizibile nu pe întreg globul, sau pentru toate statele lumii, dar numai pentru o parte anumită de state care beneficiază. Şi efectele de criză care la fel sunt răspîndite ca rezultat al actiunilor iraţionale asupra întregii planete , adică beneficiile sunt partajate între un grup restrîns de state, iar efectele crizelor inclusiv şi cele ecologice trebuesc suportate de tot sistemul relaţiilor internaţionale, în asemenea circumstanţe apare problema dreptăţii şi nedreptăţii. Respectiv se face vizibilă tendinţa concepţiei politicii globale unde principala valoare nu o prezintă aspectul moralităţii şi al dreptăţii, dar cea a profitului, exploatării resurselor, procesului de producţie şi consum, în linii generale se evidenţiază concepţia capitalistă care este în unele privinţe agresivă şi dăunătoare sistemului global.Un exemplu în această privinţă este domeniul economiei care reprezintă forţa motrică a procesului de globalizare. Economia este un produs al

activităţii umane şi ea respectiv nu poate să fie înafara aspectului moralităţii, la baza economiei stau aspectele morale ale concepţiei în baza căreia este promovată aceasta şi efectul economiei este vizibil în dependenţa cărei concepţii se asigură interesele economice. Dacă în baza acţiunilor promovăm o economie ce se referă la principiul rentabilităţii şi obţinerii de capital cu orice preţ, în asemenea mod explicînd cum să creştem un număr restrîns de miliardari, v-om avea un tip de economie materialist-capitalistă, iar dacă promovăm o economie în care fiecare membru al societăţii în baza locului de muncă şi a cîştigului obţinut să-i fie asigurate condiţii pentru ca să poată să-şi asigure existenţa sa şi a familiei sale respectiv v-om avea alt tip de economie-morală. În general economia ca atare nu este ştiinţă dar mai mult un istrument de rezolvare a unor probleme curente, aceasta rezultă din realităţile actuale ale societăţii globale în care persistă o multitudinea de interese materiale egoiste şi ele nu pot fi unificate la nivelul unei economii globale unice care ar satisface interesele tutorora. Alt argument în favoara acestui deziderat este că economia din punct de vedere al metrologiei este eşuată, metrologia esteştiinta măsurărilor precise, cu stabilirea unităţilor şi cu procedeele de măsură concretă, avînd ca obiect determinarea valorică a marimilor fizice. Metrologia (”metron” - masură, “logos” - ştiintă) este o ramură a ştiinşelor fizice şi îşi are rădăcini în începuturile cunoştinţelor practice şi ştiinţifice[5]. Astfel conform standartelor metrologice stabilite la nivel internaţional avem o majoritate de tipuri şi mijloace de măsuri stabilite concret şi precise , aşa în cît de ex. lungimea este calculată în metri şi derivatele sale decimemetri,centimetri milimetri, la rîndul său greutatea să fie calculată în kilograme şi derivatele sale , aceste standarte sunt valabile şi unanim recunoscute ca unităţi de măsură.Cînd merge vorba despre economie aici din start ne confruntăm cu unele probleme de stabilire a unităţilor de măsură concretă, cineva poate să argumenteze că în economie unitatea de măsură există şi aceasta este echivalentul valutei sau banilor care circulă în sistemul bancar. Aparent aceasta se prezintă aşa numai că problema cea mai mare în sistemul economic mondial este că nu există un etalon concret după care să se calculeze flucsurile şi tranzacţiile internaţionale şi naţionale. Nu este stabilită o formulă concretă după care să se calculeze valoare valutelor naţionale, la nivel general se explică prin prisma unor argumente superficiale că această problemă presupune un proces complicat al interdependenţelor economice şi tranzacţiilor de pe pieţile internaţionale, în care cel mai important rol îl joacă tandemul coraporturilor economice. Aceste lucruri în limbaj cotidian ar însemna că la nivel global în fiecare dimineaţă în urma tranzacţiilor de pe piaţa internaţională există unele forţe influente care ar dicta aceste preţuri în dependenţă de coraporturile dintre unităţile de măsură, adică 1 metru în raport cu 1inch, sau 1 kg în raport cu 1 livra are un echivalent bănesc anumit şi acetsa permanent este în schimbare, dar care este valoarea reală şi ce reprezintă kg,inch,m sau livra nimeni nu încumetă să explice. Însăşi mecanismul global de interdependenţă a economiilor este unul defectuos şi în unele privinţe parazitar, acest lucru se observă pe fonul crizelor globale cînd în urma unor procese dubioase care se produc într-o regiune

de pe glob inluenţează ca efect al inerţiei toate zonele geografice cu economiile lor. Astfel statel fiind antrenate în aceste procese intergraţioniste sunt foarte vulnerabile la acest capitol şi în ulene cazuri cad pradă instituţiilor economice şi financiare internaţionale. Repartizarea inegală a resurselor energetice şi celor finaciare crează probleme şi mai mari în sistemul internaţional, pe fundalul acestor consecinţe profită unele companii internaţionale sau transnaţionale care nu au un caracter juridic naţional sau internaţional stabilit, ele fiind mai mult specializate pe domeniul economic . Cei mai puternici şi mai dinamici agenti economici de pe glob sunt societăţile transnaţionale, forţa acestora fiind determinată de volumul uriaş de bunuri şi servicii derulat de companiile grupate subacestă denumire generică[14]. Fie că sunt denumite corporaţii transnaţionale, companii multinaţionale sau firme internaţionale, în sensul cel mai larg, ele definesc acele firme ce îşi desfaşoară activitatea dincolo de graniţele unei ţări, consideratăţara de origine, prin unităţi „de productie"[1, p.25-30]. Capacitatea acestror companii fiind una foarte mare puterea de cumpărare fiind net superioară faţă de o ţară sau chiar faţă de o regiune întreagă fapt ce promovează coruperea de stat la nivelul elitelor, inegalităţii între oameni , între popoare, acutizarea problemelor ecologice, problemei sărăciei care este caracteristică şi Republicii Moldova.

Deja cînd vorbim despre sărăcie am putem vorbi despre un sindrom întreg de probleme începînd cu cea a ratei nivelului scăzut de trai şi finisînd cu cel al problemelor legate de sănătate şi medicină. În ceea ce priveşte repartiţia geografică a fluxurilor de investiţii străine directe, cea mai mare parte a acestora se concentrează către ţările dezvoltate (366,6 mld. dolari, dintr-un total de 559,6 mld. dolari), urmate de ţările în curs de dezvoltare, cu un volum atras de 172,0 mld. dolari şi ţările din centru şi estul Europei, cu un volum atras de21 mld. dolari.Investiţiile străine americane au crescut de la 12 mld. USD în 1950, la aproape 80 mld. USD în 1970. În anii "50, băncile din Statele Unite, Uniunea Europeană şi Japonia au început să investească sume enorme în acţiuni, încurajînd fuziunile şi concentrările de capital. Progresul tehnico-ştiinţific realizat în domeniul transporturilor, tehnicii de calcul şi tele-comunicaţiilor au accelerat internaţionalizarea investiţiilor şi comerţului, noile metode de publicitate şi mediatizare contribuind considerabil în privinţa ca instituţiile transnaţionale să obţină noi segmente de piaţă[12]. Toate aceste influenţe combinate au condus la consolidarea oligopolistică a poziţiei societăţilor transnaţionale în comerţul mondial. Dacă în 1906 erau două sau trei companii cu active de peste 500 milioane dolari SUA, în 1971 s-au înregistra cifra de 333 de astfel de corporaţii, din care o treime aveau active ce depăşeau un miliard de dolari, iar 70% din comerţul mondial era controlat de firmele transnaţionale. De altfel, răspîndirea corporaţiilor transnaţionale a fost evidentă în ultimul sfert de veac: de la 7 000 de companii în 1970, la numărul de peste 60 000 în prezent.

Economia globală[9]la momentul dat este dominată de ceea ce mulţiautori denumesc fenomenulcorporatist. Motivaţia expansiunii structurilor transnaţionale

contemporane oconstituie investiţiile externede capital. Investiţia reprezintînd forma de folosirea bunurilorîn scopul dobîndirii capitalului adică a profituluicare reprezintă scopul final al oricarei investiţii.

În procesul de globalizare goana după profit prizintă un factor catalizator şi respectiv a cerat un anumit scenariu de dezvoltare şi un anumit standart de valori pe care actorii internaţionali trebuie să le atingă rupînd contactul real cu ceea ce numim la moment ,,natură". În încercările de a fi competitivi pe piaţa internaţională oamenii ,formaţiunile statale, instituţiile internaţionale de diferit gen au întreprins acţiuni în privinţa exploatării resurselor naturale, aceste acţiuni poartă un caracter abuziv fapt ce a dus la apariţia unui haos în natură, acest haos majoritatea covîrşitoare a actorilor internaţionali au dispus să-l numească ,,criză ecologică". Criza ecologică în literatura de specialitate reprezintă starea critică a mediului ambiant sau cum o numesc ecologişrii ,,criza ecologică globală", generată de utilizarea iraţională a resurselor naturale, de poluarea aerului şi a apei, de creşterea volumului de deşeuri şi reziduri industriale[2,p.111].

Noul curent preocupat de conservarea mediului şi îmbunătăţirea stării de sănătate a acestuia, în special în măsura în care această sănătate urmăreşte să includă preocupările elementelor non-umane este Ecologismul . Ecologismul susţine conservarea, restaurarea sau ameliorarea mediului natural, şi poate fi denumită o mişcare pentru controlul poluării[7].În esenţa sa, ecologismul este o încercare de a echilibra relaţiile dintre oameni şi diferitele sisteme naturale de care depind în aşa fel încît tuturor componentelor le sunt acordate un grad adecvat de respect, în care doar se atenţionează asupra problemelor existente , fapt ce îl face ineficient. Pe fonul acestor mişcări în sistemul relaţiilor internaţionale au apărut o multitudine de organizaţii non-governmentale, interguvernamentale , internaţionale cu scopul de ameliorare a problemelor şi haosului în sistemul ecologic natural, însă acestea poartă de cele mai multe ori poartă un caracter superficial şi informativ. Ca de ex. IPCC - Grupul Interguvernamental de Experţi în Evoluţia Climei, care este un organism ştiinţific însărcinat cu evaluarea riscurilor asupra încălzirii globale datorită efectelor activităţii umane, sau Programul Naţiunilor Unite pentru Mediu-UNEP,World Wide Fund for Nature -WWF,Greenpeace , toate aceste structuri pledează pentru conservarea mediului ambiant, lansează campanii de informare în masă , alocă resurse pentru rezolvarea unor probleme ce poartă un caracter local sau zonal, dar în linii generale sunt ineficiente şi incapabile de a rezolva unele probleme ecologice globale. Cauza principală este că practic la nivel global nu există mecanisme sau instituţii coircitive , plus aceste activităţi dacă e să analizăm prin prisma cauzelor apariţiei problemelor ecologice globale contravin intereselor companiilor şi corporaţiilor transnaţionale care sunt antrenate în obţinerea de profit astfel ei fiind cei mai mari exponenţi ai poluării mediului ambiant. Un caz concert în acest sens este şi activitatea Protocolul de la Kyoto care este un acord ce a fost negociat în Japonia în decembrie 1997 de către 160 de ţări, el era prevăzut , pentru ţările industrializate în privinţa reducerii emisiilor

poluante cu 5,2% în perioada 2008-2012 în comparaţie cu cele din 1990.Această ultimă condiţie a fost indeplinită în octombrie 2004 prin ratificarea de către Rusia a protocolului care are o cifră de 17,4% din emisiile de gaze de seră. Statele Unite ale Americii responsabile pentru 36,1% din totalul emisiilor globale cu efect de seră, a refuzat categoric să ratifice acordul dat , fapt ce a stîrnit nemulţumirrea comunităţii internaţionale.Republica Moldova face parte la acest acord din 13.02.2003, dar cel mai interesant lucru care face ineficientă politica ecologică în cadrul acestui acord , este că ţara inclusă în non-Anexă, aceasta presupune conform protocolului că orice parte inclusă in Anexa I a Convenţiei poate achiziţiona, de la orice altă parte Non-Anexă, cote de emisii reduse certificate de gaze cu efect de seră, fapt ce ne face să presupunem că pe lîngă principiile şi strategiile nobile care stau la baza acestui document, mecanismul defectuos al intereselor economice face nul acest acord sau în unele cazuri convenţional.

Întorcîndu-ne la ideia iniţială a puterii conceptuale, putem spune cu certitudine că aceasta este valabilă în planul politicii globale, în momentul cînd omenirii îi sunt injectate principii false de dezvoltare , fiindu-i impuse ca norme fireşti prin intermediul culturii, mediei, televiziunii, prin accesul dozat al informării polpulaţiei despre problemele critice contemporane . Astfel spus se duce o politică globală de degradare a nivelului spiritual, intelectual şi fizic al oamenilor prin intermediul unor strategii şi tactici folosit la nivel psihologic,tehnocratic şi informaţionale. Ca ex. în marea majoritate a cazurilor se duc campanii de informare cu efect invers proporţionale, în privinţa comerţului de alcool şi tutun.Tutunul şi Alcoolul fiind una din cele mai slabe droguri care au efect negativ asupra organismului uman inclusiv avînd impact negativ şi ireversibil asupra genetici, ele fiind cauza principală a ratei mortalităţii în periada actuală.Aparent se duc campanii de informare în masă în privinţa efectelor acestor probleme dar efectul este invers proporţional pentru că campaniile duse prin intermediul marketingului stîrneşte reacţii de protest accelerînd acţiunile care sunt interzise , fapt ce asigură un profit considerabil companiilor ce se ocupă cu acest business. Comerţul cu produse alcoolice şi tutun reprezintă unul din cele mai profitabile afecri la moment , astfel spaţiul consumator în societatea globală este interpretat nu în limitele şi în termenii moralităţii, dar în termeni de plancton pentru obţinerea profitului.Concluzionînd vreau să spun că societatea globală este atrasă într-o cursă din care dacă la timp nu se va opri, scenariul de dezvoltare poate fi unul tragic. În linii generale în sistemulsocial persistă patru tipuri de psihică care dictează comportamentul uman sau dictează cu concepţiile oamenilor , ele sunt tipul de psihică animalic - caracteristica lui este că comportamentul oamenilor care aparţin acestui tip se bazează pe instincte şi reflexe.Următorul este tipul de psihică zombi-biorobot caracteristic acestui tip este comportamentul bazat pe deprinderi şi automatizme , tipului de psihică demonică îi este caracteristic comportamentul raţional de dominare supunerea voinţelor oamenilor, egoism şi ultimul tip care se numeşte homo sapiens comportamentul acestui tip este dictat de intuiţie şi morală. Respectiv analizînd

comportamentul uman putem spune că la baza formării concepţiei umane şi a scenariilor de comportament nu stă volumul cunoştinţelor de calitate acumulate, dar stă tipul de psihică căruia el aparţine. Finalizînd acest articol vreau să pun o întrebare retorică la care fiecare din noi trebuie să raspundă:-Analizînd tendinţele dezvoltării politicii globale ce tip de psihică este modelată şi prevalează în această societate globală?

Referinţe bibliografice:

1. Nechita, V., ş.a., Economie politică, vol. II, Editura Porto-Franco, Galaţi, 1991, p.237
2. Bailey R. from the February 2002 issue. „Debunking Green Myths. Reason.com. [accesat 20. 02. 2016]
3. Bran F. , Manea Gh. . Globalizarea. Manifestări şi reacţii.Editura: Economică Bucureşti. 2012. p .226
4. Buzan B. Posibile tendinţe geopolitice majore în secolul XXI- http://www. istorie-politica/stiinte-politice/Posibile-tendinte-geopolitice-63649.php, [accesat 10. 02. 2016]
5. Buzduga M., Marcuta C., Sârbu G., Metrologie. Teorie si practica, Curs de lecţii**,** Editura UTM,., Chişinău, 2002. p.130
6. Dicţionarul explicativ al limbii române, ediţia a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, 1998. p.1192
7. Environmentalism - Definition and More from the Free Merriam-Webster Dictionary. Merriam-webster.com, [accesat la 21.02 2016]
8. Globalizarea, http: // www.academia.edu/5675117 , [accesat la 21.02. 2016]
9. Ce tendinte globale au identificat specialiştii în asigurări pentru 2016?,http://www.1asig.ro/Ce-tendinte-globale-au-identificat-specialistii-in-asigurari-pentru-2016-articol-3,100-52908.htm.[accesat la 22.02. 2016]
10. Isac Cl. Efectele globalizării http:// www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2007-01/8_Isac%20Claudia%20.pdf.[accesat la 22.02. 2016]
11. Jones A.Globalizarea.Teoreticieni fundamentali;trad: Neamţ Monica, Pricop Sorina. -Cluj-Napoca:CAPublishing,2011. p.328
12. Pop, N.Al., Dumitru, I., Marketing internaţional, Editura Uranus, Bucureşti, 2001, pag. 15
13. Roşca A. Eficientizarea funcţionării puterii politice de stat-necesitate strigentă. // O reformă valoroasă-factor decisiv în relansarea activităţii economice şi de drept. - Chişinău, 2001.
14. Sută, N., Sută-Selejan, S., Istoria comerţului mondial şi a politicii comerciale, Editura All, Bucureşti, 1997.p .258

ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UNRECOGNIZED AND PARTLY RECOGNIZED STATES (THE CASE OF Transnistria, Abkhazia and South Ossetia)[*]

CRESNIOV Alexei
PhD student, lecturer
International Relations Department
FRIŞPA, Moldova State University

The collapse of the Soviet Union led to three unrecognized republics appearance, which are still under Russian control. The author attempts to research the military and economic relationships between Transnistria, South Ossetia and Abkhazia. The research is based on the analysis of main documents signed between them. The main result of the research is that due to the geographical position of Transnistria all signed documents cannot be fully implemented.

Keywords:unrecognized states, economic cooperation, post-Soviet space, demonstrative diplomacy

The collapse of the Soviet Union has led not only to the emergence of new states on the carriage of the world, but also to a number of conflicts that led to the emergence of uncontrolled territories, the so-called unrecognized republics. Moldova and Georgia - two states, faced territorial issues after the collapse of the USSR, issues that affect their external and internal political course of more than two decades in a row. Moldova and Georgia became a witness of a state-building process in these uncontrolled territories. In the shortest time the so-called government and ministries in charge of various areaswere formed, including economic and international relations. As for example, in Transnistria Ministry of Foreign Affairs of Transnistria appeared, which is involved in negotiations with the authorities of the Republic of Moldova and has been working towards the recognition of the territory as a subject of international law and the independence from Chisinau, as well as for economic relations with Republic of Moldova and the EU, signing DCFTA, for instance. There are similar ministries in Abkhazia and South Ossetia, which in turn participated in negotiations on economic collaboration between unrecognized states. In other words, since Moldova and Georgia faced state-building process in uncontrolled territories and creation of unrecognized states with their own internal and external politics, one of the aspect of the foreign policy of unrecognized states became relations between other unrecognized states in

[*]"This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

the region and sub-Russian control, such as Transnistria and Abkhazia as well as S. Ossetia. In addition to that, foreign policy became a crucial part of so-called artificial reality, which in turn became an important step for a creation of a new identity in Transnistria.

Concerning relations between unrecognized and partly-recognized states in the post-soviet union space there is no any serious analysis undertaken. As for example, Thomas Frear in his research on foreign policy of Abkhazia mentionedthat the establishment of the relationships between Transnistria, South Ossetia and Abkhazia added a dynamic to Abkhazian foreign interaction that simply did not exist beforehand, that of an equal party in a bilateral interaction."[1]Unfortunately, the author did not developed this direction. In this respect, it should be mention in the beginning that this is first attempt to analyze the economic relations between unrecognized and partly recognized states in the post-soviet space. Absence of scientific literature on the topic does not preclude us from scrutinizing this aspect of international relations.

The focus of this article is theeconomic relations between Transnistria, Abkhazia and South Ossetia, it reviews key documents and compliance capabilities, and tries to give the answer on the following question: are economic relations between Transnistria and Abkhazia as well as S. Ossetia flourishing either this relations represent demonstrative nature?

It is very hard to live in unrecognized state and be a citizen of such a territory. As British journalist Thomas de Waal put it:

> To be the leader of an unrecognized state is an unenviable job. It means that no one invites you to international meetings. The United Nations does not answer your letters. When you visit foreign embassies you are greeted not by the ambassador, but by the first secretary.[2]

In this reason the best way to maintain existing regime is to create own artificial reality, which in turn will unite population around the self-proclaimed government.

To answer the question mentioned above we need to go back to yearly 90s and start reviewing from the beginning of the relations between unrecognized republics in post-soviet space. Bilateral relations between unrecognized republics on the post-soviet territory started in early 90s. **PMR** established diplomatic relations with **Abkhaziaand S. Ossetia** in 1993 and 1994 accordingly by signing agreements of friendship and cooperation. Parties declared an intention "to develop an economic, trade, and science cooperation. Parties aimed to exchange their experience in policy making and state building, establish ties between various civil organizations and trade unions."[6] Obviously, main aim of these agreements was to demonstrate international activities to local population of these three unrecognized republics, in the other words it was start for creating new international reality, which is unrecognized by other states. In this article this reality will be called artificial. The main way to create this reality is to use demonstrative diplomacy.

The principal organization the *Community for Democracy and Rights of Nations* was established in 2006. The declaration of intention to create the organization was signed in Sukhumi (Republic of Abkhazia) in 2006. The main goal of the community is "the completion of the political and legal registration of the collapse of the USSR through the recognition of Republic of Abkhazia, Pridnestrovian Moldavian Republic, and Republic of South Ossetia."[10]

In the frame of the declaration of intention, parties aimed to demonstrate the desire for independence and pro-Russian vector. To develop this idea, **referendums** on consolidating foreign policy guidelines were undertaken. As a result, on September 17, 2006, first referendum took place in Transnistria, on November 12, 2006, a referendum was performed in South Ossetia, and, finally, on December 6, 2006, a nationwide gathering in Abkhazia confirmed the results of the referendum on independence of 1999. The majority of population of these three unrecognized republics declared a will to be independent from the parent state. Thus, one of the first steps, which were implemented in the frame of the community, was a concordance in diplomatic course on independence.In addition to that, these referendums were an important step in creating artificial reality for the populations of unrecognized republics. As for example, Transnistrians managed to create their own transnistrian identity [3], which include foreign relations and needs to be supported by various types of intercourses.

After referendums, the **Charter (**2007)[12] – the legal basis of the *Community for Democracy and Rights of Nations* – was signed in Tiraspol. Based on the Charter the objectives of the community are:

(1) cooperation between Member States in ensuring international peace and security, including the promotion of final and comprehensive peace settlement relations between member states with Georgia and Moldova;
(2) interstate cooperation and integration;
(3) political, informational, economic, and other cooperation with third countries, especially with Russian Federation.[12]

Following principles were pointed to achieve the objectives of the community:

(1) to respect the sovereignty of member states, the inalienable right of peoples to self-determination and the right to self-determination without external interference;
(2) the inviolability of state borders of the member states of the community;
(3) the territorial integrity of the states and joint efforts to counter any attack on the independence and territorial integrity of the member states;
(4) to bring together and support each other in order to create a peaceful living conditions for the member states of the community, to ensure their political, economic, and social progress;
(5) to develop mutually beneficial economic and scientific-technical cooperation, the expansion of integration processes.[12]

The *Community for Democracy and Rights of Nations* as well as agreements focus on economic, military, social, and cultural cooperation. As it was mentioned above the article is focused on economic issues in the relations between three unrecognized and partly-recognized states. It was declared that Community would became a common basement for future economic, diplomatic and military cooperation, and, in turn, would create an idea on heavy international activities and implication of the parties.

Economic cooperation became a central part of the Community activities. For example, in Article 19 the following dimensions on economic cooperation can be found:

(1) the formation of a common economic space on the basis of market relations and free movement of goods, services, capital, and labor;
(2) coordination of credit and financial policy;
(3) promote the development of trade and economic relations of the Member States;
(4) encouragement, recognition, and mutual protection of investments[12].

In the frame of the Community two protocols were signed: (1) on the establishment on the Interbank Cooperation Council [8] and (2) Socio-economic Cooperation Council [9].

One of the main goals of the Socio-economic Cooperation Council was:

- developing of trade and economic cooperation between Abkhazia, Transnistria and South Ossetia, including through direct interaction between entities and joint ventures in accordance with the law.[8]

The Interbank Cooperation Council was responsible for studying the question of establishing correspondent relations between central banks of signed parties as well interbank cooperation and coordination.

These two Councils became the legal basis for the future economic agreements and brought to the agreement between National Bank of Republic of Abkhazia and Republic Bank of Transnistria, whichwas signed in 2013. Based on the agreement the parties are to cooperate on monetary policy, banking regulation, supervision, payment systems, cash circulation, organization, methodology, accounting organization of balance of payments, anti-action legalization (laundering) of proceeds from crime and terrorist financing, and other areas of mutual interest. For example, Article 2 of this agreement states:

> Parties aimed to maintain and develop correspondent relations based on correspondent account contracts. Parties, on a reciprocal basis, are taking steps to provide free services for opening and maintaining correspondent accounts, as well as commit transactions with funds on correspondent accounts.[11]

In 2013,Agreement between the State Customs Committee of the Republic of Abkhazia and State Customs Committee of the Pridnestrovian Moldavian Republic on cooperation and mutual assistance in customs matters was signed. According to this

agreement, parties accept the simplification of customs clearance and customs control of goods imported from the territory of one Party to the territory of the other Party.

As can be seen the economic relations, incl. trade, interbank cooperation, financial policies, were flourishing for decades. However, despite all economic treaties signed in the frame of *Community for Democracy and Rights of Nations*, PMR's external economic relations with Abkhazia and South Ossetia practically do not develop. According to customs statistics, Transnistrian exports to Abkhazia in 2013 was only 38,6 thousand USD out of 523.5 mln USD in 2013[3]. South Ossetia was not even listed as a trading partner[7]. Therefore, despite all the agreements signed between Transnistria, Abkhazia and South Ossetia, economic cooperation does not evolve and bring any essential results.In this respect, we can suppose that the main reason of all agreements and other activities, which had involved Transnistria, Abkhazia and S. Ossetia,was to create their own international reality and can be called demonstrative diplomacy.

Conclusions

In other words, we can assert that economic cooperation exists only in the form of agreements of different kinds. Because of the geographical farness of Transnistria economic cooperation with Abkhazia and S.Ossetiacannot be developed, therefore this cooperation can be a part of demonstrative diplomacy, which was developed to create artificial international realty for internal consume.

Another reason why economic agreements did not lead to story of success is that Abkhazia and South Ossetia achieved their main goal - they changed their status from unrecognized republics to partly-recognized republics. During the last meeting of the *Community for Democracy and Rights of Nations* was declared that the organization needed "at least in order not to throw in the solitude of our brothers from Transnistria. While they will not be recognized, the Community will continue to exist and to work actively [5].These two republics have no any necessity to demonstrate achievements on the international level, they are already recognized by 3 countries. In other words, Abkhazia and S. Ossetia have no any necessity to support artificial reality in the form of agreements with other unrecognized states such as Transnistria and perform demonstrative diplomacy.

Bibliography

1. FrearT., The foreign policy options of a small unrecognized state: the case of Abkhazia, Caucasus Survey, 1:2, 2004. 83-107.
2. Markedonov, S., "Breakaway Democracy"., Available at: http://russiaprofile.org/ international/a1274981539/print_edition/ Accessed: January 4, 2016
3. Басова Д.В. Многоуровневая идентичность приднестровья как модель построения государства для современной молдавии сравнительная политика .4 (21) / 2015 ttp://www.lawinfo.ru/assets/images/statiyi/SP-2015-4-13.pdfAccessed: 20 July, 2016

4. “Внешняя торговля ПМР по основным странам за январь-февраль 2015 г. - ГТК ПМР.” Available at: http://customs.tiraspol.net/content/view/1196/148/ Accessed: January 4, 2016
5. “До признания Приднестровья деятельность МПА стран Сообщества За демократию и права народов будет продолжена.” Available at: http://www.regnum.ru/news/ 1805255.html Accessed: January 4, 2016
6. “Договор между Приднестровской Молдавской Республикой и Республикой Абхазия о Дружбе и Сотрудничестве”, Availableat: http://mfa-pmr.org/ru/dDJ Accessed: July 22, 2016.
7. Моспанов, А. “Внешняя Торговля Приднестровья: Запад И Восток.” Available at: http://old.tiraspol.ru/news/?action=show&id=2239 Accessed: January 1, 2016
8. Протокол о создании Совета по вопросам межбакновского сотрудничества Сообщества "За демократию и права народов" Availableat: http://www.abkhazia-pmr.org/files/documents/sozd_soveta_mejbankovskogo_vzaimodeistvia.pdfAccessed: 26 July, 2016
9. Протокол о создании Совета по социально-экономическому сотрудничеству Сообщества "За демократию и права народов"Availableat: http://www.abkhazia-pmr.org/files/documents/sozd_soveta_soceconom_sotrudn.pdfAccessed: 26 July, 2016
10. Совместная Декларация о создании Сообщества «За демократию и права народов» от 4 ноября 2007 Availableat: Accessed: 26 July, 2016
11. Соглашение о сотрудничестве между Приднестровским Республиканским банком и Национальным банком Республики Абхазия от 22 января 2013 Availableat: http://www.abkhazia-pmr.org/files/documents/22.01.2013-pmr.pdf Accessed: February 6, 2016
12. Устав Сообщества «За демократию и права народов», Availableat: http://www.abkhazia-pmr.org/files/documents/ustav_soobshestva.doc Accessed: 26 July, 2

NEUTRALITATEA PERMANENTA A REPUBLICII MOLDOVA IN CONTEXTUL GEOPOLITIC EUROPEAN

DORUL Olga,
Doctor în drept, conferenţiar universitar,
Institutul de Cercetări Juridice şi Politice
al Academiei de Ştiinţe a Moldovei

The institution of neutrality in international law has always aroused heated discussions within the doctrine. However, there was no international treaty or at least a soft law instrument, thus todayit is difficult to discern the content of this legal concept. Therefore, today's lawyers frequently resorts to concepts of geopolitical and fully argue the need, but also the content of permanent neutrality status. The neutrality of The Republic of Moldova explicitly exclude participation in armed conflicts; participation in any political or economic alliance with purposes of initiating wars; any foreign military troops deployment on its territory.The status of permanent neutrality that the Republic of Moldova opted for does not enjoy an international application and we consider that the grounds of delayed recognition of the Republic of Moldova's permanent neutrality are in the deployment of Russian military troops on the territory of Moldova and constant strained relations between the Moldovan Government and the Transnistrian authorities.Therefore, in legal terms, save for some geopolitical reservations, there are perspectives for the Republic of Moldova to make use of its permanent neutrality status internationally.

Keywords: neutrality, permanent neutrality, international public law, geopolitics.

Pornind de la ideea că neutralitatea este un mijloc de asigurare a independenţei precum şi reprezintă garanţia absenţei imixtiunii din afară, considerăm că acest statut juridic particular contribuie considerabil la realizarea principiilor respective mai ales pentru statele tinere, garantîndu-le independenţa în politica externă, făcînd posibilă cooperarea favorabilă reciprocă cu toate statele lumii. Şi în acest sens ne proclamăm ferm dezacordul faţă de opinia lui Martin Wight, „*Sunt neutre statele care nu au deloc o politică externă activă*" [1, p. 32], totodată, dorim să precizăm că politica externă a Republicii Moldova trebuie să-şi păstreze independenţaşi individualitatea.

Estimăm util la începutului prezentului studiu să ne expunem asupra raţiunii adoptării de către Republica Moldova a statului de neutralitate permanentă, ce poate fi redusă la următoarele idei:

a) realităţile geopolitice. Republica Moldova este un nou stat european apărut ca urmare a dizolvării URSS, iar procesul de autodeterminare al fostelor republici sovietice şi a întregului spaţiu postsocialist constituia un scop al luptelor pentru sferele de influenţă;

b) potenţialul slab economic, politic, militar a Moldovei în raport cu ţările limitrofe care tind să-şi realizeze interesele în Republica Moldova, contînd inclusiv pe marele grupe etnonaţionale, care manifestă uneori tendinţe seceoniste. Schimbarea bruscă a politicii străine poate astfel să aibă reacţii prompte din partea acestor grupe

care ar putea pune la dubii chiar şi integritatea teritorială a republicii. S-a considerat astfel că pentru a nu deveni un punct convergent al anumitor presiuni politice, adoptarea statului de neutralitate va fi cea mai oportună decizie;

c) situaţia ţărilor vecine, cum ar fi România şi Ucraina, supuse unor presiuni, având la origine interesele marilor puteri;

d) necesitatea Republicii Moldova de a-şi orienta economia spre piaţa externă. S-a considerat la acel moment că anume statutul de neutralitate, stimulînd o colaborare (inclusiv cea economică), fără preferinţe politice, ar putea favoriza considerabil dezvoltarea economiei naţionale, integrarea sa în cadrul economic european. [2, p. 11-12]

Totodată, statutul de neutralitate permanentă pentru care a optat Republica Moldova nu se bucură de valorificare pe plan internaţional şiconsiderăm că motivele ce ar explica întîrzierea recunoaşterii internaţionale a statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova sunt : staţionarea trupelor militare ruse pe teritoriul Moldovei;relaţiile între guvernul moldav şi autorităţile din Transnistria continue să fie tensionate.

Aspectele menţionate mai sus dăunează serios situaţiei Republicii Moldova şi afectează în mod serios eforturile axate pe consolidarea stabilităţii şi securităţii regiunii, determinînd alegerea căilor pentru a asigura recunoaşterea internaţională a statutului de neutralitate permanentă a ţării. [2, p. 13-14]

În ce priveşte încadrarea juridică a statutului de neutralitate permanentă, acesta a fost consfinţit în Constituţia Republicii Moldova din 29 iulie 1994, care în articolul 11 „*Republica Moldova, stat neutru”* stipulează: *Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă. Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său*.

Statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova a fost proclamat oficial, în calitate de mijloc, în vederea atingerii anumitor scopuri de politică externă. Astfel, în vederea asigurării securităţii naţionale, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărîrea privind Doctrina militară a Republicii Moldova Nr. 482-XIII din 06.06.1995, care prevede "*Doctrina militară a Republicii Moldova este determinată de politica ei externă şi internă, de neutralitate permanentă proclamată constituţional, poartă caracter exclusiv defensiv..."*

Mai tîrziu, Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova pentru perioada ianuarie 1997- martie 1998 nr. 30 din 05.02.1997 la capitolul "Activitatea în domeniul politicii externe" a stipulat "*Strategia şi orientările principale ale politicii externe a Republicii Moldova - stat suveran, independent şi neutru - vor rămîne neschimbate. Accentul în realizarea acţiunilor concrete pe plan extern va fi pus pe caracterul lor pragmatic şi realist*". Prin Hotărîrea de Guvern sus-menţionată s-a preconizat adoptarea Concepţiei neutralităţii permanente, în baza căreia "*se vor întreprinde acţiuni în vederea obţinerii acordului din partea unor ţări de a deveni state-garant şi recunoaşterii neutralităţii Republicii*

Moldova în cadrul principalelor organizaţii internaţionale. Cooperarea cu Alianţa Nord-Atlantică se va desfăşura în conformitate cu Planul individual din cadrul Parteneriatului pentru Pace". Adoptarea Concepţiei neutralităţii permanente a fost preconizată pentru trimestrul IV a anului 1997 şi a fost pusă în sarcina Ministerului Afacerilor Externe. Însă pînă la momentul de faţă n-au fost atestate careva rezultate în această direcţie.

Din cele menţionate mai sus, observăm că statutul de neutralitate permanentă este direct consfinţit în calitate de mijloc de asigurare a securităţii statului.

O condiţie esenţială a neutralităţii constă în asigurarea inviolabilităţii teritoriului statului. Or, în situaţia Republicii Moldova, nu putem vorbi despre inviolabilitate, fiind prezentă problema existenţei formaţiunii secesioniste pe teritoriul din stînga Nistrului – autoproclamata Republică Moldovenească Nistreană. În prezentul studiu nu ne propunem drept obiectiv cercetarea legalităţiisituaţiei din stânga Nistrului, aceasta constituind obiectul amplelor cercetări şi dezbateri, ci ne vom limita la evaluarea impactului situaţiei existente asupra statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova.

În vederea soluţionării principalului impediment pentru afirmarea internaţională a statutului de neutralitate, în opinia noastră - a diferendului transnistrean, este util să menţionăm că Republica Moldova a întreprins un şir de măsuri pentru a o soluţiona. La summitul de la Istanbul a OSCE din anul 1999 au fost întreprinse eforturi în vederea semnării de către Federaţia Rusă a obligaţiunilor de retragere a contingentelor militare din Moldova. Au fost numite două motive care dictau necesitatea scoaterii trupelor: 1) neutralitatea constituţională a statului, care interzice dislocarea cărorva formaţiuni militare aparţinînd altor state pe teritoriul său; 2) speranţa că scoaterea armatei a 14-a va duce spre soluţionarea crizei din regiunea transnistreană. [3]

Oricare ar fi evoluţia ulterioară a evenimentelor, suntem convinşi că recunoaşterea internaţională a statutului de neutralitate va face ca statul să devină mult mai atractiv în toate privinţele - politic, economic, în primul rînd pentru capitalul străin. Moldova ar avea de cîştigat în urma amplasării pe teritoriul său a diferitor instituţii internaţionale, pentru care este important statutul de neutralitate a statului. [4] Suplimentar, soluţionareasituaţiei transnistrene trebuie să devină un scop şi al altor state din regiune, precum şi al organizaţiilor internaţionale, deoarece nesoluţionarea în termeni urgenţi a crizei din regiunea transnistreană creează „un focar de insecuritate” pentru toată regiunea Europei de Sud-Est. [3]

Cu referire la participarea statului neutru la alianţele militare, dorim să menţionăm, că spre deosebire de Constituţia Austriei, al cărei dispoziţii fixează expres faptul, că Austria nu ia parte la oricare alianţe militare; ceea ce determină cert fundamentul obligaţiei sale de neutralitate [5, p. 41], în Constituţia Republicii Moldova, din contra, o astfel de dispoziţie expresă lipseşte, oferind prin aceasta prilej aprinselor discuţii.

Subiectul aderării Republicii Moldova la NATO în ultimul timp este puternic promovat de către oamenii politici, aceasta datorîndu-se probabil faptului că la momentul de faţă Republica Moldova intenţionează să se angajeze în reformarea tuturor structurilor naţionale de securitate şi apărare în vederea edificării capacităţilor adecvate pentru asigurarea securităţii naţiunii şi în scopul de a dispune de capacităţi pentru a contribui la operaţiuni internaţionale la nivelul potrivit. În acest context, colaborarea cu Alianţa Nord-Atlantică prezintă mai multe avantaje: beneficierea de consultări, expertizări şi facilităţi de acces la informaţii, folosirea experienţei NATO în domeniul gestiunii situaţiilor de criză, întărirea capacităţii de rezistenţă faţă de noile provocări internaţionale ce pot afecta securitatea naţională a oricărui stat (precum terorismul), ş.a. De remarcat e faptul că o colaborare cu NATO nu presupune neapărat şi renunţarea la statutul de neutralitate a statului. În acest sens, Parteneriatul pentru Pace (PfP) este principalul mecanism de realizare în practică a legăturilor pe probleme de securitate între Alianţă şi partenerii săi, precum şi de creştere a interoperabilităţii între parteneri şi NATO. Prin programe detaliate care reflectă capacitaţile şi interesele individuale ale partenerilor, aliaţii şi partenerii conlucreaza în scopul promovării transparenţei, planificării şi bugetării apărării naţionale, controlului democratic al forţelor armate, pregătirii pentru dezastre civile, alte urgenţeşi al dezvoltării capacităţii de a lucra împreuna. În luna noiembrie 2002 la Summit-ul de la Praga au fost lansate Planurile individuale de acţiuni ale parteneriatului (IPAP-urile), care sunt documente destinate ţărilor cu dorinţă politică şi abilităţi de aprofundare a relaţiilor sale cu NATO. Concepute pe o perioadă de doi ani, asemenea planuri sunt destinate să plaseze într-un document unic variatele mecanisme de cooperare ale statului-partener cu Alianţa, punînd accent în principal pe reforme interne. Georgia a fost primul stat care a semnat un IPAP cu NATO la 29 octombrie 2004, exemplu urmat mai tîrziu şi de Azerbaijan, Armenia, Kazakhstan. Republica Moldova a semnat Planul individual de acţiuni al parteneriatului Moldova – NATO la 19 mai 2006. Planul Individual de Acţiuni al Parteneriatului (IPAP) reprezintă o etapă calitativ nouă în aprofundarea relaţiilor cu NATO şi constă în elaborarea de comun acord a unor Programe (Planuri) de activitate ce prevăd realizarea de către statele partenere a unor reforme în cadrul sectorului de securitate şi apărare în conformitate cu necesităţile specifice fiecărui stat. Ţinînd cont de statutul său de neutralitate, Moldova, prin implementarea Planului Individual de Acţiuni (IPAP), nu urmăreşte obiectivul aderării la Alianţa Nord-Atlantică (NATO), ci speră să utilizeze Planul pentru accelerarea procesului de reforme în sectoarele apărării şi securităţii naţionale. [6]

În acest context, Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului individual de acţiuni al Parteneriatului Republica Moldova - NATO nr. 641 din 30.07.2014 prevede: ”*Principalele obiective strategice ale Republicii Moldova rămîn a fi integrarea în Uniunea Europeană şi consolidarea dialogului politic şi a cooperării practice cu structurile euroatlantice. În condiţiile statutului său de neutralitate, Republica Moldova, prin implementarea Planului Individual de Acţiuni*

al Parteneriatului, nu urmăreşte obiectivul aderării la AlianţaNord-Atlantică, dar intenţionează să folosească Planul de acţiuni pentru a avansa în procesul de reformare şi modernizare a sectorului de securitate şi apărare naţională în conformitate cu noile evoluţiişicerinţe ale mediului de securitate actual. În acest scop, Republica Moldova va folosi baza politico-juridică necesară, inclusiv mecanismele instituţionale relevante, care au fost create în timpul etapelor precedente de implementare a IPAP. La fel, Moldova va examina posibilităţile de participare la iniţiativenoi de cooperarecuparteneriielaborate de aliaţi. Înacelaşi timp, în paralel cu implementarea IPAP, Moldova va conlucracu UE şi alte organizaţii internaţionale reprezentate activ în ţară pentru a asigura complementaritatea dintre IPAP, Acordul de Asociere Republica Moldova-UE şi Strategia naţională de dezvoltare."

În ce priveşteoformarea cadrului juridic intern în materia neutralităţii, ca deziderat, propunem adoptarea după modelul austriac a dispoziţiilor care ar pedepsi orice acţiune de încălcare a neutralităţii. [7, p. 34-35] Austria a inclus aceste dispoziţii în anul 1991, după revizuirea articolului 320 al codului penal. Suplimentar a fost adoptată legea federală asupra importului, exportului şi tranzitul materialului de război. De asemenea, ar fi necesar să fie expres menţionat faptul că statul va autoriza desfăşurarea în teritoriul său a oricăror tip de acţiuni, decise de Consiliul de Securitate a ONU în baza Capitolului VII al Cartei. Acestea, nu trebuie considerate ca fiind acte de război în sensul dreptului internaţional, însă drept acţiuni poliţieneşti faţă de statele care se fac vinovate de violarea dreptului internaţional şi prin aceasta, ele nu intră în cîmpul de aplicare a neutralităţii, fiind considerate, prin aceasta, compatibile cu un sistem de securitate colectivă.

Suplimentar, este necesar să reamintim că la moment se simte stringent necesitatea conturării conceptului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova. Astfel azi suntem martorii elaborării concepţiei politicii externe a Republicii Moldova, fapt care dureaza ceva timp. Proiectul propus spre atenţia publică în ansamblu este reuşit, însă în ce priveşte materia cercetată, atestăm prezenţa anumitor momente neclare. Astfel, textul viitoarei concepţii nu oferă precizările necesare cu privire la mecanismele de consacrare internaţională a neutralităţii permanente a Republicii Moldova. Cînd se subliniază : «*Republica Moldova nu va lua parte la alianţe politice, militare sau economice avînd drept scop pregătirea unui război* ...» anumiţi comentatori a proiectului Concepţiei au remarcat astfel ambiguitatea formulei fixate care poate antrena, în viziunea lor pericolul asocierii statului la Tratatul CSI. [2, p. 8] Prin urmare, la momentul de faţă, la pregătirea concepţiei politicii externe a Republicii Moldova trebuie să conştientizăm faptul că principalul în ea va fi realismul, în special, realismul în atitudinea faţă de situaţia internaţională, realismul în punerea sarcinilor concrete, precum şi realismul în aprecierea propriilor posibilităţi. Concepţia politicii externe va contribui la procesele de unificare a ţării, la suveranitatea sa şi integritatea teritorială, la afirmarea statutului de neutralitate permanentă. Republica Moldova are nevoie de un curs previzibil pragmatic care va fi fundamentat nu pe iluzii, ci pe

posibilităţile obiective ale Moldovei şi interesele sale naţionale reale. Numai cu luarea în consideraţie a totalităţii legăturilor politice, economice şi culturale cu alte state şi popoare se vede garanţia înscrierii armonioase a Republicii Moldova în societatea internaţională. [4] În acest mod, conceptul de neutralitate obţine în cazul Republicii Moldova trăsături specifice.

În ce priveşte rolul Republicii Moldova în menţinereasecurităţiiinternaţionale, este necesar să menţionăm participarea militarilor Armatei Naţionale a Republicii Moldova la operaţiunileşi misiunile naţionaleşi internaţionale de menţinere a păcii care rămâne a fi una din priorităţile Armatei Naţionale. Participarea militarilor moldoveni în misiunile de pacificare reprezintă o dovadă a aspiraţiilor statului de a promova ideile păcii, stabilităţiişi securităţiiatît în interiorul ţării, cîtşi peste hotarele ei, devenind astfel un stat care contribuie la fortificarea păcii. Începînd cu 1997, Republica Moldova a contribuit activ la misiunile internaţionale sub egida OSCE în Republica Cecenă, Kosovo, Macedonia, Georgia, Tadjikistan, Ucraina; sub egida NATO în Bosnia şi Herţegovina; misiunile ONU în Liberia, Coasta de Fildeş, Sudan, Sudanul de Sud, Republica Central Africană şi Georgia, precum şi în cadrul forţelormultinaţionale din Irak şi Departamentului ONU pentru operaţiuni de menţinere a păcii (DPKO) din New York, SUA.[8]

Din cele expuse mai sus putem deduce concluzia că statutul de neutralitate este văzut în calitate de instrument de realizare a politicii externe a statului, de asigurare a securităţii naţionale, dar şi în calitate de scop al politicii externe, care este de o valoare de necontestat pentru statalitatea noastră, or, aceasta este motivaţia garanţiei prevăzute de articolul 11 al Legii Republicii Moldova Nr. 595-XIV din 24.09.1999 cu privire la tratatele internaţionale a Republicii Moldova, care stipulează: „*nu se admite ratificarea, adoptarea, aprobarea sau aderarea la tratatul internaţional, care limitează caracterul suveran, independent şi unitar al statului, precum şi care aduce atingere neutralităţii sale permanente* ...”

Totodată, în materia tratatelor internaţionale, atestăm că tratatele internaţionale ale Republicii Moldova încheiate cu ţările vecine sunt perfect compatibile cu statutul de neutralitate permanentă, cu principiile Cartei ONU, cu normele generale ale dreptului internaţional precum şi cu imperativele edificării în Europa a unor relaţii de securitate şi încredere.

Rezumând, în plan juridic, dar cu anumite rezerve de ordin geopolitic, există perspective pentru Republica Moldova întru valorificarea statutului de neutralitate permanentă în plan internaţional.

Referinţe bibliografice:

1. KARSH, E.Neutralityandsmallstates; Routledge. London, New York, 1990. 225 p.
2. MORARU, V. La République de Moldova à la recherche des voies vers la stabilité et la sécurité de la région dans le contexte des relationsentrel’OTAN et la Russie; NATO. 2002. 44 p.

3. МИХАИЛ, С.Внешние решения внутренних проблем и шаткость молдавского нейтралитета; Кишиневский обозреватель, nr. 7, 2 martie 2006; http://www.ko.md/cgi/article.pl?id=502312.
4. GUŢU, I.Евроинтеграция плюс восточный вектор; «Кишиневский обозреватель» nr.11 din 30 martie 2006. http://www.ko.md/cgi/article.pl?id=5608.
5. WAGNER, F. S. Toward a New Central Europe. A symposium on theproblems of the Danubian nations; Danubian Press, Inc., Astor Park. Florida, 1970. 380 p.
6. http://www.nato.md/index.php?option=com_content&task=section&id=3&Itemid=46
7. LANGE, M. L'Autriche: un Etat neutre dans l'UnionEuropéenne; L'Harmattan. Paris, 2006. 146 p.
8. http://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=163

SOME CONSIDERATIONS ON EUROPEAN SYSTEM OF COMBATING TERRORISM: IMPLICATIONS FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

EJOV Cristina
Ph.D., Associate Professor
Moldova State University
Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences
Department of International Relations,

In the article, the author comprehensively analyzes the European system of combating terrorism. For decades, Europe has suffered from various forms of terrorism. The formation of the legal framework for countering the various manifestations of terrorism has become more active in Europe immediately after the Second World War. Today the international organizations are also actively involved in the fight against terrorism. It should be noted the efforts of the Council of Europe, the EU, the OSCE and the CIS in the field of combating and preventing terrorism. First of all, they have adopted a number of regional international legal instruments that define the parameters of cooperation of the states in the fight against international terrorism. In this context and regarding the fact that the terrorist organization "Islamic state" (IS) mentioned Moldova among the 60 countries, which it considers its enemies, the problem of the terrorism prevention on the territory of Moldova and the international cooperation of our country in the fight against terrorism becomes increasingly relevant.

Keywords: combating terrorism, international organizations, terrorist organization, international cooperation

Terrorism is a serious threat to the democracy in Europe. The understanding of this threat is forcing the Europeans to join forces in the fight against it, because the Europe is the place where the principle of collective solution of international problems is the most pronounced. The experience of European integration in the fight against international terrorism has an important place in the system of universal anti-terrorism cooperation, and therefore requires the analysis.

For decades, Europe has suffered from various forms of terrorism. The formation of the legal framework for countering the various manifestations of terrorism has become more active in Europe immediately after the Second World War. By that time, the political leaders of many countries have seen from their own experience the consequences of thesurfactant attitude towards this problem.Thus began a more intensive process of formation of the international legal framework in the fight against terrorism. Today the international organizations are also actively involved in the fight against terrorism. It should be noted the efforts of the Council of Europe, the EU, the OSCE and the CIS in the field of combating and preventing terrorism. First of all, they have adopted a number of regional international legal instruments that define the parameters of cooperation of the states in the fight against international terrorism.

The Council of Europe started working in this direction among the first. The Agreement on the Suppression of Terrorism was adopted on the 10 November1976 by the Committee of Ministers of Foreign Affairs of the Council of Europe.Laterwas signed the Agreement on Human Rights, which provided working administrative and judicial instruments. It outlawed many kinds of terrorist activities.The European Convention on the Suppression of Terrorism wasadopted inJanuary 27, 1977in the framework of the Council of Europe(the Republic of Moldova ratified the European Conventionon 18 June 1999.)

The activities of the Council of Europe on the fight against terrorism are based on three fundamental principles: Reinforcement of the legal actions against terrorism; Preservation of core values; Carrying out of activities aimed at the elimination of the causes of terrorism [12].

The events on 11 September 2001 in New York and Washington, DC, as well as the attacks in Madrid in 2004 and in London in 2005 havepushed the member-states of the Council of Europe to revise the legal framework of the fight against terrorism.The Council of Europe adopted the Protocol on Amendments to the said Convention in 2003, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism in 2005, Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism in 2015, Action Plan on the fight against violent extremism and radicalization leading to terrorism in 2015.

The amended Protocol to the European Convention on the Suppression of Terrorism was opened for signing on May 5, 2003.The Protocol contains a number of amendments:

- It expanded the list of offenses, which are not qualified as political or politically motivated;now it includes all the offenses specified by the UN anti-terrorism conventions;

- It simplified the amendment procedure, which allows to add to that list another new violations;

- The Convention was open for accession by the observer countries and other states that are not members of the Council of Europe. They can become members of the Convention after receiving the consent of the Committee of Ministers;

- It provides the possibility of refusing to extradite offenders to the countries where they could face the death penalty, torture or life imprisonment without parole;

- It significantly reduced the possibility of rejection of extradition on the basis of reservations of the Convention.Thus, any refusalis subject to control procedure, which also applies to all obligations, listed in the text of the amended Convention [18].

The Resolution "On Combating Terrorism", adopted at the 25th Conference of European Ministers of Justice, held on 9-10 October 2003 in the Bulgarian city of Sofia, highlights the need of strengthening the international cooperation among member states in this area.

The purpose of the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (2005) is to prevent terrorism by the signing parties and to intensify the efforts aimed at the elimination of its negative impact on the protection of human rights, particularly of the right to life.Article 4 established the rules regarding the international cooperation in the field of counter-terrorism.

The Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism was meant to solve the problem of "foreign terrorist fighters" and was signedon October 22 in the Latvian capital Riga by the 18 countries. The Additional Protocol is designed for early prevention of terrorism, and includes the restriction of foreign terrorist flows to such countries as Syria and Iraq, qualifying participation in a terrorist group, or travel abroad for terrorist purposes, as well as the preparation, organization and funding of travel for this purpose as a criminal offense [15].

The Action Plan on the fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism has two objectives: to reinforce the legal framework against terrorism and violent extremism; to prevent and fight violent radicalisation through concrete measures in the public sector, in particular in schools and prisons, and on the Internet [9].

It should be noted that there are several specialized structures in the Council of Europethat carry out the fight against terrorism. Among them are the Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER), the Committee on Foreign Terrorist Fighters and Related Issues (COD - CTE).

Committee of Experts of The on Terrorism (CODEXTER) follows the implementation part of the Council of Europe legal-Instruments Against Terrorism and coordinates the Council of Europe activities Insider in Combating Terrorism. For 2016-2017, CODEXTER established three priorities: Terrorism and the Internet; Links between terrorism and organised crime; Assessment of possible gaps in the legal framework provided by Council of Europe international legal instruments in the area of the prevention and suppression of terrorism, including with respect to International Humanitarian Law and terrorism and also in relation to the absence of a common definition of “terrorism” in International Law [1].

The Committee on Foreign Terrorist Fighters and Related Issues (COD-CTE) was established on 21 January 2015 by the Committee of Ministers of the Council of Europe to prepare a draft Additional Protocol supplementing the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196). The COD-CTE, composed of experts from Member and Observer States of the Council of Europe, as well as from other relevant international organisations, and working under the authority of the CODEXTER, is mandated to examine the criminalisation of the following acts: being recruited for terrorism; receiving training for terrorism; traveling to another state for the purpose of the perpetration or preparation of terrorist acts; providing or collecting funds for such travels; organising and facilitating such travels.

The efforts of the Council of Europe are aimed at strengtheninglegal measures against terrorism and are based onthe principle that it is possible and necessary to fight against terrorism, while supporting the humanrights, fundamental freedoms and the rule of law.

Today the EuropeanCommunity cannot feel satisfied by the efforts made in the fight against international terrorism.The main thing that is required in order to stop the growth of terrorism is the unification of the wholeEuropeancommunity against terrorist ideology to deprive terrorism of its ideological reasons and to reduce its social base.This should be a main priority in the future activities of the Council of Europe.

It's also worth to mention the European Union'sinitiativesof countering the terrorism, that are a serious attempt of this organization to organize the legal cooperationof the Western European countries in the fight against this phenomenon.

The terrorist attacks in Paris (on January and November 2015) and in Copenhagen (on February 2015), as well as a prevented attack in Belgium (on January 2015), the terrorist attacks in Brussels (the explosions in the Brussels Airport and the Brussels metro at the "Malbek" station) on 22 March 2016 revealed the reality and the extent of the Islamist terrorist threat on the territory of the European Union. It alsoacutely raised the issue about the effectiveness of the European Union anti-terrorist policy.

The events of 11th September 2001 in the US became the turning point in the integration of the EU's efforts in the fight against terrorism, and prompted all the EU Member States to take emergency measures not only nationally, but also on European level. Thus the EU adopted on September 21st 2001 the Action Plan on the Fight Against Terrorism, which called for strengthening the police and judicial cooperation of Member States; development of the legal framework for anti-terrorist activities and prevention of the funding of terrorist organizations [20]. By May 2001, the EU Council, in accordance with regulations against individuals and criminal groups in the fight against terrorism, has developed a list of terrorist organizations.

On December 2001, at the Laeken European Council Summit, EU countries have been formulated common approaches towards the fight against terrorism. The document stipulated that EU member states will seek to create within a single European defense and security policy the necessary capacity to deal with terrorist threats. In practical terms, the states reached a framework agreement on the introduction of a common European arrest warrant (at the initiative of Spain), suppression of the funding channels of the extremist organizations and creation of the common list of terrorist organizations, whose activities should be banned in the EU.

Through close cooperation within the EU were established new specialized agencies for countering terrorist threats: Europol, Eurojust, the Police Working Group on Terrorism, the position of Counter-Terrorism Coordinator of the European Union. Besides, the EU is trying to stimulate anti-terrorist activities by releasing new political and legal acts. Especially intensive went the process of development of a common

counter-terrorism policy after the terrorist attacks in Madrid in March 2004 and in London in July 2005. The EU adopted the "Declaration of Solidarity" in the fight against terrorism (2004), Strategy for combating the financing of terrorism (2004), the Counter-Terrorism Strategy (2005). Moreover, the efforts of the European countries in the creation of a strong legal base for the fight against terrorism are complemented by the legally binding acts and framework decisions adopted by the EU Council [21, p.9]. Among them should be mentioned the decisions on the introduction of a common European arrest warrant, freezing of assets of terrorists and terrorist organizations, cooperation of law enforcement bodies of the European Union on the rapid exchange of information in the fight against terrorism (a special program to create a Legal Enforcement Network - LEN), the introduction of biometric data in the passport of citizens of all EU member states. Particularly noteworthy is the activity of the SitCen – an organization, whose main task is to bring together experts of external and internal security services to analyze the terrorist threats in the EU and third countries; harmonization of strategies; coordination of the activities of border services; training of border guards and systematic assessment of the risks at the borders of the EU through the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders (FRONTEX), officially opened in July 2005, et al.

It's necessary to take a closer look at the EU Counter Terrorism Strategy [6]. Adopted in 2005, this strategy commits the Union to combating terrorism globally, while respecting human rights and allowing its citizens to live in an area of freedom, security and justice. It is built around four major objectives: prevent, protect, pursue and respond. The idea is to establish close cooperation between the EU Member States in various areas in order to prevent terrorism. These four broad headings encompass various actions taken by the EU in the fight against terrorism:

Prevent people from turning to terrorism and stop future generations of terrorists from emerging. *Protect* citizens and critical infrastructure by reducing vulnerabilities against attacks. *Pursu*e impede planning, travel and communications, cut off access to funding and materials and bring terrorists to justice. *Respond* in a coordinated way by preparing for the management and minimisation of the consequences of a terrorist attack, improving capacities to deal with the aftermath and taking into account the needs of victims [14].

The terrorist actions in Paris in January 2015 and the deaths of 17 people led to a wide number of demonstrations by millions of people across France and Europe to honour the victims. During the following weeks questions were raised about the motives of the perpetrators, their degree of association with jihadist groups in Europe and the Middle East and their relationship with previous attacks. Debates have followed about freedom of expression, Islamophobia, but also radicalisation of counterterrorism policies for national and European authorities to deploy in order to respond to these and future terrorist attacks [2, p.1].

The official reaction from the official institutions followed immediately. Starting with a Joint Statement signed in Paris on 11 January 2015 by Ministers of Interior and Justice of the Latvia, Germany, Austria, Belgium, Denmark, Spain, Italy, the Netherlands, Poland, the United Kingdom and Sweden, was followed by an input from the EU Counter-Terrorism Coordinator (CTC) in preparation for the informal meeting of Justice and Home Affairs Ministers in Riga on 29 January, where member states' ministries formally adopted the so-called "Riga Joint Statement", which outlines a set of counterterrorism policy priorities.

The Joint Statement reaffirmed a commitment to fight terrorism and called for strengthening cooperation amongst the participating member states' services and those of relevant partners (US and Canada), as well as enhancing cooperation of law enforcement in order to "prevent and detect radicalisation in an early stage".

The following policy measures were underlined:

- to adopt a European Passenger Name Record (PNR), including intra-EU PNR;
- to amend the rules laid down in the Schengen Borders Code to allow for broader consultation of the Schengen Information System (SIS II) during the crossing of external borders by individuals enjoying the right to free movement;
- to reduce the supply of illegal firearms throughout Europe as a priority in the European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT);
- to establish "the detection and screening of travel movements by European nationals crossing the European Union's external borders", the focus being on more extensive detection and monitoring of certain passengers;
- to develop the partnership of the Internet providers, allowing for a reporting of material that aims to incite hatred and terror and the condition of its removing;
- to support the activities of the Radicalisation Awareness Network (RAN) [2].

On 12th February 2015 was signed the declaration of the members of the European Council that defined three priorities: to guarantee citizens' safety via the improved use of existing tools, to prevent radicalisation and to protect the Union's values, to cooperate with the Union's partners at international level [2]. The "European Agenda on Security 2015-2020" presented by the European Commission on 28th April 2015 also places the fight to counter terrorism and radicalisation at the heart of the new strategy [5].

The Paris attacks on 13 November 2015 indicate a shift towards a international dimension of the Islamic State to carry out Special Forces style attacks in the international environment. This and the growing number of foreign fighters have posed new challenges for EU Member States. The threat of further terrorist attacks in Europe remains high. Therefore, there is a great need within the European Union to strengthen the response to terrorism, to suspected terrorist networks and foreign fighters, and have an improved strategic understanding of threats.

EU counterterrorism policy responses to the Paris events raise two fundamental challenges:

- A first challenge is to the freedom of movement, Schengen and Union citizenship. The priority given to the expansion in the use of large-scale surveillance and monitoring of all trave-lers including EU citizens stands in contravention of Schengen and the free movement principle.

- A second challenge concerns the EU democratic rule of law. Current pressures calling for an urgent adoption of measures like the EU PNR challenge the scrutiny roles held by the European Parliament and the Court of Justice of the European Union on counterterrorism measures in a post-Lisbon Treaty setting [2].

In January 2016 was launched the European Counter Terrorism Centre as it was foreseen in the European Agenda on Security put forward by the European Commission. ECTC will focus on tackling foreign fighters and sharing intelligence and expertise on terrorism financing, illegal arms trafficking, and online terrorist propaganda and extremism [6].

So, to ensure a more effective fight against terrorism the EU needs to establish a permanent and open dialogue between intelligence agencies and law enforcement authorities and citizens in order to improve public and private security. Without this dialogue and close cooperation, the policewill not be able to solve such a pressing problem as terrorism. It is necessary to create within the EU a system, which will include not only the special prompt military actions, but also economic, political, social, ideological, propaganda measures aimed at combating terrorism. In order to reducethe social base of terrorism, it is necessary to create conditions for the solution of social, national and spiritual problems of all social and ethnic groups. This should be the main focus of the activity of political and social structures of the EU.

Even more significant mechanism in the fight against terrorism is the OSCE, whose potential can be directed to the general anti-terrorist initiatives.As one of the key elements of a new European security architecture, the OSCE, with its unique composition of participants, the experience of interaction of the member-states and a toolkit of tested instruments in matters of security and cooperation can make a contribution to the fight against international terrorism.

The OSCE commitments in the field of the fight against terrorism are extensive and include, the obligation of all member-states to ratify all UN conventions and protocols on combating terrorism. However, the OSCE Strategy this area is based on the Bucharest Plan of Action for Combating Terrorism adopted at the 9th meeting of the OSCE in December2001,Foreign Ministers., Bishkek Programme of Action, adopted at the International Conference held on 13-14 December2001, the Charter of antiterrorist cooperation signed in 2002 and others.

The Bucharest Plan of Action for combating terrorism contains the following agreements:

[...] Participating States/Permanent Council/ODIHR/High Commisioner on National Minorities (HCNM)/Representative on Freedom of the Media:

- Will promote the assertion of human rights, tolerance and cultural diversity;

- Will promote and enhance tolerance, co-existence and harmonious relations between ethnic, religious, linguistic and other groups, as well as the constructive cooperation between the participating States in this regard;

- Will provide the early prevention of the possibility of violence, intolerance, extremism and discrimination against these groups, to adequately respond to such cases and at the same time to contribute to the manifestation of the respect for the rule of law, democratic values and individual freedom;

- Will ensure that persons belonging to national minorities have the right to freely express, preserve and develop their ethnic, cultural, linguistic and religious identity [13 , p.44].

The OSCE is actively cooperating with a number of regional and subregional organizations in the exchange of experience and promotion of the best practices in the fight against terrorism. That's why the OSCE created the Antiterrorism division in 2002, which serves as a focal point for counter-terrorism activities of the OSCE and contributes to its development. The Division assists OSCE member-states in the implementation of their commitments in the fight against terrorism, strengthening their capacity to prevent and combat terrorism [10].

The Antiterrorism division promotes and strengthens the international legal framework against terrorism. It also works in collaboration with the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). The Division organizes national and subregional workshops to facilitate the promotion of ratifications of the 16 universal counter-terrorism conventions and protocols.

Another regional organization involved in the fight against international terrorism is the Commonwealth of Independent States.

The CIS made a number of positive steps in the fight against international terrorism and other threats to the security of the Commonwealth. The result of the cooperation is the development and signing of the Agreement on cooperation of CIS member states in the fight against terrorism (4 June 1999), as well as the establishment of the Antiterrorist Center of the CIS member states on 1 December 2000. Other achievements of the CIS is the adoption of the Regulation on the procedure for organizing and conducting joint anti-terrorist operations on the territory of member-states (October 7, 2002) and the Concept of cooperation of the CIS in the fight against terrorism and other violent manifestations of extremism (2005), which states that modern terrorism and extremism directly threaten the interests of the CIS members, as well as the world community. One of the most recent results is the development of the Concept of counter-terrorism activities in rail transport of the CIS members, signed on May 31, 2013.

The CIS Antiterrorist Center continuously monitors the operational situation in the fight against international terrorism and other manifestations of extremism, identifies and predicts tendencies of its development, creates specialized data bank on the basis of which it makes recommendations to the competent bodies of the CIS

countries on the issues of the fight against terrorism. The center collects and extends the existing positive experience of combating terrorism and extremism through the competent bodies of the CIS states. It participates on a scheduled basis in the organization and training of employees of special divisions of the CIS states, takes part in the preparation of teaching materials and international scientific conferences and seminars, supports and develops working contacts with international centers and organizations involved in the fight against terrorism [11].

The CIS Antiterrorist Center is unique in its kind and rightfully occupies a leading position among regional and sub-regional anti-terrorist structures that are recognized by the international community. The center is authorized by the Counter-Terrorism Committee of the UN Security Council to conduct the counterterrorism activities pursuant to UN Security Council Resolution 1373 (2001) on the territory of the CIS member-states. Today the priority tasks of the Center are:

- the improvement of the system of coordination between the competent bodies of the CIS member states in the fight against international terrorism and other manifestations of extremism;

- the accumulation, generalization and analysis of information on the state, dynamics and trends of international terrorism and other manifestations of extremism in the CIS member-states and other countries;

- the participation in the preparation and carrying out of anti-terrorist tactical exercises organized on the basis of the decision of the heads of the CIS countries, the development of models of antiterrorist operations and the assistance in their implementation;

- the development of proposals to the Council of the Commonwealth of Independent States, and other bodies of the CIS on the directions of development of cooperation of CIS member states in the fight against international terrorism and other manifestations of extremism;

- the participation in the preparation of laws, regulations and international agreements concerning the fight against international terrorism and other manifestations of extremism [19].

Since the end of 2002 the Centre conducted research work with the active assistance of the Scientific Advisory Council of the CIS Antiterrorist Center.

In 2015 and 2016 was recorded a considerable worsening of the security background during to the increasing terrorist threats in most of the countries. The 2015 began and end up with tragic shots in Paris. In January happened the attack on the satirical magazine "Charly Hebdo" and a Jewish supermarket, which killed 17 people. In November 2015 the Islamists killed 130 people in Paris and the suburbs of the French capital. On 22 March 2016, three coordinated nail bombings occurred in Belgium: two at Brussels Airport in Zaventem, and one at Maalbeek metro station in Brussels. As a result, 35 people, including three suicide bombers, were killed and over 300 others were injured.

The instability and military conflicts in the Middle East increases the risk of terrorism throughout the European continent, generating flows of refugees from conflict zones. Regional security context places Moldova in a setting with the potential risk of terrorist activity [8].

In this context and regarding the fact that the terrorist organization "Islamic state" (IS) mentioned Moldova among the 60 countries, which it considers its enemies, the question of the prevention of terrorism on the territory of Moldova and the international cooperation of our country in the fight against terrorism becomes increasingly relevant. The international legal basis for cooperation of the Republic of Moldova in the field of counter-terrorism includes: a) the agreements between states: universal conventions, regional agreements, bilateral treaties on legal assistance in criminal matters; b) the documents of international organizations.

The cooperation of states in the fight against terrorism is a set of principles and rules governing the activities of public authorities in international cooperation to combat terrorism. The Art. 4 of the Law on the fight against the terrorism, adopted by the Parliament on 12 October, 2001, stipulates that the Republic of Moldova in accordance with international treaties cooperates in the fight against terrorism with the law enforcement bodies and special services of other states, as well as with international organizations in this field. Guided by the interests of ensuring the security of the individual, society and the state and in accordance with the laws of the Republic of Moldova, it pursues on its territory persons involved in terrorist activities.

It should also be noted that the Republic of Moldova is closely cooperating with the Council of Europe, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) and the European Union in the field of democratic reforms, the rule of law and the compliance of national law and practices in the field of human rights to the relevant international standards , as well as in the fight against terrorism.

Moldova is not regarded as a target for terrorist groups, but the intensification of negative processes on regional and international level requires the national authorities to boost thepreventive measures and early detection of possible risk to national security [3].

In order to combat international terrorism, the Republic of Moldova will improve the existing legal framework and institutional system, and will strengthen its inter-agency cooperation and coordination by establishingcooperative relations with the relevant units.

In this regard it is worth noting the effective activity of the Moldovan secret services in the fight against terrorism. For instance the Intelligence and Security Service of Moldova has busted a transit of terrorism related elements. The service has foiled the attempt of a group of foreigners, natives of the Russian Federation and Tajikistan, to cross the country in order to reach Syria as their possible final destination point. Meanwhile, the Intelligence and Security Service in collaboration with the Ministry of Internal Affairs undertook a complex of special antiterrorist activities

which helped to identify and annihilate a terrorist cell, composed of foreign nationals believed to be members ISIS who intended to travel to Syria [4].

According to some experts on our territory can hide militants involved in some operations abroad or the wounded who came for treatment. Also, they can hide from justice of other countries. At the same time, the citizens of the USA, France, Germany and Russia, or the staff of diplomatic missions of these countries could become the target of the terrorist acts on the territory of our country [17].

So, neither the advanced countries, nor the developing countriesare not immune to outbreaks of terrorism. Today the European Community cannot feel satisfied by the efforts made in the fight against international terrorism. The main thing that is required in order to stop the growth of terrorism is the unification of the whole European community against terrorist ideology to deprive terrorism of its ideological reasons and to reduce its social base. This should be a main priority in the future activities of the Council of Europe.

Considering that currently in our country live the citizens of the countries, where terrorist acts are considered as a form of political struggle, it is necessary to tighten control over the process of the entry into the country and the obtainment of the citizenship of the RM.

Among the possible areas of international cooperation which the Republic of Moldova could join are: the joint exercises of antiterrorist units of security services; the exchange of technologies and experience in carrying out the anti-terrorist operations; the development and improvement of legislation and international legal norms of cooperation in the fight against terrorism; the development of a mechanism ofextradition bethe State of their citizens or foreign persons ontheir territory who are accused ofterrorist acts.

Bibliography:

1. Action against terrorism. http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/default_en.asp (accesat 08.03.2016)
2. Bigo D. and others The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda. https://www.ceps.eu/system/files/ LSE81Counterterrorism.pdf (accesat la 21.03.2016)
3. Combaterea terorismului – una din sarcinile majore ale SIS http://www.antiteror. sis.md/content/combaterea-terorismului-una-din-sarcinile-majore-ale-sis (accesat la 21.03.2016)
4. CAT al SIS: combaterea terorismului-problema mondială primordială http://www.antiteror.sis.md/content/cat-al-sis-combaterea-terorismului-problema-mondiala-primordiala (accesat la 21.04.2016)
5. Delivet Ph. The European Union and the fight to counter terrorism http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-372-en.pdf (accesat la 17.02.2016)
6. European Union Counter-Terrorism Strategy http://register.consilium. eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf (accesat la 21.03.2016)

7. Europol's European Counter Terrorism Centre strengthens EUS response to terror https://www.europol.europa.eu/content/ectc (accesat la 21.02.2016)
8. Infotag: Interviu cu Mihai Balan, directorul Serviciului de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova. http://www.antiteror.sis.md/content/infotag-interviu-cu-mihai-balan-directorul-serviciului-de-informatii-si-securitate-al (accesat la 01.03.2016)
9. The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism - Action Plan. [Accesat 08.03.2016] Disponibil: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM%282015%2974&Language=lanEnglish&Ver=addfinal&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true (accesat la 21.02.2016)
10. АнтитеррористическоеподразделениеОБСЕ http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2011/docs/osce/atu_factsheet_ru.pdf (accesat la 21.02.2016)
11. Антитеррористический центр СНГ. http://www.agentura.ru/dossier/_sng/atc/(accesatla 21.02.2016)
12. Борьба с Терроризмом деятельность Совета Европы. http://www.antiterunity.org/ru/incolab/booklet.php (accesatla 21.04.2016)
13. Борьба с терроризмом и защита прав человека. Руководствоwww.osce.org/ru/odihr/29104?download=true (accesat la 21.02.2016)
14. Вардазарян С.Некоторые аспекты стратегии ЕС по борьбе с терроризмом. In: Вестник КРСУ. 2012. Том 12. № 12, с. 88-91.
15. Грачев С. Гасымов А., Стесиков И. Особенности современного терроризма и проблемные аспекты в системе антитерроризма. In: Власть. 2012. № 7. с. 94-96.
16. ДедюВ. «Надо вывести СИБ из-под контроля партий» http://newsmaker.md/rus/novosti/valentin-dedyu-nado-vyvesti-sib-iz-pod-kontrolya-partiy-20145 (accesatla 15.02.2016)
17. В Риге подписан протокол к Конвенции Совета Европы о предупреждении терроризма. http://azertag.az/ru/xeber/V_Rige_podpisan_ protokol_k_Konvencii_Soveta_Evropy_o_preduprezhdenii_terrorizma-89507120145 (accesatla 15.02.2016)
18. Европейская система предотвращения терактов.http://studies.agentura.ru /tr/reform/eurocounterterrorism (accesatla 15.02.2016)
19. Новиков А. Становление и развитие Антитеррористического центра государств, участников СНГ, как координационного штаба по противодействию международному терроризму. http://www.geraldika.org/06_2007_08.htm (accesat 12.07.2015)
20. Потемкина О. Антитеррористическая политика Европейского союза. In: Мировая экономика и международные отношения. 2011. № 2. с. 48-58.
21. Тимофеева Н. Международно-правовые вопросы борьбы с терроризмом в Евроатлантическом регионе. Авт. дис. на соиск. уч. степ.канд. юр. н. Москва, 2009. 22 с.

GEORGIA-EU/NATO RELATIONSHIP IN AEGIS OF GEOSTRATEGIC AND GEOPOLITICAL SHIFTS AT WIDER BLACK SEA REGION: NEW CHALLENGES AND NEW STRATEGIC PARTNERSHIP*

MAISAIA Vakhtang,
Dr.,Associate Professor
Deputy Director, IBSU Black Sea Geopolitical
Research Center

From the macro perspective of geopolitics, the global balance of interest is being decided in three main regions: Central Asia (Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Kazakhstan, and Turkmenistan), the Caucasus and finally the oil exporting countries of the Persian Gulf. The geopolitical triangle which connects these regions plays an important role in contemporary world affairs. These three regions are assembled into one key geostrategic space labeled as "Wider Black Sea Area". Geo-economics and political statecraft exemplify the true dimensions of the geopolitical wars that are being waged in both the minds of politicians their proxy agents in the field. Saul B. Cohen, an American political scientist in the midst of the 70s of the 20th century, elaborated the geopolitical concept of the so-called "Gateway Regions"[1, p.50-50]. He explained that gateway regions have several distinct characteristics. Usually there are distinct cultural and historic culture hearths, often economically more developed than surrounding areas, but relatively small in population and land area. More importantly, these heaths are located in the midst of key crossroads and access points. Location allows these gateway regions to straddle geopolitical borders and serve an integrative function between neighboring realms, i.e. acting as an honest broker in ongoing geopolitical processes and conflicts. These conflicts can be caused by differences in specialized manufacturing, trade, tourism, financial services and military capabilities in the respective realms. There are some obvious externalities which dictate geoeconomic perspectives, the most obvious ones being the oil that will flow through pipelines (Baku-Tbilisi-Ceyhan; Baku-Tbilisi-Supsa, TAP), which will connect Azerbaijan with Turkey via Georgia, and the natural gas delivery networks which will soon follow. It is expected that the delivery of Azerbaijan's reserves will impact positively on Georgia and the entire region [2]. They will make it possible for the West to be less dependent on current suppliers of energy, especially those from Persian Gulf. Georgia is small in population and area and its location gives direct access to the Black Sea and Turkey, a member of NATO.

Keywords: Black Sea Region, EU, NATO, geopolitics, geostrategy, the Eastern Partnership initiative, energy security

"The Black Sea is now ringed, on one side, by NATO and EU alliances countries and, on the other, by former Soviet states with varying degrees of instability

*"This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

and security and economic problems"[3]. The region is composed of following countries: Romania, Bulgaria, Turkey, Georgia, Azerbaijan, Armenia, Ukraine, Moldova and Russia. It is Important to mention that above mentioned two organizations have their own interests in the region. In terms of NATO, Turkey which is the part of the region is the NATO member country and thus, NATO will take into account its security (5th article) and if military conflict occurs, then defend it in accordance with collective defense clause. In addition to that NATO has interests over countries like Georgia and has partner relationships, for instance Georgia is the one of the most non-member contributor countries in NATO with its military personals. In terms of European Union, the prospect of closer cooperation with the European Union is seen as the driving force for reform efforts in the countries of the South Caucasus and Black Sea Regions. Today, Georgia, Armenia and Azerbaijan, but also Moldova, are in the midst of sweeping economic changes. Most of the population is still struggling with severe poverty and high unemployment. Poor infrastructure, idle branches of industry, extremely small-scale farming, barriers in transport and business, corruption and political and territorial conflicts pose general problems that need to be solved. As it is known, one of the instrument how engaged into Black Sea regional geopolitics from EU perspective is sought to be the Eastern Partnership project as a key tool of the EU foreign policy-making provision. The Eastern Partnership (EaP) is an initiative of the European Union governing its relationship with the post-Soviet states of Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine, intended to provide an avenue for discussions of trade, economic strategy, travel agreements, and other issues between the EU and its eastern neighbors. The project was initiated by Poland and a subsequent proposal was prepared in co-operation with Sweden. It was presented by the foreign ministers of Poland and Sweden at the EU's General Affairs and External Relations Council in Brussels on 26 May 2008. The Eastern Partnership is a forum aiming to improve the political and economic trade-relations of the six Post-Soviet states of "strategic importance" – Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, Ukraine with the European Union. Promotion of human rights and rule of law in former Soviet states has been reported to form the "core" of the policy of the Eastern Partnership. The EU draft of the EaP states that: "Shared values including democracy, the rule of law, and respect for human rights will be at its core, as well as the principles of market economy, sustainable development and good governance."[4] The Partnership is to provide the foundation for new Association Agreements between the EU and those partners who have made sufficient progress towards the principles and values mentioned. Apart from values, the declaration says the region is of "strategic importance" and the EU has an "interest in developing an increasingly close relationship with its Eastern partners.

Main Threats and Black Sea Regional Security. The threats to the security of the Black Sea region are multiple and varied. For one thing, geographical factors, which play a substantial role on assessing transnational public security threats due to its border control component and to potential political spillovers. Romania and Bulgaria, both members of the European Union (EU), border southern Turkey and northern Ukraine. The two great regional powers, Russia and Turkey, who have both had notable economic growth in recent times, are located at the northern and southern extremes of the sea. Between them, with a foot on the Caspian Sea and the other on the Ponto, are three old Soviet republics, Georgia, Azerbaijan and Armenia, prone to ethnic and nationalistic tensions, and that serve as transit areas for large energy resources coming from the Middle East. To make things even more interesting, other neighbors in the region are: in the southwest the politically and economically unstable country of Greece, in the south the contentious country of Cyprus and in the southeast Syria, Iraq and Iran. A clear corollary emerges: the EU should express an unequivocal interest in maintaining security and stability in the region by helping Bulgaria and Romania in this endeavor. On this occasion, the Black Sea Region has already incorporated into the EU's geostrategic map [5, p.285]. The geopolitical context highlights the importance for countries in the region to establish measures for the effective prevention and coordination of public security. Transnational criminal organizations and terrorist groups—both of which are extremely active in the region and increasingly powerful—should then be of our greatest concern, as they dismantle political, economic and social institutions that seek to preserve stability and guarantee security for the economic development of the countries in the region. In analyzing risks associated to security matters in the Black Sea region, it should be begun by referring to South Ossetia, Abkhazia, Nagorno-Karabakh and Transdnistria, as territories where organized crime and terrorism are representing a serious threat to the State, as well as a direct attack on liberty and fundamental rights of citizens. This rampant delinquency threatens surrounding countries as well, due to porous borders.

A prime example is a case still currently active against a network of smugglers that operated at the border between Ukraine and Moldova. This criminal organization attempted to sell uranium—most likely from an atomic installation from the Soviet era with security deficiencies—to buyers in northern Africa allegedly connected to al-Qaeda in the Islamic Maghreb. Hence, the collusion of criminal and terrorist groups in the region could be one of the greatest challenges to international peace and stability.Many of Europe's major concerns, such as drug, arms, and human trafficking, illegal immigration, terrorism, and possible nuclear proliferation can only be addressed by including the Black Sea region within the NATO framework, the areas where there are frozen conflicts, providing perilous havens for terrorists and criminals, are self-evidently of interest to NATO, frozen conflicts not only provide centers for criminal activity, money laundering, which supports organized crime in Europe and the U.S., but they can also be breeding grounds and staging points for local and

international terrorism that directly threatens the Russian Federation itself, NATO delve into Black Sea security solutions, utilizing to the fullest extent possible Bulgaria and Romania. These states still: have relatively porous borders, serve as major transit states for drugs such from Turkey and Central Asia, human traffickers find their victims, and transport others there from nearby countries, the budgetary situation of the analyzed countries: declining defense spending or maintained at a constant level defense budgets, they do not correspond to the tasks posed the armed forces, New US defense strategy (2012), which assumes an increase in the American political and military presence in the Asia-Pacific region [6]. Conviction that NATO is in a transitional phase, and the direction of further transformation of the Alliance is uncertain. Concerns about the political cohesion of NATO, both on the issue of crisis management outside the NATO treaty, as well as the obligations and the actual capacity for collective defense.

NATO Wales Summit: History Is Repeated Again – After 24 Years – Geopolitical Challenges Remained Same. In 1990 in time when the Soviet Union was in a phase of dissolution and then NATO leadership was facing with concrete problem of whether the Alliance should have prolonging its destiny or dissolving along with its counter-part block Warsaw pro-Soviet Alliance, in London was held the NATO Summit. The Summit was used to be considered as indeed historical event in then international relations provisions and what is interesting from contemporary viewpoint either. The London Summit at this time had to cope with two key geopolitical challenges – notable how to comply with Article 5 of the Washington Agreement of 1949 and decided the Alliance existential issue at large. By that time, the challenges were coming from two geostrategic spaces – from then Russia which felt in disorder and political anarchy and by doing so, a nation with nuclear power truly imposed critical threat to the whole Euro-Atlantic society and secondly, political radicalization of Islamic groups in the Middle East and Maghreb had become key topics of concerns. Later, in a year after, at the next Summit in Rome, the London Summit decisions were reflected in the Alliance strategic document – "The Alliance's New Strategic Concept" where the paragraph 45 b) sub-paragraphs stated out the challenges *"that the maintenance of a comprehensive in-place linear defensive posture in the central region will no longer be required. The peacetime geographical distribution of forces will ensure a sufficient military presence throughout the territory of the Alliance; including where necessary forward deployment of appropriate forces. Regional considerations and, in particular, geostrategic differences within the Alliance will have to be taken into account, including the shorter warning times to which the northern and southern regions will be subject compared with the central region and, in the southern region, the potential for instability and the military capabilities in the adjacent areas*"[7]. Here was mentioned concrete geopolitical threats emanated from south direction to the Alliance border i.e. from Algeria, Egypt and Middle East were being activated radical Islamic groups, mainly Salaffiyah origin and regarding northern and southern borders were indicating

threat from newly created Russian Federation. It is important to underpin that the London Summit was dealing with the Alliance expansion issues.

A sometimes later, in almost two decades afterward, in 2014 at the same place in the UK, notable in Wales, the NATO incumbent leadership have been coping with the same ones geopolitical challenges but in more dynamic and concrete manners. Certainly the Wales NATO Summit decisions and thoughts reflected in the Summit Declaration in proper manner and will be omnipotent in re-thinking principles of the incumbent NATO Strategic Concept adopted in 1999 at Washington Summit. With high probability, the Concept new version with contemporary processes of international politics will be adopting in forthcoming NATO Warsaw Summit in 2016. At the same time, the Wales Summit was not either discussing a probability of the Alliance further expansion issues amid of exploring decision to invite Montenegro to join the Alliance by 2015 and with granting to Bosnia-Herzegovina with MAP status – long-standing dream of Georgia to gain since 1999 when the NATO leadership has introduced new forth stage level of integration to the Alliance membership. Among concrete challenges from geographic perspectives were identified three regions: *Eurasia (Post-Soviet Space)-Middle East-Africa (Maghreb).*As for the Eurasia space, the NATO leadership pointed out protracted conflicts in the South Caucasus and Moldova and what is important – military confrontation in Ukraine. The Wales Summit contrary to the London Summit has clarified two real geopolitical threats straight forwardly jotted down in the first paragraph of the Summit Declaration: "*We, the Heads of State and Government of the member countries of the North Atlantic Alliance, have gathered in Wales at a pivotal moment in Euro-Atlantic security. Russia's aggressive actions against Ukraine have fundamentally challenged our vision of a Europe whole, free, and at peace. Growing instability in our southern neighbourhood, from the Middle East to North Africa, as well as transnational and multi-dimensional threats, are also challenging our security. These can all have long-term consequences for peace and security in the Euro-Atlantic region and stability across the globe*" – Military aggressiveness of incumbent Russian authority (the Summit Declaration paragraphs 28, 29, 30, 31) and radical Salaffiyah Islamic Coalition led by the "Islamic Caliphate" or ISIL (paragraphs 32,33)[8]. The Global Jihad threat has been primarily configured in the same manner in aegis of the Summit Declaration: "*The so-called Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) poses a grave threat to the Iraqi people, to the Syrian people, to the wider region, and to our nations. We are outraged by ISIL's recent barbaric attacks against all civilian populations, in particular the systematic and deliberate targeting of entire religious and ethnic communities. We condemn in the strongest terms ISIL's violent and cowardly acts. If the security of any Ally is threatened, we will not hesitate to take all necessary steps to ensure our collective defence".* In order to prevent further advance of the ISIL groups, the NATO will deploy in Turkey Patriot missiles to defend the population and territory of Turkey that is a strong demonstration of NATO's resolve and ability to defend and

deter any potential threat against any Ally. "*In these turbulent times NATO must be prepared to undertake the full range of missions and to defend Allies against the full range of threats,"* NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen said at the end of the Summit. Moreover, Jordan, the closest nation to the conflict-prone zone, was declared as a Distinctive Partner to the Alliance and Jordan will be provided special defense and security support.

In addition to that in order to continue to closely monitor the situation and explore options for possible NATO assistance to bilateral and international efforts to promote stability and contribute to the response to the growing crisis in, and threats from, the Middle East region, the US President Barack Obama sought to use a NATO summit in Wales to enlist allied support in fighting the Islamist militants and he said that his nation was forming a "core coalition" to battle Islamic State militants in Iraq, calling for broad support from allies and partners but ruling out committing ground forces. At least, 10 Allies have been supported and joined the initiative. Georgia presumable also joins the new coalition as it was confirmed by Defense Minister Irakli Alasania in his interview on September 9, 2014 at "Rustavi-2" TV [9]. It was sufficiently clear why the US Defense Secretary Chuck Hagel paid his official visit to Georgia in 7-8 September. Here is to mention that Georgia due its geopolitical location, mainly from geostrategic assumption – a member of Wider Middle East geopolitical space with almost two thousand km away from Syria and Iraq and with enhanced military capabilities to deploy newly formed Coalition Air Force combat and transport jets and with ability to launch from the territory special destination operation and deploy possibly ballistic short and medium range missile system as well as with deployment of Naval forces in the Black Sea waterlines of Georgia Aegis equipped warships with ballistic cruise missiles to attack ISIL military bases and unit tactical deployment in Syria and in Iraq and prevented infiltration possibilities from Iraq and Syria to NATO member-states as well as vice versa direction ISIL militants – becomes a part of the so-called "Middle Eastern Partnership Basket".

As it was agreed upon, the NATO has decided to launch a Defence and Related Security Capacity Building Initiative to reinforce our commitment to partner nations and to help the Alliance to project stability without deploying large combat forces, as part of the Alliance's overall contribution to international security and stability and conflict prevention. The Initiative builds upon NATO's extensive expertise in supporting, advising and assisting nations with defence and related security capacity building. Building on NATO new proposal - launching a *Defence Capacity Building Initiative*aiming of fostering close cooperation and following strategic partners' requests, the Alliance leaders have agreed to extend this initiative to *Georgia, Jordan*, and the Republic of Moldova. In aegis of the initiative, the almost same kind of assistance was provided to Libya. Certainly the initiative was sought to address concrete asymmetric warfare challenge emanated from the Middle East in light of the ISIL (notable when five field warlords are keeping high positions in "Islamic

Caliphate" military command are of Georgian origin Muslims, including the Amir Abu Omar al-Shishani – Tarkhan Batirashvili, ex-sergeant of the Georgian Armed Forces). The Alliance has considered Georgia and Moldova those strategic partners to whom is to be coordinated intelligence information partnership, reaffirm its readiness to provide defence and related security capacity advisory support to the nations because of preventing reinforcement of ISIL forces from any transit corridor directions (by the way, Transdnistria-Abkhazia-North Caucasus intensively were used by the Chechen rebels in two war periods in 1992-96 and in 1999-2003 to transit weapons, mercenaries, sabotage special groups, etc.).

Therefore, inclusion of the Post-Soviet countries in that list of the "Middle Eastern Basket" is not to be sought so strange and unusual, mostly in light of obtaining from the EU status of Aspirant and signed up special Associate Agreements with granting free-visa regime. Moreover, Georgia is strategically important country from the Alliance perspectives, namely as a key geostrategic hub for providing secure transit capabilities with proper logistic and military sanctuary opportunities for ISAF forces evacuated from Afghanistan since 2014. The ISAF will conclude at the end of 2014 as planned and ISAF has demonstrated political solidarity among our nations and improved our ability to act and operate together So Georgia will be able to make a positive contribution to the wider Black Sea region, including through delivering progress in the fight against narcotics trafficking, illegal migration, terrorism and crime (as it is known 3 tonnes of liquid heroin, named by "Allah's Tears", was discovered and took over in July 11 of 2014 in Georgia originated from Afghanistan and belonged to the Afghan "Taliban" Kandahar narco-cartel grouping) and by doing so, secure stability and peace at the entire Euro-Atlantic area. In conjunction to achieve this task in frame of the Summit was decided to set up the second NATO PfP Training Center in Georgia (the place is yet to be defined) for the Allies and Partner nations with third party involvement, like Afghanistan and Iraq, for developing security capabilities and ensuring peacekeeping operations in aegis of the NATO leadership.

Hence, Georgia is already transforming from security consumer into security provider nation and is considered to become "Distinctive Strategic Partner" that is to be matched in so-called "NATO Eventual Membership Candidate Basket" group together with the former Yugoslav Republic of Macedonia, Montenegro, Bosnia-Herzegovina. And it is a high probability that at last, Georgia could be granted with MAP status by the NATO leadership in Warsaw in 2016. In respect with Georgia's aspiration to be an eventual member of the Alliance, the Declaration, at paragraph 93, pointed out as: "*We note that Georgia's relationship with the Alliance contains the tools necessary to continue moving Georgia forward towards eventual membership. Today we have endorsed a substantial package for Georgia that includes defence capacity building, training, exercises, strengthened liaison, and enhanced interoperability opportunities. These measures aim to strengthen Georgia's defence and interoperability capabilities with the Alliance, which will help Georgia advance in*

its preparations towards membership in the Alliance". What is more crucial to understate in relations with concrete threat coming from ISIL is indicated in the Declaration as follow: *"Additionally, Allies will seek to enhance their cooperation in exchanging information on returning foreign fighters" [10]*. This is very important to impede any background to develop the most dangerous scenario for the whole Euro

Atlantic area where Georgia and Republic of Moldova are key interim transit providers for that one. In addition to the fact that in one of the German cities appeared Sharia-Police- Islamic Religious Police backed on the local Jamaat representatives who are seeking to perform in day night period so-called "Islamic Sharia" order. It is very serious and very inclusive challenge either. Apart of the global threats and challenges, the NATO leadership defines trans-regional threats and challenges that can endanger security provisions for the Alliance reliability in providing security in the responsible area in accordance to Article of 5 of the Washington Treaty. The Alliance's 28 leaders at their Wales Summit on Friday (5 September 2014) agreed on a Readiness Action Plan to strengthen NATO's collective defence and to ensure the Alliance is ready to deal with any challenges. These trans-regional challenges are considered to be as follow:

Cyber-warfare or Cyber Defense – a special Enhanced Cyber Defence Policy was endorsed contributing to the fulfillment of the Alliance's core tasks. According to the NATO authority cyber-attacks can reach a threshold that threatens national and Euro-Atlantic prosperity, security, and stability. Their impact could be as harmful to modern societies as a conventional attack. We affirm therefore that cyber defence is part of NATO's core task of collective defence. A decision as to when a cyber-attack would lead to the invocation of Article 5 would be taken by the North Atlantic Council on a case-by-case basis;

Energy Security - A stable and reliable energy supply, the diversification of routes, suppliers and energy resources, and the interconnectivity of energy networks remain of critical importance. While these issues are primarily the responsibility of national governments and other international organizations, NATO closely follows relevant developments in energy security, including in relation to the Russia-Ukraine crisis and the growing instability in the Middle East and North Africa region. Further develop NATO's competence in supporting the protection of critical energy infrastructure; and continue to work towards significantly improving the energy efficiency of our military forces, and in this regard we note the Green Defence Framework. Therefore energy security is still dominating as an added value and in that frame is being concluded the Caucasus-Caspian Region where Georgia plays an energy hub actor;

Terrorism – how the NATO authority perceives a military aspect of the terrorism has been demonstrated in the final Declaration of the Summit as well as in conjunction with Afghanistan case and with ISAF suspension in 2014. Terrorism emanated from the Middle East is very serious challenge and could really harm

security environment to the Euro-Atlantic Community and time is reaped to combat the terrorism with military means and destroy finally;

Hybrid Warfare – new type military threat that is demonstrated on Ukrainian case in South-East regions when Russia covertly gains with special military assistance to separatist break-away republics forces. And by doing so, Russia also unofficially undergone measures in order to deteriorate geostrategic situation toward NATO controlled territories – launching of deployment short-range ballistic missile system – ISKANDER-M up to 1000 km length strike ability; A simulate nuclear tactical aerial attack demonstrated in aegis of massive military drill in Altai Region of the Central-Operational Command "Center" operational zone with involvement Supersonic MiG-31 fighter-interceptors and Su-24MR reconnaissance aircraft. This is information spread by Reuter agency on September 3rd of 2014: "The forces responsible for Russia's strategic nuclear arsenal will conduct major exercises this month involving more than 4,000 soldiers, the Defence Ministry said. In an announcement a day before the start of a NATO summit in Wales, RIA news agency quoted the ministry as saying the exercises would take place in Altai in south-central Russiaand would also include around 400 technical units and extensive use of air power. During the drills troops would practice countering irregular units and high-precision weapons, and "conducting combat missions in conditions of active radio-electronic jamming and intensive enemy actions in areas of troop deployment.[11] "

This exercise took place in the adjusted period of time and how the Kremlin vow very successfully. In response to such geostrategic challenges stemming from the Russian Federation AR high command, the NATO decided to reiterate first time since ending of Cold War with nuclear coalition deterrence strategy implication and it was done very openly as it is opined in paragraph 49 of the Summit Declaration: "*Deterrence, based on an appropriate mix of nuclear, conventional, and missile defence capabilities, remains a core element of our overall strategy"[12]* – a very strong message at strategic military level as set out of in Article 5 of the Washington Treaty. As for the operational-tactical military level, NATO's response became also evident – after formation of the NATO Response Force a multinational force, which brings together land, air, maritime and special operation forces that can be deployed anywhere in the world, for collective defence or crisis management. Having considered the fact in order to rapidly react on concrete threats from the East – Wales Summit participant made up a decision that within the Alliance Response Force create a spearhead - a very high readiness force able to deploy at very short notice. This spearhead will include several thousand land troops, ready to deploy within a few days with air, sea and Special Forces support. In case of facilitating reinforcements, it is envisaged to establish an appropriate command and control presence in the east of Allied territory: reception facilities pre-position equipment, supplies and planners. The spearhead will be including in sum up to 4 thousand forces deployed in Romania,

Poland and Baltic states. That is quite serious step to reinforce alliance combat readiness level in a shortest possible time.

Having said above, it is interesting what is to be direct responses on these global challenges at other international fora, for example, at the UN General Assembly at the second part of September of 2014 and how the for a react on developing New Cold War between the "West" (US-EU) and "East" (Russia-China) and where Georgia is to be placed within that of dangerous geopolitical competition with two high-level delegations in mind.

Georgia's Aspiration toward EU and Challenges Perceived Before. Prior to signing ceremony of the Associate Agreement with EU and joining Free Trade Treaty, on June 13, 2014 Georgia's capital was paid visit by the EU President Jose Manuel Barroso with other high-level officials EU delegation [13]. The delegation was aimed to provide political back-up to the 27 June signing ceremony process and demonstrated full-pledge support to avoid main challenge deriving from the North. In addition the EU delegation arrived in Tbilisi not with empty hands as it had been promised to allocate more than $80 million assistance to the Georgian government to implement various significant economic projects. Despite of acclamation from the Kremlin administration that Russia would not oppose to Georgia's willingness to join the EU and sign the prompt official documents in June 27 of 2014 (the same political statement was exposed toward Moldova too), the Georgian proverb has still remained in power: "I believe in oath amid of end story" – the Russian policy-makers are still pending to impede the Georgia's EU integration policy and provoked the Georgian side to be hooked up. As it is known Russia has also rejected membership in the European Neighbourhood Policy, arguing that it should not be relegated to equivalent status with Georgia and Ukraine. However, Moscow does want concessions from the EU, such as visa-free travel [14]. The proper passage how official Moscow would react on NATO and probable EU expansion to East was fixed in such strategic document as it was "The Russian Federation Foreign Policy Conception up to 2020". It was mentioned: "*Russia maintains a negative attitude towards NATO's expansion and to the approaching of NATO military infrastructure to Russia's borders in general as to actions that violate the principle of equal security and lead to the emergence of new dividing lines in Europe[15]."*

Hence, the crisis eruption in Ukraine in December of 2013 confirmed the trend completely. There were predicted five concrete geostrategic challenges prior to EU Associate Agreement signing process in November of 2013, and two concrete challenges have been occurring lately that are seriously endangering the political processes in Georgia and even having great impact on shifting Georgia's foreign policy priorities, even possible inclination toward the Eurasian integration option that could be shaped not in pure geopolitical classifications but reflected on geoeconomic implications as it were already matched in Abkhazia's case. At the beginning of June all of sudden, political situation has been deteriorating in break-away Abkhazia when

opposition coalition "Abkhazian United Forum" led by the pro-Russian challenger Raul Khajimba managed to get ousted de-facto President Alexander Ankvab who was used to be considered more nationalistically oriented politician and less controlled from the Kremlin administration (the "Abkhazian" direction from the Kremlin authority is controlled by incumbent Deputy Head of the Presidential Staff Vladislav Surkov who is ethnic Chechen by his origin). The standoff was prolonged more than a fortnight and ended up with resignation not only the de-facto President but also all his team in name of the de-facto government of Abkhazia. The main content and real substrate of the political confrontation in Abkhazia was supposed to be only so-called "Georgian population passport" problem labelled by Raul Khajimba as the most dangerous political risk toward de-facto Abkhazia's national interests as well as so-called "corruption cases" associated with de-facto President's governance. However, main intrigue of the "Abkhazian coup'detat" vested not in local political horizon line but linked with great geopolitical games. Just in several days before resignation of Alexander Ankvab in Sukhumi with special mission arrived high-level official delegation from the Kremlin – composed of already mentioned Vladislav Surkov and Deputy National Security Advisor to the Russia's President and ex-Minister of Internal Affairs of Russian Federation Army General Rashid Nurgaliev who actually represented the most influential Russia's politician Nikolai Patrushev's interests.

As it is well-known either, Nikolai Patrushev via his family links is directly and personally affiliated with Russian oil merger "ROSNEFT" (equal to Russian "Gazprom" in oil geopolitics). The main argument why Ankvab was forced to get ousted of the position was linked to the "ROSNEFT" great interests toward Abkhazian Black Sea seashore continental shelf reserve potency in gas and oil resources. In 2010-11 the "ROSNFET" was executing preliminary feasibility study and due to the one were discovered quite huge industrial reserves of oil and gas that were classified immediately. In 2013 based on negotiations between the representatives of the Merger Company and de-facto government of Abkhazia was reached a consensus to sign up an agreement on extraction of the energy resources from the Abkhazian seashore shelf zones in Gudauta and Sukhumi areas. However at the last moment, at now already ex but in that time de-facto President of Abkhazia Alexander Ankvab requested to reserve share in the joint venture in that conduit for the Abkhazian Company specially created for that mission pursuing. The energy geopolitics actually became one of the key reasons why Ankvab was forcefully resigned or kicked off. The "ROSNEFT" merger has expressed great interests not only toward Abkhazian water-shores but also toward the Georgian internal sea-ports of Poti and Batumi and presumable in accordance to some information sources, representatives of incumbent Georgian government have held preliminary negotiations with merger representatives on possible deal.

Taking into account that the "ROSNEFT" based on the concrete federal law of the Russian Federation adopted in 2006-07 years runs about 3 thousand private military formation, formally providing physical protection of the critical infrastructures and

communications, including merger assets abroad, plus 1 thousand private security service supervised by the Russian Federal Security Service (FSB). That is meant that the Kremlin has composed of much more proxy strategy to forces Georgia to change its mind and join the Eurasian Economic Community (EEC) lately established with involvement of Russia, Kazakhstan, and Belarus and with forthcoming membership of Armenia and Kyrgyzstan. In addition to the geocoenomic implications, the Russian government is seeking to get access to the Abkhazian seashore lines for the geostrategic consideration – redeploy the Black Sea Fleet contingent and proper maritime defense units in conjunction of the complete annexation of Crimea peninsula and Russia aim at expanding its naval presence in the Black Sea Basin. The Abkhazian seashore is attractive mostly for Ochamchire (possible deployment of naval submarines, like class "Kilo" and "Varshiavyanka") and for Sukhumi (mostly deployment of naval reconnaissance radio-location station network and marine corp units) seaports. Therefore it makes clear that Russia reserves great geopolitical interests in Abkhazia not mentioned other break-away South Ossetia separatist republic where local Parliamentary elections was hold on June 8 of 2014 and where local opposition political movement "Edinstvo" led by Anatoly Bibilov gained victory and the political party claims to integrate fully the "South Ossetia" into the Russian Federation i.e. making fully annexation of the Georgian territory to Russia [16]. This is very serious challenge to Georgia that is to be considered by the incumbent Georgian government but unfortunately in vain.

In conclusion is to be mentioned that the Black Sea Region and its more widen identity – Wider Black Sea have already turned to be most center pillar geopolitical identity from NATO perspective since 2004 and from the EU perspective from 2006 and from Global Politics dimension is considered most vulnerable and stalemate geopolitical zone of instability. In that stance Georgia's geopolitical implications for International Politics is being increased due to its Black Sea littoral state image existence. Georgia lies athwart key access routes in spatial pattern "West-East" and "North-South". Particularly in the Afghan campaign, Georgia became a gateway for military and geo strategic reasons (the shortest path for getting forces from Europe directly to Central Asia and the Middle East, namely Afghanistan and Iraq) and what has happened is real, as U.S. Air Forces intensively used the national sea corridor and airports for these very purposes. Unfortunately, however, Georgia is the center of a very unstable region where stability has been difficult to maintain because of hotspots and conflicts between the geopolitical interests of the great powers and internal political and economic problems. The conflicts are on hold for now but there is always the possibility that they can be reactivated at any time, depending on whose interests is best served by political and economic instability. The so-called "frozen conflicts" are on ice for now in the Georgian zones of Abkhazia, South Ossetia; elsewhere in the Azerbaijani region of Nagorno-Karabakh, which Armenian separatist now occupies.

Hence, "Western" community (EU+NATO) toward the Black Sea Region has been rising not only from geostrategic but also from geoeconomic standpoints and creating so-called "axis state" partners in this region is becoming vitally important to boost up its interests toward Eastern direction. As one of the "axis state" nomination has been considered Georgia as pro-western oriented nation and where democratic values are being preserved.

Bibliography:

1. D. Minix, S. Hawley "Global Politics", Wadsworth Publishing Company, 1998, p.50-51
2. "Georgia's Energy Security in Crisis: Gazprom vs. National Interests" – "The Georgian Times"#1, Monday, January 18, 2016 - http://www.geotimes.ge/uploads_script/magazine/geotimes_magazine_1.pdf
3. Petersen A. "Black Sea Security: The NATO Imperative", July 7, 2011 https://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative
4. See in http://www.eap-ibm-capacitybuilding.eu/en/eastern-partnership/The-Eastern-Partnership
5. Spassov S. "SEE*ing European Security Architecture", Study Information Group, National Defense Academy of Austria, Vienna, December 2014, p.285
6. "Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for the 21st Century Defense", Department of Defense, January 2012
7. See – North Atlantic Treaty Organization, The Alliance New Strategic Concept, 1991
8. AntczakA. and Elak L. "New Strategic Concept – New Search for NATO Strategic Culture"- see file:///C:/Users/admin/Downloads/4_antczak-leszek.pdf
9. Interview of Irakli Alasania, Defense Minister of Georgia to "Rustavi-2" TV at political show 'Archevani", 09.092014 at 9.00 p.m.
10. See - Wales Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales - http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
11. "NATO Wales Summit and New Cold War Prerequisities" – "The Georgian Times"#12, August 29, 2014
12. See - Wales Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales - http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
13. Rtveliashvili N. "Jose Manue Barozzo to Visit Georgia on June 13"- Pirveli Information Agency (PIA) - http://pia.ge/show_news.php?id=14396&lang=eng
14. McNamara S. "Russia's Proposed New Security Treaty: A Non-Starter for the U.S. and Europe" – September 10, 2010 - http://www.heritage.org/research/reports/2010/09/russia-s-proposed-new-european-security-treaty-a-non-starter-for-the-us-and-europe
15. See – Concept of the Foreign Policy of Foreign Affairs of the Russian Federation" approved by the President V. Putin – official site of Ministry of Foreign Affairs of Russian Federation, 12 February 2013 - http://archive.mid.ru//brp_4.nsf/0/76389FEC168189ED44257B2E0039B16D
16. "Crimeanisation" Continues: Russia Has Annexed South Ossetia" – "The Georgian Times"#6, March 30, 2015

INFLUENŢA STRUCTURILOR SECURITĂŢII INTERNAŢIONALE CONTEMPORANE ASUPRA STATELOR POSTSOVIETICE CU O CAPACITATE GEOPOLITICĂ MODESTĂ

MIJA Valeriu,doctorand**,**
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
DepartamentulRelaţii Internaţionale
Expert în politici de securitate, Centrul Pro Marshall din Republica of Moldova

National states with a geopolitical modest capacity are more capable to strategically adapt to international security environment than to shape or to influence it. Respectively, prospects of such states, such as the Republic of Moldova, will depend on the evolution of contemporary security environment as well as on ability to promote policies of strategic adaptation. International security environment assessment demonstrates that historical key transformations and new challenges contribute to the formation of a particular international world order with an international regime, which is a foundation of the structure of the international system. The latter, directly or indirectly, influence European and post-Soviet states. The Analysis of modern international security through the main paradigms of international relations theory determines that current European security system structure has international neoliberal regime as its foundation, which respectively influence over European small states. Meantime, the regional situation around the Republic of Moldova and Ukraine are sensitive because two different international systemic structures - EU / NATO and the CIS - have geopolitical border zone around both countries. The prospects of small states positioned within the EU systemic structure will be much similar due to international neoliberal regime's influence on states' foreign policy. The EU with its principles, norms, rules and decision-making procedures of solidarity eventually remodels European national identities and foreign policies toward collective and solidary ones. Correspondingly, foreign and security policies of most European states will be influenced by the effects of international neoliberal structure, if international status quo continues. Prospects of some former Soviet states in the contemporary international security environment can be more precisely assessed by comparing with the experience of some European states during bipolarity.

Keywords: geopolitical capacity, international security, small states

Perioada contemporană a dezvoltării securităţii internaţionale, caracterizată ca globalizare, a revelat că ameninţările şi riscurile în adresa securităţii statelor au evoluat în unele transnaţionale. De exemplu, atentatele teroriste din 2001 în SUA, din 2004 – în Spania, din 2005 – în Regatul Unit, precum şi unele conflicte moderne, cum ar fi Războiul din Afganistan din 2001, Războiul din Irak din 2003, Războiul din Georgia din 2008, instabilităţile în masă în ţările arabe din bazinul Mării Mediterane în 2011-12, conflictele din Siria din 2012-15 şi din Ucraina din 2014-15, migrarea masivă a populaţiei, respectiv, creşterea crimei organizate, au demonstrat că provocările contemporane diferă de cele din perioada Războiului Rece.

Aşadar, ameninţările transnaţionale noi produc efecte asupra securităţii internaţionale, respectiv, asupra statelor europene şi postsovietice. Pentru a răspunde la provocările internaţionale şi a asigura securitatea naţională în cadrul securităţii internaţionale contemporane, ca tendinţe începând cu sec. al XX-lea, statele folosesc metoda costului eficient pentru economiile lor naţionale şi, mai ales, prin eforturi colective de cooperare. În majoritatea cazurilor, statele supraputere, dar sunt precedente când şi statele cu potenţial mai modest, contribuie la formarea sau transformarea structurii sistemului internaţional prin formarea regimurilor internaţionale instituţionalizate în organizaţii internaţionale, care restrâng mediul de securitate internaţională şi minimalizează riscurile şi ameninţările.

Astfel, mediul de securitate internaţională influenţează procesul formării structurii sistemului internaţional, având ca elemente principale sistemul internaţional (regimuri şi instituţii internaţionale de securitate: ONU, OSCE, NATO, UE ca entitate politică) şi ordinea mondială (polurile de putere: China, India, SUA, Rusia, UE ca actori geostrategici) [18, p. 25]. Dar, în funcţie de provocările internaţionale şi evenimentele, care duc la schimbarea mersului istoriei, anume polurile de putere mondială, în raza capabilităţilor oferite în cadrul structurii internaţionale, pot avea un efect esenţial asupra sistemului internaţional. Totodată, mediul securităţii internaţionale şi provocările respective influenţează dezvoltarea majorităţii statelor, inclusiv a statelor cu o capacitate geopolitică modestă. Ca urmare, Republica Moldov şi alte state postsovietice se află sub efectele geopolitice şi geostrategice, precum şi ameninţărilor transnaţionale noi ale mediului de securitate internaţională. În consecinţă, caracterul aranjamentelor internaţionale (structura sistemului internaţional), din punctul de vedere al regimului internaţional, influenţează politica statelor europene şi post-sovietice. Este imperativ de a vizualiza, cum statele naţionale răspund la provocările internaţionale şi cum se dezvoltă diferite aranjamente internaţionale.

În acest context, dilema de securitate şi conceptul de regim de securitate au o influenţă majoră asupra mediului de securitate internaţională şi statelor naţionale [17, p. 173]. Astfel, anume din natura acestor fenomene majoritatea statelor nu au reuşit să-şi restrângă acţiunile lor în convingerea că alţii vor proceda la fel în cadrul Războiului Rece [15, p. 127]. Anume structura realistă a sistemului internaţional şi inexistenţa regimurilor de securitate au condus la înarmare şi la două războaie mondiale în sec. al XX-lea [19]. În cadrul bipolarităţii, multe state sesizau că lipsa de cooperare şi a unui regim de securitate internaţională între polurile de putere rivale în Europa, face dificilă identificarea motivelor altor state. Ca rezultat, în perioada de până la 1990, crearea regimului de securitate internaţională nu a fost posibilă din cauza incapacităţii abandonării unilateralităţii de către statele mari.

De fapt, din punct de vedere istoric, criteriul principal al ameninţării pentru un stat a fost războiul interstatal şi anume – nivelul potenţialului unui stat cu armament mai sofisticat faţă de altul. Acest fenomen, *dilema de securitate*, presupunea că înarmarea asimetrică a unui stat poate deveni o ameninţare pentru alt(e) stat(e). După

cum menţionează J. Hertz [14] şi R. Jervis [16], „neclaritatea motivelor, lipsa de comunicare adecvată, înarmarea cu arme ofensive s-a aflat la baza dilemei de securitate care, de fapt, din punct de vedere istoric, impunea statele să se înarmeze pe principiul de paritate şi să se pregătească de un eventual război" [18, p. 7]. În arealul european, pentru a diminua efectul dilemei de securitate, au fost efectuate câteva încercări de a crea sisteme de constrângeri ale mediului internaţional, fapt care constituia reflectarea dominării paradigmei realismului politic privind războiul şi pacea. Contrar, pentru securitatea naţională a statelor cu o capacitate geopolitică modestă prezintă interes caracterul regimurilor internaţionale care contribuie la păstrarea, reformarea sau transformarea mediului de securitate internaţională.

Actualmente, în arealul european putem vorbi despre dominarea principiilor neoliberale în agenda securităţii internaţionale. Efectuând doar content-analiza paginilor oficiale, precum şi a documentelor politico-juridice ale UE [3] şi NATO [2], putem conchide următoarele: în primul rând, se manifestă puterea morală a opiniei publice care joacă un rol important pe agenda statelor europene; în al doilea rând, conceptul de război interstatal a devenit neatrăgător pentru populaţia europeană în urma şocurilor celor două războaie mondiale; în al treilea rând, promovarea stabilităţii prin valori comune şi spiritul de comerţ au produs efecte în societăţile europene să nu fie admise războaie interstatale; în al patrulea rând, diplomaţia şi negocierile internaţionale sunt relativ transparente şi previzibile, fără politici care ar favoriza un război interstatal; în al cincilea rând, necesitatea păstrării unei forţe minime de autoapărare, la fel, minimalizează ideea şi posibilităţile războaielor interstatale. Cu alte cuvinte, *conceptele privind securitatea cooperativă şi comunitatea statelor cu un regim internaţional neoliberal,* au început să joace un rol important în arealul statelor europene.

Mai mult ca atât, în cadrul structurii sistemului european fenomenele dreptului natural al omului şi al cetăţenilor statului sunt reflectate ca un concept de securitate individuală în cadrul securităţii colective, fiind în OSCE [1], UE sau NATO. Mulţi adepţi ai neoliberalismului şi neoconstructivismului susţin că identitatea individuală şi colectivă a început să joace un rol important în mediul de securitate internaţională contemporană în Europa. De exemplu, în ultima declaraţie a Summitului OSCE de la Astana din 2010, şefii statelor au reiterat „angajamentul faţă de conceptul, iniţiat în Actul final de securitate comprehensivă, cooperativă, egală şi indivizibilă, care se referă la menţinerea păcii pentru respectarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, precum şi la legătura de cooperare economică şi ecologică cu relaţiile paşnice interstatale" [12].

În prezent, caracterul structurii sistemului de securitate internaţională s-a transformat considerabil. Astfel, la nivel global, de rând cu ameninţările şi riscurile internaţionale existente, se încearcă promovarea dimensiunii economice şi sociale de cooperare internaţională. Ele stabilesc interdependenţa complexă internaţională şi promovează o identitate social-universală. Ea, fiind liberală în esenţă, în concordanţă

cu drepturile omului şi principiile democratice de guvernare, în final, teoretic ar trebui să materializeze ideile privind comunitatea de state democratice. Realizarea ultimului concept ar consolida comunitatea de securitate, în care între state nu ar exista frica privind intenţiile altuia, precum şi privind câştigurile relative versus câştigurile absolute, care împiedică cooperarea internaţională.

Totodată, analizând specificul arealului statelor europene şi postsovietic, inclusiv al Republicii Moldova, constatăm faptul că *s-au stabilit două structuri sistemice internaţionale care au o influenţă considerabilă asupra mediului internaţional*: UE împreună cu polul de putere militară NATO şi spaţiul postsovietic, instituţionalizat prin CSI, cu un pol de putere militar în formă de Tratatul OTSC şi proiectul politic Uniunea Vamală Euroasiatică. Prin definiţii, am putea să le clasificăm caregimuri internaţionale de constrângere sau de cooperare şi de solidaritate, dar particularitatea regimului de securitate necesită o analiza adăugătoare.

Aspectul de securitate în aceste structuri este analizat prin prisma categoriilor de securitate colectivă şi apărare colectivă, dacă ele satisfac cerinţele unui regim internaţional, în special, ale regimului de securitate. În cazul analizei Tratatului OTSC, semnat la Tashkent la 15 mai 1992, ghidat de către Federaţia Rusă, deducem că acesta prezintă o alianţă de apărare colectivă, în sensul clasic, bazată pe prevederile articolului 51 al Cartei ONU, privind dreptul la autoapărare [6]. Acest tratat este o reflecţie pură a timpului cu paradigma de interacţiune neorealistă. Federaţia Rusă a jucat un rol primordial în stabilirea acestui aranjament internaţional, având motive şi preferinţe de a păstra securitatea frontierelor la o profunzime strategică cât mai posibilă. Republica Moldova a evitat invitaţia la acest regim de securitate internaţională din cauza declarării neutralităţii permanente şi conflictului transnistrean.

În acelaşi timp, stabilirea regimului internaţional politico-economic sub formă de CSI pe data de 8, 21 decembrie 1991 a avut câteva scopuri strategice [9]. Primul scop l-a constituit transformarea completă a URSS, neoficial vorbind – desfiinţarea paşnică URSS, fără conflicte majore. Putem vorbi despre învingerea periferiilor naţionale asupra centrului dominant al URSS. Al doilea scop, din punct de vedere politico-juridic, a fost formarea CSI ca organizaţie regională de cooperare politico-economică pentru menţinerea unor angajamente, semnate de URSS pe arena mondială, precum şi pentru reformarea sistemului politico-economic interdependent creat pe parcursul unei perioade îndelungate de viaţa comună.

CSI nu poate fi clasificată pe deplin ca o securitate colectivă pentru că, din 1991 şi până în prezent, în acest areal au existat multiple conflicte şi războaie. Principalele dintre ele fiind conflictele militare din Abhazia, Karabahul din Munte, Crimeea, Cecenia, Osetia de Sud, Georgia, Kîrgîzstan, Transnistria, Tadjikistan, ultima fiind în Ucraina în 2014 cu multe caracteristici analogice ale precedentelor nominalizate. Mai mult ca atât, reevaluând politica externă şi de securitate din 2000, Federaţia Rusă promovează preponderentideea spaţiilor geostrategice mari, considerând că CSI este zona sa de responsabilitate, euroasiatică, unde nu va ceda altor influenţe externe. După

cum se afirmă în concepţia politicii externe a Federaţiei Ruse din 2013, privind cooperarea regională, „priorităţile (art. 42) politicii externe ruse constau în dezvoltarea cooperării bilaterale şi multilaterale cu statele-participante la CSI, consolidarea în continuare a CSI […] o sarcină prioritară (art. 44) de formare a unei Uniuni Economice Eurasiatice, concepută pentru a maximaliza nu numai utilizarea relaţiilor economice reciproc avantajoase în cadrul CSI, dar, de asemenea, pentru a deveni modelul-cadru al Comunităţii, deschis pentru alte state. Bazându-se pe principiile universale integraţioniste, uniunea nouă este concepută pentru a deveni o legătură eficientă între Europa şi regiunea Asia-Pacific" [4].

În acest context, Federaţia Rusă promovează extensiv un regim internaţional nou sub formă de Uniune Vamală Euroasiatică cu polul militar de apărare colectivă, OTSC. Evident că multe principii şi reguli instituţionale par a fi similare cu cele ale UE. Însă Federaţia Rusă este un actor asimetric prea puternic comparativ cu alţi participanţi ai acestui regim internaţional. Mai mult ca atât, Federaţia Rusă nu împărtăşeşte ideile liberale şi nu promovează o identitate comună unificatoare. Fiind un stat cu regim de guvernare bazat pe valorile tradiţionale ale realismului politic, Rusia propune un proiect de beneficii bazat pe cooperare economică şi câştiguri economice. De asemenea, Rusia se propune ca un lider geopolitic al acestui areal, punând accentul şi pe aspectul militar, OTSC (compartimentul IV al Concepţiei Politicii Externe a Federaţiei Ruse privind priorităţile regionale) [4].

Într-un astfel de context, în cadrul CSI şi al Uniunii Vamale Eurasiatice nu sunt excluse acte de unilateralitate în relaţiile interstatale: ca exemplu, pot servi tensiunile între Kîrgîzstan, Uzbekistan şi Tadjikistan cu privire la regiunea Fergana. Totodată, metodele diplomaţiei coercitive ale Rusiei faţă de Georgia, Moldova, Kîrgîzstan, Ucraina reflectă rolul *hegemonic puternic* în cadrul acestei structuri a sistemului internaţional. Cu alte cuvinte, în acest areal geopolitic, în urma transformării URSS, este stabilit un alt pol de putere reformat, Federaţia Rusă, care promovează un regim internaţional structural pentru securizarea profunzimii strategice a securităţii naţionale şi interesului naţional. Structura este formată pe principiile paradigmei neorealismului, şi numai parţial ale liberalismului, pentru a spori capacităţile regiunii de a influenţa mediul internaţional de afaceri şi de securitate.

Cauzele *dilemei de securitate* în CSI nu sunt eliminate, fapt ce conduce la suspiciunile privind preferinţele între state. De exemplu, din 11 state ale CSI numai 7 state sunt parte componentă OTSC [6], iar inegalitatea economiilor statelor CSI la fel este una necoordonată. Astfel, conform indicatorilor Băncii Mondiale, în perioada 2000-2012, PIB-le în statele CSI fluctuau de la 11% până la 2%, cele mai mari şi, totodată, mai vulnerabile fiind ale Azerbaidjanului, Federaţiei Ruse şi Kazahstanului [23]. Iniţial, CSI apărea ca un realism defensiv, însă este important să menţionăm că Federaţia Rusă, de rând cu alte state ale CSI, fiind nesatisfăcută de status quo-ul afacerilor internaţionale, manifestă tendinţe de revizionism. Nu este exclus că această structură se va schimba şi va duce la principiile realismului ofensiv, ceea ce în prezent

nu are loc din cauza economiei neperformante a Federaţiei Ruse (PIB a scăzut de la 10% în 2000 până la 3,5 % în 2015) şi a potenţialelor slabe ale altor state CSI.

Conform teoriei lui S. Krasner şi R. Jervis, realizăm că un stat-supraputere, ca Federaţia Rusă, a dorit stabilirea unui regim internaţional stabil în spaţiul CSI; însă, multe state ale acestui areal geopolitic nu sunt satisfăcute de status quo-ul lor. Continuă să aibă loc diferite conflicte şi tensiuni interstatale, de exemplu, Azerbaidjan-Armenia, Rusia-Ucraina, Rusia-Georgia, Kîrgîzstan – Tadjikistan - Uzbekistan privind Valea Fergana şi resursele de apă. Mai mult ca atât, în arealul CSI, statele au diferite valori şi abordări privind securitatea şi cooperarea mutuală. În acelaşi timp, precedentul anexării Crimeii în 2014 cu ideea promovării *Novorosiei* în Ucraina, prin metoda războiului hibrid, susţinute de elitele politice [5] şi populaţia Rusiei, demonstrează că Federaţia Rusă ideologic nu crede în aspectul ne-expansiunii frontierelor sale [10]. Totodată, în arealul CSI, nu toate statele au perceput formarea regimului internaţional şi de securitate colectivă ca o necesitate a timpului. Din acest motiv nu sunt discutate costurile securităţii individuale comparativ cu securitatea colectivă. De exemplu, Republica Moldova şi Turkmenistanul [8] s-au declarat state neutre, Georgia a ieşit din componenta CSI după războiul din 2008, pe când Uzbekistanul în 2012 a ieşit din componenta OTSC fără motive publice, iar Ucraina examinează acest aspect după anexarea Crimeei de către Federaţia Rusă în 2014.

Ca o consecinţă a evoluţiei mediului de securitate internaţională în arealul european, s-au format două poluri de putere, care se complementează reciproc, UE şi NATO. Uniunea Europeană, fiind considerată un pol eurocentrist, evoluează ca o comunitate de state cu principii şi valori exprimate expresiv liberale [6]. Acest pol are drept scop şi tendinţa de a deveni în viitor un aranjament supranaţional. Cu alte cuvinte, UE are scopul, în perspectivă, de a deveni o structură supranaţională puternică, o federaţie sau o comunitare de state. Ca instituţie internaţională, UE încearcă să promoveze aspectul de securitate cooperativă.

Tot în această zonă, a evoluat şi aranjamentul puternic al apărării colective sub forma NATO, care este considerat, ca pol euroatlantic [2]. Aceste două poluri se complementează din două motive. Primul, din cele 28 de state ale UE, 22 sunt şi membre ale NATO, ceea ce exclude principiul dublării cheltuielilor pentru securitate şi apărare. Doi, UE şi NATO realizează scopul principal al securităţii, cel al stabilităţii, prin specializarea acţiunilor internaţionale. Există mai multe dezbateri sub aspectul geopolitic în cadrul acestor poluri de putere, de exemplu, factorul dominării SUA în afacerile europene versus alte state puternice din Europa. Sunt evidente şi încercările Federaţiei Ruse de a reduce influenţa puterii atlantice în Europa, precum şi ultimele intenţii de a sublinia necesitatea supremaţiei Franţei şi Germaniei asupra structurilor transnaţionale UE [7].

Ca urmare, aceste poluri de putere sunt regimuri şi instituţii internaţionale, stabilite ca interdependenţă complexă, ce formează structura sistemului internaţional în arealul, în care sunt poziţionate state cu o capacitate geopolitică modestă. Evident, că

motivele formării acestor regimuri şi instituţii internaţionale, UE şi NATO, au fost pur pragmatice şi realiste. Totuşi, evoluţia lor a luat o traiectorie liberală, ceea ce, în consecinţă, a transformat aceste aranjamente internaţionale în comunităţi de state, cu principii de securitate cooperativă, având şi alianţă militară de apărare colectivă. După cum afirmă A. Stein, „instituţionalizarea coordonării şi colaborării poate deveni o reţinere a individualismului (statului) şi conduce actorii (statele) ca să recunoască importanţa maximalizării comune [21, p. 139].

Crearea NATO şi UE a avut loc în scopuri pragmatice ale realismului politic, dar cu intenţii liberale. NATO a constituit mai mult un pas geostrategic, care reflecta caracterul ameninţărilor la adresa statelor în urma războiului mondial şi începerii intensificării tensionărilor în ajunul Războiului Rece. În pofida preocupărilor NATO de ameninţările convenţionale tradiţionale din timpul Războiului Rece, amplificate de către factorul armelor nucleare, structura acestui regim internaţional a avut şansa de a materializa ideile liberalismului, privind securitatea colectivă şi comunitatea de state care să nu absoarbă, dar să promoveze securitatea şi identitatea comună. Putem admite o oportunitate istorică sub formă de organizaţie internaţională a statelor liberale. În acest context, menţionează A. Stein, „puterile mari pot structura deseori alegerile şi preferinţele puterilor mai mici, fapt ce va forma consecutiv rezultatele regionale” [21, p. 135].

Ca urmare, în cadrul Alianţei create pe baza valorilor/normelor democratice liberale şi a principiului de consens, este stabilit un proces de luare a deciziilor inovatoare, care presupune consultări politice de coordonare, planificare a apărării comune şi deznaţionalizare a apărării. Ca urmare, pe termen lung, aceste elemente inovatoare, împreună cu factorii de dezvoltare ai UE, au contribuit la formarea identităţii comune în timp de pace între statele democratice. Prin urmare, după dezagregarea Uniunii Sovietice în 1991, NATO, pe lângă conceptul de alianţă de apărare colectivă a promovat, de asemenea, *conceptele de comunitate cu identitate de apărare comună şi interdependenţă complexă*.Ca efect, contrar argumentului neorealismului privind caracterul efemer al alianţelor militare fără o ameninţare comună, membrii organizaţiei, pur şi simplu, nu au manifestat interesul de dizolvare din cauza stabilităţii politice, economice şi de securitate, testat în timp, şi susţinute de identitatea comună şi valorile comune (regim internaţional), precum şi de un acord colectiv puternic de apărare (organizaţie internaţională).

Iniţial, UE a constituit, de asemenea, un realism politic cu idei liberale de a promova federaţia europeană şi, totodată, de a controla resursele strategice principale ale industriilor, care sunt baza producerii armelor convenţionale [20, p. 241]. Inaugurată oficial prin Tratatului de la Maastricht ca Uniune în 1993, originile UE se trag de la Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului prin Tratatul de la Paris din 1951 şi Comunitatea Economică Europeană prin Tratatul de la Roma din 1958, menite să promoveze o federaţie de state europene, o piaţă economică unică, precum şi să restabilească în perioada postbelică viaţa economică şi socială devastată. Ideile

liberalismului au avut condiţii să fie promovate de către Jean Monnet şi Robert Schuman, promotorii Comunităţii Europene. După cum considera J. Monnet, „în Europa nu va fi posibilă stabilirea păcii, în cazul în care statele s-ar restabili în baza suveranităţii naţionale, cu toate că acest lucru implică politici de prestigiu şi protecţionism economic. Dacă ţările se vor proteja din nou una de cealaltă, va apărea din nou necesitatea de a construi armate puternice" [13, p. 47].

Astfel, reiese că *în arealul european se materializează ideile liberale prin implementarea în practică a unui regim instituţionalizat în organizaţie internaţională care schimbă identitatea şi formează alte societăţi în formă de comunitate de state.* După cum a fost stabilit, unul din liderii constructivismului, A. Wendt, susţine că „o analiză liberală sau constructivistă puternică a acestei probleme [UE] ar sugera că patru decenii de cooperare ar putea da rezultate de creare a identităţii europene colectiveîn termeni prin care statele definesc propriile lor interesele. Chiar dacă motivele egoiste au constituit punctele de plecare, procesul de cooperare tinde să redefinească aceste motive prin reconstituirea identităţii şi intereselor în ceea ce priveşte noile înţelegeri subiective şi angajamente" [24, p. 417]. În arealul european instituţiile create pentru a organiza coordonarea şi colaborarea încep să formeze criterii pentru luarea deciziilor, precum şi să canalizeze alte naţiuni spre luarea în considerare a intereselor naţionale ale altor state, de rând cu interesele lor [21, p. 139]. Acesta este un fenomen nou în practica internaţională.

Cea mai reuşită explicaţie a fenomenului arealului european, a fost identificată în analizele experţilor Şcolii de la Copenhaga, care promovează aspectul securităţii internaţionale multidimensionale cu factor uman. Ca rezultat, UE a devenit o comunitate de securitate, ca un actor independent al mediului internaţional, cu o densitate înaltă de interacţiune între state [22]. Astfel, *cooperarea interdependentă în cadrul UE a format, de mai multe decenii, o identitate colectivă comună europeană care contribuie la schimbarea socială a preferinţelor statelor în Europa* [24, p. 417]. Ca dovadă a eficacităţii acestui regim internaţional instituţionalizat, care determină actuala structură a sistemului internaţional european, poate servi faptul că în rândul membrilor UE, dar şi în Europa în ansamblu, nu s-a declanşat un război devastator timp de mai mult de şaptezeci de ani.

Aplicând teoriile lui S. Krasner şi R. Jervis privind natura regimului în arealul european putem conchide următoarele. Statele-supraputere – Franţa, Regatul Unit, Germania şi SUA – au dorit stabilirea regimului internaţional în arealul european, cu un mediu regional reglementat. Majoritatea statelor din arealul european au fost rezonabil satisfăcute de status quo-ul mediului internaţional, chiar având bipolaritate cu efecte negative. Majoritatea statelor europene împărtăşeau aceleaşi valori, privind securitatea şi cooperarea politico-economică internaţională, cu timpul aderând la UE şi NATO. Majoritatea statelor din Europa înţelegeau că, în cadrul regimului internaţional creat, nu este loc pentru violarea frontierelor stabilite după cel de-al Doilea Război Mondial, lucru confirmat prin Actul Final de la Helsinki în 1975. Astfel, revizionismul

a fost exclus din start din Europa contemporană. Formarea regimului internaţional, în percepţia statelor europene, a devenit unul evident, dictat de necesitatea timpului. Este clar că în cadrul UE şi NATO s-a înţeles că costurile securităţii individuale sunt mai mari în comparaţie cu eforturile colective din mediul de securitate internaţională restrânsă.

În concluzie, caracterul afacerilor internaţionale în arealul european s-a transformat paradigmatic din neorealist în neoliberal. Ca rezultat, structura sistemică internaţională stabilită în Europa produce efecte asupra statelor europene din motivul că are norme, valori, reguli şi mecanisme de luare a deciziilor comune. Totodată, mediul de securitate internaţional global rămâne unul instabil, dominat de paradigma neorealistă, ce influenţează statele europene spre o gravitaţie de cooperare eurocentristă. Factorul euroatlantic (NATO) rămâne unul esenţial în Europa, în special, după conflictul din Ucraina din 2014-15, crizele din statele bazinului Mării Mediterane, criza din Siria şi influxul necontrolat al refugiaţilor în Europa din 2015, ceea ce va fi mai dificil de gestionat fără suportul statelor continentului nord-american.

Pentru Republica Moldova, pentru statele cu o capacitate geopolitică modestă, este important să perceapă că în circumstanţele contemporane, în regiunea Europei de Est evoluează două structuri sistemice internaţionale, care sunt promovate de poluri de putere, UE/NATO şi Federaţia Rusă/CSI. Aceste structuri au diferite regimuri internaţionale. Astfel, reieşind din argumentul că structurile internaţionale manifestă tendinţe de extindere, cooperare şi competiţie, conflictele de interes cu rivalităţi între structurile identificate nu sunt excluse. Totodată, este de menţionat faptul că Federaţia Rusă [7] priveşte intenţiile UE sau NATO în proximitatea sa geografică cu suspiciuni şi le consideră drept un risc potenţial pentru securitatea naţională [11]. Din această cauză, perspectivele statelor cu o capacitate geopolitică modestă, precum şi ale Republicii Moldova, sunt esenţial să fie permanent analizate prin prisma structurilor existente ale sistemului internaţional. Corespunzător, recomandarea pentru statele cu o capacitate geopolitică modestă este să promoveze o politică externă diplomatică şi activă, pentru a nu permite exploatarea sensibilităţii şi vulnerabilităţii naţionale. Totodată, un rol deosebit în acest context aparţine guvernării politice, care trebuie să-şi consacre efortul pentru sporirea rolului activ al statului în organizaţiile internaţionale şi regionale, implicarea în interdependenţa economică mondială, precum şi sporirea capacităţii statale pentru slăbirea sensibilităţii şi vulnerabilităţii naţionale.

Referinţe bibliografice:

1. Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa. Pagina oficială: http://www.osce.org.
2. Organizaţia Tratatului Nord-Atlantic. Pagina oficială: http://www.nato.int/.
3. Uniunea Europeană. Pagina Oficială: http://europa.eu/index_ro.htm. Politica Externă şi de Securitate. Uniunea Europeană. *http://europa.eu/pol/cfsp/index_ro.htm* (vizitat la 22.09.2015).

4. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена 12 февраля 2013 г.). Официальный сайт Министерства Иностранных Дел Российской Федерации: http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/122186 (vizitat 25.09.2015).
5. «Левада»: рейтинг Путина взлетел из-за крымской кампании. BBC Russian Service. http://www.bbc.co.uk/russian/russia/2014/06/140626_putin_rating_crimea (vizitat 03.10.2014).
6. Организация Договора о коллективной безопасности. Официальный сайт ОДКБ: http://www.odkb-csto.org/.
7. Путин В. В. Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. Мюнхен, 10 февраля 2007 года. Официальный сайт архива Президента России: *http://archive.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml* (vizitat 03.10.2014).
8. Решение об Основных принципах участия нейтрального Туркменистана в Содружестве Независимых Государств. Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1813 (vizitat 09.02.2015).
9. Содружество Независимых Государств (СНГ). Официальный сайт: http://www.cis.minsk.by/, http://www.e-cis.info/.
10. Эксперты: рейтинг Путина идет на рекорды из-за присоединения Крыма. РИА Новости. http://ria.ru/politics/20140326/1001166771.html (vizitat 03.10.2014).
11. Asmus R. D. A Little War That Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West. Palgrave MacMillan, 2010. 254 p.
12. Astana Commemorative Declaration: Towards a Security Community. OSCE Summit in Astana, 2010. http://www.osce.org/node/74985(vizitat 15.07.2015).
13. Cohen R., Mihalka M. Cooperative Security: New Horizons for International Order. European Center for Security Studies George C. Marshall, Paper nr. 3, 2001. 79 p.
14. Herz J. Idealist Internationalism and the Security Dilemma. In: World Politics, vol. 2, nr. 2, 1950, p. 171–201.
15. Huld B., Lejins A. European Neutrals and the Soviet Union. Conference Papers nr. 6, 1985. The Swedish Institute of International Affairs, Stockholm, 1986. 134 p.
16. Jervis R. Cooperation under the Security Dilemma. In: World Politics, vol. 30, nr. 2, January 1978, p. 167-174.
17. Jervis R. Security Regimes. In: Krasner S.D. et all. International Regimes. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, p. 173-194.
18. Keohane R.O. Neo-realism and Its Critics. New York: Columbia University Press, 1986. 387 p.
19. Mija V., Teosa V. Is the Complex Interdependence the last Evolution of Globalization? In: Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale„Political Science, International Relations and Security Studies," Ediţia VIII, Sibiu, May 23-25, 2014. Sibiu: Universitatea Lucian Blaga, 2014, p.165-175.
20. Oudenaren, J. V. European Integration. EUROPE TODAY, ed. Ronald Tiersky, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1999, p. 241-272.

21. Stein A.A. Coordination and collaboration: regimes in an anarchic world. In: Krasner S.D. (ed.), International Regimes. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, p. 115-140.
22. Waever O. Insecurity, Security, and Asecurity in the Western European non-war community. In: Adler A., Barnett M. (eds). Security Communities. Cambridge University Press, 1998, p. 69-118.
23. World Bank. Statistics on CIS economics. Oficial web page. http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y (vizitat la 28.09.2015).
24. Wendt A. Anarchy is What States Make of It. In: „International Organization," vol. 46, nr. 2, spring 1992, p. 391-429.

SECURITATEA DE STAT CA VALOARE SOCIALĂ APĂRATĂ DE LEGEA PENALĂ

PAVLIUC Ghenadie
Doctorand,
Universitatea de Studii Politice şi
Economice Europene „Constantin Stere”

The present study examines the doctrinal views on the meaning of the following concepts: „security”, „national security”, „human security”, „state security”, „security of the state”, „public security” etc. Also, within the analysis process we set forth the interconnections between all these concepts. To this end, there were analyzed a series of legislative acts: the Constitution of the Republic of Moldova; the Penal Code of the Republic of Moldova; the Law on approving the National Security Concept of the Republic of Moldova; the State Security Law; the Strategy of National Security approved by Decision of the Parliament of the Republic of Moldova. The study revealed that the concepts of „state security” and „national security” are not synonymous. Similarly, the notion „state security” should not be confused with the concept of „security of the state”. The security of the state, on the one hand, and the military security, economic security, data security etc., on the other hand, cannot be perceived on the same level. They belong to different reference systems. The security of the state is the part of the reference system that also includes the security of people communities and the safety of a particular individual. The security of the state, along with the security of communities of people and the safety of a particular individual, all these three are constitutive elements of the national security system. As well as elements of national security are also the military security, economic security, data security etc., but not in terms of hierarchy, but in terms of fields of practice. For example, we talk about state data security, the security of communities of people or the safety of a particular individual as interconnected fields of practice. But we cannot treat on equal terms data security and the security of the state, for an instance. Additionally to this, data security and the security of the state belong to totally different reference systems. In conclusion, the study argues that not the collocation „ state security”, but the „security of the state” one (branded within the State Security Law) should be used within the title of the Chapter XVII of the Special Part of the Penal Code. As long as the title of the Chapter XVII of the Special Part of the Penal Code establishes that the security is ensured to the state and not to any other beneficiaries, the „security of the state” collocation is the correct one.

Keywords: national security, state security, Penal Code, the Republic of Moldova

Asigurarea securităţii a fost şi rămâne a fi una dintre principalele funcţii şi sarcini ale statului, societăţii şi persoanei. Etimologic, termenul „securitate” îşi are rădăcinile în Imperiul Roman, în perioada domniei împăratului Hostilian – 250 d. Hr. Zeiţa care asigura protecţia şi bunăstarea imperiului se numea Securitas, înţeleasă ca „libertate în faţa ameninţării”[1]. Din punctul de vedere a lui N.Laşan, „securitatea a devenit în contemporaneitate un concept tot mai complex, însă cu siguranţă evoluţia acestui concept nu se va opri aici, depinzând nu doar de evoluţiile tehnologice şi din domeniul militar, ci şi de evoluţiile din mediul cultural, social, ecologic şi politic al statelor” [2].

Încercând să definească noţiunea de securitate, F.-C. Mărcău şi M.A. Ciorei afirmă: pentru a stabili ce este securitatea trebuie stabilit ce nu este, adică opusul securităţii: securitatea nu înseamnă război, nu înseamnă anarhie, nu înseamnă lipsa siguranţei personale sau incapacitatea unei naţiuni de a promova cu succes interesele sale naţionale etc. [3] În opinia lui R.Nichifor, securitate constituie capacitatea de protecţie a statului, a societăţii şi a persoanei de eventualele pericole şi ameninţări [4]. La rândul său, V.Enicov susţine: securitatea reprezintă un fenomen social complex, care se manifestă în viaţa socială în diferite ipostaze ca: necesitate, interes, senzaţie, scop şi rezultat al unei activităţi specializate, valoare, funcţie socială, relaţie, proces, sistem, ramură a ştiinţei şi artă. Toate aceste ipostaze trebuie luate în considerare de către subiecţii competenţi în cadrul procesului complex de asigurare a securităţii persoanei, societăţii şi a statului [5]. Nu putem trece cu vederea nici opinia exprimată de O.A. Belkov: securitate constituie starea, tendinţa de dezvoltare, precum şi condiţiile de activitate a societăţii, a structurilor şi instituţiilor societăţii, în a căror prezenţă se asigură funcţionabilitatea acestora [6].

Asigurarea securităţii persoanei, societăţii şi a statului nu este posibilă în afara unei ordini de drept. În acest plan, S.Brînza menţionează: „Ordinea de drept se constituie într-o premisă structurală pentru orice civilizaţie. Or, o civilizaţie nu se poate naşte decât acolo, unde interesele sociale, pe care le valorifică membrii societăţii, sunt puse în siguranţă. Sau, în termenii lui P.Roubier, dacă în natură există legi, atunci societatea, pentru a exista şi a funcţiona, are nevoie de organizare şi securitate juridică, această siguranţă fiind „scutul juridic" împotriva anarhiei [7, p.15]". [8, p.117]

Conform alin.(1) art.2 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), „legea penală apără, împotriva infracţiunilor... securitatea omenirii, precum şi întreaga ordine de drept". Totodată, în pct.1 al anexei la Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei securităţii naţionale a Republicii Moldova, nr.153 din 15.07.2011 [9], se prevede: „Întregul ansamblu de acţiuni orientate spre asigurarea securităţii ţării porneşte de la înţelegerea faptului că, în prezent, securitatea naţională a unui stat european nu mai poate fi privită ca un fenomen izolat. Instabilităţile şi pericolele din Europa, inclusiv de la periferiile ei, afectează starea de securitate a tuturor statelor europene, impunând o cooperare internaţională intensă, eforturi comune". După S.Brînza şi V.Stati, „securitatea omenirii reprezintă un sistem complex care are în interiorul său numeroase subsisteme ce sunt interconectate şi interdependente unul de altul. Aceste subsisteme le constituie: securitatea naţională a statelor; securitatea regională; securitatea supraregională sau cea continentală. Sub acest aspect, securitatea omenirii trebuie privită ca o stare a relaţiilor dintre state sau/şi grupuri de state. Prin încheierea de tratate internaţionale, această stare a relaţiilor dintre state sau/şi grupuri de state este creată pe calea implementării coordonate a unor măsuri de prevenire şi apărare împotriva unor pericole la adresa securităţii omenirii" [10, p.17].

Astfel, securitatea şi necesitatea asigurării acesteia sunt una dintre principalele probleme cu care se confruntă omenirea, indiferent de tipul acesteia, fie ea individuală, naţională sau internaţională. Locul central este totuşi ocupat de către securitatea naţională, deoarece anume statul ca principalul actor al relaţiilor internaţionale determină multe din condiţiile ce vizează securitatea la celelalte niveluri [11]. În acest sens, suntem de acord cu O.Turchenko, care afirmă: securitatea naţională este componenta cea mai importantă a ordinii de drept şi reprezintă garanţia suveranităţii naţionale [12]. În acelaşi context, T.Repciuc susţine: statele au ajuns să privească securitatea nu numai ca un deziderat al vieţii internaţionale, ci şi ca pe o valoare naţională de importanţă crucială [13, p.37]. În aceeaşi ordine de idei, V.Varzari opinează: asigurarea securităţii naţionale este scopul central urmărit în realizarea politicii interne şi externe, cu atât mai mult că sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI sunt caracterizate prin transformări profunde ale mediului de securitate şi prin apariţia unor ameninţări şi vulnerabilităţi noi la adresa statelor şi societăţilor [14, p.3].

Este de menţionat că sintagma „securitatea naţională" şi-a făcut tot mai des apariţia în discursurile politice de după cel de-al doilea război mondial. În 1947, SUA a adoptat chiar o Lege privind securitatea naţională [15, p.36].

Potrivit art.1 al Legii securităţii statului, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 31.10.1995 [16], securitatea statului este parte integrantă a securităţii naţionale. Aceeaşi concluzie rezultă din pct.1.2 al anexei la Legea pentru aprobarea Concepţiei securităţii naţionale a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.05.2008 [17]: „Securitatea naţională reprezintă condiţia fundamentală a existenţei poporului din Republica Moldova, a statului moldovenesc şi este un obiectiv al ţării. Obiectivele securităţii naţionale a Republicii Moldova sunt: asigurarea şi apărarea independenţei, suveranităţii, integrităţii teritoriale, ordinii constituţionale, dezvoltării democratice, securităţii interne, consolidarea statalităţii Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării şi promovării valorilor, intereselor şi obiectivelor naţionale. Securitatea naţională nu este numai securitatea statului, ci şi securitatea societăţii şi a cetăţenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât şi peste hotarele ei... Sistemul securităţii naţionale al Republicii Moldova este un mecanism de interacţiune între componentele pe care le include, bazat pe interesele naţionale şi pe valorile societăţii moldoveneşti, menit să asigure realizarea obiectivelor strategice ale ţării, determinate de liniile directorii ale politicii de securitate naţională... Datorită caracterului multidimensional al securităţii, funcţionarea sectorului securităţii naţionale este influenţată de factori care determină mediul de securitate şi de activitate a organelor din domeniile de importanţă vitală pentru stat".

În aceeaşi ordine de idei, pct.2 al anexei la Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei securităţii naţionale a Republicii Moldova, nr.153 din 15.07.2011, prevede: „Interesele naţionale vitale ale Republicii Moldova rezidă în asigurarea şi în

apărarea independenţei, suveranităţii, integrităţii teritoriale, a frontierelor inalienabile ale statului, a siguranţei cetăţenilor, în respectarea şi în protejarea drepturilor şi a libertăţilor omului, în consolidarea democraţiei, ceea ce permite dezvoltarea unui stat de drept şi a unei economii de piaţă. Prioritate absolută în politica de securitate a Republicii Moldova o are urmărirea acestor interese... Securitatea Republicii Moldova este afectată şi de o serie de riscuri şi vulnerabilităţi care pot degenera în ameninţări în cazul ignorării şi/sau al gestionării lor inadecvate. La acest capitol se înscriu: insecuritatea societală, instabilitatea politică şi capacităţile reduse de securizare a frontierei de stat, terorismul, insecuritatea alimentară, influenţa crizelor economice şi a celor financiare, inclusiv a celor externe".

Despre importanţa securităţii naţionale ne vorbesc şi anumite prevederi ale Constituţiei Republicii Moldova: „(1) Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare. (2) De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în cazurile când această derogare este necesară în interesele securităţii naţionale (sublinierea ne aparţine – *n.a.*), bunăstării economice a ţării, ordinii publice şi în scopul prevenirii infracţiunilor" (art.30); „(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului şi cetăţeanului. (2) Exerciţiul drepturilor şi libertăţilor nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internaţional şi sunt necesare în interesele securităţii naţionale (sublinierea ne aparţine – *n.a.*), integrităţii teritoriale, bunăstării economice a ţării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă şi infracţiunilor, protejării drepturilor, libertăţilor şi demnităţii altor persoane, împiedicării divulgării informaţiilor confidenţiale sau garantării autorităţii şi imparţialităţii justiţiei. (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24" (art.54).

Astfel, în interesele securităţii naţionale, pot fi restrânse cele mai multe dintre drepturile şi libertăţile constituţionale (cu excepţia celor de importanţă majoră: accesul liber la justiţie; prezumţia nevinovăţiei; neretroactivitatea legii; dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle; dreptul la viaţă şi la integritate fizică şi psihică). O asemenea abordare demonstrează că asigurarea securităţii naţionale nu este posibilă fără a fi respectat echilibrul corespunzător în protejarea intereselor persoanei, ale societăţii şi ale statului.

După F.Neagu, siguranţa alimentară, structurile informative, migraţia, terorismul, etc., fac ca spectrul siguranţei (securităţii) naţionale să fie dezvoltat corespunzător [18]. Într-adevăr, în literatura de specialitate, sunt exprimate păreri variate cu privire la înţelesul noţiunii „securitatea naţională". Aceasta deşi, în 1973, T.W. Moss afirma că securitatea naţională este „o noţiune indefinibilă, astfel încât nimeni nu-i poate stabili cu precizie semantismul" [19, p.5].

De exemplu, Z.D. Ciuiko consideră că „securitatea naţională constituie acel regim politico-juridic, al cărui finalitate se exprimă în apărarea intereselor naţionale împotriva diverselor pericole, regim care este menţinut datorită activităţii coordonate a autorităţilor statului şi a reprezentanţilor societăţii civile, în scopul protecţiei drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei, precum şi al ocrotirii orânduirii constituţionale” [20]. Din punctul de vedere a lui I.O. Lantinov, „securitatea naţională constituie un sistem care include, pe de o parte: securitatea statului; securitatea unor comunităţi de persoane; securitatea unei persoane fizice; pe de altă parte: securitatea militară; securitatea economică; securitatea energetică; securitatea ecologică; securitatea informaţională, etc.” [21] T.V. Verbiţkaia consideră că „securitatea naţională este procesul al cărui finalitate constă în obţinerea stării de protejare a intereselor de maximă importanţă ale naţiunii, pe calea adoptării de către stat a unor măsuri de ordin economic şi juridic. Acest proces presupune interacţiunea statului cu societatea în ansamblu, cu instituţiile acesteia, cu persoane aparte, cu organizaţiile internaţionale şi cu alte state” [22, p.18]. Nu în ultimul rând, A.B. Melnicenko este de părerea că prin „securitate naţională” se are în vedere „starea de proteguire a naţiunii, ca titular al suveranităţii şi ca unică sursă de putere în stat, împotriva pericolelor interne sau externe şi a cauzării de prejudicii fizice, materiale, morale, ecologice, informaţionale sau politice, stare care este asigurată prin eforturile şi mijloacele politice, juridice, social-economice sau de alt gen, care urmăresc: păstrarea şi dezvoltarea sistemului de valori materiale şi spirituale ale naţiunii; asigurarea integrităţii teritoriale şi a suveranităţii; lipsa de ameninţări la adresa orânduirii constituţionale a statului; reducerea la minim a pericolelor specificate mai sus” [23, p.12].

Analiza acestor opinii ne permite să conchidem că securitatea naţională reprezintă un sistem al cărui elemente îl constituie securitatea de stat, securitatea publică şi securitatea oricărei persoane fizice, sistem al cărui funcţionalitate este asigurată împotriva unor pericole de natură militară, economică, energetică, ecologică, informaţională etc. Din acest punct de vedere, nu putem fi de acord cu C.Cojanu. Aceasta consideră echioplente noţiunile „securitatea de stat” şi „securitatea naţională”, propunând ca legiuitorul să opereze în Codul penal cu prima din aceste noţiuni, renunţând la cea de-a doua [24, p.43]. În acelaşi sens, V.B. Pastuhov afirmă: „În cadrul discuţiei cu privire la securitatea naţională, este necesară abordarea „etatistă” a conceptului de naţiune. Statul şi naţiunea reprezintă un singur fenomen social, nu două. Un stat contemporan nu poate exista fără o naţiune, aşa cum nici naţiunea nu poate exista în lipsa unui stat. Statul contemporan constituie nu altceva decât forma organizată a vieţii naţiunii. În acelaşi timp, naţiunea contemporană reprezintă grupul social care aparţine de un anumit stat” [25].

În replică, susţinând că noţiunile „securitatea de stat” şi „securitatea naţională” nu sunt echipolente, unii autori menţionează just că a doua din aceste noţiuni este alcătuită din următoarele trei componente: securitatea persoanei; securitatea societăţii;

securitatea statului [26, 27, 28, 29, 30, 31]. Din această perspectivă, suntem de acord cu A.I. Ovcinnikov, A.Iu. Mamâcev şi A.G. Kravcenko, care consemnează: diferenţierea persoanei, a societăţii şi a statului ca obiecte ale securităţii naţionale este necesară în vederea modelării aficiente a sistemului de asigurare a securităţii naţionale [32, p.10].

În continuare, ne propunem să stabilim conţinutul noţiunii „securitatea de stat".

Din analiza alin.(1) art.2 CP RM deducem că ordinea de drept este acel interes ocrotit în general, de care oricare normă incriminatoare din Partea specială a Codului penal se preocupă în mod indirect. Sintagma de încheiere „precum şi întreaga ordine de drept" din alin.(1) art.2 CP RM indică asupra faptului că nu toate valorile sociale fundamentale ocrotite de legea penală sunt nominalizate expres în această normă. Printre valorile sociale fundamentale, care nu sunt specificate expres în alin.(1) art.2 CP RM, se numără cele care reprezintă obiectul juridic generic al infracţiunilor prevăzute în Capitolul XIII „Infracţiuni contra securităţii publice şi ordinii publice" şi în Capitolul XVII „Infracţiuni contra autorităţilor publice şi securităţii de stat" din Partea specială a Codului penal. Astfel, din denumirile acestor două capitole reiese că securitatea publică şi, respectiv, securitatea de stat se numără printre valorile sociale fundamentale apărate împotriva infracţiunilor prevăzute la art.278-286, 289-301[1], 337-345 CP RM.

Noţiunea „securitatea de stat" trebuie deosebită de noţiunea „securitatea publică". În opinia lui V.Manea, „securitatea publică este starea de fapt creată de normele de drept, destinată să asigure colectivităţii cele mai prielnice condiţii de convieţuire, astfel încât interesele membrilor colectivităţii să fie puse la adăpost de orice pericol. Deci, securitatea publică priveşte colectivitatea în ansamblul ei (*ut universi*), spre deosebire de securitatea personală, care vizează indivizii luaţi în parte (*ut singuli*)... În acest sens, este de reţinut formularea, utilizată de J.V. Ostrovskih, foarte elocventă în context: „protecţia intereselor unei multitudini de cetăţeni nepersonificaţi" [33, p.12]. De aici rezultă că normele, care incriminează fapte contra securităţii publice, apără interesele nu ale unei persoane aparte expuse pericolului. Ele apără interesele unui număr neconcretizat de persoane. Nu este neapărat ca numărul acestor persoane să fie foarte mare. Important este ca acestea să fie privite sub un unghi depersonalizat, doar ca parte a colectivităţii, a mulţimii, a publicului" [34, p.80].

S.Brînza şi V.Stati susţin pe bună dreptate că securitatea publică nu este un accesoriu al altor valori sociale ocrotite de legea penală. Ea este o componentă de sine stătătoare a ordinii de drept, apărată de legea penală de rând cu celelalte valori sociale de maximă importanţă [35, p.517]. Aşadar, securitatea publică şi securitatea de stat reprezintă două componente distincte ale ordinii de drept.

Conform pct.2 al anexei la Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei securităţii naţionale a Republicii Moldova, nr.153 din 15.07.2011, „asigurarea unui caracter durabil şi stabil stării de securitate naţională a Republicii Moldova depinde de abilitatea/capacitatea statului de a face faţă provocărilor complexe, care constituie

rezultatul mai multor procese transfrontaliere, intercalate şi interpătrunse, de natură politică, economică, socială, demografică şi ecologică... Astfel, pentru a proteja interesele naţionale, autorităţile publice vor întreprinde măsurile necesare şi vor utiliza mijloacele corespunzătoare în scopul diminuării vulnerabilităţilor sistemului de securitate naţională şi al creşterii capacităţii naţionale de a răspunde la ameninţări şi la riscuri". Aşa cum menţionează cu drept cuvânt Iu.Richicinschi, pentru ca mediul de securitate să fie unul real şi efectiv, acesta, în mod ideal, ar trebui să fie lipsit de riscuri şi ameninţări sau asigurat de existenţa capacităţilor statului de înlăturare a acestora sau, cel puţin, ţinerea lor sub control [36]. Dezvoltând această idee, reproducem opinia lui A.I. Barbu: statul, ca formă de organizare politică a societăţii, are sarcini şi funcţii deosebit de importante ce reclamă existenţa sa în afara oricărui pericol, astfel că faptele de natură a aduce atingere statului sunt considerate deosebit de periculoase pentru societate şi – în consecinţă – sunt sancţionate deosebit de aspru, pentru a asigura ocrotirea eficientă a statului [37].

Fără asigurarea securităţii statului, nu este posibilă asigurarea securităţii persoanei şi a societăţii. Sub acest aspect, în Legea securităţii statului, la articolele 1 şi 3, se prevede: prin „securitatea statului" se înţelege protecţia suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, a regimului ei constituţional, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, a drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei împotriva activităţii informative şi subversive a serviciilor speciale şi a organizaţiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte.

Nu putem să nu remarcăm o anumită deosebire dintre noţiunile „securitatea de stat" şi „securitatea statului". Este oare această deosebire una de formă sau de conţinut?

După părerea lui E.V. Kim, A.V. Kim şi K.A Zueva, aceste noţiuni nu sunt echipolente: „Securitatea de stat este o parte componentă a securităţii statului, deoarece securitatea statului înglobează securitatea militară, securitatea economică, securitatea informaţională etc." [38] Fără a intra în detalii, şi S.V. Diakov consideră că noţiunea „securitatea de stat" se află într-o relaţie de subsecvenţă faţă de noţiunea „securitatea statului" [39, p.25]. În opinia noastră, aceşti autori confundă securitatea statului cu securitatea naţională, iar securitatea de stat – cu securitatea statului. Securitatea statului, pe de o parte, şi securitatea militară, securitatea economică, securitatea informaţională etc., pe de altă parte, nu pot fi puse la acelaşi nivel. Ele fac parte din sisteme de referinţă diferite. Securitatea statului face parte din sistemul de referinţă care mai cuprinde securitatea unor comunităţi de persoane şi securitatea unei persoane fizice aparte. Securitatea statului, alături de securitatea unor comunităţi de persoane şi securitatea unei persoane fizice aparte, reprezintă elemente constitutive ale securităţii naţionale. Din ansamblul de elemente ale securităţii naţionale, însă nu din punct de vedere ierarhic, ci din punct de vedere domenial, fac parte securitatea militară, securitatea economică, securitatea informaţională etc. De exemplu, putem vorbi despre securitatea informaţională a statului, a unei comunităţi de persoane sau a unei persoane

fizice aparte. Însă, nu putem trata egalitar securitatea informaţională şi, de exemplu, securitatea statului. Or, securitatea informaţională şi securitatea statului aparţin de sisteme de referinţă diferite.

Definind noţiunea „securitatea de stat", unii autori îi atribuie înţelesul pe care-l are noţiunea „securitatea statului". Astfel, V.G. Pilipciuk înţelege prin „securitatea de stat" starea de proteguire a suveranităţii de stat, a orânduirii constituţionale, a integrităţii teritoriale, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, împotriva pericolelor interne sau externe, precum şi a atentatelor subversive, informative sau de alt gen ale serviciilor speciale ale statelor străine, ale altor organizaţii sau persoane fizice, împotriva intereselor de maximă importanţă ale statului [40, p.32-33]. La rândul său, A.B. Melnicenco este de părerea că securitatea de stat reprezintă acea stare a statului, în care sunt asigurate condiţiile necesare pentru menţinerea orânduirii constituţionale, a suveranităţii şi a integrităţii teritoriale a statului [41, p.11].

Considerăm că aceste definiţii nu se deosebesc principial de definiţia noţiunii „securitatea statului" din art.1 şi 3 ale Legii securităţii statului. Aceasta denotă că V.G. Pilipciuk şi A.B. Melnicenco confundă securitatea de stat cu securitatea statului. Suntem de părerea că nu sintagma „securitatea de stat", dar sintagma „securitatea statului" (consacrată în Legea securităţii statului) trebuie să fie folosită în denumirea Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal. Din perspectiva identificării obiectului apărării penale, este relevant nu faptul dacă securitatea este asigurată de stat. Până la urmă, statul asigură apărarea penală a tuturor valorilor sociale menţionate în alin.(1) art.2 CP RM. Însă, nu toate aceste valori sociale sunt apărate împotriva infracţiunilor prevăzute de Capitolul XVII din Partea specială a Codului penal. Ceea ce contează cu adevărat este că, prin normele care alcătuiesc acest capitol, securitatea i se asigură statului. Acesta (nu o comunitate oarecare de persoane, nu o persoană fizică aparte) este beneficiarul securităţii. Aşadar, din denumirea Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal ar trebui să rezulte concluzia că securitatea i se asigură statului, nu altor beneficiari. Însă, *de lege lata*, din denumirea respectivă nu rezultă o asemenea concluzie.

În afară de aceasta, observăm că sintagma „securitatea de stat" din titulatura Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal nu este decât rezultatul unei traduceri nereuşite din limba rusă. Dovada o constituie faptul că în varianta în limba rusă a denumirii acestui capitol este utilizată sintagma «безопасность государства», nu «государственная безопасность». Pe cale de consecinţă, formulăm următoarea propunere *de lege ferenda*: să fie modificată denumirea Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal, astfel încât sintagma „de stat" să fie substituită prin termenul „statului". Până la această eventuală modificare, vom fi nevoiţi să folosim sintagma defectuoasă „securitatea de stat".

Referinţe bibliografice:

1. F.Funieru. *Societate şi securitate*. În: Revista Română de Sociologie, 2011, nr.1-2, p.170-184.
2. N.Laşan. *Securitatea: concepte în societatea contemporană*. În: Revista de Administraţie Publică şi Politici Sociale, 2010, nr.4, p.39-50.
3. F.-C. Mărcău, M.A. Ciorei. *Analiză asupra conceptului de securitate în contextul relaţiilor internaţionale*. În: Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Litere şi Ştiinţe Sociale, 2013, nr.1, p.52-64.
4. R.Nichifor. *Unele aspecte asupra noţiunii de securitate*. În: Revista de filozofie, sociologie şi ştiinţe politice, 2010, nr.3, p.76-81.
5. V.Enicov. *Reflecţii asupra semnificaţiilor securităţii ca fenomen social*. În: Legea şi viaţa, 2015, nr.8, p.44-49.
6. О.А. Бельков. *Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности*. În: Безопасность, 1994, № 3, p.91-94.
7. P.Roubier. *Théorie générale du droit, histoire des doctrines juridiques et philosophie des valeurs sociales*. Paris: Sirey, 1946, 283 p.
8. S.Brînza. *Obiectul infracţiunilor contra patrimoniului*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2005, 675 p.
9. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.170-175.
10. S.Brînza, V.Stati. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol.I*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015, 1328 p.
11. C.Ceban, Iu.Richicinschi. *Securitatea naţională a Republicii Moldova în contextul intensificării globalizării*. În: Teoria şi practica administrării publice. Materiale ale conferinţei ştiinţifico-practice cu participare internaţională (20 mai 2013, Chişinău). Chişinău: AAP, 2013, p.141-144.
12. O.Turchenko. *To the Definition of „National Security": Law and Doctrine*. În: Russian Journal of Comparative Law, 2015, Vol. 6, Is. 4, p.161-168.
13. T.Repciuc. *Conceptele securităţii*. Bucureşti: Axioma Print, 2008, 100 p.
14. V.Varzari. *Securitatea naţională a Republicii Moldova în contextul opţiunii de integrare europeană*: Autoreferat al tezei de doctor în politologie. Chişinău, 2012, 33 p.
15. T.Repciuc. *Conceptele securităţii*. Bucureşti: Axioma Print, 2008, 100 p.
16. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.10.
17. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.97-98.
18. F.Neagu. *Infracţiuni contra siguranţei statului*. În: Revista de investigare a criminalităţii, 2015, nr.1, p.205-209.
19. J.J. Romm. *Defining National Security. The Nonmilitary Aspects*. New York: Council on Foreign Relations Press, 1993, 122 p.
20. З.Д. Чуйко. *Питання конституційних засад національної безпеки в Україні*. În: Вісник Національної академії правових наук України, 2008, № 3, p.137-139.
21. Я.О. Лантінов. *Щодо визначення національної безпеки України як об'єкта кримінально-правової охорони*. În: Форум права, 2011, № 1, p.570-574.
22. Т.В. Вербицкая. *Национальная безопасность как институт конституционного права*. Москва: Мир науки, 2015, 94 p.

23. А.Б. Мельниченко. *Уголовно-правовые средства обеспечения национальной безопасности Российской Федерации*: Автореферат диссертации доктора юридических наук. Ростов-на-Дону, 2009, 69 p.
24. C.Cojanu. *Răspunderea penală pentru actele de diversiune potrivit legislaţiei RM şi a României. Studiu de drept comparat*: Teză de dr în drept. Chişinău, 2014, 176 p.
25. В.Б. Пастухов. *Национальный и государственный интересы России: игра слов или игра в слова?* În: Полис, 2000, № 1, p.95-96.
26. З.А.Жаде. *Национальные интересы и безопасность России в контексте геополитики*. În: Вестник Адыгейского государственного университета, 2005, № 2, p.56-61.
27. Н.Д. Матрусов. *О необходимости создания целостной системы национальной безопасности России: основные принципы, подходы, элементы*. În: Безопасность: Информационный сборник, 2006, № 3, p.41-46.
28. И.В. Гончаров. *О соотношении понятий «национальная безопасность», «государственная безопасность», «конституционная безопасность»*. În: Актуальные проблемы российского права, 2009, № 1, p.116-122.
29. С.В. Новоселов. *Национальная безопасность: научный аспект*. În. Человек. Сообщество. Управление, 2009, № 1, p.51-58.
30. С.В. Гунич. *Конституционно-правовые аспекты определения сил обеспечения национальной безопасности Российской Федерации*. În: Конституционное и муниципальное право, 2013, № 6, p.15-17.
31. И.Якуб,В.Еников. *«Национальная безопасность» и «государственная безопасность»: сущность и соотношение понятий*. În: Legea şi viaţa, 2014, nr.8, p.9-14.
32. А.И. Овчинников, А.Ю. Мамычев, А.Г. Кравченко. *Основы теории национальной безопасности*. Москва: РИОР, 2011, 252 p.
33. Ж.В. Островских. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика бандитизма*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Иркутск, 2006, 29 p.
34. V.Manea. *Răspunderea penală pentru acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor*. Chişinău: CEP USM, 2010, 292 p.
35. S.Brînza, V.Stati. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol.II*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015, 1328 p.
36. Iu.Richicinschi. *Securitatea: noţiune şi conţinut*. În: Admin. publică, 2015, nr.1, p.128-131.
37. A.I. Barbu. *Unele consideraţii juridice privind infracţiunile contra siguranţei statului*. În: Revista de investigare a criminalităţii, 2012, nr.1, p.188-194.
38. Е.В. Ким, А.В. Ким, К.А. Зуева. *Безопасность государства как обьект уголовно-правовой охраны*. În: Ученые заметки ТОГУ, 2014, Том 5, № 4, p.373-377.
39. С.В. Дьяков. *Преступления против основ конституционного строя и безопасности государства: уголовно-правовое и криминологическое исследование*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2012, 267 p.
40. В.Г.Пилипчук. *Формування теоретико-правових основ забезпечення державної безпеки України (кінець XX-поч.XXI століття)*. Київ: НКЦ СБ України, 2008, 256 p.
41. А.Б. Мельниченко. *Уголовно-правовые средства обеспечения национальной безопасности Российской Федерации*: Автореферат диссертации доктора юридических наук. Ростов-на-Дону, 2009, 69 p.

ЗАПАД И ВОСТОК В ОБРАЗЕ ПРОШЛОГО ГАГАУЗОВ: ОПЫТ КУЛЬТУРНОГО ПРОЕКТА ПОГРАНИЧЬЯ

ПАПЦОВААлла
доктор философии, доцент кафедры частного права
Комратский государственный университет,

КУЙЖУКЛУ Елена,преподаватель
Комратский государственный университет

The article considers the image of the Past of the Gagauz people. The image of the past reflect the cultural project of the Gagauz people.

The integrity of the national cultural project and its harmony has a special meaning .Thisharmonyis ensuredby a combination ofproportionalethnocentrism anduniversalismin cultural projects.

Keywords: cultural project, image of the Past, Gagauzes, borderland, the West, the East

В эпоху постмодерна в условиях, когда роль государства меняется, а значение символов возрастает настолько, что Б.Андерсон говорит о «воображаемых сообществах», этническое меньшинство вполне способно создать этноцентричный культурный проект и поставить именно себя в центр этноцентричной картины мира.

Завершенность, гармоничность и целостность культурного проекта значит в настоящее время гораздо больше нежели «полновесность» политических структур. Особое значение приобретает также то, насколько полно разделяется проект членами сообщества.

В этой связи интересно рассмотреть культурный проект гагаузов, формирующийся более ста лет, но получивший особые условия для развития в связи с созданием Автономии и принятием в 1994 году Республикой Молдова Закона о ее особом правовом статусе.

На целостность гагаузского культурного проекта не влияет то, что его становление происходило в условиях сложных геополитических трансформаций. Более того, на каждом из этапов трансформаций в этот проект вплетались идеи эпохи.

В настоящее время регион, как и другие западные постсоветские территории, стал «пограничьем» между Западом и Востоком, между Европой и Россией. Но эти спорные территории, ставшие пограничьем, могут иметь историческую судьбу и самосознание отличное от культурных центров, под перекрестное влияние которых они попадают. Х.Бхабха так определяет сущность этого процесса: «эти пространства «между» становятся фундаментом для выработки стратегии самости – индивидуальной или коллективной, - которые порождают новые черты идентичности, новые зоны взаимодействия и попытки

переосмыслить идею общества самого по себе» [2, с.162]. Эта идея общества формирует символическое пространство и время, выстраивает линию развития от специфически понимаемого прошлого к выстраиваемому, в соответствии с ценностями, проекту будущего, определяет центр и периферию.

В отличие от многих других нациообразующих конструктов культурный проект гагаузов изначально выстраивался не как европейский проект. Это позволило избежать комплексов «европейской неполноценности». Наиболее значимым для него было подчеркивание связи с тюркским миром. Но тюркский мир в гагаузской идеологической конструкции представал не объектом колониальной экспансии, как в концепциях ориентализма, а субъектом успешных побед. Однако и отношения с тюркским миром выстраивались не по типу «центр-периферия». Гагаузский мир представал более цельным и завершенным, так как обладал «правильной верой». Значимость религиозной идентичности для гагаузов не подлежит сомнению, что, впрочем, не исключило распространение религиозного плюрализма. Возрастание значения этнической идентичности и возрастание значения языка просто трансформировали проявления значимости религиозной идентичности, тем более что еще в XX веке М.Чакир придал гагаузскому языку статус сакрального, переведя богослужебные тексты на гагаузский язык. На каждой новой ступени эволюции гагаузский культурный проект впитывал укрепляющие его идеи, мимикрируя в соответствии с трендами эпохи. Так, например, сейчас он приобрел черты и европейского проекта, акцентируя «первенство в толерантности», благодаря которой удалось явить миру образец успешного разрешения межэтнического конфликта.

Эклектичность сформированного конструкта не ослабляет его. Это связано с тем, что гагаузский мир не столько стремится стать частью какого-либо цивилизационного пространства, сколько выстраивает свое собственное. Это особенно заметно в дни Всемирных Конгрессов гагаузов. На универсализм проекта «работает» использование русского языка. Использование в этом качестве именно русского языка – стечение обстоятельств: благодаря системе образования созданной еще в советское время был достигнут высокий уровень лингвистической компетентности, ныне подкрепляемый миграционными процессами; использование языка со столь мощными информационными ресурсами позволяет гагаузам сохранять высокий уровень профессиональной компетентности (интеллектуальная элита именно на этом языке получала образование) и вместе с тем сохранять своего рода культурную дистанцию, важную для формирования собственного цивилизационного пространства. А.Тойнби указывал, что причиной напряженности между румынами, грузинами, болгарами и русскими является то, что русификации сопротивлялись те народы, которые чувствовал себя продвинутыми в цивилизации не менее русских [16, с.228]. По аналогии с этим можно сказать, что гагаузы стремятся подчеркнуть

свою «цивилизационную продвинутость» которая не уступает «цивилизационной продвинутости» титульной нации. Это, однако, не означает, что именно Россия выступает в роли цивилизационного центра, так как культурный проект гагаузов этноцентричен. Роль русских как «агентов цивилизации» оказалось возможным позабыть. Культурный подвиг русскоязычных учительниц, врачей переселившихся в гагаузские села и города, связавших свои судьбы с гагаузским народом не является предметом изучения, не находит отражения в экспозициях музеев. Показательно и то, что когда создавалась Аллея Славы в Комрате, то на ней был установлен бюст А.С.Пушкина, а не, например, И.Н.Инзова, много сделавшего для задунайских переселенцев гагаузов и болгар в XIX веке.

Важным признаком рождения нации является создание специфического образа прошлого. Его эволюция не может представляться свидетельством его «искусственности». Все формирующиеся образы прошлого проходит эволюцию в соответствии с законом «трех стадий» О.Конта. На самых ранних этапах этого процесса образ прошлого включен в мифо-символический комуплекс, в котором все еще неразрывно сплетено то, что Ф.Ницше называл «аполлоновским» и «дионисийским» началами. Наиболее актуальной проблемой представляется проблема этногенеза. Когда рациональное начало вытесняет чувственное, то в образе прошлого усиливается значение научных интерпретаций, но одновременно угасает стремление устанавливать памятники и учреждать новые празднества.

Эволюция роли национальных государства также сказывается на состоянии образа прошлого. Снижение ее вследствие развития интеграционных процессов в Европе вызвало возрастание значения региональной идентичности. В настоящее время динамика эволюции отличает не только коллективные системы идентичностей, но и системы идентичностей на индивидуальном уровне. З.Бауман удачно назвал настоящее время «текучей современностью» [1]: система идентичностей не просто перестает быть «приписанной» человеку обстоятельствами его рождения, но еще и эволюционирует на протяжении его жизни.

Формирование этнических образов прошлого тесно связано с ростом этнического самосознания, энергетика которого рекрутирует для данного процесса чаще всего не профессиональных историков, а дилетантов-энтузиастов. Создание образа прошлого государства также связано с энергетикой — энергетикой созидания нового государства. Однако государственные механизмы — система образования, государственные символы, государственные праздники, карта государства, государственные СМИ образуют дополнительную систему поддержки данного процесса. Б.Андерсон рассматривает некоторые из этих дополнительные средства в своем труде «Воображаемые сообщества».

Образ прошлого не просто отражает особенности исторического развития страны, региона, этноса, а выступает в роли памяти об истории. Он определяет

значение тех или иных событий в контексте национальной истории, содержит обоснование исторической миссии этноса или региона, аксиологически окрашивает пространство, соседей, персонажей исторических событий, указывает культурных героев. Образ прошлого определяет смысловые значения, но делает это исходя из ценностей и смыслов настоящего. Образ прошлого страны способны разделять носители разных конфессиональных и этнических идентичностей. Он позволяет формировать гражданскую идентичность. В рамках единого образа прошлого могут существовать различные трактовки тех или иных событий, но интерпретация ключевых событий и пантеон культурных героев должны соответствовать некоей системе ценностей и, таким образом, представлять собой целостность.

Пантеон героев и интерпретация событий составляют внутренне согласованную систему, своего рода «область конечных значений» (если пользоваться термином А.Щюца). Энергетика негативизма в пересмотре оценок событий и явлений прошлого может быть сопоставлена с энергетикой отрицания при создании религиозных сект. При этом вектор негативизма четко демонстрирует от какой культурной целостности откалывается данная культурная общность.

Образ прошлого гагаузов стал активно формироваться еще в XIX веке. Первая концепция выстраивающая схему этнической истории гагаузов нашла отражение в историческом сочинении, описывающем не коллективную историю народа, а историю одной семьи: в «Биографическом очерке рода и фамилии Чакир», написанном протоиереем Дмитрием Чакиром. Автор относит этноним «гагауз» к болгарам-христианам, говорящим «по-турецки». В период пребывания на Балканах в ответ на «фирман султанский», согласно которому надо было «или принять магометанскую веру и удержать свой язык национальный болгарский, или переменить свой национальный болгарский язык на турецкий, а веру свою православную твердо и непоколебимо сохранить», гагаузы выбрали веру (и, соответственно, утратили язык). В конечном счете, полагает автор фамилия Чакир «болгарской нации, славянского племени»[19, с.25]. Версия, что гагаузы – «потуреченные болгары» доживет до XXI века, отношение к ней изменится кардинально и будет казаться невероятным, что ее предложил именно гагауз. В этой историософской концепции есть точка отсчета истории этноса – момент испытания (искушение, выбор приоритета), изображено славное деяние в форме жертвенных страданий, объясняется происхождение этнонима. Отношение к туркам у Д.Чакира негативное, так как на Балканах те «притесняли христиан-болгар до последней степени варварства» [19, с.25]. Вообще христианские народы Османской империи как народы жертвы в XIX привлекали не меньшее внимание и не меньшее сочувствие, нежели жертвы тоталитаризма в конце XX века.

Для Д.Чакира конфессиональная принадлежность важнее языковой, но именно сочетание языковой и конфессиональной принадлежности определило, по его мнению, появление гагаузов. Стоит предположить, что упомянутое сочетание во многом вызвало тот интерес, который к гагаузам испытывали исследователи и который не угас и в настоящее время. Одним из первых был В.А.Мошков, собравший гагаузский этнографический материал, который был опубликован в начале XX века. Побывав в гагаузских селах Бессарабии, В.А.Мошков отправился на Балканы и обнаружил помимо гагаузов множество иных тюркоязычных народов – как христиан, так и мусульман. Из всех этих народов именно гагаузам удалось представить наиболее интересный миру и успешный культурный проект, включающий особый образ прошлого. Но сделали это не гагаузы Болгарии, а гагаузы Молдовы и показателем их успеха было создание Автономии.

В культурном пространстве Бессарабии уже не конфессиональная, а языковая принадлежность являлась этнодифференцирующим фактором. В 1934 году протоиерей Михаил Чакир пишет на гагаузском языке «Историю гагаузов Бессарабии» (1934), где приводит множество версий происхождения гагаузов, но особо подчеркивает, что «гагаузы происходят от турок-узов, огузов, от настоящего тюркского рода». Для того, чтобы создать государство в будущем гагаузам потребовалось найти его прообраз в прошлом и М.Чакир называет Государством гагаузов Добруджанское княжество[20, с.88].

Если в исторической конструкции центр гагаузского мира мог быть помещен и в другое историческое пространство, то настоящее связано с Бессарабией, что отражено в названии труда. Книга М.Чакира стала ценным достоянием мифо-истории, а его высочайший авторитет как просветителя гагаузов сделал все его мифо-исторические концепции устойчивыми и весьма влиятельными, несмотря на то, что широкому кругу читателей книга стала доступна только после переиздания 2005 году в переводе на русский язык.

Во второй половине XX века были созданы важные предпосылки для следующего этапа этнической мобилизации гагаузов: идет модернизация (урбанизация, индустриализация, коллективизация), создается стройная система образования (которая становится важнейшим каналом социальной мобильности, а также создает условия для усвоения самых разнообразных символических продуктов, в том числе того, что предлагает мифо-символический комплекс), создается письменность, издается литература на гагаузском языке, культура гагаузов активно изучается этнографами и в 1987 г. создается отдел гагаузоведения АН МССР.

Одним из проявлений этнической мобилизации становился особый образ прошлого, в котором возобладала версия о тюркском происхождении гагаузов.

Тюркское происхождение гагаузов в сочетании с их конфессиональной принадлежностью подчеркивает их уникальность. И хотя православными

тюрками являются не только гагаузы, а, например, чуваши, но именно гагаузы сумели сделать это своим брендом.

Процесс этнической мобилизации гагаузов детально изложен М.Н.Губогло в таких его трудах, как «Русский язык в этнополитической истории гагаузов» (2004), «Именем языка» (2006) и др. М.Н.Губогло выделяет этапы этнической мобилизации, ее факторы, обстоятельства и особенности. М.Н.Губогло говорит о рождении культа Прошлого, но при этом указывает на конструирование этого культа деятелями художественной культуры, вдохновленными идеей прогресса [6, с.111]. Смысл и назначение истории гагаузов, миссия гагаузов – быть примером для всего мира.

На формирование культурного проекта гагаузов в силу его современности повлияли декларируемые и представляемые в качестве прогрессивных принципы толерантности, ценности демократии. Более того, принцип толерантности был заложен в ядро Миссии гагаузов, содержание которой быть образцом этой толерантности. Отчасти идея носителя прогресса была воспринята еще в советское время. Гагаузы, для которых были открыты каналы мобильности и воздействовала официальная идеология вполне ощущали себя частью империи, впереди других оказавшейся на пути прогресса и ведущей народы к светлому будущему.

Эти имперские амбиции легко наложились на стремительность обретения государственности, пусть и в символической форме. В символической форме происходит у гагаузов расширение границ, что актуализируется в дни Всемирных конгрессов гагаузов (2006 г. , 2009 г., 2012 г.), когда Комрат становится центром гагаузского мира, а гагаузы всей планеты приезжают для того, чтобы ощутить и подкрепить единение гагаузского сообщества. Одновременно с этим происходит символическое освоение пространства Автономии. Одним из проявлений этого процесса является издание историй сел, написанных энтузиастами-краеведами.

Расширение границ происходит не только в пространстве, но и во времени. В области мифо-истории это проявляется в создании мифо-исторических конструкций. Но параллельно с этим идет актуализация памяти о прошлом в вполне современной форме – через обращение к воспоминаниям очевидцев событий и к пересказам этих воспоминаний потомками. В 2014 году нижним порогом этого освоения стала Первая мировая война. В г.Чадыр-Лунга прошла конференция, посвященная этому событию и был установлен памятник героям и жертвам войны.

В целом можно сделать следующие выводы:

В эпоху постмодерна символическое обретает особое значение. Культурные проект гагаузов целостен и гармоничен. Эта устойчивость предопределена тем обстоятельством, что оказавшись в сложном геополитическом разломе, гагаузы выстраивали свой культурный проект в

равноудалении от двух цивилизационных центров, лавируя и дрейфуя, удачно сочетая элементы, приобретенные в периоды приближения к ним. Именно наличие двух центров цивилизационного влияния позволило избежать травмирующего ощущения периферийности. В культурном проекте и образе прошлого гагаузов она осмыслена как особо значимое состояние перекрестка, моста, обеспечивающего возможность диалога цивилизаций.

Библиография

1. Бауман З.Текучая современность.СПб:Питер, 2008
2. Бхабха Х.Местонахождение культуры. В: Перекрестки.2005, № 3-4, с.161-192.
3. Геллнер Э.Нации и национализм. Москва: Прогресс, 1991.
4. Гринфельд Л.Национализм. Пять путей к современности. Москва: Пер СЭ, 2008
5. Губогло М.Н.Антропология повседневности. Москва: Языки славянской культуры, 2013.
6. Губогло М.Н.Именем языка. Москва: Наука. 2006.
7. Губогло, М.Н.Сполохи прошлого.Автобиографические затеси. Кишинэу:Tipogr.Centrala.2007, 640 с.
8. История и культура гагаузов. Под ред.С.Булгара.Кишинев:Pontos, 2006,748 с.
9. Калхун К. Национализм.Москва: «Территория будущего», 2006
10. Кьессев А.Самоколонизированные культуры.В: Перекрестки, 2005, № 3-4, С. 118-127
11. Мошков А.В. Гагаузы Бендерского уезда. Кишинев, 2004
12. Нора П.Франция-память.Спб, 1999
13. Ридингс Б.Университет в руинах Москва:ВШЭ, 2010
14. Смит Э.Национализм и историки. В:Нации и национализм. Москва:Праксис, 2002. 236-263
15. Смит Э.Национализм и модернизм: Критический разбор современных теорий наций и национализма. Москва: Праксис, 2006
16. Тойнби А. Место России в истории. В:Цивилизация перед судом истории. Москва:Айрис-Пресс, 2003.
17. Хобсбаум Э.Нации и национализм после 1870 г.Санкт-Петербург: Алейтейя, 1998.
18. Хрох М.От национальных движений к полностью сформировавшейся нации: процесс строительства наций в Европе. В: Нации и национализм.Москва:Праксис, 2002
19. Чакир Д. Биографический очерк рода и фамилии Чакир. .В: Страницы истории и литературы гагаузов XIX – начала XX вв. Кишинев:Pontos, 2005. С.25-57.
20. Чакир М.История гагаузов Бессарабии. В: Страницы истории и литературы гагаузов XIX – начала XX вв. Кишинев: Pontos, 2005. С.80-108.

PREOCUPĂRILE PENTRU SECURITATE ÎN SPAŢIUL VEST-EST EUROPEAN*

STERPU Vladimir,
lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

The article presents the security issues from the West and East Europe combined, and tries to identify deliverable tools of capacity building and obtaining a securitar sinergistic effect. It also reveals the main actors and prominent scholars involved in this process. In the context of new challenges for the world in the field of security, we currently assist to a perpetual redefining of the concept of security. The current paper tries to reveal the visionary programs and the reformative strategies of a series of bodies oriented towards an interdisciplinary approach of the concept. The article also, touches upon the problem of international crime, which continues to remain one of the most sizable threats to security. In this sense it reveals the position of international actors to adopt a unique set of permanent evolutionary operational tools and services, which will contribute to a safer world. The Republic of Moldova is seen here as a territory which is strongly influenced by the recent developments throughout the world, remaining a boundary between the conflicts of interest of the great powers and waiting for outside decision factors, usually neighboring countries operating on its territory but with too little decision power to generate a forward movement.

Keywords: International Security, Security Concept, European security, International Actors, International Crime, the Republic of Moldova, European Vector.

Literatura axată pe problematica securităţii în spaţiul Europei de Vest se caracterizează prin căutările instrumentelor eficiente de consolidare a capacităţilor şi obţinerea unui efect sinergetic securitar. [1,2,3]

La nivelul ariei de cercetare vest-europene se relevă contribuţia Institutului pentru studii de securitate al Uniunii Europene (ISSUE), care este generatorul programelor vizionare şi strategiilor reformatoare, publicaţiilor analitice, conferinţelor şi seminarelor (http://www.iss.europa.eu/). Anuarul European de Securitate, publicat anual de ISSUE, este un document de referinţă despre problemele legate de securitatea UE, ce include documente-cheie, fapte şi cifre esenţiale. O sursă relevantă în materie de securitate este *Agenda europeană privind securitatea*, prezentată la 28 aprilie 2015,

*"This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

unde Comisia Europeană stabileşte strategiile pentru a face faţă ameninţărilor la adresa securităţii din UE în perioada 2015-2020. Printre acestea se numără: prevenirea terorismului şi combaterea radicalizării; combaterea criminalităţii organizate şi informatice. [4]

La nivelul ariei europene preocupările pentru prevenirea şi combaterea tuturor formelor grave de criminalitate internaţională şi a terorismului revine misiunii Europol. Viziunea Europol este de a contribui la o Europă mai sigură prin furnizarea unui set unic şi în continuă evoluţie de produse şi servicii operaţionale pentru a sprijini autorităţile de aplicare a legii din statele membre. Strategia Europol 2016-2020 este cadrul de referinţă pentru activitatea sa de zi cu zi, pentru a se asigura cel mai bun suport pentru cooperarea în domeniul aplicării legislaţiei UE. Ca urmare a aplicării acestei strategii ambiţioase, Europol va aborda cele mai importante viitoare provocări, explorând toate oportunităţile de a face progrese şi a aduce beneficii comunităţii europene. Europol-ul este centru de stocare a informaţiei la nivelul ariei UE în materie penală, oferind capacităţi pentru schimbul de informaţii către autorităţile de aplicare a legii din statele membre. Europol-ul este un centru de sprijin operaţional de înaltă calitate în trei domenii prioritare, aliniate cu Agenda europeană pentru securitate, şi anume infracţiuni grave şi criminalitate organizată, criminalitatea informatică şi combaterea terorismului.[5]

România, odată cu aderarea la Uniunea Europeană, s-a implicat activ în activităţile conceptuale şi de implementare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA) şi, ulterior, a Politicii de Securitate şi Apărare Comune (PSAC), contribuind la numeroase misiuni civile şi operaţii militare sub egida acesteia. România participă direct la procesul de elaborare a deciziilor în domeniul PSAC, prin intermediul experţilor naţionali din grupurile specializate de lucru (Political and Security Committee, Committee for Civilian Aspects of Crisis Management, Political Military Group).

Consiliul European trasează sarcinile de implementare a numeroaselor proiecte, precum: elaborarea unei noi strategii globale pentru politică externă şi securitate (2016), continuarea implementării abordării cuprinzătoare în materie de conflicte şi crize externe, dezvoltarea capacităţilor civile şi militare, conturarea şi aprofundarea dialogului cu NATO, ONU, OSCE, Uniunea Africană.

România, o ţară de referinţă pentru Republica Moldova, este membru al unor structuri importante în cadrul acestor proiecte europene, cum ar fi Centrul Satelitar al UE (EUSC) de la Torreion (Spania), Institutul de Studii de Securitate al UE (ISSUE) din Paris (Franţa) şi Agenţia Europeană de Apărare (European Defence Agency/EDA) cu sediul la Bruxelles.[6]

În contextul noilor provocări cu care se confruntă lumea mondială în materie de securitate, autorii ruşi, precum Vozjenikov A.V.[7,8], Kulagin V.M. [9], Korotcenko I., analist politic şi redactorul revistei „Apărarea Naţională” şi alţii intră în esenţa

conceptului de securitate, identificând locul şi rolul Rusiei într-o lume instabilă şi imprevizibilă.

În Republica Moldova conceptualizarea preocupărilor privind problematica securităţii se ramifică pe următoarele patru niveluri:1) tematica abordată în tezele de doctorat, 2) tratările în manualele şi culegerile didactice universitare, 3) abordările în articolele ştiinţifice din revistele de profil şi culegerile de articole/monografii ştiinţifice, 4) analizele rezultate în urma derulării proiectelor naţionale şi internaţionale. În continuare, respectând această ierarhie, vom sintetiza problematica abordată în arealul ştiinţific autohton.

Sinteza literaturii ştiinţifice, realizate în arealul investigativ moldovenesc, relevă faptul că preocupările pentru problematica relaţiilor internaţionale şi securităţii interstatale se atesta încă spre sfârşitul anilor `50 (sec.XX). Informaţia era livrată prin intermediul surselor mass-media. Apăreau cu regularitate informaţii ce vizau activitatea ONU, conţinutul alocaţiunilor liderilor sovietici în cadrul Adunării Generale ONU. Reflectarea situaţiei economice şi politice a ţărilor din fostul lagăr socialist treptat se extinde asupra unor state din arealul european, America Latină, Africa. Se diversifică şi tematica, fiind abordate realizările din domeniul agriculturii şi industriei. Dacă la început materialele purtau un caracter mai mult informativ, spre sfârşitul anilor`50 (sec.XX) acestea încep să conţină elemente analitice. Doar la începutul anilor `60 apar primele analize asupra forţelor nucleare NATO şi Tratatul de la Varşovia. Criza din Cuba, războiul din Vietnam, evenimentele din Ungaria şi Cehoslovacia îşi găsesc reflectare atât în presa timpului, cât şi în primele analize cu ţinută ştiinţifică. În perioada războiului rece este supusă criticii imperialismul american, strategiile războiului rece, dar, totodată, apar şi analize politice asupra situaţiei din Israel, Spania etc. Este semnificativ faptul că în această perioadă îşi fac apariţia primele ediţii mass-media cu format de revistă, în limbile rusă şi româna. Deja în *Blocnotul agitatorului* apar analize cu privire la politica de dezarmare a URSS, monitorizarea conţinutului presei de peste hotare, centrele occidentale de diversiune ideologică, inclusiv alte teme.[10]

În Republica Moldova preocupările pentru diverse aspecte ale securităţii îşi fac apariţia odată cu obţinerea independenţei şi construirea propriei statalităţi. Arealul problematic îl regăsim în studiile doctorale politologice, care direct sau tangenţial tratează problematica dată, precum: doctorii habilitaţi: Juc Victor (procesele complexe de edificare a modelului nou al ordinii mondiale şi al structurii noi a sistemului internaţional după încheierea războiului rece, investigaţiile fiind realizate atât la nivelul însuşirilor structurii propriu-zise ale sistemului, cât şi al actorilor internaţionali);Sacovici Vasilii (cauzele social-politice, esenţa şi formele principale ale antiglobalismului în contextul problemelor globale ale contemporaneităţii); şi doctorii: Gorincioi Radu (studierea prin prisma impactului actorilor globali, transnaţionali şi regionali asupra proceselor interne şi al eforturilor depuse pe plan intern şi extern în consolidarea naţional-statală, afirmarea externă şi integrarea Republicii Moldova în

comunitatea mondială, fiind cercetat mai ales impactul globalizării asupra dezvoltării proceselor şi instituţiilor democratice), Albu Natalia (cercetarea teoretico-analitică a influenţei procesului de globalizare asupra securităţii naţionale a Republicii Moldova, abordată prin prisma a două grupuri de factori - interni şi externi, al căror echilibru dinamic formează conţinutul esenţial al oricărei politici de securitate), Ejova Cristina (analiza teoretico-metodologică şi empirică a esenţei şi naturii social-politice a terorismului internaţional în contextul globalizării, bazelor strategiei şi tacticii de combatere a terorismului internaţional), Pleşca Valeriu (problema rolului instituţiei Armatei în asigurarea securităţii naţionale fiind una fundamentală atât pentru ştiinţa politică contemporană, cât şi pentru realităţile social-politice interne şi internaţionale, de ultimă oră; Armata Naţională a Republicii Moldova este una dintre instituţiile pilon ale sistemului de securitate naţională), Ungureanu Viaceslav (analiza intereselor geopolitice ale marilor puteri şi impactul lor asupra asigurării dimensiunilor (politică, militară şi energetică) ale securităţii naţionale a Republicii Moldova), Varzari Vitalie (cercetarea şi determinarea unor priorităţi de consolidare a sectorului naţional de securitate al Republicii Moldova prin explorarea opţiunii de integrare europeană), Moraru Sergiu (securitatea naţională a Republicii Moldova în contextul democratizării societăţii: aspecte politico-informaţionale), Mija Valeriu (neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre), Bencheci Marcel (combaterea terorismului internaţional şi consolidarea sistemului de securitate internaţională).

O contribuţie substanţială la studiul diverselor aspecte ale securităţii naţionale şi internaţionale o au autorii, care provin din mediul academic şi universitar, precum: Teosa V.

[11], Eşanu C.[12], Sprâncean S. [13],Albu N. [14], Burian A.[15], Busuncean T. [16] şi alţii. Din perspectiva ştiinţei juridice problema este abordată de către specialiştii în dreptul internaţional Arhiliuc V., Băieşu A., Chirtoacă N. şi dreptul penal Cuşnir V., Barbăneagră A., Dolea I., Bîrgău M. şi alţii. Dintre analiştii, care vin din diferite domenii de activitate, însă care s-au lansat prin analize profunde privind securitatea naţională, regională şi globală sunt: Chirtoacă N., Ciubotaru V., Serebrean O., Beniuc V., Prohniţchi V. şi alţii. Totodată, o contribuţie substanţială este adusă de către analizele sintetice publicate în revistele de specialitate *Moldoscopie* şi *Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*, tezele prezentate în cadrul conferinţelor ştiinţifico-practice naţionale şi internaţionale. Remarcăm în acest sens ultima conferinţă ştiinţifică internaţională „Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională", Academia Militară „Alexandru cel Bun, 2016.

În cadrul Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova pe parcursul anului 2016 a fost definitivată elaborarea şi discutat proiectul Strategiei Securităţii Naţionale şi Planul de Acţiuni privind implementarea acesteia. Strategia Securităţii Naţionale este documentul-cheie, care proiectează acţiunile ce necesită a fi întreprinse pentru asigurarea securităţii cetăţenilor republicii. Strategia identifică provocările-cheie

în contextul riscurilor interne şi externe, inclusiv a ameninţărilor din regiune; stabileşte obiectivele pe dimensiuni (multilaterală şi bilaterală; riscurilor interne de securitate; economică, socială, apărării naţionale, combaterii corupţiei, procesului de soluţionare a conflictului transnistrean, asigurarea funcţionării sistemului judiciar şi menţinerea ordinii publice, ecologice, sectoriale). Strategia conţine patru capitole, care acoperă aspectele ce ţin de securitatea naţională. La moment documentul este transmis Guvernului spre definitivare şi ulterior Parlamentului pentru aprobare finală.[17].

Securitatea parteneriatului estic, o parte componentă a căreia este şi Republica Moldova, încontinuu este monitorizată prin intermediul proiectelor nord-americane şi vest-europene, lansate în toate sferele securităţii. Din perspectiva proiectelor empirice, aplicate în Republica Moldova, remarcăm studiile realizate de Institutul de Politici Publice (IPP) şi Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale (IDIS) "Viitorul".

Analiza studiilor în materie de securitate, realizate în cadrul *Institutului de Politici Publice*, ne permite să venim cu anumite constatări asupra conţinutului acestora. Analizele, apărute sub egida IPP, sunt rezultatul evaluării unor programe de reformare/modernizare a serviciilor de securitate ale republicii, dar şi a riscurilor reale şi potenţiale în adresa securităţii naţionale. Concluziile experţilor IPP confirmă că majoritatea obiectivelor şi a acţiunilor din documentele analizate nu sunt formulate clar şi măsurabil, ci mai degrabă sunt declarative şi lipsite de o finalitate clară. Din acest motiv mai multe obiective sunt numai parţial acoperite cu acţiuni, ceia ce duce la eşecul realizării programelor de guvernare. Ca urmare, se constată o legătură vagă între obiectiv, acţiune prioritară şi indicator de realizare. Totodată, informaţiile ce ţin de domeniul securitate sunt destul de generale şi nu oferă careva detalii suplimentare referitor la reforma acestuia. Lipsa unor informaţii oficiale cu privire la procesul de iniţiere sau implementare a reformei Serviciului de Informaţii şi Securitate, iar promovarea unor reforme exclusiv de către şi sub responsabilitatea singulară a SIS conţine riscul compromiterii din start a acesteia ca consecinţă a conflictului de interese.

Este incontestabil aportul adus de IPP în efortul de a expertiza şi monitoriza mersul reformelor în sectorul de securitate al republicii. Analiza de conţinut a acestor rapoarte de cercetare denotă faptul că vectorul dezvoltării europene, ales de Republica Moldova, impune necesitatea implementării reformelor şi racordării la standardele europene. Chiar şi cele mai rigide şi închise sectoare ale republicii (precum Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Securitate şi Informaţii al Republicii Moldova) se plasează în faţa realităţii de a se reforma şi a se conforma strategiilor de securitate a regiunii europene. Analizele nu numai că identifică problemele, dar încearcă să găsească şi oportunităţile de soluţionare ale acestora.

Studiile de evaluare a sectorului naţional de securitate sunt efectuate în baza finanţărilor străine. Iniţial studiile, realizate la începutul anului 2000, nu au la bază o metodologie bine determinată, poartă un caracter descriptiv, cu formulări de ordin general şi uneori ambigue. Tocmai în jurul anului 2015 se profilează destul de vag în studii compartimentul metodologic, apar unele analize comparate (doar cu Ucraina,

Federaţia Rusă şi România), date statistice şi realizate intervievări ale experţilor. Fapt explicabil prin caracterul închis şi accesul limitat la informaţia sectorului de securitate al republicii. Deşi pe parcursul anilor s-a conturat un cerc de autori, ce acoperă arealul problematicii securităţii naţionale, abordările analitice continuă să fie sporadice, dependente de finanţările internaţionale. Pe fondalul luptei pentru putere, în mediul politic autohton rămâne secundar efortul de preocupare pentru elaborarea şi realizarea unei strategii viabile la toate nivelurile a securităţii naţionale în contextul noilor realităţi regionale şi mondiale. Problema nu-şi găseşte o abordare sinergetică, analizată în dinamică, la toate nivelurile de desfăşurare ale acestora. Lipsesc studiile comparate cu ţările membre UE şi NATO, inclusiv cele ce ar defini clar şi în termini măsurabili indicatorii securităţii naţionale şi ar identifica perspectivele de evoluţie, ce ar oferi anumite prognosticuri. Totodată, este puţin valorificat terenul investigativ privind contribuţia organizaţiilor internaţionale la asigurarea securităţii, inclusiv impactul acestora asupra menţinerii şi evoluţiei securităţii Republicii Moldova.

O contribuţie relevantă în elaborarea metodologiei şi realizarea studiilor de securitate sunt aduse de către *Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale (IDIS) "Viitorul"*, care dispune de un areal tematic al analizelor în materie de securitate, axat, în temei, pe problematica conflictului Transnistrean şi identificării indicelui integrării europene a Republicii Moldova. Analiştii IDIS "Viitorul" s-au făcut observaţi prin expertize şi aprecieri date domeniului securităţii. Eforturile de analiză deja au la bază standarde internaţionale, potrivit cărora încearcă să raporteze realităţile republicii. Studiile comparate cu practicile altor state, scot în evidenţă resurse disponibile, cu care statul trebuie să opereze, pentru a fi capabil de a-şi realiza obiectivele de securitate. Sunt relevante în acest sens analizele succinte din Buletinul de Politică Externă al Moldovei, care reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experţi locali şi străini, consacrate celor mai importante subiecte de politică externă, evoluţiilor din bazinul Mării Negre, cooperarea cu organizaţiile internaţionale şi a activităţilor de menţinere a păcii din regiune. Pornind de la faptul că Republica Moldova dispune de o experienţă destul de modestă în evaluarea, planificarea şi elaborarea strategiilor ce ţin de securitatea naţională, platforma de discuţii iniţiată de IDIS " Viitorul", reprezintă un mecanism real de consolidare a potenţialului intelectual autohton, capabil de a se lansa în analize şi discuţii competente în materie de securitate.

Dezbaterile asupra argumentelor logice ale participării ţării noastre în cadrul unor sau altor structuri internaţionale, inclusiv de securitate, continuă. Remarcăm în acest sens analiza *Cotizaţiile de membru ale Moldovei: între eficienţă şi simpla prezenţă* [18], ce aduce în discuţie datoriile cotizaţiilor de membru în organizaţiile internaţionale, la care Republica Moldova este parte. Chiar dacă deciziile de aderare la organizaţiile internaţionale au fost luate la o anumită etapă, fiind aduse argumente justificabile în acest sens, astăzi par a fi perimate, necesitând o monitorizare a acestora şi o evaluare a raportului dintre beneficiu şi cost. Prezenţa formală în anumite organizaţii este în contradicţie cu resursele financiare şi umane limitate ale Republicii

Moldova. Un alt motiv, invocat de autorul citat, se referă la neconcordanţa între statutul actual de membru în anumite organizaţii internaţionale şi interesele naţionale pe un termen lung sau mediu. Autorul invocă drept criteriu evaluarea colaborării internaţionale din perspectiva utilităţii acestui proces pentru Republica Moldova. Există o categorie de organizaţii internaţionale la care Republica Moldova este membră, iar conţinutul şi consecinţele aderării nu sunt suficient de clare. Concluzionând, autorul atenţionează asupra faptului că administraţia de la Chişinău ar trebui să facă o evaluare a prezenţei sale la capitolul cooperare internaţională. Necesitatea acestei acţiuni este dictată de raţiuni practice, financiare,dar şi de interesele statului pe termen mediu sau lung. Republica Moldova are resurse umane şi financiare limitate şi, de aceea, trebuie să stabilească o listă a priorităţilor privind perspectiva colaborării internaţionale. Pornind de la ipoteza că toate organizaţiile sunt importante, autorul atenţionează asupra faptului dacă sunt valorificate beneficiile pe care le oferă aceste structuri internaţionale, iar statul urmează să explice necesitatea unei sau altei organizaţii şi rezultatele colaborării cu instituţiile internaţionale. Semnarea şi ratificarea acordurilor înseamnă respectarea unor angajamente. Faptul că administraţia de la Chişinău trebuie să depună eforturi pentru a respecta angajamentele sale faţă de organismele internaţionale imprimă o percepţie nouă societăţii moldoveneşti, pentru care achitarea cotelor nu ar însemna o risipă de bani ci, din contra, un semnal al maturizării statului. Republica Moldova trebuie să-şi achite datoriile pentru cotizaţiile de membru a organizaţiilor internaţionale, pe care şi le-a făcut pe parcursul anilor, şi să evite crearea acestora pe viitor. În cele din urmă, imaginea unui stat se creează inclusiv din perspectiva respectării angajamentelor financiare.[18]

Concluzionând în baza analizei preocupărilor privind securitatea şi insecuritatea în spaţiul vest-est european, constatăm efortul cercetătorilor de a identifica şi explica cauza şi efectul evoluţiilor relaţiilor internaţionale în materie de securitate. Diversitatea segmentelor de securitate şi caracterul interdisciplinar al problemei favorizează apariţia unor abordări analitice din ce în ce mai pertinente, inclusiv în mediul investigativ moldovenesc. Categoria ştiinţifică *securitate* demonstrează o dezvoltare şi o diversificare, condiţionată de caracterul aplicativ şi cererea în asigurarea securităţii. În interpretarea autorilor moderni din arealul vest-est european categoria ştiinţifică *securitate* este o condiţie esenţială pentru existenţa individului uman, societăţii şi a statului. Analiza conceptelor ştiinţifice a demonstrat că securitatea este un fenomen cu multiple faţete. Caracterul emergent al categoriei ştiinţifice şi a conceptelor legate de securitate îşi are originea în şcolile vest-europene şi nord-americane. Problema securităţii este determinată nu doar numai de procesele de transformare, globalizare, regionalizare, dar şi de criza globală, care înaintează problema încrederii în procesul de conlucrare într-o lume tot mai interdependentă şi imprevizibilă. Astfel, conceptul de securitate cunoaşte o evoluţie dinamică în tratările teoretice din domeniul relaţiilor internaţionale, diversificându-se astăzi în noi direcţii de cercetare modernă.

Examinând conţinutul noţiunii şi a conceptului de securitate constatăm o ierarhizare a acestora şi identificăm legitatea că oricare nu ar fi nivelul de ierarhizare (individuală, colectivă, statală, naţională, regională sau internaţională) reprezintă o funcţie a securităţii fiecărui membru al coaliţiei, fiind determină de aceştia.

Bibliografie:

1. Hans Born, PhilippFluri, Simon Lunn. La Pertinence du Contrôle Parlementaire pour la Secteur de la Sécurité. Genève: OGS Press, 2014. 322 p.
2. Hans Born, Aidan Wills. Supravegherea serviciilor de informaţii. Set de instrumente. Geneva: DCAF, 2012. 273 p.
3. Benjamin S.Buckland şi William McDermott. Instituţiile de tip ombudsman pentru forţele armate. Geneva: DCAF, 2014. 156 p.
4. The European Agenda on Security. European commission. Strasbourg, 28.04.2015. COM (2015) 185 final, 21 p.
5. Europol's priorities. Missions and strategies.Main goals.https://www.europol.europa.eu-priorities-145(vizitat 03.07.2016).
6. Securitate internaţională. https://www.mae.ro/node/1879. Postat ianuarie 2016 (vizitat 03.07.2016).
7. Возженикoв А.В. НациональнаябезопасностьРоссии: методологияисследования и политикаобеспечения. Москва: РАГС, 2002, 423 с.
8. Возженикoв А.В. Парадигма национальной безопасности реформирующейся России. 2-е изд. Москва: Эдас Пак, 2000, 358 с.
9. Кулагин В.М. Международнаябезопасность. Москва: Аспект-Пресс, 2006, 318 с.
10. Bibliografia naţională a Moldovei, anii 1950-1990.
11. Teosa V. Asigurarea securităţii democratice: activitate primordială a Consiliului Europei. În: Studia Universitas (Seria Ştiinţe Sociale). Nr 3(43), 2011, p. 144-148.
12. Eşanu C., Politica de securitate a Republicii Moldova în spaţiul Sud-Est European: avantaje şi perspective. În: Studii internaţionale. Chişinău: CEP USM, Nr.1, 2006, p. 17-25. 193 p.
13. Sprâncean S., Securitatea Naţională. Noţiuni şi elemente introductive. Compendiu. Chişinău: Editura Universităţii AŞM, 2012, 201 p.],
14. Albu N. Securitatea naţională: aspecte teoretice şi practice. Chişinău: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun", 2013, 240 p.
15. Burian A. Geopolitica lumii contemporane. Chişinău: Tipografia centrală, 2003. 446 p.
16. Busuncean T. Controlul democratic asupra reformei sectorului de securitate în Republica Moldova. În: Studii internaţionale: viziuni din Moldova, 2007, Vol. IV, Nr 3, p.54-59.
17. Proiectul Strategiei Securităţii Naţionale a Republicii Moldova. http://www.presedinte.md/app/webroot/proiecte/SSN16.pdf (vizitat 07.09.2016).
18. Berbeca V. Cotizaţiile de membru ale Moldovei: între eficienţă şi simpla prezenţă. Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale "Viitorul". Buletin de politică externă al Moldovei, nr. 21, Aprilie 2011, p.1-4. http://viitorul.org/lib.php?l=ro&idc=358&year=2011&month=4 (vizitat 1 septembrie 2014).

PARTIDELE POLITICE ÎN TRANSNISTRIA. INFLUENŢA NERECUNOAŞTERII INTERNAŢIONALE ASUPRA SISTEMULUI DE PARTIDE

STRĂUŢIU Eugen,
profesor universitar doctor
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Directorul Centrului de Cercetare în Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene

The article draws our attention to the political parties of Transnistria and the influence of non-recognition upon party system. The research on the system of political parties in Transnistria copes with a range of difficulties such as poor access to information and mistaken interpretation. There are hardly studies on this subject. So, the author used mostly the internet sources that provide information about the legislative framework inTransnistria and details about political parties and elections results.

Keywords:*political parties, system of parties, Transnistria, electoral law, political elections, political ideology.*

O cercetare asupra sistemului de partide politice în Transnistria se loveşte de numeroase dificultăţi – atât de informare, cât şi de interpretare.În primul rând, aproape că nu există studii analitice asupra temei. Cercetătorii din dreapta Nistrului, cei mai îndreptăţiţi prin prisma proximităţii geografice şi politice, au manifestat întotdeauna o reţinere justificată politic şi ideologic în abordarea temei. Desigur, partidele politice din Tiraspol reprezintă instrumentul formal prin care se selecţionează cadrele administrative ale statului nerecunoscut de dincolo de Nistru – stat ilegal din punct de vedere al Republicii Moldova. Deşi partidele politice nu sunt instituţii ale statului, rezerva sau chiar ostilitatea faţă de acest fenomen la Chişinău se explică, aşadar, prin rezerva sau ostilitatea faţă de statul transnistrean.

În aceste condiţii, nici literatura de cercetare internaţională nu abordează subiectul, decât în mod cu totul excepţional. Cu mult efort se pot găsi doar trimiteri succinte, de natură instituţională, în lucrări de tip enciclopedic sau repertorii de partide şi formaţiuni politice. Rămâne cercetătorului să descopere şi să utilizeze critic resursele disponibile pe Internet. Pot fi aflate şi cercetate astfel cadrul legislativ (Constituţia, legea partidelor, legislaţia electorală), site-urile diferitelor partide (cu grade diferite de publicare a arhitecturii instituţionale şi calendarului de activităţi) şi rezultatele alegerilor pentru funcţiile pentru care depun liste de candidaţi aceste partide.

*Scurtă istorie.*Pentru statul care şi-a autoproclamat independenţa sub denumirea „Republica Moldovenească Nistreană", la 2 septembrie 1990, publicând apoi o declaraţie de independenţă (5 august 1991[1]), organizarea unui sistem de partide politice nu a reprezentat o prioritate. În tradiţia sovietică, pe care au proclamat-o şi

promovat-o explicit, iniţiatorii sistemului politic de la Tiraspol nu au simţit nevoia unui sistem pluri-partidist de tip democratic.

Pentru prima oară, o lege a partidelor politice a fost adoptată în anul 2000, dar cu efecte minime în stimularea apariţiei şi funcţionării moderne a partidelor. Viaţa politică transnistreană a continuat să se structureze pe baza mişcărilor politice şi a unor iniţiative de partid venite din străinătate („Edinstvo" şi „Rusia Unită") care nu au rezistat trecerii timpului. [2, p. 191]

Chiar şi la alegerile pentru Sovietul Suprem din decembrie 2005, 85 dintre candidaţi erau propuşi de către „colectivele muncitoreşti", 78 reprezentau diferite grupuri sociale sau candidau ca independenţi, în timp ce alţi 54 de candidaţi reprezentau grupuri de afaceri private, mari întreprinderi industriale sau energetice. [3]

Acestea sunt primele alegeri în care se anunţă candidaţi din partea a două mişcări politice (încă termenul de „partid politic" este evitat) – „Republica" şi „Renaşterea". Cu privire la acest fenomen, Oleh Protsyk remarcă: „Reţinerea continuă din partea autorităţilor în a structura procesul politic pe bază de partide s-a reflectat în ambiguitatea persistentă a noilor deputaţi cu privire la calitatea lor de membru în aceste mişcări. Nicio informaţie oficială referitoare la apartenenţa politică a deputaţilor nu a fost furnizată de către parlament după alegeri, iar analiştii care urmăresc politica transnistreană continuă să nu fie de acord asupra numărului deputaţilor care aparţineau celor două mişcări" [4, p. 18].

Chiar şi aşa, alegerile din decembrie 2005 pot fi considerate începutul fenomenului partidist la Tiraspol.

*Legislaţie***.** Constituţia transnitreană crează cadrul legislativ general pentru organizarea şi funcţionarea partidelor politice, conform cu art. 23 („Cetăţenii au dreptul să se afilieze sindicatelor, partidelor politice şi altor asociaţii, şi să participe la mişcări de masă neinterzise de lege"). Pe de altă parte, Constituţia interzice unor categorii de cetăţeni dreptul de a activa în partide politice – precum judecătorii (art.83/3), în timp ce preşedintele, vicepreşedintele, miniştrii, şefii de departamente şi alţi directori din birourile guvernamentale principale sunt oblligaţi să îşi suspende activitatea în partide pe timpul exercitării mandatului (art. 74/3). [5]

Legea cu privire la partidele politice a fost adoptată în 28 ianuarie 2000. Cu privire la condiţiile preliminare de constituire, aceasta prevede că „(...) este necesar de a depune o cerere semnată de nu mai puţin de 200 de cetăţeni ai republicii. Peste un an după înregistrare numărul membrilor de partid trebuie să fie de cel puţin 500 persoane, reprezentanţele sale este obligatoriu să funcţioneze în mai mult de jumătate din oraşele şi raioanele Republicii Moldoveneşti Nistrene, iar în fiecare organizaţie orăşenească (raională) să fie cel puţin 50 de membri".[6, p. 190] În virtutea art. 11, partidele funcţionează în baza Statutului, care se referă la: „1) denumirea completă şi prescurtată; 2) scopurile, obiectivele şi metodele de funcţionare; 3) structura partidului şi a organelor sale alese; 4) procedura de admitere în partid şi de excludere; 5) drepturile şi îndatoririle membrilor de partid; 6) procedura de formare a organelor

alese, competenţa şi atribuţiile lor; 7) procedura de efectuare a plângerilor şi a deciziilor de partid, punerea în aplicare a acestora şi forme de control; 8) condiţiile de aderare, forma şi calendarul convocarea membrilor de partid şi (sau) reprezentanţilor acestora; 9) sursele fondurilor şi a proprietăţii; 10) procedura de efectuare a modificărilor şi completărilor la statut; 11) atribuţiile organelor de conducere ale partidului; 12) condiţiile de reorganizare sau lichidare a partidului şi deciziile cu privire la soarta proprietăţii sale. Statutul poate prevedea alte dispoziţii referitoare la stabilirea şi activităţile unui partid politic şi nu contrazice legislaţia Republicii Moldoveneşti Nistreană." [7]

Această lege a fost modificată în decembrie 2012, pentru a aprofunda interdicţia de asimilare/confuzie cu partidele din ţări străine: „(...) Partidul politic nu are voie să utilizeze titlul care indică denimirile oficiale ale ţărilor străine în formă deplină şi prescurtată; nume a căror utilizare este contrară legii sau moralei publice; nume proprii ale persoanelor, în cazul în care nu coincid cu numele fondatorilor şi fondatorii nu au primit permisiunea acestor persoane (moştenitorii). Partidele politice pot utiliza în numele lor numele de *Republica Moldovenească Nistreană* sau *Pridnestrovie* şi pot forma pe baza unor cuvinte sau expresii lor, fără permisiunea expresă a organului executiv guvernamental autorizat al puterii de stat. Nu se utilizează ca simboluri ale partidului politic simbolurile de stat ale Republicii Moldoveneşti Nistrene sau simboluri ale unui alt stat." [8]

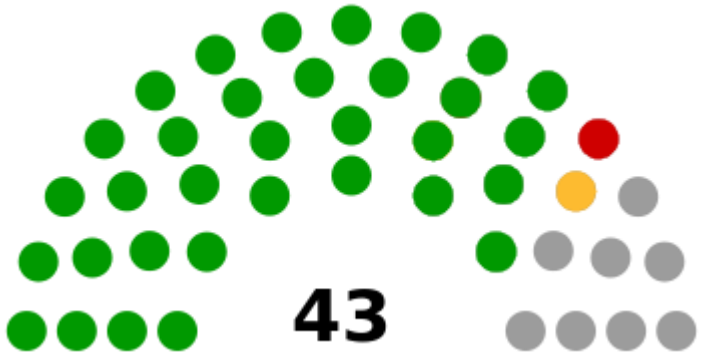
În acelaşi timp, îm anul 2008 a fost adoptată Legea despre asociaţiile publice[9] care, la art. 7, consideră partidele ca o formă a asociaţiilor publice, împreună cu mişcările sociale, fondurile publice, instituţiile publice şi organele de autoguvernare. Toate asociaţiile publice care îşi prevăd în statut să propună candidaţi în alegeri publice, au interdicţie să primească fonduri de campanie electorală de la a) state şi organizaţii străine; b) cetăţeni străini; c) persoane fără cetăţenie; d) organizaţii internaţionale şi mişcări internaţionale; e) surse anonime. Aceleaşi prevederi sunt reluate în Legea partidelor.

Cum stabilim relevanţa partidelor transnistrene? A stabili relevanţa partidelor politice din Transnistria reprezintă o operaţiune intelectuală complicată. Un dicţionar prestigios în domeniul partidelor politice, în ediţia imediat precedente alegerilor pentru Consiliul Suprem din 2015[10], inventariază ca principale partide politice transnistrene următoarele: Prorîv (înfiinţat în 2005 ca mişcare politică, înregistrat în 2006, cu Alexandr Gorelovsky preşedinte), Partidul Patriotic din Transnistria (condus de Oleg Smirnov, fiul fostului preşedinte), Partidul Social Democrat din Transnistria (condus de Amexadr Radcenko, partid care doreşte reunificarea cu Republica Moldova) şi Partidul Comunist din Transnistria. Este evidentă atenţia minoră şi cunoaşterea superficială a spectrului partidelor politice transnistrene – ceea ce ne obligă să excludem acest gen de referinţă în identificarea partidelor de la Tiraspol drept „principale" sau „semnificative".

Mai utile pot fi encicopediile online de tip „wikipedia” [11], care trebuie însă verificate prin coroborare cu site-urile oficiale. Aflăm astfel că viaţa politică transnistreană a lăsat deja în memoria istorică partide precum „Unitate”, „Uniunea Forţelor Patriotice”, „Sovietul Colectivelor de Muncă Unite” sau „Mişcarea pentru Dezvoltare Nistreană”. Partidele active apar însă pe o listă nediferenţiată, în poziţie de absolută egalitate.

Rămâne un singur criteriu de a ierarhiza partidele transnistrene după importanţă/relevanţă: acela al ponderii actuale în parlament, coroborat cu ponderea în legislaturile anterioare.

În structura actuală a Consiliului Suprem de la Tiraspol, vedem un partid dominant („Renaşterea”, cu 33 locuri din totalul de 43), un grup important de independenţi (8), şi câte un reprezentant al Partidului Popular Democrat „Prorîv” şi al Partidului Comunist Transnistrean[12].

Grupuri politice	Renaşterea (33) Proriv (1) Partidul Comunist Transnistrean (1) Independenţi (8)

Aşa se face că, în foarte puţinele analize recente, partidul „Renaşterea” a devenit singurul investigat. Spre exemplu, Alexandr Litoy publică în „OpenDemocracy” o analiză a raporturilor de putere după alegerile parlamentare din 2015[13], în care singura referinţă ca „bloc de putere” în Transnistria este „Renaşterea”, care modelează politica şi economia transnistrene în confruntare cu preşedintele Evgheni Şevciuk.

Principalelepartide politice.

„Renaşterea” s-a înfiinţat ca mişcare politică cu statut de organizaţie neguvernamentală în anul 2000, sub denumirea de „Obnovlenie” („Reînnoirea”). Relaţia sa specială cu grupul „Sheriff” a fost mereu afirmată – de unde şi identificarea sa ca grup de interese sau grup de presiune.

Rezultă de aici o confuzie unică în sistemele multipartidiste, în care grupurile de presiune se află în afara sistemului de partide, exercitând influenţă asupra acestora pentru a obţine legi favorabile propriilor interese. „Obnovlenie” este chiar grupul de presiune, care funcţionează concomitent ca partid începând din anul 2005.

Baza socio-economică a partidului este firma „Sheriff”, care deţine 20 de procente din sectorul privat transnistrean, incluzând fabrica de textile „Tirotex”, fabrica de băuturi spirtoase „Kvint”, fabrici de pâine, staţii de benzină, depozite de combustibil, supermarketuri, operatori de telefonie mobilă şi Internet, bănci şi clubul de fotbal cu acelaşi nume. [14]

A câştigat 7 din cele 43 de locuri în parlament în decembrie 2000, pentru ca la alegerile din decembrie 2005 să ridice numărul de deputaţi la 23. La alegerile din decembrie 2005 „Obnovlenie” se prezenta deja în calitate de partid politic, care îşi asuma succese precum creşterea încasărilor la bugetul republican de la 30 la 150 milioane dolari, dublarea pensiilor, introducerea alocaţiilor lunare pentru familii şi ajutoarelor pentru mamele cu copii nou-născuţi.[15]

Un avans de încă doi deputaţi consemnăm la alegerile din 2010, iar recentele alegeri din 2015 au dat partidului 33 locuri. Creşterea ponderii este aşadar un proces continuu de la data înfiinţării formaţiunii.[16]

Anul	Deputaţi/ Total	+/–
2000	7 / 43	
2005	23 / 43	▲16
2010	25 / 43	▲2
2015	33 / 43	▲8

Congresul de constituire a fost convocat la 2 iunie 2005, votând denumirea Partidul Republican „Renaşterea”, şi alegând în funcţia de preşedinte pe Evgheni Şevciuk – preşedintele Consiliului Suprem.

Statutul indică obiective politice de tip cetăţenesc : 1. Promovarea unui sistem de guvernare care garantează protecţia vieţii, securitatea, drepturile cetăţenilor şi supremaţia legii; 2. Exprimarea oricăror probleme ale vieţii publice şi aducerea acestor puncte de vedere în atenţia opiniei publice, a statului şi autorităţilor locale; 3. Participarea în alegerile pentru legislativ şi instituţiile auto-guvernării locale; 4. Participarea la alegerile prezidenţiale şi algerile pentru alte funcţii oficiale; 5. Promovarea obiectivelor strategice de dezvoltare a ţării, asigurând cetăţenilor o viaţă decentă şi statului o capacitate efectivă; 6. Promovarea drepturilor legitime şi libertăţilor cetăţeneşti garantate de către Constituţie. Legislaţia internă şi normele dreptului internaţional; 7. Promovarea societăţii civile şi asigurarea unui cadru

democratic în relaţiile acesteia cu statul şi autorităţile locale; 8. Educaţie politică pentru cetăţeni.[17]

Interesant şi obligatoriu de semnalat este lipsa formulării explicite a obiectivelor separatiste şi de relaţii internaţionale; nici relaţia cu autorităţile de la Chişinău, nici cu cele de la Moscova nu figurează în felul în care partidul se prezintă publicului.*Partidul Democrat Popular „Prorîv”*, s-a constituit pe baza organizaţiei internaţionale de tineret pro-ruse „Prorîv”, care şi-a constituit filială la Tiraspol în 2005. Partidul s-a înfiinţat în 2006, sub conducerea fostului ofiţer de informaţii Dmitri Soin. Se prezintă ca un partid orientat spre tineretul transnistrean, care funcţionează după criterii moderne, inclusiv în organizarea sa internă. Face parte dintr-un concern politic, împreună cu Organizaţia Politică de Tineret „Prorîv” şi Şcoala de Leadership Politic „Che Guevara.”

Din punct de vedere ideologic, partidul a beneficiat de sprijinul cunoscutului scriitor rus Roman Konoplev, care a formulat documentele doctrinare. Partidul este singurul care, la Tiraspol, proclamă necesitatea revenirii Basarabiei la România, pe baza unităţii economice, culturale, istorice şi lingvistice – în timp ce Transnistria trebuie să rămână republică independentă, sub protectorat rus.[18]

În alegerile pentru Consiliul Suprem din 2010 a câştigat unul dintre cele 43 de locuri, iar în 2015 a repetat rezultatul.Se prezintă publicului oarecum rudimentar, printr-un blog care conţine texte în limbile rusă şi engleză – care nu a mai fost actualizat din anul 2008.[19]*Partidul Comunist Transnistrean*[20] s-a înfiinţat în anul 1991, în calitate de successor al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, cu Oleg Khorzan în calitate de preşedinte. În toată această perioadă a evoluat în paralel cu Partidul Comunist al Transnistriei, condus de către Vladimir Gavrilchenco. După decesul acestuia, în anul 2013, formaţiunea condusă de Gavrilcenco a încetat să funcţioneze, majoritatea membrilor trecând sub conducerea lui Oleg Khorzan.

Conform programului adoptat în 2009, partidul promovează principiile dreptăţii sociale, democraţiei, internaţionalismului şi echităţii sociale, şi susţine un stat independent şi reformat.[21] Aşadar, din punct de vedere ideologic, partidul este departe de strămoşul PCUS, renunţând la revoluţie şi idealul partidului unic.La alegerile pentru Consiliul Suprem din 2005 a câştigat un singur loc, rămânând fără reprezentare în guvernul local. A prezentat propriul candidat la alegerile prezidenţiale din 2006 – Nadejda Bodnarenko, editorul şef al ziarului partidului, „Adevărul transnistrean”. Aceasta a obţinut 8,1% voturi, urmând pe o doua poziţie lui Igor Smirnov. În 2011 a candidat pentru preşedinţie chiar şeful partidului, care a obţinut 5,09% voturi - şi astfel nu a accesat turul doi.[22]Partidul a fost permanent opozant la guvern. În 2007, Khorzan şi Bodnarenko au fost arestaţi timp de trei zile, pentru o acţiune de stradă împotriva preşedintelui Smirnov.[23]Între partidele relevante pentru viaţa politică transnistreană, menţionăm *Republica* – partidul pro-prezidenţial al lui Igor Smirnov, înfiinţat deja în 1990, şi condus de către Gheorghe Mărăcuţă – fost speaker al Consiliului Suprem.

A câştigat 13 din cele 43 de locuri parlamentare în 2005[24], iar în 2010 a obţinut 16 locuri în mod informal (candidaţii s-au prezentat ca independenţi). Nici în 2015 nu a mai reuşit să obţină mandate în nume propriu, fiind probabil ca unii independenţi să fie membri ai „Republica".Faptul că partidul nu impune candidaţilor săi declararea oficială a apartenenţei politice dovedeşte o slăbiciune structurală, care desigur şi explică rezultatele în continuă scădere.

Caracteristicile sistemului de partide. Influenţa nerecunoaşterii internaţionale. Sistemul de partide transnistrean este puternic grevat de trei trăsături fundamentale ale vieţii politice în general :

1. Preferinţa societăţii transnistrene pentru organizaţiile de tip cetăţenesc-muncitoresc, care a fost moştenită din epoca sovietică, şi a fost păstrată până în zilele noastre ca o formă de valorificare a simbolurilor şi formelor comuniste, aşa cum transnistrenii încă preţuiesc statuile lui Lenin şi simbolistica publică sovietică. De aici decurg următoarele :

- Partidele sunt văzute ca un simbol al democraţiei de tip occidental, care este un model privit cu rezervă dincolo de Nistru. De aici decurge un dezinteres şi o neînţelegere majoră cu privire la ideologiile clasice occidentale, precum liberalismul, creştin-democraţia şi social-democraţia, care nu au dat decât formaţiuni politice irelevante.
- Sunt mai uşor acceptate partidele comuniste, care s-au organizat imediat după prăbuşirea Uniunii Sovietice, şi au continuat o existenţă neîntreruptă. Chiar dacă au tradiţie, aceste partide sunt însă marginale sub raportul succesului electoral.
- Tot urmare a acestei mentalităţi publice, sunt mai bine recepţionate partidele care reprezintă interese socio-economice aşa cum este „Obnovlenie", care pentru publicul transnistrean este înainte de toate „Partidul Sheriff", văzut prin funcţiile sale sociale mai degrabă decât prin funcţiile sale politice.

2. Formularea recentă a legislaţiei în domeniu, fenomen care reflectă dezinteresul structural al societăţii transnistrene faţă de partidele politice. Rezultă:

- Dubla reglementare a activităţii partidelor, atât prin Legea asociaţiilor publice, cât şi prin Legea partidelor politice. Din acest motiv, în viaţa publică partidele nu sunt suficient individualizate şi sunt considerate cu rol social asemănător cu mişcările sociale, fondurile publice, instituţiile publice şi organele de autoguvernare. Faptul că toate aceste categorii pot propune liste electorale, afectează în mod semnificativ apetenţa cetăţenilor pentru partide.
- O slabă capacitate a partidelor de mobilizare a membrilor şi a electoratului. De fapt, foarte puţine partide au activitate între campaniile electorale, iar această activitate se rezumă numai la centru. Defecţiunea principală care se produce în relaţia membrilor cu partidul este accea că, în foarte multe cazuri, candidaţii preferă să îşi declare candidatura independentă. Ulterior, partidul nu îşi poate constitui grup parlamentar. Membrii aceluiaşi partid care au câştigat poziţii parlamentare lucrează împreună dar nereglementat, nestatutar, cu efecte serioase

asupra coeziunii şi disciplinei grupului. Pentru statistică şi cercetare, fenomenul este catastrofal : niciodată nu putem estima numărul parlamentarilor cu adevărat independenţi sau membri de partid.

3. Nerecunoaşterea internaţională a sistemului politic, de unde apar alte consecinţe majore :

- Partidele nu pot deveni membre titulare sau asociate ale organizaţiilor internaţionale de partide (Internaţionalele politice sau partidele europene), şi nu pot relaţiona cu fundaţiile politice europene. Nu funcţionează nici relaţii bilaterale cu partide sau fundaţii politice occidentale. Astfel, partidele transnistrene sunt private de resurse importante, pornind de la expertiza de diferite forme până la sprijinul financiar-logistic.
- Statutul de independenţă proclamată, dar nerecunoscută, face obligatoriu ca partidele de la Tiraspol să refuze, prin lege, să funcţioneze ca filiale ale unor partide din străinătate. Pe de altă parte, aceeaşi lege interzice funcţionarea partidelor din străinătate. Aceste interdicţii sunt însă în contradicţie cu mentalitatea politică şi cu linia oficială a statului, care pretinde unificarea cu Federaţia Rusă. În aceste condiţii, proiectele de alipire la Rusia sunt preluate de către mişcările politice şi organizaţiile neguvernamentale; cel mai recent exemplu este cel al organizaţiei obşteşti „Pentru Uniunea cu Rusia", înfiinţată la Tiraspol în 16 aprilie 2016.[25]

Partidele transnistrene, încotro? Statutul nerecunoscut internaţional al statului transnistrean pare provizoriu, iar scenariile privind viitorul partidelor de la Tiraspol sunt în conexiune directă cu aceste scenarii. Astfel :

1. Reintegrarea Transnistriei cu Republica Moldova în forma ante-1991, foarte puţin probabilă, va duce aproape sigur la dispariţia partidelor transnistrene. Liderii şi organizaţiile parţial îşi vor înceta activitatea, parţial îşi vor găsi afinităţi cu partidele de la Chişinău, în care se vor înscrie.
2. Reintegrarea Transnistriei cu acordarea unui grad sporit de autonomie. În acest scenariu, viitorul partidelor transnistene va depinde de rezultatul negocierilor bilaterale care, în actualul format de nogociere, ar trebui derulate în coşul „Politice" al formatului „5 plus 2". Pot rezulta două soluţii principale, eventual cu soluţii intermediare şi nuanţate :
    a) În caz de federalizare, partidele transnistrene îşi păstrează posibilitatea de a se înscrie la Tiraspol, conform unei legislaţii compatibile şi agreate de către autorităţile de la Chişinău. În acest caz, vor depune liste de candidaţi numai în Transnistria, pentru a trimite reprezentanţii în organele administrative alese, la Chişinău, proporţional cu procentul negociat şi consfinţit prin Constituţie.
    b) În caz de acordarea unui grad de autonomie cu păstrarea organelor supreme ale statului la Chişinău, partidele transnistrene se pot înscrie la organele juridice din Chişinău, conform unei legislaţii naţionale unitare,

dar prin forţa obişnuinţei de peste două decenii, electoratul lor va fi aproape exclusiv bazat în Transnistria. O situaţie comparabilă este cea a Uniunii Democrate a Maghiarilor din România, care este votată aproape numai în Transnilvania.

3. Dacă independenţa Transnistriei este consfinţintă internaţional, partidele de acolo se vor consolida în baza legislaţiei prezente şi a relaţiilor internaţionale care li se vor deschide, modelul legislativ şi de cultură politică fiind cel din Federaţia Rusă.
4. Transnistria devine parte a Federaţiei Ruse. În funcţie de gradul de autonomie pe care l-ar primi, suntem în scenariile 1 (cu pierderea individualităţii Transnistriei în altă formaţiune administrativ-teritorială rusă) sau 2 b (federalizarea cu statul rus sau o altă formaţiune administrativ-teritorială a statului rus pare extrem de improbabilă).

Desigur, cercetarea noastră reprezintă un punct de plecare superficial pentru eventuale negocieri politice în procesul de reglementare transnistreană, având mai mult sensul de a atrage atenţia asupra problemei, şi lăsând experţilor cu calitate de funcţionari majoritatea covârşitoare a detaliilor implementării, dacă şi când istoria o va cere.

Referinţe bibliografice :

1. http://mfa-pmr.org/index.php?newsid=230 (accesat la data de 15.04.2016)
2. Străuţiu, Eugen, Tabără Vasile, A comparative analysis of the development on the two banks of the Dniestr, Editura Technomedia, Sibiu, 2015, 246 p.
3. Corneliu Rusnac, Alegeri parlamentare în Transnistria, BBCRomanian.com, 8 decembrie 2005, http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2005/12/051208_alegeri_transnistria.shtml(accesat la data de 15.04.2016)
4. Protsyk Oleh, Representation and Democracy in Eurasia's Unrecognized States: The Case of Transnistria, ECMI Working Paper, June 2008, No. 40,
5. The Constitution of the Pridnestrovian Moldavian Republic**,** http://president-pmr.org/category/53.html(accesat la data de 09.04.2016)
6. Străuţiu, Eugen, Tabără Vasile, A comparative analysis of the development on the two banks of the Dniestr, Editura Technomedia, Sibiu, 2015, 246 p.
7. http://docpmr.com/zakon/o-politicheskix-partiyax/(accesat la data de 09.04.2016)
8. Закон ПМР № 237-ЗИ-V «О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЯ В ЗАКОН ПРИДНЕСТРОВСКОЙ МОЛДАВСКОЙ РЕСПУБЛИКИ «О ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЯХ», http://president.gospmr.ru/ru/news/zakon-pmr-no-237-zi-v-o-vnesenii-izmeneniya-v-zakon-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-o(accesat la data de 09.04.2016)
9. http://www.justice.idknet.com/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/fd57bed73f9886adc2257520002d2bb6!OpenDocument (accesat la data de 19.04.2016)

10. Lansford Tom (coord.), Political handbook of the world 2015, Sage, New York, 2016, 1888 p.
11. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Transnistria(accesat la data de 09.04.2016)
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Supreme_Council_%28Transnistria%29(accesat la data de 09.04.2016)
13. Litoy Alexandr, Between real and imitation democracy: elections in Transnistria, https://www.opendemocracy.net/od-russia/alexander-litoy/between-real-and-imitation-democracy-elections-in-transnistria (accesat la data de 10.04.2016)
14. Litoy Alexandr, Between real and imitation democracy: elections in Transnistria, https://www.opendemocracy.net/od-russia/alexander-litoy/between-real-and-imitation-democracy-elections-in-transnistria (accesat la data de 10.04.2016)
15. Our History: From the Movement to the Republican Party "Obnovlenie" (accesat la data de 2000-2006), http://eng.obnovlenie.info/text.php?cat=4 (accesat la data de 10.04.2016)
16. https://en.wikipedia.org/wiki/Renewal_%28Transnistria%29 (accesat la data de 10.04.2016)
17. Goals and Objectives, http://eng.obnovlenie.info/text.php?cat=3 (accesat la data de 10.04.2016)
18. Onofrei Mihaela, Un ofiţer de informaţii din Tiraspol susţine că Basarabia e o parte din România, 19.06.2007, http://transnistria.imagine-romania.ro/oameni/5/dmitri-iurevici-soin.html (accesat la data de 17.04.2016)
19. https://proriv.wordpress.com/symbolism/(accesat la data de 15.04.2016)
20. http://www.kp-pmr.ru/(accesat la data de 15.04.2016)
21. http://www.kp-pmr.ru/index/0-13(accesat la data de 15.04.2016)
22. http://www.olvia.idknet.com/ol150-12-11.htm (accesat la data de 17.11.2016)
23. Communists rally in Moldova's breakaway region, 13.03.2007, http://sputniknews.com/world/20070313/61943028.html (accesat la data de 17.04.2016)
24. https://en.wikipedia.org/wiki/Transnistrian_legislative_election,_2005(accesat la data de 17.04.2016)
25. Ion Leahu, Forul „Împreună cu Rusia", http://lact.ro/index.php/analize/1386-ion-leahu-forul-impreuna-cu-rusia (accesat la data de 19.04.2016)

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ ИНТЕГРАЦИИ ЭТНИЧЕСКИХ МЕНЬШИНСТВ В МОЛДОВЕ И ГРУЗИИ В УСДОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ*

КОЖУХАРЬ Ирина
преподаватель, магистр
Департамент Международных Отношений
Факультет Международных Отношений, Политических и Административных Наук Молдавский Государственный Университет

The article explores peculiarities of shaping ethnic minorities' integration policy in Georgia and Moldova going trough the period of the EU pre accession process. The analysis takes into account the context of increasing globalization and reveals main challenges these multiethnic states have to face in such conditions. Drawing parallels between two countries it was made an attempt to spot possible risks and prospects of the prevailing situation that can strongly influence ethnic policy making.

Key words: ethnic minority, ethnic policy, integration, nation building, European integration, globalization

В рамках большого международного проекта *Программа 7, Содействие в подготовке и развитии карьеры исследователей (Marie Curie), Схема международного сотрудничества для исследователей (FP7 IRSES*) «Возможности и ограничения, вызовы и барьеры в переносе лучших практик и опыта европейской интеграции стран Центральной и Восточной Европы для интеграционного процесса Молдовы и Грузии» исследователями из четырех стран бывшего СССР изучался целый ряд проблем, связанных с процессом сближения Грузии и Молдовы с Европейским Союзом. При этом, одной из немаловажных проблем, вызвавший наш интерес как участников проекта, является проблема формирования политики интеграции национальных меньшинств. В статье мы ставим перед собой цель проследить особенности формирования данной политики в Грузии и Молдове в эпоху растущей интеграции как глобальной, так и региональной, а также выявить внешние факторы, наиболее влияющие на ее формирование, и возможные риски подобного влияния.

Современная ситуация в мире характеризуется расширением взаимосвязи все большего количества стран и народов. Найти этнические общности, не

* "This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme"Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process".Project Website: http://eupreacc.wordpress.com/

испытывающие воздействие извне практически невозможно. Электронные средства связи, средства массовой информации в условиях растущих процессов глобализации способствуют тому, что обмен культурными моделями достигает огромных масштабов и необычайных скоростей. Государства, народы, этносы взаимодействуют в единой системе отношений на планетарном уровне, позволяющей открытый культурный обмен, адаптацию культурных стереотипов, заимствование моделей поведения и, ведущей к расширению общения во всех сферах человеческой деятельности.

Однако, предоставляя огромные возможности для взаимовлияния и взаимного обогащения культур, глобализация, вместе с тем, превращает замкнутые национальные экономики в открытые экономические и социальные системы, что приводит к «отмиранию» национальных государств и гражданских наций. Формируется некое глобальное «сверхобщество» или по определению А.Л. Сафонова, А.Д. Орлова, «глобальный «плавильный котел», в котором «культурные, национальные и религиозные особенности низводятся до уровня маргинальных субкультур и в перспективе стираются, образуя глобальную «общечеловескую общность» [1, ст. 18].

Убеждение в быстром «отмирании» этнической и национальной идентичности вследствие глобализации и быстром формировании глобально усредненного мирового социума разделяется большинством исследователей. Этнос игнорируется и глобалистами и «антиглобалистами», видящим в глобализме и глобализации угрозу культурно-цивилизационному разнообразию. На экономически, технологически предопределенном «отмирании» наций и этносов настаивает и наиболее радикальное направление экономического редукционизма – неолиберализм.

На деле по мере развития глобализации и кризиса национальных государств этническая принадлежность не сглаживается, не ассимилируется и не интегрируется в глобальную среду. Напротив, размывание границ национальных экономик и национальных государств вызвало компенсационный процесс регенерации и реконструкции этносов. «Ожидаемая «глобализация ТНК» оказалась глобализацией этносов и диаспор» [1, ст. 19].

Если обратится к процессам, имеющим место в американском социуме, который является моделью полиэтнической нации иммигрантов, можно наблюдать, что в ходе глобализации, несмотря на высокую территориальную мобильность рабочей силы, этническая неоднородность общества не только сохраняется, а и нарастает. Как отмечает Э. Лозаннский [2], этнические диаспоры и меньшинства США все больше обособляются и конкурируют, формируя в органах власти влиятельные лоббистские группировки, сопоставимые с лобби ТНК и партийной системой. К тому же, эти этнические лобби все активнее лоббируют интересы государств происхождения, превращая

иммигрантские общины в колонии, проводящие интересы заокеанских метрополий.

Таким образом, сегодня мы имеем дело с двумя противоположными тенденциями глобализации: объединительной, ведущей к внедрению новых форм глобальной общности и планетарному униформизму; и разъединительной, ускоряющей мощные этномиграционные потоки и превращающей большинство стран в бурлящие этнические мозаики. Все это не лучшим образом отражается на выборе и формировании этнонациональной политики в государствах постсоветского пространства, ставя ряд сложнейших и труднопреодолимых задач. Бывшие республики СССР в большинстве представляют собой многонациональные государства. Исключением можно назвать только Армению, где численность иноэтничных групп не превышала 3-4%. Существующие тенденции однозначно подымают вопросы сохранения государственных образований и безопасности в данном регионе.

По мнению Кенана Аллахвердиева, глобализация выносит на первый план ряд следующих этнополитических проблем: «обостряются взаимоотношения между «титульными» и «нетитульными» народами, а также между так называемым «Центром» и этническими регионами, анклавами; усиливается этнический редукционизм, рассматривающий все процессы политического, социально-экономического и культурного развития сквозь призму этнонациональной идентификации; усугубляется этнонационализм и этнорегионализм; актуализируются права и статус этнических меньшинств; происходит «смещение акцента с политико-гражданской идентификации людей в сторону этнической» [3, ст. 11,12].

В той или иной степени эти проблемы становятся актуальными для Грузии и Молдовы. Являясь наследницами хаотичных, непоследовательных и дискриминационных политик в сфере регулирования этнонациональных отношений, страны уже лишились части своих территорий (Абхазия, Южная Осетия и Приднестровье). В результате возникшие межэтнические конфликты были переведены в латентное состояние с угрозой возобновления под действием малейшего конфликтогенного фактора в любой момент. Как Грузия, так и Молдова оказались на рубеже двух крупных региональных объединений на континенте - Европейского и Евразийского Союзов. Находясь в зоне геополитических интересов России, оба государства нацелены на Евроинтеграцию.

Более двадцати пяти лет независимости Грузии могут быть разделены на три различимых периода политики регулирования этнонациональных отношений. Первый период (1990-1992 гг.) нахождения у власти Звада Гамсахурдиа был пиком национализма, вылившимся в межэтнические конфликты. Второй период (1992-2003) был отмечен политикой игнорирования этнических меньшинств в контексте «недееспособного государства» и попытки

провала захвата государства при Эдуарде Шеварнадзэ. Период президентств Саакашвили (2004-2013) и Маргвелашвили (2013 -) характеризуется укреплением авторитета государства и более инклюзивного национального дискурса.

На данный момент в грузинском обществе вырисовываются две стратегии в отношении этнических меньшинств. Первая из них заключается в попытках построения единой государственной нации по европейскому образцу XIX века. В этом случае этническая, национальная принадлежность уходит на второй план, а на первый выходит владение грузинским языком и преданность государству со стороны граждан независимо от этнического происхождения. Этого подхода придерживались «националы» и их сторонники, которые в свое время, добились изъятия из документов, удостоверяющих личность, графы национальности. Вторая стратегия состоит в том, что ассимиляция граждан различных этнических групп в одну нацию воспринимается как угроза для грузинского этноса, который таким образом, якобы потеряет свои традиции и характерные черты и превратится в некую общность, лишенную этнической уникальности. Поэтому, чтобы не допустить этого, сторонники данного подхода призывают отказаться от создания новой нации, не добиваться, слишком быстрой ассимиляции национальных меньшинств (в частности, вернуть графу национальности в паспорте). Национальные меньшинства в таком случае отодвигаются как бы на обочину общественной и политической жизни. То есть, загоняются в некие социальные и профессиональные «гетто», где и должны трудиться и жить, чтобы не создавать угрозу доминированию грузинского этноса в стране и не оказывать слишком активную конкуренцию [4].

Очевидно, что всецело отвечая растущим ксенофобским настроениям в грузинском социуме, который в условиях глобализации испытывает чувство страха потерять национальную самобытность и «преобладание» в собственной стране, вторая стратегия приведет впоследствии к еще большим проблемам и росту напряженности в межэтнической коммуникации в условиях так называемого «этнического ренессанса». Сегодня из национальных меньшинств, исторически проживающих на территории Грузии, в ощутимом количестве остались лишь армяне и азербайджанцы. Ситуации с ними значительно отличаются друг от друга.

Если посмотреть на демографические тенденции, отчетливо видно, что численность армянского населения в Грузии неуклонно снижается за последние десятилетия, и особенно быстрыми темпами именно после провозглашения независимости Грузии. За 30-40 лет она сократилась примерно вдвое, и процесс продолжается. Молодежь, трудоспособное население уезжают в другие страны, в первую очередь в Россию. Во всяком случае, так было до недавних времен, а теперь, в связи с экономическим кризисом в России, ситуация может измениться и вектор эмиграции может ослабеть или изменить направление на другие страны. Рождаемость среди армянского населения в Грузии находится на сравнительно

низком уровне, причем как в Тбилиси, так и в сельских районах, а старение населения и отъезд молодых поколений еще больше снижают эти показатели [4].

Таким образом, сейчас армяне не способны оказывать какую-либо серьезную конкуренцию титульной нации в столице. Эта ситуация могла бы подтолкнуть власти и общество Грузии, чтобы ослабить давление на армянскую общину и не воспринимать ее чрезмерно настороженно, однако пока что этого не происходит. Ситуация с бывшими армянскими церквями в Тбилиси говорит об этом (большинство из них стоят заброшенными, и любые попытки вернуть их армянским прихожанам наталкиваются на сопротивление как властей, так и Грузинской православной церкви и большинства грузинского населения) [4].

Другая ситуация складывается в случае с азербайджанским населением. Здесь демографические процессы имеют более положительную динамику, и, несмотря на значительные масштабы эмиграции азербайджанцев из Грузии, благодаря сравнительно высокой рождаемости, их численность как минимум не уменьшается, что приводит к постепенному росту процентных показателей, так как общая численность населения в Грузии имеет тенденцию к уменьшению. Например, по данным официальных переписей, только с 2002 до 2014 год население Грузии сократилось с 4,4 миллиона до примерно 3,7 миллиона человек.

Более того, среди азербайджанского населения потенциально могут происходить два процесса, создающих довольно серьезные вызовы для грузинского государства и общества. Во-первых, «тюркизация» сознания, то есть постепенное отождествление себя с единым тюркским суперэтносом, а, во-вторых, появление и постепенное усиление радикальных исламистских течений салафитско-ваххабитского толка. Оба эти процесса вполне реальны и на практике уже имеют место в определенных масштабах. Окончательная «тюркизация» азербайджанского населения может быть вызовом для национальных интересов Грузии тем, что в этом случае образуется протяженная дуга тюркского населения почти по всем южным и восточным границам страны и внутри нее, в том числе вокруг столицы. А возможное переселение еще и турок-месхетинцев в регион Самцхе-Джавахети замкнет эту дугу и окажет серьезное воздействие и на ситуацию в Аджарии. Что касается усиления салафитско-ваххабитских настроений, на примере Ирака, Сирии, Северного Кавказа и других регионов можно отчетливо видеть, насколько опасным может быть подобное развитие событий. [4]

Ситуацию здесь смягчает то обстоятельство, что большая часть азербайджанского населения, как в самом Азербайджане, так и в Грузии, придерживалась и все еще придерживается шиитского направления ислама, что исключает на данном этапе появление с этой стороны таких явлений, как это происходит в случае радикальных суннитских течений. К потенциальной угрозе грузинским национальным интересам можно отнести также и «внешнюю

статусность», которой обладают её армянское и азербайджанское меньшинства, так как они являются одновременно «титульными» в соседних государствах. В условиях современного мира практически невозможно избавиться от опасения, что международные акторы, геополитические центры силы или же «государство-покровитель», могут встать на защиту этнического меньшинства или использовать его в своей агрессивной политике и аннексировать населяемую им территорию.

Следует отметить, что присутствие иных национальных меньшинств малоощутимо на территории Грузии. Хотя процессы повсеместно растущей иммиграции вряд ли обойдут эту страну, тем более, если она будет постепенно интегрироваться в европейские структуры. При этом, нетрудно представить реакцию «титульного» населения на возможное «заселение» иностранцами. Так или иначе, Грузии, как многим странам, придется отвечать на подобные вызовы, решая целый комплекс экономических, демографических проблем и проблем безопасности в строительстве утрачивающего свою роль современного государства.

В отличие от Грузии Молдова переживает гораздо более сложную и трудноразрешимую ситуацию, когда возможности интеграции многонационального государства значительно ограничиваются разновекторной настроенностью «титульной» нации и национальных меньшинств по такому важному вопросу, как будущее страны. Компактно проживающие в провинциальных регионах страны национальные меньшинства, а это, в соответствии с переписью населения 2004 года, украинцы (8,4%), русские (5,9%), гагаузы (4,4%), болгары (1.9%) и представители других народностей(1,4%), в основном выступают против курса официального правительства на сближение и интеграцию с Евросоюзом. При этом выражают они свои позиции не только на выборах, голосуя в основном за пророссийские партии, но и предпринимая другие политические действия. В феврале 2014 года в Гагаузской автономии был организован референдум, признанный незаконным центральной властью. Большинство его участников, вместо интеграции с ЕС, поддержало идею интеграции Молдовы с руководимым Россией Евразийским Таможенным союзом, и было заявлено, что в случае, если Молдова потеряет свой суверенитет, Гагаузия объявит себя независимой республикой [5].

Власти Тараклии, этнического района болгар, поддержали результаты референдума и напомнили центральной власти о своем требовании автономии в 2013 году [6]. В июне 2014 года, в день подписания Соглашения об ассоциации, коммунистическое большинство городского совета в Бельцах («северная столица» Молдовы, место компактного проживания украинцев) выразило озабоченность в связи с этим соглашением и попросило о предоставлении городу особого статуса, а в случае отказа намеревалось организовать референдум об автономии региона [7].

Для Молдовы, и без того стоящей перед проблемой приднестровского сепаратизма, эти попытки означают дестабилизацию и серьёзную угрозу сохранения государства в существующих границах. Особенностью страны является то, что не только этнические русские, но и большинство нетитульных этнических групп Молдовы занимают пророссийскую позицию в силу культурной близости с Россией и исторической памяти и представляют собой весьма немалочисленную группу, влиять на которую, или же не считаться с которой, непросто. Такое своеобразное объединение этносов, где русские далеко не являются большинством. При этом, понятие национальные меньшинства в Молдове практически синонимично русскоязычному населению, поскольку многие представители нацменьшинств либо не владеют румынским, либо предпочитают использовать русский, являющийся в Молдове языком межнационального общения. Россия воспринимается ими как позитивный участник международных процессов, их вековой защитник.

Очевидно, мы имеем дело с примером, когда развитие информационных и культурных связей позволяет этнически родственным сообществам укреплять солидарность, заимствовать эффективные образцы самоорганизации, а также рассчитывать на экономическую и политическую поддержку друг друга. Учитывая новые реальности глобализации и новые перспективы этнического развития, можно сделать вывод, насколько велик потенциал дестабилизации обстановки в стране в данной ситуации.

Как следствие, недавно разразившийся конфликт между Россией и Украиной привел к резкой поляризации населения Молдовы и к появлению двух враждебных лагерей, проукраинского (прозападного) и пророссийского. При этом молдавское правительство стало на сторону первого, нацменьшинства, включая самих украинцев, - второго [8]. В ходе украинского кризиса усилилась российская пропаганда, осложнив еще больше диалог между двумя лагерями.

Более того, отделение в марте 2014 года Крыма от Украины и его аннексия Россией, а также продолжающаяся сепаратистская война на востоке Украины, породили опасения, что подобная угроза может возникнуть со стороны пророссийски настроенного населения Молдовы, в особенности со стороны нацменьшинств. Политические элиты и СМИ провозгласили, что «события в Крыму могут вызвать непредусмотренные и нежелательные действия в южной части Молдовы», «Бельцы, с их пророссийскими настроениями, могут стать молдавским Донецком» и «Молдова может получить свой Донбасс», имея в виду Гагаузию [9].

Такое положение вещей однозначно свидетельствуют, что в стране безотлагательно должны быть предприняты меры по снятию существующей в обществе напряженности. Продуманная и правильно выстроенная этнонациональная политика, могла бы стать ключом к решению проблемы. По мнению Марчина Косенковского и Вильяма Шрейбера, акцент должен быть

сделан на следующие элементы: большая интеграция национальных меньшинств в социальные и политические структуры, разумная децентрализация власти в этнических регионах и укрепление гражданской идентичности [10].

В заключении следует отметить, что, несмотря на то, что в странах сложились разные ситуации с национальными меньшинствами, им предстоит решать ряд схожих проблем в процессе формирования государственной политики в области национальных меньшинств с учетом Стандартов Европейского Союза и перспектив строительства европейского общества.

Библиография

1. Сафонов Андрей Леонидович, Орлов Александр Дмитриевич Глобализация как дивергенция: кризис нации и «Ренессанс» этноса // Вестник БГУ. 2011. №6. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-kak-divergentsiya-krizis-natsii-i-renessans-etnosa (дата обращения: 15.08.2016).
2. Лозаннский Э.Д. Этносы и лоббизм в США. О перспективах российского лобби в Америке. – М.: Международные отношения, 2004. – С.272.
3. Аллахвердиев Кенан Кавказ: между "молотом" глобализации и "наковальней" этнополитики // Кавказ и глобализация. 2007. №2. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/kavkaz-mezhdu-molotom-globalizatsii-i-nakovalney-etnopolitiki (дата обращения: 04.08.2016).
4. Векуа Георгий Грузия и её политика в отношении национальных меньшинств // Ноев Ковчег. 2015 . №16-17. URL: http:// noev-kovceg.ru/mag/2015-16-17.html (дата обращения: 15.08.2016).
5 Całus K. Gagauzia: Growing Separatism in Moldova? // OSW Commentary. 10 марта 2013 www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-03-10/gagauzia-growing separatism-moldova
6. Тараклия хочет присоединиться к Гагаузии, чтобы получить право на выход из состава Молдавии // REGNUM. 9 апреля 2014, www.regnum.ru/news/polit/1788987
7. Коммунисты намереваются организовать референдум об автономии Бельц // AVA.MD. 30 июня 2014, URL: http://ava.md/projects/pkrm/025778-kommunisti-namerevaqtsya-organizovat-referendum-ob-avtonomii-bel-c.html
8. Андриевский А. Русскоязычные Молдовы: свои или чужие // AVA.MD. 28 апреля 2014 URL: http://ava.md/analytics-commentary/024837-russkoyazichnie-moldovi-svoi-ili-chuzhie.html
9. Грамова С. В Молдавии может появиться свой Донбасс // Независимая газета. 3 июля 2014 www.ng.ru/cis/2014-07-03/1_moldavia.html
10. Марчин Косенковского и Вильям Шрейбера Национальные меньшинства Молдовы и их отношение к европейской интеграции // Russie.Nei.Visions № 81, 2014 URL: http//www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri/

V. ABOUT AUTHORS

AFANAS Nicolai, Master in political sciences, PhD student in the Institute of Legal and Political Research (ILPR) of Academy of Sciences of Moldova. Senior Lecturer, International Relations Chair, Moldova State Institute of International Relations (IRIM)
***Work place*:** Moldova State Institute of International Relations (IRIM)**,** Faculty of International Relations and Political Sciences, Department of International Relations.
***Courses*:** European Institute; Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the European Union; History of European Union; International Organisation.
***Research interests*:** Moldova's security; Foreign and security policy of the EU; Integration processes; etc.
***e-mail*:** n.afanas@yahoo.fr; nicolaiafanas@gmail.com

ANDRIEŞ Vasile, PhD in Political Science, Associate Professor
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department ofPolitical and Administrative Sciences.
***Courses*:** Political Theory, Ethnopolitology, Contemporary political systems, The political process in the EU.
***Research interests*:** studies of nation and nationalism, European studies, political system, forms of government, etc.
e-mail: andriesvasile@yahoo.fr

BENCHECI DIANA, associate professor, PhD in political science,FP7 researcher
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of Political and Administrative Sciences.
***Courses*:** Cratology, Politology, Democracy, Security studies, conflictology, migrations.
***Research interests*:** security studies, migration, frozen conflicts.
***e-mail*:** benchecidiana@gmail.com

BOLOS Mihaela Daciana, PhD in International Relations and European Studies, Lecturer, Head of History and International Relations Department.

***Work place*:** Petru Maior University of Tirgu Mures, Faculty of Science and Letters, Department of History and International Relations Department.

***Courses*:** Human Rights, Global Governance, Introduction to international relations, International organizations.

***Research interests*:** Intellectual property, global governance, international organizations.

***e-mail*:** bolos.mihaela@gmail.com

BOLOŞ Brăduţ-Vasile PhD, MA, EC,

***Work Place*:**Zanro Intermed SRL

***Activity*:**Business Consulting, Training

***Research Interest*:**Financial Contagion, Islamic Finance, Economic Strategy

***e-mail*:** bolos.bradut@gmail.com

BOTNARENCO Svetlana,Secretary-apprentice, MA in European Studies, BA inPolitical Sciences (major in International Relations), BA in Foreign Languages andLiteratures (English and Russian).

Work place:Law firm "LS LexjusSinacta", Bologna (Italy).

***Courses*:** European Identity, European Integration, History of Political Thought, International Relations, Moldova-EU Political Dialogue,Political Theory,Stasiology.

Research interests:international migrations, the role of non-verbal communication in international negotiations, intercultural relations, Russian literature, compared international literatures.

E-mail: svetlana_botnarenco@yahoo.com

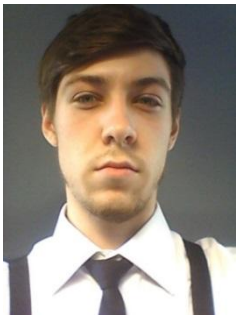
BORDEIANU Doina, PhD in political sciences

***Work place*:** The Centre for Continuous Electoral Training under the Central Electoral Commission of the Republic of Moldova, vice-director;Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of Political

and Administrative Sciences, lecturer
***Courses*:** Moldavian electoral administration, Comparative electoral systems
***Research interests*:** electoral systems and procedures
e-mail: bordeianudoina@gmail.com

BOROVSKYI Oleksiy. Candidate of sociological sciences, Associate professor.
***Work place*:** Faculty of Sociology, Department of Branch Sociology, Taras Shevchenko National University of Kyiv.
***Courses*:** Comparative sociology of new Eastern Europe, Social Transformation in Central and Eastern Europe.
***Research interests*:** European studies, Sociological of globalization, Geopolitics. etc.
***e-mail*:** alexsey.borovski@gmail.com

BONDARENKO Nikolay, graduate student, master's degree.
Place of study: Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of Sociology, Department of Branch Sociology.
Graduate thesis: "The Political Mimicry As Means of Communication During the Election Campaign"; articles: "Mimicry as a Strategic Interaction", "The myth as a form of organizational communication".
Research interests: sociology of politics, communication models, sociology of everyday life, mimicry, social interaction, human decision-making, public opinion and political behavior .
***e-mail*:** coltbond@ukr.net

BUCATARU Igor, PhD in political sciences, associate professor
***Work place*:** Moldova State University; Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences; Department of Political and Administrative Sciences, head of department.
***Courses*:** Moldavian electoral administration
***Research interests*:** electoral systems and procedures
***e-mail*:** igorbucataru@gmail.com

BUSUNCIAN Tatiana,PhD in Political Sciences, Senior Lecturer, Director,Pro Marshall Center of the Republic of Moldova.

Workplace: Pro Marshall Center of the Republic of Moldova,Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses:Cyber Security and International Cooperation of the Intelligence Services;International Security: Concept and Strategies; Managing international programs and projects.

Research interests: international cooperation of the Intelligence Services, preventing terrorism, cyber security, international security, managing international programs and projects, regional cooperation.

e-mail:busuncian@gmail.com

CALDARE Gheorghe, PhD in History, Associate Professor

Workplace: MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses: Foreign Policy of the Republic of Moldova, Decision-making process in EU.

Research interests: Current problems of Moldova foreign policy, national interest subjects, European integration.

e-mail:catedrari@yahoo.com

CEBOTARI Svetlana, Ph.D. in Political Sciences, Associate Professor, FP7 researcher.

Work place: MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses:Regional Cooperation, Geopolitics, Foreign Policy of Republic of Moldova, Foreign Policy of Russian Feredation,

Research interests: European studies, regional cooperation, geopolitics, foreign policy of Republic of Moldova, foreign policy of Russian Feredation, etc.

e-mail:svetlana.cebotari@mail.ru

CHAPICHADZE Khatuna, Associate Professor, Ph.D. in Social Sciences (Political Science).

Work place: 1. Georgian Technical University, Business-Engineering Faculty, European Studies Educational Program, Department of Liberal Arts; 2. European Teaching University, Faculty of Law, Humanities and Social Sciences, International Relations Educational Program; 3. Tbilisi Teaching University, International RelationsEducational Program.

Courses:Globalization and Regionalism, Western Election Technologies, Regional Integration of EU, European Individuality: Culture and Ideology, International Conflicts and Forms of Their Resolution, Main Political Directions in Contemporary Europe, Georgia's European Identity, European Political Governance System etc.

***Research interests*:** neoliberalism, globalization, political economy, European studies, geopolitics, security studies, regional integration, integrity education, human rights, etc.

***E-mail*:** khatuna.khatuna@gmail.com

CIOBANU Victor, MA in European Studies, BA in Political Sciences (major in International Relations), BA in Economics (major in Management).

***Work place*:** freelancer, blogger.

***Courses*:** Political Science, Stasiology, International Relations,International Management, Geopolitics, European Integration, European Identity, Economics, Organizational Behavior.

***Research interests*:** geopolitics, national identity, national culture dimensions, international management, Romanian people's psychology (including Bessarabians), leadership, behaviorism.

***e-mail*:** victor.ciobanu@outlook.com

CONACU Vasile, PhD student, MA in International Relations, Lecturer,FP7 researcher.

Workplace:MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses: Theory of International Relations, Globalization, International Security-Concept and Strategy.

Research interests:security studies, geopolitics, global problems, regional integration, foreign policy.

e-mail:conacu_vasile@yahoo.com

COTILEVICI Violeta,PhD student, MA inromanicphilology, Lecturer.
Work place: Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
Courses: French with specific objectives
***Research interests*:** foreign policy, bilateral relations, European studies, regional cooperation, etc.
***e-mail*:**violetterosca@yahoo.fr

COVALSCHI Tatiana, PhD student, MA in Economic Science, specialization Theory of Finance, Lecturer, FP7 researcher
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of Economic Sciences, Finance and Banking Department.
***Courses*:** Finance, Public Finance, Management of Public Finance, Financial Management, Taxation, Fiscal Planning, Professional Ethics.
***Research interests*:** public finance .
***e-mail*:** tatiana.vishanu@yahoo.com

COJUHARI Irina, PhD student, MA in Business Administration , Lecturer.
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
Courses: English for Academic Purposes, Political discourse, International Organizations
Research interests: ethnic minorities and the ways of their inclusion into society, cultural rights, language policies, migration and multiculturalism.
***e-mail*:** rinacojuhari@gmail.com

CRESNIOV Alexei, PhD student, MA in American Studeis, Lecturer, FP7 researcher
***Work Place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
***Courses*:** Regional Cooperation, Mass Media in the US, International Conflicts

***Research interests*:** FP of unrecognized states, democratization, geopolitics, conflict resolution.
e-mail: cresniov@gmail.com

CUJBA Anastasia, PhD student, MA in Political Science, Lecturer.
***Work place*:** MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
***Courses*:** European Integration, Geopolitics, Foreign Policy of Republic of Moldova.
***Research interests*:** national interest, foreign policy of Republic of Moldova, bilateral relations between Republic of Moldova and Ukraine, geopolitics.
***e-mail*:** nastelly@yahoo.com

CUIJUCLU Elena, lecturer, PhD student
Work place: Comrat State University, Faculty of Law, Department of Private Law.
Courses: Political Science, Interethnic relations and conflict resolution, Ethnic politics.
Research interests: ethnic minorities' regime, territorial autonomy, ethnic politics, integration and accommodation of ethnic minorities in South Eastern Europe.
***e-mail*:** elenacuijuclu@gmail.com

DIACONU Tatiana, University lecturer (PhD student), FP7 researcher
Workplace: Moldova State University, Faculty of Economics.
Courses:.General Management, Economic and Financial Analysis, Business Principles, Business Management
Research interests: commercial management, financial analysis, business management
e-mail:tatiana.diaconu@mail.ru

DÎRDALĂ LUCIAN-DUMITRU, Ph.D. in Political Science, M.A. in International Relations and European Studies, Lecturer.
***Work place*:** "Al. I. Cuza" University, Iaşi, Romania - Centre for European Studies.
***Courses*:** Globalization and World Order; Democracy in the European Union: Actors and Processes.
***Research interests*:** international relations theory, democratic theory, European studies.
***e-mail*:** lucian.dirdala@gmail.com

EJOV Cristina, PhD in Political Sciences, Associate Professor, Vice Dean.
Workplace:MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
***Courses**:* Theoretical Aspects of Terrorism, National Image of the State in International Relations, Theory of International Relations, International Organizations, International Security, Religious Factor in International Relations, Political Systems of European States.
Research interests: International legal framework to combat terrorism and extremism, soft power and public diplomacy, national image, risks and vulnerabilities of international security, resolution of regional and international conflicts etc.
e-mail:doctorkb@mail.ru

EJOV Alexandr, PhD in Political Sciences, Senior Lecturer.
Workplace:MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
Courses:Introduction to the study of current international relations , Diplomatic protocol and ceremonial, Negotiations and diplomatic ethics, Globalistics, Geopolitics, National image of the state in international relations, Strategies of promotion of national branding in the European context.
Research interests: Soft power and public diplomacy, national image, place marketing and national branding, geopolitics, political issues in international relations and global development, international negotiations, etc.
e-mail:alexandrejov80@gmail.com

GOGSADZE Giorgi, Professor, Head, Department of Human Geography

***Work place*:** Georgia, Faculty of Social and Political Sciences, Ivane javakhishvili Tbilisi State University

***Courses*:** Space, Place and Identity; Geopolitics and Geography of Ethnopolitical Conflicts; Population Geography.

***Research interests*:** Political geography and geopolitics; ethnic conflicts; migration; population geography.

***e-mail*:** ggogsadze@yahoo.com

JOSANU Dumitru, PhD student, Lecturer, FP7 researcher

***Work place*:** Moldova State University, Faculty - Law; Teaching Course - Public International Law and International Trade Law.

***Courses*:** European Integration, International Public Law, State border in international law, State territory, Human's Rights in International Relations, etc.

***Research interests*:** State territory, State Border, etc.

***e-mail*:** josanudumitru@gmail.com

KAKABADZE Vazha, Business Administration, PhD Professor,International Business, Business ConceptLecturer.

***Work place*:** Rustavi EkvtimeTakaishviliUniversity, Faculty of Business Administration. Economics and Business Department of International Relations.

***Courses*:** Macroeconomics, Foreign Trade, World Economics.

***Research interests*:** International Economics Relations, Regional Cooperation, Caucasus Economic Relationship, etc.

***e-mail*:** kakabadzev@hotmail.com

KESHELAVA VAZHA, PhD, Philosophy
***Work place*:** Senior Fellow, Institute of Political Science, Ilia State University
***Courses*:** Political Philosophy, Russian-Georgian Relation in Post-Soviet Period, Ethnoconflicts in the Caucasus
***Research interests*:** PoliticalPhilosophy, Post-Soviet Transformation, Conflict Studies
***E-mail*:** vazhakeshelava@yahoo.com

MOŢPAN Carolina, PhD student, MA in International Relations, Lecturer.
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
***Courses*:** English Language, German Language, Political Speech.
***Research interests*:** English, German. etc.
***e-mail*:** carolina.motpan@gmail.com

MELIKIDZEGIORGI, Visiting Lecturer, Assistant Researcher, PhD Student, MA in Political Science
***Work place*:** Tbilisi State University, Faculty of Social and Political Sciences, Department of Political Science, Institute of Political Science Ilia State University
***Courses*:** Political Communication, Political Consulting, The State and Economic Policy, Public Policy, Quantitative Research Methods in Political Science
***Research interests*:** Political Parties, Political Consulting, Political Technologies, Public Policy, Research Methods in Political Science
***e-mail*:** Giorgimelikidze88@yahoo.ie

MESTVIRISHVILI MAIA, Ph.D; Associate Professor,
***Work place*:** IvaneJavakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Psychology Department.
***Courses*:** Self and Identity; Stigma and Stress; Self in Modern World, Visual Research Methods in Social Sciencies; Introduction in Psychology.
***Research interests*:** Social Identities, Moral Development, Visual Research Methods
***e-mail*:** maia.mestvirishvili@tsu.ge

MAISAIAVakhtang, **Dr.** Head of MA program in International Relation and International Security Studies, Caucasus International University (CIU), Associate Professor;

Deputy Director of IBSU Geopolitical Research Center, International Black Sea University (IBSU), Adjunct Professor;
Adjunct Professor, Tbilisi State University

***Work place*:** Caucasus International University (CIU); International Black Sea University (IBSU), International Relations Department; Tbilisi State University, Conflict Management Faculty and Social and Political Science Faculty, Geographic Department.

***Courses*:** International Security Problems, Caucasus Geopolitics, Defense and Foreign Policy of Georgia, Introduction to Geostrategic Studies, Role of Black Sea and Caucasus Regions in World Politics, International Politics of Energy, Geopolitics, Foreign Policy of Russian Federation, Conceptual Bases of U.S. Foreign Policy, Terrorism and Security, Post-Soviet Space to International Politics, Energy Politics in Caucasus and Central Asia, Problems of Security and Regional Conflicts, National Security and International Relations, Geostrategy and World Politics, Grand Strategy in Combating Terrorism, NATO – A Guarantee for International Security, Contemporary Theory of Power, Foreign Policy-Making Process, Role of NATO in International Relations, etc.

***Research interests*:** Combating Terrorism; Military Politics and Geostrategic Studies; Geopolitics; International Security Studies; NATO Studies; History of Special Services; Political Islam; Oriental Studies; Theory of International Relations, European Security Studies, etc.

***E-mail*:** vakhtang.maisaia@ciu.edu.ge; vmaisaia@ibsu.edu.ge

MATSABERIDZE Malkhaz – Doctor of Political Science, Professor of the Faculty of Social and Political Science, Head of the Department of Political Science Iv.Javakishvili Tbilisi State University

Work place: Head of the Department of Political Science Iv.Javakishvili Tbilisi State University

Courses: Introduction to Political Sciences;Political Communication;Political System of Georgia;Georgian Political Thought;Political Ideologies in Georgia;Classical Theories of Geopolitics and

Georgia; Political Science: Schools and Conceptions; Human Rights in the Context of Politics;Comparstive Politics of the Caucasus;

***Research interests*:** Georgian political thought, the Democratic Republic of Georgia, Georgia in the Soviet and Post-Soviet Periods, the domestic politics in Georgia, ethnic identity, geopolitics. etc.

***e-mail**:* malkhaz.matsaberidze@tsu.ge

MIJA Valeriu, security policy expert, PhD student, MA in International Security.

***Work place*:** Pro-Marshall Center of the Republic of Moldova, security adviser in OSCE field missions.

***Courses*:** Threat Assessment, Risk Management, International Program Management.

***Research interests*:** international security system, international regimes, international organizations, defense alliances, international cooperative security, neutrality, collective defense, security and defense policy.

***e-mail*:** mijava1905@hotmail.com

MORARI Cristina, PhD student, MA in International Relations, Lecturer, FP7 researcher

Work place: MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses:European Integration, Peace Studies in International Relations Theory and Practice, Current Problems of the EU, Regional Cooperation, Geopolitics, Foreign Policy of Russian Feredation, Conceptual bases of U.S. foreign policy, Human's Rights in International Relations.

Research interests: peace studies, European studies, regional cooperation, geopolitics. etc.

e-mail:morari.kristina@gmail.com

NAPETVARIDZE Vladimeri, PhD student of Ivane Javakhisvhili Tbilisi State University; MA in Political Sciences, Lecturer.

Work place: Tbilisi State University, Faculty of Social and Political Sciences, department of Political Science, Assistant-research of Institute of Political Sciences.

Courses: Introduction to Political Sciences; Electronic governance: theory and practice, Geopolitics: past and modern.

Research interests: Electronic governance, ethnic identity, regional cooperation, geopolitics. etc.

***e-mail*:** lado.nafetvaridze@gmail.com

NICOLAESCU Irina, PhD student, MA in Political Sciences, Lecturer, FP7 researcher

Workplace: Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses: Theory and History of Diplomacy, International organizations, Practical Aspects of IR Research, US and international organizations.

Research interests*:* international organizations, trade unions strategies, social politics, diplomatic studies etc.

e-mail: nicolaescu_irina@yahoo.com

PAPTOVA Alla, Ph. D., Associate Professor in Philosophy,

***Work plac*e**: Comrat State University, Faculty of Law, Department of Private Law.

Courses: History of European Civilization, Theoretic al and Methodological Discussions in the Contemporary Historiography of the Peoples of South-Eastern Europe, International Relations, Philosophy of European integration, Philosophy, Epistemology and Methodology of Science, Philosophy of Education.

Research interests: European studies, philosophy and methodology of science, p hilosophy of history, philosophy of religion, peace studies, researches of socio-cultural transformations, antic history etc.

E-mail:papcova@mail.ru

PIRAS Simone, Research Fellow, Ph Din Statistics (majorin Agricultural and Food Economicsand Statistics), MA in International Cooperation, Development and Human Rights (major in Political Development), BA in International Development and Cooperation.

***Workplace*:** Department of Agricultural and Food Sciences, University of Bologna (Italy).

***Courses*:**Development and Civil Society in Eastern Europe, History and Institutions of Eastern Europe, Political Science, Post-Socialist Transition and EU Enlargement Eastward, Quantitative Methods for the Analysis of Development, Sociology of Development, Theory of Political Development.

Research interests: national identity,party politics,history of East Central Europe, agricultural and rural development studies,international relations in the post-Soviet space, food policies.

E-mail: simone.piras3@unibo.it

PUTINĂ Natalia, PhD, Head of Scientific Laboratory"The Sociology of Politics"**,** FP7 researcher

***Work place*:** Moldova State University, Scientific Laboratory"The Sociology of Politics".

***Courses*:** Comparative Politics; Political Imagemaking, Theory of Political Management; Theory of democracy; Political Theory etc.

***Research interests*:** minority issues, management of migration, diaspora studies, democratization etc.

e-mail: nataliaputina@yahoo.com

ROMAN Alexandru, PhD in History, Professor.

Work place: MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses:History of International Relations, History of diplomacy of Moldova, Diplomatic Studies, Genesis and evolution of universal diplomacy, Current problems of diplomatic studies, Institutional law of the EU, Universal History of the State and International Law, Comparative study of Human Rights within international relations system.

Research interests: Diplomatic Studies, History of International Relations, Genesis and evolution of diplomacy of Moldova, Institutional law of the EU, Genesis and evolution of peace studies etc.
e-mail: profaroman@gmail.com

SACA Victor, doctor in political sciences, professor, Director of PhD Social studies school
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of Political and Administrative Sciences
***Courses*:** Political theory, Political Interests and Relations, Actors of Political Relations, Analysis of political transformations, Political and electoral field etc.
Research interests: Democratic transition and transformation, political interest and national interest, socio-olitical modernization, democratization and modernization, tipology of political fields.
e-mail: vtsaca@hotmail.com

SMART Jason Jay, Political strategist, PhD student, MA in Political Science, BA in Government & International Relations and Russian Studies.
Work place: The Office of Jason Jay Smart, Owner.
***Research interests*:** character assassination, negative ads, international relations and former Soviet states.
***e-mail*:** jasonjaysmart@gmail.com

STERCUL Natalia - Ph'D Candidate of Political sciences
***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.
***Courses*:** NATO – Partnership and Cooperation; US and international organizations; Theory of international relations; World policy.
***Research interests*:** Theory of international relations; Security problems in the contemporary international relations; Multilateral diplomacy and Foreign policy of RM.
e-mail: naliast@gmail.com

STERPUL Vladimir, PhD student, MA in Applied Linguistics, FP7 researcher

Work place: Moldova State University Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

***Courses*:** International Security, Informational Security

Research interests: Security Studies, International Cooperation, International Organizations, Regional Cooperation

e-mail: Vladimir.sterpu@gmail.com

SLOBODANIUC Alina, PhD student, MA in French Philology, Lecturer.

***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

***Courses*: French for Specific Purposes,** English as foreign language, French as foreign language, Public Speaking, French for European and International Relations.

***Research interests*:** public speaking, foreign languages didactics, French teaching methodology, French for university purposes. etc.

***e-mail*:** alina_smatoc@yahoo.com

STRĂUȚIU Eugen, Professor, PhD, Director of Research Center on Political Science, International Relations and European Studies

***Work place*:** Lucian Blaga University of Sibiu; Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of International Relations, Political Science and Security Studies

Courses: Introduction on European Studies, Analysis of International Relations, Security Institutions.

***Research interests*:** European studies, Security studies, Political science.

***e-mail*:** eugen.strautiu@ulbsibiu.ro

SVETLICINÂIRodica, PhD, Associate Professor, FP7 researcher

Work place: Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of Political and Administrative Sciences.

Courses: Political Sciences, European political institutions and processes, Political Communication, Political Negotiations

Research interests: national minorities, 'frozen conflicts', European Neighbourhood Policy, 'Eastern Partnership', civil society.

e-mail: svetliciniirodica@yahoo.com

TEOSA Valentina,Doctor Habilitatus in Political Sciences, Professor, Head of the Department of International Relations, FP7 Project manager.

Workplace: MoldovaStateUniversity, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Research interests: multiculturalismand tolerancein international relations, European socialstrategies,social integrationof ethnic minorities, international issuesandnational securitystrategy, political theoryandphilosophyin the U.S., international conflicts, practical issuesininternational relationsresearch.

e-mail:val.teosa@gmail.com

TURCO Tatiana, PhD, Associate Professor

***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of Political and Administrative Sciences.

Courses: Political Sciences, European Political Institutions and Processes, Comparative Political Science

***Research interests*:** Political Parties, European Neighborhood Policy, 'Eastern Partnership', Migration and Diaspora

***e-mail*:** turco@inbox.ru

TETRADZE Lia, PhD student of Political Science, MA in Political Science. Lecturer.

***Work place*:** Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of social and political sciences, department of political sciencies. Invited lecture. Ilia State University Institute of political science. Assistant researcher.

***Courses*:** Georgian political system, political marketing, political parties and party systems, government and political process, Caucasian Comparative Politics.

***Research interests*:** political parties, election campaign, election technologies etc.

***e-mail*:** tetradze_lika@yahoo.com

VARDANEAN Ernest, PhD student, M.A. in Political Science, Lecturer, FP7 researcher

Workplace: Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

Courses: International Conflicts, World Politics, Geopolitics, European Integration, US Foreign Policy, American Political Theory, Management of International Programs.

Research interests: East European and Russian studies, frozen conflicts, 'Eastern Partnership', Black Sea and Caucasus, Middle East, geopolitics, theory of international relations, etc.

***e-mail*:** ernest.vardanean@gmail.com

VASILESCU Grigore, Professor, PhD

***Work place*:** Moldova State University, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Department of International Relations.

***Courses*:** European Integration, Philosophy of European Unification, Introduction in European Studies, Theories and Practice of European Studies, Globalistics, Concepts of contemporary global development, International Relations Analysis: practical aspects; Research methodology of International Relations; TransatlanticRelations etc.

***Research interests*:** European studies, regional studies, globalistics, global studies, Methodology of science

***e-mail*:** vasilescugr51@gmail.com

ZUBCHYK Oleg,PhD, Associate Professor, lecturer.
***Work place*:** Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of Philosophy, Department of Public Administration.
***Courses*:** Competing as a political issue, Public Administration in the field of education, science and innovation development, public education policy.
***Research interests*:** the study of competition, the study of government resources, the study of political time
***e-mail*:** zubchyk@ukr.net

VI. INFORMATION

➢ FP7 European Programme (IRSES) EU-PREACC

The project *"EU-PREACC: Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova's and Georgia's pre-accession process"* (Grant Agreement Number: PIRSES-GA-2012-318911) and project-related research focuses on structuring the CEE states' reform experience in the EU pre-accession process. The project analyses situation in Moldova and Georgia and suggests benchmarking opportunities best suitable for the two countries. As the main activity of the project is to support academic mobility and knowledge sharing, the project results in thematic workshops, lectures, publications and EU-related curricula development in the participating universities. The deliverables of the project are divided into four work packages, each with a different objective, and published at the project webpage: https://eupreacc.wordpress.com/

The consortium of four universities leads the 48 months long project: University of Tartu (UT, Estonia), University of Vilnius (VU, Lithuania), Moldova State University (MSU, Moldova) and Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU, Georgia) involving over 300 experienced and early stage researchers, and administrative staff. Each partner is responsible for one or two work packages assigned according to the area of research and expertise. Thus, Lithuanian partner studies conditionality of reforms in key policy areas related to the EU accession criteria.

Based on the CEE 2004/2007 enlargement experience, Estonian partner is responsible for the analysis of policy trends that can be used for benchmarking and which reform experience can be transferred and how. The valuable impact thus is expected onto the EU studies curricula. By being a transition country, Moldovan researchers aim to map up the attitudes towards Moldovan and Georgian pre-accession and compare it with the Copenhagen criteria. Georgian partner is contributing to all areas of research and analysing impact of EU strategies on regional development.

Since the beginning of the project in 2013, academic and administrative staff have been seconded to the partner universities (UT, VU, USM, TSU) to lead seminars, workshops and networking meetings, deliver lectures and do a field work for academic research in the areas specified in the project objectives. Collected data and research is reflected in publications (i.e. academic journals, periodicals, online publications and blogs), PhD theses' and curricula analyses (where appropriate), depending on the content of the work packages (1-4).

Thus, the major areas of research are political science, international relations, economics (banking, taxation, and macroeconomics), agriculture, law, IT and communications. With special dedication to curricula development such disciplines as history, ethnography and languages have been also included to the work packages. Recent research of the current situation of the transition countries on the border between EU and Russia showed the necessity to enhance research in security studies, conflict resolution, third sector management and human rights as circumstances for policy developments.

Resulting in enhancing of academic capacity, the project has clear impact on:

• Development of human capital and knowledge transfer;

• Cooperation and networking between higher educational institutions;

• Increasing of quality of teaching and learning in the target countries;

• Enhancing the research capacity and language proficiency;

• EU policies development through proposals and working papers for internal use of political, social and economic policy making actors and stakeholders;

• Mediatisation and visibility of the EU and FP7 programme in particular.

The project implementation is progressing as planned resulting in significant success for the researchers from Moldova State University who have contributed with the research and deliverables at their most capacity. Similarly, the researchers from Estonia and Georgia published relevant peer-review articles, policy and working papers. In addition, smooth and mutual networking between partners resulted in several follow-up projects submitted (and partially funded) under the Erasmus+ programme. The milestones activities have reached its peak as planned initially with several minor amendments in timeline and leading role.

The cooperation between stakeholders, that are involved into the project implementation directly and indirectly, is far beyond the four consortium members. For example, the open discussions constantly organized for the doctoral students in TSU, UT and MSU. In Moldova, the project deserved a special status as initiating the policy for treatment of European funds in Moldova (special financial regulation, no taxation for incoming funding, and no overheads).

The follow-up projects are seen and acknowledged as raising visibility for the EU and EU related studies in Georgia. Curricula development and structural reform of higher education based on Estonian example were introduced to several institutions in Georgia that are in urge of restructuring the higher education in the region. Networks were created to develop quality of teaching and learning in the partner and relevant institutions.

An issue of social-economic development that lately raised by the project participants and stakeholders is the current political situation in Eastern Partnership where target countries playing certain roles or have concerns. At the same time, the project itself supports international cooperation between target countries (from economic to cultural issues) and therefore is of high value.

Acronym: EU-PREACC

Grant Agreement Number: PIRSES-GA-2012-318911

Project period: 01.03.2013-28.02.2017

Leading beneficiary: University of Tartu Johan Skytte Institute of Political Studies (previously European College), www.skytte.ut.ee

Contact person: Olga Bogdanova (olga.bogdanova [at] ut.ee)

Beneficiary partners contact persons:

Moldova State University – Valentina Teosa (val.teosa@gmail.com)

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University - Tea Gergedava (tea.gergedava@tsu.ge)

University fromVilnius - Dovile Jakniunaite (dovile.jakniunaite@gmail.com)

A Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme supports the project.

- **Moldova State University - 70 years anniversary**

Moldova State University - the Leading Higher Education Institution in Moldova, 1946-2016

The ***Moldova State University*** was founded on October 1, 1946 as the State University of Chisinau. Its creation was a milestone for the development, strengthening and consolidation of the higher education of the country. The MSU is a classic type of institution and its noble mission is to offer qualitative education and training of highly skilled specialists.

The mission of the Moldova State University is:

- training of highly qualified professionals for the national economy, able to work effectively in changing conditions of life and market economy;
- organization and development of basic and applied scientific research aimed at solving current socio-economic problems and implementing of the technology transfer of the university research results.

The Moldova State University offers the following objectives:

- Academic training in various fields, development of necessary skills for socio-professional integration..
- Promotion of human and national axiological values/principles; educating ethic and civil profile of studious youth.
- Promotion of human and national axiological values/principles; educating ethic and civil profile of studious youth.
- Quality assurance in higher education and in provided educational services..
- Participation in elaboration of educational strategies and policies and their implementation in higher education.
- Integration into European higher education and research

At present, the Moldova State University is one of the most important higher education institutions in the country. It has around 17 000 students who study at over 100 specialties and specializations at 14 faculties. The educational process is guided by academic staff of 1134 including 8 academicians and corresponding members, 90 professors / doctors habilitatus, 364 associate professors /doctors of science.

Currently, MSU has highly qualified technical staff and a well-equipped material base, which provides a friendly atmosphere and qualitative studies. MSU has a well-equipped technical and material base, which supplies all areas

of university activity, including 11 buildings for studies, 16 dormitories, 6 research centres with 26 laboratories, MSU Library, Centre for Information Technology, Publishing Centre, 12 culture and language centers, Cultural Center, Sports Center, four gyms, 3 student cafeterias, 6 practice training stations, and 3 holiday camps.

The Moldova State University is known worldwide in the area of higher education and is integrated into a strengthened international cooperation network, having concluded about 110 bilateral cooperation agreements with institutions of higher education from 28 countries. At the present time the Moldova State University is a member of the International Association of Universities (IAU), Agence Universitaire de la Francophonie (AUF), and the Eurasian Association of Universities (AEU).

➢ FRIŞPA: Departamentul Relaţii Internaţionale după 20 ani de înfiinţare

Istoria Departamentului RI

Departamentul Relaţii Internaţionale a fost format în baza catedrelor Relaţii Internaţionale şi Limbi Moderne Aplicate în anul 2014. Catedra Relaţii Internaţionale a fost înfiinţată la 5 septembrie 1995, conform ordinului rectorului USM.

Acest fapt s-a datorat conştientizării importanţei crescînde a necesităţii pregătirii cadrelor în domeniul Relaţiilor Internaţionale în contextul stabilirii şi dezvoltării relaţiilor de colaborare pe multiple domeii cu ţările lumii. Către anul 1995 tînarul stat independent Republica Moldova era recunoscut de 130 de ţări ale lumii. Cu aproape 100 din ele au fost stabilit relaţii diplomatice. În acelaşi an în Moldova erau acreditaţi 42 ambasadori cu reşedinţa la Chişinău, Bucureşti şi Moscova şi deschise 14 ambasade. Pentru anii următori se preconiza deschiderea ambasadelor în circa 30 de ţări de pe diferite continente şi se prevedea a avea ambasadori acreditaţi în 60-70 de state. În aceste condiţii, înfiinţarea unei catedre specializate pentru pregătirea specialiştilor în domeniul Relaţiilor Internaţionale a devenit o necesitate stringentă. În anul 2000 Catedra RI a lansat prima promoţie de specialişti în domeniu. În perioada anilor 2000 – 2006 la specialitatea Relaţii Internaţionale au fost pregătiţi 1078 specialişti. În anul 2000 specialitatea RI a fost acreditată, iar în 2006 a fost reevaluată. În 2003 în cadrul catedrei a fost deschis programul de Masterat, iar în 2005 – programul de Docrorat. În anul de studii 2001/2002 la catedră are loc implementarea Sistemului de Credite Academice, iar începînd cu anul 2005 are loc ajustarea sistemului de

învăţământ la criteriile Procesului de la Bologna. De la înfiinţare şi pînă în prezent, Caredra RI a avut cîţiva şefi de catedră: conf. univ. dr. în Istorie Valentin Beniuc (1995 - 2000); conf. univ., dr. în Istorie Dumitru Strah (2000 - 2002); şef catedră interimar, prof. univ., dr. habilitat în Ştiinţe Politice Ala Roşca (2003 - 2005); prof. univ., dr. habilitat în Ştiinţe Politice Valentina Teosa (2002 – prezent).

Membrii Departamentului RI - anul 2016

În prezent, în cadrul departamentului activează: 5 doctori habilitaţi, profesori universitari – Eşanu C., Roman A., Roşca A., Teosa V., Vasilescu Gr; 7 doctori-conferenţiari universitari - Căldare Gh., Cebotari S., Ciobu E., Cotlău M., Ejova C., Ilaşciuc D., Stercul N.; 2 doctori, lectori superiori- Ejov A., Rotaru V.; 18 lectori universitari, magiştrii, doctoranzi - Boliev V., Budurina C., Conacu V., Cojuhari I., Cornovan J., Cotilevici V., Creşniov A., Cujbă A., Damaschin I., Guţu I., Ilaşciuc A., Maliujco I., Morari C., Moţpan C., Nicolaescu I., Slobodaniuc A., Stejaru S., Vardanean E. Printre profesorii de la catedră deţine Gradul de Ambasador şi Consilier de Stat – dl Coibu E. şi de Consilier Diplomatic – Căldare Gh. Majoritatea cadrelor didactice au experienţă de activitate în cadrul diferitor proiecte internaţionale; în prezent o bună parte de profesori activează în cadrul organizaţiilor nonguvernamentale: Centrul Programelor de Contribuţie Civică; Centrul Moldo-Austriac "Iniţiative de pace, schimbări democratice şi soluţionarea conflictelor", Centrul de informare şi documentare NATO în Moldova, Centrul Pro Marshall din Moldova, etc.

La pregătirea profesională în cadrul programelor ciclul II masterat: Studii diplomatice, Studii europene, Studii Americanistice contribuie specialişti de înaltă calificare invitaţi din cadrul Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova – Juc V. dr. hab., prof. univ., Ţîcu O., dr. conf. univ., precum şi a inistituţiilor de resort – Busuncean T., dr., lect. superior, coordonator Centrul Pro Marshall, Enachi A., magistru, funcţionar MAEIE., Stavilă I., dr. conf., Ambasador cu Misiuni speciale, MAEIE.

Tradiţional la asigurarea procesului de studiu la ciclul I şi II participă visiting professors din universităţile de peste hotare, precum Amandine Souburin, PhD (Franţa), Ala Roşca, dr. hab., prof. univ., (SUA), Kuthar Martha , PhD. (SUA) .

Direcţii de cercetare:

- Istoria, teoria şi metodologia relaţiilor internaţionale şi a politicii externe
- Republica Moldova în procesul de europenizare şi integrare europeană: abordări teoretice, metodologice şi aplicative;
- Studii de pace şi soluţionarea conflictelor;

- Analiza proceselor globale;
- Istoria ţi teoria diplomaţiei; Serviciul diplomatic: teorie şi practică.

➢ **Colaborări naţionale/internaţionale: parteneri şi proiecte**

EuroCollege Universitatea din Tartu (Estonia), Universitatea de Stat din Tbilisi, Ivane Javakhishvili (Georgia), Universitatea din Vilnius (Lituania):

- 2013, martie -2017, 30 martie - desfăşurarea Proiectului FP7, Marie Curie Acţiuni, Schema de Shimb Internaţional pentru Cercetători (IRSES) EU-PREACC „Posibilităţi şi limite, provocări şi obstacole de transfer al celor mai bune practice şi experienţe de pre-aderare a statelor Europene Centrale şi de Est în UE pentru procesul de pre-aderare a Republicii Moldova şi Georgiei".
- organizarea stagierii a 11 doctoranzi şi a 5 cercetători cu experienţă din FRIŞPA USM la Universitatea de Stat din Tbilisi în cadrul Proiectului FP 7 cu scopul cercetării experienţei în domeniul reformelor a statelor din Europa Centrală şi de Est şi analizei posibilităţilor şi limitelor de transfer ale celor mai bune practice şi experienţe de pre-aderare a statelor Europene Centrale şi de Est în UE pentru procesul de pre-aderare a Moldovei şi Georgiei.
- desfăşurarea Consortium-ului Meeting în cadrul Proiectului FP7 Marie Curie IRSES în perioada 1-5 aprilie 2014.

Agenţia Austriacă pentru Dezvoltare:

- 2015, mai-octombrie - proiect internaţional *„Peaceful Conflict Transformation from Academic Perspective",* finanţat de *Agenţia Austriacă pentru Dezvoltare* şi desfăşurat de NGO Institutul pentru dezvoltare democratică şi socială "CIVIC" în colaborare cu Centrul Moldo-Austriac pentru iniţiative de pace, schimbări democratice şi soluţionarea conflictelor al Facultăţii Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova. În cadrul proiectului au fost desfăşurate un şir de activităţi cum sunt: Treining-ul internaţional "*Conflict sensitivity*" (14-15 May, 2015); concursul eseurilor şi cercetărilor studenţeşti "*Engaging Youth in Building Peace*" (3 iunie 2015); conferinţa ştiinţifică „*If You Want Peace, You Have to Plan For It*" (18-19 septembrie 2015) şi prezentarea ediţiei ştiinţifice a proiectului „*Moldovan Peace dialogues: societal integration, accommodative policies and strategies, from an academic perspective*" (30 octombrie 2015)

EuroCollege, Universitatea din Tartu, Estonia:

- defăşurarea proiectului "*Good governance as an essential tool for economic development.*" (septembrie 2013 - august 2014). Acesta a fost realizat de către Universitatea Tartu, Euro College (Estonia) în colaborare cu Catedra Relaţii Internaţionale şi Centrul român pentru politici europene din Republica Moldova. Proiectul a evoluat în mai multe etape:
  I etapă – schimb de vizite pentru discutarea perspectivelor, propunerilor, direcţiilor şi programelor de colaborare dintre Catedra RI, USM şi Eurocollege, Universitatea din Tartu, Estonia;
- II etapă– organizarea concursului pentru obţinerea granturilor (5) pentru semestru II la Studii de master în Euro College, Estonia (noiembrie – decembrie 2013);
- III etapă– şcoala de primăvară „*Buna Guvernare – Instrument Esenţial în Dezvoltarea Economică*" (1-5 aprilie 2014).

Centro Studi Difesa Civile din Bologna, Italia

- 2012 - 2014 desfăşurarea cercetărilor ştiinţifico-metodologice asupra problemelor păcii şi soluţionării conflictelor în cadrul proiectului internaţional *Moldovan Peace Scholars and Practitioners Network (MPSPN*), realizat de catedra Relaţii Internaţionale, FRIŞPA în colaborare cu Centro Studi Difesa Civile din Bologna, Italia şi cu participarea universităţilor şi ONG-lor din Republica Moldova şi Transnistria (Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, Universitatea Perspectiva INT, Universitatea din Comrat, Universitatea din Bălţi), precum şi reprezentanţii sectorului non-guvernamental (Institute of Law and Civil Society din Tiraspol, Hilfswerk Austria în Moldova, etc).
- În cadrul proiectului dat au fost desfăşurate un şir de manifestări ştiinţifice, printre care menţionăm: petrecerea seminarelor inter-universitare metodologice în domeniul studiilor de pace şi conflict, conferinţe ştiinţifice, organizarea concursului pentru cea mai reuşită cercetare ştiinţifică realizată în cadrul tezei de licenţe sau de master.
- Printre rezultatele principale ale proiectului înscriem: crearea reţelei naţionale a cercetătorilor şi practicienilor studiilor de pace în Republica Moldova; crearea şi dezvoltarea web portalului în domeniul studiilor de pace şi soluţionării conflictelor www.peacebuilding.md; elaborarea curriculum-urilor noi în domeniul studiilor de pace şi soluţionării conflictelor; publicarea ediţiei ştiinţifice „*Studii de pace şi soluţionarea conflictelor în curriculum-ul universitar. Ghid teoretico-metodologic.*"

Hilsferk Austria, Austrian Development Cooperation Centre

- Promovarea studiilor de pace, concepţiilor de integrare europeană şi soluţionare a conflictelor prin activităţile extracurriculare;
- Organizarea în cadrul centrului a diverse activităţi extracurriculare, participarea la mese rotunde, etc.

Centrul de Informare şi Documentare – NATO

- Desfăşurarea activităţilor extracurriculare;
- Organizarea meselor rotunde, şcolii CID NATO privind problemele securităţii internaţionale, integrare europeană, securitatea naţională a Republicii Moldova.

- **Performanţe:** monografii, manuale, proiecte şi granturi de cercetare**,** conferinţe ştiinţifice, expoziţii (altă informaţie relevantă)

Manuale, materialele conferinţelor, editate de Departamentul RI:

1. **Georgia and Moldova: Experience of Building Democratic State**. International Scientific Conference. Tbilisi, 26 February 2016. Coordonators: Malkhaz Matsaberidze, Valentina Teosa, Rodica Svetlicinai. Tbilisi, TSU, 2016, 197 p. ISBN 978 – 9941 – 0 – 8985 - 5
   See: https://tsu.ge/data/file_db/faculty_social_political/saqartvelo%20da%20moldova.pdf
2. **Dialoguri de pace în Moldova: integrarea socială, politici şi strategii de acomodare din perspective academic/**Moldovan peace dialogues: societal integration, accommodative policies and strategies, from an academic perspective. Coord.V.Teosa, Morari C.– Chisinau: CEP USM, 2015 // available www.peacebuilding.md
3. **Ştiinţa politică şi societatea în schimbarea. Conf.ştiinţifică internaţională…** Coord.A.Solcan, V.Teosa, I.Bucataru.- Chişinău: CEP USM, 2015, 667 p.
4. **Studii de pace şi soluţionarea conflictelor în curriculum-ul universitar.** Ghid teoretico-metodologic / Catedra Relaţii Intern., FRIŞPA, USM [et al.]; coord.Valentina Teosa, Bernardo Venturi; col. red.: V. Teosa [et al.]. – Chişinău: CEP USM, 2013. 310p.
5. **Ştiinţa politică în Republica Moldova: realizări şi perspective: Studii internaţ.** USM, Asociaţia mold. de ştiinţa politică. Coord.: V. TEOSA, ...Chişinău: CEP USM, 2011, 434p.;
6. **Serviciul diplomatic: teorie si practica.** Suport de curs. Coordinatori: Teosa V., Vasilescu Gr., Ciobu E. Chişinău: CEP USM, 2011. 391 p. ISBN 978-9975-70-722-0.

7. **Дипломатическая служба: теория и практика**. Учебное пособие. Координаторы Teoca B., Василеску Гр., Чобу Е. Chişinău: CEP USM, 2010, 400 p. ISBN 978-9975-70-987-3.
8. **САЛЕМ, Е.-А**. **Международные стратегии разрешения региональных конфликтов: современные подходы и практики** (На примере палестино-израильского конфликта). Red. şt. Teosa V. Кишинэу: CEP USM, 2011, 113 c. ISMN 978-9975-70-012-2 2011.
9. **Studii Internaţionale. Viziuni din Moldova.** Publicaţie periodică ştiinţifico-metodică. Red.-şef V.Teosa. №1-2006; №№ 1-4, 2007; №№ 1-3, 2008, №1,2009.Chişinău, CEP USM, 2006-2009, (191 c.a.)
10. **Republica Moldova: două decenii pe calea democraţiei şi independenţei**. Coord. V.Teosa, V.Moşneaga, ... Iaşi, Pan-Europe, 2009. – 256 p., (14 c.a.)
11. **Globalizarea: provocări şi soluţii.** Ediţie ştiinţifică. Resp.de ed. V. Teosa. Chişinău, USM, Catedra Relaţii Internaţionale, CEPO, 2004, 400 p., (22 c.a.)
12. **Organizaţiile nonguvernamentale şi impactul lor asupra proceselor de transformare.** Coord. V. Teosa, V.Moşneaga, Iaşi, Pan-Europe, 2004, 304 p., (16 c.a.)
13. **Трудовая миграция и защита прав гастарбайтеров: практика посткоммунистических стран.** Отв.ред. B. Teoca, V. Moşneaga,…-Кишинэу, МолдГУ-2003, с.246, (13,6 с.а.)
14. **Conceptul de contribuţie civică în contextul pregătirii universitare**/Концепция гражданского содействия в университетском образовании. Materealele conf. int. şt.-practice… – Resp.de ed. V. Teosa.-Chisinau, USM, 2003, 271 p.
15. **Munca neprotejata: strategia si tactica sindicatelor. Materialele conferinţei şiinţifico-practice.** Coord. V. Teosa.-Chisinau, Institutul Muncii 2002, 204 p., (1 c.a.)
16. **11 septembrie: Noul concept de securitate internationala.** Materialele conferinţei internaţionale 9-13 septembrie 2002. – Coord. V. Teosa.-Chisinau, Institutul Muncii-USM, 2002, 232 p., (12 c.a.)
17. **Republica Moldova în secolul XXI: viziunea teneretului.** Materialele conferinţei şiinţifico-practice 31 mai 2002. Coord. V.Teosa.-Chisinău, Institutul Muncii 2002, 193 p., (10 c.a.)
18. **Republica Moldova – 2000: Piaţa muncii şi dezvoltarea socială**/Республика Молдова-2000: Рынок труда и социальное развитие. 1-ul Anuar economic şi social. /Responsabil editor V.Teosa.-Institutul Muncii al FGSRM/INE/ГСЕЕ-АДЕДУ, ОАЕД 2000, 412p.

Coordonatori:
Valentina Teosa, Malkhaz Matsaberidze, Cristina Morari

POST-SOVIET STATES BETWEEN RUSSIA AND THE EU: ANALYSING SPECIAL CIRCUMSTANCES AND POLITICAL TENDENCIES

ŢĂRILE POST-SOVIETICE ÎNTRE UE ŞI FEDERAŢIA RUSĂ - ANALIZA CIRCUMSTANŢELOR SPECIFICE ŞI TENDINŢELOR POLITICE

Bun de tipar 23.09.2016. Formatul 70×100 $^{1}/_{12}$.
Coli de tipar 44,5. Coli editoriale 36,7
Comanda 23sp. Tirajul 200 ex.

Centrul editorial-Poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009